A SÉRTETT FÉL

JOGKÖRE A BÜNTETŐJOGBAN

TANULMÁNY

IRTA

Dr BALOGH JENŐ

ARCHIVUM

ELSŐ RÉSZ

A SÉRTETT FÉL INDITVÁNYÁRA BÜNTETENDŐ CSELEKMÉNYEK TANA

SZÉLL FARKAS
könyvtárából

BUDAPEST

PALLAS IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1887

MAGYAR AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

ELŐSZÓ.

A büntettekről, vétségekről és kihágásokról szóló magyar büntető-törvénykönyvek életbeléptetése óta több mint hat év telt el. Ez idő alatt mig egyrészről kiderültek e nagyszabású törvényhozási munkálatnak jelentékeny fényoldalai és azon haladás, melylyel az a büntető jogtudományt nem egy kérdésben előbbre vitte: másrészt már az eddigi tapasztalatok alapján felismerhetővé vált, hogy a magyar büntető-törvénykönyveknek is, mint minden emberi műnek, hiányai, fogyatkozásai vannak.

E fogyatkozások közől egy sincs, mely annyiszor hangsúlyoztatott és úgy a szakemberek, valamint a nagy közönség által annyira kiemeltetett volna, mint *a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanának szabályozása.*

Ily körülmények közt ma, midőn már évek tapasztalataival és sok tekintetben megállapodott hazai judicaturával állunk szemben, talán nem felesleges teljesen *objectiv* szempontból vizsgálni azt, hogy e panaszok mennyiben alaposak és mily módon volnának orvosolhatók.

Ez egyik főczélja a jelen igénytelen dolgozatnak, mely a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanát úgy történeti, mint dogmaticai alapon, a vonatkozó összes irodalom felhasználásával és különös tekintettel a hazai törvényhozás feladataira, akarja fejtegetés tárgyává tenni.

Jól tudom, hogy a feladat csekély erőimet meghaladja. A nagyterjedelmű anyag megfelelő feldolgozásához, a megoldandó számos vitás kérdés helyes eldöntéséhez sem igénytelen tehetségeim, sem a rendelkezésemre álló idő nem elégségesek.

Midőn ennek daczára kötelességemnek tartom a dolgozatot közrebocsátani, teszem ezt azért, mert reménylem, hogy ezen, — épen hazánkban nagyrészt helytelenül felfogott intézménynek jogalapját és főelveit a valódi, helyes szinben sikerül feltüntetnem, ha másként nem, legalább azáltal, hogy igénytelen monografiám fogja megadni az impulsust ezen kérdésnek nálam hivatottabb erők által való újabb vizsgálatára.

A jelen dolgozat második része, melyhez a feldolgozandó anyag már szintén össze van gyüjtve: *a sértett fél jogkörét a büntető eljárásban* fogja vizsgálat tárgyává tenni.

Budapesten, 1887. évi február havában.

Dr. Balogh Jenő.

TARTALOM-MUTATÓ.

Olda

Előszó ... III

Bevezetés ... 3

ELSŐ FEJEZET.

A) **Jogtörténeti rész.**

1. §. Áttekintés ... 7
2. §. Őskor és a keleti népek büntetőjoga ... 16
3. §. A római büntetőjog ... 19
4. §. A kánoni büntetőjog ... 27
5. §. Az ó-germán és a német büntetőjog az inquisitorius eljárás kifejlődéséig ... 28
6. §. A «Carolina» ... 34
7. §. Német közönséges jog ... 37
8. §. Ujabb német particularis büntető-törvénykönyvek ... 43
9. §. A tételes német büntetőjog ... 57
10. §. Az osztrák büntetőjog ... 68
11. §. A Glaser-féle osztrák büntetőtörvénykönyvi javaslat ... 71
12. §. A franczia büntetőjog ... 78
13. §. A Code Pénal Belge ... 85
14. §. Az olasz büntető-törvénykönyvek ... 88
15. §. Az angol és amerikai büntetőjog ... 92
16. §. A németalföldi büntető-törvénykönyv ... 94
17. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanának szabályozása a kiválóbb büntető-törvényjavaslatokban ... 97
18. §. Ismerte-e a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményét a régi magyar büntetőjog? ... 108
19. §. A magyar büntető-törvényjavaslatok ... 115
20. §. Jogtörténeti visszapillantás ... 124
21. §. *B)* A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanának irodalma ... 126

Oldal

MÁSODIK FEJEZET.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményének jogalapja és jogi természete.

1. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának indoka ... 139
2. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények létkérdése 180
3. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények jogi természete ... 193

HARMADIK FEJEZET.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények szabályozásának általános elvei: különösen a sértett fél indítványozási jogának keletkezése és gyakorlása.

1. §. Az indítványozási jog feletti rendelkezésre jogosított személyek ... 215
2. §. Több indítványozási jogosultság összetalálkozása ... 246
3. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmény elkövetése a törvényes képviselő által ... 253
4. §. A törvényes képviselőt megillető indítványozási jog gyakorlásának ellenőrzése ... 258
5. §. Az indítvány megtétele meghatalmazott által ... 262
6. §. Az indítvány megtételének határideje ... 267
7. §. Az indítvány megtételének helye és alakja ... 305
8. §. Az indítvány tartalma ... 313
9. §. Az indítvány oszthatlansága ... 328
10. §. Az indítvány hatása ... 335
11. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmény és a hivatalból üldözendő büntetendő cselekmény alaki halmazata ... 345
12. §. A törvényváltozás hatása a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tana tekintetében ... 353
13. §. Az indítványozási joggal elkövetett visszaélések ... 360

NEGYEDIK FEJEZET.

A sértett fél indítványozási jogának megszünte.

1. §. Általában ... 363
2. §. Az indítványozási jog átruházhatóságának kérdése ... 365
3. §. Az indítvány visszavonása ... 376
4. §. A tett indítvány visszavonására jogosított egyének ... 387
5. §. Az indítvány visszavonásának ideje, helye és alakja ... 392
6. §. Az indítvány visszavonásának tartalma ... 401

Oldal
7. §. Az indítvány visszavonásának hatása ... 406
8. §. Az indítvány visszavonásának vélelmezése ... 411
9. §. A lemondás és egyezkedés hatálya az indítványozás megszünte tekintetében ... 419

ÖTÖDIK FEJEZET.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények egyenként 425

FÜGGELÉK.

A) A felhatalmazás folytán üldözendő büntetendő cselekmények.

1. §. A felhatalmazás megkivánásának indoka és jogi természete 527
2. §. A felhatalmazás folytán üldözendő büntetendő cselekmények egyenként ... 533

B) A magánvádra üldözendő vétségek.

A SÉRTETT FÉL INDITVÁNYÁRA

BÜNTETENDŐ CSELEKMÉNYEK TANA.

BEVEZETÉS.

Az ujabbkori jogfejlődésnek egyik legnagyobb vivmánya, hogy a büntetőjognak közjogi jellegét sikerült a legteljesebb mértékben elismerésre juttatnia. Ma már nem képezi vita tárgyát, hogy a büntetendő cselekmény, még ha közvetlenül csak valamely magános ellen irányul is, nem csupán a magánosok jogának csorbítása, nem pusztán magánjellegü jogsértés, hanem az összeségnek, a jogrendnek megsértése s ennélfogva az állam, a közület részéről igényel megtorlást.

A büntetendő cselekmények a jogrendet és az állami és társadalmi lét alapjául szolgáló intézményeket sértik, megtorlásuk tehát az államot illeti, mely nyilvános büntetéssel köteles őket sujtani. A büntetés joga tehát egyuttal az államnak a közület érdekében fennálló kötelessége.

Eme felfogásnak kettős következménye van: 1. az, hogy minden büntetendő cselekmény nem a sértett magánbosszúja, vagy a sértett fél részére szolgáltatandó magán elégtétel, hanem nyilvános jellegü *büntetés által* torlandó meg; 2. hogy maga az állam állit fel nyilvános jellegü közhatóságokat, melyeknek feladata az, hogy a jogsértések megtorlását hivatalból szorgalmazzák. Ma már nem a sértett fél egyéni fel-

fogására, nem az egyes állampolgárnak változó és bizonytalan nézetére van bizva a büntető igazságszolgáltatás gyakorlása vagy annak mellőzése, a sértett félnek hanyagsága, közömbössége vagy a vádlottól való félelme nem fog többé a büntető igazságszolgáltatásra befolyást gyakorolni. Pártatlan, szakképzett és felelős közhatóság gyakorolja a közvád képviseletét.

A büntetőjog közjogi jellegének elismerésével tehát együtt járt két nagyfontosságú elvnek érvényre emelkedése. Egyrészt azon elv, hogy minden büntetendő cselekmény a sértett fél fellépése, kívánata nélkül is bűnvádi eljárás tárgyává tétetik és nyilvános büntetéssel sujtatik *(hivatalból való üldözés elve)*; másrészt — habár jóval később — amaz elv is, hogy a vádat egy az állam által felállított hatóság: az ügyészség képviseli *(közvád)*.

E két elv merev alkalmazása azonban csakhamar jelentékeny hátrányokkal járónak tünik fel, és ezzel együtt előáll annak szüksége, hogy emez általános szabályok alól kivételek tétessenek.

A törvényhozások ugyanis mindenekelőtt belátták, hogy a hivatalból való üldözés egyes esetekben a sértett fél érdekének újabb jelentékeny sértését, a családi élet szétrombolását vonja maga után, és csak növelné azon szerencsétlenséget, melyet a büntetendő cselekmény a sértettnek okozott. Ez alapon, ezen indokból különválasztatik a büntetendő cselekményeknek egy jelentékeny csoportja, melyeknél bűnvádi eljárásnak csak úgy van helye, ha azt a sértett fél maga kívánja *(csak a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények)*.

Öntudatra jut később az is, hogy a hivatalból való üldözés egyes esetekben *felesleges*, mert bizonyos csekélyebb fontosságú büntetendő cselekmények a jogrendnek oly csekély csorbítását képezik, hogy nem igényelnek nyilvános megbüntetést akkor, ha azt maga a sértett fél sem tartja szükségesnek. E mellett pedig egyes esetekben azt, hogy jogsértés forog-e fenn, csak úgy lehet felismerni, ha a sértett fél kinyilatkoztatja, hogy az ellene irányzott cselekményt jogsértésnek tekinti. Ezen két indok idézi elő *a magánvádra üldözendő vétségek intézményének felállítását.*

Legtovább tartja fenn magát azon elv, hogy a büntetendő cselekményeknek a közérdekből való üldözését mindig az állam rendes vádhatósága: az ügyészség eszközli (vádmonopolium).

Később azonban felismerésre jut az, hogy a közvádló hatóság egyes esetekben tévedésből, másokban hanyagságból, néha-néha felsőbb utasítás folytán (melynek ismét politikai érdekek szolgálhatnak alapjául), sőt esetleg rosszakaratból is nem emel vádat ott és azon irányban, a melyben ez a közérdek szempontjából szükséges volna.

A vádelvnek uralomra jutásával, midőn a bírónak vád nélkül, hivatalból ítélni és eljárni nem lehet, ezen esetekben az elkövetett büntetendő cselekmény, bármennyire beigazolt és bármily nagyfontosságú legyen is az, mindig büntetlenül marad.

Ezen büntetlenül maradás kiválóan sérti a közületnek, az összeségnek jogait, de csorbítja magának a sértett félnek érdekeit is, mert ez utóbbinak — miután a büntetendő cselekmény közvetlenül ellene volt irányozva, — határozottan érdekében áll, hogy

a bűnvádi eljárás az elkövetett jogsértés miatt folyamatba tétessék, hogy a tettes megbüntettessék és általa esetleg okozott kára megtéríttessék.

Ezen okból adatik meg a sértett félnek ama jog, hogy oly esetekben, midőn a közvádló valamely büntetendő cselekmény miatt vádat nem emel, a közvád képviseletét ő vegye át *(magánvád)*; továbbá, hogy még a közvádló hatóság fellépése esetén is, a jogsértés folytán szenvedett kárának megtérítését bűnvádi úton is követelhesse.

A kivételeknek e három iránya jelöli meg *a sértett fél jogkörét az anyagi és alaki büntetőjogban.*

I. FEJEZET.

Jogtörténeti rész.[1]

1. §. Áttekintés.

Ha napjainkban már kétségtelen igazság gyanánt van elismerve az, hogy a jogtudomány valamely kérdésének alaposabb, behatóbb vizsgálata csak úgy eszközölhető teljes sikerrel, ha feltüntetjük, mi szolgáltatott alkalmat az illető intézmény létrejövetelére, mily átalakuláson ment az keresztül évszázadok folyama alatt, mily tényezők segítették elő és irányozták kifejlődését, s ha ez a tárgyalási mód főleg a büntetőjog terén elkerülhetlen: úgy ezen általános szempontok mellett még két olyan ok van, mely mellőzhetlenné teszi azt, hogy a fejtegetésünk tárgyát

[1] A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanának jogtörténeti fejlődésére vonatkozólag *a büntetőjog történetét* általában tárgyaló művek nagyon kevés adatot tartalmaznak. Gazdagabb forrásul szolgálnak az egyes nemzetek büntetőjogának történetére vonatkozó munkák, melyeket alább idézünk, midőn azt tüntetjük fel, hogy minő fejlődése volt az általunk vizsgált kérdésnek a különböző népeknél. Többnyire azonban ezek is csak igen hiányosan és röviden emlékeznek meg az általunk vizsgált kérdésről.

Csupán két oly munkát ismerünk, melyek a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanának fejlődését *általánosságban* és *igen kimerítően* adják elő és ezek *Godefroi* (Michael Henricus): De iis delictis, qui non nisi ad laesorum quaerelam vindicantur (Amstelodami 1837) czimű tudori értekezése 5–196. l. és *Arthur von Kirchenheim:* Die rechtliche Natur der Antragsdelicte (Tübingen 1877) 7–32. lap.

képező tannak jogtörténeti fejlődését legalább megkíséreljük feltüntetni.

Az egyik ok az, hogy *csak ily módon leszünk képesek a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket szigorúan elkülöníteni a büntetőjog más oly jelenségeitől*, melyek velük — teljesen tévesen ugyan, de nagyon gyakran, — ugyanegy szempont alá helyeztetni és összezavartatni szoktak. A másik okot az a körülmény képezi, hogy *ez intézmény tulajdonképeni czélja és jelentősége csak akkor érthető meg tökéletesen*, ha ismerjük mi volt keletkezésének indoka és mily szempontok vezérelték a későbbi törvényhozásokat akkor, midőn egyes büntetendő cselekmények üldözését a sértett fél fellépésétől tették függővé.

Szolgáljon ez magyarázatául annak, ha az alábbiakban néhol oly kérdéseket és oly jogtörténeti fejleményeket is tárgyalunk, melyeknek a sértett fél indítványára büntetendő cselekményektől való különbözősége első tekintetre is teljesen kétségtelen. Csupán azért teszszük ezt, hogy azon különbséget, mely *ezen* intézmények és a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közt fennáll, annál szembetünőbben kiemelhessük.

Igy mi sem volna tévesebb, mint a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények keletkezését visszavezetni arra az időre, midőn a büntetendő cselekmények megtorlásának joga és kötelessége kizárólag a sértett félnek, illetőleg vérrokonainak: a nemzetségnek, vagy törzsnek kezébe volt letéve.

A jogtörténeti kutatások kétségtelenül kiderítették, hogy a büntetőjog *őskorában* egyetlen népnél sincs elismerve az, hogy a büntetendő cselekmény

az összeséget, az államot, illetőleg ennek jogrendjét sérti, sőt ellenkezőleg ép azért, mert a modern állam eszméje e korban öntudatra még nem is jutott, ép azért, mert maga a mai értelemben vett állam sem létezik, és igy természetszerűleg közhatalom se létezhetik: ez nem is végezheti azt a feladatot, mely ma a jogrend fentartása és a jogrend megsértésének megtorlása körül az államot illeti.

I. A büntetőjog fejlődésének *legalsóbb fokán* a szabály az, hogy bármily nagy legyen valamely jogsértés, bármennyire veszélyeztesse az az illető emberi életközösség fennállhatását, üldözése és megbüntetése mégis mindig csak a sértett magánbosszújának hagyatik fenn.[1]

Az életközösség maga nem védi egyes tagjait, és igy az egyesek maguk kénytelenek elvállalni e feladat végzését. S azon esetre, ha a sértett fél maga volt a büntetendő cselekmény áldozata, *rokonait, legközelebbi hozzátartozóit* illeti meg a *magánbosszú joga.* S ez a berendezés annyira természetesnek tünik föl, hogy az állam nemcsak tűri, nemcsak elnézi a bosszúállás gyakorlását, de azt egyenesen jog gyanánt ruházza a sértettre, sőt — épen mivel maga nem gondol a megtorlással, — egyes büntetendő cselekményeknél, kötelességül szabja azt reá, illetve halála esetén rokonaira.

[1] «L'histoire enseigne, — mondják *Chauveau* és *Hélie*, — que chez tous les peuples barbares lavengeance a été le premier principe des peines» (Théorie du Code Pénal czimü müvük 5-ik kiadásának, Paris 1872) I. kötet, 3. lapján. V. ö. még *Albert Du Boys* «Histoire du droit criminel des peuples modernes depuis la chute de l'empire romain jusqu' au XIX. siécle. I. kötet (Paris, 1854) 10. és következő lapjain. *Carrara Ferencz* «A büntető jogtudomány programmja», fordította *Beksics Gusztáv*, II. kötet (Budapest, 1879) 587—593. §§. *Fekete Ödön* «A büntető eljárás kézikönyve» I. kötet (Budapest, 1886) 12. lap.

II. Csak akkor, midőn a közszellem már egy bizonyos fejlődési fokot elért, midőn a nemzetségi és törzsi kötelékek szorosabban fűzték egybe az illető életközösség tagjait: akkor áll be egy nagy fordulat az által, hogy *a jogsértés megtorlását az összeség vállalja magára.* Valószinüleg először csak szükségből, olyankor, midőn a sértett fél maga sokkal gyengébb, mintsem hogy a hatalmas sértővel szembe állhatna; később általában, rendesen.

És így lesz a puszta *magánbosszúból, a vérbosszú,* vagyis a vérségi kötelék által egybefüzöttek bosszúja. És ez által az előbbi magánbosszú bizonyos *közjelleget ölt fel.*

A dolog lényege azonban ezzel nem változott. A megtorlás most is a *bosszú* jellegével bir és a sértőre csak veszélyesebbé válik a dolog az által, hogy egy sértett helyett egy egész nemzetség vagy törzs iparkodik rajta a jogsértést megtorolni, és pedig iparkodik a vadság azon egész elfajultságával, mely az alacsonyabb műveltségi fokon levő és a szenvedély teljes uralma alatt álló embert egészen vért szomjuzóvá teszi. Alig kell kiemelnünk, hogy a féktelen bosszúvágygyal eltelt sértett, illetőleg a nemzetség vagy törzs, melynek ő tagja, egyáltalában nem mérlegeli a szenvedett jogsértés és a megtorlás közti arányosságot, hanem teljes erejével a sértőnek tökéletes megsemmisítésére tör. Véres *törzsharczok* következnek be, melyekben mindkét fél az ellennek teljes kiirtására igyekszik.

III. Mihelyt az állam öntudatra emelkedik, mihelyt az államhatalom kifejlődik: azonnal felismerésre jutnak ez örökös harczok visszás következményei és az,

hogy azok végeredményben az egész emberiség kiirtását vonnák maguk után. Az államnak kétségtelenül meg kell gátolni e vad szokás további fennállását. A legegyszerűbb mód erre bizonyára az lenne, ha az állam a jogsértések megtorlását maga vállalná el. Erre azonban e korban az államnak még sem elég hatalma, sem kellő eszközei nincsenek.

Azonkivül az állam czélszerűbbnek tartja a sértettet, kitől a bosszúállás jogát elvonja, — e minden esetre jogosult és mellőzhetlen jogfosztásért *bizonyos kárpótlásban* részesíteni. És ez okból megadja a sértőnek a *jogot*, hogy a sértettnek, illetőleg törzsnek vagy nemzetségnek *bosszújától bizonyos szolgáltatás tétele, bizonyos összeg lefizetése által megválthassa magát.* E jog érvényesítése kezdetben valószinűleg kizárólag a sértett önkényétől függ; ha a sértett a neki felajánlott váltságösszeg elfogadása helyett inkább kívánja a magánbosszú jogát gyakorolni, úgy a sértőnek nem áll hatalmában a sértettet ezen akaratától való elállásra szorítani. De később az állam *kötelezőleg* szabja elő a kárpótlás elfogadását, hogy a magánbosszú gyakorlásának káros következményét elhárítani képes legyen.

E fejlődési stadium azonban a büntetőjogot épen nem változtatja nyilvános jellegüvé. A kártalanítás, a megváltási összeg (compositio) egyedül a sértettnek jár, annak magánvagyonát növeli és ez a körülmény az egész intézményt kétszeresen magánjellegüvé teszi. És e magánjelleget bizonyítja az, hogy nem az állam gondoskodik a jogsértések megbüntetéséről,

[1] A kártérítési rendszer kifejlődését és alakulását részletesen adja *Du Boys* id. m. I. kötet. 140 - 169. lap.

hanem azt teljesen a sértett fél akaratától teszi függővé. Ha a sértett belenyugszik a jogsértésbe, ha nem kívánja mozgásba hozni a jogsértések megtorlására hivatott közegeket: úgy az állam büntetési joga és igénye kielégítetlenül marad és a tettes büntetlenül menekül.

IV. Ez irány megváltoztatására és a büntetőjog nyilvános jellegének kifejlődésére egy mellékes körülmény adja meg az első lökést.

A büntetőjog e korban tulajdonkép nem az államot illeti, hanem a királynak, a hűbér-úrnak, illetőleg egyes theocraticus államokban az egyházfőnek kezében van. És a hűbériség teljes kifejlődésének korában a hűbér-urak nem elégszenek meg azzal, hogy a sértőt a magánbosszú jogának gyakorlása helyett a váltságdíj elfogadására kötelezzék, hanem *a sértő fél által fizetett váltságdíjból önmaguknak is részt követelnek*, a mennyiben a büntetendő cselekményt már nem csupán magánjellegű sértés gyanánt, hanem a jogrend, a közbéke megsértése gyanánt is kezdik tekinteni.

Igy válik szét a váltságdij két részre, melynek egyike: *a compositio*, a germán jogban *Gewedde*, a sértettnek járó kártalanítást, a másik: *a fredum*, *a Busse* a büntetés alól való megváltást, a büntető hatalom birtokosának járó *váltságösszeget* képez.

Csak természetes, hogy mihelyt a hűbér-úr bizonyos részt kap a büntetésül fizetendő összegből, a büntetendő cselekmények megtorlatlanul maradását nem nézheti többé közönyösen; őt is közvetlenül érdekli az, hogy a sértő felelősségre vonva és a büntetés, a váltságdij lerovására szorítva legyen.

És ez jelentékeny fordulatot képez azért, mert a hűbér-úr, a büntető hatalom birtokosa most már oly közegeket állít föl, melyek a büntetendő cselekmények üldözésére gondot fordítsanak, és büntető eljárást indítsanak olyan esetekben is, midőn a sértett nem kívánja a büntetendő cselekmény megtorlását. És ez képezi *az átmenetet* a büntetőjog *közjogi* jellegüvé való alakulására.

V. Könnyen érthető, hogy ez átalakulás csak lassan történik és akkor se minden büntetendő cselekményre nézve. Sőt a jogsértéseknek egy egész csoportja marad fenn, melyek csak polgári úton és csak akkor toroltatnak meg, ha a sértett azt kívánja. *A magánbűntettek* (delicta privata) úgy tekintetnek, mint oly jogsértések, melyek csak a sértett jogának csorbítását képezik, melyek a jogrendet nem zavarják, és melyek megtorlása nem a közérdekből, hanem egyedül a sértett fél érdekében történik és a büntetés csak a sértett félnek nyujtandó magánelégtétel jellegét ölti fel.

Ez a büntetőjog fejlődésének *általános jellege* minden népnél kivétel nélkül. És ha a részletek tekintetében egyes csekélyebb eltérések merülhetnek is föl, kétségtelen, hogy minden büntetőjog először a *bosszún* alapszik, erről tér át *a kielégítési rendszerre* és csak lassankint válik *közjogi jellegüvé*, de benne még ekkor is hosszú ideig a magánbüntettek egy egész csoportja marad fenn.

E fejlődési fokok feltüntetése után most már az a kérdés merül föl, hogy mily viszonyban állnak e fejlemények a fejtegetésünk tulajdonképeni tárgyát képező intézménynyel: a sértett fél indítványára

büntetendő cselekmények tanával. És e tekintetben ismételnünk kell azt, a mit előbb mondtunk, hogy t. i. e vázlatos áttekintést csupán azon különbség feltüntetése végett bocsátottuk előre, mely ezen fejlemények és az általunk vizsgált kérdés közt létezik

Azt a jogot, hogy bizonyos büntetendő cselekmények üldözése napjainkban is a sértett fél akaratától van függővé téve, nem a sértett bosszújának kielégítése, nem a sértettnek nyujtandó magánelégtétel gyanánt engedélyezi ennek az állam. Nem is polgári jellegű jogsértések ezek, melyek megtorlása csupán a sértett érdekében feküdnék. Sőt ellenkezőleg legnagyobb részben nagyjelentőségű, súlyos delictumok, melyek az állam és a társadalom létének alapjait támadják meg, melyek megbüntetése határozott követelménye a közérdeknek; de a melyeknek hivatalból való üldözése azért mellőztetik, mert *a megtorlásuk czéljából indított eljárás, nemcsak felszakgatja, de még inkább növeli azon sebeket, melyeket maga a büntetendő cselekmény a sértetten ejtett* és így a czélszerűség és a magasabb állami eszély parancsolja a büntető hatalom kezelőjének azt, hogy e büntetendő cselekmények üldözése végett csak akkor lépjen fel, ha a sértett fél ezt maga kivánja, ha ő nem érzi azon újabb szerencsétlenséget, melylyel a bűnvádi eljárás megindítása őt sujtaná, vagy készebb elviselni e csapást, csakhogy a tettes büntetlenül ne maradjon.

S ha áll az — a mit pedig, hiszszük, a történeti fejlődés feltüntetése be fog igazolni, — *hogy a sértett fél kimélete* azon indok, mely a fejtegetésünk tárgyát képező intézmény felállítását maga után vonta, akkor kétségtelen, *hogy a sértett fél inditványára büntetendő*

cselekmények csak ott és a jogéletnek csak azon fejlődési fokán jönnek elő, a hol és a mikor a büntetőjog közjogi jellege már teljesen és minden büntetendő cselekményre nézve öntudatra emelkedett.

Természetes, hogy ott, hol a büntetendő cselekmények megtorlása a sértett fél magánbosszújának hagyatik fenn; akkor, midőn egyes cselekmények csak polgári úton üldözendő jogsértéseknek tekintetnek; még egyáltalában nem lehet szó a sértett fél inditványára büntetendő cselekmények létezéséről, mert itt még egyedül a sértett felfogása és nézete dönt a felett, hogy mily cselekmények tekintessenek büntetendőknek.

A különbség lényege épen abban fekszik, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekményekre nézve kétséget se szenvedhet az, hogy *ezek a közérdekből büntetendők*, hogy a jogrend megszegését képezik és nyilvános büntetéssel torlandók meg; büntetésük nem a sértett fél magán érdekeit elégíti ki, hanem a sértett jogrend helyreállítása czéljából szükséges. És nem *büntetésük*, de *büntetlenül hagyásuk*, illetve *az, hogy a büntető eljárás miattuk meg nem indíttatik, történik a sértett fél érdekében.*

S innen van, hogy mindaddig, mig a büntetőjog magánjogi természetű elemekkel van vegyítve, a sértett fél inditványára büntetendő cselekmények intézménye nem is jöhet létre; teljes kifejlődésük pedig csak a legújabb korban történhetett meg, akkor, midőn a büntetőjog közjogi jellege minden vitán felül álló általános érvényű tantétellé vált és midőn az állam nem várja be a büntető eljárás megindításához a sértett fél fellépését, hanem az eljárás folyamatba

tételét az állam rendes vádhatósága a sértett akarata nélkül is hivatalból eszközli.

2. §. Előfordultak-e a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények az őskorban és a keleti népek büntetőjogában?

Bár a büntetőjog őskora korántsem részesült még azon részletes és teljes feldolgozásban, melyet fontosságánál fogva tökéletesen megérdemel, mindamellett a jelenlegi források alapján is bátran állíthatjuk azt, hogy e korban a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények elő sem jöhettek. Nem kell bizonyítanunk, hogy ott, hol minden büntetendő cselekmény megtorlása a sértettnek, illetőleg a sértett nemzetségnek vagy törzsnek bosszúja által történt, ott, hol se állami büntető hatalom, se rendes büntető eljárás nem létezett: lehetetlen volt oly büntetendő cselekményeket megkülönböztetni, melyeknél a büntető eljárás megindítása a *sértett érdekében mellőztetett volna.*

De kétségtelennek tartjuk azt is, hogy a rendezett állami élet sokkal magasabb fokán álló *keleti népeknél:* az egyptomiaknál, hinduknál, zsidóknál és görögöknél se fordulhattak elő a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények, és pedig mindegyik népnél más-más okból.

1. *Az egyptomiaknál és a hinduknál* azon időben, a melyből irott emlékek maradtak reánk, már el volt ismerve a büntetőjog közjogi jellege és így se magán-, se vérbosszúról, se kielégítési rendszerről *szó nem lehetett.* [1]

[1] *Diodorus Siculus* azt irja, hogy Egyptomban, a hagyomány szerint, Isis istennő és királynő szüntette meg a magánbosszú jogát. *Albert Du Boys* «Histoire du droit criminel des peuples anciens depuis la formation des sociétés jusqu'à l'établissement du Christianisme» (Paris,

S hogy ennek daczára sem voltak e népek jogában egyes oly büntetendő cselekmények, melyek csak a sértett fél kívánata folytán lettek volna üldözhetők: annak oka — nézetem szerint — kétségtelenül az, hogy a büntetendő cselekmény *az egyptomiaknál* az uralkodó: a király megsértésének; *a hinduknál* pedig az istenség elleni bűnnek tekintetvén, megtorlásának okvetlenül be kellett következni és az a sértett fél önkényétől függővé nem tétethetett.

Az egyptomiaknál a korlátlan absolutismus a büntetés iránti jogot a király kizárólagos előjogává tette, természetes tehát, hogy az uralkodó ezen jogának gyakorlására a sértettnek semmi befolyást nem engedett.

A hinduknál a bűntett úgy tekintetett, mint az isteni világrend megsértése, és annak megtorlása a királynak legfontosabb uralkodói teendőjét, legszentebb kötelességét képezte.[1] Ez magyarázza ki, hogy itt *minden büntetendő cselekmény hivatalból üldöztetett* és így a sértettnek nem állt hatalmában az eljárás megindítását megakadályozni.

2. *A zsidóknál* kezdetben a vérbosszú volt a jogsértések megtorlásának egyedüli alapja.[2] A papság

1845) 16. l. — V. ö. továbbá *Fekete Ödön* (id. m.) I. kötet, 29. lap: «A magánbosszúállás és a vérbosszú a legrégibb idők óta tiltva volt és nincs nyoma az egyptomiaknál a vagyoni adománynyal való kiengesztelésnek: a compositiónak sem. Minden jogsértés felett a közhatalomnak kellett döntenie». Az ind jogra vonatkozólag pedig *dr. Sík Sándor* (A büntetőjog őskora czimű művében, Budapest, 1878) ezt mondja: «A bűntett közjogi természete már a legrégibb ind jogforrásokban teljesen el van ismerve, a büntetés nem képezte soha a magánbosszú tényét». (95. lap.)

[1] *Dr. Sík* id. m. 95. l.

[2] *Fekete* id. m. 93. l.

azonban már a régi időkben is minden igyekezetét megfeszítette arra, hogy e vad szokást megszüntesse és *Mózes* volt az, ki a vérbosszú jogát egyedül az ölés esetére szorította, ellenben számos büntetendő cselekménynél, különösen pedig a testi sértésnél megengedte a sértettnek, hogy a sértőtől kárpótlást és a bosszú gyakorlásának mellőzéseért bizonyos váltságösszeget követelhessen. [1]

Olyan büntetendő cselekményeket azonban, melyeknél a sértettnek jogában lett volna a büntető eljárás megindítását megakadályozni, a héber büntetőjogban hiába keresünk. Ennek oka bizonyára abban rejlik, hogy a héber büntetőjog is épen theocraticus jellegénél fogva a büntetést vallási kiengesztelésnek tekintette és így a büntetésnek a sértett fél akarata nélkül is be kellett következnie.

3. *A görögöknél* — mint ez a hellén irodalom számos maradványaiból kitünik — *magánbosszú és vérbosszú* szokása hosszabb ideig fentartotta magát. Később egyes büntetendő cselekményeknél, kivált az emberölésnél a *kiegyezési rendszerre* akadunk.

De az a gyorsan kifejlett erős *közszellem*, mely a görög államéletet annyira jellemzi, csakhamar maga után vonta azon nézet érvényre jutását, hogy a büntetendő cselekmények üldözése közérdekből, az állam érdekében szükséges. És mivel minden büntetendő cselekményt a jogrend megsértése gyanánt fogtak fel, mivel az állami érdekeket, mint mindenütt, úgy a büntetőjog terén is, egyedül döntő szempontnak

[1] L. Dr. Franz v. *Holtzendorff* «Handbuch des deutschen Strafrechts. I. Band. (Die geschichtlichen und philosophischen Grundlagen des Strafrechts». Berlin, 1871) 18—19. l. és *Fekete* id. m. 75. l.

tekintették, ennélfogva a büntetőjogi üldözésnek be kellett következni ott is, a hol ez a sértett érdekeinek csorbításával járt. [1]

3. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények a római büntetőjogban. [2]

A rómaiak büntetőjoga az őskorban kétségtelenül szintén *a magánbosszú* intézményén nyugodott és e szokás még az első királyok idejében is létezett,

[1] Tudtunkkal csak egy büntetendő cselekmény volt, melynél legalább az *athéneiek*, a sértett fél fellépését a büntető eljárás folyamatba tételének előfeltétele gyanánt kívánták meg. *Du Boys* (Histoire du droit criminel des peuples anciens. 184. lap) említi fel, hogy Demosthenes egy beszédéből kitetszőleg házasságtörés esetén a bűnös nő férje házából kiüzetett és közmegvetéssel lett büntetve. Büntársa ellenben *csak a sértett férj panasza folytán* büntettetett pénzbirsággal és megkívánták tőle azon igéretet, hogy jövőre hasonló büntettektől tartózkodni fog. Részünkről azonban azt hiszszük, hogy e körülmény nem a mellett szól, mintha a görög büntetőjog a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények fogalmát ismerte volna. Ezt kizárja már az is, hogy maga a házasságtörő nő a sértett férj panasza nélkül is büntettetett. Hanem a fennebbi szokás csupán azt tanusítja, hogy házasságtörés a házasságon kivül élő büntársra nézve nem büntetendő cselekménynek, hanem csak erkölcstelenségnek tekintetett és ennélfogva nem sujtatott nyilvános büntetéssel.

[2] *Irodalom:* v. *Gönner* «Soll die Untersuchung bei Verbrechen wieder veräusserliche Privatrechte, wenn sie nicht mit gemeiner Gefahr verbunden sind, von Amtswegen oder nur auf Anzeige des Beleidigten eintreten» (Neues Archiv des Criminalrechts. VII. köt. [1824] 459—492. l.) *Godefroi* id. monographiája 5—33. l. — *Rein* «Das Criminalrecht der Römer» (1844) 100 és köv. l. — *Zachariae* «Von den Verbrechen, welche nur auf Antrag des Verletzten verfolgt und bestraft werden sollen». (Archiv des Criminalrechts. *Neue Folge.* Jahrgang 1845. 569. és köv. l.) — *Dr. Gustav Geib* «Lehrbuch des deutschen Strafrechts» II. köt. (Lipcse, 1862) 4—5. lap. — *Faustin Hélie* «Traité de l'instruction criminelle ou théorie du Code d'instruction criminelle.» 2-e édition. Tome II. (Paris, 1866) 228—236. l. — *Kirchenheim* id. m. 9—12. l. — *Dr. Ludwig von Bar* «Handbuch des deutschen Strafrechts» I. Bd. «Geschichte des deutschen Strafrechts und die Strafrechtstheorien» (Berlin, 1882) 4—8, 20—21 és 34—35. l. — *Fekete* id. m. 201—202, 210. l.

csakhogy alapját nem pusztán a magánérdek, hanem a családok érdeke és a vérségi összeköttetés képezte.[1]

Az állami élet megerősödésével a magánbosszú helyét lassankint *a kielégítési rendszer* foglalta el és a 12 táblás törvény volt az, mely az erre való átmenetet élesen feltünteti.

A kielégítési rendszernek továbbfejlődését képezi az, hogy a jogsértéseknek egy egész csoportja vált ki, melyek polgári úton, *actio civilis*-sel voltak üldözhetők és melyeknél a büntetés csupán a sértettnek járó pénzbüntetésből (duplum, quadruplum stb.) állott.[2]

Mi sem volna azonban tévesebb, mint ezen úgynevezett delicta privata-t a sértett fél indítványára

[1] *Dirksen* «Versuche zur Kritik und Herstellung der Zwölftafelfragmente.» (Lipcse, 1824) 564—573. l. — *Abegg* «Untersuchungen aus dem Gebiete der Strafrechtswissenschaft» (Boroszló, 1830) 154—180. l. — *A. Du Boys* «Histoire du droit criminel des peuples anciens» 260. l. — *Holtzendorff* id. m. I. köt. 22—23. l. — *Fekete* id. m. 202. l. — *Geib* «Geschichte des römischen Criminalprozesses bis zum Tode Justinian's» (Lipcse, 1842) 14—18. l. és *Zumpt* «Das Criminalrecht der römischen Republik» I. köt. 1. rész (Berlin, 1865) 126—128. l. az egyedüliek, kik azt irják, hogy a római büntetőjogban se a magán-, se a vérbosszú, *sőt Zumpt szerint még* a kielégítési rendszer se szerepelt soha, mert a római büntetőjog már fejlődésének legelső szakában, a királyok alatt oly fejlett volt, hogy abban a közjogi jelleg teljesen érvényre emelkedett. *Zumpt* utóbbi állítását maga a 12 táblás törvény határozottan megczáfolja, a mennyiben abban a kielégítési rendszernek számos nyomaival találkozunk. A mi pedig azt illeti, hogy a római büntetőjogban a magán- és vérbosszú nem fordult volna elő, ez szintén nem hihető. Az újabb történeti kutatások kétségtelenné tették, hogy Róma, közvetlenül alapítása után, közel se képezett oly rendezett államot, mint azt sokáig tanítni szokták és már maga az a körülmény, hogy a város gyülevész népből, fegyelmezetlen elemekből alakult össze, kétségen kivül helyezi, hogy azt rövid idő alatt jogi tekintetben is teljesen szabályozni és benne a féktelenség minden kitörését elfojtani alig lehetett. Nagyon valószinű tehát, hogy a magánbosszú az államélet első fejlődési fokán itt is fennállott, csakhogy azt a későbbi királyok idejében a papság befolyása és a theocraticus elem érvényre emelkedése mindinkább háttérbe szorították.

[2] Ide tartoztak a furtum, iniuria, vis, damnum iniuria datum, stb.

büntetendő cselekményekkel egy szinvonalra helyezni [1], illetőleg bennük a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények előképét látni. *A delicta privata nem is tartoztak a büntetőjogba,* hanem csupán a magánjogba, náluk a sértett fél panasza nemcsak előfeltétele volt az eljárás megindításának, hanem a sértett polgári bíróságok előtt, polgári úton emelt *actiót,* melylyel nem a közrendnek helyreállítását, hanem első sorban magánjogi kártérítést és ezzel kapcsolatban másodsorban *magánbüntetést kivánt.*

Ezek tehát nem lévén valódi büntetendő cselekmények és nem közérdekből büntettetvén, épúgy nem hasonlíthatók össze a sértett fél indítványára büntetendő cselekményekkel, mint az «*actiones populares*», vagyis a sértett javára eső pénzbirsággal büntetendő apróbb vétségek és kihágások sem.

A delicta privata-val szembeálltak a «*crimina publica*», mely elnevezés a római büntetőjog különböző korszakaiban mást és mást jelentett.

Az első korszakban, mely a quaestiones perpetuae koráig (Kr. e. 149. évig) terjedt, ez elnevezés néhány oly kiváló súlyos büntetendő cselekményt jelentett, melyeknél még e korszaknak kevéssé kifejlődött köztudata is szükségesnek tartotta, hogy e büntetendő cselekmények nem csupán a sértett magánérdekében, annak actiójára, hanem a közérdekben, bármely polgár fellépése folytán üldözhetők legyenek. [2]

A második korszakban a quaestiones perpetuae korában e kifejezés azon büntetendő cselekményeket

[1] Ezt teszi *Geib* «Lehrbuch» II. köt. 4. l.

[2] Ide tartoztak a parricidium, homicidium, perduellio, a *Vesta* szüzekkel elkövetett fajtalanság, a birák megvesztegetése stb.

jelentette, melyekre nézve egy-egy külön «quaestio perpetua» szabta meg az eljárást és a büntetést.

A harmadik korszakban (Septimius Severustól Justinianusig) *a crimen publicum* megjelölés alatt azon büntetendő cselekmények értettek, melyek valamely «*lex*» (tehát nem császári rendelet) alapján nyilvános büntetéssel voltak sujtva és melyekre vonatkozólag minden római polgár (quivis ex populo) közvádat emelhetett.

Csak ez utolsó fejlődési fokon, vagyis akkor, midőn a büntetőjog közjogi jellege megerősödött, midőn a büntetendő cselekmény üldözése nem kizárólag a sértett joga volt; hanem az állampolgári jogosítványok közé soroztatott az, hogy a közbüntett megtorlását minden polgári jogainak élvezetében levő egyén a büntető hatóságok működésének mozgásba hozatala által előidézhette; csak ekkor merült fel szüksége annak, hogy kijelöltessenek egyes olyan delictumok, melyek csak a sértett actioja folytán büntettettek. [1]

[1] A rómaiaknál nem volt nyilvános vádhatóság, hanem az *actio popularis* jogánál fogva minden polgár emelhette a közvádat. Ennélfogva a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának következménye itt nem az volt, hogy egyes büntetendő cselekményeknél kizáratott a hivatalból való eljárás, hanem az, hogy *egyes delictumoknál az általános állampolgári vádjog nem volt alkalmazható.* A további különbség a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények és a római büntetőjog ide vonatkozó intézkedése között az, hogy míg a sértett fél csupán azt jelenti ki, hogy ő a bünvádi eljárás megindítását kivánja és így panasza csupán az eljárás előfeltételét képezi s ezen kivánat alapján a közvádló hatóságnak hivatalból kötelessége az eljárást folyamatba tenni, a vád képviseletében pedig a sértett semmi részt nem vesz: addig a rómaiak idejében a sértett félnek természetesen magának kellett a büntető bíróság előtt actiót indítani és ő maga képviselte a vádat az eljárás egész folyamán át, mert állami vádhatóság e korban még nem létezett.

És a római büntetőjog ezen stadiuma képezi *a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények keletkezésének időpontját* és igen érdekes és tanulságos jelenség, hogy habár ez intézmény — mint alább kimutatjuk, — a rómaiaknál jelentékenyen különbözött annak mai szabályozásától: felállításának indoka és jogalapja mégis ugyanaz volt, a mi napjainkban kell hogy legyen, t. i.: *a sértett fél iránti kímélet.*

Két büntetendő cselekményt találunk, melyeknél a római jogászok erős logikája hamar felismerte, hogy itt az actio popularis jogát minden polgárnak megadni annyi, mint idegeneket bocsátani oly családi viszonyok megitélésébe és felbolygatásába, melyek nyilvános tárgyalása a családi összetartozóság érzetét tépi szét és a családi életközösség fentartását lehetetlenné teszi. E büntetendő cselekmények: *a gyermekcsempészet* (suppositio partus) *és a házasságtörés* (adulterium).

a) Sajátságos tünemény, hogy habár alig volt nemzet, melynél nagyobb súlyt helyeztek volna a vérségi leszármazás pontos megállapítására, mint a rómaiaknál, mégis, ha oly büntetendő cselekmény lett elkövetve, mely e leszármazás valódiságát megzavarta, annak megtorlását elvonták az általános állampolgári vádjog elől és csak a legközelebbi érdekelteknek, a közvetlenül sértetteknek engedték meg, hogy a tettes megbüntetését actiójukkal sürgessék. Indoka ennek az volt, hogy kímélni akarták a családot az idegenek tapintatlan beavatkozása által okozott zavaroktól, hogy a mint *Godefroi* (id. m. 21. l.) mondja: «ne falsis extraneorum contumeliis iura familiae deformentur».

A «*lex Cornelia de falsis*», mely e büntetendő cselekményt szabályozta, nem jelöli meg világosan, hogy kik voltak jogosítva a kereset indítására. A törvény ide vonatkozó része ugyanis a következőleg hangzik: «de partu supposito soli accusant *parentes aut hi ad quos ea res pertineat*, non quilibet ex populo ut publicam accusationem intendat. (L. 30. §. 1. De lege Cornelia de falsis Dig. XLVIII. 10).

A törvény e töredékéből az látszik, hogy a szülőkön kivül a *legközelebbi rokonok* emelhettek még keresetet, mert ezek a családi kötelék megbontása és az örökösödési igények megzavarása folytán kétségtelenül a legközelebbről érdekelve voltak e büntetendő cselekmény által.

b) A *házasságtörés* büntetése a római büntetőjog különböző stadiumaiban különböző feltételekhez volt kötve.

Kezdetben az adulterium megtorlása a család körébe tartozott és első sorban a sértett férj joga volt. *Augustus* törvénye a «lex Julia de adulteriis» azt rendelte, hogy addig mig a házasság fennállt, mig a felek együtt éltek, a házasságtörés miatt büntető eljárás nem volt indítható; ha pedig a házasság felbontatott, a bűnös nő férje és atyja 60 napon belül keresetet indíthattak, és csak ezen idő elteltével állott elő mindenki számára az *actio popularis* emelésének joga és pedig négy hónapig. [1]

[1] «*Extraneis* autem qui accusare possunt (vagyis a kik az actio popularis emelésének jogából nincsenek kizárva) accusandi facultas post maritum et patrem conceditur nam post sexaginta dies *quattuor menses* extraneis dantur et ipsi utiles.» (L. 4 §. 1. ad legem Juliam de adulteriis Dig. XLVIII. 5.)

Az, hogy idegeneket ily kiváló kényes családi ügy felbolygatására jogosítottak, egyedül e törvénynek szelleme és tulajdonképeni czélja magyarázza meg, t. i. az, hogy e törvény a nagy mérvben elharapódzott erkölcstelenség ellen volt irányozva, tehát azt minden módon kiirtani iparkodott és igy szigoru büntetést akart alkalmaztatni ott is, hol talán a családtagok saját érdekükben hallgatagon elnézték volna a nők botlását

A rómaiak jogászi lángesze azonban csakhamar belátta, mennyire megsérti e körülmény a család legfontosabb érdekeit és mekkora bajt okoz az, hogy idegenek a családfő vagy a sértett házastárs akarata ellenére a családi békét és nyugalmat legközvetlenebbül érintő ezen ügybe beleavatkoznak.

Ezért *Constantin* egy constitutió-jában kivette ezen büntetendő cselekményt azok közől, melyek miatt bármely római polgár actio popularist emelhet, és a férj és az atyán kivül csak a legközelebbi rokonokat jelölte meg azok gyanánt, kik e delictum miatt keresetet indíthatnak. [1]

A törvényből csak az tünik ki világosan, hogy a férj és az atya rokonai indíthatnak keresetet. Vitás ellenben, hogy a nő rokonai jogosítva voltak-e az actio emelésére. *Zachariae* (id. ért. Archiv 1845. évf.

[1] Quamvis adulterii crimen inter publica referatur, quorum delatio in commune *omnibus* sine aliqua legis interpretatione conceditur, tamen ne volentibus temere liceat foedare connubia, *proximis necessariisque personis solum* modo placet deferre copiam accusandi, hoc est: patri, fratri, nec non patruo et avunculo, quos verus dolor ad accusationem compellit. (L. 30. §. 1. ad leg. Jul. de adulteriis C. IX. 9.). Extraneos autem procul arceri ab accusatione consemus ..... nam nonnulli falsis contumeliis matrimonia deformant. (Ugyanott 4. §.)

585. lap) e kérdésre igennel felel, mert abból indul ki, hogy a nő rokonai is sértve lehetnek a bűnös nő cselekménye által és így érdekükben lehet annak megtorlása. Részünkről a vitát egészen czéltalannak tartjuk ugyan e ma már semmi gyakorlati jelentőséggel nem biró kérdésben, mindamellett nem mernők az actio-emelésnek jogát ily módon kiterjeszteni, mert kétségtelen, hogy csak a sértett férj képes megitélni azt, hogy a büntetendő cselekmény hírének elterjedése és annak nyilvános tárgyalása nem-e fog rá nézve hátrányosabb következményekkel járni magánál a jogsértés büntetlenül hagyásánál is. Azt, hogy az atyának a rómaiak keresetindítási jogot adtak, szintén csak onnan véljük megmagyarázhatónak, mert a római családi élet bensősége az atyának férjnél levő leánya felett több jogot adott, mint ezt a mai jogok teszik.

Meg kell még jegyeznünk, hogy a törvény a jogosítottak felsorolásánál csupán azért mellőzi hallgatással a nőt és ennek rokonait, mert a nő a férje házasságtörése esetén ez ellen vádat nem emelhetett. [1]

Az eddigiekből látjuk, hogy a vizsgálatunk tárgyát képező tan a rómaiaknál nyerte meg azon irányt, melybe fejlődésének indulnia kellett. Arra nézve, hogy ez csak a rómaiaknál történt először, magyarázatul az szolgálhat, hogy csak a rómaiaknál (kiknél legalább a büntetendő cselekmények egy részére nézve a közjogi jelleg érvényre emelkedett), szüntek meg egyrészt a theocratismus, másrészt az absolutismus, mint olyan akadályok, melyek teljesen lehetetlenné tették azt, hogy bizonyos büntetendő cselekmények

[1] *Severus* és *Antonius* császárok kimondják: publico iudicio non habere mulieres adulterii accusationem. (L. 29. §. 1. ad leg. Jul. Cod. IX. 9.

üldözése magasabb czélszerűségi szempontokból és nevezetesen *a sértett fél kimélése szempontjából* mellőztessék.

4. §. A kánoni büntetőjogban a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények nem fordultak elő.

A katholikus egyház büntetőjoga a büntetendő cselekményt, nem mint a világi törvény megsértését, hanem mint *az Isten ellen elkövetett bűnt* fogván fel, természetes, hogy annak megbüntetését a sértett fél akaratától függővé nem tehette. [1]

Igy történt, hogy a kánoni jogban nemsokára kifejlődött a hivatalból való és inquisitorius eljárás elve, mely szerint minden büntetendő cselekmény a sértett fél kivánata nélkül is «ex officio» üldözendő volt. Az eljárás alapjául szolgáló feljelentés, mely *«informatio, denunciatio vagy exceptio»* nevet viselt, se a sértett által emelt vádat nem képezett, se a mai értelemben vett indítványnyal párhuzamba nem helyezhető, hanem csak azért tétetett, hogy a sértett fél a büntetendő cselekményt az illetékes büntető hatóságnak tudomására hozza.

De a fentebb kifejtett azon elv, hogy minden büntetendő cselekmény, mint az isteni jogrend megsértése feltétlenül üldözendő, következményül azt vonta maga után, hogy *az eljárás hivatalból folyamatba tétetett még azon esetekben is, midőn ennek megindítása a sértett fél hátrányára szolgált.* Hogy egyebet ne említsünk, hivatalból üldöztetett a házasságtörés, tehát azon büntetendő cselekmény is, mely egész a

[1] «Minden a mi az Isten országának érdekeit, a legfőbb érdekeket sértette, feltétlenül üldözendő volt». *Fekete* id. m. II. köt. 369. l.

legújabb időkig majd minden népnél és minden büntetőjogban csak akkor büntettetett, ha a sértett fél azért panaszt emelt.

Ily körülmények közt a kánoni büntetőjog a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tana tekintetében csak negativ eredményeket nyujt.

5. §. Az ó-germán és a német büntetőjog az inquisitorius eljárás kifejlődéséig.[1]

A germán büntetőjog *a legrégibb korban* valódi virágkora volt a magánjellegű büntetőjognak, a magánbosszúnak, a magánbüntetéseknek és a kielégítési rendszernek és általában *a sértett fél befolyása a büntetendő cselekmények üldözésére, az ó-germán büntetőjogban fejlődött ki a legnagyobb mértékben.*

Kezdetben és pedig elég hosszú ideig a *magánbosszú* és a vérbosszú intézménye uralkodott a germán jogban is. A sértett, illetőleg családja és rokonai (Sippe) volt hivatva arra, hogy megtorolja a jogsértést azon, ki megszegte a közbékét.

A magán- és vérbosszú kizárólagos uralmát a későbbi századokban a *kielégítési rendszer* váltotta fel, mely sehol oly nagyjelentőségű nem volt és oly részletes kifejlesztést nem nyert, mint a germánoknál.

E változás természetesen csak lassan történt, és pedig valószinűleg úgy, hogy a compositio követelésének joga először bizonyára csak *facultativ* volt. Ha

[1] *Irodalom: Osenbrüggen* «Das alamannische Strafrecht» (Schaffhausen, 1860) 23—33. l. — *Geib* id. m. 5. l. — *Karl Georg von Wächter* «Vorlesungen über das deutsche Strafrecht» (Lipcse, 1881) 43—44. l. — *Bar* id. m. I. köt. 51—60. és 87—90. l. — *Fekete* id. m. I. köt. 302—304. és 307—308. l. és *különösen Godefroi* id. m. 33—37. l. és *Kirchenheim* id. m. 13—15. l.

a sértett nem érezte magát elég erősnek arra, hogy a vérbosszút a sértő ellenében sikerrel keresztül vihesse, fölléphetett a büntető bíróság előtt azon kérelemmel, hogy a sértő bizonyos pénzösszegnek az ő részére leendő fizetésére, illetőleg bizonyos pénzértékű szolgáltatás tételére kötelezteссék. E pénzbeli szolgáltatás, illetőleg ezen teljesítés váltságösszeg volt a megsértett békéért (— innen elnevezése *compositio pacis*); de azért e korszak magánjogi jellegű felfogásának következménye gyanánt *csak a sértett, illetőleg rokonainak járó magánbüntetést képezett* és a sértettnek jogában állt választani a felajánlott váltságösszeg elfogadása, vagy a bosszú jogának gyakorlása közt.

Csak később, midőn felismerték, hogy a bosszú jogának gyakorlása által a jogrend és a köznyugalom örökösen veszélyeztetve és újból meg újból megzavarva van, csak akkor tették *kötelességévé* a sértettnek a váltságösszeg elfogadását.

És ezen fejlődési fokon a rendes büntetéssé tulajdonképen a *pénzbüntetés* lett, a mivel együtt járt a compositio egyes nemeinek és ezek különböző nagyságának részletes megállapítása, mely annyira ment, hogy a *leges barbarorum*-nak büntetőjogra vonatkozó részei tulajdonkép nem is tartalmaznak egyebet, mint az egyes büntetendő cselekmények felsorolása után megállapítását azon váltságösszegnek, melyet az illető büntetendő cselekmény elkövetője a sértettnek fizetni köteles volt.

E közben azon sajnálatos állapotok, melyek a német birodalomban beállottak, kapcsolatban a közfelfogás azon csekély fokával, mely a németeknél e korban uralkodó volt, a magánbosszú intézményét

egy sajátságos új alakban: a *faida (Fehde)* alakjában élesztették fel ismét.

A X. század után, midőn Németországban a közhatalom úgyszólván teljesen semmivé törpült, midőn az egyéni önkény és ököljog teljes diadalát ülte, midőn a sértett a már tökéletesen elgyöngült és erőtlenné vált, rendes bíróságoknál hasztalanul keresett elégtételt a rajta elkövetett jogsértés miatt: az önelégtételszerzésnek egy új módja: a valódi *magánbosszú* jellegével biró «*faida*» kezdett szokásba jönni.

A sértett, ha a bíróságnál hasztalanul kérte a megtorlást, «faidá»-t hirdetett a sértő ellen és aztán megkezdte a magánbosszú gyakorlását *(diffidatio, werra)*.[1]

Később ez intézmény fejlődése azt az irányt vette, hogy a sértett — a bíróságok tehetetlenségéről való általános meggyőződés terjedtével, — nem is fordult először a bírósághoz a megtorlás esetleges megszerezhetése végett, hanem azonnal megindította a faidá-t.

Ennek gyakorlatában mindenki segíthette őt és a sértett annyira mehetett, a mennyire csak akart, és nem csupán a sértőt, de annak hozzátartozóit is mindaddig megtámadhatta, mig csak saját meggyőződése szerint elégtételt nem szerzett magának.

Alig kell kiemelnünk, hogy a *Fehde-Recht* lassankint a legiszonyúbb visszaélésekre használtatott fel. Minden jog nélkül, álürügyek alatt indíttattak a legvéresebb *faidák*, vagy a jogosan indított *Fehde*-t durván túlhajtották, a mit a sértő újabb támadással

[1] Jellemző, hogy kisegítő eszköz gyanánt megengedte ezt még a császári törvény, az úgynevezett «Landfrieden» is.

viszonozott; szóval a legféktelenebb ököljog fejlődött ki.

E tűrhetlenül elvadult állapotokon az *egyház* se volt képes teljesen segíteni. Behozta ugyan az *asylum-jogot*, melynek értelmében a templomokba és zárdákba menekülteket a sértett fél nem üldözhette, behozta a «*treuga Dei*» intézményét, melynél fogva a vérbosszú bizonyos napokon meg volt tiltva, de ezek csak kisegítő eszközök voltak; a baj mélyebben feküdt: a nagy mérvű elvadultság és a rendkivül gyenge igazságszolgáltatási állapotok okozták azt.

A XV. században már nehány város, tartomány és hűbér-úr belátták ez állapotok tarthatlanságát és megkötötték az ugynevezett «*vertragsmässige Landfrieden*»-t, vagyis kötelezték magukat, hogy bizonyos ideig nem indítanak faidá-t, hanem sértett jogaik megtorlását bíróságok — rendesen választott bíróságok — előtt fogják keresni. Ez egyezségek azonban szintén nem segítettek a bajon, mert rendesen nem lettek megtartva.

A Fehde-Recht intézményének csak *Miksa* császár erélyes fellépése volt képes véget vetni. Hosszú alkudozások után nagy fáradsággal és jelentékeny engedmények (nevezetesen egy birodalmi törvényszék felállításának engedélyezése) árán volt képes *Miksa* a birodalmi gyűlésen elfogadtatni az úgynevezett «*ewige Landfrieden*»-t, mely a faida gyakorlását teljesen eltiltotta és a magánharczok vitelét «Landfriedensbruch»-nak, lázadásnak minősítette.

És evvel előállt ismét az előbbi állapot: *a visszatérés a kielégítési rendszerre*, mely azonban ezalatt, a századok folyamán át egy jelentékeny változáson

ment keresztül. Mig a *compositio* kezdetben a sértettnek járó *magánbüntetés volt:* addig később annak közjogi jellege is mindinkább előtérbe nyomult az által, hogy *a váltságösszegnek egy része, a büntető hatalom birtokosának fizettetett a közbéke megsértésének megváltásáért.* — Igy vált szét a compositio két külön részre, melyek elseje: *Busse* vagy *emenda* a sértettnek, illetőleg rokonainak járó kártalanítást és magán elégtételt képezett; a másik rész: *Gewedde, fredum* ellenben a királynak, illetőleg az államnak volt fizetendő.

Végig tekintve a százados fejlődésnek ezen töredékes vázlatán, alig kell részletesen bizonygatnunk, hogy *a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket* a német jogban e korban hiába keressük. — És az eddigi fejlődés feltüntetését egyedül azért tartottuk szükségesnek, hogy e negativ eredményt biztosan állapíthassuk meg.

Mert akadnak irók, a kik a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményének keletkezését már a régi germán jogban vélik feltalálhatni. Hogy egyebet ne említsünk: *Nessel*, e kérdés tanát tárgyazó különben jeles művének [1] a történeti bevezetést vázoló részében azt irja, hogy mivel az ó-germán jogban a magánvádló fellépése nélkül büntető eljárás nem indíttattatott meg, ezért *minden* büntetendő cselekmény a sértett fél indítványára büntetendő cselekményt *(Antragsvergehen)* képezett.

[1] Die Antragsberechtigungen des deutschen Reichsstrafgesetzbuchs, insbesondere vom Standpunkte des altpreussischen Strafprozesses aus, systematisch und kritisch beleuchtet von Theodor Nessel. (Oberstaatsanwalt etc.) Berlin, 1873.

Ez a nézet összezavarja a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket a magánbüntettekkel és igy tökéletesen téves alapon nyugszik. Pedig e két intézmény olyannyira eltérő, hogy a kettő egymás mellett nem is létezhetik. *Magánbűntettek* abban a korban állnak fel, midőn még az a nézet uralkodó, hogy a büntetendő cselekmény csak a sértettet, illetőleg ennek hozzátartozóit érinti, és igy csak ennek van joga annak megtorlását követelni és ezen megtorlás: a büntetés nem a jogrend megzavarásáért szabatik ki, hanem a sértettnek jár magán kártérítés gyanánt.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények ellenben csak akkor keletkeznek, midőn ezen magánjogi jellegü felfogás teljesen hatályát veszti, s érvényre emelkedik azon nézet, hogy minden büntetendő cselekmény, mint a jogrend megsértése a közérdekből, *hivatalból üldözendő*, és pedig vagy ugy, hogy az állam büntető birósági saját kezdeményezésükből nyomozzák a büntetendő cselekményt és annak tettesét, vagy úgy, hogy az államnak e czélra hivatott hatósága a büntetendő cselekmények megtorlása czéljából vádat emelvén, a bűnvádi eljárásnak folyamatba tételét előidézi. Csak ekkor lesz felismerve, hogy a hivatalból való üldözés általános szabálya alól egyes büntetendő cselekményeknél czélszerüségi okokból kivételt kell tenni.

A germán jogban azonban a hivatalból való üldözés egyáltalában nem létezvén, a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények itt elő sem fordulhattak.

Azonban a közfelfogás mind nagyobb terjedése és főleg a monarchicus elv érvényre emelkedése után a királyi hatalom nagyobbodása a germán büntető-

jognak kezdetben kizárólagos magán jellegét mindinkább háttérbe szorították.[1]

És erre jelentékenyen közrehatott az, hogy a főbüntetésnek: a váltságdijnak egy része a királynak volt fizetendő. Az uralkodók, illetőleg a hűbér-urak jövedelemforrásul használva ezt fel; e büntetések behajtására kiváló gondot fordítottak, és igy gondoskodtak arról, hogy a büntetendő cselekmény megtoroltassék ott is, hol a sértett e czélból fel nem lépett. Igy kezdett *a hivatalból való eljárás fogalma* lassankint kifejlődni.

És ugyanezt idézte elő az is, hogy a kánoni büntetőjog, melyben — mint fentebb már előadtuk, — e korban a hivatalból való üldözés elve és a nyomozó eljárás már érvényre emelkedtek, a római joggal együtt Németországban recipiáltatott.

Igy történt, hogy a középkor vége felé már el volt fogadva a német jogban is a nyomozó eljárás elve és ugyanezt fogadta el a középkor legkiválóbb büntetőtörvénye; *a Carolina*. S ez utóbbinak a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tekintetében elfoglalt álláspontja olyan, mely méltán megérdemli, hogy róla külön emlékezzünk meg.

6. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények az V. Károly-féle «Peynliche Gerichtsordnung»-ban.[2]

Azon erős küzdelem, mely a büntetőjog nyilvános és magánjellege közt évszázadokon át folyt, végre

[1] Külsőleg is felismerhetővé vált ez abban, hogy a compositióban a *fredum*: a királynak, illetve a községnek fizetett összeg az emenda-val szemben *mindig nagyobbá lett.*

[2] V. ö. *Godefroi* id. m. 37—48. l. — *Kirchenheim* id. m. 14—15. l. — *Nessel* id. m. 5—6. l.

az előbbi elvnek győzelmével végződött. Az államnak, különösen a megerősödött monarchiának sikerült legyőzni, elnyomni a magánbosszú jogát és a kielégítési rendszert és helyébe saját büntetőjogát emelni, függetlenné tevén azt a sértett fél akaratától.

Evvel karöltve járt a hivatalból való üldözés és a nyomozó eljárás is, melyek a «*Bambergensis*»-ből, a németek kitünő büntetőjogászának: *Schwarzenberg*nek halhatatlan művéből átmentek a 1532-ben készült «*Peynliche Halsgerichtsordnung*»-ba is, melyet V. Károly császár után «*Carolina*»-nak keresztelt el a német büntetőjog-irodalom és gyakorlat.

Schwarzenberg bámulatos jogászi genie-je és erős logikája azonnal belátta, hogy a hivatalból való üldözés elve alól bizonyos büntetendő cselekményeket ki kell venni, hogy léteznek oly delictumok, melyeknél az eljárásnak hivatalból való megindítása a sértett fél szerencsétlenségének megújítását és növelését képezi és ennélfogva itt a büntető bíróságok működésének mozgásba tétele a sértett fél fellépésétől teendő függővé.

A Carolina csupán *négy* büntetendő cselekménynél kívánja meg ez előfeltételt és ezek: *az elragadás* (nőrablás, Entführung 118. §.), *az erőszakos nemi közösülés* (119. §.), *a házasságtörés* (120. §.) *és a családi lopás*, illetőleg a legközelebbi örökös által, valamint a házastársak között elkövetett lopás.[1] (165. §.)

[1] A «Peynliche Gerichtsordnung» 165. czikkébe foglalt büntetendő cselekmény részben szorosabb, részben pedig tágabb körű a modern értelemben vett *családi lopásnál* és így azzal egy elnevezés alá nem vonható. A kérdéses czikk ugyanis azon esetről intézkedik, ha «eyner aus leichtvertigkeyt oder unverstandt etwas heymlich nem (e. h. nehme) von güttern, der er sunst eyn *nechster erb ist*, oder so sich dergleichen

E felsorolásból látjuk, hogy a Carolina a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tana tekintetében megelőzte nemcsak korát, hanem az újabbkori büntető-törvénykönyvek legnagyobb részét is. Mert habár vannak még más delictumok is, melyek a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé sorozandók: mindamellett a Carolina által felsorolt négy bűntett képezi ezek legfőbbjeit, úgy hogy az újabb törvények által idesorolt többi esetek csak e négy csoportnak egyes alfajai gyanánt szerepelnek.

Természetes, hogy mivel az állam által felállított közvádló hatóság e korban még nem létezett, a Peynliche Gerichtsordnung által felsorolt esetek a sértett fél indítványára büntetendő cselekményektől annyiban jelentékenyen különböztek, hogy a sértett fellépése nem csupán az eljárás megindításának képezte előfeltételét, hanem *a sértett az egész eljárás folyamán át képviselte a vádat.* Azonban ennek daczára igen találóan és helyesen ismerte fel *Schwarzenberg* a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények jogi természetét akkor, midőn a sértett félnek itt megkivánt nyilatkozatát «*peynliche Beklagung*» névvel jelölte meg.

Arra nézve, hogy mi volt az az indok, minek alapján itt a törvény azt a megszorító intézkedést tette, hogy az eljárás csak a sértett fél kivánatára

zwischen mann und weib begeb.....» Arra nézve, ki értendő a «*nechster erb*» elnevezés alatt, a commentatorok jelentékenyen eltérnek egymástól: a gyakorlat azonban meglehetősen egyetértett abban, hogy e kifejezés *csak a legközelebbi törvényes* örököst, vagyis a legszorosabb vérségi kötelék által összefüzött családtagokat, nem pedig valamely távol álló végrendeleti örököst jelentett. Ha ez utóbbi követte el a lopást, az eljárás hivatalból volt megindítandó.

indítható meg, a Carolina világos intézkedést nem tartalmaz. De ugy maga e büntetendő cselekmények megválasztása, mint a törvény magyarázóinak egyértelmű nyilatkozata kétségtelenné teszi, hogy *Schwarzenberget* és utána a német birodalom büntető törvényhozását e kivételek megállapításában *a sértett fél iránti kimélet szempontja* és az a tekintet vezették, hogy bizonyos büntetendő cselekményekből a sértett félre, illetőleg családjára háramló gyalázat ne tétessék hivatalból való kutatás tárgyává; az állam ha már nem tudta megakadályozni a büntetendő cselekményt, legalább szaggassa fel újra az annak elkövetése által ejtett sebeket.

7. §. A német közönséges jog álláspontja.[1]

Az V. Károly-féle büntetőtörvény életbelépte után a német büntetőjog állapota közel sem volt oly rendezett, mint azt egy ilyen kiváló kodex alapján várni lehetett volna.

E körülmény könnyen megmagyarázható.

A Carolina ismeretes «*clausula salvatoria*»-ja[2] mindenekelőtt érvényben tartotta a különféle és nagyon számos *particularis büntetőjogokat.* Ennek következménye volt, hogy a mennyiben e részletes törvények valamely intézkedést tartalmaztak, derogáltak a Peyn-

[1] L. *Godefroi* id. m. 48—57. l. — *Zachariae* id. ért. az «Archiv des Criminalrechts» (Neue Folge) 1845. évf. 569—594. l. — *Geib* id. m. 5. l. — *Kirchenheim* id. mon. 16—19 l.

[2] E záradékot Szászország kívánságára kellett felvenni a törvénybe, mert ez állam csak «salvo iure Saxonum» volt hajlandó a javaslatot a birodalmi gyülésen elfogadni. Ennek természetes következménye volt, hogy a többi német particularis államok hasonló követelésekkel léptek fel, és így a nagyjelentőségű birodalmi törvény, tulajdonkép csak kisegítő jogforrássá sülyedt.

liche Gerichtsordnungnak. Ez utóbbi csak azon esetekre nyert alkalmazást, a melyeket az egyes államok törvényei szabályozatlanul hagytak. Végül a Peynliche Gerichtsordnung egyes hiányainak pótlására alkalmaztattak a *recipiált idegen jogok:* a római és kánoni büntetőjog.

Ily körülmények között nem könnyű annak eldöntése, hogy az ennyire különböző jogforrásokon alapuló német közönséges jogban («gemeines Recht») minő szabályozást nyert az általunk vizsgált tan.

Geib (id. m. II. köt. 5. lap) azt állítja, hogy a Carolina után e tekintetben az elmélet és gyakorlat közt szakadás állott be. *Az elmélet* arra törekedett, hogy a Carolina ide vágó intézkedéseit a római joggal összeegyeztesse és ily módon a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények számát — habár csak csekély mértékben, — növelje. *A gyakorlatban* ellenben mind nagyobb korlátozás állott be, úgy hogy végül csak 2—3 büntetendő cselekmény — különösen a becsületsértés, és a családi lopás, néhol még a házasságtörés — lett idetartozónak elismerve.

Több alappal bir, mert indokoltabb *Zachariae* nézete, ki a közönséges jognak ide vonatkozó tételeit egy fentebb idézett részletes értekezés tárgyává is tette. *Zachariae* mindenekelőtt egy praecis megkülönböztetést tesz, a mi — legalább az első századokban — bizonyára nem volt szem előtt tartva. Ő ugyanis átviszi az újabb jognak a sértett fél felhatalmazására üldözendő cselekmények *(Ermächtigungsdelicte)* és a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények *(Antragsdelicte)* közti megkülönböztetését a német közönséges büntetőjog e korbeli állapotjára.

I. Azt hiszi, hogy a sértett fél felhatalmazása (és *nem* indítványa) kivántatott meg:

1. *A felségsértésnél,* és pedig a lex unica Codicis si quis imperatori maledixerit (IX. 7.) alapján, de csak akkor, ha e büntetendő cselekmény szóval, irásban, vagy jelek által követtetett el. A *tettel* elkövetett felségsértés ellenben *hivatalból* üldöztetett.

2. A közhivatalnokoknak tisztán *hivatali büntetendő cselekményei* — Zachariae nézete szerint — csak az államfőnek vagy az illető hivatalfőnököknek felhatalmazása folytán voltak üldözhetők.

II. *A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények* közé pedig szerinte a következők soroltattak:

1. Mindenekelőtt a Carolina alapján az ezáltal említett négy büntetendő cselekmény, úgy mint:

a) erőszakos nemi közösülés,

b) házasságtörés,

c) elragadás,

d) családi lopás.

A két előbbire nézve a birói gyakorlat egyszerűen elfogadta a Carolina intézkedését, a büntető eljárás tehát ezeknél mindig csak akkor volt megindítható, ha a sértett fél azt kivánta.

Az elragadásnál ellenben a birói gyakorlat *Zachariae* állítása[1] szerint keresztülvitt egy különböztetést, melynek az indítványozási jogra volt jelentékeny befolyása. Azon esetben ugyanis, *ha atyai vagy férji hatalom alatt álló nő ellen követtetett el* e büntetendő cselekmény, a sértett nőn kivül az atya, vagy férj is kivánhatták a büntető eljárásnak folyamatba tételét. Ellenben, *ha önálló, nagykorú hajadon, vagy özvegy nő*

[1] Lásd id. ért. 585–586. l.

raboltatott el: úgy addig, mig ez a tettesnek hatalmában volt, az eljárást hivatalból kellett megindítani, ha ellenben az elrabolt nő szabadon bocsáttatott és szabad állapotban házasságot között, úgy a hivatalból folyamatba tett aljárás megszüntetendő volt. Ha pedig a kiszabadult nő kivánta, az eljárás a tettes ellen megidítandó volt.

A családi lopás határát a gyakorlat — a mint már érintettük — a Carolina 165. §-a alapján, ugyanazon család körébe tartozó és vérségi összeköttetésben álló rokon és a házastárs által elkövetett lopásra szorította. [1]

[1] Érdekesen tünteti fel a «*nechster erb*» fogalmát egy *Konopak* által ismertetett jogeset. (L. «Beiträge zur Auslegung des 165-ten Art. der Peynlichen Gerichtsordnung» czimü czikkét Neues Archiv des Criminalrechts, VI. köt. 1824. évf. 264—282. l.) Az eset lényege az, hogy egy 17 éves leány, ki — anyja halála folytán — nagyatyjának legközelebbi örököse volt, attól egy csekélyebb összeget lopott. A nagyatya kivánatára a büntető eljárás folyamatba tétetett és a leány elfogatott, mire a nagyatya — látva meggondolatlan lépésének súlyos következményeit — visszavonta panaszát. Kérdés volt, érvényes-e a visszavonás? *Konopak* e kérdés igenlő eldöntése mellett harczol, mert itt a családi tekintetek kimélését tartja első sorban irányadó szempontnak és mert a *Carolina* azt mondja, hogy hasonló esetben nem szabad hivatalból eljárni, már pedig ez történnék meg, ha az eljárás a sértett panaszának visszavonása után is folytattatnék. Bizonyára sok szó fér ahhoz, hogy *Konopak* ez utóbbi nézete helyes-e, de ép oly kétségtelen, hogy a Peynliche Gerichtsordnung valóban a sértett fél kiméletének szempontjából indult itt ki. S ezt a szempontot *Schwarzenberg* a római jogból kölcsönözte. A *római jog* szerint ugyanis a családfő, a fia, illetőleg neje által ellene elkövetett lopás miatt nem indíthatott furti actio-t (v. ö. fr. 17. §. 1. Dig. de furtis 47. 2. és Inst. IV. 1. §. 12. de obligation. quae ex delicto) és pedig nemcsak azért, mert a fiú vagyona is az atyáé levén, a lopás büntetése gyanánt fizetendő duplumot, illetve quadruplumot az atya úgyis csak a magáéból fizette volna, hanem mint már *Gaius* (fr. 3. §. 2. Dig. de actione rerum amot. 25, 2) kiemelte, azért is, mert ez ellenkezett volna a honor matrimonii, illetve reverentia personarum-mal és a gyalázat a sértettre is kihatott volna. *Gaius* e szavai világosan mutatják, hogy a római jog a sértett fél kiméletének szempontját már felismerte és érvényre is emelte.

2. A római jogból átvette a német birói gyakorlat a családi állás elleni bűntett *(suppositio partus)* esetét, melyre nézve azonban megjegyzi *Zachariae, hogy ha ez más büntetendő cselekménynyel halmazatban van, úgy hivatalból üldözendő,* a mennyiben ekkor azon ok, mely az eljárásnak hivatalból való folyamatba tételét kizárja, t. i.: a családi béke kiméletének szempontja, úgy se jöhet már többé tekintetbe.

3. A sértett fél indítványára büntetendő cselekménynek tekintette a közönséges német jog a *becsületsértést is,* mely a *római* jogban még csak polgári úton üldözendő *delictum privatum*-ot, és nem büntetendő cselekményt képezett.

A római jog ugyanis az *iniuria*-nak kétféle büntetését ismerte. A sértett fél jogosítva volt választani az actio aestimatoria[1] és a sértőnek nyilvános megbüntetése között, de azt hiszszük, hogy utóbbi esetben is inkább a büntetésnek magán jellege volt túlnyomó. És e büntetendő cselekmény azokkal, melyeket napjainkban szoktunk a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények nevével megjelölni, bizonyára nem helyezhető párhuzamba, mert a sértett kiméletének szempontja itt figyelembe nem jött. Sőt inkább annak, hogy az eljárás a becsületsértés miatt mindig csak a sértett fél fellépése folytán lett megindítva, oka az volt, hogy a római jog elfogadta e tekintetben *Ulpianus* ismert mondását: «Nulla iniuria est quae in volentem fit» (L. 1. §. 6. Dig. 47. 10). — Erre

[1] Ezen actio a sértettnek járó pénzbüntetés fizetésére irányult, tehát egészen magánjellegű büntetést idézett elő. A büntetés mérve iránt a sértett nyilatkozott és a biró szabta azt meg a körülmények mérlegelése után. Innen az «aestimatoria» elnevezés. (L. *Wächter* Vorlesungen, 396. l.)

nézve t. i. az a nézet uralkodott, hogy ott, a hol a sértett nem látja magát becsületében kisebbítettnek, semmi ok nincs arra, hogy az eljárás hivatalból indíttassék meg. [1]

4. *A könnyű testi sértés* szintén a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé soroztatott, habár — nézetünk szerint — itt erősen közbejátszott *a magánvétség fogalma is.* Azon esetre ugyanis, hogyha a cselekmény sértési szándékkal (animus iniurandi) lett elkövetve, a birói gyakorlat *a tettlegesség által elkövetett becsületsértésnek* (iniuria realis) fogalma alá vonta azt, miután ennek és a szóbeli becsületsértésnek köre e korban még pontosan elhatárolva nem

[1] Különben arra nézve, hogy a becsületsértés a német közönséges jogban csak a sértett fél indítványára, vagy hivatalból volt-e üldözendő, igen eltérők a nézetek. *Carpzovius* (Practica nova imperialis saxonica rerum criminalium, Wittenbergae, 1646. Pars I. Quaest. XCVI. no. 3) és *Leyser* (Meditationes ad Pandectas Spec. 542. medit 5.) azt állítják, hogy a becsületsértés hivatalból üldöztetett, de állításuk mellett valami *fontosabb érvet nem hoznak fel.* És minthogy a becsületsértésről a Carolina nem emlékezik meg, hanem ezen vétség a német közönséges jogba a római jogból vétetett át, azt hiszszük igaza van *Zachariae*-nek, midőn (id. ért. 574. l.) azt mondja, hogy a római jog ide vonatkozó intézkedéseinek recipiálásával átvétetett egyuttal azon előfeltétel is, melynél fogva e büntetendő cselekmény csak a sértett fél indítványára üldözhető.

E szabály azonban csak a közönséges (nem *minősített*) becsületsértésre vonatkozólag áll, ellenben hivatalból indíttatott meg az eljárás az úgynevezett *iniuriae atroces,* vagyis a minősített becsületsértések eseteiben, a hova tartoztak azon esetek: 1. ha e büntetendő cselekmény gúnyirat (Pasquille) által követtetett el, 2. ha köztisztviselő, vagy közhatóság ellen irányult (úgynevezett iniuriae *publicae*).

Ha a becsületsértés nyilvános helyen (ludis et in conspectu hominum), illetőleg a közrend, vagy a köznyugalom megzavarásával, vagy közbotrányt okozó módon követtetett el, csak e botrányokozás, illetőleg rendzavarás üldöztetett hivatalból, a becsületsértés miatti eljárás megindítása ellenben a sértett fél fellépésétől tétetett függővé.

Ha gyermek szülői ellen követett el becsületsértést, ennek megtorlása a házi fegyelemnek hagyatott fenn; hivatalból csak akkor indíttatott eljárás, ha a büntetendő cselekmény közbotrányt okozott.

lett. Ellenben, ha a könnyű testi sértés csak gondatlanságból okoztatott, úgy pusztán vagyonrongálásnak tekintetvén, a *lex Aquilia* szabályai alá foglaltatott és inkább csak magánjogi kártérítés kötelezettségét vonta maga után.

Szóval, csak annyi bizonyos, hogy mindkét esetben az eljárás csak a sértett fél fellépése folytán lett folyamatba téve; azt hiszszük azonban, hogy e cselekmény inkább csak a sértett magánérdekében, semmint a közérdekből, nyilvános delictum gyanánt toroltatott meg.

5. *Zachariae* azt véli, hogy a német közönséges jog, illetőleg a birói gyakorlat a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények között adott helyet az *idegen vagyon* szándékos és jogtalanul elkövetett *megrongálásának* is.

Részünkről azonban erre nézve még határozottabban ismételjük a könnyű testi sértésre vonatkozólag előbb tett azon megjegyzésünket, hogy e cselekmények megtorlásánál *még bizonyára a magánjogi jelleg volt első sorban túlnyomó* és a büntetés nemcsak, hogy közbüntetést nem képezett, hanem büntetésnek egyáltalában nem mondható, a mennyiben inkább csak a sértett félnek járó kárpótlás jelentőségével birt. [1]

8. §. Az újabb német particuláris büntető-törvénykönyvek.[2]

A fennebbiekből kitünik, hogyha *Zachariae* csakugyan helyesen adja elő a német közönséges jognak

[1] Erre mutat az is, hogy e cselekményre vonatkozó szabályok a római jogból lettek átvéve, ott pedig a vagyonrongálás a *lex Aquilia* szerint pusztán delictum privatum-ot képezett.

[2] L. *Godefroi* id. m. 57—88. l. — *Nessel* id. m. 6—7. l. — *Kirchenheim* id. m. 23—26. l. — *Dr. A. Dochow* «Die Antragsdelicte im Reichsstrafrecht».

e kérdésre vonatkozó álláspontját: úgy a római jognak és a Carolina-nak ide vonatkozó helyes, találó szabályai közé már e korban belevegyült igen sok téves nézet és nevezetesen *azon büntetendő cselekmények, melyeknél a sértett fél kímélete volt a döntő szempont, összekevertettek azon apróbb delictumokkal, melyek a jogrendet oly csekély mérvben sértik, hogy csak akkor találtattak büntetendőknek, ha a sértett fél azt kívánta.*

És ezen felfogás — mely két igen lényegesen különböző csoportot helyez ugyanazon szempont alá és zavar össze, — a német büntetőjogban egész korunkig megmaradva, — fájdalom — átvétetett házi jogunkba is.

És ezen felfogás mind nagyobb mérvben való kifejlődését az egyes német államok büntető törvénykönyvei jelentékenyen elősegítették.

A német birodalmi törvényhozás évszázados tétlensége és azon tűrhetlen állapotok, melyeket a maga idejében kétségtelenül kitünő «Peynliche Gerichtsordnung»-nak később bekövetkezett elavultsága és egy rendszeres, a kor igényeinek megfelelő büntetőtörvénykönyvnek hiánya előidéztek, arra kényszerítették a particularis német törvényhozásokat, hogy figyelmen kivül hagyják a birodalmi közös törvény létezését és saját hatáskörükben pótolják a birodalmi törvényhozás mulasztásait.

Igy jött létre a számos particularis büntetőtörvénykönyv és nem lapokra, de ívekre terjedne az,

a *Holtzendorff*-féle Handbuch des deutschen Strafrechts IV. (pót-) kötetében (Berlin, 1877) 247—248. l. és különösen *Tippelskirch* értekezése: «Ueber das Verhältniss der öffentlichen zur Privat-Anklage», a *Gerichtssaal* czimü folyóirat 11. évf. (1859) 189—196. és 241—259. l.

ha részletesen fel akarnánk tüntetni, hogy ezek mindegyike minő álláspontot foglal el a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tana tekintetében. És e pontos feltüntetésnek nem is volna semmi haszna igénytelen tanulmányunkra, mert az eltérő intézkedések tömkelegében elvi alap és rendszer úgy sem volna feltalálható.

Kimutatásunk csak arról tehetne tanuságot: mennyire minden elv nélkül és a nélkül szabályozták ezen intézményt, hogy felállításának valódi alapja és indoka felől tisztában lettek volna.

Ennélfogva a netán érdeklődőket *Tippelskirch*-nek fentebb idézett igen alapos és beható értekezésére utalva, megelégedhetünk annak kijelentésével, hogy e büntető-törvénykönyvekben a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények általában kisebb számban jöttek ugyan elő, mint a jelenlegi kodexekben, de számuk lassankint mindinkább gyarapszik és nevezetesen folyton új és új büntetendő cselekmények járulnak azokhoz, melyeket fennebb, a német közönséges jog állapotának feltüntetésénél felsoroltunk. [1]

Csupán két particularis német jog van, melyeknek az általunk tárgyalt kérdésre vonatkozó álláspontját szükségesnek tartjuk kissé bővebben vizsgálni. Egyik

[1] A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények számát tekintve az 1803-diki osztrák büntető-törvénykönyv hét; az 1813-diki bajor kodex tizenegy; az 1814-diki oldenburgi négy; az 1824-diki württembergi tizen hét; az 1826-diki hannoveri tizenkét; az 1836-diki badeni négy; az 1841-diki hesszeni tizenöt; az 1838-diki szász tizennégy; az 1839-diki (második) württembergi húsz; az 1840-diki braunschweigi tizenöt; az 1840-diki (új) hannoveri tizennégy; az 1845-diki (revidiált) badeni tizenhét; az 1849-diki thüringiai huszonhárom; az 1851-diki porosz hét; az 1855-diki szász huszonnégy; az 1861-diki bajor kodex tizenöt büntetendő

a *porosz* jog, melynek továbbfejlődése a német birodalmi büntető-törvénykönyv alakulására jelentékeny befolyást gyakorolt s a másik a *szász* büntető-törvénykönyv, melynek az általunk vizsgált kérdésre vonatkozó intézkedései a német birodalmi kodex tervezetének készítésénél a legnagyobb figyelemben részesültek.

Mielőtt azonban az új *porosz* büntető-törvénykönyvről szólnánk, meg kell emlékeznünk röviden a *porosz jognak ide vonatkozó régibb intézkedéseiről.*

A) Nagy-Frigyes birt először elég erélylyel arra, hogy — egyedül a birodalmi törvényhozás roppant tétlensége által indokolt és egyébként tagadhatlanul jogtalan módon, — egy particularis büntető-törvényt hozzon létre, melylyel a Carolina és a «gemeines Recht» érvényét legalább Poroszországban megszüntesse. Az ő megbizásából készítette *Cocceji* kanczellár az «*Allgemeines preussisches Landrecht*»-et, melynek a büntető-törvényt tartalmazó *második része* azonban nagyon gyenge, úgy hogy már *Nagy-Frigyes* felismerte e tekintetben a reform szükségét.

A porosz Landrecht hét büntetendő cselekményt állít fel, a melyeknél a sértett fél panasza nélkül a bűnvádi eljárás folyamatba nem tehető. E büntetendő cselekmények a következők:

Becsületsértés (II. rész, 20. czim, 649—653. §§.).

cselekménynél kivánja meg a sértett fél panaszát a bünvádi eljárás megindításához. Ha ezen büntetendő cselekmények egyes alfajait és eseteit, azonkivül a büntetőjog körébe vágó más törvények ide vonatkozó intézkedéseit szintén figyelembe veszszük, e számok jelentékenyen növekedni fognak. (Meg kell jegyeznünk, hogy a fennebbi összeállítás *Kirchenheim* érdeme, ki [id. m. 24—25. lapján] egy könnyen áttekinthető táblázatban az egyes cselekményeket és a particuláris törvények ide vonatkozó §-ait is felsorolja.)

Erőszakos nemi közösülés, kivéve ha ez közfelháborodást (öffentliches Aergerniss) okozott (II. rész, 1060. §.).

Házasságtörés (II. rész, 1061. §.).

Nőszöktetés, vagyis kiskorú nőnek az ő akaratával szülője, felügyelője, gyámja vagy gondnoka hatalma alól való elvonása (1103. §.).

Családi és házi lopás (1133—1137. §§.).

Magánmegbizottak által megbizójuk ellen elkövetett csalások (1349. §.).

Cselédek és egy háztartásban élők által elkövetett vagyon elleni büntetendő cselekmények (1352. §.).

Ezen összeállításból kitünik, hogy a porosz Landrechtnek a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanára vonatkozó intézkedései sem állhatják meg a szigorú birálatot. Különösen kifogásolnunk kell azt a két intézkedést, melynél fogva a magánmegbizottak által megbizójuk ellen elkövetett csalások, továbbá a cselédek által gazdájuk ellen és közös háztartásban élők közt elkövetett vagyon elleni büntetendő cselekmények megtorlása a sértett fél panaszától tétetett függővé. Ez utóbbi intézkedés felvételét annál inkább sajnálnunk kell, mert az átment — és pedig nyiltan kijelenthetjük, *minden alapos indok nélkül* átment, — a legújabb büntetőtörvénykönyvekbe is.

Érdekes kérdés, hogy mi okozta e semmi komoly érvvel nem indokolható intézkedés felvételét. A törvény indokolásának hiányában e tekintetben csak találgatásokra vagyunk utalva. — Részünkről azt hiszszük, hogy ez intézkedés *a római jog félreértéséből* eredt.

A *római* jogforrások több helyen tanúsítják, hogy a rabszolgák által uraik ellen elkövetett lopások miatt a dominus-nak «furti actio» nem adatott.[1] Ez intézkedés magyarázata könnyü.

A római büntetőjogban a lopás rendes büntetése a «duplum» illetőleg «quadruplum» fizetése volt, vagyis a tolvaj a lopott tárgy kiadására való kötelezettségen kivül, büntetésül fizetni tartozott még a tulajdonosnak birságösszeget is — mely a lopott tárgy értékének kétszerese —, egész négyszereséből állott. Minthogy pedig a rabszolgának külön vagyona nem volt; illetőleg, ha volt is peculiuma, a dominus még a felett is rendelkezési joggal birt: ennélfogva a furti actio azért tagadtatott meg a dominustól, mert ő úgy is csak a rendelkezése alatt álló vagyonból elégíthette volna ki magát. Ezért a rabszolga lopása a dominus házi fegyelmének hagyatott fenn.

A német törvényhozások, — melyek a római jog intézkedését átvették, a nélkül, hogy annak szellemét felfogták volna, — szintén azt az intézkedést tették büntető törvénykönyveikben, hogy a cselédek által gazdáik ellen elkövetett lopás esetén a bűnvádi eljárás csak a sértett fellépése folytán indítható meg — pedig erre az intézkedésre sem ok, sem szükség fenn nem forgott.

Szükség nem, mert a régi patriarchalis természetű viszonyok idejében, midőn úr és szolga közt a családias jellegű összeköttetésnek egy bizonyos neme léte-

[1] Lásd L. 17. §. 1. Dig. XLVII. 2. és az Institutió-k IV. könyve 1. fejezetének 12. §-át, mely utóbbi hely a következőleg szól: «Hi qui in parentum vel *dominorum* potestate sunt, si rem eis subripiant *furtum* quidem illis faciunt et res in furtivam causam cadit..... *sed furti actio non nascitur*».

zett, talán még bizonyos fokig érinthette az urat a cselédje által ellene elkövetett büntetendő cselekmény miatt hivatalból folyamatba tett büntető eljárás; de ma, midőn nemcsak ez az állapot megszünt, de midőn a cseléd által a gazda, a háztartás feje, vagy annak házához tartozó személyen elkövetett lopás, ezen büntetendő cselekménynek egy súlyosan büntetett *minősített* esete gyanánt lett felállítva minden kodex által: akkor e súlyosabb büntetendő cselekmény megtorlásához a sértett fél indítványát megkivánni, alig más, mint egy a régibb törvényekből minden ok nélkül átvett és mielőbb megszüntetendő intézkedés.

E kitérés után ismertetnünk kell a *porosz* büntető törvénykönyvnek az általunk vizsgált tanra vonatkozó intézkedéseit. Nem mellőzhetjük ezek tárgyalását nem csak azért, mert a porosz kodex a német particuláris büntető-törvénykönyvek közől általában a legjobbnak mondható, hanem egyúttal azért sem, mert e kodex a német birodalmi büntető törvénykönyv számára is a legtöbb intézkedés tekintetében minta és alap gyanánt szolgált. Annál feltünőbb, hogy az egyébként tapasztalható nagy hasonlatosság daczára, — melynek alapján méltán nevezték a német birodalmi büntető-törvénykönyvet a porosz kodex javított és revidiált kiadásának, — mégis a német törvény és előképe közt a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tekintetében oly lényeges különbség van, hogy az utóbbi csak nyolcz, ellenben az előbbi huszonhat büntetendő cselekménynél kivánja meg a sértett fél panaszát.

Az 1851. évi május hó 13-ikán közzétett *porosz* büntető-törvénykönyv szerint a sértett fél indítvá-

nyára büntetendő cselekmények közé tartoznak a következők:

A *becsületsértés* általában magánosok ellen elkövetve (160—162. és 343. §§.)[1]; ezenkivül valamely német állam *uralkodója* (79. §.), vagy valamely német királyi udvarnál alkalmazott *követ vagy megbizott ellen* (80. §.) elkövetett becsületsértés csak a külföldi állam kormánya («Regierung») illetőleg a követ indítványára (81. §.); a *porosz* kamara mint testület ellen elkövetett becsületsértés ezen kamarának felhatalmazása folytán; a kamarának valamely tagja ellen elkövetett hasonló büntetendő cselekmény pedig, ezen tag indítványa folytán üldözhető (103. §.).

A *megfertőztetés* vagyis 14—16 éves leányok elcsábítása (179. §.). Indítványozásra jogosítottak a szülők, illetőleg a gyám.

A *szándékosan elkövetett könnyü testi sértések és bántalmazások* (Misshandlungen) mindazon esetekben, ha magán vádra (Privatklage) üldöztetnek (189. §.).

A *gondatlanságból elkövetett könnyü testi sértések*, kivéve, ha a tettesnek hivatásában való járatlanságából, vagy kötelességszegésből eredtek (198. §.).

Az *elragadás*, mely rendszerint hivatalból üldöztetik ugyan, de az esetben, ha az elrablott nő és a tettes között házasság jött létre, a büntető eljárás csak ezen házasság érvénytelenné nyilvánítására jogo-

[1] A törvény egy egészen sajátságos intézkedéssel megkülönbözteti az Ehrverletzung (vétség 160. §.) és a Beleidigung (*kihágás* 343. §.) fogalmát. Az előbbi megjelölés a nyilvánosan, vagy irat által elkövetett becsületsértés eseteit; utóbbi a többi eseteket foglalja magában. De mindkettő *csak a sértett fél indítványára* üldözhető. Indítványt tehet a *sértett*, illetőleg férjes nőknél és atyai hatalom alatt levő gyermekeknél *a férj és atya is.*

sított személynek indítványa folytán, és pedig csak akkor tehető folyamatba, ha a házasság semmisnek nyilváníttatott (209. §.).

A *lopás, sikkasztás* és a *saját dolog jogtalan elsajátítása* (271. §.), de csak akkor, ha e büntetendő cselekmények szülők, nagyszülők, mostoha szülők és mostoha gyermekek, a tettes házastársának szülői, vagy a tettes gyermekeinek házastársai ellen, vagy testvérek, gyámszülők, gyámok, vagy nevelők ellen követtettek el (229. §.).

Egy áttekintés ezen sorozaton meggyőz bennünket arról, hogy a porosz kodexnek az általunk vizsgált tanra vonatkozó intézkedései nagyon nélkülözik az elvi alapot és egyöntetüséget[1] és helyeslésre alig tarthatnak számot. A törvény egy szempont alá sorolja azon büntetendő cselekményeket, melyeknél a sértett fél kimélete a mérvadó, azokkal, melyek oly csekély jogsértés gyanánt tünnek fel, hogy megtorlásuk csak akkor tartatik szükségesnek, ha a sértett fél azt kivánná.

Sajátságos az is, hogy a házasságtörés, mely a rómaiaktól fogva egész napjainkig majdnem minden büntető-törvény szerint csak a sértett fél fellépése esetén büntettetett, a porosz kodex szerint hivatalból üldözendő, ha a miatt a házasság már felbontatott (140. §.). A tervezet ugyan abból indult ki, hogy a sértett fél kimélete itt első sorban döntő szempont

[1] Ez egyöntetüség hiánya kitünik már abból is, hogy a törvény azt sem ismerte fel tisztán, vajjon az *indítvány* a sértett büntetésének vagy csupán az eljárás megindításának képezi-e elöfeltételét. «Die *Bestrafung* kann nur auf Antrag erfolgen» ép úgy elöfordul a törvényben, mint ezen kitételek «gegen den Thäter kann nur auf Antrag verfahren werden», vagy «ist nur auf Antrag des Verletzten zur Untersuchung zu ziehen».

gyanánt tekintendő, a mennyiben határozottan kívánatos, hogy a sértett házastárs gyalázata ne hozassék akarata ellenére köztudomásra és ne tétessék ki a közbeszédnek, a tömeg gúnyjának és ez okokból a tervezet a sértett indítványát kívánta meg az eljáráshoz, azonban ez intézkedés a törvényből kihagyatott. A porosz törvényhozás az állam büntetési igényét és az előbb felsorolt szempontokat az által akarta kiegyenlíteni, hogy a 140. §. második bekezdésében megengedte az «ártatlan házastársnak»[1], hogy a házassági kötelék felbontása iránt indított perben, illetőleg a büntető perben, utóbbiban azonban csak az itélet meghozataláig, *kifejezetten indítványozhatja azt, hogy a tettes ne büntettessék meg.* («*Die Nichtbestrafung* ausdrücklich beantragt»). Ez indítvány következtében a büntető eljárás beszüntetendő volt.

Szűk látkörről tanuskodó intézkedés! Mintha a hivatalból való beavatkozás a házasságtörés esetén nem a sértett, hanem a *tettes* érdekében volna kizárva és a sértett fél kimélete meg volna óvható akkor, ha a már megindított perben az eljárás megszüntettetik. Hisz ekkor már az eset nemcsak kiszivárgott a közönség körébe, hanem a legteljesebb nyilvánosságra jutott és azáltal, hogy miatta eljárás lett indítva, az előbbi kósza hír, a biztos alap nélküli közbeszéd megdönthetlen bizonyosságu tény jellegét ölté magára.

Az intézkedés tehát tökéletesen czélját veszté, midőn a sértettnek megadta e jogot, mely egyálta-

[1] Ennélfogva, ha mindkét házastárs elkövette e büntetendő cselekményt, minden esetben hivatalból üldöztettek, mert *ártatlan* házastárs nem létezett.

lában nem szolgálhat másra, mnit hogy az ártatlan házastárs a bűnös felett kegyelmet gyakoroljon és megakadályozza a büntető igazságszolgáltatás rendes menetét akkor, mikor már ez nemcsak az ő kiméletének szempontja által nem, de egyáltalában semmi által sem indokolható.

A mi a *porosz* törvénynek a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanára vonatkozó *általános* intézkedéseit illeti, egyáltalában nincs okunk azokkal megelégedve lenni. Ez intézkedések, melyek az 50—54. §§-okban foglaltatnak, nemcsak rövidek, de nagy mértékben fogyatékosak is és kiválóan sajnálnunk kell, hogy azok a német birodalmi büntető törvénykönyv készítésénél tulságos nagy figyelembe vétettek.

B) Az 1855-ik évi augusztus hó 13-ikáról kelt királyi rendelettel közzétett *szász* büntető-törvénykönyvet általában ugy szokták tekinteni, mint a mely a német birodalmi büntető törvénynek *a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanára vonatkozó intézkedéseinél* első sorban alapul vétetett. E felfogás nem mindenben felel meg a valóságnak.

Bizonyos, hogy az általunk vizsgált kérdésnél az *általános* intézkedések tekintetében a német birodalmi törvényhozás nem a szász kodex után indult, a mennyiben annak tizenegy (98—108. §.) szakaszra terjedő és *igen részletes* intézkedései helyett *a porosz törvény hézagos, rövid és felületes rendelkezéseit fogadta el.* Különben azzal, hogy a szász törvény ide vonatkozó intézkedései behatók és részletesek, közel se akarjuk azt mondani, hogy azok mindenben helyesek is. Sőt ellenkezőleg, habár elvileg szükségesnek tartanók,

hogy minden törvényhozás utánozza a szász törvényt az általunk vizsgált kérdésnek *részletes és beható szabályozása tekintetében,* mindamellett azt, hogy egyuttal a szász törvény kérdéses §-aiban foglalt intézkedések *anyaga* is recipiáltassék, egyáltalában nem mernők ajánlani, a mennyiben ez intézkedések nem egyszer a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények jogi természetének teljes félreértésén alapulnak.[1]

Az egyes büntetendő cselekményekre vonatkozólag mindenekelőtt meg kell említenünk, hogy az államfő ellen, illetőleg családjának valamelyik tagja ellen elkövetett tettleges sértések, tettlegességgel vagy testi sértéssel való fenyegetések, végre az ugyanazok ellen irányuló rágalmazó vagy becsületsértő nyilatkozatok (132—137. cz.) miatt az eljárás csak akkor tehető folyamatba, ha az államfő az államügyésznek az igazságügyi miniszterium utján hozzá érkezett felterjesztésére megadta a szükséges *felhatalmazást.*

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények pedig a szász törvény szerint a következők:

1. Magánlak megsértése. (151. cz.)
2. Könnyü testi sértések és gondatlanságból elkövetett testi sértések általában. (174—175. cz.)
3. Nőszöktetés[2] (Entführung) és nőrablás. (193. cz.)

[1] Legyen elég utalnunk a 104. czikkre, mely az indítványozásra jogosított által tett feljelentést az indítványnyal egyjelentőségűnek mondja ki, vagy a 105. czikkre, mely azt rendeli, hogy ha valamely konkrét esetben kétes, vajjon az illető büntetendő cselekmény hivatalból, vagy a sértett fél indítványára üldözendő-e, a jogosított az államügyész, vagy a biróság részéről megkérdezendő: vajjon kivánja-e a tettes megbüntetését vagy nem. Mindkét czikk intézkedése tökéletesen helytelen és ezekhez még a kodexnek nagyon számos más téves intézkedése járul.

[2] Ez elnevezés alatt a szász törvény két esetet ért. Egyrészt azt, ha valamely 12—14 éves leány saját beleegyezésével, de szülőinek, vá-

4. A házi fegyelem jogával elkövetett azon visszaélés, hogy a házi fegyelemnek alávetett egyén egészségére ártalmas, vagy veszélyes módon bezáratott. (199. cz.)

5. A kényszerítés és fenyegetés. (207. cz.)

6. Becsületsértés és rágalmazás. (246. cz.)

7. Jogosítatlan önsegély. (247. cz.)

8. A házasságtörés. (263. cz.)

9. Hűtlen elhagyás (bösliche Verlassung). (267. cz.)

10. Saját dolog jogtalan eltulajdonítása. (274. cz.)

11. A szerződések megkötésénél elkövetett csalás. (286. cz.)

12. A sikkasztás, ha azt nem hivatalnok, vagy nem magán megbizott követte el. (289. cz.)

13. A lopás, zsarolás, sikkasztás, csalás és orgazdaság, ha ezen büntetendő cselekmények, házastársak, fel- és lemenő ágbeli rokonok és sógorok közt; oly egyének közt, kik negyed izigleni rokonság- vagy sógorságban vannak, végre választott és gyámszülők és gyermekek közt lettek elkövetve. (302. cz.)

14. Élelmi czikkek lopása. (303. cz.)

15. A csalárd bukás azon legenyhébb esete, ha a vagyonbukott csak háztartásához tartozó dolgokat, vagy kisebb pénzösszegeket vont el a csődtömegből. (306. cz.)

16. A vétkes bukás. (309. cz.)

17. Védjegy-hamisítás. (312. cz.)

lasztott szüleinek, vagy gyámjának tudta és akarata ellenére azok hatalma alól elvitetik (188. cz.); másrészt azon esetet, ha valamely hajadon, de 14 évesnél idősebb nő házasságkötésre irányzott czélból saját beleegyezésével, de annak tudta nélkül vitetik el, kinek beleegyezése a házasság megkötéséhez szükséges.

18. A csalás, ha az személyviszonyok tekintetében követtetik el.[1] (313. cz.)

19. Kiskoruak, vagy rendelkezésre képtelen egyének megkárosítása. (315. cz.)

20. Nőknek fajtalanságra vagy érvénytelen házasságra csábítása. (317—318. cz.)

21. Jövedéki kihágások és a hatóság ellen elkövetett csalás. (319. cz.)

22. Értéktelen tárgyak ellopása és idegen tárgy jogtalan használata (furtum possessionis). (330. cz.)

23. Idegen ingatlan vagyon jogtalan megkárosítása. (332. cz.)

24. Más vagyonának megrongálása. (335. cz.)

A szász büntető-törvénykönyv, mint e felsorolásból látjuk, *óriásilag kiterjeszti a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények körét* és intézkedései elvi alapon nem nyugszanak. Ez állításunk igazolására legyen elég arra hivatkoznunk, hogy olyan büntetendő cselekményeket, mint a jövedéki kihágások, vagy a csalárd bukás, egy szempont alá helyezi a házasságtöréssel, vagy a hozzátartozók közt elkövetett vagyon elleni delictumokkal.

Egyáltalában nem mondhatjuk szerencsésnek az egyes büntetendő cselekmények megválasztását sem, de mégis a törvény legnagyobb hibájául azt tekintjük, *hogy két teljesen más-más szempont alá eső és tökéletesen szétválasztandó csoportot egészen összevegyít.* Oly hiba, a mi — fájdalom — átöröklődött a későbbi büntető-törvényekbe is.

[1] Vagyis, ha a tettes jogellenes czélzattal oly személyi tulajdonságokat vagy viszonyokat állít magáról, melyekkel egyáltalában nem bir.

9. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények a tételes német büntetőjogban.[1]

Az észak-német szövetség létrejöttével a törvényhozási faktoroknak egyik legfőbb törekvése volt a szövetség teljes és végleges egybeolvadását egy összetartó kapocs gyanánt szolgálandó büntető-törvénykönyv létrehozása által elősegíteni.

De az egységes büntető-törvénykönyv létesítése *igazságügyi politikai szempontból* is okvetlenül sürgős teendő volt. Nem kell bővebben kifejtenünk, hogy Németország büntetőjogi viszonyai, a fennálló számos particularis törvény jelentékeny eltérése, a különböző törvényhozási intézkedések tarkasága folytán teljesen tűrhetlenek voltak. Egyáltalában lehetetlen volt fentartani azt az állapotot, hogy egy és ugyanazon nemzetiséget képező, körülbelül ugyanazon műveltségi és gazdasági viszonyokkal biró nép büntetőjogi tekintetben tizennégy egészen elütő területre legyen szétszaggatva. Mellőzhetlenül meg kellett szüntetni azt, hogy egyik német államban büntetendő cselekménynek minősíttessék az a cselekmény, a mi a szomszéd területen meg van engedve, hogy egyik területen enyhe büntetéssel sujtassék egy oly delictum, a mire pár mértfölddel odább eső államban évekig tartó szabadságvesztés büntetés van szabva.

Szóval az egységes szövetségi büntető-törvénykönyv elkészítése mellőzhetlen, elodázhatatlan szükség volt. Hisz már az általunk vizsgált kérdésre vonat-

[1] V. ö. *Kirchenheim* id. m. 26—28. l. — *Nessel* id. m. 17—31. l. — *Dr. A. Dochow* «Die Antragsdelikte im Reichsstrafrecht» czimü jeles értekezése a *Holtzendorff*-féle Handbuch des deutschen Strafrechts IV. (pót-) kötetének 248—254. és 263—285. lapjain.

kozó particularis intézkedéseknek vázlatából is kitünik, hogy az egyes büntető-törvények egy oly chaost hoztak létre a német büntetőjog terén, a mit minél előbb el kellett oszlatni.

Wagner és *Planck* képviselők indítványa, melyet az 1868. évi márcz. hó 30-kán az észak-német szövetségi gyülésen egy egységes büntető-törvénykönyv és büntető eljárás javaslatának elkészítése iránt tettek, csak kifejezése volt ezen általános közóhajnak és nagy többséggel el is fogadtatott. [1]

Az észak-német szövetség kanczellárja az akkori porosz igazságügyminisztert, *Leonhardt*-ot kereste meg a büntető-törvénykönyv tervezetének elkészítése iránt, ki e feladatot *Friedberg* akkori miniszteri tanácsosra bizta. *Friedberg* és két munkatársa: *Rubo* és *Rüdorff* már egy év alatt elkészültek az *első* javaslattal, melyet ezen rövid alatt még indokolással is elláttak.

Az 1869. év julius havában közzétett tervezetet a kritika nem egészen kedvezőleg fogadta és bizonyos, hogy a rendkivüli gyors munka nem is lehetett kellőleg gondos és alapos. A tervezet készítői előtt fő czél gyanánt az lebegett, hogy az akkori állapotoknak mielőbb vége vettessék, hogy a német büntetőjog továbbfejlesztésére a közös alap megteremtessék; az, hogy ezen alap minden részében helyes és jó legyen, a későbbi módosításoknak tartatott fenn.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tana tekintetében az első javaslat mintegy

[1] A *német* birodalmi büntető-törvénykönyv létrejövetelének történetét lásd bővebben *Berner* «Lehrbuch des deutschen Strafrechts» 14-dik kiadás (Lipcse, 1886) 33—38. l. — *Binding* «Handbuch des Strafrechts» I. Bd. (Lipcse, 1885) 48—97. l.

középutat választott a porosz és a többi német büntető-törvénykönyvek által elfoglalt álláspontok között. Jelentékenyen megnövelte azon büntetendő cselekmények számát, melyeknél előképe és mintája: a porosz kodex a sértett fél panaszától tette függővé az eljárás folyamatba tételét, azonban mégsem vett fel e csoportba annyi delictumot, mint a mennyit a legtöbb német büntető-törvénykönyv idesorolt.[1]

Az idevont büntetendő cselekmények megválasztásában a javaslat nem volt szerencsés. Főleg hiba volt, hogy a «delicta carnis» egyes okvetlenül idesorolandó eseteit kihagyta a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közül, ellenben az esetek közé vett fel számos oly apró jogsértést, melyeknél az indítvány megkivánására semmi szükség nem volt. A javaslat azonban még jelentékeny módosításokon ment keresztül.

A tervezet előleges tárgyalására megválasztott 7 tagú szövetségi bizottság (Bundes-Kommission), valamint *a birodalmi gyülés bizottsága*, sőt maga *a birodalmi gyülés is számos delictummal* — összesen tizenhattal — *gyarapította* a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények számát. A mi ezen módosításokat illeti, irányadó szempont gyanánt ezeknél is *a munka minél gyorsabb végzése volt*. Nem csodálkozhatunk azon, hogy az eredmény valami fényes nem lehetett.

S ha a német birodalmi büntető-törvénykönyv javaslatának történetével kissé bővebben foglalkoztunk, tettük ezt egyedül azért, hogy abból levon-

[1] A javaslat ide vonatkozó intézkedéseinek összeállítását lásd *Dochow* id. ért. *Holtzendorff* Handbuch IV. köt. 249. l.

hassunk két tanulságot. Egyrészt azt, hogy a német birodalmi büntető-törvénykönyv épen az általunk vizsgált tan tekintetében szomorú példáját nyujtja *a túlsietett munkának;* másrészt, hogy annak ide vonatkozó intézkedései világosan bizonyítják: minő hátrányokkal jár az, ha a rendszeres és nagyterjedelmű törvények előkészítésében résztvevő tényezők mindegyike *minden elv és egyöntetüség nélkül tesz változtatásokat az előtte fekvő javaslaton* és minden változtatással csak rontja, — kivált ily egységes elvi alapot igénylő kérdésekben, mint a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tana, — határozottan hátrányosan változtatja meg azt.

A) Az 1870. május 30-dikán szentesített *északnémet büntető-törvénykönyv*, mely a dél-német államoknak a szövetségbe való belépése után 1871. május 15-dikéről keltezve, mint német birodalmi büntető-törvénykönyv szerepel, a tárgyunkra vonatkozó általános intézkedéseket a 61—65. §§-ban tartalmazza.

Ez intézkedések szerfelett hézagosak és tulságos rövidek, a mi pedig érdemleges tartalmukat illeti, legmeglepőbb az, hogy a 64. §. *az indítvány visszavonását* egészen a bűnösséget kimondó itélet kihirdetéséig engedi meg.[1]

[1] Ha tehát az elsőbiróság a vádlottat felmentette és a felsőbiróságnál új tárgyalás tartatik, a sértettnek jogában áll az itt hozott marasztaló itélet kihirdetése előtt az indítványt visszavonni és ez által a biróságok, a mozgásba hozott nagy apparatus egész eddigi működését egyszerűen hatályon kivül helyezni. A magánváddal üldözött becsületsértésnél rendkivül kiterjeszti a törvény e jogot az által, hogy az indítvány visszavonását egészen *az itélet végrehajtásáig* engedi meg. Ez intézkedés az indítvány visszavonásának jogát tulajdonkép kegyelmezési joggá változtatja.

A törvény első szövege a sértett fél által adandó *felhatalmazást* kívánta meg a becsületsértés üldözhetéséhez akkor, midőn az: *a)* valamely német állam uralkodója (Bundesfürst) ellen azon államon kivül (99. §.), *b)* valamely német állam regense ellen (101. §.), *c)* a birodalom, vagy valamely hozzátartozó állam törvényhozó gyülekezete, vagy más politikai testülete ellen (197. §.) követtetett el.

Ellenben *a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények* közé a következők soroztattak:

1. Ellenséges cselekmények szövetséges államok és ezek uralkodói ellen. (102. §.)

2. Szövetséges államok uralkodói és regensei ellen elkövetett becsületsértés. (103. §.)

3. A birodalomnál, vagy az annak tagját képező valamely államnál alkalmazott követek elleni becsületsértések (104. §.).

4. A magánlak megsértése. (123. §.)[1]

5. Törvényellenes, vagy érvénytelen házasságra való csábítás. (170. §.)

6. A házasságtörés, de csak akkor, ha a házasság e miatt felbontatott. (172. §.)

7. Akaratának nyilvánítására képtelen állapotban levő nőszemélyeken vagy 14 éven alól levő gyermeken elkövetett fajtalan cselekmények. (176. §.)

8. Az erőszakos nemi közösülés. (177. §.)[2]

9. Valamely nő reábirása a közösülésre házasságkötés szinlelése által. (179. §.)

[1] Hivatalból üldöztetett e cselekmény, ha fegyverrel vagy többek által együttesen követtetett el.

[2] A 176. és 177. §§-ban körülirt cselekmények hivatalból üldözendők akkor, ha a sértett személy halálát idézték elő.

10. 16 éven alól levő tisztességes leány elcsábítása. (182. §.)

11. A becsületsértés. (194. §.)[1]

12. Holtak emlékének meggyalázása. (189. §.)[2]

13. *Szándékosságból eredő* könnyű testi sértések és *minden gondatlanságból okozott* testi sértés (232. §.); kivéve azokat, melyek valamely hivatali, hivatási vagy üzletbeli kötelesség áthágásával követtettek el.

14. A nőrablás (Entführung 236. §.) és a kiskoru hajadon nőnek saját beleegyezésével, de szülői vagy gyámja akarata ellenére való elvitele. (237. §.)

15. Jogellenes kényszerítés. (Nöthigung 240. §.)

16. Fenyegetés. (Bedrohung 241. §.)

17. Lopás, sikkasztás (247. §.) és csalás (263. §.), ha eme büntetendő cselekmények:

a) hozzátartozók, *b)* gyámok vagy nevelők, *c) fizetést vagy élelmezést adók (Lohn- oder Kost-Geber)* ellen követtettek el.

18. Az adós által elkövethető azon vétség, melynél fogva ő azon czélból, hogy hitelezői elől a kielégítési alapot elvonja, vagyonának egyes alkatrészeit elidegeníti, vagy elrejti. (288. §.)

19. A saját dolgok, illetőleg a tulajdonos beleegyezésével idegen ingó dolog jogtalan elsajátítása. (289. §.)

[1] A becsületsértés általános fogalma alá vonta a német birodalmi büntető-törvénykönyv a rágalmazást («verläumderische Beleidigung») is. *Az indítványozásra jogosítottak körét* a törvény ezen vétségnél *igen nagyra terjeszti ki.* Ha a becsületsértés házasságban élő nő, vagy atyai hatalom alatt álló gyermekek ellen követtetett el, *a férj és az atya is,* ha pedig hivatalnokok hivatásuk gyakorlása közben vagy hivatásukra vonatkozólag lettek sértve, *hivatalos előljáróik is indítványt tehetnek.* (195—196. §§.)

[2] Indítványozásra jogosítottak gyanánt a törvény a szülőket, gyermekeket és házastársakat jelöli meg.

20. Egyszerű (nem minősített) vadászati kihágás. (292. §.)

21. A minősített halászati vagy rákászati kihágás. (296. §.)

22. A levéltitok megsértése. (299. §.)

23. A titok tiltott felfedezése. (300. §.)

24. A kiskoruak könnyelműségének vagy tapasztalatlanságának nyereményvágyból elkövetett kizsákmányolása. (301. és 302. §§.)

25. Más vagyonának jogtalan megrongálása vagy megsemmisítése. (303. §.)

26. Csekély mennyiségü és jelentéktelen értékü élelmi és élvezeti czikkek vagy takarmány ellopása. (Mundraub und Futterdiebstahl, 370. §. 5. és 6. p.)

E felsorolásból kitetszőleg a német birodalmi büntető-törvénykönyv első szövegében a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények körét igen szélesre terjesztette ki s e mellett az idevonatkozó egyes büntetendő cselekményeket nem is választotta meg helyesen. Ugyszólván azt mondhatnók, hogy az erkölcsiség elleni delictumokat kivéve, az idesorolt összes többi bűncselekmények vagy legalább azoknak egyes alfajai (igy a 247. §-nál a szolgálat-adó ellen elkövetett lopás) helytelenül soroztattak e csoportba.

B) És valóban nem sok időbe került az, hogy a birodalmi büntető törvénykönyv tárgyunkra vonatkozó intézkedéseinek elhamarkodott és rendszertelen volta felismertessék. Ezt mutatja, hogy azon panaszok, melyek a birodalmi büntető-törvénykönyv ellen különböző oldalról és különböző szempontból felhozattak, legnagyobb részben a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények szabályozása ellen irányultak.

Az általános intézkedések közül legtöbb megtámadásban részesült az, mely az indítvány visszavonását egész a marasztaló itélet kihirdetéseig engedte meg, és mely ennek folytán a sértett fél önkényének *minden szükség nélkül* óriási befolyást engedett az eljárás tovább folytatásának megakadályozására. Ezen kétségtelenül tarthatlan intézkedés, mely a visszaélésnek tág kaput nyitott, oly esetekre adott alkalmat, melyek a közönség jogérzetét a legnagyobb mértékben felháborították és az egész intézményt a lehető legnépszerütlenebbé tették. S e szerencsétlen intézkedés volt egyuttal oka annak, hogy a közvélemény és a szakközönség egy része is a sulyosabb büntetendő cselekményeknél, különösen a fajtalansági büntetteknél mellőzni kivánta az indítvány megkivánását.

A mozgalom, — mely a büntető-törvénykönyv nehány más intézkedésének revisio-ját is czélul tüzte ki, — csakhamar egy novellaris tervezet létrejövetelére vezetett.

A tervezet mindenekelőtt teljesen megváltoztatta a 64. §. intézkedését és az indítvány visszavonását *csak egyes határozottan megjelölt esetekben,* azonban akkor ismét egészen a bünösséget kimondó itélet kihirdetéseig engedte meg. Ez volt a legjelentékenyebb módosítás, mely némi változtatásokkal átment a törvénybe is.

E mellett javasolta a novella tervezete, hogy az indítvány megkivánása 8 büntetendő cselekménynél [1] mellőztessék, hogy a szándékosságból okozott könnyü testi sértés hivatalból üldözendővé alakittassék át, és

[1] És pedig a 102., 176., 177., 240., 241., 292., 296. §§. és 302. §. 4. pontjában foglaltaknál.

hogy a lopás, sikkasztás (247. §.) és csalás (263. §.) üldözése csak akkor legyen a sértett fellépésétől függővé téve, ha e büntetendő cselekmények hozzátartozók, gyámok vagy nevelők ellen követtettek el.

A birodalmi gyülés a 102. §-ra vonatkozó és azonkivül még a két utóbbi javaslatot nem fogadta el [1], a többit ellenben törvényerőre emelte, maga részéről is tevén azokhoz nehány csekélyebb jelentőségü módosítást, nevezetesen hivatalból üldözendővé alakította át a fizetést vagy élelmezést adó ellenében elkövetett *csalást* (263. §.) és a jogosítatlan vadászat kihágásnál az indítvány megkivánását azon esetre szorította, ha a tettes a vadászatra jogosítottnak *hozzátartozója*.

Ezen az 1876. évi febr. 26-ikán kelt *novella* által tett változtatások folytán a német birodalmi büntető-törvénykönyv most a következő büntetendő cselekményeknél kivánja meg a sértett fél indítványát az eljárás folyamatba tételéhez: [2]

1. Ellenséges cselekmények valamely a német birodalommal szövetségi viszonyban levő állam ellen (gegen befreundete Staaten 102. §.).

2. Valamely külföldi uralkodó vagy regens elleni becsületsértés (103. §.).

3. Valamely a német birodalomnál alkalmazott külföldi követ elleni becsületsértés (104. §.).

[1] A 247. §. a következő szövegezéssel alakíttatott át: «Wer einer Person, zu der er im Lehrlingsverhältniss steht oder in deren häuslicher Gemeinschaft er als Gesinde sich befindet, Sachen von unbedeutendem Werthe stiehlt, ist nur auf Antrag zu verfolgen».

[2] Azt, hogy az általunk vizsgált kérdésnek általános tanai minő szabályozást nyertek a német birodalmi büntető-törvénykönyvben, hazai törvényünk tárgyalásánál fogjuk kimutatni, midőn azt vizsgáljuk, hogy: mennyiben vétettek ez intézkedések alapul a magyar büntető-törvénykönyv *tervezetének* készítésénél.

4. A magánlak sértésnek nem minősített esete (123. §.).

5. Csalárd reábirás érvénytelen vagy megtámadható házasság kötésére (170. §.).

6. Házasságtörés (172. §.).

7. Valamely nő csalárd reábirása a nemi közösülés türésére házasságkötés szinlelése, vagy más tévedésbe ejtés által (179. §.).

8. 16 éven aluli tisztességes leány elcsábítása (182. §.).

9. Halottak emlékének meggyalázása (189. §.).

10. Becsületsértés (194. §.).

11. Szándékosságból elkövetett könnyű testi sértés és minden gondatlanságból okozott sulyos testi sértés, kivéve a melyek valamely hivatali, hivatási vagy üzleti kötelesség megszegésével követtettek el (232. §.).

12. Nőrablás (Entführung 236. §.).

13. Kiskoru hajadon nő megszöktetése szülőinek vagy gyámjának beleegyezése nélkül (237. §.).

14. Lopás és sikkasztás hozzátartozók, gyámok vagy nevelők ellen és jelentéktelen értékü tárgyak lopása vagy sikkasztása oly egyén ellen elkövetve, a kivel a tettes iparostanonczi (Lehrling) vagy cselédi (Gesinde) viszonyban áll (247. §.).

15. Hozzátartozók, gyámok vagy nevelők ellen elkövetett csalás (263. §.).

16. A hitelezők megkárosítása végrehajtások esetén (288. §.).

17. Saját dolog jogtalan elsajátítása (furtum possessionis) (289. §.).

18. Vadászati kihágás, ha az a vadászatra jogo-

sítottnak valamely hozzátartozója részéről követtetik el (292. §.).

19. A levéltitok megsértése (299. §.).

20. A titok tiltott felfedezése (300. §.).

21. Kiskoruak könnyelműségének vagy tapasztalatlanságának nyerészkedési czélból való kihasználása (301. és 302. §§.).

22. Más vagyonának jogtalan megrongálása (303.§.).

23. Csekély értékű élelmi és élvezeti czikkek és takarmány lopása (370. §. 5. és 6. pont).

Ezenkivül azon birodalmi törvények, melyek a büntetőjog körébe vágó egyes intézkedéseket tartalmaznak, a következő büntetendő cselekményeket sorolják az «Antragsdelicte» közé:

1. Az irói és szerzői jog megsértésének némely esetei (Gesetz betreffend das *Urheberrecht* an Schriftwerken, Abbildungen, musikalischen Kompositionen und dramatischen Werken vom Juni 1870, 27., 43., 45. és 46. §§.).

2. Valamely tengerésznek elrejtőzése vagy megszökése azon czélból, hogy a szolgálat megkezdésétől vagy folytatásától elvonhassa magát (Seemannsordnung vom 27. Dezember 1872, 81. §.).

3. A tengerészek szolgálati kötelességeinek sulyos megszegései (ugyanazon törvény 85. §.).

4. A hivatalos hirdetések vagy helyreigazítások (Berichtigungen) közzétételének megtagadása (*Gesetz über die Presse* vom 7. Mai 1874, 19. §. 3. pont).

5. Védjegy hamisítás (Gesetz über Markenschutz vom 30. November 1874, 14. §.).

6. A művészi, szerzői jog megsértése (*Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der bildenden Künste* vom 9. Januar 1876, 16. §.).

7. Fényképek jogosítatlan utánzása *(Gesetz betreffend den Schutz der Photographieen* gegen unbefugte Nachbildung vom 10. Januar 1876, 9. §.).

8. Minta utánzás (Gesetz betreffend das Urheberrecht an Mustern und Modellen vom 11. Januar 1876, 14. §.).

Ha a német tételes jognak tárgyunkra vonatkozó intézkedésein végig tekintünk, azonnal feltünik, hogy sem magának a büntető törvénykönyvnek, sem a többi idevonatkozó specialis törvényeknek rendelkezései nem állhatják meg a szigorú birálatot.

A birodalmi büntető törvénykönyv revisiója koránt se volt oly gyökeres, mint a minőnek lennie kellett volna. Igaz, hogy egyik legfőbb hiány: az indítvány visszavonhatóságának igen hosszú időre való megengedése meg lett szüntetve, de megmaradt az általános tanoknak szerfelett hiányos, rövid és tökéletlen szabályozása és az ide vonatkozó büntetendő cselekmények koránt se választattak meg helyesen.

A többi törvényeknek idevonatkozó rendelkezéseire pedig csak azt mondhatjuk, hogy azok kivétel nélkül helytelenek, mert e delictumok a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé egyáltalán nem sorozhatók.

10. §. Az osztrák büntetőjog.[1]

Nem nyerünk örvendetesebb képet akkor sem, ha *Ausztria* büntetőjogának tárgyunkra vonatkozó intéz-

[1] Lásd *Kirchenheim* id. m. 28—31. l. — *Dr. Ed. Herbst* «Handbuch des allgemeinen österreichischen Strafrechts» (2. kiadás, Bécs, 1859) II. köt. 270—275. l.

kedéseit veszszük vizsgálat alá. Ez intézkedések e század folyamán aránylag keveset változtak.

Az *1803. évi szeptember 3-ról* kelt régibb büntető törvénykönyv *(Gesetzbuch über Verbrechen und schwere Polizeiübertretungen)* aránylag kevesebb büntetendő cselekménynél kívánja meg a sértett fél indítványát az eljárás folyamatba tételéhez, mint az e korbeli német particularis büntető-törvénykönyvek; de egyébként azoktól jelentékenyen nem tér el.

Az *1852. évi márczius 27-én* kibocsátott és jelenleg is érvényben levő büntető törvény abból a helytelen felfogásból indul ki, hogy az eljárás megindítása csak vétségeknél és kihágásoknál tehető függővé a sértett akaratától.

Ha a törvénynek a házasságtörésre vonatkozó intézkedéseitől eltekintünk, azt kell mondanunk, hogy az osztrák büntetőjog nem is ismeri *a tulajdonképeni értelemben vett* sértett fél indítványára büntetendő cselekmények fogalmát. Az ide sorolt büntetendő cselekmények (a 467. §-ban körülírt vétség, a többi kihágás) ugyanis a házasságtörés kivételével, mind oly apróbb jogsértések, melyek nem a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények, hanem a magán vádra üldözendő vétségek közé volnának sorozandók.

Az általános intézkedéseket a törvény 530. §-a tartalmazza, mely szerint a megbüntetés iránti *kérelem* (Ansuchen um Bestrafung) előterjesztésére irányuló jog elenyészik akkor: *a)* ha a sértett az ellene elkövetett büntető cselekményt kifejezetten *megbocsátotta*,[1]

[1] Ez intézkedés eléggé kimutatja az osztrák törvényhozásnak ez intézményre vonatkozó helytelen felfogását. A törvény e szerint abból indul ki, hogy a sértett kegyelmezési jogot gyakorolhat a tettes felett,

b) vagy annak tudomására jutásától számított *hat hét* alatt panaszt nem emelt. A sértett *kívánata* (Verlangen) az itélet kihirdetéséig visszavonható, mely esetben az eljárás beszüntetendő. Az itélet kihirdetése *után* történt visszavonás csak a büntetés enyhítésére szolgálhat okul.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé az osztrák jog szerint a következők tartoznak:

1. Közös háztartásban élő szülők, gyermekek vagy testvérek közt elkövetett lopás és sikkasztás kihágása (463. §.). A kérelem előterjesztésére csak a családfő van jogosítva.

2. Utánnyomás és egyéb tilos sokszorozás (467. §.).

3. Becsületsértés, rágalmazás és hamis vád (495. §.).

4. Nyilvános bántalmazás és gyalázó szavakkal illetés (496. §.).

5. A kiállott vagy elengedett büntetés miatt tett szemrehányás (497. §.).

6. A házasságtörés (503. §.).[1]

7. A család körében elkövetett fajtalanságok (504—505. §§.).

8. Megrögzött részegség (eingealterte Trunkenheit), ha az nem volt nyilvános. Panasz emelésére csak

pedig — mint már többször kiemeltük — ez intézmény czélja nem a sértő, hanem a sértett kimélete lehet csak.

[1] Ha azonban ez más büntetendő cselekményekkel alaki halmazatban van, az eljárás az utóbbiakért hivatalból indítandó meg. Igy az 510. §. rendelkezése szerint, ha a férjes nőszemély fajtalan üzletet folytat, a férj panasza nélkül is hivatalból üldözendő és azon körülmény, hogy a vádlott nő házasságban él, súlyosító körülménynek veendő. A házasságtörésnél az osztrák jog szerint a férj az itélet jogerőre emelkedése után is megbocsáthat nejének és ezzel az itélet hatályát veszti.

a tettes mestere, illetőleg gazdája van jogosítva (524. §.).

9. Tényleg ide tartozik az 525. §-nak esete is. — E minden esetre sajátságos §. következőleg hangzik: «Más tetemesebb erkölcstelenségek, mint: rokonok közötti lopások és sikkasztások, a házassági hűség megtörése, a gyermekektől szülőik, cselédektől gazdáik iránt tartozott tisztelet tettleges megsértése és több effélék, *mig a család körében maradnak*, egyedül a házi fenyítékre bizandók. De ha ezen rendetlenségek annyira mennek, hogy a szülők, gyámok, nevelők, rokonok, házastársak, cselédtartók stb. *kénytelenek a hatóságok segélyeért folyamodni*: úgy ezek *közerkölcsiség elleni kihágásokká válnak*».

A törvény ez intézkedésnél kétségtelenül tarthatlan alapból indul ki. Lehetetlen, hogy a sértett panaszától függjön az, vajjon valamely cselekmény büntetendő cselekményt képez-e vagy nem. Ezt a törvénynek kell előre megállapítania és a sértett csak arra lehet jogosítva, hogy a büntetendő cselekményt a hatóság tudomására hozza. Ez történik a jelen esetben is s a sértett fél fellépése tulajdonkép nem más, mint kérelem, panaszemelés az eljárás megindítása tekintetében. — Ennélfogva ezen közerkölcsiség elleni kihágásokat tényleg szintén a fentebb elősorolt büntetendő cselekmények közé sorozandóknak tartjuk.

11. §. A Glaser-féle osztrák büntető-törvénykönyvi javaslat.[1]

A fejtegetésünk tárgyát képező kérdés fejlődésének történetében nagy fontosságú az 1874-ik évi

[1] Lásd *Kirchenheim* id. m 31. l.

osztrák büntető törvénykönyvi javaslat, mely minden részlet intézkedésében korántsem kifogástalan ugyan, de mely a fő tekintetben, t. i. az egész tannak két tökéletesen eltérő alapon nyugvó csoportra való elkülönítése által megadja azon irányt, mely nézetünk szerint a kérdés törvényhozási szabályozásánál első sorban volna figyelembe veendő.

Elkülöníti *a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket a magán vádra üldözendő bűncselekményektől.*

A tervezet általános részének hetedik fejezete (VII. Hauptstück, Strafverfolgung, 80—88. §§.) tartalmazza az idevonatkozó nem ugyan kimerítő, de elég beható intézkedéseket.

Alapelv és általános szabály gyanánt a 80. §. kijelenti, hogy minden büntetendő cselekmény rendszerint *hivatalból üldözendő.*

A 81. §. tartalmazza azon általános rendelkezést, hogy *a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél* az eljárás csak a sértett fél indítványa folytán tehető folyamatba. Ugyanitt a javaslat az indítványozásra jogosított egyént feljogosítottnak jelenti ki arra, hogy az eljáráshoz bármikor károsított (Privatbetheiligter) gyanánt csatlakozhassék.

Az indítvány *oszthatatlan* és *vissza nem vonható* (82. §.).

A magánvád folytán üldözendő bűncselekményekre vonatkozó általános rendelkezés a 83. §-ban foglaltatik, mely szerint «azon esetekben, melyeknél a törvény valamely cselekményt csupán magán vád *(Privatanklage)* folytán büntethetőnek jelent ki, csak azon személyek üldözhetők büntetőjogilag, a kikre vonatkozólag az erre jogosított egyén magánvádat

emelt és azt az eljárás folyamán fentartotta. A magánvádló indítványára ismeretlen tettesek és részesek kikutatása czéljából előnyomozás is eszközölhető. A magánvád az *itélet végrehajtásának megkezdéséig* visszavonható.

Ez utóbbi intézkedés kétségtelenül helytelen és de lege ferenda nem volna ajánlható, mert valóságos kegyelmezési jogot ad a magánvádlónak és nevezetesen többre hatalmazza fel őt, mint a mennyit a közvádló tehet, a ki csak az itélet hozataláig ejtheti el indítványát.

A többi szakaszok mindkét intézményre vonatkozó *közös rendelkezéseket* rendelkeznek, melyek közől ki kell emelnünk, hogy úgy az indítvány, mint a magánvád emelésének joga *átörökölhetőnek* van kijelentve (85. §.), és pedig e jog az elhunytnak *örököseire* megy át, de első és másodfoku rokonai és hátrahagyott házastársa által is gyakorolható.

Ez intézkedés legalább a sértett fél indítványára büntetendő cselekményekre vonatkozólag nem állhatja meg a birálatot. Alább fogjuk vizsgálni azon kétségtelenül nehéz kérdést, vajjon helyes-e az indítványozási jogot bizonyos esetekben átruházhatónak jelenteni ki. De annyit már most is megjegyezhetünk, hogy e jogot *az örökösökre* átruházni annyi volna, mint igen sok esetben idegen és a viszonyok közelebbi ismeretével nem biró egyénekre bizni annak eldöntését, hogy a sértett fél gyalázata, szerencsétlensége annak halála után köztudomásra hozassék, az elhunyt emléke nyilvánosan meghurczoltassék és pelengérre állíttassék. Pelengérre állíttassék nemcsak a sértett ellenkező akarata daczára, de azok ellenére

is, kik a sértetthez tán sokkal közelebb állottak, annak óhaját e tekintetben sokkal jobban ismerték, de miután nem voltak «*örökösök*», pusztán ez okból a sértettel csupán csak magánjogi és nevezetesen örökjogi szempontból összeköttetésben álló egyének intézkedését meg nem akadályozhatják.

Nem helyeselhetjük a javaslat 86. §-ának azon intézkedését sem, hogy az indítványozási jogról és a magánvád emelhetésének jogáról *kifejezetten* is lemondhat a sértett. Ez nem más, mint egy teljesen közjogi jellegű jognak tisztán magánjogi szempontok alá vonása, mely már csak azért is veszélyessé válhatik, mert zsarolásokra s más visszaélésekre szolgáltathat alkalmat.

Ha most már a tervezet különös részét tesszük vizsgálat tárgyává:

A) A sértett fél indítványát a következő büntetendő cselekményeknél találjuk megkívánva:[1]

1. Ellenséges cselekmények szövetséges államok ellen (108. §.).

2. Valamely idegen állam uralkodójának megsértése (109. §.).[2]

3. A császári udvarnál alkalmazott követ vagy ügyviselő ellen elkövetett becsületsértés (110. §.).

4. A kormány, valamely alkotmányos képviselet, hatóság vagy a fegyveres erő, illetőleg ezeknek valamely része ellen irányzott becsületsértés és rágalmazás (122. §.).[3]

[1] A sértett fél *felhatalmazása* folytán büntetendő cselekmények fogalmát a javaslat *nem ismeri*.

[2] E két esetben (108., 109. §§.) az indítvány megtételére az illető külföldi kormány (auswärtige Regierung) van jogosítva.

[3] Az indítvány előterjesztésére a tervezet az illető minisztert jogosítja fel.

5. A magánlak (vagy mint a tervezet mondja: a házi jog) megsértése (148. §.).

6. Valamely házasságbontó akadály elhallgatása, vagy a házasság megkötésére való csalárd rábirás (184. §.).

7. Valamely közhivatalnok, lelkész, vagy a fegyveres erő valamely tagja ellen elkövetett becsületsértés a sértett személy előljárója indítványára (209. §. 2. pont).

8. Felmenő ágbeli rokonok bántalmazása (235. §. 3. pont).

9. Nőrablás (248. §.).

10. Kiskorú hajadon nőnek szülei vagy felügyelője akarata ellenére való megszöktetése (249. §.).

11. A kényszerítés (Nöthigung 252. §.).

12. A fenyegetés (Bedrohung 253. §.).

13. Csalás, de csak akkor, ha az valamely ajándék nyerésére van irányozva (287. §.).

14. Vadászati kihágás (313. §.).

15. Jogosítatlan halászat vagy rákfogás (316. §.).

16. Más vagyonának megrongálása (327. §.).

17. Nehány csekélyebb tulajdon elleni kihágás (492. §.).

B) A sértett fél *magánvádja* (Privatanklage) ellenben a következő büntetendő cselekmények büntethetéséhez kivántatik meg:

1. Házasságtörés (187. §.).[1]

2. Valamely nő csalárd rábirása a nemi közösülésre eljegyzés szinlelése vagy más tévedésbe ejtés által (193. §.).

[1] Itt a sértett kivételesen akkor is jogosított a magánvád emelésére, ha 18 évnél fiatalabb.

3. Valamely 16 évnél fiatalabb tisztességes leány elcsábítása (196. §.).

4. Becsületsértés (209. §.).[1]

5. Bántalmazás (Misshandlung 234. §.).

6. Gondatlanságból elkövetett testi sértés (241. §.).

7. A lopás és sikkasztás, ha házastársak, fel- és lemenő ágbeli rokonok vagy sógorok közt, gyámszülők és gyámgyermekek közt, testvérek vagy más közös háztartásban élő rokonok vagy sógorok közt, vagy kiskorú személyek által gyámjuk vagy nevelőjük ellen követtetnek el (271. §.).

8. A csalás ugyanazon körülmények közt (286. §.).

9. Tévedésbe ejtés vagy tévedésben tartás által csalási szándék nélkül elkövetett károkozás (290. §.).

10. Hitelezők csalárd megkárosítása (303. §.).

11. Saját dolog jogtalan elsajátítása (312. §.).

12. A levéltitok megsértése (318. §.).

13. A titok tiltott felfedezése (319. §.).

14. Tilos utánnyomás és más módon való sokszorozás (321. §.).

15. Vendéglőkben, szállodákban stb. elkövetett csalás (491. §.).

16. Idegen dolog jogtalan használata (furtum usus) (494. §.).

17. Tulajdon elleni kihágás azon esete, midőn a megbizott a megbizó beleegyezése nélkül ajándékot fogad el, vagy más vagyoni előnyöket szerez magának (495. §.).

E sorozatból azonnal kitünik, hogy azt a dicsé-

[1] A férjes nő ellen elkövetett becsületsértés esetén a férj is; valamely halott emlékének meggyalázásánál a hátramaradt házastárs és a másodizigleni rokonok indíthatnak magánvádat. (210. §.)

retet, melylyel az osztrák javaslatnak a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények és a magánvádra üldözendő cselekvények elkülönítése miatt adóztunk, a különös részre vonatkozó intézkedéseire korántsem terjeszthetjük ki. Nemcsak azért, mert túl sok (összesen 34) büntetendő cselekmény üldözését, illetőleg megbüntetését teszi függővé a sértett fél akaratától, hanem azért is, mert az általa felállított megkülönböztetést egyáltalában nem viszi keresztül következetesen, sőt ellenkezőleg az «*Antragsdelicte*» közé sorol olyan *apróbb kihágásokat is,* melyeknél a sértett fél kímélete figyelembe sem jöhet (jogosítatlan vadászat, halászat stb.); míg a «*Privatklagedelicte*» csoportjába veszi fel a házasságtörést, a közeli rokonok közt elkövetett vagyon elleni büntetendő cselekményeket, szóval olyan delictumokat, melyeknél az eljárás megindítása csak azért nem történik hivatalból, mert ez a sértett fél szerencsétlenségét még inkább növelné.

Már pedig az általunk vizsgált kérdés reformjának sikeres keresztülviteléhez nem elég megtenni azt az elválasztást, — a mit mi különben kétségtelenül igen fontosnak, elsőrendű teendőnek tartunk, — hanem szükséges még ezenkivül, hogy *a különválasztott két intézmény:* a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények és a magán vádra üldözendő vétségek és kihágások intézményének *mindegyike az ide vonatkozó általános tanok tekintetében is helyes törvényhozási szabályozást nyerjen,* és hogy *a leggondosabb vizsgálat mellett állapíttassék meg, vajjon egyik vagy másik büntetendő cselekmény, melynél a hivatalból való üldözés elve alól kivétel tétetett, melyik csoportba soroztassék.* Mindaddig,

mig ez az utóbbi reform is keresztülvíve nem lesz, minden változtatás e tanon nem jelent mást, mint megállani a haladásban a fele úton.

12. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények a franczia büntetőjogban.[1]

Ha vizsgálódásunkat a német büntetőjogról a többi államok büntetőjogára irányozzuk és ezek közől mindenekelőtt a franczia joggal kezdünk el foglalkozni, azonnal feltünik az a lényeges különbség, mely ezen és a német tételes jognak tárgyunkra vonatkozó intézkedései között észlelhető. Mig az ujabb német és osztrák jogban a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények egy igen tekintélyes csoportot, a büntetendő cselekményeknek egy jelentékeny részét képezik, addig a franczia *Code Pénal*-ban csak *ritka kivételekként* szerepelnek, *általános szabályozást nem is nyertek*, és gyakorlati jelentőségük jelentékenyen kisebb.

Igen érdekes volna kimutatni, hogy mi okozta e lényeges eltérést, mi okozta a fejlődésnek ennyire elütő irányát, de sajnálattal kell bevallanunk, hogy forrásainkból azt kiderítenünk nem sikerült.

Pedig *bizonyos*, hogy a fejlődés kezdőpontja körülbelül ugyanaz volt *a frank jogban* is, mint *a germánoknál*. Kétségtelen, hogy kezdetben a frankoknál is

[1] *A régibb* franczia jogra vonatkozólag lásd *Godefroi* id. m. 128—180. l. — A *tételes* franczia jog tekintetében v. ö. *Hélie* Traité, II. köt. 236—250., 267—345. l. — *Chauveau et Hélie* «Théorie du Code Pénal» 5-iéme édit. (Paris, 1872) I. köt. 320—341. l. — *Boitard* «Leçons de droit criminel» 11-iéme édition revue par *F. Hélie* (Paris, 1876) 367—370. l. — *Ortolan* «Éléments de droit pénal» 5-iéme édition revue par *Desjardins* (Paris, 1886) II. köt. 260—280. l. — *Kirchenheim* id. m. 19—21. l.

igen nagy számban szerepeltek *a delicta privata* és ezekre nézve a sértett fél fellépése volt szükséges a büntető eljárás folyamatba tételéhez. — Nem kell ismételve kiemelnünk, hogy ezen magán bűntettek a sértett fél indítványára büntetendő cselekményekkel ugyanazon szempont alá nem helyezhetők.

Nem létesültek az utóbbiak még akkor sem, midőn a hivatalból való eljárás, — és pedig részint a nyomozó rendszer fellépése és terjedése, részint később az államügyészi intézmény felállítása folytán, — mindinkább tért foglalt. Még e korban is rendesen csak a sulyosabb büntetendő cselekmények üldöztettek hivatalból, a csekélyebb jogsértések büntetése ellenben a sértett fél fellépésétől tétetett függővé.

Arra, hogy a hivatalból való fellépés elve alól egyes büntetendő cselekményekre nézve a sértett fél kimélete vagy családi érdekek szempontjából kivétel tétett volna, még e korban sem akadunk.

Sőt nem intézkednek arról az egyes *Ordonnances*-ok sem. A *gyakorlat* azonban csakhamar pótolja e hiányt.

Első sorban *a házasságtörés* volt azon büntetendő cselekmény, melynél az eljárás hivatalból való megindításának elve mellőztetett és a bűnvádi üldözés csak akkor következett be, ha a sértett férj a bűnös nő és bűntársa ellen *panaszt emelt.*

Ez intézkedés a római jogból vétetett át azon megszorítással együtt, hogy a nőnek férje házasságtörése esetén panasz emelési jog nem adatott.

Hasonlókép a római jogból ment át a franczia gyakorlatba, hogy *a gyermek-sikkasztás* (supposition de part) a sértett atya panasza nélkül nem büntethető.

A szülők és a házastárs ellen elkövetett becsületsértés és testi bántalmazás szintén csak az atya, anya, illetőleg a sértett nő panasza folytán vonattak büntetőjogi elbirálás alá. Ezeknél az a czélszerűségi szempont, mely a hivatalból való eljárás mellőzését maga után vonta, abban rejlett, hogy a sértett akarata nélküli beavatkozás csak elmérgesítette volna e családi viszályokat.

E czélszerűségi indokok által igazolt csekély számú kivételt azonban *a forradalmi időszak törvényhozása* eltörölte és a hivatalból való üldözést valamennyi büntetendő cselekményre kiterjesztette. — Ugy az 1791-ki, mint a forradalom alatti új időszámítás IV. évének büntető törvénye *nem ismert egy oly büntetendő cselekményt sem*, mely csak a sértett fél indítványa folytán lett volna üldözhető.[1]

A *Code d'instruction criminelle* (1808) és a *Code Pénal* (1810), elejtették ez álláspontot, mert — mint Hélie (id. m. II. köt. 732. §.) mondja, — belátták, hogy vannak büntetendő cselekmények, melyek már természetüknél fogva a legbensőbben összefüggnek a családi élet benső rendjével s a személyek méltóságával, tehát nem vonhatók bűnvádi eljárás alá a nélkül, hogy a család egységét meg ne zavarjuk, a sértett becsületét ne veszélyeztessük. Ezek a törvények tehát ujra behozták a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményét.

De azonkivül feléledt egy bizonyos mérvben a régi franczia jog által úgynevezett «*petits criminels*», a magán bűntettek egy bizonyos faja is. A hiva-

[1] Lásd különösen a «Code de délits et des peines de 3. Brumaire an IV» 4., 5. és 594. czikkeit.

talból való üldözés alól ugyanis kivétettek azon büntetendő cselekmények, *melyek legalább a csekélyebb esetekben első sorban csak magán érdekeket sértenek* és így üldözésüket a közérdek nem kívánja. Ezeknél a cselekmény büntetendősége a sértett fél fellépése nélkül kétes, mert ha ez akkora jelentőséggel sem ruházza fel őket, hogy üldözésüket kívánná: úgy nem tekinthetők bűnvádi úton megtorlandó jogsértéseknek.

A mi most már a jelenlegi franczia tételes jognak ide vonatkozó intézkedéseit illeti, meg kell jegyeznünk, hogy azok közt az egész intézmény *általános* elveit szabályozó közös rendelkezések *nem foglaltatnak*.

Az egyes büntetendő cselekmények közől ide tartoznak mindenekelőtt:

1. *A nő házasságtörése*, (Code Pénal 336. cz.) és a férj részéről ágyastartás a közös házban[1] (339. cz.). Előbbi csak a sértett férj, utóbbi csak a sértett nő *panasza* («plainte») folytán üldözhető. A sértett fél azonban nincs felruházva a vád képviseletének jogával, mert a panasz megtétele után e büntetendő cselekmény üldözésére is az államügyész van hivatva és a sértett még nem is felebbezhet az itélet ellen.

A sértett fél panasza hatásában *oszthatlan*, a mennyiben úgy a bűnös házastárs, mint annak bűntársa a nélkül nem üldözhetők.[2]

E panaszt kétféleképp: *nyiltan vagy hallgatagon* lehet visszavonni. — *Hallgatagon* az által, hogy

[1] A férj házasságtörése a franczia jogban nem képez büntetendő cselekményt.

[2] E megoszthatlanság annyira megy, hogy a franczia *Cour de Cassation*-nak egy 1850. márczius 8-án hozott határozata szerint: ha a nő a jogerős itélet előtt meghal, az eljárás a bűntársra nézve is beszüntetendő (*Hélie* id. m. II. köt. 771. §.).

a férj kibékül nejével s az avval való házas együttélést folytatja.

A visszavonás joga e büntetendő cselekménynél kivételesen *az ítélet után* is megilleti a sértett felet és még a büntetés kiállása alatt bekövetkezett megbocsátás is azon hatálylyal bir, hogy az ítélet végrehajtását kizárja (337. cz.). A sértett férjnek azonban csak arra van joga, hogy *neje büntetését elengedje*, az ítélet jogerőre emelkedése után bekövetkezett visszavonás a nő bűntársára szabott büntetés végrehajtását nem gátolja meg.[1]

2. *Kiskorú nő elrablása* (enlévement de mineurs) rendesen hivatalból üldöztetik ugyan, de azon esetre, ha az elrablott nő és a tettes között házasság jött létre, a bűnvádi eljárás csak azon egyének panasza folytán indítható meg, kik a polgári törvények szerint a házasság érvénytelenítésére, vagy semmisnek nyilvánítására jogosítva vannak (357. cz.).

Az elitélés ez esetben nem foglalhat helyet, hacsak a házasság itéletileg semmisnek nem nyilvánítatott. Hogy még ez esetben is csak a kiskorú nő szülőinek, illetőleg gyámjának fellépésétől van függővé téve a büntető eljárás, azt csak helyeselhetjük, ha meggondoljuk, hogy ők vannak leginkább azon helyzetben, hogy eldönthessék, vajjon czélszerű lesz-e a sértetten esett szerencsétlenséget újra felélesztení, sőt növelni. Nekik lesz kötelességük gondosan mérlegelni azon kárt és szerencsétlenséget, melyet a

[1] Lásd a párisi *semmitőszéknek* 1829. január 17-én kelt itéletét. Az 1839. február 9-diki itélet szerint azonban hasonló esetben a bűntárs a felebbviteli bírósághoz folyamodhatik, és hivatkozva a házastársnak később bekövetkezett kibékülésére, a rászabott büntetés mellőzését kérheti. E praxist helyesli *Hélie* is (id. m. II. köt. 770. §.).

létrejött házasság felbontása s ez által a jóvá tett ballépésnek nyilvánossá tétele okozhat.

E két büntetendő cselekménynél tehát kizárólag *a sértett fél kiméletének szempontja* kívánja meg az eljárás megindításának a sértett akaratától való függővé tételét. Egészen más az indok a többi szintén ide sorozandó büntetendő cselekményeknél. Ezek:

3. A becsületsértés és rágalmazás azon esetekben, ha e büntetendő cselekmények magánosok ellen követtettek el (Loi du 29. juillet 1881. art. 60 Nr. 1.).

Közhivatalnokok, hatósági közegek, lelkészek és hatósági megbízással felruházott polgárok ellen elkövetett rágalmazásnál vagy becsületsértésnél a sértett panaszát *az illető miniszter panasza is* pótolhatja.[1] (Id. törvény 47. cz. 3. §.)

Ha pedig ugyanezen *büntetendő cselekmények az államfő*, vagy a külföldi államoknak Franciaországban levő követei ellen követtettek el, a panasz helyét a külügyminiszternek kérelme («*demande*») foglalja el. Ez esetek tehát bizonyos nemét képezik *a felhatalmazás folytán büntetendő cselekményeknek*, anélkül, hogy határozottan ez utóbbiak közé volnának sorolhatók.

Végül, ha közigazgatási vagy igazságszolgáltatási hivatalnokok, vagy az esküdtek, vagy a fegyveres erő tagjai, vagy bármely közmegbizatással felruházott polgár hivatali működésük alkalmával, vagy annak gyakorlatában («dans l'exercice ou à l'occasion de l'exercice de leur fonctions») lettek meggyalázva, az eljárást az államügyészség *hivatalból indíthatja meg.*

[1] «Les fonctionnaires des divers ordres — úgymond *Ortolan* (id. m. II. köt. 273. l.) — ne sont pas seuls intéressés à la poursuite et leur chef hiérarchique doit pouvoir la provoquer lorsqu'il le juge nècessaire.»

4. *Jogosítatlan vadászat* másnak területén a tulajdonos beleegyezése nélkül (1844. május 3-ról kelt törvény 11. cz. 2. pont és 13. cz.).[1]

5. Védjegy-utánzás (1844. julius 5-ről kelt törvény 40. cz.).[2]

6. A szárazföldi és a tengeri hadsereg *szállítóinak mulasztásai és csalásai* (Code Pénal 433. cz.). Az eljárás csak az illető hadügyi, illetőleg tengerészeti miniszter feljelentése («dénonciation») folytán tehető folyamatba.[3]

7. Valamely franczia által *külföldön magánosok ellen elkövetett rendőri kihágás*[4] (Code d'instruction criminel 5. cz.).

A franczia jog, — mint az eddigiekből láthatjuk, — szintén két egészen különböző indokból tesz kivételt

[1] *Hivatalból üldözendő* e büntetendő cselekmény, ha a termés a kérdéses területen még nem volt beszedve, illetőleg, ha a jogosítatlan vadászat a lakáshoz tartozó és bezárt kerítéssel ellátott területen történt. Ez esetekben abból indul ki a törvényhozás, hogy a tulajdonos nem egyezett bele az ottani vadászatba és így valószínű, hogy az jogosítatlanul történt; mig ellenben a többi esetekben csak akkor lehet vélelmezni a vadászat jogtalanságát, ha a tulajdonos azért panaszt emelt.

[2] Az indok itt az, hogy csak a tulajdonos tudja megitélni, vajjon az ő jogait a kérdéses cselekmény sérti-e. (*Ortolan* id. m. II. köt. 277. l.)

[3] E rendelkezés is mutatja, hogy a felhatalmazási büntetendő cselekmények pontos megkülönböztetése a franczia jogban még nem ment keresztül. Az eljárás itt azért nem indítható meg hivatalból, hogy az államra és kivált a hadseregre fontos titkok az illetékes döntő organum akarata ellenére közzé ne tétessenek.

[4] A *Code Pénal* eredeti szövegének 7. czikke szerint, — melyet egy 1866. junius 27-én hozott törvény változtatott meg a jelenleg érvényben levő irányban, — csupán a sértett fél panasza folytán volt üldözhető a franczia honosoknak *külföldön valamely franczia ellen elkövetett bármily büntetendő cselekménye*. Ez intézkedés abból a tarthatlan indokból indult ki, hogy ezen külföldi büntetendő cselekmények csak ily módon kerülhetnek a franczia hatóságok tudomására, holott ez a mai élénk forgalom és közlekedés mellett már egyáltalában nem áll.

a hivatalból való üldözés általános elve alól. Részint *a sértett fél kiméletét*, részint *az illető büntetendő cselekmény csekélységét* állítja fel oly oknak, mely a bünvádi eljárásnak hivatalból való folyamatba tételét kizárja. De mindkét esetben a sértett fél panasza csak az eljárás *megindításának* képezi előfeltételét, a sértett az így megindított eljárásban aktiv részt nem vesz, a vádat nem képviselheti, erre a fentebb elősorolt büntetendő cselekményeknél is csak az államügyész van jogosítva. [1]

13. §. A belga büntetőjog. [2]

A «*Code Pénal Belge*» az általunk vizsgált kérdés tekintetében is nagyon magán viseli a franczia büntetőjog hatását, de attól mégis nagyobb mérvben eltér a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél, mint más részeiben.

Ez eltérés kitetszik már abból a körülményből is, hogy az idevonatkozó büntetendő cselekményeket két — habár nem szigoruan elkülönített, de mégis okvetlenül megkülönböztetendő, — csoportba kell osztanunk: a sértett fél panasza (*«plainte»*) és valamely közhatósági közeg felhatalmazása, megkeresése (*«dénonciation, requête»*) folytán büntetendőkre.

[1] Mint *Ortolan* mondja: «La partie lésée ne figure dans le procés pénal que pour ce qui regarde ses intérêts privés; sa demande ne saurait avoir d'autre portée. C'est en France un principe *dont nous sommes jaloux* de maintenir la stricte observation; nous l'appliquons dans tous les cas, même au cas du mari plaignant ou poursuivant en un *procés* d'adultére (id. m. II. köt. 280. l.).

[2] L. *J. J. Haus* «Principes généraux du droit pénal belge.» 2-ième édit. Tome II. (Gand, 1874) 350—369. l.

Az utóbbi csoportba tartoznak a következők:

1. A hadsereg vagy a hadi tengerészet szállítóinak vagy ügynökeinek hanyagsága vagy mulasztása, (296. cz.) melyért az eljárás csak a hadügyminiszter feljelentése folytán indítható meg.

2. Bizonyos postai kihágások a közlekedési miniszter megkeresésére (sur la *requête* du département des trauvaux publics) büntethetők.

3. A vámügyi és illetékügyi jövedéki kihágások miatt csak az illetékes hatóságok főhivatalnoka indíthatja meg az eljárást.

4. A törvényhozó testület valamely tagja ellen hivatalának gyakorlata közben elkövetett becsületsértés («*outrages* adressés à un membre des chambres législatives») miatt a «*dénonciation*» megtételére a sértett törvényhozási tag, vagy azon ház, melynek ő tagja, van feljogosítva.

A tulajdonképeni értelemben vett *sértett fél indítványára büntetendő cselekmények* ellenben:

1. *A nő házasságtörése* (387. cz.), illetőleg a férj részéről ágyas tartás a közös házban. (389. cz.)

E büntetendő cselekmények szabályozása egyébként olyan, mint a franczia jog ismertetésénél előadtuk. A panasz *visszavonható*, sőt a sértett félnek jogában áll a már jogérvényesen kimondott itélet hatályát is megszüntetni az által, hogy a bűnös házastársnak megbocsát. A panasz emelése, valamint visszavonása is *oszthatlan*, vagyis a bűntársra is kiterjed. A közvádat különben e vétségnél is az államügyész képviseli, a sértett félnek nincs joga erre befolyni.

2. *A becsületsértés és rágalmazás*, ha e büntetendő cselekmények magánosok ellen követettek el. (450. cz.)[1]

3. A jogosítatlan *vadászat és halászat* más földjén, illetőleg vizében. (509. cz. 2. pont.)

4. Valamely nem létező követelés érvényesítésének megkisérlése, behajtása, *ha a követelés kifizettetett*, csak a sértett fél panasza folytán üldözhető.

Végre a belga jog is — habár némi változtatással — átvette a franczia Code Pénal azon sajátságos intézkedését, hogy a belga honosok által külföldön idegenek ellen elkövetett büntettek és vétségek miatt csak akkor tétetik folyamatba az eljárás, ha a sértett illetőleg családja panaszt emelt, vagy ha az illető terület hatósága részéről egy «*avis officiel*» által kivántatott a jogsértés megtorlása.

A fennebbiekből kitetszőleg rendszert és szigoru elvi alapot a belga jog ide vonatkozó intézkedéseiben hiába keresünk. A «felhatalmazás» fogalma és tulajdonképeni jellege koránt sincs érvényre emelve, sőt inkább ez hol «feljelentés», hol «megkeresés» (dénonciation, requête) kifejezésekkel jelöltetik meg.

Az egyes büntetendő cselekmények megválasztása pedig ép nem mondható szerencsésnek, a mennyiben úgy a sértett fél kiméletének, mint a jogsértés csekélységének szempontja más delictumoknál is, és pedig még inkább megkivánta volna azt, hogy az eljárás folyamatbatétele a sértett akaratától tétessék függővé.

[1] *Hivatalból üldöztetik*: *a)* a király és a királyi család tagjai, *b)* a közhatósági személyek, *c)* a külföldi államfők ellen elkövetett becsületsértés vagy rágalmazás. Ha pedig e büntetendő cselekmények *a halottak emléke ellen* irányoztattak volna, az elhaltnak hozzátartozói, lemenői és törvényes örökösei, utóbbiak egészen a harmadik fokig, emelhetnek panaszt.

14. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények az olasz büntető törvénykönyvekben.[1]

A büntetőjog klasszikus hazája: *Olaszország* az általunk vizsgált tan tekintetében szintén nem nyujt valami örvendetes képet.

Az érvényben levő két kodex: a *szárdiniai* és a *toszkánai*, tárgyunkra vonatkozólag lényegesen eltérnek egymástól és csak abban egyeznek meg, hogy ide vágó általános intézkedéseket egyik se tartalmaz, és hogy elvi alap, tisztultabb felfogás, rendszeres intézkedések egyiránt hiányoznak mindkét büntető-törvénykönyvből.

A) Az 1853. évi junius 20-ki toszkánai büntető törvénykönyv 88. czikke szerint a sértett panaszára («a querela di parte») üldözendő bűncselekménynyel büntető eljárásnak nincs helye, ha a sértett beleegyezése («quietenza»), *megnyugvása* az itélet hozatala előtt igazoltatott és a sértett azt az eljárás folyamán nem vonta vissza.

Az ide tartozó egyes büntetendő cselekmények a következők:

1. *Az elragadás* (ratto) (287. cz.). Panasztételre jogosított a nő atyja, vagy gyámja.

Ha a tettes és a megszöktetett nő közt házasság jött létre, az eljárás csak azon személyek panaszára indítható meg, kiknek beleegyezése az eljegyzéshez szükséges lett volna (288. cz.).

Ha házasságban élő nő *(saját beleegyezésével)* férjé-

[1] V. ö. *Francesco Carrara* «Programma del corso di diritto criminale». 3. kiadás. (Lucca, 1875) II. köt. 1507. §., III. köt. 1910—1930. §§., 1831—1848. §§.

től lett megszöktetve vagy visszatartva, a panaszt *csak a férj* teheti meg. (289. cz. 2. §.)

2. *A nő házasságtörése a férj panaszára.* (291. cz. 1. §.) A férj nincs jogosítva panaszt emelni, ha maga volt neje kerítője, vagy ha ágyast tart házánál. (292. cz. 2. §.)

3. *A férj, ki a közös házban ágyast tart, neje panaszára* a házasságtörés büntetésével büntetendő. A nő nem emelhet panaszt, ha maga házasságtörést követett el. (292. cz.)

A panasz *oszthatlan,* vagyis annak következtében mindkét bűnös ellen eljárás indítandó, s viszont ha panasz nem emeltetik, az mindkettőnek javára válik. Ha a férj nejével kibékül, az itélet a nőre nézve hatályát veszti. (293. cz.)

4. 12—16 éves leányok *elcsábítása,* vagy a 16—21 éves leányok csalárd *módon való elcsábítása,* vagy általában bármely leánynak házassági igéret mellett történt elcsábítása, csak az elcsábított leány, illetőleg atyja vagy gyámja panaszára üldözhető. A létrejött házasság folytán a bűnösséget kimondó itélet hatályát veszti (298. cz.).

5. *A szemérem megsértése* magános helyen, közbotrány okozása nélkül.

6. Magánlak megsértése (363. cz.) kivéve, ha e cselekmény a büntető-törvény más rendelkezését is sérti.

7. A levéltitoknak magánosok általi megsértése (364. cz. 1. §.).

8. Becsületsértés és rágalmazás (370. cz.) magánosok ellen elkövetve. [1]

[1] A közhivatalnok ellen (contro un publico ufficiale o contro un agente della forza publica) elkövetett becsületsértés vagy rágalmazás azonban hivatalból üldöztetik (369. cz.).

Az elhalt egyén ellen elkövetett rágalmazás esetén a panaszt a 371. czikkben felsorolt *hozzátartozók* (felmenők, gyermekek, unokák, házastárs, testvérek, végrendeleti örökösök, utóbbiak akkor is, ha idegenek) emelhetik.

9. Az orvos, sebész, szülésznő vagy gyógyszerész által hivataluk folytán tudomásukra jutott titok megszegése (373. cz.).

10. Sikkasztás (truffa 399. cz.).[1]

11. Ugyanazon ingatlannak eladása két különböző személynek (404. cz. 1. §. *d)* pont és 2. §.).[2]

12. A törvény *408.* czikkében felemlített *hitelezési csalás* (scrochchio).

13. Közös háztartásban *nem* élő testvérek, nagybátya és unokaöcs közt és a negyedik izigleni *oldalrokonok* közt elkövetett lopás, sikkasztás és csalás (413. cz.).

14. Más vagyonának jogtalan megrongálása (451. §.).[3]

B) Az 1859. nov. 20-ki *szárdiniai büntető-törvénykönyv* általános intézkedést idevonatkozólag egyáltalában nem tartalmaz.

A sértett fél panaszára, kérelmére («ad istanza del privato, a querela di parte») üldözendő egyes büntetendő cselekmények a következők:

1. Szeméremsértés magános helyen (oltraggio al pudore seguito in privato 420. cz.).

[1] Kivétel gyanánt hivatalból üldöztetnek a 398. czikkben felsorolt minősített esetek.

[2] Ez esetet az olasz büntetőtörvény a csalás (frode) egy alfajának minősíti.

[3] A 450. cz.-ben felsorolt minősített esetek hivatalból üldöztetnek.

2. A nő házasságtörése (482. cz.). *(Csak a férj panaszára).*

3. A férj részéről ágyas tartás a közös házban (483. cz.) *(A nő panaszára.)*

4. Ha elragadás (ratto) esetén a tettes és a nő között házasság jött létre, a bünvádi eljárás csak azon személyek kérelmére *(«ad istanza»)* indítható meg, kiknek beleegyezése a házasságkötéshez szükséges lett volna (498. cz.).

5. 18 évnél fiatalabb leány elcsábítása (500. cz.).

6. Egyik házastársnak a másik általi gyakori sulyos bántalmaztatása (515. §.).

7. Könnyű testi sértések (550. cz.).

8. Becsületsértés, rágalmazás és a «libello famoso» (vagyis a sajtó utján elkövetett rágalmazás). (586. cz.)

Mint ez áttekintés mutatja, a toszkánai kodex tárgyunkra vonatkozólag mintegy átmenetet képez a franczia és a német büntető-törvénykönyvek álláspontja között. Azon büntetendő cselekményekre nézve, melyeknél a sértett fél kimélete vonta maga után a hivatalból való eljárás mellőzését, e törvény a Code Pénal français-t, a többi delictumok tekintetében ellenben inkább a porosz büntető-törvénykönyvet vette alapul. Azon megjegyzéseket, melyeket e büntető-törvénykönyvekre vonatkozólag fennebb tettünk, csak ismételhetnők e két törvény összefoglalója: a toszkánai kodex tekintetében.

A szárdiniai büntető-törvénykönyv intézkedései kétségtelenül helyesebbek és következetesebben viszik keresztül a sértett fél kiméletének szempontját, — azonban jelentékenyebb ujitást nem tartalmaznak.

15. §. Az angol és amerikai büntetőjog álláspontja.

Őszintén megvalljuk, hogy bizonyos zavarral fogunk azon kérdésnek tárgyalásába, vajjon az angol és amerikai büntetőjog a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények fogalmát ismeri-e. Zavarral kezdjük e kérdést vizsgálni, mert arra vonatkozólag a codificálatlan intézkedéseknek a continentális rendszertől egészen elütő rendszerbe foglalt tömegében, melyben egy ilyen kisebb kérdésre vonatkozólag nagyon bajos sikeres kutatást eszközölni, minden keresésünk daczára nem leltünk biztos adatot.

Annyit tudunk, hogy az angol jognak azon általános szabálya alól, mely szerint a közbüntettek esetén a királynő nevében bármely magán személy közvádló gyanánt léphet fel, az állam ellen irányzott büntetendő cselekmények tekintetében kivétel van téve, a mennyiben ezeknél a közvád emelésének joga néhány közhivatalnoknak van fentartva.

De ezen büntetendő cselekmények az általunk vizsgált intézménynyel párhuzamba se hozhatók.

A magánosok ellen elkövetett büntetendő cselekmények közől pedig csak egyet találunk, mely némileg ide volna sorozható. Az angol jog kitünő commentatora: *Blackstone*, «Commentaries on the laws of England» czímű nagyszabású munkájában[1] a házasságtörésre (adultery) vonatkozólag azt mondja, hogy az hosszú ideig csak az egyházi hatóságok által büntettetett, ma azonban már érvényre emelkedett azon felfogás, hogy e cselekmény nem csak az erkölcsiség

[1] Eigth edition 1778 Book the Third 139 page; Book the fourth. 64—65. p.

ellen irányul, hanem részint magán vétséget, részint közbűntettet («private injury and a public crime») képez és így a sértett férj fel van jogosítva arra, hogy a bűnösök ellen közkeresettel felléphessen. — E részletből, úgy látszik, mintha a házasságtörés egyedül a sértett fél feilépése folytán volna üldözhető, azonban ezt *Blackstone* nem fejezi ki elég világosan.

A másik jeles angol jogirónak: *Henry James Stephen*-nek művében,[1] hasztalanul keressük nemcsak a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények általános szabályozását, de még az azoknak megfelelő elnevezést is.

Ezeknél fogva azt hiszszük, nem tévedünk, ha *Kirchenheim*-nak azon állítását (id. m. 22. l.), hogy «habár az angol jogban nem lehet szó a tulajdonképeni értelemben vett sértett fél indítványára büntetendő cselekményekről, mégis egy egész csoport vétség létezik, mely csak a sértett fél által üldözhető», puszta gyanitásnak jelentjük ki, a mint hogy maga a nevezett szerző is beismeri, hogy «e vétségek számát pontosabban meghatározni lehetetlen», minthogy az angol jog rendszeres törvénykönyvbe foglalva nincs.

Ez okból azon nézetünknek kell kifejezést adnunk, hogy az angol jog — eltekintve talán a házasságtöréstől, — a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket nem ismeri.[2]

[1] «Summary of the criminal Law of England»; németre fordítva *Ernst Mühry*-től «Handbuch des englischen Strafrechts und Strafverfahrens» czim alatt (Göttingen, 1843).

[2] A Stephen által készített és 1878-ban közzétett angol javaslat (Criminal Code) — legalább tudtunkkal — szintén nem szabályozza ez intézményt. L. a javaslatról *dr. S. Mayer* beható ismertetését: «Der Ent-

Az *amerikai* jogban, — melyet *Kirchenheim* nem tesz vizsgálódás tárgyává, — szintén nem sikerült az általunk vizsgált kérdésre nézve valamely intézkedést találni.[1]

Az 1882. évben életbe lépett *new-yorki* új büntető-törvénykönyvben szintén hiányzik e kérdés szabályozása.[2]

Szóval az angol és amerikai büntetőjogra nézve az általunk vizsgált kérdés tekintetében *negatív* eredményt vagyunk kénytelenek konstatálni.

16. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények a német-alföldi büntető kodexben.

Az 1881. évi márczius 3-ról kelt német-alföldi kodex, mely egyáltalában a merész ujító irány terméke és nem egy gyökeres reformot hoz be, az általunk vizsgált kérdés tekintetében is sok érdekes és tanulságos ujítást tartalmaz.

Egyáltalában nem lehet azonban mondani, hogy e tan tekintetében a helyes elveket és a rendszeres reformot mindenben képes lett volna keresztülvinni.

wurf eines Strafgesetzbuchs und einer Strafprozessordnung für England» czimü czikkében a *Goltdammer*-féle Archiv für Strafrecht XXVI. kötetének (1878) 385—421. lapjain.

[1] A legalaposabb munkák: *Joel Prentis Bishop* (Commentaries on the Criminal Law. 4. kiadás, Boston, 1868. II. köt. 11—23. §§.) és *Francis Wharton* művei (A treatise on Criminal Law of the United States Vol. II. 2643—2666. §§.) a házasságtörést nem jelentik ki oly delictumnak, mely csak a sértett panasza folytán volna üldözhető, más büntetendő cselekményeknél pedig szintén nem emlékeznek meg e kérdésről.

[2] L. e kodex német fordítását a *Liszt* és *Lilienthal*-féle Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft IV. kötetének (1884) mellékletén. Ismertetését adja *J. Bleecker Miller* ugyanott, *Geyer* pedig a *Goltdammer*-féle Archiv für Strafrecht XXX. kötetében (1882. évf. 81. és következő l.) e czim alatt: «Das neue Strafgesetzbuch für den Staat New-York».

A törvény általános része (VII. fejezet, 64—67. §§.) ide vonatkozólag több érdekes általános intézkedést tartalmaz, melyeket alább e dolgozat harmadik fejezetében egyenkint fogunk tárgyalni, most csak azt emeljük ki, hogy helyes ujításnak tartjuk azt, hogy a törvény az «*indítvány*» helyett «*panasz*» (*Klage*) kifejezést használta. Ellenben az idevonatkozó büntetendő cselekmények megválasztását korán sem helyeselhetjük.

E büntetendő cselekmények a következők:

1. *Házasságtörés* (241. cz.).[1]

2. Megfertőztetés (vagyis 12—16 éves leánynyal való nemi közösülés). (245. cz.).[2]

3. Becsületsértés (269. cz.).

4. A holtak emlékének megsértése vagy rágalmazása (270. cz.). Panasz emelésére jogosítottak az egyenes ágbeli rokonok és sógorok, az oldalági rokonok és sógorok a második fokig és a hátramaradt házastárs.

5. Hivatal vagy foglalkozás útján megszerzett titok nyilvánosságra hozása (272. cz.).

6. Valamely kereskedelmi vagy iparvállalat üzelmi körébe tartozó titoknak nyilvánosságra való hozása (273. cz.).[3]

[1] Az általános rész 64., 65., 67. czikkei erre nézve nem alkalmazhatók; vagyis: ezen büntetendő cselekmény miatt *a 16 évesnél ifjabb* vagy gondnokság alatt álló sértett félnek törvényes képviselője panaszt nem emelhet. Hasonlókép nem emelhetnek panaszt a sértett férj halála esetén annak szülei vagy gyermekei. A *panasz* nem csupán a 67. §-ban felállított rendes határidőig, t. i. 8 napig, hanem *mindaddig visszavonható, mig a tárgyalás a bíróságnál meg nem kezdődött.*

[2] Ha azonban ez testi sértést is okozott (248. cz. esete), az eljárás hivatalból indíttatik meg.

[3] A panasz megtételére jogosított a vállalat igazgatósága.

7. A nőrablás (Entführung) akár a sértett nő beleegyezésével, akár erőszakkal, illetve fenyegetéssel történt is az (281. cz.).[1]

8. Meggyalázással vagy meggyalázó irat közzétételével való fenyegetés által kényszerítés valaminek tevésére, abbanhagyására vagy tűrésére (284. cz.).

9. Ágy és asztaltól elválasztott házastársak közt, vagy felmenő ágbeli rokonok, vagy másodizigleni oldalrokonok ellen elkövetett *lopás* (316. §.).[2]

10. Sikkasztás (324. cz.), csalás (338. cz.), a tulajdonos által elkövetett jogtalan elsajátítás (348. cz.), vagyonrongálás (353. cz.) ugyanazon személyek közt.

11. Meggyalázással vagy gyalázó irat közzétételével, vagy valamely titok nyilvánosságra hozásával való fenyegetés által elkövetett *zsarolás* (318. cz.).

12. Büntetésre méltó tartalmú irat, vagy büntetésre méltó kép kiadója vagy nyomtatója akkor:

a) ha a tettes ismeretlen, vagy a vizsgálat megindítása után az első felhivásra meg nem neveztetik (418. cz.);

b) ha a kiadó tudta, hogy a tettes a nyomtatvány megjelenésének idején büntetőjogilag nem lesz üldözhető, vagy az országon kivül fog tartózkodni (419. cz.) szintén csak a sértett fél panasza folytán üldözhető (420. cz.).

[1] Panasz emelésére jogosítottak: *a)* ha a nő kiskorú volt ő, vagy azon egyén, kinek beleegyezése a nő házasságához szükséges; *b)* ha a nő nagykorú volt, ő és házastársa. Ha a tettes és az elragadott nő közt házasság jön létre, a bünvádi eljárás csak akkor indítható meg, ha a házasság semmisnek nyilvánittatott. Az iránt azonban, hogy ilyen esetben mikor kell panaszt emelni, a törvény semmi intézkedést nem tartalmaz.

[2] Az együtt élő házastársak közt elkövetett lopás nem büntethető

A német-alföldi büntető-törvénykönyv — ez összeállításból kitetszőleg, — kérdésünk különös része tekintetében merészebb újítást nem visz keresztül, a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények és a magán vádra üldözendő vétségek közt nem tesz különbséget, de egyébként rendelkezései ha nem kifogástalanok is, felülemelkednek azon átlagos szinvonalon, melyet tárgyunkra vonatkozólag a legtöbb törvénykönyvben találunk.[1]

17. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények szabályozása a kiválóbb büntető törvényjavaslatokban.

Hogy összeállításunk teljes legyen, röviden egy áttekintést kell még vetnünk a jelentékenyebb európai törvényjavaslatokra, melyek azonban, — eltekintve a már fentebb ismertetett osztrák tervezettől, — a kérdésre nézve valami lényegesebb újítást egyáltalában nem tartalmaznak. Három javaslatot kell vizsgálnunk: az olaszt, horvátot és oroszt.

A) Az 1877. évi Mancini-féle olasz törvényjavaslat ide vonatkozólag nem tér el valami nagy mértékben a jelenlegi olasz tételes büntetőjogtól és főleg a *toszkánai* törvényt veszi alapul.

A javaslat általános részében a 99. czikkben (1. §.) a következő általános intézkedést tartalmazza: a sér-

[1] Azt kell még kiemelnünk, hogy az új *japáni* büntető-törvénykönyv, mely főleg a német birodalmi kodex mintájára és igen jelentékeny német büntetőjogászok, köztük *Berner* közreműködésével készült, a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tekintetében is a német törvényt veszi alapul, de az indítvány megkivánását kiterjeszti még nehány más büntettre (többek közt az erőszakos nemi közösülés, megfertőztetés stb. eseteire) is. — Lásd *dr. S. Mayer* alapos ismertetését: «Das Strafgesetzbuch und die Strafprozessordnung für Japan» a *Goltdammer*-féle Archiv 1882. évf. ide vonatkozó rész 31—32. l.

tett fél *visszalépése, elállása* («la *remissione* della parte offesa») megszünteti a bünvádi eljárást azon büntetendő cselekményeknél, melyek csak a sértett fél *kérelme* folytán («ad *istanza* privata») üldözhetők.

Ez intézkedés nem egészen tisztult felfogásról tanuskodik. *Remissio*-ról, elengedésről szól és büntetés kizárási oknak tünteti fel a panasz hiányát, holott ez nem ily negativ jelentőséggel bir, hanem positiv jellegű: *az eljárás előfeltétele.* — S a lényeg és az intézmény sulya nem abban fekszik, hogy a sértettnek joga van a már megindított eljárást panaszának visszavonása által megszüntettetni, hanem hogy *joga van az eljárás folyamatba tételét megakadályozni az által, hogy panaszt nem emel.* — Helyeseljük, hogy a javaslat az «indítvány» helyett «*kérelemről, kívánatról*» szól. — A panaszt a javaslat megoszthatónak jelenti ki[1] és a vádlottnak jogot ad arra, hogy ha akarja, a panasz visszavonása ellen nyilatkozhatik és ezáltal azt hatálytalanná teheti.[2]

A mint helytelenítjük ezt az intézkedést, ép úgy az olasz javaslatban használt «*remissione*» kifejezést is tökéletesen tévesnek kell tartanunk, a mennyiben ez mutatja, hogy a javaslat nem az eljárás meg-

[1] L. Art. 99. §. 2. «La remissione a favore di uno degli imputati *non giova agli altri*, salvo i casi specialmente determinati dalla legge». A panasz megoszthatósága mellett a törvényjavaslat tárgyalásánál az igazságügyminiszter: Mancini foglalt állást és javaslata hosszabb érdekes vita után el is fogadtatott. — Lásd *Progetto del codice penale del Regno d'Italia.* Libro primo. 122—124. l.

[2] «La remissione non produce effetto per l'imputato che ricusa di accetarla». Ez az intézkedés teljesen elárulja az olasz javaslat helytelen álláspontját és azt, mennyire kevéssé értették át és fogták fel a javaslat előkészítői a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények jogi természetét. A javaslat az idevágó intézkedéseket teljesen *a tettes javára* felállítottaknak tekinti; és a tettesnek jogot ad arra, hogy ő rendel-

indításának, hanem az eljárás tovább folytatásának meggátlását tartja ez intézmény jellemző tulajdonának.

Egyéb általános intézkedést a javaslat nem tartalmaz, a mi szintén nem helyes, mert még nagy és nehéz kérdések lettek volna törvényhozási úton megoldandók.

A javaslat különös része különbséget tesz azon büntetendő cselekmények közt, melyek csak *a sértett felhatalmazása* folytán és azok közt, *melyek a sértett panasza, kérelme, kívánata folytán üldöztetnek.*

I. Az előbbi csoportba tartoznak:

a) A szenatus vagy a képviselőház ellen sajtó útján elkövetett becsületsértés (*«oltraggio»*). Az eljáráshoz megkivántatik a senatus, illetőleg a képviselőház felhatalmazása (*l'autorizzazione* del senato o delle camera) (140. cz.).

b) Sajtó útján vagy nyilvánosság előtt tartott beszédben valamely idegen államfő ellen elkövetett becsületsértés. Az eljárás itt csak az illető külföldi kormány megkeresésére (*«a richiesta»*) indítható meg (148. cz. 2. §.).

c) Politikai, igazságszolgáltatási vagy közigazga-

kezzék a büntető eljárás továbbfolytatása vagy megszüntetése felett és esetleg a sértettre — ennek akarata ellenére — újabb csapást mérhessen és újabb bajt hozhasson. Feledte a javaslat, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények kivételes intézményét nem a tettes kímélete, hanem a sértett érdekében érvényesült fontos czélszerűségi tekintetek hozták létre, mert csak ezek indokolják, hogy a jogrend megzavarása büntetlenül elnézessék, hogy az okozott jogsértés előtt az állam szemet hunyjon. A bizottság szem elől tévesztette, hogy ez intézkedés ép úgy, mint a kegyelmezés *közérdekből* történik és a tettesnek nem adható meg azon jog, hogy ő rendelkezhessék megbüntetése vagy büntetlenül hagyása felett.

tási testületek ellen elkövetett becsületsértés (422. cz. 2. §. 1. pont).

II. Csak *a sértett fél panasza folytán* büntettetnek:

1. A külföldi államok követei, meghatalmazott miniszterei, küldöttei vagy diplomatiai agensei ellen elkövetett becsületsértések (oltraggio) s *más büntetendő cselekmények* (149. cz.).

2. *A magánlak megsértése* (165. cz.) még a minősített esetekben is.

3. A fenyegetés (265. cz. 1. §.).

4. Védjegy, czég vagy más az árúra alkalmazni szokott jelvények meghamisítása (330. cz. 1. §.).

5. A nemi erőszak és a női szeméremnek más módon való erőszakos megsértése (341. cz. 1. §.). A panasz nem vonható vissza azon időtől fogva, midőn a vádlott a fő tárgyaláson kihallgatva lett.[1]

6. Szemérmetlen vagy fajtalan cselekmények elkövetése, ha közbotrány nem okoztatott (343. cz.).

7. Az elragadás (350. cz.) kivéve, ha ez más, hivatalból üldözendő büntetendő cselekményekkel kapcsolatban vitetett végbez, vagy 14 évesnél ifjabb nőn követtetett el, kinek se gyámja, se gondnoka nincs.

8. A nő házasságtörése; és

9. a férfi részéről ágyastartás a közös házban vagy bár másutt, de oly módon, hogy az köztudomásra jutott (358. cz. 1. §.).

[1] *Hivatalból üldözendők* e büntetendő cselekmények: 1. ha azok a sértett halálát idézték elő, vagy más hivatalból üldözendő büntetendő cselekménynyel kapcsolatban követtettek el; 2. fel vagy lemenő ágbeli rokon, fivér vagy nővér ellen, vagy a tettes gyámságára, gondnokságára, nevelésére vagy őrizésére bizott személy, vagy egyén ellen követtettek el, ki 14 évesnél nem idősebb és kinek gyámja vagy gondnoka nincsen; 3. szülész, orvos vagy sebész által hivatásukkal való visszaélés által, végre 4. közbotrányt okozó módon követtettek el. (341. cz. 2. §.)

Ha a sértett fél elengedi a büntetendő cselekményt (remissione), ez elengedés hatálya a bűntársra is kiterjed (359. cz. 2. §.).

10. Becsületsértés, rágalmazás s a «libello famoso» (422. cz. 1. §.) vagyis sajtó útján elkövetett becsületsértés. [1]

Ha a sértett a panasz emelése előtt meghal, vagy ha az említett büntetendő cselekmények valamely meghalt egyén ellen követtettek el, házastársa, fel- és lemenő ágbeli rokonai, tesvérei és ezek lemenői, egyenes ágbeli oldalrokonai (affini in linea retta) és örökösei emelhetnek panaszt.

11. Levelek vagy bepecsételt csomagok felnyitása vagy elsikkasztása. (424. cz.)

12. Állás, hivatal vagy foglalkozás útján szerzett oly titoknak, melynek közzététele másnak vagyonában, vagy jó hirnevében kárt tehet, köztudomásra hozatala. (426. cz.)

13. Nem közös háztartásban élő, törvényesen elválasztott házastársak, testvérek vagy másodizigleni oldalrokonok között, vagy nagybátya és unokaöcs, illetőleg nagynéne és unokahug között (tra zii e nepote) elkövetett lopások. (440. cz. 2. §.) Idegen személyek ellen, kik ily lopásban részt vesznek, hivatalból indítandó meg az eljárás (440. cz. 3. §.).

14. *A sikkasztás (truffa)* (454. cz.).

[1] Nincs szükség a sértett panaszára és hivatalból indíttatik meg az eljárás, ha e büntetendő cselekmények: *a)* politikai, igazságszolgáltatási, vagy közigazgatási testületek ellen követtettek el és ezek részéről felhatalmazás adatott (autorizzato il procedimento); *b)* közhivatalnok, esküdt, vagy a fegyveres erő valamely tagja ellen hivatalos functiójára vonatkozólag követtetett el oly rágalmazás vagy becsületsértés, mely ellene büntető vagy fegyelmi eljárás megindítására szolgáltathatna okot.

15. Azok büntetendő cselekménye, kik a rájuk bizott kitöltetlen ürlapot jogosítatlanul, nem a megjelölt módon és úgy töltik ki, hogy ez által a megbizóra kár háramlik (455. cz., abuso di confidenza).

16. A csalás[1] (frode. 459. cz. 1. §.).

17. A jogtalan elsajátítás (465. cz.).

Az olasz tervezetre vonatkozólag, mint a fennebbiekből kitünik, ugyanazon megjegyzéseket kellene ismételnünk, melyeket a toszkánai büntető-törvénykönyv birálatánál tettünk.

B) A bennünket közelebbről is érdeklő *horvát javaslat* a vizsgálódásunk tárgyát képező kérdésekre nézve teljesen az osztrák (*Glaser*-féle) tervezet álláspontját foglalja el. Nemcsak annyiban, hogy megkülönbözteti és teljesen elkülönítve szabályozza a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket (101—106. §§.) a magánvádra üldözendő cselekményektől (107—110. §§.), hanem még az egyes büntetendő cselekmények megválasztása tekintetében is.[2]

Lényegesebb eltérés csak annyiban mutatkozik, hogy a javaslat az indítvány, illetőleg a magánvád visszavonását más határidőkhöz köti, mint az osztrák tervezet; és pedig az indítvány visszavonását a vádlevél benyujtásáig (106. §.), a magánvád elejtését

[1] Hivatalból indittatik meg az eljárás: *a)* ha a csalás által okozott kár 2000 lirát meghalad; *b)* ha a csalást ügyvédek, vagy megbizottak teendőjük gyakorlásában követték el; *c)* ha a csalás közhatóság (amministrazione publica) vagy közjótékonysági intézet kárára; *d)* valamely hatóság pecsétei vagy jelvényei felhasználásával, hamisításával, vagy utánzásával stb. stb.; vagy *e)* oly czélból követtetett el, hogy a katonai szolgálatban véghez vitt valamely csalást kimentsen. (459. cz. 2. §.)

[2] A javaslat *a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények* közé sorolja a következőket: választási bűncselekmények, rágalmazás és becsületsértés (ha ezek közhivatalnokok, papok vagy katonák, valamely

ellenben egészen az itélet kihirdetéseig (109. §.) engedi meg.

Nem hiszszük, hogy a javaslat ez ujítását valamely nagy előny gyanánt kelljen beszámitanunk. Kétségtelen, hogy az indítvány visszavonhatását, — ha ez egyáltalában megengedhető, — rövid záros határidőhöz kellene szabni. E határidőt az eljárás valamely stadiumával (például a vádlevél benyujtásával) hozni kapcsolatba már azért sem helyes, mert ily módon a közvádló hatóság eljárásának gyorsabb vagy lassúbb voltától függ az, hogy a sértett fél ezen jogával meddig élhet. Nem lehet helyeselnünk azt sem, hogy a magánvád visszavonása egészen az itélet kihirdetéseig engedtetik meg. Hisz e jog a közvádlót is csak addig illeti, mig a biróság tanácskozás végett vissza nem vonul, illetőleg mig ő vádindítványát meg nem teszi, miért kelljen e tekintetben eltérő szabályoknak érvényesülni, miért kelljen a vádlónak nagyobb jogokkal birni akkor, ha ő magánegyén?

C) Az *orosz javaslat*, melynek általános része 1882-ben, különös részének a személy elleni büntetendő cselekményekről szóló első részlete pedig

külföldi államfő, ennek követe vagy ügyviselője ellen követtettek el), hütlenség, iparvédjegy-hamisítás és más vagyonának megrongálása.

Csupán *a sértett fél magánvádja* folytán üldözhetők: 16 évnél ifjabb, feddhetlen leány elcsábítása, a házasságtörés, rágalmazás és becsületsértés, könnyű testi sértés, házastársak és közös háztartásban élő rokonok közt elkövetett lopás és sikkasztás, végre az utánnyomás.

V. ö. a javaslatra nézve *Ullmann* «Bemerkungen zu dem ersten Theil des Entwurfs eines Strafgesetzes für die Königreiche Kroatien und Slavonien» (Gerichtssal XXXII. köt. 544—545. l. és *Tauffer* «Gesammelte Wohlmeinungen über den kroatischen Strafgesetz-Entwurf». (Bécs, 1882) 189—194. l. Utóbbi mű a javaslat német fordítását is tartalmazza.

1885-ben lett közzétéve,[1] a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tekintetében a legtöbb európai kodexben érvényre emelt elvektől meglehetősen eltér. Ujításai azonban épen nem mondhatók szerencséseknek.

A javaslat 8. §-ának 2. pontja azon, a franczia jogból átvett helytelen intézkedést tartalmazza, hogy külföldön elkövetett oly büntetendő cselekmények miatt, melyek által idegen állam vagy idegen honos jogai sértetnek, a bünvádi eljárás csak az illetékes külföldi hatóság vagy a sértett fél indítványa folytán indítható meg.[2]

Az általános intézkedéseket a javaslat 61. és 62-ki czikkei tartalmazzák.

Ez intézkedések szerint a sértett fél *panasza* (Klage) hat hó alatt terjesztendő elő azon naptól kezdve, melyen a büntetendő cselekmény a sértett félnek tudomására jutott.

[1] Strafgesetzbuch für Russland. Entwurf der Redaktionskommission, aus dem russischen übersetzt von *Dr. X. Gretener* (Allgemeiner Theil. S.-Petersburg, 1882) és «Strafgesetzbuch für Russland». Besonderer Theil. Verbrechen gegen die Person, übersetzt von *Dr. X. Gretener* (Berlin, 1885). — A javaslat általános részének indokolása egész terjedelemben lefordítva egy külön füzetben jelent meg; a különös részhez pedig magyarázat gyanánt a fordító az indokolás hó kivonatát mellékli.

[2] Élesen kritizálja e tarthatlan intézkedést *dr. Wlassics Gyula* «Az új orosz büntető törvényjavaslat» czimü jeles czikksorozatában (Jogtudományi Közlöny, 1880. évf. 169. l.), hol egyúttal kimutatja, hogy e rendelkezésnek semmi alapja sincs és az indítványi jelleg csak reá erőszakoltatott e cselekményekre, melyek tulajdonképen egészen elütő jelleggel birnak.

A javaslat általános részének ismertetését és birálatát lásd még *dr. S. Mayer* «Der Entwurf eines Strafgesetzbuches für Russland», a *Goltdammer*-féle Archiv für Strafrecht XXXI. kötetének 1. és következő lapjain és *Geyer* ugyanazon czim alatt a Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft, IV. köt. 239—242. l.

A panasz *osztható*, egy nehány büntetendő cselekmény kivételével, a többinél *visszavonható* és visszavontnak tekintetik akkor is, ha a sértett fél az itélet jogerőre emelkedése előtt meghal (!)

Figyelembe véve azt, hogyha a panasz megtételének határideje igen hosszúra terjesztetik ki, ez által a büntető eljárásnak megindítása vagy megindításának mellőzése hosszú időre egy magánegyén önkényétől tétetik függővé, tekintve, hogy ez által egyuttal a zsarolásra és más visszaélésekre igen bő alkalom nyittatik; nagyon kétes — vajjon helyes-e a panasz emelési határidőnek *6 hónapra kiterjesztése* (62. §. 1. pont). *Minden esetre türhetlen év helytelen* pedig azon intézkedés, hogy a panasz egész az itélet végrehajtásáig visszavonható. (62. §. 2. pont.)

Ezt az intézkedést, mely egy magán egyénnek ad kegyelmezési jogot, helytelenségben már csak az mulja felül, hogy az eljárás ezen büntetendő cselekményeknél beszüntetendő akkor, *ha a sértett az itélet jogerőre emelkedése előtt meghalt.*[1] — Ez intézkedés oly absurd, hogy alig érthetjük. Nem magyarázható meg máskép, mint az által, hogy a javaslat szerint a panasz egész a büntetés végrehajtásáig vissza lévén vonható, a szerzők meg akarták hagyni a tettesnek azon kedvezményt, hogy ettől a sértett halála miatt ne fosztassék meg. De a szerzők akkor, midőn ezen szempontot tartották maguk előtt, jelentékeny tévedésbe estek. Hisz' a sértett panasza *csak az eljárás előfeltétele gyanánt* kivántatik meg, mihelyt ezen elő-

[1] Mindezen intézkedéseket igen behatóan és találóan birálja és helytelenségüket kimutatja *dr. Wlassics Gyula.* (L. id. ért. a Jogtudományi Közlöny 1880. évf. 236. és következő lapjain.)

feltétel meg van adva, az eljárásnak azonnal minden félbeszakítás nélkül szakadatlanul folyni kell. Hisz' a sértettnek panasza megtétele után semmi functiója, semmi teendője nincs az eljárásban; ő nem képviseli a vádat, hanem csak az eljárás folyamatba tételét kívánhatja és épen az által, hogy a panaszt megtette, e kívánatát már kijelentette. Hogy lehet tehát azt állítani, hogy a sértett be akarja szüntetni az eljárást, meg akarja menteni a vádlottat a büntetéstől, mikor ő ezt egész haláláig nem kívánta, sőt az ellenkezőt, — a panasz emelésével, — nyiltan kijelentette! Szóval, ez intézkedés tökéletesen tarthatlan.

A *különös részből* még eddig csak a személy elleni büntetendő cselekményekre vonatkozó fejezetek jelentek meg német fordításban.

A személy elleni büntetendő cselekmények közől csak a sértett fél panasza folytán üldöztetnek:

1. A szándékosságból elkövetett «jelentékeny» (erheblich) és könnyü testi sértések, kivéve, ha azokat hivatalos személyek követték el, vagy halálos kimenetelüek; a gondatlanságból elkövetettek pedig minden esetben, kivéve, ha valamely különös kötelesség megsértésével jártak (22. cz.). Alább a különös rész tárgyalásánál fogjuk kifejteni, miért nem tartjuk ez intézkedést elfogadhatónak.

2. Emberrablás (39. cz.).

3. Önhatalmulag elrabolt vagy magánál tartott gyermek vissza nem adása, de csak akkor, ha ez szánalomból történt (43. cz. 2. pont).

4. Nőrablás (47—48. cz.).

5. Kényszerítés (49. cz.).

6. Fenyegetés valamely büntetendő cselekménynyel a személy vagy vagyon ellen (52., 53., 58. cz.).

7. A magánlak megsértése (54—57. és 68. cz.).

8. Fajtalan cselekmények (59., 60. és 71. cz.) 12 éven alóli gyermekekkel, 12—16 éves leánynyal, vagy 16 évesnél idősebb nővel, de beleegyezése nélkül.

9. A paederastia (61. cz.).

10. Ugyanezen cselekmények lemenő ágbeli rokon, vagy a tettes gondozására bizott személy ellen elkövetve (minősített eset, 62. cz.).

11. A 12 éven alóli gyermekekkel vagy 12—16 éves leánynyal elkövetett közösülés (63. cz.).

12. A nemi erőszak (64. cz.).

13. A házasságtörés mindkét házastársnál (69. cz.).

14. A javaslat 82. czikke szerint a becsületsértés (81. cz.). Ha azonban e cselekmény valamely hivatalos személy ellen követtetett el, a sértett előljárójának *feljelentésére* vagy *felhatalmazására* büntettetik.

15. Az állás vagy foglalkozás folytán megszerzett titok közlése (83. cz.).

16. Levelek vagy más iratok jogtalan felbontása (84. cz.).[1]

Ez intézkedésekből kitetszőleg a javaslat — kivált ha a különös rész többi fejezetei is hasonló alapon lesznek szerkesztve, — a büntetendő cselekmények óriási számánál kívánja meg a sértett fél indítványát, illetőleg panaszát.

Már maga ez a körülmény olyan, hogy komoly aggodalmakra adhat okot, mert ily módon a hiva-

[1] A javaslatnak ide vonatkozó 82. és 85. czikkei a sértett félnek nem panaszát (Klage), hanem *indítványát* kívánják meg az eljárás folyamatba tételéhez, és így a javaslat az egyöntetű elnevezést nem tartotta meg.

talból való üldözés tényleg egészen háttérbe szoríttatik és kivétellé válik, és igy a büntető igazságszolgáltatás érvényesítése, a büntetendő cselekmények megtorlása rendszerint magán egyének akaratától tétetik függővé. De még inkább helyteleníteniink kell, hogy a javaslat a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé sorol oly deliktumokat is, melyeknél e feltételre egyáltalában semmi szükség nincs, sőt melyeknél a sértett kiméletének szempontja egyáltalában nem gátolja a közérdek azon követelményét, hogy a cselekmény szigorú megtorlásban részesüljön.

Hogy egyebet ne említsünk, ide tartozik mindjárt a három, először felsorolt büntetendő cselekmény: a testi sértés, az emberrablás[1] és a gyermekrablás.

Szóval a javaslatnak úgy általános, mint különös részében foglalt intézkedések elismerést egyáltalában nem érdemelnek és csak sajnálnunk kellene, ha a javaslat ily alakban válnék törvénynyé, a mint az most a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanát szabályozza.

18. §. Ismerte-e a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket a régi magyar büntetőjog?[2]

Midőn azt kezdjük vizsgálni, hogy minő állapota volt a fejtegetésünk tárgyát képező kérdésnek a régi

[1] E delictumnak a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé sorolása ellen találóan nyilatkozik *dr. S. Mayer* is: «Der Entwurf eines Strafgesetzbuches für Russland. Besonderer Theil. Verbrechen gegen die Person» czim alatt a *Goltdammer*-féle Archiv XXXIV. kötetében megjelent beható birálatában. (24—25. l.)

[2] *Források:* A *Corpus Juris Civilis Hungarici*-n kivül *dr. Wenczel Gusztáv* «Egyetemes európai jogtörténet». 2-dik kiadás. (Buda, 1870.) 254—256. l. — *Dr. Hajnik Imre* «Magyar alkotmány és jogtörténet» I. köt. (Pest, 1872) 358—377. l. — *Fekete Ödön* id. m. I. köt. 330. l.

magyar büntetőjogban, teszszük ezt teljes tudatában annak, hogy tehetségeink e nagy feladathoz túlságos gyengék. Azon anyag, melyből a magyar büntetőjog története megirandó lesz, még nemcsak feldolgozva nem, de összegyűjtve sincs. A szétszórt egyes forrásokból egy-egy specialis kérdésre vonatkozólag felvilágositást nyerni, majdnem lehetetlen. Félve kezdünk tehát idevonatkozó kutatásaink eredményének előadásához, tudva, hogy az, a mit adunk, csak töredékes vázlat lehet.

Arra nézve, hogy a *hun-scyta* népek büntetőjoga kezdetben mily alapokon nyugodott — bármennyire hézagosak is idevonatkozó forrásaink, — csak azt mondhatjuk, hogy a jogsértések megtorlása eredetileg itt is kétségtelenül a *magán-bosszú* által eszközöltetett.[1] Valószinű azonban, hogy ezt már korán mérsékelte s később háttérbe szorította a *nemzetség közbosszúja*, melynél fogva a jogsértés megtorlását a sértett rokonai, hozzátartozói, az egész nemzetség vállalta magára.

Bizonyára ugyanezen állapotok uralkodtak őseinknél: a *magyaroknál* is. Bizonyosnak tartjuk azonban, hogy e bosszúállási jog épen a nemzetségi kötelék mérséklő hatása következtében közel sem oly vad, oly vérengző, mint a german «*faida*».

Hogy a *magán-* illetőleg a *közbosszú* rendszere a magyaroknál mikor kezdődött átalakulni a *compositio rendszerévé*, vajjon ez már a fejedelmek alatt, vagy csak első királyaink törvényhozása által történt-e,

[1] A legtöbb jogsértés magánsértésnek tekintetett, melyet a sértett vagy családja boszult meg, vagy követelt érte a sértőtől elégtételt. (*Hajnik* I. köt. 358. l.)

arra nézve a vonatkozó források hiányossága folytán biztosat nem állíthatunk. Kétségtelen azonban, hogy már *Szt.-István* törvényeinek második részében egy teljesen kifejlett compositionalis rendszerre akadunk, mely nem oly részletes és aprólékosságig menő ugyan, mint a «leges Barbarorum» vagy a különböző német jogkönyvek, de azoktól nem sokban marad el.[1]

Csak természetes, hogy későbbi királyaink törvényeiben — mint általában egész Európa e korbeli büntető törvényhozásában — a kiegyezési rendszernek folytonos fennállását észlelhetjük és ezen intézmény tulajdonképen egészen a XVIII. század elejéig a büntetendő cselekmények igen jelentékeny részénél büntető jogunkban állandó érvényben volt.[2]

Sőt e rendszer egyik maradványa a *vérdíj* (homagium *mortuum*, testi sértéseknél h. *vivum*), a sértettnek egész legujabb időkig megitéltetett.[3]

Általában *az Árpád házbeli királyok alatt* csak az állam ellen intézett, legsulyosabb büntetendő cselekmények tekintettek közbűntetteknek és üldöztettek a közérdekben. Ellenben a többi jogsértés csupán a magánosok ellen intézettnek és nem a közrend megsértésének vétetett és csak a magános fellépése esetén toroltatott meg büntető úton.[4] — Egyúttal a sértett

[1] V. ö. különösen Decreta Sancti Stephani Capita 13., 14., 16., 20., 30., 33., 39., 40., 41., 42.

[2] *Pauler* szerint (l. Büntetőjogtan cz. m. II. kiadás I. köt. 212. l.) csak III. Károly király alatt, az 1731. január 9-dikén kelt helytartótanácsi intézmény (közölve *Kassits* Enchiridion-jában, I. köt. 61. lap) szüntette meg végleg a kiegyezési rendszernek a közbüntetésre gyakorolt hatását.

[3] Gyilkosság esetén még a 60-as években is megitélte a hétszemélyes tábla. (L. *Pauler* id. m. I. köt. 214. l. 5. jegyz.)

[4] *Hajnik* id. m. I. köt. 360. l.

télnek jogában állott a büntetést el is engedni, vagy pedig az iránt a tettessel vagy rokonaival egyezkedni.[1]

A fennebbiek után nem kell hangsulyoznunk, hogy e fejlődési fok a sértett fél indítványára büntetendő cselekményekkel egy színvonalra egyáltalában nem helyezhető.

A hivatalból való eljárás jogtörténetünk e szakában még nem is vitetvén keresztül, nem volt szükség arra, hogy az alól egyes büntetendő cselekményekre nézve kivétel tétessék.

A sértett indítványára büntetendő cselekmények fogalmával csak akkor találkozunk, midőn részben a kánonjog, részben más külföldi jogok behatása alatt büntető eljárásunkban a nyomozó elv és evvel kapcsolatban a hivatalból való eljárás kezd mindinkább érvényre emelkedni s a közbűntettek is mind nagyobb számban fordulnak elő.

A későbbi jogfejlődés ugyanis a jogsértések jellege és természete tekintetében háromféle megkülönböztetés érvényre emelésére vezetett.

Megkülönböztettettek ugyanis:

1. a *közbűntettek*, melyek a törvényhatósági tiszti ügyész bűnvádi keresete folytán nyilvános büntetéssel sujtattak;

2. a *magán kereseti bűntettek*, melyeknél a sértett félnek volt joga a rajta elkövetett jogsértés megtorlását a büntető bíróságnál büntető keresettel kérelmezni, de melyeknél a büntetés a sértettnek volt fizetendő, és

3. a *magán vétségek*, melyekért a sértett polgári

[1] A büntetés megváltása rendszerint nem pénzben, hanem az akkori pénzszegény viszonyoknak megfelelőleg tinókban (juvencae) történt.

bíróság előtt emelhetett, rendszerint valamely birság megfizetésére irányuló keresetet.[1]

Ez utóbbi csoportba tartozott különösen a becsületsértés.

A köz felfogás terjedésével, a büntetőjog közjogi jellegének mind nagyobb érvényre emelésével az első csoportba tartozó cselekmények: a közbüntettek száma mindinkább növekedett.

De a magyar jogfelfogás helyességéről tesz tanúságot és a czélszerüségi tekintetek figyelembe vételét

[1] Hogy e különböztetés jogunkban tényleg fennállott, azt hazai jogíróink egybehangzólag bizonyítják. *Bodó* ugyan még nem egészen világosan érti át e különbséget, de mégis azt mondja: «Publica delicta sunt illa, quae criminalitatem sapiunt, et quorum vindicatio proprie *Publico Magistratui* competit, quorumque poena Mors est, sive naturalis, sive civilis. Privata autem sunt illa, quae *actione privata*, ad poenam seu multam sibi applicandam vindicantur» (Jurisprudentia criminalis [Posonii, 1751] Pars I. §§. III. IV.)

Sokkal részletesebb és behatóbb *Huszthy István* meghatározása: «Delictum publicum est illud, quod vindicare *ad actionem Fisci* pertinet» (Jurisprudentia practica seu Commentarius novus in ius Hungaricum [Tyrnaviae, 1766] Liber III. Tit. I. N. 1). *Privatum est* illud..... quod *civili et privata actione* ab eo ad quem res pertinet vindicatur (id. m. Lib. II. Tit. LXXVII. N. 2) és magyarázat gyanánt hozzáteszi: «ex privatis delictis vel *tantum civilis* competit actio, vel etiam *criminalis publica et etiam privata civilis*, actio enim *criminalis ad poenam publicam*, reo infligendam, *civilis* vero *ad damni praestationem* laeso solvendam datur». (Ugyanott N. 3.)

Szlemenics Pál szerint (Elementa iuris criminalis hungarici [Posonii, 1817] §. 24, 50. l.): «Delicta *criminalia* sunt, quae *actione fisci criminali*, *civilia*, quae actione privata laesi, aut *publica* quidem sed *civile* vindicantur.»

Legrészletesebb és legalaposabb régi büntető-jogászaink legkiválóbbjának: *Vuchetich*-nek magyarázata: «*Publicum* est delictum ob quod poenam publicam de reis summendi ius ex lege publice *iudicibus* est concessum (hivatalból való eljárás), seu quod vindicare *ad actionem Fisci Magistratualis* (közvád) pertinet. *Privatum*, ob quod poenam de laedente per viam iuris exigendi ius habent privati, seu quod vindicare *ad laesum Civem* pertinet (Institutiones iuris criminalis hungarici [Budae, 1819] 47. l.)

Lásd még dr. *Pauler Tivadar* id. m. I. köt. 67. l. és II. köt. 207—209. l.

mutatja, hogy hazai jogunkban is már korán felismerésre jutott, miszerint az eljárásnak minden közbűntettnél hivatalból való megindítása, a bírónak minden büntetendő cselekménybe való inquisitorius beleavatkozása számos magasabb érdekbe s a sértett fél kiméletének szempontjába ütközik, hogy tehát bizonyos esetekben a sértett félnek a bűnvádi eljárás folyamatba tételénél döntő befolyást kell engedni.

Azon közbűntett, melynél az eljárás indítását a régi magyar jog a sértett akaratától tette függővé: *a házasságtörés.*

Ezen vétségre vonatkozólag hazánkban is jó sokáig ugyanaz a vad s túlszigorú felfogás érvényesült, melyet a középkorban egész Európában mindenütt találunk. A férj ugyanis házasságtörésen kapott nejét megölhette. (Szt.-László Decretumainak I. része 13. fejezet.) Werbőczi *Hármas Könyve*, habár fentartja még e jogot a sértett férj számára, mégis kijelenti, hogy a férjnek jogában áll ezen elégtétel helyett bűnvádi keresetet indítani neje ellen és pedig fejvesztésre szólót (H. K. Pars I. Tit. 105. §§. 1. és 2.).

E keresettel teljesen a férj rendelkezett (és ennyiben lényeges annak eltérése a sértett fél indítványára büntetendő cselekményektől), *attól bármikor elállhatott*, és ha elállt, a bűnvádi eljárás azonnal megszüntetendő volt, sőt a férjnek jogában állott a már kimondott büntetést is elengedni.[1]

Ha a férj nejének kifejezetten vagy hallgatag (vagyis együttélés és a bűnvádi keresetnek 60 nap

[1] Ez ugyanazon czélszerűségi okokból engedtetett meg, mint a melyeket a franczia jog ide vonatkozó intézkedéseinél előadtunk. 1861-ben még engedélyezte a bírósági gyakorlat a férjnek ezen elengedési jogot

alatti meg nem indítása által) megbocsátott, vádjogával többé nem élhetett. Ha azonban a házasságtörés *közbotrányt okozott*, a nő ellen a férj panasza nélkül is megindítható volt az eljárás, azonban nem a házasságtörésért, hanem az okozott botrányért.

Bizonyos, hogy a házasságtörésnél a régi magyar jog nem azért adott a férjnek bűnvádi kereseti jogot, mintha e cselekményt magán vétségnek tekintette volna. — Sőt ellenkezőleg régibb íróink is mind elismerik,[1] hogy az adulterium a «*delicta publica*» közé tartozott és csak azért nem adatott közkereset a tiszti ügyésznek, mert czélszerűségi szempontok: a sértett fél kímélete s a családi tekintetek azt parancsolják, hogy e bűncselekmény ne üldöztessék bűnvádi úton, ha maga a férj azt nem kívánja.[2]

Kétségtelen, hogy ez intézkedés és annak indoka hazai jogunkba külföldről recipiáltatott, de mégis annak hazai törvényeinkbe való fölvétele világosan tanuskodik ez intézmény helyes felfogásáról és átértéséről.

Ellenben más oly delictumot, mely a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé volna

[1] Lásd *Bodó Mátyás* id. m. Pars II. Art. LXXI. §. XIV.; *Huszthy István* id. m. Liber III. Tit. I. N. 1.; *Vuchetich Mátyás* id. m. 302. l. — V. ö. még *Pauler* id. m. II. köt. 102—104. l.

[2] Kiemelte a sértett féi kíméletének szempontját már a III. Ferdinand-féle «Forma processus iudicii criminalis, seu praxis criminalis», mely a XVII. századtól fogva hazai büntetőjogunkra mind nagyobb befolyással volt. (Lásd *Pauler* «Büntetőjogtan» I. köt. 11. l. 3. jegyzet.) A *praxis criminalis* szerint a házasságtörés hivatalból üldöztetett, de a büntető eljárás keresztülvitelénél e jogforrás kiváló súlyt helyez a sértett kíméletére: «quando igitur coniux innocens inquisitionem fieri desiderat, aut *iudex ex officio* eam necessariam esse iudicaret, *caute procedendum est*». Azt hiszszük különben, hogy ez intézkedés Hármas Könyvünk világos intézkedésének nem derogált és hogy házasságtörés nálunk soha sem üldöztetett hivatalból.

sorozható, a régi magyar jog nem ismert. Mondanunk sem kell, hogy a magán büntettek, illetőleg a polgári úton megtorlandó vétségek e szempont alá egyáltalában nem vonhatók.

19. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények a régi magyar büntető törvényjavaslatokban.

Azon kétszázados törekvések, melyek egy rendszeres magyar büntetőtörvény létrehozatalára irányultak, három javaslatnak adtak létet.

Az 1791-iki, 1827-iki és az 1841-iki országgyülési választmányok dolgozatai ezek, melyekről, — habár a két előbbi a magyar büntetőjog fejlődésére csak nagyon csekély befolyást gyakorolt, — röviden egyenként meg kell emlékeznünk.

Az 1791-ik évi 67. t.-cz. és az 1827-ik évi 8. t.-cz. által kiküldött országgyülési választmányok munkálatai az általunk vizsgált kérdés tekintetében meglehetősen eltérnek.

Az 1791-iki 67. t.-cz. által kiküldött bizottság elé terjesztett *első javaslat*[1] nem vette ki a házasságtörést sem azon büntetendő cselekmények közől, melyeknél az eljárás a törvényhatósági tiszti ügyész bűnvádi keresete folytán megindítandó volt. (Lásd Art. 66 De Adulterio).

A javaslat megvitatására kiküldött *országgyülési jogügyi bizottság* azonban helyt adott azon érvelésnek, hogy méltányossági szempontokból, jelesen azért, hogy a sértettnek újabb szerencsétlenség ne okoztassék,

[1] Nyomtatásban megjelent Pesten (1807) és Pozsonyban (1824-ben): «Codex de delictis eorumque poenis pro tribunalibus Regni Hungariae partiumque eidem annexarum» czim alatt.

e büntetendő cselekmény megtorlása a sértett férj fellépésétől teendő függővé.

Kivételt tett azonban, — és pedig helytelenül, — azon esetre, ha «*scandalum publicum* satisfactionem publicam exigit», a mennyiben ekkor az eljárást *hivatalból* megindítandónak jelentette ki.[1]

Az *erőszakos nemi közösülést* pedig a bizottság szintén a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé akarta soroztatni, a mennyiben kimondta, hogy a bűnvádi eljárás folyamatba tételéhez e cselekménynél» aut scandalum publicum aut *partis lucsae delatio* adesse debeat.» (Ad Art. 70. §. 3.) Tehát oly esetben, midőn e büntetendő cselekmény *közbotrányt nem okozott* az csak a sértett fél kivánatára volt megtorolható.

Tagadhatlan, hogy az eljárás e bűncselekménynél épen a sértett kiméletének szempontjából még közbotrány okozása esetén is csak a sértett panasza folytán lett volna folyamatba tehető, de már az is nem kevés bátorságról és a méltányossági szempontok kellő figyelembe vételéről tanuskodik, hogy a fennebbi feltételt legalább a közbotrány okozása nélkül elkövetett erőszakos nemi közösülésnél megkivánta a bizottság.

Hogy pedig a bizottság az ezen büntetendő cselekményeknél figyelembe veendő szempontokat helyesen felismerte, annak teljesen világos kifejezést ad a javaslat ide vonatkozó czikkeinek a tanácskozás befejezése után nyert uj szövegezése,[2] mely a követ-

[1] L. Protocollum regnicolaris deputationis iuridicae articulo 67: 1791 ordinatae Constans ex sessionibus CXXXVIII. (1791—1795, Budae, 1807. 55. lap, ad art. 66, de adulterio §. 3.).

[2] Lásd a javaslat 1826-diki kiadását. Art. XLVIII. §. 1.

kezőleg hangzik: «Ex eo *aequitatis* principio quodsi maius e poena detrimentum, quam utilitas in publicum redundare advertatur, delicta subinde dissimulari possunt, *ubi innocentis partis magis interest ne domesticum malum manifestetur*, delictum hoc in quaestionem vocare non licebit. Atque hinc de delicto isto tunc duntaxat iudex cognoscet *dum pars laesa inquisitionem, atque poenam expresse postulaverit*».

Oly helyes elvből kiinduló kijelentés, mely ma is megállhat, csak azt kell sajnálnunk, hogy a bizottság e helyes nézetet csupán két bűncselekménynél érvényesítette és nem törekedett azt a még szintén figyelembe veendő többi büntetendő cselekményeknél is felhasználni.

Az 1827. évi 8. t.-cz. által kiküldött országos bizottság munkálata[1], mely az előbbi javaslattal szemben általában visszalépést tüntet fel[2], a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tekintetében sem igen állhatja meg a birálatot.

Mindenek előtt sajnálnunk kell, hogy az utóbbi javaslat előzőjének az erőszakos nemi közösülés tekintetében tett, a sértett fél kiméletének szempontjából kiinduló, szabadelvű intézkedését nem vette fel; azonkivül azt a nyilt és szabatos kijelentést is,

[1] Közöltetett az 1827-diki országos választmánynak «Opinio excelsae regnicolaris deputationis motivis suffulta pro pertractandis in consequentiam Art. 67: 1790/1, elaboratis Sytematicis Operatis. Art. 8: 1827 exmissae circa objecta ad deputationem iuridicam relata (Budae, 1830)» czim alatt megjelent irományai közt: «IV. Codex de delictis eorumque poenis». Az utóbbi czim alatt megjelent külön lenyomatban is, mint bizottsági jelentés: «Relatio excelsae Deputationis Regnicolaris in iuridicis» Posonii, 1831).

[2] A két javaslat összehasonlító birálatát lásd *Szalay Lászlónál* «Publiczisztikai dolgozatok» (Pest, 1847) II. köt. 15—48. és 90. lap.

melyet az előbbi javaslat a házasságtörésnél felvett, elejtette és helyette egy meglehetős zavaros intézkedést tett. A javaslat II. részének 13. czikke ugyanis 1. §-ában ide vonatkozólag a következőket rendeli: «Violatio legitimi thori est crimen adulterii quod scandalo exinde publico dimanente *aut parte laesa interventum* iurisdictionis publici implorante authoritate magistratuali vindicari debet».

A javaslat tehát, úgy látszik, nem akarta meghagyni a sértett férjnek a keresetindítási jogot, hanem, ha a házasságtörés közbotrányt okozott, mindig *hivatalból*, ha pedig ez nem történt akkor, midőn a sértett fél a büntető bíróságnál a bűnvádi eljárás megindítását kívánta, hivatalból rendelte az eljárást folyamatba tétetni és pedig, ha jól értjük az intézkedést, — *a törvényhatósági tiszti ügyész által.*

Ez intézkedéssel közelebb jött a javaslat a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények mai fogalmához, mint a régi magyar jog, mely a római jog álláspontján állva, *a sértett férjet* magát *jogosította fel a bűnvádi kereset folyamatba tételére*, tehát *őt valóságos magánvádlóvá tette* és ennélfogva bátran mondhatjuk azt, hogy a régi magyar jog azon intézményt, melyet ma a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények nevével szoktunk megjelölni, egyáltalában nem ismerte.

Meg kell még jegyeznünk, hogy mindkét javaslat fentartja a fennebb ismertetett *magánvétségek fogalmát* és különösen a becsületsértésnél jelentik ki, hogy ez polgári per útján, polgári bíróság előtt torlandó meg.[1]

[1] Az 1791-iki bizottság munkálata világosan kijelenti: «*Iniuriae* inter privatos *privatae inter se civium actioni* iure nostro *relinquuntur*

Ismeretes, hogy a kedvezőtlen viszonyok folytán úgy az 1791-iki, mint az 1827-iki országos választmány munkálata országgyülési tárgyalás alá sem került.

Csak évek mulva: az 1840-ik évi V. t.-cz. által tétettek újabb lépések a «büntető és javító rendszer» kidolgozására. A rövid idő alatt elkészített munkálat az 1843—44-iki országgyülésen tárgyaltatott ugyan, de mivel a főrendiház a javaslatot el nem fogadta, törvényerőre nem emelkedhetett.

Ezen 1843. évi büntető törvényjavaslat [1], melynek készítésénél Magyarország ujjászületési korszakának legkitünőbb férfiai működtek közre és mely általában véve nem csak korának szinvonalán állt, de azt sok tekintetben meg is haladta, tárgyunkra vonatkozó intézkedéseivel erősen kihivja a birálatot.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekményekre nézve a javaslat általános intézkedést nem tartalmaz, kivéve azt, hogy a kiskoru helyett szülőit, vagy gondviselőit jogosítja fel a panasz emelésére. Csak helyeseljük, hogy «indítvány» helyett a javaslat «panaszról» szól, de sajátságos, hogy sok helyütt «a közhatóság *felszólításának*» nevezi azt.

Az ide tartozó egyes büntetendő cselekmények a következők:

1. Vétkes vigyázatlanságból elkövetett sértések

nisi iniuria talis modi in loco publico, aut tali modo facta sit, ut eadem publica reddatur uti per libellis famosis, picturis, aut sculpturis quibus alter publice prostituitur.» (Lásd a javaslat 1826-diki kiadását. Art. XXXIII. De iniuriis §. 2. és az 1791-diki országos választmány jegyzőkönyveit. 59. lap).

[1] Közzétéve 1865-ben Pesten: «Az 1843-dik évi magyar büntető-törvényjavaslat» czim alatt.

(158. §.). Panaszt emelhet a sértett, vagy midőn az erre nem képes, hozzátartozói.

2. *A verekedés*, kivéve ha halál, vagy oly sértés okoztatott általa, mely a 151. §. szerint akkor is közkereset alá vonatnék, ha verekedésen kivül követtetett volna el (173. §.).

3. *A párviadal* (!?) (177. §.), kivéve, ha ez halált, vagy a sértett megtébolyodását okozta.

4. Erőszakos kényszerítés (180—184. §.).

5. Gyermeklopás miatt, de csak akkor, ha az nem bosszuból és nem is vétkes czélokkal követtetett el (198. §.) «közkereset csak akkor mozdíttathatik, ha vagy a gyermeknek valamely szülője, vagy az, kinek gondviselésére a gyermek bízva volt, a közhatóságot az iránt felszólítja».

6. Erőszakos nemi közösülés (208. §.). A közhatóság «felszólítására» jogosított a sértett maga, férjes nőnél a férj, hajadonnál a szülő, vagy törvényes gondviselő. *Hivatalból* indítandó meg az eljárás, ha a sértettnek halála, vagy őrültsége következett be, vagy a büntetendő cselekmény közbotrányt okozott, vagy vérfertőztetéssel volt összekötve.

7. Nőrablás (213. §.).

8. A házasságtörés, bármelyik fél követte is el azt. A panasz a *végitélet előtt* (kétes, vajjon annak kihirdetéséig, vagy meghozataláig-e?) visszavonható (220. §.), a panasz megtétele úgy, mint visszavonása *oszthatlan*, a bűntársra is kiterjed (219. §.).

9. Fajtalanság 14 évesnél ifjabb fiú- vagy leánygyermekkel. Panasz tételére jogosítottak a szülők és a gondviselők. Hivatalból indítandó meg az eljárás,

ha a büntett nyilvános helyen és közbotrány okozásával követtetett el (225. §.).

10. Alakosság (larva) és vérárulás (235. §.).

11. *Hamis vád*, vagy mint a javaslat mondja, «hamis feladás» (260. §.) kivéve ha ez valamely közhivatalban, vagy közszolgálatban levő személyek hivatalbéli cselekvését, vagy mulasztását tárgyazza.

12. *Rágalmazás és becsületsértés* (280. §.).

Ha e cselekmények házastársak közt követtettek el, büntető eljárásnak egyáltalában nincs helye, még a sértett fél panasza esetén sem.

A 273. §. pedig kimondja:

«Oly rágalmazó vagy sértő kifejezésekért, melyek nem nyilván és közbotránkozással és nem is szembe használtattak valaki ellen, közkeresetnek helye nem leend, hanem *a sértett fél csak magán polgári per utján kereshet elégtételt.*»

Ez kétségtelenül elmaradott álláspont, a menynyiben a rágalmazást nem is magán kereseti bűntettnek, hanem pusztán *polgári jogtalanságnak* minősíti. Pedig nem kell bizonyítanunk, hogy a becsület nem sorozható valakinek magánvagyona, javai közé, és így polgári úton vissza nem szerezhető.

13. A fenyítési jognak gyakorlatában *nagykoruak* ellen elkövetett visszaélések (289. §.). De ha a fenyítési joggal elkövetett visszaélés halált, vagy testi sértést eredményezett, vagy azt valamely köztisztviselő hivatalos hatalmával visszaélve követte el, végre, ha a visszaélés valamely *kiskorú* ellen követtetett el, a sértett panasza az eljárás megindításához nem szükséges.

14. A magánlaknak *erőszakos* megsértése, a javaslat szerint «nyilvános erőszakoskodás.» (293. §.)

15. *A lopás* a házastárs, szülő, gyermek, közös háztartásban élő rokon vagy sógor, gyám, vagy nevelő ellen elkövetve.

Panaszt emelhet a károsított vagy a háztartás feje.

16. *A sikkasztás*, kivéve, ha az közhatósági felügyelet alatt levő valamely vagyonon követtetett el (313. §.)

17. A levelek jogtalan feltörése (372. §.).

18. A csalás (376. §.).

19. A köztisztviselők, köztörvényhatósági, bírósági, vagy kormányszéki testületek ellen elkövetett [1] rágalmazás, vagy becsületsértés (449. és 450. §§.) és a köztisztviselők ellen elkövetett tettleges becsületsértés (451. §.).

20. A *széksértés* [2] olyan esetekben, melyek egyébként is csak magán panasz folytán volnának közkereset alá vonhatók (455. §.).

21. A *vallás szabad gyakorlatának háborgatása* (469. §.), a mennyiben ez sulyosabb büntetendő cselekménybe nem megy át.

22. Egyes *hivatalbeli visszaélések* (515. §.), úgy mint a hivatalos titoknak bosszuból vagy haszonvágyból mással való közlése (485. §.); *házkutatás tartása* a törvény által meghatározott eseteken kivül vagy a törvény-

[1] Utóbbi esetben a közkereset «a sértett testületnek hivatalos felszólítására» indítandó meg. E felszólítás úgy látszik közelebb áll a *felhatalmazás* fogalmához, mint az indítványhoz, de azért még sem sorolható világosan az előbbihez.

[2] *Széksértés* alatt valamely köztörvényhatóság gyülekezetében nyilván és szándékosan elkövetett oly erőszakos, vagy illetlen cselekmény vagy magatartás értetett, mely a helynek méltóságát sértette.

szabta formáknak megsértésével (486. §.); a vádlott törvényellenes mentése vagy a megérdemlett büntetésnek helytelen könnyítése (493. §.); végre irományok visszautasítása a köztisztviselő által (505. §.).

23. *Ügyvédek és mérnökök hűtlensége* (550. §.).

24. Sajátságos az 543. §. intézkedése. E szerint valamely árvának számadással tartozó oly gyámja vagy gondviselője, a ki az árva értékeit szándékosan elpazarolta, vagy az árva vagyonát haszonlesésből, vagy bármely vétkes czélból szándékosan hűtlenül kezelte, a tökéletes kort elért árva kívánságára *a közkereset alól felmenthető*. Ezen kívánság kijelentésének azon hatálya is van, hogy a már megindított büntető közkereset megszüntettetik, a már kimondott marasztaló ítélet azonban nem veszti erejét.

Ezen intézkedés bizonyos fokú kegyelmezési jogot ad a volt kis korúnak, megengedi neki, hogy nagylelkűleg megbocsáthasson az ellene vétett gyámnak és megakadályozhassa a büntető igazságszolgáltatás rendes menetét. A § valódi intentióját azonban nem sikerült kitalálnunk. Hogy miért akarta a javaslat kedvezményben részesíteni azt, a ki a kötelességét megszegte, a ki kétszeresen bűnös, azt megérteni nem birjuk. Ez az intézkedés, mig egyrészről olyan, mely a tulajdonképi értelemben vett sértett fél indítványára büntetendő cselekmények fogalma alá nem is vonható, másrészt egyáltalában nem utánzásra méltó.

És általában véve sajnálattal kell beismernünk, hogy maga az oly nagy feltűnést keltett és még a külföldön is elismert jellességű javaslat a tárgyunkat képező kérdés tekintetében korát egyáltalában nem multa fölül, egyáltalában nem haladta túl.

Mindenekelőtt nagy hátrány, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tekintetében oly annyira szükséges általános intézkedéseket a javaslat *tökéletesen mellőzi*, a mi pedig az egyes büntetendő cselekmények megválasztását illeti, arra nézve csak azt mondhatjuk, hogy a javaslat e tekintetben ugyanazon hibákba esik, melyeket az általa mintául elfogadott particularis német büntető törvénykönyvek elkövettek. Hogy egyebet ne említsünk, a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé sorol nehány hivatali bűntettet is; — oly intézkedés, melyre semmi szükség nincs és melyet semmivel se lehet indokolni.

20. §. Jogtörténeti visszapillantás.

Ha visszatekintünk még egyszer a fennebbi jogtörténeti vázlatra, azonnal szemünkbe tünik azon roppant chaos, azon óriási rendszertelenség, melyet a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanának tételes jogi szabályozása feltüntet. Azt, hogy e tan mennyire kúszált, mennyi ellenmondással teljes, mennyire kevéssé nyugszik egyöntetű alapon, mi sem jellemzi inkább, mint azon körülmény, hogy nincs bűncselekmény, melynek üldözését az összes törvények egyformán indítványtól tennék függővé.[1]

Maga a házasságtörés, mely a rómaiaktól kezdve egész a legújabb irókig úgyszólván mintajául szolgált a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknek, hivatalból üldözendőnek volt kijelentve az érvényben volt *porosz* codex által (140. §) és a Basel városi

[1] V. ö. *Dochow* id. ért. a *Holtzendorff*-féle «Handbuch des deutschen Strafrechts» IV. kötetének 254—255. lapján.

büntető törvény e vétséget azon esetre, ha miatta a házasság felbontatott, szintén hivatalból üldözi.

Az *erőszakos nemi közösülést* kivatalból üldözi a német birodalmi büntető törvénykönyv (178. §.) és az osztrák büntető törvényjavaslat.

A *családi lopást* nem bünteti a Code Pénal (380. §.), *a nőrablásról* nem emlékezik meg a belga büntető törvénykönyv.

Végre *a becsületsértés*, mely mint csekélyebb jelentőségű büntetendő cselekmény, általában véve csupán a sértett fél indítványára üldöztetik, számos törvény által hivatalból, vagy legalább a sértett fél felhatalmazása folytán üldözendőnek van kijelentve.

Óriási különbség létezik *a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények száma* tekintetében is. — Az egyik szélsőséget: a minimumot a franczia, belga és német-alföldi törvények képviselik; ellenben a fennálló tételes törvények közől hazánkét, a javaslatok közől az orosz tervezetet illeti meg azon kétes érdem, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények számát a legmagasabbra növelték.

A mi az egyes cselekmények megválasztását illeti, arra nézve elvi alapot hiába keresünk. A legtarkább és sokszor igazán meglepő intézkedéseket találjuk egymás mellett minden rendszer, minden egyöntetűség nélkül.

Hasonló vagy talán még nagyobb baj, hogy a törvényeknek ezen intézményre vonatkozó *általános intézkedései a legnagyobb mértékben hiányosak*. — Úgy látszik, a törvényhozások abból indulnak ki, hogy elég, ha csupán vázolják az intézmény alapelveit és azok részletes kifejtését az elméletnek hagyják fenn.

Ez úton azonban — meggyőződésünk szerint — a jelen intézménynyel boldogulni nem lehet. — Szükséges, hogy azon számos elvi kérdés, mely a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tekintetében felmerül, határozott eldöntést és szabályozást nyerjen és kételyek, elvi differentiák egyáltalában ne maradjanak fenn.

Ez okból kell óhajtanunk *részletesebb intézkedések létrejövetelét*, de egyuttal azt is, hogy *a jelenleg létező intézkedések lényegesen átalakíttassanak, ezen intézmény tulajdonképi czéljának és jellegének megfelelőbbé tétessenek.*

21. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanának irodalma.

Hátra van még vizsgálat tárgyává tenni azt, hogy kérdésünk irodalma kedvezőbb képet mutat-e fel, mint a törvényhozási szabályozás.

Ide vonatkozólag gazdagabb irodalmat csak *Németországban* találunk, hol a birodalmi törvénykönyvnek tárgyunkra vonatkozó intézkedései igen sok panaszra és többoldalú reformtörekvésekre adván okot, számos ide vágó monografia létrejövetelét is eredményezték.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények irodalma különben csak újabb keletű. A legelső mű, mely kérdésünkkel részletesen foglalkozik: *Zieglernek* «De delictis non nisi ad laesorum quaerelam coërcendis» (Göttingen 1806)[1] czimű értekezése.

[1] Az értekezést minden kutatásunk daczára sem a külföldi könyvtárakból, sem könyvárusi úton nem birtuk megszerezni. *Zachariae* az Archiv für Criminalrecht, Neue Folge, 1845. évi folyamában megjelent értekezésében (567. l.) azt mondja róla, hogy «unbedeutend und ohne wissenschaftlichen Werth». — Ennélfogva azt hiszszük, hogy ezt, mint jelentéktelen munkát részünkről is figyelmen kivül hagyhatjuk.

Sokkal figyelemre méltóbb és alaposabb *Godefroi* hollandi jogász monografiája: «De iis delictis, quae nonnisi ad laesorum quaerelam vindicantur» (Amsterdam 1837), egy nagy irodalmi készültséggel és sok szorgalommal irt jeles munka, mely kivált *jogtörténeti* részében igen gazdag, a mennyiben e kérdés fejlődését egész századunk elejéig alaposan feltünteti. A *dogmaticai* rész sokkal szegényebb és a részletekbe nem hatol be, de e tekintetben is kiváló érdeme *Godefroi*-nak, hogy először mutat rá arra, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézménye tulajdonkép politikai szempontok, czélszerűségi tekintetek és nevezetesen *a sértett fél kíméletének* szempontja által van indokolva.

Ugyanezen szempontokat hangsulyozza *Mittermaier*,[1] ki még figyelmeztet, hogy nem helyes az apróbb jogsértéseket csupán a sértett kivánata folytán büntetni, mert logikai ellenmondás azt állítani, hogy minden büntetendő cselekmény közérdekből üldöztetik és mégis egyes esetekben csak akkor indítani meg az eljárást, ha a sértett azt kivánja.

E mellett kiemeli, hogy nem is tanácsos az apróbb jogsértések üldözését teljesen a sértett akaratától tenni függővé, mert a polgárokban ez által ezen csekélyebb fontosságú büntetendő cselekmények iránt bizonyos mérvű közönyösség érzete ébred fel és egyúttal megcsökken a jogbiztonságba vetett hit és ha egyesek azt látják, hogy ezen apróbb jogsértések nem elég

[1] *Godefroi* fennebbi művét biráló czikkében: «Beiträge zur Beantwortung der Frage, bei welchen Verbrechen soll nur auf Antrag der verletzten Person der Strafprozess eingeleitet werden, mit Beziehung auf die neueste Schrift von Godefroi.» (Az Archiv des Criminalrechts. Neue Folge, 1838. évfolyamának 609—620. lapján.)

erélyesen vagy legalább nem mindig üldöztetnek, nagyobb lesz az inger azok elkövetésére.

Zachariae két terjedelmesebb értekezésében[1] egyrészt a német jogban e század közepén a kérdésünkre vonatkozólag fennálló tételes intézkedéseket ismerteti, másrészt ez intézmény tulajdonképi jogalapját vizsgálja, de annak tanát épen nem vitte előbbre. — A kérdés tárgyalásában ez után egy hosszú szünet állt be, melyet csak a legújabban szakított félbe a német birodalmi büntető-törvénykönyv ide vonatkozó intézkedésének fejtegetésével foglalkozó munkák megjelenése.

E munkák közt nemcsak időrendben, de alaposságban és belbecsben is első *Reber Oszkár* bajor törvényszéki birónak munkája, mely «Die Antragsdelicte des deutschen Strafrechts» czím alatt, Münchenben 1873-ban hagyta el a sajtót.

A mű kérdésünk történeti fejlődésének feltüntetését teljesen elhanyagolja ugyan, de a dogmatikai részt nagy szorgalommal és igen alaposan tárgyalja. Kifejti az intézmény felállításának indokait, annak jogi természetét, részletesen adja elő az ide vonatkozó általános tanokat és vizsgálódás tárgyává teszi azt is, hogy mily büntetendő cselekmények vonának de lege ferenda ide sorolandók.

Hiánya ugyan a műnek, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményének tulajdonképeni jogalapját nem emeli ki elég élesen s nem hangsúlyozza azon különbséget, mely törvény-

[1] Von den Verbrechen, welche nur auf Antrag des Verletzten verfolgt und bestraft werden sollen. (Archiv des Criminalrechts. Neue Folge. Jahrgang 1845, 566—594. és Jahrgang 1847, 390—408. lap.)

hozási szempontból az «Antragsdelicte» és a «Privatanklagedelicte» közt volna teendő, de még ezen hiányok mellett is és ha figyelembe veszszük is a mű sajátságos irályát, bizonyos irányokban való elmaradottságát, monstruosus felosztásait és egyes apróbb furcsaságait: mindamellett azt az egész idevágó irodalom legjelentékenyebb terméke gyanánt kell tekintenünk.[1]

Reber munkáját nyomon követte *Fuchs* boroszlói államügyésznek, a későbbi egyetemi tanárnak tanulmánya: «Anklage- und Antragsdelicte» (Breslau 1873). Alapos dolgozat, melynek érdeme, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanán kivül a magánvád kérdését is beható fejtegetés tárgyává teszi és hogy teljesen felölelvén az ide vonatkozó összes kérdéseket, azok némelyike tekintetében egész új szempontokat emel ki.

Kár, hogy nem kisérli meg ez intézményt egy alapelvre vezetni vissza s így egész művén át meglátszik, hogy ez intézmény jogalapját nem ismerte fel helyesen.[2]

Nessel Tivadar: Die Antragsberechtigungen des deutschen Reichsstrafgesetzbuchs (Berlin 1873) czimü művében a sértett fél indítványára büntetendő cselek-

[1] A dolgozat terjedelmét tekintve is az első helyet foglalja el az ide vonatkozó monografiák közt, a mennyiben 564 lapra terjed. Birálatára nézve v. ö. *Geyer* czikkét: «Zur Lehre von den Antragsdelicten» a *Brinz* és *Pözl* által szerkesztett «Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtspflege» XVI. kötetében (München, 1874) 373—396. l. A birálat, bár kiemeli a mü feltünő furcsaságait, lényegében véve mégis igen elismerő. Hasonlókép a «Gerichtssaal» XXVII. kötetében (1875) 75—76. lapon D. jegy alatt megjelent birálat.

[2] A tanulmány birálatát lásd a «Gerichtssaal» XXV. köt. 280—285. lapon Dr. S. (valószinüleg Schwarze) tollából.

ményeknek igen beható tárgyalását adja, de műve nem egy helyen nagy tévedéseket tartalmaz és különösen lényeges hibája, hogy az egész intézményt nagyon is magánjogi alapokra fekteti.[1]

A fiatalabb német kriminalisták egyik legkiválóbbja: a korán elhunyt *Dochow* a *Holtzendorff*-féle «Handbuch des deutschen Strafrechts» pót-kötetében (Berlin 1877) «Die Antragsdelicte im Reichsstrafrecht» czím alatt megjelent monografiájában alig 50 lapon, de mégis nagyon behatóan és fényes irói nevéhez méltóan tárgyalja a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanát. Az ide vágó általános kérdések mindegyikét alaposan fejtegeti, csak azt kell sajnálnunk, hogy az intézmény jogalapját nem teszi részletesebb vizsgálat tárgyává. — Vizsgálni azt, hogy mily büntetendő cselekmények volnának ide sorolandók, természetesen feladata körébe nem tartozott.

Kirchenheim rövid tanulmánya: «Die rechtliche Natur der Antragsdelicte» (Tübingen 1877), mint czime is mutatja, ez intézmény jogi természetének kutatását tűzte ki fő czélul, de czélját épen nem sikerült elérnie, a mennyiben a mű egészen természetjogi és jogbölcsészeti alapokon nyugszik. Benne a helyes és helytelen nézeteket majd minden lapon közvetlenül egymás mellett találjuk. Ki kell emelnünk, hogy a mű a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények történeti fejlődését terjedelmesen, bár koránt sem kimerítőleg adja elő.

Az első, a ki határozottan a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények *ellen* lépett fel,

[1] V. ö. a mű birálatát a «Gerichtssal» XXVI. kötetében (1874) 238—240. lap.

Medem Rudolf volt, a ki «Reform der Theorie der Antragsdelicte» czimű értekezésében[1] röviden vizsgálja ugyan az intézmény felállításának indokát is, de fő czélja az, hogy — nehány felmerült gyakorlati eset alapján — az intézmény teljes eltörlésének szükségét mutassa ki.

Hergenhahn egy rövid röpiratban, mely czéljának megfelelőleg népszerű hangon van tartva,[2] röviden és nem nagy alapossággal, de szellemesen tárgyalja a kérdést és de lege referenda nyilatkozik a felől is, hogy mily büntetendő cselekményeknél volna meghagyandó az indítványi jelleg.

Csak egy kezdő német büntetőjogász: *Lehmann Alfréd* rövid kis dolgozatát: «Zur Lehre vom Strafantrage insbesondere der Sätze im § 61. des R. S. G. B.» (Lipcse 1881) kell még felemlítenünk, mely habár önálló füzet alakjában jelent meg, nem meríti ki az egész intézmény irodalmát, hanem csak egyes kérdéseket ölel fel,[3] ezeket azonban nem csak alaposan tárgyalja, hanem új szempontokat is felhoz fejtegetésük közben.

És ezzel kimerítettük volna a kérdésünket tárgyaló terjedelmesebb dolgozatok vázlatos ismer-

[1] Megjelent a «Gerichtssaal» czimű folyóirat XXIX. kötetében és azonkivül külön lenyomtatva is (Stuttgart, 1878).

[2] A dolgozat a Holtzendorff által szerkesztett «Deutsche Zeit- und Streitfragen. Flugschriften zur Kenntniss der Gegenwart» czimű értekezésgyűjtemény 105. füzete gyanánt jelent meg. «Das Antragsrecht im deutschen Strafrecht» czim alatt (Berlin, 1878).

[3] E kérdések: anyagi jogi, vagy eljárási természetű-e az indítvány; mit jelent a «tudomás-szerzés» fogalma, mily befolyásuk van az indítványozási jog gyakorlását gátló akadályoknak; mikép számítandó az indítványozási határidő a törvényváltozásnál és az indítványozási jog mily módon enyészik el.

tetését. A vonatkozó irodalom fő hibája igénytelen nézetünk szerint abban fekszik, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának indokát, ez intézmény jogalapját nem állapították meg helyesen és így nem jelölhették ki azon szempontokat, melyek az ide vonatkozó törvényhozási intézkedések megtételénél első sorban figyelembe veendők volnának. Az irodalom körülbelül azon az állásponton van, hogy a reform szükségét, az egész intézmény új törvényhozási szabályozásának elkerülhetlen voltát hangsúlyozza, de hogy e szabályozás mily irányban történjék, hogy annak kezdeményezésénél mi vétessék kiindulási pontul, arra nézve hiányzik a megegyezés.

A többi nemzetek irodalmát tekintve az *angol* és *amerikai* irodalom — legalább tudtunkkal — egyáltalában nem foglalkozik a tárgyunkat képező kérdéssel; a *franczia* és *olasz* sem mutathat fel egyetlen ide vonatkozó specialis dolgozatot sem, sőt ez utóbbiaknál hiányzanak a nagyobb terjedelmű értekezések is és csak a tankönyvek tárgyalják a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanát. Ezekben az intézmény felállításának alapja: a sértett fél kímélete helyesen van ugyan feltüntetve, de a részletkérdések fejtegetését hasztalan keressük bennük.

Hazai irodalmunkban a tankönyvek, kommentárok és nehány jeles értekezés kérdésünk alapos tárgyalását nyujtják ugyan, de a jelen igénytelen dolgozat az első, mely a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanának részletes és az összes ide vonatkozó kérdésekre kiterjedő fejtegetését tűzte ki czélul.

Az alábbiakban még megkíséreljük összeállítani, hogy minő fejtegetést nyert kérdésünk az egyes tan- és kézikönyvekben Egyúttal felsoroljuk az ide vonatkozó kisebb értekezések közől azokat, melyek az egész intézményre vonatkoznak, vagy kiválóbb jelentőségűek. E felsorolás, mely korántsem tart a teljességre számot, a következő képet nyujtja:

I. A régibb német irodalom.

A) Tan- és kézikönyvek és kommentárok.

Johannes Samuel Frid. de Boehmer. Meditationes in Constitutionem Criminalem Carolinam. (Halae, 1770.) 464—465. és 790—798. l.

Carl Georg Wächter. Lehrbuch des römisch-deutschen Strafrechts. II. rész. (Stuttgart, 1826.) 323—327. l.

Ugyanaz. Das königlich sächsische und das thüringische Strafrecht. (Stuttgart, 1857.) 79—81. l.

Mittermaier. Das deutsche Strafverfahren. II. rész. (Heidelberg, 1833.) 33—35. l.

J. Fr. H. Abegg. Lehrbuch der Strafrechtswissenschaft. (Neustadt a. d. Orla, 1836.) 258—260. l.

Dr. C. F. Hufnagel. Kommentar über das Strafgesetzbuch für das Königreich Würtemberg. I. rész. (1840) 319—338. l.

Ugyanaz. Neue Präjudicien der würtembergischen höheren Gerichte. Berichtigungen und Zusätze zu dem Kommentar über das würtembergische Strafgesetzbuch. (Bd. III. Tübingen, 1844.) 185—195. l.

Breidenbach. Kommentar über das grossherzoglich hessische Strafgesetzbuch. I. köt. 1. rész. (Darmstadt, 1842.) 635—669. l.

C. Reinh. Köstlin. Neue Revision der Grundbegriffe des Kriminalrechts. (Tübingen, 1845.) 906—908. l.

Ugyanaz. System des deutschen Strafrechts. (Tübingen, 1855.) I. köt. 513—531. l.

Leonhardt. Kommentar über das Kriminalgesetzbuch des Königreichs Hannover. (Hannover, 1846.) I. köt. 324—329. l.

Anselm von Feuerbach. Lehrbuch des gemeinen in Deutschland gültigen peinlichen Rechts, herausgegeben durch Mittermaier. (14. kiadás, Giessen, 1847.) 561—564 l.

J. W. Planck. Systematische Darstellung des deutschen Strafverfahrens. (Göttingen, 1848.) 119—120. l.

Goltdammer. Die Materialien zum Strafgesetzbuche für die preussischen Staaten. I. Theil. (Berlin, 1851.) 388 395. és 441—443. l.

Dr. Georg Beseler. Kommentar über das Strafgesetzbuch für die preussischen Staaten. (Lipcse, 1851.) 203—207. l.

J. H. D. Temme. Glossen zum Strafgesetzbuche für die preussischen Staaten. (Boroszló, 1853) 124—127. l.

Hugo Hälschner. System des preussischen Strafrechts. I. köt. (Bonn, 1858) 536—538. l.

Stenglein. Kommentar über das Strafgesetzbuch für das Königreich Baiern. I. rész. (München, 1861.) 587—597. l.

Dr. Gustav Geib. Lehrbuch des deutschen Strafrechts. II. kötet. (Lipcse, 1862.) 165—172. l.

B) Értekezések.

v. Gönner. Soll die Untersuchung bei Verbrechen wider veräusserliche Privatrechte, wenn sie nicht mit gemeiner Gefahr verbunden sind, von Amtswegen, oder nur auf Anzeige des Beleidigten eintreten. Neues Archiv des Kriminalrechts. VII. köt. (1824) 459—492. l. (Teljesen magánjogi alapon álló és a büntetőjog nyilvános jellegét félreismerő dolgozat.)

Spangenberg. Einige Bemerkungen über die Untersuchung bei Verbrechen wider veräusserliche Privatrechte. Neues Archiv des Kriminalrechts. IX. köt. (1826) 247—257. l. (Jelentéktelen.)

v. Tippelskirch. Ueber das Verhältniss der öffentlichen zur Privatanklage. Gerichtssaal. XI. évfolyam. (1859) 183—196, 241—276. l.

II. Ujabb német irodalom.

A) Tan- és kézikönyvek és a német birodalmi büntető-törvénykönyv kommentárjai.

A. Fr. Berner. Lehrbuch des deutschen Strafrechtes. (14. kiadás, Lipcse, 1886.) 307—313. l.

Th. Reinh. Schütze. Lehrbuch des deutschen Strafrechts. (2. kiadás, Lipcse, 1874.) 167—172. l.

Temme. Lehrbuch des gemeinen deutschen Strafrechts (Stuttgart, 1876.) 200—201. l.

Hugo Meyer. Lehrbuch des deutschen Strafrechts. (2. kiadás, Erlangen, 1877.) 297—312. l.

Karl Georg v. Wächter. Deutsches Strafrecht. Vorlesungen, herausgegeben von *Oskar v. Wächter.* (Lipcse, 1881.) 24—25. és 262—263. l.

Dr. Hugo Hälschner. Das gemeine deutsche Strafrecht. I. Bd. (Bonn, 1881.) 704—722. l.

Dr. Franz v. Liszt. Lehrbuch des deutschen Strafrechts. (2. kiadás, Berlin, 1884.) 172—178. l.

Dr. Karl Binding. Handbuch des deutschen Strafrechts. (Lipcse, 1886.) 602—663. l.

Rubo. Kommentar über das Strafgesetzbuch für das deutsche Reich. (2. kiadás, Berlin, 1879.) 97. és 503—518. l.

Rüdorff-Stenglein. Das Strafgesetzbuch für das deutsche Reich mit Kommentar. (3. kiadás, Berlin, 1881.) 230—248. l.

Oppenhoff. Das Strafgesetzbuch für das deutsche Reich. (8. kiadás, Berlin, 1881.) 155—178. l.

Fr. O. v. Schwarze. Kommentar zum Strafgesetzbuche für das deutsche Reich. (5. kiadás, Lipcse, 1884.) 260—282. l.

J. Olshausen. Kommentar zum Strafgesetzbuch für das deutsche Reich. (1. kiadás, Berlin, 1880.) I. köt. 262—290. l.

B) Egyéb munkák.

Heinze. Das Verhältniss des Reichsstrafrechts zu dem Landesstrafrecht. (Lipcse, 1871.) 67—73. l.

Wahlberg. Kriminalistische und nationalökonomische Gesichtspunkte. (Wien, 1872.) 55. l.

Binding. Die Normen und ihre Uebertretung. I. köt. (Lipcse, 1872.) 19. és 89—95. l. II. köt. (1877.) 568—570. l.

Verhandlungen des XII. deutschen Juristentages. (Berlin, 1874.) I. Bd. Gutachten von *Thomsen* (Obergerichtsrath) 193—222. l. und Gutachten von *John*, 223—267. l.

Olshausen. Der Einfluss von Vorbestrafungen auf später zur Aburtheilung kommende Strafthaten. (Berlin, 1876.) 142 - 152. l.

Oscar Meser. Die Strafgesetznovelle vom 26. Febr. 1876. (Erlangen, 1876.) 100—108. l.

Dr. Karl Fuchs. Zur Revision des deutschen Strafgesetzbuchs. (Boroszló. 1876.) 3—14. l.

Dr. Joseph Kohler. Deutsches Patentrecht. II. rész. (Mannheim, 1878.) 539—567. l.

Dr. August Thon. Rechtsnorm und subjectives Recht. (Weimar, 1878.) 136—138. l.

Dr. Heinrich Tinsch. Staatsanwaltschaft im deutschen Reichsprozessrecht. (Erlangen, 1883.) 58—61. l.

C) Jelentékenyebb értekezések.

Fuchs. Ueber die Behandlung der sogenannten Antragsverbrechen im norddeutschen Strafgesetzbuch, a *Goltdammer*-féle Archiv für gemeines deutsches und für preussisches Strafrecht XIX. kötetének (1871) 82—87. l.

Hälschner. Das mildere Gesetz mit Rücksicht auf die Antragsdelicte. Ugyanott 366—372. l.

v. Bar. «Ueber einige Fragen der sogenannten rückwirkenden Kraft eines neuen und insbesondere eines milderen Strafgesetzes». Ugyanott 73—81. l. és «Ueber die rechtliche Natur des Strafantrags des Verletzten bei den sogenannten Antragsdelicten.» 641—652. és 713—721. l.

Fuchs. Zur Lehre von den Antragsdelicten. Ugyanott. XX. köt. (1872) 433—438. l.

Ugyanő. Ideale Konkurrenz bei Antragsdelicten a «Gerichtssaal» XXIV. kötetének (1872) 359—367. l.

Schwarze. Einige Bemerkungen über den Strafantrag des Verletzten. «Gerichtssaal» XXV. köt. (1873) 168—187. és 236—266. l.

v. Tippelskirch. Vorschläge zur Ergänzung des deutschen Strafgesetzbuchs und dessen Bestimmungen über die Antragsdelicte. Ugyanott. 299—352. l.

Fuchs. Zur Lehre von der Untheilbarkeit des Strafantrags. «Gerichtssaal» XXVI. köt. (1874) 145—154. l.

Schwarze. Die Revision des Reichsstrafgesetzbuchs. «Gerichtssaal» XXIV. köt. (1874) 497—505. l.

Geyer. Zur Revision der Bestimmungen des Reichsstrafgesetzbuchs über Körperverletzung. Ugyanott. 272—335. l.

Schwarze válasza a fennebbi czikkre. Ugyanott. 508. és köv. l.

v. Buri. Zu den Verhandlungen des XII. deutschen Juristentages. A *Brinz* és *Pözl* által szerkesztett «Kritische Vierteljahresschrift» XIX. kötetének 93—105. l.

Sontag Hugo Meyer Lehrbuch-ja második kiadásának bírálatában. Ugyanott. 24—25. l.

Schwarze. Die Strafrechtsnovelle und der Reichstag. «Gerichtssaal» XXVI. köt. (1876) 377—382. l.

Fuchs. Der Strafantrag bei Körperverletzungen. Ugyanott. 589—600. l.

Samuely. Zur Lehre von den Antragsdelicten. Ugyanott. XXXII. köt. (1880) 1—30. l.

H. Meyer. Die Gerechtigkeit im Strafrecht. Ugyanott. XXXIII. köt. (1881) 101—188. l.

III. A franczia és belga irodalom.

J. Tissot. Le droit pénal étudié dans ses principes les usages et les lois des différents peuples du monde. Tome II. (Paris, 1860) 398—401. l. (Teljesen jogbölcsészeti jellegü és minden gyakorlati érzék nélkül irt fejtegetések.)

Faustin Hélie. Traité de l'instruction criminelle ou théorie du code d'instruction criminelle (2-e édit. Paris, 1866.) Tome II. 158—162. és 224—345. l.

Adolphe Chauveau et *Faustin Hélie.* Théorie du Code Pénal 5-iéme édit. (Paris, 1872.) Tome IV. 320—341. l.

J. J. Haus. Principes généraux du droit Pénal Belge (2-iéme édit. Gand, 1874). Tome II. 350—369. l.

Boitard. Leçons de droit criminel 2-iéme édition revue par *Hélie.* (Paris, 1876.) 367—370. l.

IV. Az olasz irodalom.

Carrara Ferencz. A büntető jogtudomány programmja, fordította *Beksics Gusztáv.* (Budapest, 1878.) I. köt. 360—363. l.

Francesco Carrara. Programma del corso di diritto criminale. (3-ik kiadás, Lucca, 1875.) II. köt. 1507. §. III. köt. 1831—1848. és 1910—1930. §§.

V. A hazai irodalom.

A) Tankönyvek és törvénymagyarázatok.

Dr. S. Mayer. Das ungarische Strafgesetzbuch. (Wien, 1878.) 175—204. lap.

Dr. Schnierer Aladár. A büntetőjog általános tanai. (Budapest, 1883.) 235—239. l.

Ugyanaz. A büntettekről és vétségekről szóló magyar büntető-törvénykönyv (1878. V. t.-cz.) magyarázata (2-ik kiadás, Budapest, 1885.) 220—222. és 227—234. l.

Dr. Kautz Gusztáv. A magyar büntetőjog tankönyve. (Budapest, 1881.) 339—355. l.

Kőrösi Sándor. A magyar büntetőjog tankönyve. (Debreczen, 1879.) 428—439. l.

Dr. Werner Rezső. A magyar büntetőjog általános elvei. (Budapest, 1881.) 277—286. l.

Dr. Illés Károly. A büntettekről, vétségekről és kihágásokról szóló magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata. I. köt. (Budapest, 1882.) 281—284. és 293—304.

B) Az egyes ide vonatkozó *értekezések* közül igen behatóan tárgyalja a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanának egyes kérdéseit *Dr. Wlassics Gyula* «Az új orosz büntető-törvényjavaslat»-ot bíráló czikksorozatában. (Jogtudományi Közlöny 1884. évfolyam 169. és 236. l.)

De különösen ki kell emelnünk *Dr. Jancsó Györgynek* «A nagykőrösi eset és a magánindítvány» czim alatt a Jogtudományi Közlöny 1884. évfolyamában megjelent kitünő értekezését, melynek ide vonatkozó része (id. h. 47—48., 54—55. és 61—62. l.) a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanának nemcsak beható tárgyalását nyujtja, de ezen intézmény lényegét ritka helyességgel tünteti fel és e mellett «de lege ferenda» több igen figyelemre méltó javaslatot tesz, melyekre alább még visszatérünk.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanát általánosságban tárgyalják még a következő czikkek:

Dr. Wlassics Gyula. A hivatalból indítandó eljárás fogalma a magyar büntető-törvénykönyvekben. (Büntetőjog Tára, V. kötet 9., 14. és 16. számaiban.)

Dr. L. Zs. A büntető-törvénykönyv 270. és 271. §-aiban meghatározott vétségek közvád, vagy magánvád tárgyát képezik-e? (B. J. Tára. V. kötet, 201—205. és 248—249. l.)

D. A hivatalból való eljárás, magánindítvány, meghatalmazás, kívánság, közvád és a magánvád közti különbség. (B. J. Tára, V. kötet, 329—330, 399—400. l.)

Dr. Werner Rezső. Hivatalból való eljárás, magánindítvány, felhatalmazás, kívánság, közvád és magánvád közti különbség. (B. J. Tára. V. kötet, 18. és 22. szám.)

(Névtelen.) A sértett fél indítványa a törvényhozás szempontjából (B. J. Tára. V. kötet, 413—414 l.)

II. FEJEZET.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények jogalapja és jogi természete.

1. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának indoka.

A modern büntetőjog fejlődése már rég érvényt szerzett azon elvnek, hogy bizonyos cselekményeknek büntetendőkké való minősítése és nyilvános büntetéssel való sujtása *csak az állam által, közérdekben történhetik.* A büntetendő cselekmény, ha az egyes ember, magános ellen irányul is, nem csupán magánjogi jellegű sértésnek, hanem a jogrend megzavarásának tekintendő és akár kivánja a sértett magános, akár nem, a közérdek szempontjából mindig megtorlandó. Erre szolgál a büntetés. Ebből következik, hogy a büntetés alkalmazása az államnak nemcsak joga, de kötelessége is, mert a jogrend fenntartása az ő hivatását képezi.

És mégis, — mint épen az előrebocsátott történeti vázlatból is látható, — nem csekély azon büntetendő cselekmények száma, melyeknél az állam büntetési igényét csak azon esetre érvényesíti, melyeknél a büntető eljárás megindítása az arra hivatott közhatóság által csak azon esetben történik, *ha a büntető törvénykönyvben feljogosított egyén az eljárás megindítását, a tettesnek megbüntetését kivánja.* Azon első

pillanatra nagyon sajátságos jelenséggel találkozunk tehát, hogy az állam részéről, a köz érdekében érvényesítendő büntetőjog gyakorlása egy vagy több magán személynek akaratától lesz függővé téve.

Ezen bűntettek, vétségek és kihágások, melyek miatt a bűnvádi eljárás a közvádló hatóság: a királyi ügyészség által csak akkor indítható meg, ha a közvetlenül sértett fél azt kifejezetten kívánta, melyek tehát a közvetlenül sértett fél akarata nélkül bűnvádi üldözés tárgyává nem tehetők: *a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények* nevével szoktak megjelöltetni. [1]

[1] Arra nézve, hogy ezen cselekmények megjelölésére használtatni szokott elnevezések közöl melyik a helyes, hazai büntetőjogi íróink között még nem jött létre egyetértés.

Dr. Pauler Tivadar (Büntetőjogtan czimű korszakalkotó művében, 2-ik kiadás, Pest, 1869. 301. l.) még a sértett vagy hozzátartozói keresetéről szól, e kifejezés azonban a házasságtörésre és a magánvétségekre vonatkozik, miután régi jogunk a tulajdonképeni értelemben vett sértett fél indítványára büntetendő cselekmények fogalmát nem is ismerte.

Dr. Schnierer Aladár «A magyar büntető-törvénykönyv magyarázata» czimű művének *első* kiadásában «*a magánkereseti bűntett*» elnevezést használta, egy oly kifejezést, mely nyelvileg se helyes, de az intézmény lényegét sem adja vissza, 1. mert itt sincs magánkereset, hanem a büntető úton emelt vád *közkereset marad*, csupán ennek indítása lesz függővé téve a sértett akaratától; 2. a *közkeresetet* itt nem a sértett, nem valamely magánegyén, hanem a rendes közvádló hatóság: a királyi ügyészség indítja meg és képviseli s a sértett fél működése nem áll másból, mint hogy az indítványtétel által kijelenti, hogy azon joggal, mely szerint a bűnvádi eljárás megindítását megakadályozhatja, élni nem akar. Törvényünk pedig a tulajdonképi *magánkereset alá tartozó vétségeket* (Privatklagedelicte) *nem is ismeri*.

Újabban *Schnierer* («A büntetőjog általános tanai» czimű műve 236. l. és a «Büntetőtörvény magyarázata» czimű mű 2-ik kiadás, 1885. 220. l.) a «*magánindítványi, indítványbeli* büntettek és a *magánindítványra üldözendő*» bűntettek kifejezéseket használja. Szerintünk ez elnevezések egyike sem tökéletesen helyes. Az előbbi kettő azért nem, mert nyelvileg mintegy azt jelentik, hogy a büntetendő cselekmény *valamely magánindítvány megtételében áll* (magánindítványi bűntett), hogy a büntetendő

Nemcsak érdekes, de az általunk vizsgált intézmény teljes átérthetése czéljából okvetlenül szükséges is röviden áttekinteni azon elméleteken, melyekkel a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállítását indokolni szokták. Csak úgy foghatjuk fel, mily intentiók vezérelték a törvényhozásokat akkor, midőn bizonyos büntetendő cselekmények üldözését a sértett fél kívánatától tettek függővé; csak úgy leszünk képesek eldönteni, hogy ez intézmény jelenlegi szabályozása megfelel-e czéljának, természetének, s ha nem, mily irányban kell a változtatást eszközölni.

cselekményt épen a magánindítvány megtétele képezi; az utóbbi megjelölést pedig azért nem fogadhatnók el, mert a kérdéses büntetendő cselekmények nem általában, bármely *magán*indítványra, hanem csupán a *sértett fél* indítványára üldözendők.

Dr. Kautz Gusztáv («A magyar büntetőjog tankönyve» 340. l.) a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket említ. Ugyanezt használja tervezetünk *indokolása* is. Ez elnevezés fő hiánya, hogy hosszú és nehézkes és ezért szorítja ki a másik rövidebb, bár helytelen elnevezés.

Kautz az egyedüli hazai iróink közt, a ki különbséget tesz az «Antragsdelicte» és «Privatklagedelicte» közt, utóbbiakat a «magánkereset alá tartozó büntettek» kifejezéssel jelölvén meg. (Id. m. 341. l.)

Kőrösi (A magyar büntetőjog tankönyve, 428. l.) a «sértett fél indítványára üldözhető büntettek és vétségek»-ről szól.

Werner (A magyar büntetőjog általános elvei, 278. l.) a «magánindítványú bűncselekmények» elnevezést tartja a leghelyesebbnek, holott ez sem nem magyaros, sem az eszmét nem fejezi ki jól.

Illés (A magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata, 282. és 293. l.) a «magánkereseti büntetendő cselekmények» és «a magánpanasz tárgyát képező esetek» kifejezéseket használja.

Részünkről a «*sértett fél indítványára büntetendő cselekmények*» elnevezést fogadtuk el, miután a használatban levő kifejezések közt ezt tartjuk a leghelyesebbnek, és miután a sokféle elnevezést még egygyel gyarapítani nem akarjuk.

De meg kell jegyeznünk, hogy e kifejezést sem tartjuk teljesen helyesnek, és ha a tételes törvény által nem éreznénk magunkat kötve, részünkről «*a sértett fél kívánatára üldözendő büntettek, vétségek és kihágások*» megjelölését használnánk, és pedig a következő két indokból:

Gönner [1] az első, ki teljes hévvel tör lándzsát a mellett, hogy az állam minden csekély jogsértés miatt ne indítson hivatalból büntető eljárást, hanem inkább az elidegeníthető magánjogok (veräusserliche Privatrechte), megsértésének esetén csak akkor lép-

1. a sértett félnek az eljárás folyamatbatétele iránt tett nyilatkozata nem «*indítvány*» (*mert az indítványokat ezen büntetendő cselekményeknél is a rendes közvádló hatóság: a királyi ügyészség teszi*), hanem egyszerűen kívánat, kívánság; 2. az illető cselekmények *nem a sértett indítványa folytán válnak büntetendőkké* (ilyenek gyanánt már a büntető-törvény nyilatkoztatta ki őket, akkor, midőn felvette a többi delictumok közé), hanem *csak üldözésük van a sértett fél nyilatkozatától függővé téve.*

A vizsgálódásunk tárgyát képező intézménynek különben a külföldi irodalomban sincs valami rövid és precis elnevezése.

Németországban széltiben divik az «Antragsdelicte, Antragsverbrechen, Antragsvergehen» megjelölés.

Ezt a német jogirodalomban *Wächter* (Das königlich sächsische und das thüringische Strafrecht. Stuttgart, 1857, 80. l.) honosította meg, és azóta annyira lábra kapott, hogy általánosan használják, ámbár helytelenségét minden iró elismeri.

Berner (Kritik des Entwurfs eines Strafgesetzbuchs für den norddeutschen Bund. 1869. 28. l.) helyesen hangsulyozta, hogy az «Antragsverbrechen» kifejezés alatt a német nyelv szellemének megfelelőleg «nur entweder Verbrechen, *die in einem Antrage bestehen*, oder Verbrechen, die *auf Antrag begangen werden*» érthetők, de soha se fejezheti ki ez elnevezés azon büntetendő cselekményeket, melyek csak a sértett fél indítványa *folytán üldözhetők*. Ugyanez hozható fel, — a mint már fennebb kiemeltük — a magyarban a «*magánindítványi* büntetendő cselekmények» kifejezés ellen. Nem az indítvány képez bűntettet, nem az indítványtétel, sem az indítvány folytán követtetik el büntetendő cselekmény, hanem csak indítvány *folytán üldözendő*. Az indítvány az *üldözéshez* kívántatik meg és a megjelölésnek ezt okvetlenül fel kell tüntetni.

A *franczia* és *a belga büntetőjog* tudtunkkal e büntetendő cselekmények számára általános kifejezést nem ismer.

Az *olasz* büntetőjogban az «*azione privata*» kifejezés honosodott meg s az írók ezt használják, bár maguk is beismerik, hogy nem helyes. (L. Carrara Programma Parte Speciale Vol. III. 1831. §.) Szerinte helyes elnevezés volna «*ad istanza e volonta del privato*»: a sértett kívánsága és akarata folytán üldözendő büntetendő cselekmények.

[1] L. id. ért. a «Neues Archiv des Kriminalrechts» VII. köt. (1824) 459—492. lapjain.

jen fel, ha a büntetendő cselekményt a sértett, a káros feljelenti.

Gönner e nézetét a római jogi *delicta privata*-ból vont hasonszerüséggel, az angol-jog ide vonatkozó szabványaival stb. támogatja; elméletileg pedig avval indokolja, hogy az állam nem azért van, hogy büntessen, hanem hogy az egyesek jogait biztositsa és igy az elidegeníthető magán jogok megsértésénél semmi ok sincs a sértett akarata nélkül a büntetésre.

Talán nem szükséges bizonyítgatnunk, hogy *Gönner* ez érvelése nem egyéb, mint a büntetőjog közjogi jellegét alapjában félreismerő téves okoskodás. Ha a büntetendő cselekményeket a *jogrend megsértése gyanánt* fogjuk fel, ha a büntetést, nem magánelégtétel gyanánt, hanem a jogsértésnek a közérdekből szükséges megtorlásaként tekintjük: akkor lehetetlen azt állítanunk, hogy az elidegeníthető magánjogok megsértésének büntetése csak a sértett érdekében áll. De különben is csak nehezen volna elbirálható, hogy melyek az elidegeníthető magánjogok? P. ide tartozik-e a nemi becsület és ha igen, akkor hol vonjuk meg a határt a szemérem elleni bűntetteknél. Ide tartozik-e a személyes szabadság, a testi épség stb.? *Gönner* elmélete tehát e kérdést meg nem oldotta, nemcsak nem találta el az intézmény lényegét, nemcsak nem vitte előre a tudományt, hanem azt egészen rossz irányba terelte. [1]

[1] L. bővebben *Gönner* ellenében *Örsted* (Neuer Beitrag der Strafgesetzgebung, 271. l.) és *Trummer* (Zur Philosophie des Rechts, 259. l.) találó fejtegetéseit. Már ők kimutatták, hogy az állam, mivel közérdekből büntet, mindazon esetekben, hol a közérdek és közrend megsértve van, hivatalból köteles eljárni, és hogy a sértett magánegyén, épen azért, mert

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanának első alapos vizsgálója: *Godefroi* [1] beismeri, hogy azt, miszerint egyes büntetendő cselekmények megtorlása teljesen a sértett fél akaratától tétessék függővé; *jogilag*, jogi szempontból igazolni nem lehet. «Sunt igitur — folytatja tovább — *utilitatis et prudentiae tantum civilis rationes*, quibus inhocce argumento nos duci oportet». Az államnak kímélni kell a sértetteket; óvakodni kell attól, hogy a büntetendő cselekmény üldözése folytán ne szenvedjen még nagyobb sérelmet az, kit az állam az első sérelemtől: a büntetendő cselekménytől megóvni képes nem volt. Ezen esetek azok, ahol mint *Etienne Dúmont* mondja (*Bentham* művének átdolgozásában) «le délit, vous fait une égratignure, et ou le ministére public la convertit en blessure mortelle» (XX. fej.).

De figyelmeztet másrészt *Godefroi* arra, hogy a sértettekkel szemben követendő gondosság, az ő kímélésük mellett is folytonosan szem előtt kell tartani az állam érdekeit is, nehogy a magánosok kedveért a jogrend, a közbiztonság, az állami élet bazisa rendíttessék meg.

Mittermaier [2] szintén hangsulyozza, hogy czélszerűségi és igazságügyi politikai tekintetek azok, melyeket döntők gyanánt kell elismernünk azon kérdés elbirálásánál, hogy mily büntetendő cselek-

nem csak az ő joga, hanem a közérdek is sértetett, nem mondhat le arról, a mi nem egyedül őt illeti meg.

[1] L. «De iis delictis, qui nonnisi ad laesorum querelam vindicantur» czimű monographiája, 216. l.

[2] Godefroi most említett művének birálatát tartalmazó, fennebb idézett értekezésében az Archiv des Kriminalrechts, Neue Folge. 1838-ik évfolyam, 609—620. l.

mények üldözését kell a sértett fél akaratától függővé tenni.

Mittermaier nyiltan ellene fordul azoknak, kik számos büntetendő cselekményeknél csak a sértett panaszára kívánnak eljárást indítani azon az alapon, *mert csak valamely magánjog* sértetett meg. Kiemeli, hogy a büntetendő cselekményt, nem mint valamely specialis vagy individualis jog megsértését, hanem mint az állam ellen irányzott sértést kell tekintetbe venni, a mennyiben az mindig a jogrendet, a közbiztonságot támadja meg oly mérvben, hogy abból a polgári társaságra hátrány háramlik. Ezért kívánja a társadalom érdeke, hogy e büntetendő cselekmény megbüntettettessék még akkor is, ha az közvetlenül csak valamely magánjogot sértett.

De egy másik czél: azon hátrányok elkerülésének czélja, melyek a hivatalból megindított eljárásból a sértettre nem egy esetben erednek és melyek az illető cselekmények büntetlenül hagyásából eredő hátrányokat messzire túlhaladnák: ez azon indok, mely szükségessé teszi, hogy a hivatalból való bünvádi üldözés egyes esetekben mellőztessék.

Nem szabad azonban figyelmen kivül hagyni, — hangsulyozza *Mittermaier*, — hogy ha az eljárás megindítása nagyon sok büntetendő cselekménynél tétetik függővé a sértett fél akaratától, ennek ismét jelentékeny hátrányai vannak. Egy bizonyos mérvü közönyösség fejlődik ki a népben e büntetendő cselekmények iránt, a mi viszont a jogbizonytalanság érzetét kelti fel, eltekintve attól, hogy ily törvényhozási intézkedés által óriási tért nyer a magánfelek önkénye, melylyel ismét a bajok egy egész

sorozata jár karöltve. Különösen mindig figyelembe kell venni, vajjon minő az illető nép jogi érzéke, közfelfogása; viseltetik-e elég gonddal az ellene elkövetett jogsértések iránt, és indolentiája nem viszi-e arra, hogy még a közveszélyes és könnyen példa gyanánt szolgálható büntetendő cselekményeket is hallgatással türje. Ha ez az eset következnék be, hogy e káros közömbösség törne magának útat a sértettek között: úgy épen mivel ezen büntetendő cselekmények büntetlenül maradása nagyon gyakran fordulna elő, fokozódnék az inger azok elkövetésére és növekednék ezáltal a társadalmi veszély, de növekednék a bizalmatlanság is az állam iránt, mely képtelen polgárait biztosságban tartani és megvédeni.

A legelső, a mit itt figyelmen kivül téveszteni sohsem szabad, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények *mindig kivételeknek* tekintendők. A szabály: a hivatalból való, a magánosok akaratától független üldözés az állam rendes vádhatósága által.

És e kivételek felállításának indoka csak azon hátrány lehet, mely bizonyos büntetendő cselekmények természete folytán ezek hivatalból való üldözése esetén a sértettre háramlik. A hol ezen hátrány nagyobb annál, mely az illető büntetendő cselekmény büntetlenül maradásából az államot érné, ott kivételt kell tenni az általános szabály: a hivatalból való üldözés elve alól. Ide sorolja *Mittermaier* azon büntetendő cselekményeket, melyek 1. a családi élet természetével függenek össze, mint családi lopás, nőrablás, házasságtörés, szemérem elleni büntetendő

cselekmények [1]; 2. melyek a sértett érzületét (Gefühl) érintik (mint a becsületsértés), annál inkább, minél inkább terjesztetnek; 3. melyek a büntetőjogi és polgári jogtalanság határán állanak.

Ezek azon szempontok, melyek *Mittermaier* szerint indokolják azt, hogy az állam egyes büntetendő cselekményeknél a sértett fellépését kívánja meg az eljárás megindításához.

Az indokok e 3 részre felosztása azonban nem mondható szerencsésnek. Mindenekelőtt léteznek büntetendő cselekmények, melyek mindkét csoportba bele volnának sorozhatók (pl. a nemi erőszak az elsőbe és másodikba). Azonkívül a harmadik érv nem tekinthető nyomatékosnak azért, mert ha a törvényhozás már megállapította valamely büntetendő cselekmény tényálladékának egyes alkatelemeit, akkor meg van vonva a biztos határ a polgári és büntető jogtalanság közt és a kérdés csak az, hogy a concrét esetben e tényálladék minden alkatrésze fenforog-e vagy nem.

Zachariae [2] három csoportba foglalja össze azon okokat, melyek a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállítását igazolják. Először kiemeli, hogy léteznek büntetendő cselekmények, melyek első sorban és főleg *csak magánsértés* (Privatverletzung), jellegével birnak; ezeknél a büntetés inkább a sértett részére szolgáltatandó magán elégtételnek helyét pótolja és inkább csak azért (?) alkalmaztatik, hogy

[1] L. *Dochow* id. ért. *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 256. l.

[2] L. id. ért. Archiv des Kriminalrechts, Neue Folge, 1847. évf., 390—408. l. és Handbuch des deutschen Strafprozesses. Bb. II. (1868) 27. és köv. l.

az önsegély és a magánbosszú elő ne forduljanak. Ha tehát ezen esetekben a sértett fél maga nem kívánja a büntetést, arra *Zachariae* szerint semmi szükség nincs. (Ide tartoznának a becsületsértés és a testi sértések.)

Ez érv tökéletesen tarthatlan, mert a büntetés mindig a közérdekből alkalmaztatván, sohase lehet *magánelégtétel*. *Zachariae* az általa e csoportba sorolt büntetendő cselekményeket egészen a delicta privata körébe tartozóknak véli, melyeknél szerinte a sértett még a büntetést is elengedheti. Oly felfogás, mely ma, midőn a büntetőjog közjogi jellege nem képezi már vita tárgyát, cáfolatra sem tarthat igényt.

Más büntetendő cselekményeknél a tettes és a sértett közt fennálló *családi viszony* teszi indokolttá azt, hogy az eljárás megindítása előtt a sértett fél indítványa beváraszsék. *Zachariae* ezen csoport alatt nem a család körében elkövetett vagyon elleni büntetendő cselekményeket érti, hanem azon kisebb deliktumokat, melyek megtorlása a házi fenyíték által elegendő mérvben eszközölhető. Ha azonban e büntetendő cselekmények sulyosabbakká válnak, vagy ha általuk közbotrány okoztatott, miattuk hivatalból volna megindítandó az eljárás. *Zachariae* szerint az indítvány visszavonása csak az itélethozatalig volna megengedhető; s az indítvány csak a családtagokra terjedne ki.

Részünkről e második csoportnál sem oszthatjuk *Zachariae* álláspontját. Bizonyos, hogy az állam a tulajdonképeni értelemben vett *büntető hatalmat* napjainkban teljesen magának tartja fenn; a különböző testületeknek, jogi személyeknek és egyeseknek valódi

büntető hatalma *nincs*. Azon hatalom, mely a családfőt gyermekei, a gazdát cselédei, az iparost tanonczai felett megilleti, *nem büntető*, hanem *fenyítő* hatalom, az elősorolt egyének által alkalmazott megtorlás nem büntetés, hanem *fenyítés*. A kérdés tehát csak az, vajjon a család körében elkövetett különböző jogsértések képeznek-e valódi büntetendő cselekményeket. Ha igen, úgy azoknak megtorlása nem a családfőt, hanem az államhatalmat illeti. Egészen más szempont alá esik azon eset, hogyha a jogsértések megtorlása azon okból tétetik függővé a sértett fél akaratától, mert az állam kímélni akarja a családtagok érdekeit, kímélni akarja az ártatlan családtagokat attól, hogy a rajtuk elkövetett jogsértésen kivül egy újabb szerencsétlenség érje őket az által, hogy a hozzátartozójuk által ellenük elkövetett büntetendő cselekmény nyilvánosságra hozatik és igy a rokon gyalázata az összetartozásnál fogva az ő gyalázatukká is tétetik. Ezt a szempontot: *a sértett fél kiméletének* szempontját *Zachariae* a harmadik csoportba vette fel.

Zachariae elismeri, hogy egyes olyan büntetendő cselekményeknél is, melyek határozottan közbüntetteket képeznek, függővé tehető az eljárás megindítása a sértett akaratától akkor, ha ezt a sértett érdeke, a sértett kímélete követelik, ha a sértettnek kiválóan érdekében áll a büntetendő cselekményt a nyilvánosságra hozataltól, a köztudomásra jutástól távol tartani.

Tippelskirch [1] jobbára *Zachariae* nyomán haladva, csak némileg másképen csoportosítja azon szempon-

[1] L. id. ért. a «Gerichtssaal» XI. köt. (1859) 261—290. és XXV. köt. (1873) 299—325. lapjain.

tokat, melyek alapján az eljárásnak a sértett fél indítványától való függővé tételét indokoltnak tartja.

Helyes ez szerinte: 1. némely büntetendő cselekményeknél azért, mert ezeknél a büntetés *csak* magán érdekben (?) történik.[1] Ezeknél tehát a büntetés alkalmazása épen azért, mert az csak a sértett érdekében történik, teljesen függővé tehető annak akaratától.

Erre vonatkozólag ugyanazt az ellenvetést tehetjük, a mit fennebb *Zachariae* analog érvelésénél előadtunk, nevezetesen, hogy a büntetés sohase a sértett érdekében, hanem mindig közérdekből történik és igy ezen első érv tökéletesen tarthatatlan.

2. Más delictumoknál a tettes és a sértett közti benső viszony folytán az állam akkor, midőn lépéseket tesz a jogsértések megtorlása iránt, *Tippelskirch* szerint beleavatkozik a sértett házi fegyelmi jogába. Pedig, mig ezen házi fegyelmi jog és a sértett egyéb magán eszközei elégségesek a jogsértés káros hatásának elhárítására, mindaddig az állam beavatkozása *felesleges*.

E felfogás szintén nem állhat meg. Igaz, hogy a család körében elkövetett egyes, különösen vagyon elleni büntetendő cselekmények csak akkor üldöztetnek, ha azt a sértett kifejezetten kivánja, de ennek oka nem a *Tippelskirch* által felhozott körülményben fekszik, hanem egyedül abban, hogy a sértett családtag rokona szégyenének, gyalázatának nyilvánosságra hozatalától megkiméltessék.

[1] *Tippelskirch* szerint ide tartoznak: a becsületsértés, könnyü testi sértés, a kényszerítés, fenyegetés, levéltitok megsértése, házasságtörés (!) házassági akadályok eltitkolása, felségsértő cselekmények idegen államok ellen stb.

3. A harmadik szempont a kimélet a sértett becsülete, szeméremérzete, jó hire, esetleg családi érdekek iránt. [1]

4. Az utolsó indok, melyet *Tippelskirch Mittermaier* után hoz fel, az, hogy néha nehezen vonható határ a büntető és magán jogtalanság közt. [2]

Geib [3] már csak kettőre reducálja a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának indokait. Először azt emeli ki, hogy bizonyos büntetendő cselekmények objectiv veszélyessége oly csekély, hogy a büntetés nem közérdekben, hanem csak a sértett jogérzetének megnyugtatása végett (!) alkalmaztatik, és igy ezen cselekmények csak akkor büntetendők, ha azoknak megtorlására maga a sértett is súlyt fektet, különben nincs szükség «e megnyugtatásra».

2. Családi tekintetek és a tettes személyi viszonyai is követelik bizonyos esetekben az eljárás megindításának mellőzését.

Köstlin [4], mig egyrészt nyiltan a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézménye ellen nyilatkozik, addig másrészt kiemeli azt, hogy a törvényhozások nem eléggé különítették el a nem hivatalból üldözendő büntetendő cselekmények két osztályát: *a felhatalmazás folytán* és a sértett fél *indítványára büntetendő cselekményeket.*

[1] Tippelskirch ide sorolja a következőket: fajtalanság, nemi erőszak, elcsábítás, nőrablás, családrá reávétel a nemi közösülésre.

[2] Ide tartoznak: a végrehajtás meghiusítása, saját dolog jogtalan eltulajdonítása, kiskorúaknak hitelezés, vagyonrongálás, élelmi czikk és marhatakarmány lopása.

[3] Lehrbuch des deutschen Strafrechts, II. köt. 6. l. és 165. s köv. l.

[4] System des deutschen Strafrechts, I. köt. 513—531. l.

Az előbbenieknél [1] közjogi és politikai, esetleg nemzetközjogi szempontok indokolják azt, hogy az állam rendes büntető organumai csak akkor hozassanak mozgásba, ha a sértett fél ezt kívánja.

Az utóbbi csoportnál egészen más indokok döntenek az eljárásnak a sértett akaratától való függővé tétele mellett. Ezek: 1. a kímélet a sértett, 2. és a családi-élet tekintetei iránt, 3. a nehezen megvonható határ a polgári és büntető jogtalanság közt, 4. az az elv, hogy «minima non curat praetor».

Ezek azon szempontok, melyeket *a német jogirodalomban* a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának indokai gyanánt felhozni szoktak. A későbbi irók, különösen a tankönyv-irók, kik nem foglalkoznak behatóbban e tárgygyal, alig tesznek mást, mint ez indokokat reproducálják, összegyüjtik, újonan csoportosítják, újolag formulázzák, és néha-néha valami újabb változattal megtoldják.

A legtöbbször felhozatni szokott indokok a következők: [2] 1. *a felhatalmazás folytán büntetendő cselek-*

[1] *Köstlin* ide sorolja a következőket: felségsértés (?), idegen államok és uralkodók, vagy meghatalmazottjaik elleni büntetendő cselekmények, hivatali bűntettek (?).

[2] A német büntetőjog-irodalom kiválóbb munkásai egyenként a következő indokokat hozzák fel a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállítása mellett:

Berner tankönyve legújabb kiadásában (Lehrbuch, 14. kiad. 308. l.) ismét azon nem sokat mondó körülírást használja, melyet már a «Gerichtssaal» XIX. kötetének (1867) 37. lapján kifejtett, hogy t. i. vannak büntetendő cselekmények, melyeknél a közérdek is csak azt kívánja, hogy a bűnvádi üldözés lehetősége a sértett fél akarata által legyen feltételezve.

Schütze (Lehrbuch 2. kiad. 168. l.) összeállítja a felhozni szokott összes indokokat, melyeket fennebb részünkről is felsoroltunk.

Hugo Meyer (Lehrbuch 2. kiad. 298. l.) ez intézmény felállításának indokát kettőben találja: 1. hogy a hivatalból való beavatkozás a bün-

ményekre vonatkozólag: az állam és a nemzetközi jog viszonyaira való tekintet.

2. *A sértett fél indítványára büntetendő cselekményekre nézve*: *a)* az, hogy bizonyos cselekményeknél a polgári és büntető jogtalanság közt nehezen vonható meg a határvonal; *b)* kimélet a sértett iránt;

vádi eljárásba a sértett fél akarata nélkül némely esetekben *felesleges*, 2. máskor pedig *káros*. Az előbbi okból mellőzni kell a hivatalból való üldözést némely apróbb büntetendő cselekményeknél, a másik okból pedig oly jogsértéseknél, melyek kutatása és itélet tárgyává tétele a magánérdekek és magánviszonyok megsértése vagy megháborítása nélkül nem lehetséges.

Hälschner (Das gemeine deutsche Strafrecht, I. köt. 708. l.) igen helyesen kiemeli, hogy mivel az állam büntetőjoga *feltétlen*, nem jogi, hanem *czélszerüségi okok* vezetik az államot arra, hogy egyes büntetendő cselekmények megbüntetését a sértett akaratától tegye függővé. Ezen okok közül *Hälschner* csak azt tartja indokolhatónak, hogy «vannak büntetendő cselekmények, melyeknél a büntetőjogi üldözés által a sértett fél érdeke, illetőleg azon szempont, hogy a családtagoknak egymáshoz való erkölcsi viszonya minden megháborítástól megóvassék, még nagyobb csorbát szenvedne, mint a mennyire már a büntetendő cselekmény által sértetett.» Tehát *Hälschner csak a sértett kiméletét* tartja ez intézmény felállítására elégséges indoknak, ellenben nem véli igazolhatónak azon érvet, hogy vannak büntetendő cselekmények, melyek első sorban csak az illető magánegyént sértik, a közérdeket ellenben csak alárendelt mérvben érintik, melyeknél tehát az állam büntetési jogát az egyes érdekének alá kellene rendelni. Ha ezen ok igaz volna — mondja *Hälschner* (id. ért. I. köt. 709. l.) — úgy itt nemcsak az eljárás megindítása volna a sértett akaratától függővé teendő, hanem magánbüntetés volna alkalmazandó. Már pedig azon körülmény, hogy az állam az illető delictumra *nyilvános büntetést szabott*, mutatja, hogy itt nem csupán a sértett megkárosításáról van szó, hanem a jogrend és a közérdek megsértése forog szóban.

Liszt (Lehrbuch, 2. kiad. 174. l.), *Buri* és mások után két indokot hoz fel a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállítása mellett: 1. hogy vannak jogsértések, melyek csak akkor jelentkeznek ilyenek gyanánt és a nyilvános jogrend tekintetében csak akkor birnak jelentőséggel, ha azon egyén, ki ellen elkövettettek, sértéseknek tekinti őket; 2. némely büntetendő cselekményeknél ellenben a sértett érdeke határozottan a bünvádi eljárás mellőzését kivánja.

Binding (Handbuch, I. köt. 604—607. l.) a következő okokat hozza fel: 1. perjogilag indokolja a sértett fél fellépésének megkivánását a

c) kímélet a családi, illetőleg házi (?) élet érdeke iránt; *d)* azon körülmény, hogy bizonyos büntetendő cselekmények büntetendő volta bebizonyíthatatlan lenne, ha a sértett fél közreműködését megtagadja; *e)* az az elv, hogy «minima non curat praetor». Az apróbb jogsértések megtorlásának szüksége csak akkor

bizonyításra *való tekintet*, melynél fogva előre láthatni, hogy akkor, ha a sértett a tanuskodást megtagadja, a bünvádi eljárás úgyis eredménytelen maradna. 2. *Bizonyos büntetendő cselekmények* természete. E körülmény szolgál indokul különösen azon delictumoknál, melyeknél a sértett fél beleegyezése a jogsértés létezését zárja ki és ezenkivül a sértett érzelem-világa (Empfindungsleben) ellen irányzott büntetendő cselekményeknél. 3. Azon indok, hogy bizonyos büntetendő cselekményeknél a megindítandó bünvádi eljárás magára a sértettre, illetőleg ennek a vádlottal való viszonyára (házassági vagy rokonsági viszony) hathatna vissza. E felsorolás, bár kétségtelenül új alakba van öntve, előttünk meglehetős tendentiosusnak látszik és különösen ki kell emelnünk, hogy *Binding*, míg az 1. és 2. pontok alatt foglalt okokat éles kritika tárgyává teszi: addig a harmadik szempontot pusztán csak felemlíti és egyáltalában nem tárgyalja, úgy látszik tehát, hogy annak nyomós voltát maga is elismeri.

A jelen kérdéssel specialiter foglalkozó újabb irók közül:

Bar (id. ért. Goltdammer-féle Archiv XIX. köt [1871] 644—645. l.) kiemeli, hogy több szempontot nem helyes felállítani, mert egyes büntetendő cselekményeknél ezen szempontok combinative fognak fellépni. Általános indokul ő azt tekinti, hogy egyes jogsértéseknél a bünvádi üldözés szüksége csak a legközelebbről érdekelt körökben nyilatkozik.

Fuchs (id. monographiája 17—18. l.) a sértett fél kiméletét, a családi élet érdekeire való tekinteteket, azt, hogy a polgári és a büntető jogtalanság között néha nehezen vonható meg a határvonal, továbbá az okozott kár csekélységét, s végül az államjogi és politikai viszonyokra való tekinteteket hozza fel ez intézmény felállításának indokai gyanánt.

Reber, ki máskülönben oly részletesen tárgyalja kérdésünket, e tekintetben nagyon röviden — alig egy lapon (l. monogr. 9. l.) — emeli ki azt, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának indokául szolgálhatnak: a cselekmény csekélysége és első sorban magánjogi jellege, továbbá egyes személyi és családi tekintetek, vagy perjogi, közigazgatási és nemzetközjogi szempontok. Azt azonban, hogy a felhozni szokott indokoknak mennyiben van jogosultságuk és vajjon ezek mindnyájan, vagy közülök melyik tarthat figyelembevételre igényt, *Reber* egyáltalában nem fejtegeti.

Thomsen (L. id. jogászgyülési véleményét «Verhandlungen des XII. deutschen Juristentages» II. köt. 193—222. l.) ez intézmény fel-

forog fenn, ha a sértett azt határozottan kívánja, mert egyébként ezek a közérdek tekintetében jelentőséggel nem birnak.

A felhatalmazás folytán üldözendő delictumok tanát alább tevén vizsgálat tárgyává, itt csak azt kell néznünk: mennyiben fogadhatók el *a sértett fél*

állításának indokait: 1. államjogi és nemzetközjogi viszonyokban, 2. a sértett hozzátartozói, vagy családja iránti kiméletben, 3. azon körülményben találja, hogy a sértett érdeke a büntetésre nézve nagyobb, mint az állam érdeke. Ez utóbbi indokot azonban jogosultnak nem ismeri el és az indítvány megkívánását azon esetekre akarja korlátozni, melyeknél az állam érdeke az üldözésre *kisebb*, mint a sértett félnek jogos magánérdeke arra, hogy a büntetendő cselekmény, épen az ő kiméletének szempontjából, ne tétessék bűnvádi üldözés tárgyává (201. l.).

John (L. jogászgyülési véleményét ugyanott, II. köt. 223. és köv. l.) különbséget óhajtana tétetni magánjogi és közjogi jellegű «Antragsdelicte»-k közt. Előbbieknél *John* szerint csak a sértett fél nyer igényt a büntetésre (?) és ezt a magánvád indításával érvényesíti; az állam pedig csupán akkor van jogosítva a bűnvádi üldözésre, ha a közérdek is megsértettnek tekinthető (232. l.). Más büntetendő cselekményeknél: a közjogi jellegű Antragsdelicteknél ellenben az államnak is keletkezik büntetőjogi igénye, azonban annak érvényesítéséről a *sértett fél érdekében lemond*. *John* e felfogása, ha új alakban adja is elő a dolgot, kétségtelenül nem sok figyelmet érdemel. Az egész első csoport: a magánjogi jellegű «Antragsdelicte» fogalma teljesen tarthatlan, mert magánegyén soha se nyerhet büntetési igényt, az csak az államra nézve keletkezhetik.

Buri (id. ért. a «Kritische Vierteljahresschrift» XIX. köt. 86—105. l.) utal arra, hogy azon büntetendő cselekmények közt, melyek jelenleg általában mint a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények vannak elismerve, *két csoportot* kell megkülönböztetni: 1. egyeseknél a büntetendő cselekmény üldözése által a sértettnek nagyobb károk okoztatnának, mint a mekkora az államra ezen büntetendő cselekmények büntetlenül maradásából háramlik, 2. mások ezen delictumok közől a közérdeket csak oly kevéssé sértik, hogy hivatalból való üldözésük mellőzhető, ha a sértett nem kívánja megbüntetésüket, a mennyiben ekkor nem érdemes értük az állam büntető hatóságait mozgásba hozni.

Dochow (id. ért. Holtzendorff-féle Handbuch IV. köt. 259—260. l.) az indítvány megkívánásának indokául felhozza, hogy a hivatalból való üldözés egyes büntetendő cselekményeknél a sértettre és családjára nagyobb kárral járna, mint maga a delictum és másrészt, hogy minden, bármely csekély jogsértés üldözésére az állam már a dolog természeténél fogva is képtelen.

indítványára büntetendő cselekmények felállítása mellett felhozott indokok.

Már előre ki kell jelentenünk, hogy e szempontok közől csak *kettőnek* jogosultságát ismerhetjük el.

Egyáltalában nem fogadhatjuk el indok gyanánt azt, hogy bizonyos cselekmények (pl. a csalás) a pol-

Kirchenheim (id. monogr. 37—50. l.) egy egészen új, de nagyon is bölcsészeti jellegű indokolást állít fel. Szerinte a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények jogalapját és jogi természetét általánosságban, örök időkre érvényesen felállítani nem lehet, mert ez a társadalmi élet haladásával és a nép összes jogfejlődésével összefüggvén, időről-időre változik. Ő részéről azon büntetendő cselekményeket tekinti a sértett fél indítványára büntetendőknek, melyek az *egyesek ideális javai:* szabadság, becsület (különösen a *női* becsület) stb. ellen irányozvák. Ezen büntetendő cselekmények természetében rejlik az, *hogy azok minden egyes esetben másképp ítélendők meg.* Erre pedig az állam organumai képtelenek, *ezt csak az egyes teheti*, a ki azon individualis jogsértést és annak természetét teljesen ismeri. E jogsértések tehát — *Kirchenheim* szerint — csak akkor válnak büntetendő cselekményekké, ha a sértett azoknak megbüntetését kívánja, és így ezek a sértett akarata nélkül nem büntethetők.

Az egész érvelés tisztán természetjogi alapon nyugvó, és minden gyakorlati szempontot, valamint a törvények tételes intézkedéseit is ignoráló bölcsészeti constructio. Maga a szerző is beismeri, hogy egy törvény se lett ez alapon hozva, és a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállítása egészen más alapokon történt. Sőt de lege ferenda sem volna fentartható ezen elmélet, mert az, hogy valamely cselekmény becsületsértést, vagy a személyes szabadság megsértését képezi-e, nem a sértett fél önkényes felfogása szerint döntendő el, hanem az eljáró bírónak kell azt a concrét viszonyoknak és a közfelfogás mérvadó tekinteteinek figyelembe vételével megállapítani.

Figyelemre méltóbb *Hergenhahn* elmélete, mely *Ihering* harcz-elméletének (Kampftheorie) a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanára való szellemes alkalmazását képezi. Ihering «Der Kampf um's Recht» czimű munkájában azon nézetre jut, hogy a jogtalansággnak ellenállani, a jogtalansággal szembeszállani kötelesség, kötelessége a jogosítottnak egyrészt sajátmaga iránt — mert ezt az erkölcsi önfentartás érzete is parancsolja, — de kötelessége az egyesnek szemben a közülettel is, mert hogy a jog fennállhasson, kell, hogy az általánosan érvényesüljön.

Hergenhahn ez elméletet megkisérli átvinni a büntetőjog terére. Ha a jogsértés — mondja ő — az állami lét alapintézményei ellen irányul,

gári és a büntető jogtalanság határán állanak és nehéz eldönteni, mikor képeznek azok polgári keresettel és mikor bűnvádi úton orvoslandó jogsértést. Ez a nehézség csak akkor állhat elő, ha a törvényhozás még nem döntött abban a kérdésben, hogy valamely cselekmény egyszerű polgári jogsértésnek, vagy valóban delictumnak tekintessék-e. Mihelyt a törvényhozás

az államnak a jogrend fentartása végett meg kell azt támadni és győzelemre kell vezetni a jogot. Az állam azonban ezen harczra befolyást adhat a sértetteknek is, megengedvén nekik, hogy ők döntsenek a felett, vajjon fel kell-e venni a jogtalanság ellenében a harczot. Az állam e döntés átengedésénél azon reményből indul ki, hogy a jogosított egyén mindazon esetekben meg fogja indítani a harczot, vagyis élni fog indítványozási jogával, valahányszor az ide vágó viszonyok vizsgálata után azon meggyőződésre jutott, hogy a harcz megindítása a büntettes ellen szükséges a jog kiküzdésére; ellenben mellőzi az indítvány megtételét ott, a hol e harcz erkölcsi okokból elmaradhat, a nélkül, hogy ez által saját személyének méltósága és a közület iránti kötelesség megsértetnék. Az indítványozási jog tehát nemcsak jog, de kötelesség is, és ha mint jogot tekintjük: egy részét fogja képezni az önkormányzatnak, és mint liberalis jellegű állami intézmény is szerepel.

Hergenhahn egész elmélete — mint első pillanatra is kilátszik, — túlságos idealis szempontból indul ki. A büntetőjog közjogi jellegének érvényre emelkedése után ma már kétségtelen, hogy az állam által büntetendő cselekménynyé minősített jogsértések megtorlása, a bünvádi eljárásnak ezek miatt folyamatba tétele az államnak nem csupán joga, de elkerülhetlen kötelessége is. E kötelesség gyakorlását tehát az egyesre bizni nem lehet, és pedig annál kevésbbé, mert a modern korban az egyestől, ki anyagi gondokkal van elhalmozva, szerintünk egyáltalában nem lehet várni azt, hogy pusztán eszményi tekintetek által vezéreltetve ideális harczot vívjon a jogtalanság ellen, mintegy az államnak praesumtiv meghatalmazottja gyanánt. És ha e feladatot az egyesre ruházzuk át, félni kell attól, hogy e harcz vitelére való jogosítványát saját meggazdagodására, nem pedig az állam érdekeinek szolgálatára fogja felhasználni. De különben is a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának alapja nem ez, hanem — mint alább látni fogjuk — egészen más ok. *Hergenhahn* elmélete tehát — minden gyakorlati fontosság nélkül — csak egy szellemes theoreticus elmefuttatás értékével bir.

Meg kell végül említenünk, hogy *Nessel* (id. mon. 7—8. l.) és *Lehmann* a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményének felállítása mellett semmi új indokot nem hoznak fel.

kijelentette, hogy valamely jogsértés bűnvádi úton torlandó meg és ezen általa felállított büntetendő cselekmény ismérveit is körvonalozta, ettől fogva a bírónak csak azt kell megállapítani, hogy azon törvényes ismérvek, melyek az illető büntetendő cselekmény tényálladékát megállapítják, az adott correct esetben fenforognak-e; ekkor tehát a büntetendő cselekmény létezésének kérdése ugyanoly módon oldandó meg mint minden más esetben és így az több nehézséget nem is okozhat.

De nem tekinthetjük nyomósnak azon érvet sem, hogy egyes esetekben már azon okból is bevárandó a sértett fél lépése, mert a *büntetendő cselekmény bebizonyíthatlan maradna*, tehát a bűnvádi eljárás eredményre nem vezetne, *ha a sértett fél a tanuskodást az illető bűnügyben megtagadná*. Ez érv egyáltalában elfogadhatlan, mert a sértett félnek — eltekintve a hozzátartozói ellenében folyamatban levő bűnügyektől, (pedig ezek — pl. a családi lopás — a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknek csak igen kis részét képezik) nincs is joga magát a tanuskodási kötelezettség alól kivonni és e mellett azt, hogy a törvényhozást nem ez az indok vezette a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállítására, elég világosan bizonyítja az a körülmény, hogy ez intézmény keretébe sorolt delictumoknál sem vonja meg a törvény a sértettől hozzátartozóinak bűnügyében a tanuskodás kötelessége alól való felmentést, tehát a sértett fél daczára annak, hogy az eljárás csak az ő indítványa folytán tétetett folyamatba, az eljárás eredményességét, a büntetendő cselekmény bebizonyíthatóságát mégis meghiusíthatja.

A mi azt az indokot illeti, hogy az állam némely esetekben *a családi, illetőleg házi élet érdekei iránti tekintetekből* mellőzi a hivatalból való eljárást, ezt azért nem tarthatjuk indokoltnak, mert a «*házi*» életre való tekintet — mint alább kimutatni megkíséreljük, — ezt szükségessé egyáltalában nem teszi. A családi élet érdekei iránti tekintetet pedig azért felesleges külön kiemelni, mert ez a szempont a sértett fél, illetőleg hozzátartozói kiméletének szempontjában úgyis benne foglaltatik.

Maradna tehát csak két indok, mely az általunk vizsgált intézmény létesítését igazolhatja: egyrészt a kímélet a sértett fél, illetőleg hozzátartozói iránt és másrészt az a körülmény, hogy némely csekélyebb jelentőségű jogsértések megtorlásának szüksége csak akkor forog fenn, ha azt a sértett határozottan kívánja.

A *franczia* és *olasz* jogirodalom az érvek közől csupán az előbbi indokoltságát ismeri el.

«Notre législation — mondják *Chauveau* és *Hélie*[1] — ne reconnait plus de délits privés proprement dits; elle subordonne dans certains cas *à raison de la lésion qui en résulterait pour la partie offensée elle-même* la poursuite à son propre consentement.»

Carrara[2] pedig kifejti, hogy a bűnvádi kereset mindig nyilvános, a büntetendő cselekmények mindig közérdekből üldöztetnek, de vannak esetek, melyekben a bűnvádi eljárás nyilvánosságából és a büntető ítéletből a sértettre háramló károk oly sulyosak le-

[1] «Théorie du Code Pénal» czimű művök 5. kiadásának (Paris, 1872) 323. lapján.

[2] Programma del corso di diritto criminale. Parte speciale 3. kiad. (Lucca, 1875) II. köt. 1507. §. és III. köt. 1910. §.

hetnek, hogy az eljárásnak hivatalból való megindítása mellőztetik, mert egy másik társadalmi érdek felülmulja a büntetés szükségességét

Carrara különben mig halhatlan művének különös részében elismeri, hogy a hivatalból való eljárásnak bizonyos esetekben való mellőzése czélszerűségi, politikai indokokkal is támogatható: addig az általános tanok fejtegetésében [1] kifogásolja, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállítását általában tapasztalati és nem szabatos érvekkel igazolják, holott azt a büntetőjog sarkalatos elvére kellene alapítani. — Nem pusztán czélszerűségi, nem csupán büntető politikai tekintetek indokolják ezt, hanem előbb-utóbb el kell ismerni, hogy ennek is feltétlen oka van, mert helyes logikai következménye azon elvnek, mely a büntetés jogát — a jogvédelem szüksége miatt, — az államra bizza. «Az állam büntetőjoga megszűnik — mondja Carrara —, ha a sértett fél nem kivánja sértőjének megbüntetését.

Az ellenkező állítás helytelen volna. *Merész, hazug állítás, hogy a társadalom az egyénnek sértett jogát védi, midőn eljárási módja által maga sérti, támadja meg azt* s nagyobb sebet üt rajta, mint ütött a büntett elkövetője. Álszenteskedést követne el a társadalom, ha pl. avval dicsekednék, hogy jó hírnevemet védi, midőn a büntető per által tán eltörölhetlen szenyfoltot ejt nevemen. Álszenteskedés volna, ha a társadalom avval dicsekednék, hogy családi jogaimat védi, midőn akaratom ellenére nyilvánosan tárgyalva ügyemet, rettentő nyomást gyakorol rám, mely kényszerít

[1] A büntető jogtudomány programmja, ford. *Beksics Gusztáv* (Budapest, 1878) I. köt. 361—362. l.

családi kötelékeim megszakítására. S ha mindezt csakis álszenteskedésből lehet állítani, ez igazságnak szükséges következménye ama másik igazság, hogy *ily esetekben a társadalomnak egyáltalában nincs joga a büntetésre*: mert a büntető per és a büntetés nemcsak nem védi, hanem csak mélyebben sérti a jogot. Ez azon tétel, melylyel a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállítását indokolni kellett volna».

E fejtegetés első pillanatra ép oly tetszetős, ép oly megnyerő, mint *Carrará*-nak ragyogó irályával előadott minden érvelése lenni szokott. De igénytelen nézetünk szerint e felfogás alapjában hibás. *Carrara* azt hangsulyozza, hogy az állam, melynek feladata a jogvédelem, nem büntethet, *nincs joga büntetni* ezen esetekben.

Ezzel szemben mindenekelőtt kétségtelen, hogy *az állam büntetési joga magában véve feltétlen*, és igy nem függ attól, hogy annak érvényesítésével az állam a sértettnek okoz-e kárt vagy nem. Azonkivül ez érvelés szorosan összefügg az olasz ontologiai iskola jogvédelmi elméletével, avval együtt áll és dől meg. Ha azt mondjuk, hogy az állam kötelessége nem csupán a jogvédelem, de egyuttal a *jogrend fentartása*: akkor az állam jogilag ezen esetekben is köteles lesz büntetni, habár ezáltal a sértett érdekeit csorbítja is.

De ezenkivül kérdjük, kit illet hát meg hasonló esetekben a büntetőjog. A sértettet nem illetheti, mert egy magánszemély hasonló joggal fel nem ruházható. És akkor, ha a sértett kivánja a tettes megbüntetését, honnan ered most egyszerre az állam büntetőjoga, a mely előbb nem létezett? A sértett,

ki maga sem bir e joggal, bizonyára nem ruházhatja át azt az államra!

Szóval szerintünk ez elmélettel nem lehet boldogulni és a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának jogalapját nem lehet másban találni, mint abban, hogy az állam az őt feltétlenül megillető büntetőjognak gyakorlását bizonyos esetekben *czélszerüségi okokból* a sértett fellépésétől teszi függővé.

Hazai iróink közől a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának indokait bővebb tárgyalásban egyik sem részesíti. *Pauler* (Büntetőjogtan I. 302. l.) csak az újabb büntető-törvénykönyvek indoka gyanánt említi fel, hogy azok bizonyos büntetendő cselekmények üldözését «a sértett fél saját érdekeinél, a családi élet nyugalmánál és a sértés csekélységénél fogva» teszik a sértett fellépésétől függővé. *Schnierer* (A büntetőjog általános tanai 236. l.) a sértések csekélyebb jelentőségét és azon körülményt hozza fel indokok gyanánt, hogy bizonyos büntetendő cselekmények kényes természeténél fogva azok nyilvános megvizsgálása által a családi élet szentsége, vagy a sértett magánszemély érdeke nagyobb mérvben csorbittatnék. *Kommentárjában* (2. kiad. 221. l.) a törvény indokolásában foglaltakat sorolja fel, tehát a fennebbiekhez még azon indokot fűzi, hogy a vizsgálat némely büntetendő cselekményeknél nem vezethet eredményhez, ha a sértett nem deríti fel azon ténykörülményeket, melyek a büntett vagy vétség tényálladékát megállapítják.

Kautz (A magyar büntetőjog tankönyve 341—342 l.) nagyon helyesen kiemeli, hogy *egy általános elv* ezen

intézmény felállításának indokolása tekintetében fel nem állítható, hanem indokolja az a kettős czélszerüségi szempont, hogy: 1. bizonyos jogsértések általános jelentősége háttérbe szorul, ha még a sértett maga sem helyez azokra annyi súlyt, hogy azok megbüntetését indítványozná; 2. más büntetendő cselekményeknél pedig a vizsgálat és elitélés a magánviszonyok oly sértését és megzavarását idézné elő, mely több kárral jár, mint a mekkora az államnak a bűntett üldözése körüli érdeke.

Werner (A büntetőjog általános elvei 279—280. l.) azt tartja, hogy az indokolásnál egy egységes általános elvből kiindulni azért nem lehet, mert a szabály alóli kivételek mint különleges esetek, csak különös okokon gyökerezhetnek. Ez intézmény indokolásául tehát részéről egyetlen okot sem hoz fel.

Kőrösi (A magyar büntetőjog tankönyve 429—430. l.) két okot hoz fel: 1. vannak bűntettek és vétségek, melyeknél az állam büntető hatalma közbelépésére csak akkor van szükség, ha azt a sértett fél kéri; 2. más büntetendő cselekményeknél, melyek a családi becsületet sértik meg, a hivatalos beavatkozás az egyént, vagy családot az okozott sértésnél még szomorúbb helyzetbe sodorná.

Illés (A magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata I. kötet 282. l.) lényeges tévedésben van, midőn a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket egészen magán jellegüeknek tartja, és az indítványozási jognak lényegét azon jogosítványban véli feltalálni, hogy «a sértett a sértést elengedheti». Az intézmény indokolása gyanánt a büntető törvénykönyv indokolásában említett három szempontot hozza fel.

Vizsgálnunk kell még röviden azt, hogy mily indokok vezérelték az egyes ujabb törvényhozásokat a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményének felállítására.

Az *észak-német szövetség részére készült büntető törvényjavaslat* indokolása [1] a következő rövid érvelés-sel akarta igazolni a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felvételét: «azon büntettek és vétségek, melyek megbüntetése csak magánszemélyek indítványa folytán történhetik, a közérdeket legtöbbnyire (!?) csak másodsorban érintik; de épen ebből szükségszerüleg következik, hogy az indítvány megtételére rövid határidő szabandó meg».

Ez indokolás mintája a legteljesebb felületességnek.

A felhozott érv legfölebb a Privatklagedelictekre nézve volna alkalmazható, de itt sem abban az alakban, a melyben az jelenleg formulázva van. Hogy pedig a sértett fél indítványára büntetendő cselekményekre nézve ez érv egyáltalában nem áll, azt elég világosan bizonyítja, hogy ha oly sulyos delictumok, mint az erőszakos nemi közösülés szintén csak a sértett fél indítványa folytán üldöztetnek, akkor nem lehet mondani azt, hogy itt a közérdek csak másodsorban van érintve.

A franczia, belga és olasz törvényhozásokat mint intézkedéseikből kitetszik, részint a sértett fél iránti kimélet, részint bizonyos büntetendő cselekmények csekély volta vezették arra, hogy egyes delictumok üldözését a sértett fél akaratától tegyék függővé.

[1] Motive zu dem Entwurfe eines Strafgesetzbuchs für den norddeutschen Bund. 105. l.

Az ujabb javaslatok közől: *az osztrák javaslat*[1] abból indul ki, hogy vannak büntetendő cselekmények, melyeknél a sértett érdeke az elégtétel nyerésében, vagy a bűnvádi üldözés mellőzésében a közérdeket annyira túlhaladja, hogy ezek üldözése egészen a sértett félnek engedhető át (Privatanklagedelicte); más delictumoknál pedig különös okok (a sértett érdeke, nemzetközi és közigazgatási tekintetek, sőt perjogi okok is) arra indítják az államot, hogy fellépését a sértett kezdeményezésétől tegye függővé. (Antragsdelicte.)

A németalföldi törvény indokolása szerint a bűnvádi üldözés akkor teendő függővé a sértett akaratától, ha ez az eljárás megindítása által nagyobb hátrányt szenvedne, mint a mekkora hátrány háramolnék a közérdekre a tettes megbüntetésének elmulasztása által.

Az olasz javaslat két indokot sorol fel: 1. a büntetendő cselekmény csekélységét és 2. a sértett családjának becsülete iránti tekintetet.

Hazai büntető törvénykönyveink indokolása[2] a következő három szempontot hozza fel:

Először, hogy bizonyos esetekben a sértett fél érdeke a megbüntetés iránt sokkal nagyobb, mint a társadalmi érdek.

Másodszor, hogy némely, habár sulyos bűntett az általa megsértett család becsületét, békéjét és nyugalmát érinti, úgy hogy az államnak a család

[1] L. Allgemeine Bemerkungen zu dem im Abgeordnetenhause des Reichsrathes eingebrachten Entwurf eines Strafgesetzes (Wien, 1875) 59. l.

[2] L. *dr. Löw Tóbiás* «A magyar büntető-törvénykönyv a büntettekről és vétségekről és teljes anyaggyűjteménye» (Budapest, 1880) I. köt. 586—587. l.

akarata elleni beavatkozása ennek szerencsétlenségét még nagyobb mérvben növelné.

Harmadszor, hogy bizonyos büntetendő cselekmények nem juthatnak a közhatóság tudomására és a vizsgálat sem lehet eredményes, ha a cselekmény által károsítottak nem derítik fel a körülményeket és nem szolgáltatják az adatokat.

Azt, hogy a legutolsó indok egyáltalában nem nyomós és különösebb figyelemre vételre nem érdemes, már fennebb igyekeztünk kimutatni. Igaz, hogy van számos eset, melyekben a sértett fél fellépése nélkül a közvádló hatóság a büntetendő cselekményről nem értesül. Ez a kétségtelen tény azonban, csak azt a természetszerű következményt fogja maga után vonni, hogy a sértett fél fellépése nélkül a bűnvádi eljárás nem tétetik folyamatba; igénytelen nézetünk szerint azonban ez egyáltalában nem indokolja azt, hogy a sértettet valamely előszabott alakban beadandó indítványnak záros határidő alatti megtételére kényszerítsük és neki az eljárás további menetére is befolyást engedjünk.

A két előbbi indok szövegezése ellen is kifogásunk van, mindazáltal azt a két szempontot, melyeket velük büntető törvényünk előkészítője kifejezni akart, olyanoknak kell elismernünk, a melyek alapos vizsgálatot, beható tárgyalást igényelnek. Mert — mint már fennebb kiemeltük, — két figyelemre méltó érv hozható fel a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállítása mellett:

1. a kímélet a sértett fél illetőleg hozzátartozói iránt,

2. azon körülmény, hogy egyes büntetendő cse-

lekmények oly kevéssé sértik a jogrendet, hogy csak akkor büntetendők, ha az, a ki ellen elkövettettek, rájuk sulyt helyez, azok által magát sértve érzi, azok megbüntetését kifejezetten kivánja.

Ez a két szempont az, melyekre a törvényhozásoknak ide vonatkozó összes intézkedései végeredményben visszavezethetők.

Vizsgáljuk őket egyenkint.

A) Az első indokra vonatkozólag kétségtelen, hogy habár a büntetési jog az államot feltétlenül megilleti, sőt egyuttal kötelesség gyanánt is terheli, habár e szabály szerint az állam tartozik minden büntetendő cselekményt még a sértett akarata nélkül is üldözni: mégis ezen általános szabály alól bizonyos esetekben okvetlenül kivétel teendő.

Egyes büntetendő cselekményeknél az állam az által, hogy hivatalból megindítja a bűnvádi eljárást, csak növelné azon szerencsétlenséget, azon csapást, melyet már maga a büntetendő cselekmény a sértettnek okozott és halálossá tenné ama könnyü sebet, melyet a bűntett az áldozaton ejtett. Az állam, ha már nem tudta megvédeni a sértettet a büntetendő cselekmény elől, nem teheti, hogy most a *sértett akarata nélkül* még inkább növelje annak szerencsétlenségét, nem akarhatja azt, hogy annak még nagyobb kárt okozzon.

Azon correctivum, hogy ezen esetekben az eljárás nyilvánossága kizáratnék, nem nyujt mindig menedéket a bűnvádi eljárásból a sértettre háramló bajok ellen. Mert egyrészt az eset többnyire ilyenkor is kiszivárog a nyilvánosság elé, másrészt pedig, ha titokban maradna is, gyakran a sértettnek nem

csupán az eset nyilvánosságra kerülése által okoztatik ujabb csapás, hanem már a bűnvádi eljárás keresztülvitele által is.[1]

Azért hasonló esetekben a sértett valóban megkívánhatja az államtól, hogy az ő érdekei — habár a tettes büntetlenül hagyásának árán is, — megkiméltessennek és a bűnvádi eljárás az ő akarata ellenére meg ne indíttassék, mert *neki valóban több érdeke van a bűnvádi eljárás mellőzése iránt, mint a mennyire a közérdek a tettes megbüntetését kívánja.*

S hogy ezen érdek mily alapon nyugszik, az egyes büntetendő cselekmények különbözősége szerint nagyon különböző lehet, de ez a körülmény a dolog lényegén mit sem változtat.

Az erőszakos nemi közösülésnél, a női szemérem elleni egyéb büntetendő cselekményeknél és a nőrablásnál a sértett nő szemérmének és jó hirnevének kimélése; a gyermekrablásnál és a kiskoruak ellen elkövetett fajtalanságnál az a tekintet, hogy a szegény gyermek, ki a büntetendő cselekmények áldozatául esett, a hosszas faggatásoktól, vizsgálatoktól megóvassék és igy elkerülhető legyen az, hogy e gyalázatos delictum örökre a kiskorú emlékébe legyen vésve és annak erkölcsi fejlődésére kétségtelenül káros hatást gyakoroljon; végre a család körében elkövetett vagyon elleni büntetendő cselekményeknél a családi érdek iránti tekintetek azok, melyek az

[1] Pl. az erőszakos nemi közösülésnél, a kiskoruak ellen elkövetett fajtalanságnál; előbbi esetben a női szeméremérzet, utóbbiban a kiskorú gyermek erkölcsi érdeke sérthető igen nagy mértékben az által, hogy a bűnvádi eljárás folyamatba tétetik és a sértett nem csupán megszégyenítő kihallgatásoknak, de különböző vizsgálatoknak is vettetik alá.

eljárásnak a sértett fél indítványától való függővé tételét igazolják.

Mindezen szempontokat részünkről «*a sértett fél kímélete*» megjelölés alatt véljük összefoghatóknak. E kifejezés teljesen jellemző és a mellett elég rövid arra, hogy a különböző árnyalatok összefoglalására kiválóan alkalmas legyen. És tagadhatlanul ez az a szempont, mely a rómaiak korától fogva egész napjainkig a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményének felállítására a fő indokul szolgált.

Nem szabad azonban felednünk, hogy egyes esetekben maga *az állam is komolyan érdekelve van abban*, hogy a sértett akarata nélkül bűnvádi eljárás ne indíttassék.[1] Mindazon büntetendő cselekményeknél, melyek a család körében követtetnek el, azon körülmény, hogy az állam hivatalból megindítja az eljárást, legtöbbször szétszakítja azon még fenmaradt vékony kötelékeket, melyek a család tagjait még egymáshoz füzik és ezáltal tönkre teszi azon intézményt, mely az állami életnek alapját képezi: a családot.

A szerencsétlen férj, kinek neje házasságtörést követett el, esetleg, egyes esetekben fontos indokok és körülmények befolyása alatt megbocsátana nejének; de ha hivatalból indíttatik meg a bűnvádi eljárás, ha a dolog nyilvánosan szellőztetve lesz és a bűnös nő büntetését elnyeri, alig fog köztük később a kibékülés bekövetkezni. Vége van a családnak. Hasonlókép az atya, kit fia meglopott, egyes esetekben megbocsátana a tán csak pillanatra megtántorodott bűnösnek, de ha a fiú már évekig tartó fegyházra volt ítélve

[1] V. ö. *Dochow* id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 259. l.

és e büntetés kiállása után visszatér, alig fog visszafogadtatni a családba, vagy ha igen, az a családi viszony sohasem lesz oly benső, mint előbb volt.

Kétségtelen tehát, hogy ezen és hasonló esetekben a bűnvádi eljárás megindításához be kell várni azt, hogy a sértett ez iránti kívánatát [1] kinyilvánítsa.

Ezt a jogérzet, a czélszerűség és az állameszély annyira megkövetelik, hogy ezen intézmény felállítását a felvilágosult törvényhozás sohasem fogja mellőzni. Csak természetes azonban, hogy az ide sorolt egyes eseteknek a legnagyobb gonddal kell megválogatva lenni és a törvényhozásnak folytonosan vigyáznia kell arra, hogy ezen büntetendő cselekmények száma a *szükségen túl ki ne* terjesztessék és a mellett ez intézmény úgy szabályoztassék, hogy hátrányos következményei lehetőleg elkerültessenek és a különösen esetleges visszaéléseknek teljesen eleje vétessék.

Ily szabályozás mellett nem lehet kétség az iránt, hogy a sértett fél kiméletének szempontja a modern törvényhozások mindegyikénél utat fog magának törni és a vizsgálatunk tárgyát képező intézmény felállítását, illetőleg fenntartását mellőzhetlenné teszi.

B) Sokkal kétesebb ellenben, hogy mennyire igényelhet elismerést az a második szempont, mely *bizonyos jogsértések csekélyebb jelentőségét* tekinti a hivatalból való üldözés mellőzésének indokául. Tagadhatlan, hogy ezen felfogás, mely annyi megtámadtatásban és czáfolásban részesült, népszerűtlenségét

[1] Említettük már, hogy ez nem tulajdonképeni indítványtétel, a sértett egyszerűen csak azt jelenti ki, hogy ő az eljárás megindítását kívánja.

főleg azon tarthatlan indokoktól vette, melyeket mellette felhozni szoktak.

Leggyakrabban szokták használni azon érvet, hogy vannak büntetendő cselekmények, melyek csak az illető magán egyént érintik, a ki ellen elkövettettek; a közérdeket ellenben csak nagyon alárendelt mértékben sértik.

Az ellenmondás, melyet ez érv tartalmaz, első tekintetre is feltünik. Már maga azon körülmény, hogy az állam valamely cselekményt büntetendő cselekménynek minősített, mutatja, hogy az a jogrendet a társadalmi érdeket is sérti, nem lehet tehát azt állítani, hogy e cselekmény csak valamely magánegyén ellen elkövetett magánjellegű jogsértésnek tekintendő.

Ugyanezen indokból meg nem állhat *Liszt* azon érve, hogy bizonyos cselekmények csak akkor jelentkeznek büntetendőknek, ha azon egyén, ki ellen elkövettettek, jogsértéseknek tekinti őket.

Igénytelen véleményünk szerint sohasem lehet magánegyénnek azon jogot megadni, hogy ő a maga változó és ezen kérdésben egyáltalában nem irányadó felfogásával döntsön valamely cselekménynek büntetendő, vagy nem tiltott volta felett. E kérdés eldöntésére egyedül a büntető törvényhozás lehet hivatott, mely az egyes esetekben *csak a bűnvádi eljárás folyamatba tételét (tehát nem a büntetendőséget)* teheti függővé a sértett fél akaratától.

Teljesen mellőzve *John*-nak azon tökéletesen téves és már fennebb czáfolt nézetét, hogy némely csekélyebb jogsértéseknél csak a sértett fél nyer igényt a büntetésre, itt még csak *Bar*[1] felfogását kell ki-

[1] Id. ért. a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. (1871) 644—645 l.

emelnünk, mely szerint *bizonyos büntetendő cselekményeknél a bűnvádi üldözés szüksége csak a legközelebbről érdekelt körökben nyilatkozik.*

A jogrend megsértése oly csekély, hogy erélyesebb repressióra: büntető úton való megtorlásra csak akkor van szükség, ha azt a sértett fél maga is kívánja, az ellenkező esetben a jogrend valójában csak oly kis mértékben zavartatott meg, hogy a miatt az állam büntető bíróságait, azt a nagy és nehézkes apparatust, mely e czélra felállítva van, mozgásba hozni valóban nem érdemes. [1]

De ez indokon kivül van még egy, mely mellőzhetővé teszi azt, hogy az állam minden apró jogsértésnél hivatalból lépjen fel és tegye folyamatba az eljárást.

Kétségtelen, hogy *valamennyi jogsértés megtorlására, melyek valamely államban elkövettettek, a büntető bíróságok határozottan képtelenek* [2]. Bármily sok organumot állít is fel az állam büntető hatalmának érvényesítése czéljából, bármily lelkiismeretességgel és pontossággal végzik is ezek feladatukat, még sem képesek mindazon büntetendő cselekményeket üldözni, melyek az illető államban elkövettetnek. Igy van ez már azért is, mert a büntetendő cselekmények egy jelentékeny részéről az állam büntető hatóságai egyáltalában nem is nyernek tudomást.

Igy állván a dolog a kérdés csak az lehet, hogy

[1] Ha egy magánegyén azt állítja egy másikról hogy «gazember», ez által maga a jogrend legtöbbször nagyon csekély mértékben van megsértve, a közérdek gyakran épen nincs csorbítva, és ha a sértett a cselekmény megbüntetésére súlyt egyáltalán nem helyez, úgy nem sok ok van az állam büntető hatóságának működését elrendelni.

[2] *Dochow* id. ért. a Holtzendorff-féle Handbuch IV. köt. 260. lapján.

minő büntetendő cselekmények büntetlenül maradása jár a közérdekre nézve legcsekélyebb kárral. És e tekintetben kétely tárgyát nem képezheti, hogy inkább azon büntetendő cselekmények maradjanak büntetlenül, a melyek csekély jogsértést képeznek, a melyek a jogrendet kevésbé zavarják, és igy a megtorlás szükségének érzetét kevésbé keltik fel, a melyek kevésbé veszélyesek, kevésbé rendítik meg a közbizalmat, kevésbé hivják ki az állam büntető hatóságának működését. Ezeknél a bűnvádi úton való megtorlás elmaradása valami kiválóbb veszélyt nem képezvén, nem lehet helytelenítni, ha az állam büntető igényének érvényesítését itt a sértett fél akaratától teszi függővé.

De azonkivül a büntetendő cselekmények egy egész csoportjánál valóban minden veszély nélkül a sértettre lehet bizni annak eldöntését, hogy az illető cselekmény, melyet *az állam általában véve büntetendőnek nyilvánított, az illető concrét esetben jogsértés gyanánt lesz-e tekintve. Az állam büntető hatóságai teljesen képtelenek e kérdés eldöntésére*, épen mert a sértett fél egyéni viszonyait kellőleg nem ismerik.

Ez az eset fordul elő *a becsületsértésnél* azon okból, mert ezen büntetendő cselekmény jogsértő minőségére a sértett társadalmi helyzete, állása, felfogása és életviszonyai igen jelentékeny befolyással birnak.

Legyen szabad erre nézve néhány példát felhoznunk. Ha egy lelkésznek azt mondjuk, hogy «gyáva», kétségtelenül nem fogja ezt oly mérvű sértésnek tekinteni, mintha ugyane kifejezést egy katona ellen használjuk. Viszont ha egy katonáról azt állítjuk, hogy kicsapongó életet folytat, ez azt esetleg egy-

általában nem fogja sértésnek venni, holott ugyanezen állítás egy lelkészszel szemben használva, már a rágalmazás tényálladékát állapíthatja meg.

De van még egy indok, mely úgy a becsületsértésnél, mint még különösen a rágalmazás vétségénél is a hivatalból való eljárás mellőzése mellett alaposan felhozható.

A mai közfelfogás, legalább a társadalom egyes osztályaihoz tartozó egyénekre nézve, azt az illemszabályt állítja fel, hogy a becsületsértésnek, valamint a rágalmazás vétségének bűnvádi úton való megtorlása nemcsak hogy helyre nem állítja a sértett reputációt, sőt bizonyos fokú lenézést von maga után a sértettre nézve. Az állam tehát akkor, midőn e büntetendő cselekményeket hivatalból üldözi, nemcsak nem segít a sértetten, de annak határozottan kárt tesz. Egy bizonyos foka a sértett fél kiméletének, ha nem is szükségessé, vagy ép elkerülhetlenné, de legalább czélszerűvé teszi azt, hogy az eljárás folyamatba tétele csak a sértett kívánatára történjék. Helyesen mondja *Carrara*,[1] hogy «minden polgár maga legjobb birája annak, miként akarja védeni becsületét, és ha el akarja kerülni a nyilvánosságot és a rajta elkövetett becsületsértés köztudomásra hozatalát, megvárhatja az államtól, hogy ez ne tegye azt az ő akarata nélkül».

Mi kivált a magyar nép erős jogérzeténél és azon tulajdonságánál fogva, hogy igazait nem szokta elvenni hagyni, erősen hiszszük, hogy nálunk egyáltalában nem lenne veszélyes, sőt inkább — már a közvádló hatóság túlságos megterheltetésének kikerü-

[1] Programma Parte speciale III. köt. 1831. §.

lése szempontjából is — csak czélszerű volna, a becsületsértés, valamint a rágalmazás vétségeinek megtorlását jövőre is a sértettnek hagyni fenn.

Sőt lehet komoly érveket felhozni a mellett is, hogy egyéb természetű apróbb jogsértések: a vagyonrongálás, a tulajdon elleni kihágások egyes nemei szintén csak a sértett kívánsága folytán üldöztessenek.

Ha valaki pajkosságból az út mellett levő fáról egy ágat vagy pár virágot letép, vagy a gyümölcsös kertből néhány darab gyümölcsöt lop, nagyon kérdéses, hogy megzavarása-e ez a jogrendnek és bűnvádi úton való megtorlást igényel-e még azon esetben is, ha a sértett ez iránt semmi lépést nem tesz, sőt a csekély kár által egyáltalában nem is látja magát sértettnek.

Túlzás nélkül lehet állítani, hogy ilyen apró jogsértésekért, ha azokra a sértett maga sem helyez sulyt, a büntető eljárást megindítani *felesleges*.

Mindamellett e jogsértéseknél nagyon kell vigyázni, hogy a kellő határ túlhaladva ne legyen, s hogy e büntetendő cselekmények számát túlságosan ki ne terjeszszük, mert a csekélyebb jogsértések könnyelmű elhanyagolása igen gyakran a nagy büntetendő cselekmények gyarapodására vezet; a tettes, ki apró vétségekkel kezdte meg a bűn ösvényére lépést, könnyen fog a megkezdett úton előhaladni és ezenkivül, ha sok büntetendő cselekmény megtorolatlanul marad, a közbiztonságba vetett bizalom és hit is megrendül. Ha e veszélytől akár a népnek a büntető igazságszolgáltatás iránt tanusított közönye miatt, akár más okból tartani lehet, úgy az állam nem követ el hibát,

ha ezen apróbb jogsértéseket is hivatalból üldözendőknek jelenti ki. Ez utóbbiak tekintetében tehát *mindig az illető állam concrét viszonyainak kell dönteni a hivatalból való üldözés mellőzése vagy ennek fentartása iránt.*

A becsületsértésnél és rágalmazásnál (a 269—272. §§. eseteteit kivéve) nézetünk szerint minden esetre *czélszerű* lenne a büntető eljárás folyamatba tételéhez a sértett fél fellépését bevárni. Ismételve hangsulyozzuk, hogy csak *czélszerű* lenne. Mig ugyanis a tulajdonképeni értelemben vett sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél az eljárásnak a sértett fél indítványától való függővé tevését büntető politikai tekintetek *határozottan követelőleg szabják elő*: addig itt nem lehet szó *feltétlenül parancsoló tekintetekről*, hanem csak arról, hogy az általunk javasolt intézkedés sok előnynyel jár és számos indokkal bir.

Nem kell hosszasan bizonyítgatnunk, hogy e berendezés által a becsületsértés és rágalmazás vétségeinek közjogi jellege egyáltalában nem szenvedne, e cselekmények puszta magán büntettekké nem válnának, sőt ellenkezőleg ez esetekben is mindig közérdekből megtorlandóknak tekintetnének és csupán az eljárás folyamatba tétele függne a sértett akaratától. —

De határozottan ki kell jelentenünk, hogy bármilyen jogsértéseket tartson is az állam ide sorolandóknak, szabja bár azok körét — a gyakorlati szükséghez képest — szükebbre vagy tágabbra, *e vétségeket részünkről egyáltalában nem tartjuk a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé sorolhatóknak,*

hanem azt véljük, hogy mivel azoktól egészen elütő jellegűek, egészen más természetűek, mivel felállításukra egészen más körülmény szolgált alapul és mivel a sértett fél indítványára büntetendő cselekményektől egészen elütő szabályozást igényelnek: ez okokból *azoktól tökéletesen külön választandók és egészen más törvényhozási szabályozásnak alávetendők volnának.*[1]

E különválasztást teljesen indokolja már azon körülmény is, hogy a két különböző csoportba tartozó büntetendő cselekmények mindegyik csoportjánál *egészen más-más indok* igazolja a sértett fél fellépésének megkívánását.

A tulajdonképeni értelemben vett *sértett fél indítványára büntetendő cselekmények* többnyire sulyos büntettek, melyeknél kizárólag *a sértett fél és hozzátartozói iránti kimélet* vezeti az államot arra, hogy a *sértett félnek az eljárás folyamatba tételének megakadályozására jogot adjon.*

Mert ezen bűntetteknél valóban nem az indítvány megtétele, hanem *az indítvány megtételének elmulasztása* által gyakorolja a sértett a neki adott jogot, a sértettnek itt az esetek legnagyobb részében nem az áll érdekében, hogy az eljárás megindíttassék, hanem hogy az elmellőztessék. A sértett itt akkor él e jogával, ha az indítványozási határidő alatt indítványt nem tesz; ha ellenben megteszi az indítványt, csak az általános szabály: a hivatalból való üldözés következik be — ámbár nem szükségszerüleg. —

[1] Habár e szétválasztást eddig még csak az osztrák javaslat kisérlette meg keresztül vinni, de feladatát nem sikerült megoldania, a mennyiben eme teljesen elkülönítendő két csoportot ismét nagy mértékben összevegyítette.

mert a sértettnek csak joga van az eljárás megindítását kívánni, de az, hogy e folyamatba tétel megtörténjék-e, teljesen a közvádló hatóságtól és az illetékes büntető bíróságtól függ. A sértettnek ezt kikényszeríteni jogában nincs.

Egészen másképen áll a dolog a *magánvádra üldözendő vétségeknél.* Az állam itt azért ad a sértettnek döntő jogot az eljárás megindítására, vagy annak mellőzésére befolyhatni, mert *feleslegesnek tartja az eljárás folyamatba tételét akkor, ha azt a sértett sem kívánja.* Csak ha a sértett az ellene elkövetett cselekménynek bűnvádi úton való megtorlását határozottan óhajtja, csak akkor van szükség erélyesebb repressióra és ez esetben a büntető eljárás okvetlenül folyamatba teendő.

A sértett joga tehát az előbbi esetben *negativ*, az utóbbi esetben *positiv* jellegű. Már maga ezen körülmény, — hozzávéve még azt, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél súlyos büntettekről, a magánvádra üldözendő vétségeknél ellenben csekély jelentőségű jogsértésekről van szó, — határozottan szükségessé teszi e két csoport különválasztását.

E két teljesen különböző szempont alá eső csoport összekeverése — a mi főleg a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállítási indokának nem elég alapos vizsgálatából vette eredetét, — okozta a legnagyobb bajokat, melyekben az általunk vizsgált tan eddig szenvedett és okozta főleg azt, hogy ez intézmény helyes alapelveken nyugvó törvényhozási szabályozásban nem részesülhetett.

Azt hiszszük elérkezett ideje annak, hogy a törvényhozás — saját tapasztalatain okulva — elhatározza magát azon lépésre, mely e tan tekintetében

előbb-utóbb elkerülhetlen: *elválaszsza a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket a magánvád folytán üldözendő vétségektől.*

Az előbbi csoport fentartását büntető-politikai tekintetek és magasabb államérdekek határozottan követelik; a magánvád folytán üldözendő vétségek felállítását nyomós czélszerűségi szempontok kívánatossá teszik.

Hogy mikép volna e két intézmény külön-külön szabályozandó, arra vonatkozó nézeteinket alább kíséreljük meg előadni, itt a már kifejtettek után csak azt akarjuk kijelenteni, hogy részünkről a magán vád folytán üldözendő vétségek megtorlását *teljesen a sértett fél magánvádjára biznók*, őt jogosítanánk arra, hogy e delictumok miatt bűnvádi keresettel lépjen fel a büntető bíróság előtt és az általa emelt vádat az eljárás egész folyamán át képviselhesse. A közvádló hatóság képviselőjét pedig legfelebb egyes kivételes esetekben tartanók feljogosítandónak arra, hogy a sértettől a fennebb említett vétségek megbüntetése iránti keresetet közérdekből átvállalhassa.

A sértett félnek mint magánvádlónak természetesen ugyanazon jogok volnának megadandók, a melyek a közvád képviselőjét illetik, különösen ő volna a «dominus litis», és igy a vádat az eljárás folyamán bármikor elejthetné, a minek következménye az eljárás beszüntetése volna.

A különbség tehát a büntetendő cselekmények e két csoportja közt nemcsak *jogalap, jelleg és jogi természet* tekintetében, de *az eljárás egész menetére nézve is* rendkivül lényeges volna. A sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél csak a sértett

kivánatának kijelentése kivántatnék meg a bünvádi eljárás folyamatba tételéhez, az így megindított eljárás ellenben mindenkép az általános szabályok szerint volna folytatandó, s nevezetesen a vádat a rendes közvádló hatóság: a királyi ügyészség képviselné; ellenben a magánvádra üldözendő vétségeknél maga a sértett képviselné a vádat az egész eljárás során, ő tehát folytonosan activ szerepet vinne és valósággal magánvádlóként működnék.

2. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények létkérdése.

Azon kétségtelenül felháborító visszaélések és visszásságok, melyek a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények *jelenlegi szervezete mellett* a gyakorlatban, különösen Németországban előjöttek, egy erős áramlatot és irányt idéztek elő, mely ez intézmény jogosultságát egyenesen kétségbe vonja, és annak teljes megszüntetését sürgeti.[1]

Az újabb irodalomban *Köstlin*[2] az első, ki ez álláspontra helyezkedik és legalább *elvileg* elvetendőnek tartja a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállítását.

Nézetét mindenekelőtt avval indokolja, hogy miután a modern büntetőjog a magánbűntett és magán-

[1] A régibb irók közöl e nézeten vannak *Oersted* «Neuer Beitrag zu den Verhandlungen über Gegenstände der Strafgesetzgebung» (Koppenhagen, 1826) 265. és köv. l.; *Trummer* «Kriminalistische Beiträge» III. köt. 2. és 215. l. Ők abból indulnak ki, hogy az állam közérdekből büntetvén, mindazon esetekben, hol a közérdek és jogrend meg van sértve, hivatalból köteles is eljárni.

[2] Neue Revision der Grundbegriffe des Kriminalrechts (Tübingen, 1845) 906—908. l. és System des deutschen Strafrechts I. köt. 513. l.

büntetés fogalmát már elejtette. következetlenség a sértettnek megadni azon jogot, hogy döntsön a felett, vajjon valamely cselekmény büntetendő-e vagy nem. Következetlenség ez azért is, mert mihelyt elismertetik, hogy a büntetendő cselekmény lényegileg nem az egyesnek sértése, hanem a jogrendnek megszegése, mihelyt öntudatra emelkedik az, hogy az államnak, mint a jogeszme organumának a jogrendet képviselnie kell, akkor nem lehet szó arról, hogy a sértett lemondása (Verzicht) a bűnvádi eljárás megindítását kizárhassa. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának igazolására felhozott okokat pedig *Köstlin*, minden bővebb indokolás nélkül, kevésbé tarthatóknak (wenig stichhaltig) jelenti ki.

Az éles eszű tudós ez érvelése a czélszerűségi és büntető politikai szempontok teljes elhanyagolására mutat, ha tehát a fennebbiekben sikerült kimutatnunk hogy e szempontok itt nem mellőzhetők, úgy *Köstlin* nézetének helytelenségét is bebizonyítottuk. De ezenkivül fejtegetése már azon okból sem fogadható el, mert annak kiindulási pontja teljesen tarthatlan. A sértett fél ezen esetekben nem a cselekmény büntetendősége felett dönt, hanem a felett, hogy indíttassék-e a miatt büntető eljárás. E jog igen nyomós czélszerűségi okokból adatik meg neki, és hogy ez okok tarthatatlanok lennének, azt *Köstlin* meg sem kisérlette kimutatni.

Az általunk vizsgált intézmény második ellenese: *Medem*,[1] a sértett fél indítványára büntetendő cselek-

[1] L. «Beseitigung der Antragsdelicte» czimü értekezését a Gerichtssaal XXIX. köt. (1877) 509. és köv. l. Külön lenyomatban «Reform der Theorie der Antragsdelicte» czim alatt (Stuttgart, 1878).

mények jelenlegi szervezetének és törvényhozási szabályozásának teljes megváltoztatását kívánja. Értekezése, melyből a kérdés behatóbb tanulmányozása és különösen jogalapjának vizsgálata egyáltalában nem tünik ki, három, a német bűnvádi gyakorlatban előfordult, jogesetből indul ki. Első sorban ugyanis azon a visszásságokat illustrálja egy példával, melyek az indítványozási határidőnek *folytonos* jellegéből esetleg bekövetkezhetnek, másodsorban rámutat arra a törvényhozási szabály káros következményeire, hogy az indítványozási jog a sértett fél halálával elenyészik; végül az e joggal elkövetett zsarolást és a sértett fél törvényes képviselőinek egyéb visszaéléseit jelöli ki az elkerülhetlen reformintézkedések tárgyául.

Mindezen tekintetekben — bár azokra vonatkozólag *Medem* egyáltalában nem jelöli meg a teendő reformintézkedések irányát, — osztjuk nézetét annyiban, hogy e kérdések jelenlegi szabályozása mielőbbi módosítást igényel. Erre vonatkozó nézeteinket alább egyenkint előadván, itt csak azt kell kiemelnünk, hogy ezen részletkérdések magának az egész intézménynek szükségességét, nélkülözhetlenségét egyáltalában nem czáfolhatják, ezek csak mellékes dolgok, melyek — a mennyiben szükséges — kellő törvényhozási intézkedések által módosíthatók, a nélkül, hogy azért az egész intézményt megszüntetni kellene.

Magát az általunk vizsgált intézménynek lényegét *Medem* nagyon gyarló tárgyalásban részesíti. Már maga azon körülmény, hogy szerzőnk az indítvány elmulasztásának, és így a bűnvádi eljárás megakadályozhatásának jogát a kegyelmezésjogával, az indítvány megtételének jogát pedig a bosszúállás jogával

helyezi párhuzamba:[1] világosan mutatja, hogy *Medem* az intézmény lényegét teljesen félreismerte, mert a fennebbiek után talán már nem kell részletesen fejtegetnünk, hogy az indítványozási jog nem ezen okból, hanem részint azért adatik meg a sértettnek, hogy a bűnvádi eljárást, mely reá nézve újabb nagy csapást képezne, megakadályozhassa (ez tehát nem a *vádlott* megkegyelmezése, hanem a sértett jogos érdekeinek figyelemre méltatása); részitn pedig azért, mert egyes csekélyebb jogsértéseknek bűnvádi úton való megtorlása felesleges volna akkor, ha azokra még a sértett fél sem helyez semmi súlyt. Ez utóbbi intézkedés nem a bosszuállás jogát adja meg a sértettnek, mert a bűnvádi úton való megtorlást a bosszuállással helyezni egy szinvonalra mindenesetre oly felfogás, mely helyeslésre számot nem tarthat.

Igénytelen véleményünk szerint még nagyobb hibája *Medem*-nek, hogy a sértett fél kiméletének szempontját, mely az általunk vizsgált kérdésnek mindig vezérszempontja volt, nem akarja jogosultnak elismerni, sőt azt állítja, hogy oly büntetendő cselekményeket, melyeknek megtorlását a közérdek parancsolja, az állam nem hagyhat üldözetlenül pusztán magánérdekek iránti tekintetekből. Mi nem osztjuk ezt a felfogást, sőt azt hiszszük, hogy ha valamely bűnösnek megbüntetése csak úgy lehetséges, ha ezáltal ártatlanok szerencsétlenségét növeljük, akkor az államnak mellőzni kell a megtorlást, mert ha áll az az elv, hogy inkább száz bűnös meneküljön, mint egy ártatlan büntettessék: úgy itt is érvényre kell emelkedni azon elvnek, hogy inkább büntetlenül szaba-

[1] L. id. ért. 12. l. második bekezdés és 14. l. 3. jegyzet.

duljon a tettes, mintsem a már úgy is szerencsétlenné vált sértett még nagyobb bajnak tétessék ki.

De nem feladatunk *Medem* összes helytelen nézeteit egyenként czáfolni,[1] csupán azon javaslatára akarunk még kiterjeszkedni, melylyel a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállítását pótolhatónak véli. Ő ugyanis (id. m. 31—32 l.) azt tartja, hogy mivel a sértettnek nem az eljárás megindítása, hanem *az eljárás megakadályozása* van érdekében, ennélfogva őt arra kellene feljogosítani, hogy *a büntetés mellőzését* (Nichtbestrafung) indítványozhassa. Már a porosz törvénynél, melynek 140. §-ából *Medem* ezen eszmét átvette, iparkodtunk kimutatni, hogy ez az intézkedés nemcsak czélját tévesztett és eredménytelen, de tökéletesen helytelen is lenne.

[1] Ki kell azonban jelentenünk, hogy azon megjegyzések, melyekkel *Medem* ki akarja mutatni, hogy a házasságtörésnél, a nőrablásnál, elcsábításnál és a kiskoruak ellen elkövetett fajtalanságnál az indítvány megkivánása felesleges (l. id. m. 20—21. l.), bennünket egyáltalában nem győztek meg.

A mi mindenekelőtt a három előbbi büntetendő cselekményt illeti, ezeknél az indítvány megkivánását korántsem *csak* azon indok teszi szükségessé, hogy a bünvádi eljárás a tettes és a sértett közti kibékülést meggátolná. Az csak nagyon mellékes indok; fő: a sértett fél kimélete. De még, ha nem így állana is a dolog, *Medem* azon állítása, hogy az eljárásnak hivatalból való megindítása esetén a kibékülésnek mi sem áll útjában, tökéletesen téves, mert a kiállott, kivált hosszabb tartamu szabadságvesztés büntetés a dolog természeténél fogva a családi kötelékeket teljesen szétrombolja.

Azon másik állítás pedig, hogy a kiskorú gyermek a család körében a rokonok által úgy is eléggé kikérdeztetni szokott a rajta elkövetett gyalázatos bűntett felől, és így nem tesz különbséget, hogy még a büntető bíróság által is kihallgattatik-e vagy nem, nem tekinthető nyomatékos érvnek, mert ez a kikérdezés párhuzamba se helyezhető azzal a nagy apparatussal eszközölt, ünnepélyes kihallgatással, mely ép e minőségénél fogva eltörölhetlenül vési magát a szerencsétlen kiskorú emlékezetébe.

A czél nem éretnék el azért, mert legtöbbször már maga az eljárás megindítása és evvel együtt a büntetendő cselekménynek nyilvánosságra hozatala, még inkább pedig az eljárás folytatása a sértett érdekeit a legérzékenyebben sérti, és így ez érdekek nem lesznek kiméive az által, ha a már megindított eljárás beszüntettetik. E mellett azonban helytelen is volna ez intézkedés azért, mert a sértettnek valóban kegyelmezési jogot adna, a mi a kegyelmezési jog nyilvános jellegével összeegyeztethetlen és a mellett sem nem szükséges, sem nem czélszerű.

Medem addig is, mig az általa javasolt intézkedések törvényhozási úton keresztülvihetők lesznek, arra törekszik, hogy a jelenleg érvényben álló törvényes intézkedések lehetőleg úgy magyaráztassanak, hogy a legnagyobb visszaéléseknek és hátrányoknak eleje vétessék.

E czélból szerinte az indítvány megkivánhatósága és visszavonásának megengedhetősége *lehetőleg megszorítólag*, ellenben az indítvány és az indítványozásra jogosított fogalma és az indítványozási határidő lehetőleg kiterjesztőleg lennének magyarázandók.

E kivánat azonban keresztülvihetlen és helytelen, mert rossz törvényhozási intézkedések mellőzése azok legalis javítása által eszközlendő, nem pedig úgy, hogy erőszakos magyarázatok utján a törvényhozás által egyáltalában nem szándékolt intézkedéseket akarunk a törvénybe bele magyarázni.

Azért foglalkoztunk ily részletesen *Medem*-nek — különben szerintünk jelentéktelen — munkájával, hogy az általa felhozott érvek főbbjeit megczáfolni igyekezzünk. Az eddigiekkel talán sikerült kimutatni

legalább annyit, hogy *Medem* épen nem bizonyította be azt, hogy a sértett indítványára büntetendő cselekmények intézménye eltörlendő volna.

De egy iró sem támadta meg még ezen intézményt oly hévvel, oly kiméletlenséggel, egy sem kívánta annak oly teljes megszüntetését, mint a legujabb kor egyik legkiválóbb kriminalistája: *Binding*. Azon nagy tekintély, melyben ez iró méltán részesül, azon kiváló hely, melyet ő a kriminalistika újabb irodalmában elfoglal, kötelességünkké teszi, hogy nézeteivel behatóbban foglalkozzunk. És ez annál inkább kötelességünk, mert habár e kiméletlen támadás annyi ellenkező álláspontou levő iróval szemben *elszigetelt* marad is, mégis figyelmet érdemel azon részletes indokolás, melylyel azt *Binding* támogatja.

Binding abból indul ki,[1] hogy habár a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézménye nem a bűntettesnek érdekében állíttatott fel, a gyakorlati alkalmazásban mégis a gonoszság támogatására és az igazak és az igazság megkárosítására szolgál.

Ez intézmény ugyanis megkárosítja első sorban az *államot*, mint büntetésre és üldözésre jogosított személy összeséget és elvonja attól a pertörlés és megkegyelmezés jogát is. Az ide sorolt büntetendő cselekményeknél ugyanis a felett, hogy van-e szükség a bűnvádi eljárás megindítására a büntetés alkalmazására, vagy a kegyelmezésre, nem az állam dönt, hanem az indítványozásra jogosított magánegyén. — Ez érv egyáltalában nem képes meggyőzni bennün-

[1] L. Handbuch des deutschen Strafrechts von *Dr. Karl Binding* I. Bd. (Lipcse, 1885) 603. l. 5. jegyzet.

ket a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményének helytelenségéről. Igaz, hogy a büntetési jog az államot illeti, igaz, hogy az állam azt rendszerint hivatalból gyakorolja is, de kivételesen egyes esetekben épen *maga az állam* teszi azt a sértett akaratától függővé azért, mert érzi, hogy a sértett akarata ellenére e jog gyakorlására jogosítva nincs; mert tudja, hogy e jog érvényesítésével a sértettnek szerencsétlenségét csak növelné. Ez utóbbi parancsoló tekintet az, mely elől az államnak elzárkózni nem lehet, s a mi mellett teljesen elenyészik az a csekély visszásság, hogy ez intézmény a rendszer chablonjába nem illik bele.

2. De — mondja *Binding* — megkárosítja ez intézmény a sértettet is akkor, ha ez utóbbi képtelen az indítványt idejében megtenni, vagy ha neki személyesen indítványozási joga nincs, hanem e jog lelkiismeretlen képviselőjét illeti meg, ki azzal visszaél.

Ezen két hátrány olyan, melyeknek mindegyikén lehet segíteni: előbbin az által, hogy az indítványozási határidőt nem tekintjük «tempus continuum»-nak, hanem azt csak azon időtől fogva számítjuk, midőn a sértett fél képes volt indítványt tenni, az utóbbin ellenben oly módon, hogy a törvényes képviselőnek az indítványozási joggal elkövetett minden visszaélését szigorúan megbüntetjük.

3. A legérzékenyebben sérti e jog *Binding* szerint az igazság azon alapelvét, hogy a bűnnek mindig érdeme szerint meg kell lakolnia. Mi azt hiszszük, hogy ha magasabb állami érdekek követelik az absolut igazság szempontjának bizonyos esetekben figyelmen kivül hagyását, úgy az állam, mely csak a polgári

igazság megvalósítását tekintheti feladatának, e feltétlenül parancsoló tekintetek elől el nem zárkózhatik.

4. Az állam hatóságait ez intézmény magán önkénynek teszi ki.

Részünkről ezt a hátrányt szemben avval, hogy a sértett fél érdekeinek figyelembe vétele mellőzhetlenül szükséges, szintén nem tartjuk elég oknak ez intézmény eltörlésére, és pedig annál kevésbé, mert a sértett *itt rendszerint* nem önkényesen, hanem úgy fog eljárni, a mint azt saját érdekei parancsolják, már pedig ez érdekeket az állam jogosultaknak ismerte el, midőn azok miatt a bűnvádi eljárás megindítását mellőzendőnek mondta ki.

5. Ellenben — mondja *Binding* — javára szolgál ez intézmény a bűntettesnek, ki az indítvány megtételének elmulasztása által gyakran menekül a büntetéstől.

Ez kétségtelenül így van és tagadhatlanul hátrány az igazságszolgáltatásra nézve, de mivel ezt egy nagyobb baj elhárítása teszi szükségessé, abban meg kell nyugodnunk.

6. Az indítványozásra jogosítottat e jog — *Binding* szerint — arra utalja, hogy jogával aljas kereskedést üzzön, sőt nem ritkán egyenesen felhivja őt a zsarolásra. Ez állítás, úgy a mint téve van, meg nem állhat. Csak annyi való, hogy e jog, — sajnos, — gyakran visszaélésekre szokott felhasználtatni. E körülmény azonban — szerintünk — csak e visszaélések meggátlását czélzó intézkedések megtételére és nem az egész intézmény megszüntetésére szolgálhat indokul.

7. Javára szolgál az indítványozási jog az indítvány megtételére képtelen sértett fél képviselőjének is, ha ez képviselője érdekeit lelkiismeretlenül feláldozni akarja.

Említettük már, hogy e visszaélés büntető úton orvoslandó.

Ily módon egyenként cáfolván ezen állításokat, nem oszthatjuk *Binding* azon felkiáltását, melylyel támadását végzi, hogy t. i. az egész intézmény alapjában rossz és teljesen megszüntetendő. Már maga azon körülmény, hogy *Binding* a vizsgálatunk tárgyát képező intézmény tulajdonképeni alapját: a sértett fél kiméletének szempontját nemcsak hogy nem bizonyította be tévesnek, de nem is iparkodott azt megczáfolni,[1] világosan mutatja, hogy ez intézmény valódi bázisa megingatva nincs.

És részünkről mindaddig, mig be nem lesz bizonyítva, hogy a sértett fél kiméletének szempontja elismerésre, figyelembe vételre számot nem tarthat, — a mi meggyőződésünk szerint sohasem lesz beigazolható, — mindaddig a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények fentartását határozottan szükségesnek tartjuk.

Készséggel elismerjük azonban, hogy ez intézmény jelen alakjában sok visszaélésre vezet, *hogy ily kiterjedésben és ily szabályozás mellett nem tartható fenn*; kétségtelennek tartjuk, *hogy a gyökeres reform elodázhatlan; de a fenforgó bajokon nem az intézmény végleges*

[1] Tekintve, hogy *Binding* a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának indokolására felhozni szokott egyéb érveket mind részletesen czáfolja (Lásd id. m. I. köt. 604—606. l.) ezen szempont czáfolatának mellőzése csak onnan magyarázható, hogy azt *Binding* is jogosnak ismeri el.

megszüntetése által lehet segíteni, a mi csak újabb és tán még nagyobb bajoknak lenne kútforrása, hanem helyes irányban módosító törvényhozási intézkedések tétele által.

Ezen tekintetekben igénytelen egyéni nézetünket alább részletesen előadván, most csak azt akarjuk kiemelni, hogy a mint a történelmi fejlődés vázlatából kitünik — a sértett fél kiméletének jogosult voltát a legrégibb időktől fogva minden büntetőjog elismerte, elismerte már akkor is, midőn még külön állami vádhatóság nem is létezett, hanem az eljárás csak magán személyek fellépése folytán indíttatott meg. A mit a törvényhozások annyi évszázadokon át szükségesnek, mellőzhetlennek tartottak, azt a modern kor, a modern törvényhozás, mely nem absolut igazságossági elméleteket akar megvalósítani, hanem büntetőpolitikai tekintetek által is vezéreltetik, bizonyára nem mellőzheti.

Nem lehet tenni ezt már azért sem, mert ily módon újabb csapás okoztatnék a sértettnek és oly érdekek lennének károsítva, melyeket a felvilágosult törvényhozás a feltétlen büntetést kivánó igazságossági elméleteknek áldozatul nem vethet oda.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményének létezése össze van forrva a magasabb büntetőpolitikai szempontok és czélszerűségi tekintetek figyelembe vételének szempontjával, és mindaddig, mig ezek teljesen figyelmen kivül hagyatni nem fognak, — a mi óriási hiba volna az állam részéről — addig ez intézmény sem lesz eltörölhető. És nem ismerhetjük el nyomatékosnak *Binding* azon érvét[1] sem, hogy a sértett fél indítványára bünte-

[1] L. Handbuch I. köt. 614. l.

tendő cselekmények intézményének teljesen anomalikus természetét bizonyítja már az is, hogy az államot ezen büntetendő cselekményeknél csak a büntetési jog (Strafrecht) illeti, ellenben ezen büntetési jog érvényesítése (Strafklagrecht) magán személyre van bízva, annak önkényétől függ. Az indítványozásra jogosított, tehát egy magán személy, — mondja *Binding* — jogosítva van az állammal, a büntető hatalom birtokosával szemben arra, hogy dönthessen a felett, vajjon az állam büntetési igényét érvényesítheti-e vagy nem. Egy magánosnak hatalmában van a közvád emelését kierőszakolni. Az állam bűnvádi kereseti joga (Strafklagrecht) a sértett kegyelmétől függ, és csak annak akaratánál fogva gyakorolható. Eclatáns ellenmondást követünk el, ha meghagyjuk az államnak a büntetési jogot, de elveszszük tőle a lehetőséget, hogy e jogot érvényesíthesse. A magánvádnak és az indítványnak *Binding* szerint csak ott van logikai jogosultsága, a hol magánbüntetés hozatik be.

Ez érvelést nem tehetjük magunkévá, mert nem szabad feledni, hogy az állam maga mond le büntetési jogának őt megillető érvényesítéséről, nem azért, hogy azt a sértett önkényének átengedje, hanem annak tiszta öntudatában, hogy a sértettnek és az igazságnak tartozik vele.

Tökéletesen téves *Binding*-nek azon állítása is, hogy az egyes indítványozási joga alapján kierőszakolhatja az állam fellépését. Ez egyszerűen nem áll. Sem az államügyésznek, sem a bíróságnak nem kötelessége a sértett indítványának hódolni. Az előbbi, ha nem akarja, nem indítványozza az eljárás folyamatba tételét, a bíróság pedig, ha a cselekmény tényálla-

dékát nem látja fenforogni, vagy a vádlottat nem látja bűnösnek, felmentést mond ki. Az pedig, hogy az intézmény nem illik a büntetőjog közjogi jellegű rendszerébe, hogy nem felel meg a logika minden követelményének és egy előre construált elméleti schemá-nak, az egyáltalában nem zárja ki ez intézmény helyességét. Erre nézve azt lehet megjegyezni, hogy — mint *Bruns* [1] igen helyesen kiemeli — «a jog nem azért létezik, hogy logikus categoriákat, pedans felosztásokat vigyen keresztül, hanem azért, hogy az emberi társadalom létezését olyképen szabályozza, hogy minden egyes életczélját és érdekeit biztosan elérhesse». Hogy azok az intézmények, melyek erre a czélra szolgálnak, valamely theoretikus chablonba bele nem illeszthetők, azok helyességén mit sem változtat. És azon a nagy elven, hogy a büntetés a közérdekből alkalmazandó, akkor sem lesz rés ütve, ha egyes — *mindig kivételes* — esetekben a bűnvádi eljárás megindítása a sértett panaszától tétetik függővé. Nem is szorul bizonyításra, mert tökéletesen magától értetik az, hogy a büntetendő cselekmény ezen esetekben is a jogrend megszegését képezi, hogy a büntetés nem a sértettnek nyujtott magánelégtétel, hanem nyilvános megtorlása marad a jogsértésnek. Kétségtelen továbbá, hogy a büntetés és a bűnvádi eljárás feletti rendelkezési jog ezen esetekben is nem a sértettet, hanem az államot illeti és az állam a büntető eljárás folyamatba tételének jogát csak czélszerűségi okokból engedi át a sértettnek.[2]

[1] A *Holtzendorff*-féle Encyclopaedie der Rechtswissenschaft, 405. l.

[2] Helyesen mondja *Dochow* (id. ért. *Holtzendorff*-féle Handbuch, IV. köt. 241. l.), hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmé-

Mindezek alapján nézetünk oda irányul, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézménye továbbra is *okvetlenül fentartandó.*

Kérdés tárgyát csak az képezheti, melyek azon büntetendő cselekmények, melyeknél a sértettnek az indítványozási jog megadandó és melyek azon reformok és törvényhozási intézkedések, melyekkel ez intézmény jelenlegi hibái alaposan orvosolhatók lesznek. Ez azon két kérdés, melyre szerintünk ez intézmény tárgyalásánál a fősúlyt helyezni kell.

3. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények jogi természete.

Azon kérdés, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézménye *eljárási, vagy anyagi jogi jelleggel bir-e,* a német jogirodalomban igen behatóvizsgálat tárgyát képezte. Azt mondhatjuk, hogy az ide vonatkozó irodalomnak egyik legjelentékenyebb hibája az, hogy *nem* a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának indokait, — a mi pedig határozottan lényegesebb, — hanem azon kérdést tárgyalja rendkivül kimerítően, vajjon a büntető jog melyik részébe: az alaki, vagy anyagi büntető jogba tartozik-e a vizsgálatunk tárgyát képező intézmény.

Pedig, ha e kérdés nem is mondható egészen lényegtelennek, utóvégre mégis csak mellékesnek fog

nyeknél — *még akkor is, ha az eljárás magánvád alapján történik — mindig az állam büntetési kötelezettségének érvényesítése forog szóban,* nem pedig a sértettnek szolgáltatandó magánelégtétel. Igaz ugyan, hogy a magánvádló a vád emelésével egy őt megillető jogot gyakorol, de e jog őt csak mint a közület, az összeség tagját illeti és az állam megköveteli, hogy a közület érdekei a magánvád gyakorlásánál is irányadókul vétessenek.

feltünni, ha figyelembe veszszük, hogy — egy, különben már hatályon kivül helyezett törvény kivételével, — az összes modern törvényhozások és pedig az érvényben levők kivétel nélkül *az anyagi büntetőjog körében* tárgyalják a fejtegetésünk tárgyát képező tant. Tekintve azt, hogy ennek folytán a tételes jogokat tárgyaló összes tankönyvek és kommentárok szintén az anyagi jog körébe kénytelenek e kérdést beosztani, így az elméleti vita majdnem tárgy nélküli s legalább is sajnálnunk kell azt a sok fáradságot és vitatkozást, mely e kérdésre fordíttatott és mely fontosabb tárgynál, az intézmény *jogalapjának* fejtegetésénél felhasználva, azt hiszszük, többre vitte volna tudományunkat.

A kérdés ily részletes vizsgálatára a német irodalomban az a körülmény adta meg az alkalmat, hogy a német birodalmi büntető törvénykönyv nem tartalmazott intézkedést arra nézve, vajjon azon bűncselekményeknél, melyek az előbbi törvény érvényének tartama alatt hivatalból üldöztettek, melyeknél azonban az új törvény a sértett fél indítványát kivánja meg az eljárás folyamatba tételéhez, a régi törvény érvényben léte alatt indítvány nélkül folyamatba tett eljárás az új törvény életbelépte után is folytatható-e.

A kérdés eldöntése első sorban attól függött, vajjon az intézmény anyagi, vagy alaki természetűnek ismertetik-e fel. Ha az indítvány megkivánása *eljárási jellegű* előfeltétel, úgy az indítvány nélkül folyamatba tett eljárás is *tovább folytatandó*, mert az eljárási törvények életbe léptök után azonnal minden folyamatban levő ügyre alkalmazandók; ha ellenben

e feltétel *anyagi természetű*, úgy a büntető törvénykönyv 2. §-ának értelmében azon törvény alkalmazandó, *mely az indítványt megkívánja*, miután ez a büntethetőséghez több előfeltételt kötvén, enyhébbnek tartandó.

A mi mindenekelőtt ez utóbbi nézetet illeti, meg kell jegyeznünk, hogy azon állásponttal, mely az enyhébb törvény kérdését a sértett fél indítványára büntetendő cselekményekkel összekapcsolhatónak tartja, részünkről egyet nem érthetünk. Kétségtelen és a fennebbiek után újabb bizonyítást nem igényel, hogy az indítvány megtétele az eljárás folyamatba tételéhez nem a *tettes*, *nem a vádlott* érdekében, hanem egészen más okokból kivántatik meg. Az állam *a sértettet* és nem a vádlottat akarja ez intézmény által kímélni. Az a kérdés tehát, hogy melyik törvény enyhébb, itt döntő szempontnak el nem ismerhető és nem lehet azt állítani, hogy az enyhébb törvény volna itt alkalmazandó. Nem lehet ezt állítani azon másik okból sem, mert a törvény 2. §-ának azon intézkedése alatt, hogy több törvény közől a *legenyhébb* alkalmazandó, kétségtelenül ama törvény értetik, mely a *büntetés* tekintetében legenyhébb, mely a legenyhébb büntetési nemet, illetőleg ugyanazon büntetési nemet a legkisebb mértékben szabja ki a kérdéses bűncselekményre. Oly mellékes kérdések, hogy a bűncselekmény büntetése mily előfeltételektől van függővé téve, annak eldöntésére, hogy melyik törvény enyhébb, befolyással nem birhatnak. Mert vegyük például, hogy egyik törvény hivatalból üldözendő delictummá minősít valamely bűncselekményt és arra 2—5 évig terjedhető fegyház büntetést szab, a

másik ellenben megkívánja a cselekmény büntethetőségéhez a sértett indítványát, de a büntetést 5—10 évig terjedhető fegyházban állapítja meg. Azt hiszszük, minden hosszabb fontolgatás nélkül is arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy az *előbbi* törvény az enyhébb, habár az indítványt meg nem kívánja is.

De térjünk át *a jogi természetre vonatkozó nézetek* tárgyalására. E kérdésre vonatkozólag a német birodalmi büntető törvénykönyv életbeléptét közvetlenül követő időben a dolgozatok egész csoportja jelent meg.[1]

E dolgozatokban három nézet nyert kifejezést. Az *első* nézet szerint a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézménye *anyagi jogi* jellegű; a másik szerint teljesen *eljárási* természetű, a harmadik csoportba tartozók egy közvetítő nézetet keresvén, ez intézményt első sorban *anyagi jogi jellegűnek* tekintik ugyan, *de* kiemelik, hogy *eljárási jellegű következményei vannak.*

I. Az első nézet fő képviselője: *Bar*,[2] ki abból indul ki, hogy a sértett fél indítványa nem csak az eljárás megindításának, hanem a büntetendőségnek is előfeltételét képezi és így nem lehet azt tisztán eljárási jellegűnek állítani. A felett, hogy forog-e fenn indítvány vagy nem, nemcsak az államügyész és a vizsgáló biró döntenek, hanem végső sorban a kérdés mindig az itélőbiró eldöntése alá tartozik. Ez

[1] A *Goltdammer*-féle Archiv für gemeines deutsches und für preussisches Strafrecht 1871. évfolyama (XIX. köt.) telve van idevágó dolgozatokkal.

[2] L. «Ueber einige Fragen der sogenannten rückwirkenden Kraft eines neuen und insbesondere eines milderen Strafgesetzes» czimü értekezését a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. kötetének (1871) 73—77. l.

is mutatja, hogy az indítvány fenforgása vagy fenn nem forgása a vádlott megbüntetése tekintetében eminens fontossággal bir.

Az állam büntetési igénye csak akkor keletkezik, ha az indítvány megtétetett, indítvány tétel előtt büntetendő cselekményről sem lehet szó. Ennélfogva *az indítvány a delictum létezésének előfeltétele.* Már pedig ha a bűncselekmény minden előfeltételét büntető eljárási jellegűnek tekintenénk — *Bar* szerint — annak kellene tekintenünk *a tényálladék minden egyes alkatelemét is*, mert e constitutiv elemek létezésétől, vagy nem létezésétől ép úgy függ bizonyos meghatározott bűncselekmény fenforgása vagy fenn nem forgása, mint az indítvány megtételétől. Ily módon tehát az anyagi jog összes intézkedéseit, kivéve magát a büntetési sanctiót eljárási jellegűvé lehetne átalakítani, az eljárás körébe lehetne sorolni.

De ezenkivül — mondja Bar — a tapasztalat is a mellett szól, hogy az indítvány megkivánását tárgyazó intézkedések nem lehetnek eljárási természetűek. Majdnem az összes modern büntető törvények ezen intézményt és annak részleteit az anyagi büntető törvénykönyben szabályozzák, már pedig mégis csak különös volna, ha mindezen törvények tévesen jártak volna el.

A bűnvádi eljárás azon szabályokat tartalmazza, melyek *a büntető jog érvényesítésének* általános alakjait határozzák meg; a *büntető jog keletkezésének* szabályai ellenben *az anyagi jog* körébe tartoznak. Az államnak pedig a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél mindaddig nincs büntetési igénye (?), mig a sértett az indítványt meg nem tette. Az állam

büntetési igénye csak akkor keletkezik, midőn az indítvány megtétetik. Az ide vágó szabályok tehát, mint az állam büntetési jogának keletkezésére vonatkozók: *az anyagi törvénybe valók.*

Bar e felfogását részünkről nem csak végeredményében, de különösen az általa felhozott azon állítás tekintetében sem oszthatjuk, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél az indítvány megtétele előtt az államnak büntetési igénye nem létezik.

E felfogás teljesen téves, mert az állam, ha bizonyos cselekményt büntetendőnek jelentett ki, akkor a büntetéshez már ezen cselekmény elkövetésével igényt szerez magának, és a legnagyobb visszásság volna, ha az állam e büntetési igény létezését minden szükség nélkül a sértett fél önkényétől tenné függővé.

E kérdés egyik éles eszű és kiváló alapos vizsgálója *Samuely* [1] e mellett kimutatja, hogy e nézet teljesen tarthatlan eredményekre vezetne.

E nézet szükségszerű következménye volna ugyanis, hogy az állam mindaddig, mig az indítvány meg nem tétetik, *nem volna jogosítva kegyelmezési és pertörlési jogát gyakorolni,* mert még nem keletkezett büntetendő cselekmény, illetve nem is keletkezett az államnak büntetési igénye. Már pedig absolute semmi ok sem hozható fel arra, miért kelljen a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket a kegyelmezésből tökéletesen kizárni, holott ezeknél is a pertörlést és a kegyelmezést ugyanazon magasabb állami

[1] L. «Zur Lehre von den Antragsdelicten» czimü értekezését a Gerichtssaal XXXII. köt. (1880) 4. és köv. l.

érdekek követelhetik, mint a hivatalból üldözendő büntetendő cselekményeknél.

De ki volna zárva az indítvány hiányában *az illető büntetendő cselekmény elévülése is*, mert az államnak büntetési igénye még nem keletkezvén, annak elévülése sem kezdhet folyni.[1] Ily módon azután, mivel az indítvány megtételének határideje azon időtől fogva kezd folyni, melyben a sértett a cselekményről és a tettesről tudomást szerzett, megtörténhetnék, hogy ha ezek a tettesnek csak hosszabb idő mulva jutnak tudomására, úgy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények elévülése, bármily csekélyek legyenek is e delictumok, tovább tarthatna, mint a legsulyosabb hivatalból üldözendő büntetendő cselekmény elévülése. Sőt azon esetben, ha a sértett soha sem szerezne tudomást e büntetendő cselekményekről, annak elévülése tulajdonkép ki volna zárva.

Ha továbbá az államnak a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél büntetési igénye nem volna, *úgy ezekre nézve nem lehetne bűnpártolást elkövetni*, a mi megint nemcsak a logikával jön kiegyenlíthetlen ellenmondásba, de szerfelett veszélyes is volna. E szerint mindazon törekvések, melyek arra irányzódnak, hogy az indítványozásra jogosított az

[1] Az ellenkező nézeten van *Binding* (Grundriss, 164. l.), ki azt hangsúlyozza, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények elévülése már az előtt kezd folyni, *mielőtt az állam üldözési joga keletkezett volna*. De az az állítás, hogy a mi még nem is keletkezett, a mi még nem is létezik, már elévülni kezdjen, annyira ellenkezik a logikával és a dolog természetével, hogy e felfogás tévessége magából kiderül. Ha pedig azt akarjuk, hogy az elévülés a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél is a cselekmény elkövetésével kezdődjék, azt kell elfogadnunk, hogy az állam büntetési igénye már az indítvány megtétele előtt létezik.

indítvány megtételében meggátoltassék, tökéletesen büntetlenül volnának hagyandók.

De ezenkivül megoldást igénylő és semmiképen nem indokolható volna azon további kérdés, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél ki van tehát feljogosítva a büntetendő jellegnek a kérdéses cselekményekre való reáruházására. Mert azt nem lehet komolyan állítani, hogy a sértett fél, egy magán egyén jogosíttassék fel az állam részéről dönteni a felett, hogy valamely cselekmény büntetendő vagy megengedett-e.

De nem fogadhatjuk el *Bar* nézetét, nem csupán a vele összefüggő számtalan visszásság folytán, hanem azért sem, mert a mellette felhozott érveket nyomósaknak nem tartjuk.

Mindenek előtt nem hozható párhuzamba az indítvány valamely bűncselekmény tényálladékának egyes elemeivel, mert míg ezen constitutiv elemek nélkül nincs büntetendő cselekmény: addig ez indítvány nélkül igen is létezik, csakhogy annak bűnvádi úton való üldözése feltételes. Alább czáfolván az ezen nézeten levő többi irók[1] által felhozott ujabb ér-

[1] *Bar* nézetéhez csatlakozik *v. Specht* (Das mildere Strafgesetz mit Rücksicht auf die Antragsdelicte czimü értekezésében a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 234—248. l.), a ki kiemeli, hogy a törvény nemcsak akkor enyhébb, hogyha enyhébb büntetési nemet szab, hanem akkor is, ha a büntethetőségnek több előfeltételét állítja fel (?), ha a büntetendő cselekmény tényálladékát szükebbre szabja, mert ekkor több akadály van gördítve a büntetés alkalmazása elé. (E felfogással ellenkező nézetünket már fennebb kifejtettük.)

A törvényhozás — folytatja Specht — az által, hogy hasonló intézkedéseket az anyagi törvénybe felvesz, kétségtelenül elismeri, hogy anyagi jogi jelentőséget *is* tulajdonit nekik.

Az által, hogy a törvény nem elévülés gyanánt fogja fel az indítványozási idő elmultát, elismeri, hogy a büntetendő cselekmény az indít-

veket, itt csak azt kell ismételnünk, hogy a sértett fél indítványának megkivánását anyagi jellegű intézkedésnek nem tarthatjuk.

ványozási határidő elteltével nem szünik meg büntetendő lenni, hanem egyáltalában csakis az indítvány megtétele esetén lesz büntetendő, az indítvány tehát a büntetendőség feltételét képezi.

Spinola (Das Verhältniss des § 2 des Strafgesetzbuchs für den norddeutschen Bund zu den sogenannten Antragsdelicten a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. [1871] 371—385. l.) a német birodalmi büntető-törvénykönyv egyes kifejezéseiből akarja az általa vitatott nézet helyességét beigazolni.

Mindenekelőtt hangsúlyozza, hogy a 61. §-nak e szavaira: «Antrag auf *Verfolgung*» nem lehet nagy súlyt helyezni, mert a törvény más helyeken ellenkező kifejezést használ (például a 63. §-ban ez áll: «auf *Bestrafung* angetragen worden ist»). — De már maga azon körülmény, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tana azon fejezetben van elhelyezve, a melynek czime: «Gründe, welche *die Strafe* ausschliessen oder mildern» — világosan bizonyítja, hogy az ide sorolt bűncselekmények az indítvány nélkül nem büntetendők, csakis a sértett indítványa folytán válnak büntetendőkké (?). Az indítvány megkivánása nem tartozik ugyan a bűncselekmény tényálladékához, *de a büntetés alkalmazásának mégis pótolhatlan előfeltételét képezi*, ennek hiánya ép olyan büntetéskizárási ok, mintha valamelyik tényálladéki mozzanat hiányoznék, vagy elévülés, kényszer, vagy jogos önvédelem forogna fenn.

v. Rönne (Ueber den Grundsatz der rückwirkenden Kraft des Strafgesetzes und seine Anwendung auf die sogenannten Antragsdelicte a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 435—446. l.) azzal kezdi fejtegetéseit, hogy a büntető-törvénykönyv 1. §-a értelmében *magában véve* egy cselekmény sem *büntetendő*, hanem csak annyiban, a mennyiben a törvény ezt büntetendőnek nyilvánítja és ennek következtében büntetéssel sújtja. Ezért helytelen azt mondani, hogy a cselekmény már magában véve *büntetendő* (strafbar), holott magában véve legfelebb *büntetésre méltó* lehet, vagyis az általános jogfelfogás szerint büntetést érdemelhet. Valamely cselekmény büntetendősége tehát nem egyéb, mint a büntető-törvénykönyv által bűncselekménynyé való minősítése. Minden cselekmény csak a törvény erejénél fogva büntethető. A büntetendőség tehát azon feltétel, mely alatt valamely cselekmény általában büntetőjogilag tekintetbe jöhet, és ezért a büntetendőség kimondása az *anyagi* büntetőjogba tartozik, a miből ismét következik, hogy minden szabály, mely azt tárgyalja, hogy mily előfeltételek alatt büntethető valamely cselekmény, egyúttal szükségkép anyagi jellegű. Ennélfogva a törvény azon intézkedése, hogy valamely cselekmény indítvány folytán üldözhető, ezen bűncselekmény bünte-

II. A második nézet, mely intézményünknek *eljárási jelleget* tulajdonít, abból indul ki, hogy az állam büntetési igénye mindjárt a cselekmény elkövetése által keletkezik, csak hogy annak érvényesítése, vagyis a büntetendő cselekmény üldözése van feltételhez (t. i. a sértett fél indítványához) kötve.

tendőségének lényeges alkatrészét képezi, mert ez *a büntetendőséget feltételessé* teszi. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tehát *feltételesen büntetendők*, de mivel a büntetendőség kimondása mindig anyagi jogi jelleggel bir, ennélfogva az egész intézmény *anyagi jogi jellegű*.

Bennünket *Rönne* érvei sem birtak meggyőzni. Hisz, ha az ő nézete állana, úgy minden oly körülményt, mely a magában véve büntetendő cselekmény üldözését kizárja (tehát az elévülést is) anyagi jogi jellegűnek kellene tartanunk.

E szerint a házasságtörés csak akkor válnék büntetendővé, mikor miatta a házasság felbontatott. Polgári bíróságoknak a tettes bünösségétől egészen független azon nézete, hogy forog-e fenn ok a házasság felbontására vagy nem, ez döntsön egyedül a tettes büntetendősége felett? Ép így áll a dolog az indítványnyal.

Itt meg egy arra hivatottnak egyáltalában nem tekinthető magánegyénnek állna jogában eldönteni a cselekmény büntetendő, vagy megengedett voltát.

Ugyane nézeten van még *zum Sande* (Ueber die durch § 64, Absch. 1 des Strafgesetzbuchs gebotene Einstellung des Verfahrens a *Goltdammer*-féle Archiv XXI. köt. [1873] 426. és köv. l.), ki nyiltan kijelenti azon merész állítását, hogy *az indítvány nélkül* az illető cselekmény nem képez büntetendő cselekményt.

Reber (id. m. 60—98. l.) egy 1872. február 12-diki bajor legfőbb itélőszéki határozat indokolásának kiegészitésével azt tartja, hogy az indítvány megkivánása tisztán és vegyítetlenül *anyagi jogi jellegű*. E nézetét a következőkkel indokolja: 1. A büntető-törvénykönyv az indítvány elmulasztását, vagy annak visszavonását a büntetést kizáró okok közé sorolja. (Ezen érvét azonban maga *Reber* czáfolja meg, midőn kifejti, hogy ez csak az ide vonatkozó történeti felfogás miként jéről szolgáltat tanuságot és más bizonyítékot nem képezhet.) 2. Maga a törvény is nem egy helyen «Strafantrag»-ról szól, és az indokok a 61. §-hoz azt mondják, hogy a büntetés csak akkor következik be, ha kellő idő alatt indítvány tétetik (ez — szerintünk — nem bizonyít semmit). 3. Azután Reber igen hosszas elméleti fejtegetések után, melyekben a büntetőjog alapelveinek természetét vizsgálja, arra a következtetésre jut, hogy *valamely büntetendő cselekmény büntetendősége felőli törvényes intézkedések, tehát a bün*

Ez álláspontot *Heinze* [1] fejtette ki először részletesen. Ő mindenekelőtt azt emeli ki, hogy az indítvány csupán *az eljárás megindításának* előfeltétele, az elitélésnek *nem*, mert akkor az itélet végrehajtásához is meg kellene kívánni a sértett fél beleegyezését,

tetendőség feltételeinek szabályozása is az anyagi jogba tartozik. 4. A 61. §. által használt szó: Verfolgung, teljesen egyenlő (?) ezzel: Bestrafung, ennélfogva a 61—65. §§. intézkedései okvetlenül anyagi jogi jellegüek, mert csak a büntetendőség feltételeit szabályozzák és nem annak érvényesítését, vagyis *nem a bűnvádi eljárást.*

Ugyanezen nézetet osztja *Kohler* (Deutsches Patentrecht, II. rész, Mannheim und Strassburg [1878] 510. l.), ki azonban nézetét bővebben nem indokolja.

v. Kirchenheim (id. m. 65. l.) azt állítja, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél az állam előtt indítvány nélkül nem is létezik delictum, mert ha azt mondjuk is, hogy csak az üldözés függ a sértett indítványától és a cselekmény büntetéssel fenyegetett marad: mégis bizonyos, hogy a büntetőjogi üldözés indítvány hiányában ki van zárva és így a cselekmény tényleg büntetlen marad. Csak a sértett akaratának nyilvánítása folytán lesz a cselekmény büntetőjogi jelentőségű. Mindaddig, míg az indítvány nincs megtéve, a cselekményt az állam *az erkölcs vagy a magánjog* (!) körébe tartozónak kell hogy tekintse. De azután maga *Kirchenheim* is megijed következtetéseitől, és mindjárt azt kezdi bizonyítgatni, hogy ennek daczára még sem azonosítható az *Antragsdelict* és *Privatdelict* fogalma, mert a kettő egymástól lényegesen különbözik.

Már ezen két fogalom összekeverésének lehetősége is mutatja, hogy mily veszélyes területre visz bennünket azon elmélet, melyet a szerző kifejt. De e felfogás elméletileg sem tartható, mert nem kell bizonyítanunk, hogy tökéletes képtelenség a büntetendő cselekményt addig, míg a sértett indítványt nem tesz, a magánjog körébe tartozónak venni. *Kirchenheim* azon ellenvetése pedig, hogy az indítvány hiányzása esetén egészen egyre megy, büntetendőnek tartjuk-e a cselekményt, mert semmi esetre sem büntethetjük, nem találó, mert e kérdésben nem az eredmény határoz. Hisz' azon cselekmény sem szünik meg büntetendő cselekmény maradni, melynek tettese beszámíthatlan állapotban van, vagy mely önvédelemből lett elkövetve, csak büntetése van ezeknek czélszerűségi okokból kizárva.

E nézet utolsó követője *Geyer* «Grundriss zu Vorlesungen über gemeines deutsches Strafrecht» (I. köt. München, 1884) 205—206. l.

[1] «Das Verhältniss des Reichsstrafrechtes zum Landesstrafrecht» (Lipcse, 1871) 67. és köv. l.

illetve az indítvány új kinyilatkoztatását. És ez a körülmény, hogy a büntetéssel való fenyegetés a hivatalból üldözendő és a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél teljesen ugyanaz, bizonyítja, hogy az indítvány egyáltalában nem tartozik a büntetendő cselekmény tényálladékához és nem más, mint eljárási előfeltétele az állam büntető hatóságai fellépésének és működésének épen úgy, mint az államügyész indítványa a vizsgáló biró tevékenységének előfeltételét képezi.

Dochow [1] azt csatolja e nézethez, hogy az ide vonatkozó szabályok eljárási természetét már azon körülmény is világosan bizonyítja, hogy az indítvány csak a büntető eljárás megindításának előfeltétele, ellenben a cselekmény büntetendő marad, habár az indítvány nem tétetett is meg, vagy a megtett indítvány visszavonatott is. Ép úgy nincs semmi befolyása az indítványnak a büntetés nagyságára.

Dochow szerint ez intézménynek teljesen eljárási jellegénél fogva a sértett fél indítványára büntetendő cselekményekre vonatkozó intézkedések *a bűnvádi eljárási törvénybe volnának elhelyezendők*, mert kivételt képeznek a modern bűnvádi eljárást uraló, *hivatalból való üldözés* elve alól és így oda tartoznak, a hol a büntetendő cselekmények üldözésének elvei szabályoztatnak. [2]

[1] L. id. ért. *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 242. l.

[2] E kívánatnak eddig csak az 1869. április 30-án kelt volt *hamburgi büntető eljárás* felelt meg, mely a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanát 10. §-ában tárgyalja.

Dochow alapos összeállítása szerint (l. id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 243—246. l.) a többi törvények kivétel nélkül mind *az anyagi büntető-törvénybe* helyezték az ezen intézmény szabályozására

Ezen, főleg *Heinze* és *Dochow* által képviselt nézet, mely az indítvány megkivánását *kizárólag eljárási* jellegű előfeltételnek tünteti fel, tagadhatlanul több alappal bir és sokkal inkább elfogadható volna, mint *Bar* és társainak az a felfogása, melylyel a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket *kizárólag az anyagi jog* körébe utalják.

Nem kell ismételve bizonyítgatnunk, hogy teljes lehetetlenség valamely a sértett fél indítványára

vonatkozó elveket, és pedig a legkülönbözőbb helyekre. A *bádeni* és *württembergi* codexek az elévüléssel kapcsolatban, a mennyiben külön elévülési időket állítanak fel ezekre vonatkozólag. A *bajor*, *hesszeni*, *thüringeni*, *zürichi*, *bazeli* az indítványozásra jogosított lemondását (Verzicht) *azon okok* közé sorolják, melyek a bűnvádi eljárást, vagy a büntetés végrehajtását kizárják. A braunschweigi büntető-törvény a különös részben: *a vagyon elleni* és *a hivatali büntetendő cselekmények* közt tárgyalja e kérdést (!). Nem ilyen feltünő, de mégis különös a *württembergi* törvény eljárása, mely a különös rész legelején szabályozza ez intézményt.

A német birodalmi büntető-törvénykönyv, a poroszt követve, a büntetést kizáró okok közé sorolja az indítvány hiányát.

A *franczia* és *belga* jogban hiányzanak az ide vonatkozó általános szabályok. E körülményt kimagyarázza az, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények száma e törvényekben különben is igen csekély és így a szükséges részletintézkedések az egyes büntetendő cselekményeknél kényelmesen megtehetők.

A tankönyvek csak követik a tételes törvényeket, a midőn a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanát az anyagi jogban adják elő. Kivételesen azonban *a büntető eljárásban* tárgyalják e kérdést *Henke* (Handbuch des Kriminalrechts und der Kriminalpolitik, IV. köt. [1838] az eljárás elméleténél «Theorie des Kriminalprozesses») és *Planck* (Systematische Darstellung des deutschen Strafverfahrens [1857] 119. l.). *Hélie* — mint már fennebb említettük — e kérdést szintén eljárási kézikönyvében tárgyalja. Ellenben *Ortolan*, *Trébutien* és *Haus* tankönyvei vegyes jellegűek lévén (a mennyiben úgy a büntetőjog, mint a büntető eljárás általános tanait tartalmazzák), ezekből nem lehet kivenni, hogy ezen irók ez intézményt anyagi, vagy eljárási jellegűnek tekintik-e. Annyi bizonyos, hogy mindaddig, míg ez intézmény szabályozását, a büntető eljárási törvényekbe nem fogják áttenni, — a mi valószinűleg meglehetős sokáig fog csak bekövetkezni, — e kérdést a büntető eljárási tankönyvekben tárgyalni nem helyes és nem czélszerű. De kérdés, hol tárgyalandó az anyagi jogban.

büntetendő cselekményt mindaddig, míg az indítvány meg nem tétetett, vagy mikor az már visszavonatott, *a büntetőjogilag nem tiltott* cselekmények közé sorolni. Ezért nem lehet valamely cselekmény *büntetendőségét* a sértett fél indítványának megtételétől vagy elmulasztásától tenni függővé, ezért nem helyes a sértett fél indítványára *büntetendő* cselekményekről szólni, miután csak a bűnvádi úton való *üldözés* függ a sér-

Geib «Lehrbuch des deutschen Strafrechts» egy függelékben ott tárgyalja kérdésünket, a hol a büntetőtörvények magyarázásának megszüntéről szól (Anhang § 83 *a)* Verzicht auf die Klage), *Köstlin* (System 513—515. l. Anhang) az elévülés után egy *függelékben*, *Berner* (Lehrbuch 14-dik kiad. 307. l.) a büntetés megszüntéről szóló czimben (Wegfall der Strafe), *Schütze* (Lehrbuch, 2-dik kiad. 50. §.) a büntetés előfeltételei, *Hugó Meyer* (Lehrbuch, 2-dik kiad. 297. l.) a büntetés alkalmazásának előfeltételei kapcsán tárgyalják az általunk vizsgált tant.

Sontag (Hugó Meyer Lehrbuch-jának birálatában a Kritische Vierteljahresschrift XIX. köt. [1877] 24—25. l.) a következő fejezet alatt akarja azt tárgyalni: «Strafgesetze mit bedingter Drohung». E felfogást részünkről azért nem oszthatjuk, mert a büntetés és a büntetőtörvény a sértett indítványának megkivánása esetén is feltétlen. Igaz ugyan, hogy az indítvány elmaradásának büntetlenség a következménye, de mégis kétségtelen, hogy csak a büntető igény *érvényesítése* függ az indítványtól. *Liszt* (Lehrbuch, 2-dik kiad. 43. §.) a sértett tél indítványára büntetendő cselekmények intézményét a büntetendőség (Strafbarkeit) előfeltételei közt; *Binding* pedig (Handbuch, I. köt. 124—138. §§.) az állam büntetési igénye érvényesítésének (Straf-Klagrecht) *feltételeinél* tárgyalja.

A mi azt a kérdést illeti, hogy a tételes törvényeknek melyik részében kellene e tant szabályozni, erre nézve *Dochow* azt hiszi, hogy ha a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények számára nem akarnánk egy külön fejezetet felállítani, akkor a bevezető intézkedések után (a német büntető-törvénykönyvben a 10. §. után) kellene elhelyezni az ide vonatkozó általános intézkedéseket. A nehézségek különben szerinte csak akkor fognak teljesen megszünni, ha ez intézményt az eljárási törvényben szabályozzuk és ekkor lesz elkerülhető az is, hogy ne kelljen ugyanazt a dolgot az anyagi törvényben és a büntető eljárásban is ismételni.

A jelenlegi tételes törvények többnyire a büntetést kizáró okokhoz sorolják ez intézmény szabályozását, csak az osztrák törvényjavaslat állít fel egy külön fejezetet a halmazat tana után «Strafverfolgung» czim alatt.

tett indítványának megtételétől, illetőleg fentartásától, miután tehát csak a sértett fél indítványára *üldözendő* cselekmények léteznek.

De még sem oszthatjuk *Heinze*-nek és számos követőjének [1] azon nézetét, hogy az indítvány megkivánása *kizárólag eljárási* jellegű előfeltétel. Kétségbe nem vonható körülmény, hogy az indítvány megtételének elmulasztása, illetőleg a megtett indítvány visszavonása a vádlott büntetésének elmaradását eredményezik, s ez világosan mutatja, hogy ezen jognak oly anyagi jogi jellegű következményei vannak, melyeket egyszerüen figyelmen kivül hagyni nem lehet.

Ezért nem helyeselhetjük a fennebbi nézetek egyikét sem, hanem csatlakozunk azon felfogáshoz,

[1] Az indítvány megkivánásának eljárási jelleget tulajdonítanak még: *Koch* («Die Antragsvergehen» czimü értekezése a Goltdammer-féle Archiv XIX. köt. 164—165. l.), ki szerint az indítvány az állami bünvádi eljárásnak, a büntetőjog érvényesítésének tisztán csak formális feltétele; továbbá *Nessel* (id. m. 9. l.), ki az indítványozási jogosultságot pusztán csak a bünvádi eljárás és nem az anyagi büntetőjog korlátozásának tartja. Ennek bizonyítására felhozza, hogy még az indítvány visszavonása esetén is nem a már magában véve büntetendő cselekmény szünik meg létezni, hanem csak annak üldözése lesz beszüntetve. *A biró, ha indítvány nincs, vagy ha az visszavonatott, nincs is jogosítva a bünösség kérdését*, vagy a büntetőtörvény alkalmazhatóságának kérdését *vizsgálni* és ezért az indítványozási jog az anyagi büntetőjogot, vagyis azon kérdést, hogy valamely cselekmény miféle feltételek alatt büntetendő, *egyáltalában nem is érinti (utóbbi állítás szerintünk már túlmessze megy, mert az indítvány hiánya, vagy visszavonása tényleg a büntetést is kizárja, tehát a legközvetlenebbül érinti az anyagi jogot is).*

Ez intézményt eljárási jellegünek tartják még, de figyelemre méltóbb új érveket nem hoznak fel, *Sontag* id. bírálata a Kritische Vierteljahresschrift XIX. köt. (1877) 24. l.

Oppenhoff (Das Strafgesetzbuch für das deutsche Reich, erläutert, 8-dik kiad. Berlin, 1881, ad 61. §. 155. l.), *H. Meyer* (Lehrbuch, 3-dik kiad. 1882, 369. l.), *Berner* (Lehrbuch, 14-dik kiad. Lipcse, 1886, 310. l. «Bedingung der *Verfolgung*»).

melyet *Fuchs* [1] fejtett ki először, hogy tudniillik az indítvány megkivánása első sorban a bűnvádi eljárás megindításának feltételét képezvén, *lényegileg eljárási természetű ugyan, de igen fontos anyagi jogi következményei vannak. Fuchs* szerint kétségtelen, hogy az indítványozási jog első sorban eljárási jelleggel bir, de már magából azon tényből, hogy indítvány nélkül nem történhetik büntetés sem, világosan következik, hogy az indítvány megtételének az anyagi jogra is rendkivül fontos következményei vannak. Az «eljárási szabályok» elnevezés alatt ugyanis *Fuchs* szerint csak azok érthetők, melyek az eljárás menetét szabályozzák, minden más intézkedés szerinte az anyagi törvénybe való. Már pedig az indítvány az eljárás menetén, annak rendes lefolyásán mit sem változtat, csupán annak megindítására bir hatással. Ennélfogva eljárási jellegű, de igen fontos anyagi jogi következményei vannak. [2]

[1] L. «Ueber die Behandlung der sogenannten Antragsvergehen im norddeutschen Strafgesetzbuch» czimű értekezését a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 82. l. és id. m. 33. és köv l.

[2] *Csatlakoznak* ezen nézethez *Hälschner* («Das mildere Gesetz mit Rücksicht auf die Antragsdelicte» czimű ért. a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 366. l. és «Deutsches Strafrecht» czimű mű I. köt. 711. l.), ki azt mondja, hogy a törvény nem ugyan a cselekmény büntetendőségét (Strafbarkeit), hanem *a tettes megbüntetését (Bestrafung) kétségtelenül függővé tette az indítványtól.* Ennélfogva, habár a 61. §. intézkedése *első sorban eljárási* természetű, *még se lehet azt tisztán eljárásinak minősítenünk*, miután az anyagi jogra kiható igen fontos következményekkel bir. Az indítvány megkivánásának fő oka nem a jogsértés csekélysége, hanem a sértett kiméletének szempontja. A sértettnek nincs joga a tettes megbüntetésére, hanem csak arra, hogy az üldözést és a tettes megbüntetését az indítvány megtételének elmulasztása, illetve az inditvány visszavonása által *megakadályozza*.

Részletesebb indokolás nélkül ugyanezen álláspontot fogadja el: *Klebs* «Zur Lehre von den sogenannten Antragsverbrechen» a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 575. l.

A mi most már a hosszú vita eredményét illeti, *kétségtelen, hogy az indítvány megkívánása* első sorban eljárási jellegű feltétel, mert a cselekmény büntetendő minősége az indítványtól nem függ, ellenben indítvány nélkül a bűnvádi eljárás folyamatba nem tehető.

Kétségtelen, hogy *az állam büntetési igénye azonnal keletkezik, mihelyt a kérdéses büntetendő cselekmény tényálladéka megvalósult,* vagyis mihelyt mindazon *constitutiv elemek*, melyektől az állam a kérdéses büntetendő

Továbbá *Francke* «Das deutsche Strafgesetzbuch». Ugyanott. XX. köt. (1872) 14. és köv. l.

Binding «Die Normen und ihre Uebertretungen» I. köt. 19. és köv. l.

Schütze (Lehrbuch, 2. kiad. 1874, 168. l. 6. jegyzet) «Ein Missbegriff, in welchem Strafprozessrecht und materielles Strafrecht zusammenstossen».

Schwarze Commentar, 61. §. N. 1. *Olshausen* Commentar, 1-sö kiad. (Berlin, 1880) I. köt. 262. l. ad 61. §. N. 1. Szerinte az Antragsrecht *az anyagi és alaki jog határán* fekszik és mindkettőnek körébe belenyúlik, a nélkül, hogy egyikhez is kizárólag tartoznék.

Részletesebben nyilatkozik még e kérdésről *Samuely* («Zur Lehre von den Antragsdelicten» a Gerichtssaal XXXII. köt. 1880. évf. 1—30. l.), ki azt hiszi, hogy az állam büntetési igénye *mindjárt a cselekmény elkövetésével létrejön*, csakhogy annak érvényesítése az indítvány megtétele előtt nem történhetik meg, vagyis ezen esetben *az állam büntetési igénye csak feltételesen érvényesíthető* (ein Strafanspruch mit bedingter Verfolgbarkeit). Ez nem logikai ellenmondás, mert a magánjog terén is találkozunk egészen hasonló jogi alakulatokkal, pl. a le nem járt követelés szintén létezik, csakhogy a lejáratig nem érvényesíthető. Ezen okokból Samuely az első nézetet tarthatlannak tekinti. De ép úgy helyteleníti a második felfogást is, mely az indítványt tisztán eljárási jellegűnek tünteti fel. Szerinte az eljárás csak a már létező állami büntetési igény érvényesítésének módját szabályozza, ellenben annak keletkezése, az eljárás szabályozása körébe nem esik. Azon szabály, hogy az állam büntetési igénye mikor keletkezik, *kétségtelenül az anyagi jogba* való, mert ennek feladata meghatározni, mily feltételek alatt keletkezik az állam büntetési joga.

De nem helyes az indítvány vegyes természetét vitató nézet sem, mert egy szabály sem tartozhatik egyszerre *az oly lényegesen különböző anyagi és alaki jogba*. Ez logikai *lehetetlenség*.

cselekmény létrejöttét függővé tette, megvalósítva lettek.

Ha evvel szemben azt állítjuk, hogy e büntetési igény *csak az indítvány megtételével keletkezik*, kénytelenek leszünk arra az eredményre jutni, hogy a tettes cselekménye nem lévén büntetendő cselekmény, vagy a magánjog, vagy a puszta erkölcstelenség körébe tartozik, vagy épen *megengedett* volna; de egyúttal kénytelenek leszünk elismerni, hogy a cselekménynek a büntetendő jelleget a *sértett fél indítványa*, tehát

Végeredményül *Samuely* arra jut, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények elkövetése esetén az állam büntetési igényt nyer, *de ezt csak feltételesen érvényesítheti*, büntetési kötelezettsége (Strafpflicht) pedig csak az indítvány megtételével keletkezik. Az indítványozási jogosultság megszünte a feltételesen érvényesíthető állami büntetési igény megszüntét is maga után vonja, tehát a büntetendőség megszüntének egy különös faját képezi. A birodalmi büntető-törvénykönyvnek az indítványra vonatkozó szabályai mind *az anyagi jog körébe tartoznak*, mert azon feltételeket tárgyalják, melyek szerint az állam büntetési igénye, illetőleg kötelezettsége keletkezik, vagy megszünik.

Alfred Lehmann (Zur Lehre vom Strafantrage insbesondere der Sätze im § 61 des Reichsstrafgesetzbuchs, Lipcse, 1881, 1—18. l.) abból indul ki, hogy ha valaki valamely az állam által büntetendőnek nyilvánított cselekményt elkövetett, ez által büntetendővé (straffällig) válik, *csak a büntető eljárás megindítása van az indítványtól függővé téve*. A «Norm», azon jogszabály, melylyel az állam valamely cselekményt megtiltott, az indítvány megtétele előtt is ép úgy létezik, mint azután, az állam büntetési joga ép úgy, mint büntetési kötelezettsége, tehát mindjárt az elkövetés pillanatában megállapítva van, csakhogy különbséget kell tennünk ezen büntetési kötelezettség joga és megvalósítása között. Mert azt csak nem lehet állítani, hogy az indítvány hiánya esetén a cselekmény megengedett! *Lehmann* (polemizálva *Binding*-gel) kimutatja továbbá, hogy nem az állam büntetési joga van kétszeresen függővé téve (doppelt bedingt), hanem egyáltalában csak annak érvényesítése feltételes. De végül maga is elismeri, hogy mivel az indítvány nélkül a büntetendőség nem állhat be: az indítvány szabályozására vonatkozó elvek úgy az anyagi, mint az eljárási jogba tartozó kétféle természetű jogszabályokat képeznek és rejtenek magukban.

Liszt (Lehrbuch, 2-ik kiad. 1884, 174. l.) azon az alapon, melyen a

egy magán egyén nyilatkozata *adja meg*. Mindkét felfogás *tökéletesen absurd* eredményekre vezet. Helyesen mondja *Francke* (id. ért. 14. l.), hogy a büntetendő cselekmény magában véve büntetendő marad, mert valamely egyén cselekményének büntetendő vagy megengedett volta nem tehető függővé *egy másik egyén* cselekményének (az indítványnak) bekövetkeztétől, vagy elmaradásától. És igaza van *Schwarze*nak, midőn azt állítja: az indítvány nem tehet büntetendővé egy magában véve büntetlen cselekményt és az indítvány megtételének elmulasztása nem ala-

sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket két csoportra választotta el, e kérdésben is egy megkülönböztetést tesz, mely szerint bizonyos büntetendő cselekményeknél (a melyek csekély jogsértést tartalmaznak) az indítvány *a büntetési jog* előfeltételét képezi, másoknál ellenben (azon súlyosabb büntetendő cselekményeknél, melyeknél a sértett kiméletének szempontjából mellőztetik az eljárásnak hivatalból való megindítása, az indítvány csak *az üldözési jog* előfeltétele.

Részünkről *Liszt* e nézetéhez hozzá nem járulhatunk. Mi abban a felfogásban vagyunk, hogy az állam a *büntetési jogot*, mely az állampolgárok javainak oly rendkivül nagymérvű korlátolására vezet, *egyesek önkényes és változó felfogásától függővé nem teheti*. A modern felfogás szerint már nem képezi vita tárgyát, hogy az államnak törvényhozásilag előre és (míg egy újabb törvény nem hozatik) változatlanúl meg kell állapitani, hogy mily cselekmények torlandók meg bünvádi úton és az állam csak büntetési jogának érvényesitését teheti — czélszerűségi okoknál fogva — az egyesek akaratától függővé. De azt mondani, hogy az egyes és pedig a véletlentől függő, a véletlen útján megállapított magánszemély döntsön a felett, hogy valamely cselekmény büntetendő cselekményt képez-e vagy nem, ez nem egyéb, mint ezen magánegyéneknek törvényhozókká tevése, a mi ellenkezik mind a czélszerűséggel, mind a dolog természetével és komolyan nem is vitatható.

Binding (Handbuch, I. köt. 610—611. l.) — elejtve előbbi nézetét, — most már meddőnek tart minden vitát e kérdésben, mert azt mondja, hogy az általa felállított különböztetés «Strafrecht» és «Strafklagrecht» közt, e vitát teljesen feleslegessé tette. Bizonyos, hogy az indítványtól csak a büntető eljárás megindításának joga (Strafklagrecht) függhet, mert az állam büntetési joga már a büntetendő cselekmény elkövetésével keletkezik.

kíthat át egy büntetendő cselekményt büntetlenné, sőt a cselekmény *csak azért* nem lesz büntetve, mert nem üldözhető, nem azért, mintha magában véve megengedett volna.

Nem lehet tehát más nézetet helyesnek elfogadni, mint azt, hogy az állam büntetési igénye azonnal a cselekmény elkövetésével létrejő, csupán annak érvényesítése lesz a sértett fél fellépésétől függővé téve. Ennél fogva az indítvány *első sorban eljárási természetű* előfeltétel.

De kétségtelen, hogy az indítvány megtételének elmulasztása, illetve a megtett indítvány visszavonása tényleg mégis maga után vonja a tettes *büntetlenségét* és ennyiben a legközvetlenebbül kihat az anyagi jogra, némileg büntetést kizáró ok gyanánt szolgál. El kell tehát ismernünk, hogy *Fuchs* és követőinek nézete a helyes, mely szerint az indítvány megkivánása *eljárási természetű, de anyagi jogi következményekkel bir.* Nem tartjuk ugyan helyesnek ez intézményt *vegyes természetűnek* állítani, mert az, hogy valamely intézmény, úgy az anyagi jog, mint az eljárás körébe egyformán tartoznék, teljesen lehetetlen, ennek daczára azonban ép a vele járó következményeknél fogva még sem zárható ki feltétlenül *az anyagi jogból* és nem lehet helytelennek tartanunk, hogy a büntető törvénykönyvben nyer szabályozást, valamint nem lehet kifogásolnunk azt sem, hogy tankönyvekben a büntetést kizáró okok közt szokott tárgyaltatni, mert végeredményben mégis nemcsak a bűnvádi eljárást, hanem a büntetés alkalmazását is kizárja.

Nézetünkkel e tekintetben hazai törvényünk felfogása is kétségtelenül megegyezik.[1] Törvényünk indokolása (Anyaggyüjtemény I. köt. 564. l.) kétségtelenül *anyagi természetűnek* tartja ugyan a sértett fél indítványozási jogának szabályozását, mert a «büntetés megszünése, az *exstinctio* kétségtelenül anyagi természetű jogkérdés», de már a törvény szavai inkább az eljárási természetet hangsulyozzák.

A 110. §. nyiltan kijelenti, hogy «a sértett fél indítványa nélkül a *bünvádi eljárás meg nem indítható*»; a büntethetőségről tehát nem szól semmit, hanem egyedül az eljárási természetű kérdést oldja meg és pedig helyes irányban. És a törvény különös részében a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé sorolt egyes delictumok után is az

[1] *Hazai íróink* közöl: *Pauler* nem emlékezik meg az inditvány megkivánásának jogi természetéről, mert régi jogunkban a *házasságtörésnél* egészen különleges jelentőségü volt a sértett fellépésének megkivánása, más büntetendő cselekménynél pedig e feltétel nem fordult elő.

Schnierer (A magyar büntető-törvénykönyv magyarázata, 2-ik kiad. 220—222. l.) a törvény intézkedését követve, a «bünvádi eljárást és a büntetés végrehajtását kizáró okok» közt tárgyalja a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanát, hogy milyen természetünek tartja, arra nézve nem nyilatkozik.

Kautz Gusztáv (A magyar büntetőjog tankönyve, 339. l.) a «büntetés alkalmazásának előfeltételei» czim alatt külön fejezetben adja a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket, a mit annyiban nem helyeselhetünk, a mennyiben az indítvány első sorban mégis *csak a büntető eljárás megindításának feltételét képezi.*

Werner (A magyar büntetőjog általános elvei, 278—279. l.) az indítványt vegyes (részben törvénykezési, részben anyagi jogi) jellegünek tartja, egészen helyesen csatlakozva *Fuchs* nézetéhez.

Kőrösi (A magyar büntetőjog tankönyve) az indítvány jogi természete tekintetében nem nyilatkozik.

Illés (A magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata, I. köt. 282—284. l.) e kérdésben szintén nem nyilatkozik kifejezetten, de mivel az indítványtétel elmulasztását «*a bünvádi eljárás megindítását* kizáró oknak» tartja, úgy látszik annak *eljárási* természetét veszi irányadóul.

a kifejezés szokott állani: «a bűnvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítandó meg.»[1]

Ezenkivül a 111. §. szerint az alaki halmazat esetén az indítvány megtételének elmulasztása, vagy az indítvány visszavonása[2] által a *bűnvádi eljárás* a hivatalból üldözendő cselekményre nézve nem záratik ki.

A fősúly tehát az eljárási mozzanatra, az eljárás megindításának elmaradására van helyezve. De, hogy törvényünk az anyagi jelleg figyelembe vételét sem mellőzi teljesen, azt mutatja nemcsak az indokolásból fennebb közlött idézet, hanem az is, hogy a törvényhozás ez intézményt a IX. fejezetben tárgyalja, melynek czímfelirata: «*A bűnvádi eljárás megindítását és a büntetés végrehajtását kizáró okok*». Evvel ez intézmény kettős természete, illetőleg az, hogy nemcsak eljárási, de anyagi jogi következményekkel is bir, a törvény által is nyiltan el van ismerve.

[1] A törvény különben egy egész tömeg más kifejezést is használ, a mi valószinűleg a változatosság kedveért történt, de nincs az egyöntetűség előnyére. Előfordulnak ugyanis még: «a bűnvádi eljárásnak csak a sértett indítványára van helye», «a bűnvádi eljárás megindítása csak a sértett fél által indítványozható», «a sértett fél indítványára büntetendő» (?), «a sértett fél indítványára vonathatik bűnvádi eljárás alá», «a sértett fél indítványára üldözhető». Ez utóbbi a leghelyesebb.

[2] A törvény maga nem ezt a rendes, szabályszerű kifejezést használja, hanem az indítványtól való «elállást» említ. E szavait már csak azért sem tartjuk helyeseknek, mert a tett indítvány csak a kellő alakban történt visszavonás által helyezhető hatályon kivül, és mert törvényünk az indítványtól való elállás, lemondás (Verzicht) fogalmát nem ismeri, annak joghatályt nem tulajdonít.

III. FEJEZET.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények törvényhozási szabályozásának általános elvei, különösen: a sértett fél indítványozási jogának keletkezése és gyakorlása.[1]

1. §. Az indítványozási jog feletti rendelkezésre jogosított személyek.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél, a sértett az által, hogy az ellene elkövetett bűntettről, vétségről vagy kihágásról és annak elkö-

[1] *Irodalom: Bar* id. ért. a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. (1871) 648—652. l. — *Klebs* id. ért. ugyanott 570—572. l. — *Fuchs* id. mon. 48—55. és 86—100. l. — *Reber* id. mon. 291—407. l. — *Nessel* id. m. 55—63. l. — *Kirchenheim* id. m. 69—78. l. — *Dochow* id. mon. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 264—272. l. — *Lehmann* id. m. 18—46. l. *Berner* Lehrbuch (14. kiad.) 311—312. l. — *Schütze* Lehrbuch (2. kiad.) 169—171. l. — *Hugo Meyer* Lehrbuch (2. kiad.) 300—310. l. — *Hälschner* «Das gemeine deutsche Strafrecht» I. köt. 713. és köv. l. — *Liszt* Lehrbuch (2. kiad.) 175—178. l. — *Binding* Handbuch I. köt. 615—640. és 652—659. l. — *Oppenhoff* Kommentar (8. kiad.) 156—168. és 172—178. l. — *Schwarze* Kommentar (5. kiad.) 260. és köv. l. — *Rüdorff-Stenglein* Kommentar (3. kiad.) 232—241. és 246—248. l. — *Rubo* Kommentar (2. kiad.) 504—511. és 514—518. l. — *Olshausen* Kommentar I. köt. 264—281. és 286—290. l.

Dr. Schnierer A. «A büntetőjog általános tanai» 237. és köv. l. «A magyar büntető-törvénykönyv magyarázata» (2. kiad.) 221. és 227—233. l.

Dr. Kautz Gusztáv «A magyar büntetőjog tankönyve» 347—354. l.

Dr. Werner R. «A magyar büntetőjog általános elvei» 280—286. l.

Dr. Illés Károly «A magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata» I. köt. 283—284. és 293—303. l.

Kőrösi Sándor «A magyar büntetőjog tankönyve» 433—437. l.

vetőjéről tudomást szerez, büntető törvényünk 112. és 113. §-ai értelmében három hóig terjedő *indítványozási jogot* nyer.

Az indítvány feletti rendelkezési jog négy irányban terjed ki, *négy* alkatelemmel bir, úgymint:

1. *Jog az indítvány megtételére*, vagyis arra, hogy a sértett fél az ellene elkövetett büntetendő cselekményről és ennek tetteséről való tudomásszerzéstől számított három hó alatt az illetékes hatóságnál kellő alakban és módon a bűnvádi eljárás megindítását és a tettes megbüntetését *kívánhassa*.

2. *Jog az indítvány megtételének mellőzésére* és ez által a bűnvádi eljárás folyamatba tételének megakadályozására, *a mi tulajdonképen e jognak lényegét* és a törvény által való engedélyezésének főczélját *képezi*.

3. *Jog az indítvány visszavonására*, mely utóbbi nyilatkozat, ha a törvény által előszabott határidőn belül kellő alakban és módon történt, a folyamatban levő bűnvádi eljárás megszüntetését vonja maga után.

4. *Jog az indítvány visszavonásának mellőzésére*, a mi által azonban (épen úgy, mint az indítvány megtétele által sem), a sértett még korán sincs feljogosítva az eljárás fentartását kívánni, a mennyiben, ha a tettes ki nem nyomozható, vagy más oly okok (pl. elévülés) forognak fenn, melyek az eljárás beszüntetését vonják maguk után: úgy az eljárás természetesen beszüntethető lesz akkor is, ha a sértett fél indítványa fentartatott.

Az a kérdés, hogy az indítványozási jog feletti rendelkezésre kik tekintendők jogosítottaknak, első tekintetre igen könnyen megoldhatónak látszik, a

mennyiben törvényünk 113. §-a *a sértett felt*, illetőleg, *ha az életkorának 16-ik évét még be nem töltötte, annak törvényes képviselőjét* jelöli meg az indítványozásra jogosított gyanánt. Csakhogy ez a megjelölés tulajdonkép csak a kérdésnek megkerülése, de nem megoldása, mert ezzel kapcsolatban felmerül azon újabbi kérdés, hogy az egyes büntetendő cselekményeknél ki értendő a «*sértett fél*» elnevezés alatt.

A törvény erre általában véve nem ad feleletet; kivételesen, egyes büntetendő cselekményeknél azonban,[1] — gyakorlati nehézségek elkerülése és kételyek eloszlatása végett, vagy azért, mert czélszerűségi okokból a természetes jogosultságot megszorítani vagy kiterjeszteni kellett, — az indítványozásra jogosítottat kifejezetten megjelöli.

Ez esetekben természetesen egyáltalában nem igényel további vizsgálatot az a kérdés, hogy ki tekintendő sértett félnek. A többi büntetendő cselekményekre nézve alább egyenkint fogjuk megkisérelni ennek kutatását, itt csak arra kell szorítkoznunk, hogy — törvényünk ide vonatkozó általános intézkedésének teljes hiányában, — egy általános meghatározással kisérelj̈ük meg a sértett fél fogalmát körülirni.

S már itt ki kell jelentenünk, hogy nem helye-

[1] Ez esetek egyenkint felsorolva a következők: A testvérek közötti vérfertőztetés vagy természet elleni fajtalanságnál (244. §.) *a szülő vagy gondnok*; a 245. §-ban körülirt szemérem elleni bűntettnél a sértett nő vagy férje; a házasságtörésnél (246. §.) *a sértett házastárs*; a holtak ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértésnél *a megholtak gyermekei, szülői, testvérei, vagy házastársa* (273. §.); az úgynevezett házi lopásnál *a szolgálatadó, a ház feje, vagy a sértett fél* (343. §.); a sikkasztásnál ugyanazon feltétel alatt ugyanazon személyek (358. §.); a hitelezési csalásnál *a tévedésbe ejtett hitelező* (384. §.).

selhetjük az újabb törvényeknek[1] azon eljárását, hogy a sértett fél fogalmának meghatározását tökéletesen elmulasztják. E körülmény is eléggé mutatja, hogy az egész intézmény kiváló felületesen van törvényhozásilag szabályozva és még ilyen fontos: az egész intézmény egyik sarkpontját képező kérdés is, mint az, hogy ki tekintendő sértett félnek, megoldatlanul hagyatott.

Pedig ez a kérdés nem oly egyszerű. Igaz, hogy annak megoldása talán egy-két büntetendő cselekménynél semmi kételyre sem adhat okot; de már az esetek hasonlíthatatlanul jelentékenyebb számában nagyon kérdéses, hogy e fogalom kire, és nevezetesen csupán *a közvetlenül, vagy egyszersmind a közvetve sértett félre is* alkalmazható-e.[2]

Okvetlenül kell tehát egy oly vezérelvet felállítani, melynek szem előtt tartásával e kérdés az egyes büntetendő cselekményeknél minden nagyobb nehézség nélkül megoldható legyen. Hazai jogunkban ezen elv megállapítása az irodalomnak és a iudicaturának van fentartva.

Mi azt hiszszük, hogy indítványozásra jogosítottnak tételes jogunk szempontjából általában az tekinthető, *a ki az elkövetett büntetendő cselekmény által jo-*

[1] Kivételt csak a *Glaser*-féle osztrák büntető-törvényjavaslat képez, mely 84. §-ában indítványozásra jogosított gyanánt «a büntetendő cselekmény által jogában *közvetlenül* sértett egyént» («den durch die strafbare Handlung in seinem Rechte *unmittelbar* Verletzten») jelöli meg.

[2] Pl. a levél- és távsürgöny-titok megsértésénél a czimzett vagy a feladó, vagy mindkettő-e a sértett; a titok tiltott felfedezésénél az-e, ki a titkot a tettesre bízta, vagy csupán az, kinek a dolog titokbantartása érdekében állott? A családi lopásnál a családfő-e, kitől valamely idegen egyénnek tulajdonát képező tárgy ellopatott, vagy maga a tulajdonos is? stb.

gaiban közvetlenül sértve vagy veszélyeztetve lett, 16-ik életévét betöltötte és gondnokság alatt nem áll.[1]

Az, hogy a jogaiban sértett fél a büntetendő cselekmény által megkárosíttatott-e vagy nem, tökéletesen mellékes, egyrészt azért, mert a büntetendő cselekmények kisérleténél legtöbbször úgy sem okoztatik kár, de másrészt már azon okból is, mivel az ide sorolt büntetendő cselekmények egy jelentékeny részénél anyagi károsodásról úgy sem szólhatunk.

[1] Az irodalom e fogalmat meglehetősen eltérően szokta meghatározni. Két tekintélyes német kriminalista: *Gneist* (Vier Fragen zur deutschen Strafprozessordnung [Berlin, 1874] 47. l.) és *Olshausen* (Kommentar, 1. kiad. 264. l. ad § 61, No. 8) a sértett fél fogalmát a büntetőjog közjogi jellegével ellenkezőnek és jogilag el nem határolhatónak tartják. E nézet ellen azonban helyesen emeli ki *Binding* (Handbuch, I. köt. 609—610. l.) hogy nahár minden büntetendő cselekmény első sorban a jogrendet és a törvényt — (mely valamely tiltó vagy parancsoló jogszabályt felállított) — sérti is: mindamellett nem ellenkezik a büntetőjognak sem terminologiájával, sem lényegével, ha azon egyént, kinek jogai vagy javai ellen valamely büntetendő cselekmény irányozva van, abban a concrét esetben sértett félnek tekintjük.

Az intézményünkkel részletesen foglalkozó irók közöl: *Reber* (id. mon. 269. l.) azt tekinti sértett félnek, a ki azon jogtárgy felett, mely ellen a büntetendő cselekmény irányozva van, *épen azon jogi vonatkozásban, a mely sértve vagy veszélyeztetve lőn, intézkedni jogosult.* Ez igen találó és alapos meghatározáson kivül a többi irók, kik e kérdést részletesebben tárgyalják, a sértett fél fogalmának meghatározását meglehetősen elhanyagolták. Legfeljebb *Klebs* meglehetős jelentéktelen meghatározását említhetjük még fel, ki szerint (*Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 571. l.) sértett az, kinek önálló érdeke a büntetendő cselekmény által megkárosíttatott (?). E meghatározás azért sem fogadható el, mert *kisérlet esetén* nem kielégítő.

A többi irók közöl ki kell emelnünk *Berner*-t, ki szerint (Lehrbuch, 14. kiad. 311. l.) sértett fél az, ki ellen a büntetendő cselekmény *irányozva volt*, még ha ő kárt nem szenvedett is. — *H. Meyer* (Lehrbuch, 2. kiad. 301. l.) azt tartja sértett félnek, ki a büntetendő cselekmény által specificus, épen az illető büntetendő cselekmény lényegének megfelelő módon sértetett. — *Rüdorff-Stenglein* (Kommentar, 3. kiad. 232. l. ad 61. §. No. 3) azt tekintik sértett félnek, ki a cselekmény által jogaiban megtámadtatott («durch die That in seinen Rechten *angegriffen ist*») és

De nem szükséges az sem, hogy az indítványozásra jogosított jogaiban *tényleg sértve* lett legyen, hanem teljesen elég, ha a cselekmény e jogokat csak *veszélyeztette.*

E tekintetben a sértettel teljesen egyenlő színvonalra helyezendő azon személy, ki ellen a kérdéses *büntetendő cselekmény kisérlete* elkövettetett. A jognak veszélyeztetése, az indítványozási jog keletkezése te-

e fogalmat ki akarnák terjeszteni a közvetve sértett egyénre is. — *Liszt* szerint (Lehrbuch, 2. kiad. 175. l.) sértett: a büntetendő cselekmény által közvetlenül megtámadott jog vagy jav viselője («der Träger des durch die strafbare Handlung unmittelbar angegriffenen Rechtsgutes»). — *Binding* (Handbuch, I. köt. 615—616. l.) azt tartja sértettnek, kinek jogai vagy életjavai ellen a büntetendő cselekmény elkövettetett, vagy (kisérlet esetén) kire nézve a cselekmény sértést képezett volna.

Törvényünknek nemcsak szövege, de indokolása sem kisérli meg a sértett fél fogalmának meghatározását.

Hazai íróink közöl: *Schnierer* (Kommentar, 2. kiad. 230. l.) sértett félnek azt tekinti, ki a büntetendő cselekmény által tényleg sérelmet szenvedett és közvetlenül *vagy közvetve* megkárosíttatott. — *Kautz Gusztáv* szerint (Magyar büntetőjog tankönyve, 347. l.) «sértett fél» kifejezés alatt a törvény bizonyára mindazon személyeket akarja érteni, kik a büntetendő cselekmény elkövetése által jogaikban sértést szenvedtek. Mindegyik meghatározás annyiban szük, hogy a kisérlet esetére nem terjed ki. — *Werner* (A magyar büntetőjog általános elvei, 281. l.) itt sem ad meghatározást, hanem azt, hogy ki a sértett fél, mindenkor az illető cselekmény sajátszerü természete szerint véli megitélendőnek. — *Kőrösi* (Magyar büntetőjog tankönyve, 434—435. l.) a büntetendő cselekmény által közvetve vagy közvetlenül sértettet akarja e kifejezés alatt érteni. — *Illés* (A magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata, I. köt. 300. l.) általában azt tekinti sértett félnek, kinek a büntett vagy vétség *közvetlen* sérelmet okozott, a vagyon elleni büntetendő cselekményeknél azonban a közvetve sértettet is feljogosítaná az indítvány megtételére. Hazai judicaturánk e kérdésben még nem jutott megállapodásra. A *német* bíróságok általában csak a *közvetlenül* sértettnek adják meg az indítványozási jogot. L. a *Reichsgericht*-nek 1880. április 16-án 569. sz. a. (Entscheidungen, I. köt. 370—373. l.) és 1881. junius 22-én 1273. sz. a. kelt határozatait (Entscheidungen, IV. köt. 326—328. l.). Kivételesen vagyonrongálásnál a megrongált dolog használatára jogosítottnak indítványát is elfogadta az 1880. márczius 12-én 263. sz. a. hozott határozat (Entscheidungen, I. köt. 306. l.).

kintetében, a jog *csorbításával* tökéletesen azonos. Mert, ha a kisérlet esetén azt, ki a veszélyeztetett jog tulajdonosa, nem tartanánk az indítványra jogosítottnak, egy oly alternativa elé állítanók magunkat, melynek mindegyik útja képtelenségre visz. Vagy azt kellene mondanunk, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény kisérlete nem büntethető; vagy azt, hogy kisérlet esetén hivatalból lenne megindítandó az eljárás, mig a bevégzett büntetendő cselekmény miatt csak a sértett kivánata folytán. Mindkét nézet elfogadhatlan.[1]

Hogy mily jognak kell sértve lenni, ez csak az illető büntetendő cselekmény különleges természetének figyelembe vételével dönthető el, általában erre nézve csupán azt mondhatjuk, hogy a cselekménynek épen azon jogot kell sérteni, vagy veszélyeztetni, melyet az illető delictumnál a törvény oltalomban részesíteni kivánt.

Alig szorul bővebb indokolásra azon nézetünk sem, hogy az indítványozási jog csak azt illeti meg, kit a büntetendő cselekmény *közvetlenül sértett*, vagy *közvetlenül sértett volna*,[2] ha bevégeztetik. Alig van büntetendő cselekmény, melynek hatása másra is, mint a megtámadott jog birtokosára ki ne terjedne. Az esetek legnagyobb számában a büntetendő cselekmény káros hatásai egy határozatlan tág körre kiágaznak, tehát a «*sértett fél*» fogalmát teljesen hasznavehetlenné és a gyakorlatban érvényesíthetlenné tennők, ha megenged-

[1] L. *Berner* Lehrbuch 311. l.

[2] Az érvényben volt *szász* törvény 98. §-a ép úgy, mint az osztrák javaslatban a 84. §., e szabályt világosan ki is mondja: «Das Recht zu dem Antrage steht nur demjenigen zu, der durch das Verbrechen *unmittelbar* in seinem Rechte verletzt ist».

nők, hogy mindazok, kikre a büntetendő cselekményből *közvetve* hátrány, kár, sérelem háramlik szintén indítványozásra jogosítottak legyenek.[1]

De van egy más, szintén igen fontos ok, mely hasonlókép határozottan ellene szól ezen intézkedésnek. Ha a közvetve sértettek mindnyájan feljogosíttatnának az indítványtételre: akkor távolról érdekeltek megnyernék e jogot olyankor is, midőn a legközvetlenebbül sértettnek határozottan érdekében állana, hogy a büntetendő cselekmény — az annak nyilvánosságra hozatalából reá háramolható hátrányok elkerülése végett, — teljesen titokban tartassék. Ezen feljogosításnak következménye volna aztán az, hogy oly egyének, kiket a dolog csak közvetve érdekel, a közvetlenül sértett egyén akarata ellenére a bűnvádi eljárás folyamatba tételét eszközöltetnék, és így azon czél, melyet a törvényhozás a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállítása által maga elé tüzött, nem éretnék el.

Miután részünkről az általunk vizsgált intézmény felállításának indoka és szabályozásának főelve gyanánt a *sértett fél kiméletét* tekintjük, határozottan azon nézetben vagyunk, hogy az indítvány megtételére *csak a közvetlenül sértett egyén* jogosítható. Csak ezen intézkedés mellett lesz a törvény czélja elérve, mert csak a közvetlenül sértett képes dönteni a felett, hogy a bűnvádi eljárás mellőzése az ő érdekében szükséges-e, vagy nem.

Tudjuk, hogy ezen elv főleg a vagyon elleni bün-

[1] P. vagyon elleni büntetendő cselekmények esetén, ekkor indítványozásra jogosítottnak kellene tekintenünk a sértett praesumtiv örököseit, sőt összes hitelezőit is!

tetendő cselekményekre vonatkozólag nagy ellenzésre talál és ezek tekintetében igen számos iró [1] a közvetlenül sértettet is feljogosítaná az indítványtételre. Sőt egyesek (pl. *Oppenhoff*) annyira mennek, hogy az indítványozási jogot megadnák mindazoknak, kikre a büntetendő cselekmény által kár háramlott, pl. a kik a közvetlenül sértett félnek kártérítéssel tartoznak.

Részünkről ezen felfogást az ép most kifejtett okokból nem oszthatjuk és azt hiszszük, hogy a vagyon elleni büntetendő cselekmények ide sorolt részénél is csak az tehet indítványt, ki a jogtárgy felett épen azon jogi vonatkozásban, mely a büntetendő cselekmény által megtámadtatott, rendelkezni jogosítva van. Ha tehát a cselekmény a *tulajdon* ellen irányul (pl. a lopás, sikkasztás, csalás, vagyonrongálás), úgy a magánjogi értelemben vett *tulajdonos*, illetőleg ennek törvényes képviselője az indítványozásra jogosított; ha pedig a *birtok vagy birlalás* sértetett meg (pl. a magánlak megsértésénél), úgy csak *a birtokos vagy birlaló* tehet indítványt, még pedig esetleg a tulajdonossal szemben is.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményének *jelenlegi szabályozása mellett* az indítványozásra jogosítottak körének kiterjesztése kivánatosnak mutatkozhatik abban az irányban, hogy a vagyon elleni büntetendő cselekményeknél ne csak a tulajdonos, de — annak távollétében vagy aka-

[1] *Oppenhoff* (Kommentar a 65. § hoz. N. 3). *Rüdorff-Stenglein* (Kommentar a 65. §-hoz. N. 1). *Klebs* és *Bar* id. ért. a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. (1871) 568. és 641. l. Lásd a különböző nézeteket összeállítva *Reber* id. mon. 303–306. l.

dályoztatása esetén — *képviselője vagy megbizottja* is tehessen indítványt. Szükséges volna hasonló irányú törvényes intézkedés azért, mert különben a távollevő vagy az indítvány megtételében akadályozott tulajdonos ellen mindezen büntetendő cselekményeket büntetlenül el lehetne követni, a mennyiben az indítványozási határidő «tempus continuum» lévén, annak továbbfolyását hasonló akadályok félbe nem szakítanák.

Miután azonban részünkről, — mint alább kifejtjük, — a vagyon elleni büntetendő cselekmények közől csak igen keveset és ezeket is jelentékeny változtatásokkal vélnénk a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé sorolandóknak; miután továbbá ezen valóban ide tartozó büntetendő cselekményeknél oly fontos és oly kényes természetű kérdések forognak fenn, melyek eldöntésére csak a közvetlenül sértett fél tekinthető hivatottnak: [1] ennélfogva az ő megbizottját, illetőleg képviselőjét de lege ferenda nem tartanók az indítványozásra feljogosíthatónak.

Itt azon a bajon, melyet az általunk vizsgált intézmény jelenlegi törvényhozási szabályozása kétségtelenül létesít, oly módon vélünk segíteni, hogy azon idő, mely alatt a sértett az indítvány megtételében akadályozva volt, az indítványozási határidőbe be ne számíttassék.

Egészen másképen áll a dolog azon apróbb jogsértéseknél, melyeket részünkről is *a magánvádra*

[1] Pl. családi lopás esetén nem volna reábizható a családfő vagyoni képviselőjére, hogy tisztán vagyonjogi szempontból, esetleg a felelősség terheitől félve, indítványt tehessen akkor is, midőn a sértett maga egyáltalában nem akarja azt tenni.

üldözendő cselekmények közé sorolhatóknak tartunk. Itt nem a sértett fél kímélete, hanem egészen más szempontok az irányadók és így semmi akadálya sincs annak, hogy a sértett félnek megbizottja vagy képviselője a vád emelésére feljogosíttassék.[1]

A fennebb említett általános szabály alól, mely szerint az indítványtételre a közvetlenül sértett fél van jogosítva — mint *Dochow*[2] igen helyesen kiemeli, — kettős kivétel van:

Egyrészt ugyanis: 1. léteznek oly közvetlenül sértettek, kik indítványozási joggal nem birnak; másrészt pedig:

2. indítványozásra jogosítva vannak oly személyek is, kik nemcsak közvetlenül nem, de egyáltalában nincsenek sértve. Ez utóbbiak indítványozási jogukat a *törvény tételes intézkedéseiből* nyerik.

I. A mi az első csoportot illeti, a kérdéses büntetendő cselekmény által *közvetlenül sértve vannak és mégsem jogosítottak indítványtételre:*

1. *A 16 évesnél fiatalabb egyének.*[3] Ezek helyett az indítványt, büntető-törvénykönyvünk 113. §-ának első bekezdése szerint, *törvényes képviselőjük* jogosított megtenni.

[1] Itt mintaképen el lehetne fogadni a *szász büntető-törvénykönyv* 102. §-ának következő intézkedését: «Ausserdem sind Personen, denen die Verwaltung eines fremden Vermögens oder von Theilen desselben übertragen ist, mit Ausnahme der im Art. 302 erwähnten Fälle zur Stellung von Antragen auf Bestrafung von Beeinträchtigungen dieses Vermögens auch ohne besonderen Auftrag für ermächtigt zu achten».

[2] *Holtzendorff* Handbuch-jának IV. köt. megjelent értekezése, 265. l.

[3] Az indítványozási jog gyakorolhatása nem a jogi cselekvési képességgel van összekötve, hanem szűkebb korlátok közé szoríttatik. Ez mutatja másrészt, hogy e jog nem vagyonjogi természetű, hanem közjogi szempontok alá esik.

Az indok, melynek alapján a törvény a 16. életévüket még be nem töltött egyéneket az indítványozási jogtól elzárja, kétségtelenül abban fekszik, hogy ezek avval a belátással, avval a nyugodt megfontolással, mely e kiváló jelentőségű jog érvényesítéséhez okvetlenül szükséges, legalább a rendes körülmények közt, még nem birnak. Korántsem képesek megitélni sem lépésük horderejét, sem azon hátrányokat, melyek rájuk az indítványozási joggal való élés által háramolhatnak. És ebből a szempontból nagyon kérdéses lehet, hogy büntetőtörvényünk nem-e túlságos bőkezű e jog adományozásában akkor, midőn azt már a 16 éves egyénekre is reáruházta. [1]

Tagadhatlan, hogy épen a nép alsóbb osztályánál, mely sem kellő műveltséggel, sem elég belátással nem bir, és melynek a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményének horderejéről és tulajdonképeni jelentőségéről legtöbb esetben még sejtelme sincsen, komoly aggodalmakra szolgáltathat okot és káros következményekre vezethet az, hogy e joggal való élés olyanoknak is megengedtetik, kik lépésük következményeit belátni rendszerint alig képesek.

[1] A német büntető-törvénykönyv (65. §.) a 18. életévüket betöltötteknek adja meg csak e jogot. A fennállott *porosz kodex* (54. §.) a 16. életévet, a *szász büntető-törvénykönyv* a 14. életévet említette (99. §.). A *németalföldi* (64. §.) szintén a 16-ikat, *az orosz javaslat* (61. §.) a 17-iket tekinti e jog képviselőjéül. *Ezen lényeges eltéréseknek* semmi elvi indokuk nincs. — *Dr. S. Mayer* «Zur Reform des Strafprozesses» czimű művében (IV. füzet, 14—15. l.) szintén a 16. évet javasolja az indítványozási jogosultság kezdetének határideje gyanánt, 1. mert ezen időben a fejlettség már akkora, hogy a sértettre lehet bízni lépésének megfontolását, 2. mert a büntetőjogi beszámítás megállapítása körül is ezen év jelentékenyen fontosnak tartatik.

De másrészről nem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy nagy előny van összekötve avval is, hogyha az indítványozási jognak képviselők általi gyakorlása minél szűkebb korlátok közé szoríttatik. Kétségtelen hogy a törvényes képviselő, még ha lelkiismeretes és gondos is, sokszor képtelen megfontolni, vajjon az indítvány megtétele az általa képviselt kiskoru érdekeivel összeegyeztethető-e. Ez a sértett fél egyéni viszonyainak oly teljes ismeretét tételezi fel, hogy többnyire csak ő itélheti meg teljesen alaposan, vajjon a bűnvádi eljárás mellőzését saját érdeke kivánja-e vagy sem.

De ezenkivül, — a mi még fontosabb, — az indítványozási jognak a törvényes képviselőre való ruházása, — kivált, ha e törvényes képviselő a sértett félhez a családi élet kapcsaival oda fűzve nincs, — utat nyit a leggaládabb visszaéléseknek, melyek mindenki jogérzetét képesek felháborítani és melyek a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények népszerűtlenségének egyik fő okát képezik. Ez történik azon esetekben, midőn a törvényes képviselő a tettestől megvesztegetve, anyagi előnyök igérése miatt reábirva lesz arra, hogy indítványozási jogával ne éljen, habár azt a sértett érdeke a legerélyesebben követelné is. A német gyakorlatban merültek fel ide vonatkozólag [1] oly esetek, melyek e tekintetben komoly megfontolásra indítanak arra nézve, nem-e volna szükséges törvényhozási intézkedéseket tenni a tekintetben, hogy a törvényes képviselő az indítványozási jog gyakorlása körül ellenőrzésnek vettessék alá az iránt, vajjon a sértett fél érdekeit híven képviseli-e.

[1] L. *Medem* «Zur Reform der Antragsdelicte» 5. l.

Mert kétségtelenül visszás dolog, hogy ha a törvényes képviselőt felelősségre vonhatjuk azért, hogy a sértettnek pár forintnyi kárt okozott, ellenben nem lehet őt felelősségre vonni akkor, ha az indítványozási jog helytelen irányban való gyakorlata által a kiskorú egész életét, jövőjét, boldogságát tönkre teszi!

Az indítványozási jog gyakorolhatásánál természetesen csak az a kérdés, hogy a sértett kiskorú az indítványozási jog megtétele alkalmával *volt-e 16 éves*; az, hogy a cselekmény elkövetése idején hány éves volt, tökéletesen közömbös.[1]

2. A kellő megfontolás és belátás hiányában feltétlenül el vannak zárva az indítványozási jog gyakorlatától a gondnokság alatt levő *elmebetegek, gyenge elméjűek és siketnémák.*[2]

Az, hogy a pazarlókon kivül minden gondnokság alatt levő egyén okvetlenül kizárandó-e az indítványozási jog gyakorlatából, oly kérdés, melynél mindkét nézet mellett komoly érveket hozhatni fel.

Lehet állítani, hogy nem minden gyenge elméjű és különösen nem minden siketnéma van az akaratelhatározásra és akaratnyilvánításra oly annyira képtelen állapotban, hogy az indítvány megtétele tekintetében maga is ne nyilatkozhatnék. Sőt inkább legalább a siketnéma, ha kellő neveltetés és oktatásban részesült és magát jelekkel megértetni tudja, képesnek volna tekinthető arra, hogy indítványozási

[1] Pl. a kiskorún *14 éves korában* elkövettetik oly jogsértés, mely csak indítvány folytán büntetendő, *ő két év mulva* jut a tettes tudomására, s ekkor már önállóan tehet indítványt.

[2] Törvényünk 113. §-ának 3-ik bekezdése csak a *gondnokság* alatt levő más egyéneket említ, de ezek alatt csak az 1877. XX. t.-cz. 28. §-ában említettek érthetők.

jogával éljen és ő bizonyára jobban tudná egyéni viszonyait megitélni, mint törvényes képviselője, ki ezen viszonyokban idegen. De kétségtelen másrészt, hogy ha ezen nézetet elfogadnók, az egyes concrét esetekben mindig gondosan kellene kutatni, vajjon a sértett fél bir-e kellő elmebeli tehetséggel az indítványozási jog gyakorlatánál figyelembe veendő szempontok megítéléséhez.

Törvényünk tételes intézkedése ezen nagy gyakorlati nehézségeknek elejét veszi, miért is azt helytelennek tartani nem lehet.

Ellenben kétségtelennek tartjuk, hogy elmebetegek a világos időközök (lucida intervella) alatt tehetnek indítványt, de csak akkor, ha ez időközben a gondnokság, mely alatt állanak, megszüntetve lesz. Egyébként azért nem, mert törvényünk 113. §-ának 3-ik bekezdése szerint «gondnokság alatti más egyének» helyett csak a törvényes képviselő emelhet indítványt. Törvényünk értelmében tehát formailag az indítványtétel jogára *nem a lelki vagy testi állapot miléntje* folyhe, hanem egyedül azon külső körülmény, hogy *a sértett fél gondnokság alatt áll-e vagy nem*. Ha a sértett félként szereplő gyenge elméjűnek, siketnémának, vagy elmebetegnek gondnoka nincs, az részére azonnal rendelendő. Természetes és méltányos, hogy addig, mig e gondnok kirendelve nincs, az indítványozási határidőnek tulajdonkép nem szabadna folyni. Törvényünk tételes intézkedése szerint azonban e három havi határidő ilyenkor is félbeszakítás nélkül folyik, a mi a gyakorlatban roppant visszásságok keletkezésére szolgáltathat alkalmat.

3. *Feltételes* az indítványozás jogától való elzárás

illetőleg ez *csak bizonyos büntetendő cselekményekre terjed ki a 16—24 éves egyéneknél és a gondnokság alatt levő pazarlóknál* akkor, ha ezek ellen *vagyon ellen irányzott büntetendő cselekmény követtetik el.* Ez esetben büntető törvénykönyvünk 113. §-ának 2-ik bekezdése szerint az indítvány megtételére *törvényes képviselőjük* van jogosítva.

Azt, hogy a törvény a kiskoruaknál és a pazarlóknál különbséget tett a vagyon elleni és más büntetendő cselekmények közt, részünkről nem tarthatjuk indokoltnak.

A törvény evvel azt árulja el, hogy az indítványozási jog kérdését a vagyon elleni büntetendő cselekményeknél egészen *vagyonjogi jellegűnek* tartja. Pedig mi sem tévesebb, mint ez a felfogás, mert kétségtelen, hogy ez intézmény szabályozásánál mindig magasabb erkölcsi és czélszerűségi szempontoknak kell a felett dönteni. De logikai ellenmondás is, hogy ha a 16—24 éves kiskorút nem tartjuk képesnek dönteni a felett, hogy valamely, pár krajczárnyi kárt okozott vagyon elleni büntetendő cselekmény esetén megfontolja: teendő-e indítvány, vagy nem; ellenben képesnek tartjuk arra bármely, a személy ellen irányzott büntetendő cselekmény esetén, még ha az legfontosabb életjavai ellen követtetett is el.

Pedig vagyon elleni büntetendő cselekményeknél is van egy nagy hátránya a képviselő általi indítványtételnek, t. i. az, hogy a képviselő a *felelősségtől félve, túlságos aggályosan, csak vagyoni* szempontból fontolgatja, vajjon szükséges-e az indítvány megtételének mellőzése, és így megtörténhetik rajta, hogy indítványt tesz pl. hozzátartozók által elkövetett vagyon

elleni büntetendő cselekmény esetén is oly módon, hogy a sértett kiméletét tökéletesen figyelmen kivül hagyja.

És még helytelenebb, hogy törvényünk *a gondnokság alatt levő pazarlók helyett is* — a vagyon ellen irányzott bűntettek és vétségek esetében szintén *a törvényes képviselőt* jogosítja indítványtételre. És pedig feljogosítja őt kizárólag, tehát akkor is, midőn a sértett fél — saját érdekében — az indítványtétel mellőzését óhajtaná. Ezen tételes intézkedés miatt megtörténhetik az a kétségtelenül megbotránkoztató eset, hogy ha a gondnokság alatt levő pazarló ellen fia vagy más hozzátartozója követ el lopást, vagy csalást, a gondnok indítványt fog tenni akkor is, ha a gondnokolt ezt a legélénkebben ellenezné és jogi érdekei legnagyobb megsértésének tekintené.

Pedig ezen kérdésben a sértett kiméletének, nem pedig a kicsinyes szempontoknak kell dönteni. A törvényhozásnak czélja itt az indítvány megkivánásával az volt, hogy a sértettet egy újabb csapástól megkimélje.

Ezen czél elérését azonban a 113. §. intézkedése az esetek egy egész számában meghiusíthatja. Részünkről tehát helyesebbnek tartjuk a német törvény 65. §-ának intézkedését, mely a vagyon elleni büntetendő cselekményeknél az indítványozási jog megadására vonatkozó általános szabály alól nem tesz semmi kivételt.[1]

[1] Hiányzik ez intézkedés a németalföldi törvényben, melynek 64. §-a szerint *gondnokság alatt levő pazarlók* minden esetben maguk tehetnek indítványt. Az *orosz javaslat* (61. §.) nem is emlékezik meg külön a gondnokság alatt levő pazarlókról, tehát azokat indítványozásra teljesen jogosítottaknak tartja. Törvényünkkel analog intézkedést tartalmazott ellenben a *szász* törvény 101. §-a, mely a pazarlóknál, *de nem a kis-*

Törvényünk jelenlegi intézkedése valóban módosítást igényel, mert nemcsak hogy a legnagyobb mérvben czélszerűtlen, nemcsak hogy nagy szerencsétlenségekre vezethet, de azért is, mert semmi szükség sincs reá.[1] A pazarló csak abban van megakadályozva, hogy vagyonával szabadon rendelkezhessék, nevezetesen, hogy vagyonát el ne idegeníthesse. Az indítványozási jog mellőzésének elmulasztását pedig csak nem hozhatjuk egy szempont alá a vagyon elidegenítésével?

De még ha ezt tennők is, akkor sem szükséges az indítványozási jogot a gondnoknak megadni, mert ha a tettes bűnvádi úton nem vonható is felelősségre, ez nem zárja ki azt, hogy a gondnok tőle polgári per útján kártérítést követeljen[2] és így a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény által okozott kár pótolható, a nélkül is, hogy a gondnoknak a szükségtelen és veszélyes indítványozási jog megadassék. —

Törvényünk 113. §-ának második bekezdésében foglalt intézkedésnek egy további hiánya, hogy ezen intézkedés kételyekre szolgáltathat okot abban az irányban is: *mely cselekmények sorolandók a vagyon ellen irányzott bűntettek és vétségek közé.* Kétes lehet ez, különösen azon büntetendő cselekményekre vonat-

korúaknál különbséget tett személy és vagyon elleni büntetendő cselekmények közt, *utóbbiaknál* teljesen a gondnokoltnak adván meg az indítványozási jogot, *még a gondnok akarata ellenére is.*

[1] Az indokolás ellenkező nézete (L. Anyaggyűjtemény I. köt. 592. l.) határozottan téves, mert e kérdést csak magánjogi alapokra fekteti és jelesen pusztán csak vagyonjogi jellegűnek tekinti. Pedig az indítványozási jog nem tekinthető vagyonjognak, hanem személyhez kötött nyilvánjog jellegével bir.

[2] V. ö. *Fuchs* id. m. 51. l.

kozólag, melyek közvetlenül nem a vagyon ellen irányulnak, de melyekből a sértettre kétségtelenül vagyoni károsodás háramlik.[1]

Nem vélünk csalódni, midőn azt állítjuk, hogy miután e cselekmények a tulajdonképeni értelemben vett vagyon elleni bűntettek és vétségek közé egyáltalában nem sorozhatók és miután ez utóbbiak alatt csak a büntető-törvénykönyv XXVI—XXXVI. fejezeteiben foglalt és első sorban a tulajdon ellen irányzott büntetendő cselekményeket kell érteni: ennélfogva a 16—24 éves kiskorúak az indítványozási jogtól csak ez utóbbi csoportba tartozó büntetendő cselekményeknél vannak megfosztva. —

A gyámságról és gondnokságról szóló 1877. évi XX. t.-cz. 4. §-a szerint: «életük 18. évét be nem töltött kiskorúak, *teljes koruakká válnak*, ha a gyámhatóság által nagykorúsíttatnak».

Ugyanezen törvény 5. §-a pedig kimondja, hogy «kiskorúak életkoruk 18. évének betöltése után az atyának, illetőleg a gyámnak gyámhatóságilag jóváhagyott beleegyezésével önálló ipart üzhetnek és ezáltal teljeskorúakká válnak».

Végül a 6. §. értelmében «életük 20. évét be nem töltött kiskorúak teljeskorúakká válnak, ha az atyai hatalmat gyakorló atya: 1. a kiskorúnak vagyonát ennek szabad rendelkezésére átadja, vagy 2. beleegyezik abba, hogy ez önálló háztartást alapítson és a gyámhatóság ehhez jóváhagyását megadja».

A gyámsági törvény ezen intézkedése folytán kétségtelen, hogy a ki korengedélyt nyert, illetőleg ön-

[1] Pl. a testi sértésnél az által, ha a sértett magát gyógyíttatni volt kénytelen, illetőleg, hogy bizonyos ideig munkaképtelen volt.

álló iparűzés, önálló háztartás alapítása, illetőleg vagyonának kézhez kapása folytán teljeskorúvá vált, ha ellene vagyon ellen irányzott bűntett vagy vétség követtetett el, kizárólagos jogot nyer az indítvány megtételére és pedig azért, mert 1. a nagykorúsítással magától értetődőleg megszünik a törvényes képviselet és így nem is létezik oly képviselő, ki az indítványt megtehetné; 2. mert a nagykorúsítottak a kiskorúak közé nem sorolhatók, törvényünk 113. §. pedig nem a 24. életév betöltését, hanem a nagykorúságnak bármi módon történt elnyerését állapítja meg az indítványozási jog feltétele gyanánt.

4. A 113. §. harmadik bekezdése szerint «*gondnokság alatt levő más egyének*» szintén nem jogosítvák az indítvány megtételére.

Arra nézve, hogy kik értendők a «gondnokság alatt levő más egyének» megjelölés alatt, a gyámsági törvény 28. §-a lehet egyedül irányadó.

E §. pedig a pazarlókon kivül (kiket a 113. §. második bekezdése említ, és kik ide nem sorozhatók) még négy csoportját, négy osztályát a gondnokság alá helyezetteknek különbözteti meg.

E csoportok a következők: *a)* elmebetegek és magukat jelekkel megértetni nem tudó siketnémák; *b) gyenge elméjűek* és magukat jelekkel megértetni tudó siketnémák; *c) azok, kik legalább egy év óta távol vannak, ha tartózkodási helyük ismeretlen, vagy hazajövetelükben és vagyonuk kezelésében gátolva vannak; d) a börtönbüntetésre ítéltek.*

Nem habozunk kijelenteni, hogy ez utóbbi *(negyedik)* csoportnak az indítványozási jogtól való megfosztását miáltal sem tartjuk indokolhatónak és így törvényünk

ezen intézkedését nem helyeselhetjük.[1] A börtönbüntetésre elitélt nemcsak akarati, de cselekvési képességét sem veszti el, a mit bizonyít az, hogy magának megbizottat rendelhet és részére gondnok rendelésének csak akkor van helye, ha megbizottja nincs, illetőleg az működésében akadályozva van. És e mellett csupán az elitélt képes annak megitélésére, hogy az ellene elkövetett büntetendő cselekmény tekintetében az indítvány megtételének elmulasztása és ennek alapján a bűnvádi eljárás folyamatba tételének mellőzése saját érdekében szükséges-e. Ha meggondoljuk, hogy a börtönbüntetésre elitélt egyén ellen elkövetett házasságtörés vagy családi lopás miatt — törvényünk jelenleg érvényben levő intézkedéséhez képest — a gondnoknak jogában áll a bűnvádi eljárást folyamatba tétetni s ily módon eszközöltetheti azt olyankor is, mikor a sértett érdeke ezt határozottan tiltja: akkor talán nem kell sokat bizonyítgatnunk ez intézkedés teljes helytelenségét.

[1] Ez intézkedés valószinűleg csak szövegezési hibából vette eredetét. A 113. §. második bekezdése ugyanis miniszteri javaslatban a következőleg hangzott: *«elmebetegek, siket-némák*, és a vagyon ellen irányzott büntettek vagy vétségek miatt a kiskorúak, valamint a gondnokság alá helyezett pazarlók helyett az indítványt a gondnok terjeszti elő». (Anyaggyűjtemény, I. köt. 591. l.)

A képviselőház igazságügyi bizottsága ezen intézkedést kettéválasztotta azon az alapon, hogy *kiskorúak és gondnokság alatt levő pazarlók* helyett csak vagyon elleni, *gondnokság alatt levő más egyének* helyett pedig egyéb büntettek és vétségek esetében is a törvényes képviselőt illeti az indítványozás joga. (L. Ugyanott 591. és 594. l.)

A bizottság jelentéséből nem tűnik ki, hogy e pusztán szövegezésinek jelzett módosítás által a javaslat eredeti intézkedése megváltoztatni czéloztatott volna. A valóságban azonban mégis ez történt, mert az igazságügyi bizottság figyelmét elkerülte, hogy a gondnokság alatt levő más egyének alatt nemcsak az elmebetegek és siket-némák, hanem a gyenge elméjűek, távollevők és börtönbüntetésre itéltek is értendők.

Részünkről tehát az elitélteket ép úgy, mint a gondnokság alá helyezett pazarlókat az indítványozási joggal felruházandóknak tartanók.

Több indok hozható fel törvényünk azon intézkedése mellett, hogy az ismeretlen tartózkodású, illetőleg a hazajövetelben és vagyona kezelésében gátolt *távollevők* helyett *törvényes képviselőjük* tehet indítványt.

Védelmezhető volna ez intézkedés abból a szempontból, hogy megakadályozza azon visszásságot, hogy a távollevő az indítványozási határidőnek lejárta folytán indítványozási jogának gyakorlatától elüttetik.

Meg kell azonban vallanunk, hogy részünkről e visszásság meggátlására is egy más alkalmasabb és kevésbé veszélyes módot vélnénk elfogadandónak, t. i. azt, hogy az indítványozási határidőbe a távollét, illetőleg akadályoztatás ideje be ne számíttassék.

Nem tartjuk ellenben helyesnek a távollevő részére kirendelt gondnoknak az indítványozási joggal való felruházását azért, mert a gondnok azon egyéni viszonyok és szempontok megitélésére, melyek az indítvány megtételénél egyedül kell hogy döntsenek, nem képes.

II. De lássuk a kivételek másik csoportját, t. i. azon esetet, midőn *oly egyén is van jogosítva indítványtételre, a ki a büntetendő cselekmény elkövetése által jogaiban közvetlenül nem sértetett.*[1]

[1] V. ö. *dr. Baumgarten Károly*-nak «A magánfél indítványának előterjesztése képviselő által» czim alatt a Büntetőjog Tára IV. kötetében megjelent jeles értekezését. (Ide tartozó rész 289. és 299. l.) Továbbá (névtelentől) a 16. évét betöltött sértett fél indítványának előterjesztése a törvényes képviselő által. (Büntetőjog Tára V. köt. 402—403. l.) és (V. L. jegy alatt) ugyanazon czimmel ugyanott (V. köt. 429—430. l.) megjelent czikkeket.

E joggal bir mindenekelőtt:

1. *a kiskorúnak törvényes képviselője.*

És e tekintetben azon sajátságos helyzetben vagyunk, hogy különbséget kell tennünk a törvény világos intézkedése és a jelenleg érvényben levő gyakorlat között.

Büntető-törvénykönyvünk 113. §-ának első bekezdése szerint az indítványozásra jogosítva van a sértett fél, ha életkorának 16. évét már betöltötte; *ellenkező esetben annak törvényes képviselője.*

Ezen intézkedésből a törvénymagyarázat kétségtelen szabályai szerint csak azt lehet következtetni, hogy ha a sértett 16. évét még be nem töltötte: úgy *a törvényes képviselő (kizárólag)*, ha ellenben a sértett már 16 éves elmult, csupán a sértett fél *(szintén kizárólag)* van jogosítva az indítvány megtételére.

Ezen általános szabályon ugyanazon §. második és harmadik bekezdésének rendelkezései csak annyiban változtatnak, hogy 16—24 éves kiskorú tekintetében ismét két osztályt különböztetnek meg: *a)* vagyon elleni büntetendő cselekményekre nézve csupán a törvényes képviselőt, *b)* más büntetendő cselekmények esetében ellenben egyedül a kiskorút jelentvén ki az indítványozásra jogosítottnak.

Egy harmadik osztályzat, egy oly különböztetés, egy oly vegyes csoport, mely *ugy a kiskorút, mint törvényes képviselőjét* feljogosítaná az indítvány megtételére, törvényünk világos intézkedése szerint egyáltalában nem létezik.

A királyi *Curia* ellenkező nézetben van. 25. szám

alatt hozott büntetőjogi döntvényében[1] ugyanis kimondta, hogy: «az indítványt, a mennyiben a törvény erre vonatkozólag kivételesen másképen nem intézkedik, az életkorának 16. évét túlhaladott kiskorú sértett fél, de ezenkivül, sőt ettől függetlenül és önállóan atyai, illetőleg gyámi hatalmánál fogva, a kiskorúnak törvényes képviselője is érvényesen előterjesztheti.»

A teljes ülési határozat indokát nem a büntetőtörvénykönyvből meríti. Ennek intézkedése sokkal világosabb, mintsem hogy belőle más, mint az általunk fennebb kifejtettek levezethetők volnának; hanem következteti az 1877. XX. t.-cz. 15., 37. és 87. §§-ainak rendelkezéséből,[2] illetőleg a törvényes képviselőnek atyai, vagy gyámi hatalmából.

Részünkről a döntvénynek ezen egyedüli lényeges indokára mindenekelőtt kénytelenek vagyunk megjegyezni azt, hogy igénytelen nézetünk szerint a gyámsági törvénynek egész általánosságban tett és nem ide vágó intézkedései azon kérdés elbirálásánál, hogy kik tekintendők indítványozásra jogosítottaknak, figye-

[1] E kérdésre vonatkozólag a döntvény meghozatala előtt a Curia hosszabb ideig ingadozó gyakorlatot tanusított. A törvényes képviselőnek is megadta az indítványozási jogot az 1882. évi junius 17-én 904. sz. a. hozott határozattal. (Közöltetett *Büntetőjog Tára* V. köt. 404. l. Döntvénytár IV. köt. 197—198. l.) Ellenben az ellenkező felfogásból indulnak ki a Curiának 1883. évi május 1-jén 2913. sz. a. (Büntetőjog Tára VI. köt. 130—131. l.) és 1883. évi május 29-én 1930. sz. a. (Büntetőjog Tára VI. köt. 187—188. l.) kelt határozatai.

[2] E §. intézkedését az indokolás a büntető-törvénykönyv 113. §-ának *utolsó bekezdésével* «megegyezőnek» jelenti ki ugyan, de ezen kijelentése annál kevésbé felel meg a valóságnak, mert a 113. §. utolsó bekezdése azon esetről intézkedik, midőn a sértett fél ellen ennek törvényes képviselője vagy gondnoka követ el valamely büntetendő cselekményt, ez az eset pedig a gyámsági törvény idézett §-aiban felsorolt rendelkezésekkel egyáltalában nem «megegyező».

lembe nem vehetők. A gyámsági törvény itt csak annyiban bir érvénynyel, a mennyiben egyes, a büntető törvénykönyvek által meg nem határozott, hanem csupán felemlített fogalmakat (pl. a törvényes képviselő fogalmát) meghatározza, körülirja. De annak eldöntése, hogy az indítványozási jog kiket illet meg, nem a gyámsági törvénybe, hanem a büntető törvénykönyvbe tartozik és valóban itt is nyer megoldást. A büntető törvénykönyvek ide vonatkozó *különös* intézkedései, a gyámtörvény nem is ide vonatkozólag hozott, hanem csak a gyám általi képviselet körét *általában* megszabó rendelkezéseinek alkalmazhatóságát teljesen kizárják.

Különösen nem alkalmazható a büntető törvénykönyv 113. §-ának világos intézkedésével szemben az 1877: XX. t.-cz. 87. §-a, mely csak azt mondja ki, hogy a *gyám*, illetőleg a 28. §. *a) b)* és *c)* pontjai esetében a gondnok képviseli a kiskorút, illetőleg a gondnokoltat minden peres és nem peres ügyekben, melyekben a képviselet nincs kizárva.

Bizonyításra nem szorul, hogy *a perekben való képviselet* az indítványozás jogával párhuzamba nem hozható. Mert nem szabad feledniink, hogy az atya, illetőleg gyám az indítványozás jogát sohasem azért gyakorolja, mert ő a sértett félnek törvényes képviselője, hanem azért, mert *neki, mint törvényes képviselőnek a törvény e jogot határozottan és világosan megadja.*

De határozottan a logikába is ütközik az, hogy a 16—24 éves kiskorú mellett, tőle teljesen függetlenül és önállóan törvényes képviselőjét is feljogosítjuk az indítványtételre. Ezen feljogosítás azt látszik elárulni, mintha a kiskorú iránt bizalmatlansággal

viseltetnénk és szükségesnek tartanók őt bizonyos fokú ellenőrzés alá helyezni.

Pedig a kérdés világos. Eldöntés tárgyát ugyanis csak az képezheti: képesnek tekinthető-e a 16. életévét betöltött kiskorú az indítványozási jognak önállóan való gyakorlatára. Ha igen, akkor azt neki kizárólag meg kell adni; ha nem, akkor egy magasabb korhatárhoz kell kötni e jogosítvány engedélyezését.

De azt mondani, hogy a sértetten kivül a törvényes képviselő is indítványozási joggal ruházandó fel: ez annyi, mint a döntés jogát mégis elvenni a kiskorútól és megengedni azt a visszásságot, hogy oly kérdésben, melyben egyedül a kiskorú érdekéről van szó, olyankor, midőn ezt a kiskorút saját érdekének megitélésére már képesnek tartjuk, mégis egy harmadik személy nyerjen jogot a kiskorú határozott akarata ellenére is oly eredményt idézni elő, a mit maga a kiskorú saját érdekeire nézve sérelmesnek tart.

Azt véljük tehát, a kir. Curia akkor, midőn e kérdésben a törvény fölé helyezkedett, nemcsak alakilag járt el helytelenül, de *érdemileg* is. És határozottan kivánatosnak tartjuk, hogy a Curia gyakorlata e tekintetben visszatérjen a törvény által vont korlátok közé, mert nem az általa kezdeményezett újítás, hanem a törvény intézkedései helyesek és czélravezetők.

Mindaddig azonban, mig a királyi Curia büntető tanácsának teljes ülésében a jelenlegi 25. számu döntvénynyel ellenkező elvi megállapodást nem emel érvényre, a helytelen elv az 1881 : LIX. t.-cz. 4. §-ánál fogva gyakorlatunkban irányadó erővel fog birni.

Azon tág jogkörénél fogva, melyet törvényünk és még inkább bírósági gyakorlatunk az indítvány megtétele körül a törvényes képviselőnek adnak, fő fontosságú kérdés annak eldöntése, hogy *ki tekintendő törvényes képviselőnek?*

E kérdés megoldása határozottan a magánjogba tartozik és hazai jogunkban azt a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló 1877: XX. t.-cz. szabályozza.

Nem forog fenn semmi kétely az iránt, hogy az *atya* törvényes és törvényesített gyermekeinek törvényes képviselője. Következik ez már a hivatkozott törvényczikk 15. §-ából is.[1] Ezen szakasz alapján egyúttal kétségtelen, hogy az örökbefogadó atya, hacsak ez iránt az örökbefogadás alkalmával ellenkező megállapodás nem jött létre, örökbe fogadott gyermekének szintén törvényes képviselője.

Ép oly kétségen kivüli, hogy atyával nem biró kiskorúaknál a törvényes képviselet rendszerint a *gyámot* illeti.

De vita tárgyát képezheti már azon kérdés, vajjon az *anya* férjével együtt, és pedig evvel teljesen egyenlő joggal törvényes képviselőnek tekinthető-e.

Hazai jogunk[2] szempontjából e kérdésre *igen*-nel

[1] E szakasz következőleg hangzik: «Az atyai hatalmat törvényes és törvényesített gyermeke felett az atya gyakorolja. Örökbefogadó atyára csak az esetben száll át az atyai hatalom, ha ez iránt az örökbefogadás alkalmával ellenkező megállapodás nem jött létre. E hatalmánál fogva *az atya kiskorú gyermekének törvényes képviselője.*»

[2] A német bíróságok gyakorlata az anyát szintén törvényes képviselőnek tekinti. L. a *Reichsgericht* 1885. évi október 8-án 2469. sz. a. hozott határozatát. (Entscheidungen des Reichsgerichts in Strafsachen, herausgegeben von den Mitgliedern des Gerichtshofes, XII. köt. 415—417. l.)

felel Dr. *Baumgarten Károly*[1] és (bár iudicaturánknak — legalább tudtunkkal, — nem volt még alkalma e kérdésben nyilatkozni), összes hazai iróink szintén e véleményt osztják.

Részünkről jól tudjuk, hogy e felfogás ellen komoly érvek hozhatók fel. Bizonyos, hogy a kiskorú törvényes vagy törvényesített gyermeknek gyámsági törvényünk értelmében *az atya* a törvényes képviselője: bizonyos, hogy külön *szülői* hatalom, mely az atyai hatalommal párhuzamba hozható lenne, és mely az indítványozási jogosultságnak alapul szolgálhatna, nem létezik: de ha ezen érvek daczára mi is a fenti nézethez csatlakozunk, teszszük ezt azért, mert az anyának ép úgy érdekében és kötelességében áll gyermeke jövőjét figyelembe venni, az az ellen elkövetett büntetendő cselekményt megtoroltatni, esetleg annak nyilvánosságra hozatalát gyermeke érdekében megakadályozni, mondjuk mindez az anya joga és kötelessége is és az esetek legnagyobb számában az anya erre épen úgy képes is, mint az atya.

Kétesnek tartjuk azonban azt, hogy az általunk is helyesnek tartott nézet a jelenlegi tételes törvény mellett keresztülvihető-e, a mennyiben magánjogi szempontból szerintünk az anya törvényes képviselőnek nem tekinthető. Tanácsos volna tehát a büntető törvénykönyvben oly intézkedést tenni, mely az anyát az indítványozásra világosan feljogosítja.

Ma csak annyi kétségtelen, hogy az anya törvénytelen gyermekének képviselője gyanánt tekintendő,

[1] Id. ért. a Büntetőjog Tára IV. köt. 292. l. L. továbbá *Schnierer* id. m. (2. kiad.) 231. l. — *Kautz* id. m. 347. l. — *Kőrösi* id. m. 435. l. és a miniszteri indokolást (Anyaggyűjtemény I. köt. 591—592. l.).

és hogy az atya halála után a törvényes vagy törvényesített, de kiskorú gyermeket is képviseli akkor, ha ennek természetes és törvényes gyámja gyanánt szerepel.

Hazai gyakorlatunk ingadozó azon kérdés tekintetében is, *hogy a férj nejének törvényes képviselőjeként tekinthető-e.*[1]

A Curia itéletei évek óta majdnem meglehetős egyformasággal oszlanak meg a két ellentétes nézet közt.[2] Holott a kérdés épen hazai jogunk értelmében nem lehet kétes. A magyar magánjog sohasem adott a férjnek neje felett semmiféle gyámhatalmat, semmi oly képviseleti jogot, mely a germán jogi «mundium»-nak megfelelne, már pedig bizonyos, hogy itt az indítványozási jog csakis a férjnek adott ilyes jogosít-

[1] L. e kérdésre nézve *Széll Farkas* jeles czikkét: «A férj jogosítva van-e nejének külön meghatalmazása nélkül a nő indítványára üldözhető cselekményeket illetőleg, annak nevében indítványt tenni» (Az «Ügyvédek Lapja» 1886. évi decz. 25-én kelt 52. számában) és *Baumgarten K.* id. ért. Büntetőjog Tára IV. köt. 289. l.

[2] A *Curia* 1883. évi április 10-én 16468. sz. a. hozott itéletében (Büntetőjog Tára VI. köt. 295—296. l. Döntvénytár, új folyam, V. köt 115. l.) kijelentette, hogy a férj a neje ellen elkövetett becsületsértés miatt csak mint annak meghatalmazottja tehet indítványt, maga nevében ellenben panaszt nem emelhet akkor sem, ha a neje ellen intézett meggyalázó kifejezések által magát is sértve érzi. Ugyanezt mondta ki a *Curia* rágalmazás vétsége esetén 1883. jun. 5-én 5239. sz. a. (Döntvénytár V. köt. 269. l.) és 1883. évi decz. 11-én 34819. sz. a. (Büntetőjog Tára IX. köt. 384. l.) hozott itéleteiben.

Ellenben az 1881. évi 2698. sz. a. hozott kir. curiai (Döntvénytár II. köt. 329. l.) és az 1886. évi febr. 9-én 37837/85. sz. a. kelt kir. táblai (Büntetőjog Tára XII. köt. 320. l.) itéletek: a férjet nejének külön meghatalmazása nélkül is neje nevében indítványtételre jogosítottnak tekintik.

A német gyakorlatban az előbbi nézet van érvényre emelve, de ez onnét ered, mert a német büntető-törvénykönyv ismeri a közvetett becsületsértés fogalmát, melyet törvényünk teljesen elejtett. (L. a Reichsgericht 1885. okt. 22-én 2421. sz. a. hozott itéletét. Entscheidungen XIII. köt. 60—64. l.)

ványra volna alapítható. A férj tehát nejének törvényes képviselője gyanánt nem tekinthető.

De e mellett fontos czélszerűségi tekintetek is javasolják azt, hogy a nő, ki maga képes a rajta elkövetett büntetendő cselekmény fontosságát és hatását legalaposabban mérlegelni, ne legyen alávetve férje gyámkodásának, ne legyen kénytelen tűrni, hogy férje bíróság elé vihessen egy oly ügyet, melyet ő saját érdekében eltitkolni óhajt. Erre nemcsak hogy szükség nincs, de — mint ezt *Széll Farkas* igen helyesen kiemeli, — e jogosítvány a családi élet benső nyugalmával, sőt magával a házastársi viszonynyal sem lenne összeegyeztethető.

A jogi személyek nevében, kik mint ilyenek fisikai léttel nem birnak, *rendes közegeik*, vagyis azon egyleti vagy társulati hivatalnokok tesznek indítványt, kik a jogi személyt alapszabályszerűleg képviselik.[1] Természetesen nincs kizárva, hogy ezen képviselők az indítvány megtételét erre a czélra különlegesen megbizott személy által is teljesíthessék.

Nem közvetlenül sértettek, de mégis indítványozási joggal birnak továbbá:

2. *Az elmebetegek, gyenge elméjüek, siket-némák, távollevők és börtönbüntetésre ítéltek gondnoka;*[2] valamint

3. *16—24 éves kiskorúak és gondnokság alatt levő pazarlók gondnoka*, de *csak* a gondnokoltak ellen elkövetett *vagyon elleni büntetendő cselekmények esetében*, ekkor azonban a *sértettől függetlenül* és önállóan, annak akarata ellenére is.

[1] E felfogást osztotta a kir. Curia is 1885. évi deczember 15-én 4221. sz. a. hozott határozatában (Büntetőjog Tára XI. köt. 252—254. l.)

[2] A törvény szerint: «gondnokság alatt levő más egyének törvényes képviselője» (113. §. 3. bekezdés).

4. A törvény specialis tételes intézkedései alapján a következő négy büntetendő cselekménynél a következő különösen megnevezettek:

a) A testvérek közötti vérfertőztetés és természet elleni fajtalanság esetén, a 244. §. szerint a *szülő*, illetőleg *gondnok*;[1]

b) a szemérem elleni büntett (245. §.) miatt, a *sértett nő vagy férje;*

c) holtak ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértés esetén, valamint akkor, ha a rágalmazott vagy sértett a rágalmazás vagy becsületsértés elkövetésekor még életben volt, de az indítványozási határidő lejárta előtt meghalt s a bűnvádi eljárás megindítását halála előtt nem indítványozta, a 273. §. alapján *a megholtnak gyermekei, szülői, testvérei vagy házastársa;*

d) ha valaki az ellen, kinek szolgálatában vagy fizetésében áll, vagy háztartásában él, vagy az utóbbival közös háztartásban élő hozzátartozók ellen lopást (343. §.) vagy sikkasztást (358. §. utolsó bekezdés) követ el, az indítványozásra a sértetten kivül az idézett szakaszok intézkedése értelmében a *szolgálatadó* vagy *a ház feje is jogosítva vannak.*

Mindezen jogosultságok, mint egészen különleges és kivételes intézkedések a legszorosabban magyarázandók. —

Az, hogy ki van az indítványtételre jogosítva, mindig hivatalból állapítandó meg, mert ez a büntető

[1] Az indítványozási jog e megszorításából azon roppant anomalia származik, hogy oly nagykorú egyének, kiknek szülei már nem élnek, büntetlenül követhetik el a közszeméremnek és erkölcsiségnek ez irtózatos megsértését, bármily nagy felháborodást okozzanak is általa.

eljárás előfeltételét képezi, ezen előfeltételeknek fenforgása pedig mindig hivatalból vizsgálandó. Ha kétes az, hogy az indítványt tett egyén jogosítva volt-e arra (pl. a 16. évét betöltötte-e már), e kérdésnek behatóbb vizsgálata, illetőleg az indítványozási jogosultság igazolása, mindjárt a bűnvizsgálat elején, még az eljárás megindítása előtt kell, hogy történjék.[1] Ha ezen kérdésnek hivatalból való vizsgálata elmaradt volna és később tünik ki, hogy az indítványt tett egyén arra nem volt jogosítva, az eljárás azonnal beszüntetendő lesz.

2. §. Több indítványozási jogosultság összetalálkozása.

Nagyon gyakran előfordul azon eset, hogy ugyanazon büntetendő cselekmény miatt az eljárás megindításához szükséges indítványtételre több személy van jogosítva. *És pedig két alakban:*

a) Először akkor, ha a törvény *tételes intézkedése* alapján a közvetlenül sértetten kivül egy oly személy is létezik, kit a büntetendő cselekmény jogaiban sem nem csorbít, sem nem veszélyeztet ugyan, de kire a törvény az indítványozási jogot czélszerűségi okokból átruházandónak tartotta.

Az indítványozási jogosultság összetalálkozásának leggyakoribb esete az, hogy a Curiának a gyakorlatban irányadó, fennebb ismertetett 25. számu büntetőjogi döntvénye alapján a 16—24 éves kiskorú és ennek törvényes képviselője, az előbbi ellen irányzott nem vagyon elleni büntetendő cselekmények esetén

[1] A *kiskorú* indítványozási jogosultsága (t. i. a 16. évnek betöltése) keresztlevéllel, a gondnoké kirendelési okmánynyal, egyéb törvényes képviselőé bármily okirattal (anyakönyvi kivonattal stb.) lesz igazolható.

önállóan és egymástól függetlenül *jogosítva* vannak az indítványtételre.

Ugyanez áll mindazon esetekben, midőn a törvény valamely büntetendő cselekménynél határozott intézkedéssel több személynek adja meg az indítványozási jogot. A vagyon kezelésére rendelt külön gondnok, illetőleg gyám [1] azonban indítványozási joggal egyáltalában nem birván, a tulajdonképeni gyám vagy az atyai hatalom gyakorlatában csak bizonyos irányban korlátolt atya mellett indítványt egyáltalában nem tehet.

b) De azonkivül több indítványozásra jogosított áll egymással szemben akkor is, ha ugyanazon büntetendő cselekmény több egyént sértett, tehát ha *több közvetlenül sértett fél* létezik.

Ezen utóbbi eset ismét számos nehézséggel járhat. E nehézségek megoldására czélhoz vezetőnek tartjuk *Reber* [2] azon javaslatát, mely szerint mindig azt kell vizsgálni, vajjon a büntetendő cselekmény által sértett személyek hasonló esetekben azon jogtárgygyal, melyre a sértés irányozva volt, minő vonatkozásban állanak, *a jogsértés valamenyiöknek ezen jogtárgy feletti rendelkezési joga ellen irányult-e, vagy csak egyeseké ellen.* Pl. ha egy társaság ellen követtetik el valamely a tulajdonjogot sértő és csupán indítvány folytán üldözhető büntetendő cselekmény, a kérdés az: vajjon e tulajdonjog felett a társaság minden tagja, vagy csak egyesek vannak-e jogosítva rendelkezni? E szerint fogja az indítványozási jog is a társaság minden egyes tagját, vagy csak ezen egyeseket megilletni.

[1] V. ö. az 1877 : XX. t. cz. 24., 29., 30., 38., 42. és 75. §§-ait.
[2] L. id. m. 312—313. l.

A becsületsértésnél talán leggyakrabban előfordul azon eset, hogy ugyanazon cselekménynyel több személy lesz sértve. Ha ugyanis több személy megsértése egy és ugyanazon nyilatkozat által eszközöltetik, ez alapon többszörös becsületsértés, több egymással eszmei halmazatban *levő büntetendő cselekmény* jön létre. Az indítványozásra ez esetben *minden egyes sértett önállóan* jogosítva lesz.

Ellenben, ha valamely személyösszeség, vagy valamely jogi személy ellen irányúl a becsületsértés, az a kérdés, vajjon a sértés az egész személyösszeséget, az egész jogi személyt, vagy annak csak egyes tagjait érinti-e? Ha a becsületsértés *a jogi személy, mint ilyen ellen* volt irányozva, akkor csak az egész testület, illetőleg annak *törvényes képviselője* teheti meg az indítványt; ha ellenben a sértés egyúttal a jogi személy egyes tagjait *is* érte, *ezek mindegyikének* joga van az eljárás megindítását és a tettes megbüntetését indítványozni. Az előbbi esetben csak *egy* indítványozási jog, az utóbbiban *annyi* keletkezik, a hány sértett személy van.

Nem szenved kétséget, hogy mindazon esetekben, a hol *több indítványozásra jogosított* van, *ezek mindegyikének joga teljesen önálló* és a többitől, a többiek jogának érvényesítésétől *független*.

Büntető-törvénykönyvünk 114. §.-a nem foglalja ugyan magában ezen elvi kijelentést, de nyiltan azt mondja, hogyha «ugyanazon bűntettre vagy vétségre vonatkozólag *az indítványozás joga több magánszemélyt*[1]

[1] Helytelennek tartjuk azt, hogy a törvény «*magán*személyeket» említ. Az indítványozás joga egy közjogi testületet, személyösszeséget, tehát nem csupán magánszemélyeket is illethet.

illet: az egyiknek mulasztása, vagy elállása a többinek jogát nem szünteti meg». Ebből következik, hogy az indítványozási határidő minden jogosítottra nézve különkülön és önállóan folyik, és pedig azon időponttól fogva, melyben ő az illető cselekményről és annak tetteséről tudomást szerzett, hogy továbbá mindegyik jogosított indítványozási joga tökéletesen önállóan gyakorolható és általában, hogy mindegyik jog úgy keletkezésére, mint megszüntetésére nézve egymástól független.

Ezen kérdés azonban korántsem oly egyszerű, mint a minőnek első tekintetre látszik és törvényünk 114. §-a épen nem oldja meg annak minden részletét.

Dochow érdeme, hogy először figyelmeztetett [1] egy oly különböztetésre, melyet ezen kérdés megoldásánál figyelmen kivül hagyni nem lehet.

Ő különbséget tesz *vagylagos* (alternativ) és *együttes* (cumulativ) indítványozási jogosultság közt; *előbbi* alatt értvén azon esetet, midőn a büntetendő cselekmény *csak egy személyt sért*, csakhogy a *sértetten kivül* a törvény tételes intézkedései alapján más személyek is jogosítva vannak az indítvány megtételére (pl. hazai gyakorlatunk szerint a törvényes képviselő a a 16—24 éves kiskorú mellett).

Együttes jogosultság pedig akkor áll elő, midőn ugyanazon büntetendő cselekmény által *több személy sértetik* és *több sértett* nyer külön-külön indítványozási jogot.

E szabatos különböztetésnek a gyakorlatban igen fontos következményei vannak.

Az előbbi esetben nem lehet azt állítani, hogy az egyik jogosított indítványa alapján bekövetkezett

[1] Id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 269. l.

elitélés esetén a másik sértett még indítványt tehetne a tettes megbüntetése iránt. Legyen szabad egy példát használnunk. A. becsületsértést követ el a kiskorú B. ellen. B. távol, külföldön lévén, nem értesül a büntetendő cselekményről, de otthon levő gyámja megteszi az indítványt és ennek alapján a tettes elitéltetik. Még büntetését állja ki, midőn B. visszajön s most értesülvén az ellene elkövetett delictumról, részéről is él indítványozási jogával. Lehetetlen arra az álláspontra helyezkednünk, hogy B. ellen most új eljárás volna indítandó és ő ugyanazon büntetendő cselekményért újból elitélendő lenne.

Ez annyit tenne, mint nyiltan megsérteni a «non bis in idem» elvét; ez nem volna más, mint ugyanazon büntetendő cselekményt kétszer vonni büntetés alá.

Az első csoportot képező, *Dochow* által úgynevezett *alternativ* jogosultságnál tehát a több önálló indítványozási jog csak abban nyilvánul, hogy mindegyik sértett fél indítványozási joggal bir és ezt önállóan érvényesítheti is. *De az egyik sértett fél ezen jogának érvényesítése egyúttal valamennyi érvényesítésének czélját betölti, tehát valamennyit* feleslegessé teszi és *megszünteti.*

Egyetlen eset van, a hol az indítványozási jog ezen csoportnál is külön-külön érvényesülhet, t. i. akkor: ha az, ki először tett indítványt, indítványát visszavonja és ezáltal az eljárás beszüntetését idézi elő. Feltéve most már, hogy a három havi indítványozási határidő a másik jogosítottra nézve még le nem járt (pl. ha neki a büntetendő cselekmény csak később jutott tudomására), ennek alkalma lesz az

eljárás beszüntetését meggátolni és a tettes megbüntetését idézni elő az által, hogy részéről pótlólag indítványt tesz.

Egészen másképp áll a dolog a *cumulativ* indítványozási jogosúltságnál.

Ha ugyanis valamely, csupán a sértett fél indítványára üldözendő cselekmény *több személyt sértett* és ezek közől csak egy tett indítványt, akkor természetesen úgy kell eljárni, mintha egyáltalában csak egy személy sértetett volna. Ha most a másik indítványozásra jogosított egyén (pl. azért, mert később szerzett tudomást a büntetendő cselekményről) később tesz indítványt, *összbüntetés* kiszabásának szüksége áll elő.

Teljesen igaza van *Dochownak*, midőn hangsúlyozza, hogy a cumulativ indítványozási jogosultság esete különleges törvényhozási szabályozást igényel Kétségtelen, hogy az a kérdés, vajjon egy vagy több sértett van-e, a büntetés kimérése tekintetében igen lényeges befolyással bir, de a mellett a gyakori összbüntetések kiszabása igen nehézkessé teszi az eljárást is.

Dollmann-Risch[2] erre nézve kisegítőül azt ajánlják, hogy az itélet hozatala ez esetben halasztassék el mindaddig, mig a háromhavi indítványozási határidő minden jogosultra, illetőleg minden sértettre nézve le nem járt. Legalább ekkor bizonyos, hogy nem fog később indítvány tétetni.

Részünkről azonban ezen javaslatot már azért sem tehetjük magunkévá, mert nagyon könnyen megtörténhetik, hogy a sértettek mindegyike különböző

[2] Kommentar zum baierischen Strafgesetzbuche I. rész, 800. l.

időben szerzett tudomást az ellene elkövetett büntetendő cselekményről, és így az indítványozási határidőt mindegyikre nézve külön-külön kelvén számítani, az eljárás nagyon nehézkessé válnék és roppantul elhúzódnék. De meg a legtöbb esetben lehetetlen, vagy csak igen nagy fáradsággal volna lehető a bíróságnak kipuhatolni azt, hogy a sértett a büntetendő cselekmény elkövetéséről mikor nyert tudomást.

Dochow [1] helyesebbnek tartja a német büntető perrendtartás 415. §-ának a Privatklage-ra vonatkozó azon intézkedését, mely szerint, ha a jogosítottak egyike magánvádat emelt, a többiek csupán csatlakozhatnak ezen vádhoz, és ezen csatlakozás esetén az eljárás nem kezdetik ujra, hanem a később fellépők csak azon stadiumhoz csatlakozhatnak, a melyben az eljárás már az ő indítványuk megtételekor volt.

Dochow azt javasolja, hogy hasonló intézkedés tétessék a sértett fél indítványára büntetendő cselekményekre nézve, vagyis azon esetre is, midőn az államügyész fellépése szolgál alapul a bűnvádi eljárás folyamatba tételére.

Tagadhatlan, hogy ezen eljárásnak is vannak jelentékeny hátrányai. Ily módon megtörténhetik, hogy olyankor, midőn több sértett fél van s ezek különböző időben szereztek tudomást a büntetendő cselekményről, a később értesültek egyszerűen el volnának zárva indítványozási joguk gyakorlatától (t. i. ha ekkorra az eljárás lefolytattatott volna), és a mi rosszabb, a tettes egyes büntetendő cselekmények miatt büntetlenül hagyatnék, és a sértett az ő rajta

[1] L. id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 269—270. l. 15. jegyzet.

elkövetett jogsértés megbüntetését csupán azért nem kívánhatná, mert sértett társa már az eljárást lefolytatta.

De mégis tekintettel azon visszásságokra és gyakorlati nehézségekre, melyekkel az együttes indítványozási jogosultságnak teljes szabályozatlanul hagyása jár, czélszerűnek tartanók, ha törvényhozásunk ezen úton, vagy valamely ehhez hasonló intézkedés által e kérdést, határozottan megoldaná.

3. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmény elkövetése a sértett törvényes képviselője által.

Minthogy a 16 évesnél fiatalabb kiskorúak, továbbá az elmebetegek, gyengeelméjüek és siket-némák egyáltalában nem; a távollevők és a hosszabb ideig tartó szabadságvesztés büntetésre ítéltek pedig ezen akadályok megszüntéig, személyesen nincsenek jogosítva az indítványtételre, a törvénynek egy ide vonatkozólag tett különleges intézkedése nélkül nagy visszásság állana elő azon esetben, ha a most felsorolt egyének ellen épen törvényes képviselőjük követne el oly büntetendő cselekményt, mely csak a sértett fél indítványa folytán üldözhető.

Bekövetkeznék ekkor azon nagy ellenmondás, hogy a kétszeres jogsértés: a büntetendő cselekmény elkövetése és a képviseleti joggal való visszaélés egyáltalában nem lenne büntethető, csupán azért, mert a kiskorú vagy gondnokság alatt álló egyén indítványt nem tehet, a törvényes képviselő pedig, ki egyúttal a büntetendő cselekmény tettese, saját magával szemben bizonyára nem fog élni indítványozási jogával.

Ugyanezen visszásság jönne elő akkor, midőn a 16—24 éves kiskorú, vagy a gondnokság alá helyezett pazarló ellen ezeknek törvényes képviselője követett el valamely, a vagyon ellen irányzott bűntettet vagy vétséget.

Ezen anomalián három módon lehet segíteni:

1. az által, hogy a sértett fél *rokonai* (a rokonsági fok közelsége szerint) *jogosíttatnak fel az indítványtételre;*

2. ha ez esetre külön gondnok rendeltetik;

3. ha az eljárás hivatalból indíttatik meg.

Az első mód (legalább a fennebbi alakban) semmi esetre sem volna elfogadható, mert igen nekézkes és lassú, a mellett a várt eredményt nem mindig biztosítja, mert megtörténhetik, hogy a kiskorúnak vagy más módon akadályozott egyénnek, nincsenek vagy nem ismeretesek a rokonai és így már nem lesz senki, a ki a büntetendő cselekményt elkövetett törvényes képviselő helyett indítványt tegyen; de meg, ha rokonai vannak, ezek felkeresése sok bajjal jár és a mellett megtörténhetik, hogy épen e rokonok nem gondolnak a kiskorú érdekeivel és így nem is vizsgálják azt, vajjon a sértett fél kiméletének szempontja az indítvány megtételét, vagy annak mellőzését követelné-e.

Külön gondnok kirendelése kétségtelenül szintén sok nehézséggel jár és meglehetős hosszadalmas eljárásba kerül. Egy nagy hátránya továbbá, hogy az ilyen hirtelen kiválasztott egyén közel sem képes magát oly teljesen és oly hamar beleélni a kiskorú viszonyaiba, közel sem képes ezeket oly teljesen átérteni, hogysem tőle a sértett érdekeinek kellő érvényre juttatását várni lehetne.

Igy tehát elég tetszetős és első tekintetre leghelyesebbnek látszik a harmadik mód, melyet törvényünk is elfogadott és melynek indokolására a törvény előkészítője azt hozza fel: «a legegyszerűbb legbiztosabb és legjogosabb, az állam feladatával is leginkább megférő intézkedésnek látszik az: hogy ily esetben az állam kettős minőségénél fogva, mint a kiskorúak legfőbb gyámhatósága és mint a jogrend oltalmazója, maga vegye át a kiskoruak védelmével egyszersmind a jogrend képviseletét is». [1]

És ezért mondja ki büntető törvényünk 113. §-ának utolsó (harmadik) bekezdése: «ha a sértett fél ellen ennek törvényes képviselője vagy gondnoka követte el a büntettet vagy vétséget: a bűnvádi eljárás hivatalból indítandó meg».

Tagadhatlan, hogy ez intézkedés a jogrend követelményével, a mely ily esetben határozottan a gyors és feltétlen megtorlást kivánja, leginkább összefér. De van egy nagy hátránya is: *az, hogy a sértett fél kiméletének szempontjával meg nem egyeztethető.*

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának indoka az, hogy az állam mellőzni akarja a bűnvádi eljárás megindítását azon esetekben, midőn azáltal a sértett szerencsétlenségét, a rajta ejtett csapást még inkább növelné. Ha e szempontot az állam még igen sulyos büntetendő cselekményeknél is oly fontosnak, oly annyira figyelembe veendőnek tartja, hogy e miatt lemond büntetési igényének érvényesítéséről, akkor nem tarthatjuk helyesnek azt, hogy e fontos okot teljesen figyelmen kivül hagyja akkor, midőn a büntetendő cselekmény tettese

[1] L. a miniszteri indokolást *Löw* Anyaggyűjtemény I. köt. 593. l.

a sértett félnek törvényes képviselője. Ezen utóbbi esetben ugyanis csupán a tettes bűnössége növekedett, a sértett fél kiméletének szempontja egyáltalában nem enyészett el, az most is ép oly fontos, mint előbb. És azt hiszszük, hogy annak ezen esetben is érvényt kell szerezni: mert a törvény saját magának mond ellen akkor, midőn oly esetben, ha a sértettet azon szerencsétlenség éri, hogy ellene törvényes képviselője követ el valamely büntetendő cselekményt: annak egész jövőjét és legfontosabb életjavait áldozatul dobja oda a hivatalból való üldözés elvének.

Kivánatosnak tartanánk tehát azt, hogyha a törvényben kimondatnék, hogy olyan esetekben, midőn az indítványozásra jogosított az elkövetett büntetendő cselekménynek tettese, *a gyámhatóság* legyen jogosítva és kötelezve a sértett félnek *külön gondnokot* rendelni, a ki lehetőleg a sértett fél rokonai vagy hozzátartozói közől választandó. E külön gondnokra nézve az indítványozási határidőt minden esetre csak azon időponttól lehetne számítani, melyben kirendeltetéséről és az általa képviselt sértett fél ellen elkövetett büntetendő cselekményről, valamint ennek tettéről értesült.

Az így kirendelt törvényes képviselőnek természetesen legelső kötelessége, hogy a kiskorú viszonyainak beható vizsgálatával megállapítsa azt, vajjon a kiskorú érdeke az eljárás folyamatba tételét vagy annak mellőzését kivánja-e, vajjon a sértett fél kiméletének szempontja előtt a kérdéses esetben az állam büntetési igényének háttérbe kell-e vonulnia. Ily módon azt véljük, a büntetendő cselekmény meg-

torolható lesz a nélkül, hogy a sértett fél kimélete teljesen elejtessék.[1] Jelenlegi törvényünk mellett azonban e szempont itt valóban elejtve van.

Azonkivül előfordulhatnak esetek, midőn az indítványozásra jogosított érdeke a sértett érdekével összeütközik, a nélkül, hogy ő volna a büntetendő cselekmény elkövetője. Pl. ha az indítványozásra jogosított nem maga, hanem valamely hozzátartozója követte el a büntetendő cselekményt, a törvényes képviselőnek sok esetben érdekében állhat, hogy az indítvány elmaradásával a tettes meneküljön a megérdemelt büntetéstől.

Bizonyos, hogy ez esetre nézve jelenlegi törvényünkben is hézag van. Az ily érdekösszeütközés esetén jelenlegi törvényünk szerint intézkedés nem tehető. De intézkedésnek *kell tétetnie*. Mi nem tudunk más kisegítő eszközt, mint hogy ekkor a gyámhatóság által külön gondnok volna kirendelendő és erre nézve az indítványozási határidő azon időponttól volna számítandó, melyben a büntetendő cselekményről értesült.

Ezen eset tehát de lege ferenda egy esetét képezné a gyámhatóság ellenőrzési jogának. És ez vezet ben-

[1] *A németalföldi büntető-törvénykönyv* 64. §-ának második bekezdése szerint hasonló esetben a gyám, illetőleg gondnoktárs, a házastárs, az egyenes ágbeli rokonok, vagy ha ezek nem léteznek, a harmadiziglen oldalági rokonok emelhetik a panaszt. *A német birodalmi kodex* egyik nagy hiánya, hogy e fontos kérdésről egyáltalában nem intézkedik, minek folytán a gyakorlat a «*curator ad hoc*» kirendelésével iparkodik a hiányon segíteni, csakhogy erre vonatkozólag még a részletes, sőt az alapelveket felállító megállapodások is teljesen hiányoznak. Ugyane nézetet fogadta el a fennállott porosz *Obertribunal* 1872. évi márcz. 7-iki határozatával. A kérdésünket behatóbban tárgyaló irók közől a hivatalból való üldözés mellett nyilatkoztak: *Fuchs* (id. m. 63—76. l.). A külön gondnok kirendelésének helyességét vitatják *Reber* (id. m. 336. l.), *Nessel* (id. m. 60. l.), *Dochow* (id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 270. l.)

nünket egy teljesen elhanyagolt, de nagyon fontos kérdésre: a törvényes képviselők indítványozási jogának ellenőrzésére.

4. §. A törvényes képviselőt megillető indítványozási jog gyakorlásának ellenőrzése.

Azon visszaélések, melyek az inditványozási jognak a törvényes képviselő által való gyakorlásával járnak, és melyek a gyakorlatban — fájdalom — elég gyakran előfordulnak, komoly megfontolásra szolgáltathatnak alkalmat a tekintetben: nem-e volna szükséges *de lege ferenda* oly törvényhozási intézkedéseket tenni, melyek az indítványozási jog gyakorlásának bizonyos nemű ellenőrzé-ét hozzák be. Ha ez sikerülne és kivihetővé válnék, megszünnének azon legnyomósabb ellenvetések, melyeket a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézménye ellen felhozni szoktak, e egyszersmind megszünnének azon visszaélések, azon zsarolások is, melyek a büntető igazságszolgáltatást a legnagyobb mértékben pelengérre állíthatják.

Tudtunkkal e kérdéssel a tanunkat részletesen vizsgált iróknak még egyike sem foglalkozott. Pedig a dolog fő fontosságú és többoldalú vizsgálatra tarthat igényt. Kétségtelen ugyanis, hogy az ellenőrzés behozatalának egyformán vannak *előnyei és hátrányai.*

Ha a törvényes képviselő az indítvány feletti rendelkezési jog érvényesítése körül nem jár el kellő figyelemmel és gonddal, ha kötelességellenesen elmulasztja, s talán pénzbeli megvesztegetés miatt mulasztja el az inditvány megtételét, akkor midőn ezt a kiskorú érdeke első sorban követelné, valamint ha

anyagi haszonvágyból inditványt tesz, olyankor, midőn ezáltal a gondviselésére bizott egyént örökre szerencsétlenné teszi: kétségtelen, hogy ezen visszaélések képesek mindenkinek a jogérzetét a legnagyobb mérvben felháborítani és ezáltal a jogrendbe vetett bizalmat megrendíteni. Kétségtelen, hogy az ilyen visszaélések a közerkölcsnek, a köztisztességnek meglazulására, a társadalom alapjának és az igazságszolgáltatásba vetett hitnek megrendítésére vezetnek.

De másrészt nem szabad feledniink azon gyakorlati nehézségeket, melyek az ellenőrzés kivitele elé tolulnak. Bizonyos, hogy ez ellenőrzésre első sorban a gyámhatóság, mint a gyámság illetőleg gondnokság alatt levő egyének érdekeinek képviselője, volna hivatva. Azonban kétségtelen, hogy egy oly minden oldalu megvitatást igénylő és a sértett fél viszonyainak teljes ismeretét kivánó kérdésnél, mint az indítványozási joggal való rendelkezés, egy testület, melynek számos tagja, számos, különböző koru, nézetű, hajlamú, vérmérsékletű tagja van, melynél a kérdés felett döntő személyek összealakulására a véletlennek is nagy befolyása van, egy ily testület egyáltalán nem alkalmas. Egy ily testületnél nem lehet számitani arra, hogy a rendelkezés helyes lesz-e, hogy a szem előtt tartandó szempontok helyesen méltányolva, a figyelembe veendő érdekek kellőleg megfigyelve lesznek-e. Annak megitélése, hogy az indítvány megteendő-e vagy nem, nem bizható a családi életet nem ismerő, a sértett egyén viszonyaiban járatlan idegen személyekre.

Ezek az okok, melyek az ellenőrzés behozatala *ellen* szólnak.

De ellene szól még a kivitel nehézsége is. Annak megitélése, hogy a törvényes képviselő az indítványozási joggal positiv vagy negativ irányban való rendelkezés által kötelességszegést illetőleg kötelességmulasztást követett-e el, annyira a sértett egyéni viszonyaitól függ, hogy ezen kérdésre egyik esetben határozottan igennel, a másik esetben, mely az előbbitől csak egy hajszálnyira különbözik, határozott nemmel kellene válaszolnunk. Komolyan kell tartanunk attól is, hogy esetleg a véletlen (a testület összealakításának mikéntje) és nem a gondnokolt érdeke döntene az elbirálás felett. És azonkivül lehet, hogy az indítványozásra jogositott törvényes képviselő teljesen jóhiszeműleg és azon meggyőződésben cselekszik, hogy ő azon módon, melyet követendőnek választott, a kiskorú érdekét szolgálja. Lehet, hogy csak csalódott, csak tévedésből járt el.

Ha jóhiszeműleg cselekedett, felelősséggel nem tartoznék, de sokszor e jóhiszeműség csak nehezen volna bizonyítható és a mellett a törvényes képviselőnek felelősségre vonása az ő becsületérzetét jelentékenyen sértené. Az is lehet hogy a kiskorú érdekeit maga a törvényes képviselő fogja fel helyesen, nem pedig az őt ellenőrző hatóság, mely utóbbi tehát alaptalanul vonná felelősségre a sértett fél képviselőjét.

Mindezen nehézségek daczára azonban azt hiszszük, hogy oly esetekben, midőn nyilvánvaló, midőn világosan kitünik, hogy a törvényes képviselő kötelességellenesen, a kiskorú vagy gondnokolt érdekeinek nyilt sérelmével járt el, mondjuk ezen esetekben, melyek

néha-néha mégis előfordulnak[1] meg kellene engedni az ellenőrzést és a felelősségre vonást az igazságnak felháborító megsértése miatt.

Oly törvényhozási intézkedést kellene tehát tenni, melynek értelmében ilyen esetekben a *belügyminiszterium*, mint legfőbb gyámhatóság jogosítva van arra, hogy a sértett, esetleg legközelebbi hozzátartozói panasza folytán a három havi határidőn túl is kieszközölhesse a büntető eljárás folyamatba tételét. A minisz'erium természetesen felhatalmazandó volna arra, hogy az eset részleteit és a sértett fél egyéni viszonyait megvizsgálhassa, hogy a bűnvádi eljárás folyamatba tétele a sértett érdekeivel nem ellenkezik-e

A törvényes képviselő ilyen visszaélései ellen pedig a *gyámtörvényben* s azonkivül *az anyagi büntető kodexben* is szigorú *megtorló intézkedések* lennének teendők. Hisz' ha a törvényes képviselő pénzbeli megkárosításokért felelősségre vonható, itt is kell a felelősségre vonásról gondoskodni, és pedig annál inkább, mert *ezen* visszaélések sokkal károsabbak a kiskorúra, mint a vagyoni megkárosítás. Azt véljük, hogy ha csak ritkán következnék is be a törvényes képviselő felelősségre vonása, már maga azon körülmény, hogy ily eszköz, ily jogorvoslat létezik és azon tudat, hogy a visszaélést elkövető ezenkivül bűnvádi úton felelősségre is lesz vonható, elrettentené a törvényes képviselőt attól, hogy kötelességét szándékosan, rosszakaratúlag megszegje. És ebből a szempontból még a gyakorlati nehézségek teljes méltánylása mel-

[1] L. a *Medem* által (id. ért. 5—6. l.) közölt esetet, midőn a gyám a gyámoltja ellen elkövetett szemérem elleni büntetendő cselekmény miatt emelt panaszát megvesztegetés folytán visszavonta.

lett is, a törvényes képviselő e tekintetben való ellenőrzésének szükségét részünkről kétségbevonhatlannak tartjuk.

5. §. Az indítvány megtétele meghatalmazott által.[1]

Habár az indítványozási jog határozottan személyhez kötött, legszorosabb értelemben vett személyes jog, mégis kétségtelen, hogy azt a jogositott személy, nem csak maga, hanem különleges *meghatalmazottja által is* gyakorolhatja. Nem ellenkezik ez az indítványozási jog személyes jellegével azért, mert csupán az indítványozásra jogosult akaratának megbizott által való kinyilatkoztatása forog itt szóban. Nem maga a jog ruháztatik át, mert e jog lényege nem az indítvány megtételében, hanem abban áll, hogy a jogosított rendelkezhetik és határozhat a felett, valjon az indítvány megtétele, vagy annak elmulasztása előnyösebb-e rá nézve. E mérlegelésre, e megfontolásra csak az illető maga képes; ellenben ha már bizonyos irányban határozott, ezen határozatának, ezen akaratának kijelentésével, *tolmácsolásával, közvetítésével,* kétségtelenül megbizhat más személyt is.

Bizonyos tehát, hogy bármely az indítványozásra jogosított egyén különleges meghatalmazás alapján *az indítvány megtételének és az indítvány visszavonásának jogát más által is gyakorolhatja.* E megbizás akár szóbelileg, akár irásbelileg történhetik, csak annyi szükséges, hogy abból kitünjék, miszerint a sértett e

[1] *Irodalom: Klebs* id. ért. a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 574—575. l. — *Fuchs* id. m. 53—55. l. — *Reber* id. m. 313—341. l. — *Nessel* id. m. 58—59. l. — *Kirchenheim* id. m. 74—76. l. — *Dochow* id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 270—271. l. — *Dr. Baumgarten Károly* id. ért. a Büntetőjog Tára IV. köt. 305—315. l.

jogot mily irányban akarja gyakoroltatni. A megbízás határozottsága tehát megkivántatik, de egyébként az *formához nincs kötve,* bizonyítható tehát bármely, a bűnvádi eljárásban megengedett módon, így tanuk által is. Ennélfogva a megbízás nemcsak irásban, hanem *szóval* is történhetik. Sőt nem szükséges az sem, hogy a megbizás, illetőleg az indítványtételre irányuló utasítás az indítvány megtételével egyidejüleg igazoltassék, *hanem elégséges, ha a megbizás megtörténte a bíróság előtt később lesz kimutatva,* csak annyi szükséges, hogy ez még az indítványozási határidő lejárta előtt történjék. Ez esetben a megbizás a korábbi hiányt pótolja és az indítvány alapján folyamatba tett eljárás érvényben marad.

Ha ellenben a háromhavi határidő lejártáig a megbizás utólagosan nem igazoltatik, úgy az eljárás azonnal beszüntetendő lesz, mert az, hogy az indítvány valóban szabályszerüen tétetett-e, ez esetben az indítványozási határidő lejártáig nem lesz constatálható. —

Az általános meghatalmazás olyan jogalapnak, mely az indítvány megtételére feljogosítana, egyáltalában nem tekinthető. Az általános meghatalmazott nem lenne képes azon különleges egyéni viszonyok, azon részletkérdések megfontolására, melyektől épen azon concrét esetben az indítványozási jog gyakorlása függ.

Különösen nem tartjuk feljogosíthatónak az indítvány megtételére a sértett félnek *általános vagyonjogi meghatalmazottját,* még a vagyon ellen elkövetett büntetendő cselekmények tekintetében sem. Nem tartjuk őt erre feljogosíthatónak azért, mert nem bir azon

személyes viszonyok ismeretével és azon tapintattal, melyek az indítványozási jog gyakorlásához a vagyon ellen elkövetett büntetteknél is megkivántatnak azon esetben, ha ezen büntetendő cselekményeket, valamely a sértett fél családjához tartozó egyén követte el.

Roppant veszélyessé válhatnék, ha valamely vagyonkezelőt feljogosítanánk a bűnvádi eljárás megindíthatására olyan lopás vagy sikkasztás miatt, melyet a sértett fél valamely hozzátartozója követett el. Lehet, hogy a sértett a fennforgó körülmények közt inkább megtorlatlanul hagyná az ellene véghez vitt büntettet, mintsem, hogy rokonának gyalázatát s vele együtt a magáét is köztudomásra hozza és a büntető bíróság előtt szellőztesse. És nem volna-e nagy visszásság, ha őt e jogának gyakorlásában megakadályoznók és a bűnvádi eljárást még akarata ellenére is megindítanók a vagyonkezelők indítványa alapján, ki lehet, hogy a felelősségtől félve, túlságos szűkkeblűen járna el e kényes kérdés eldöntésénél.

Ellenkező nézeten van *Reber*,[1] ki azt hiszi, hogy az általános meghatalmazott is jogosítva van indítványt tenni azon esetben, ha a sértett jog felett ép azon jogi vonatkozásban, mely sértve lett, rendelkezési joggal bir. Pl. a czégvezető, a gazdasági felügyelő, szerinte általában tehet indítványt, ha a sértett dolog feletti teljes rendelkezési jog reá ruháztatott; kivéve, ha ez által valamely személyes vagy rokonsági viszony felett kellene rendelkeznie (pl. a családi lopás esetén). Az általános meghatalmazott ezen jogát szerinte nem a sértett fél nevében és annak meg-

[1] Id. m. 321—322. l.

bizásából nyerné, hanem annak akaratától függetlenül, önállóan gyakorolhatná.[1]

Részünkről *Reber* felfogását *de lege lata* egyáltalában nem oszthatjuk, mert a tételes törvény határozottan megmondja, hogy kik jogosítvák indítványt tehetni, tehát nem lehet e joggal másokat: a sértett általános meghatalmazottait is felruházottaknak tekinteni, minthogy az indítványozási jog mindig a legszorosabban magyarázandó és soha ki nem terjesztliető. A sértett fél maga pedig nem ruházhatja át e jogot az általános meghatalmazottra, mert e jog szorosan az ő személyéhez van kötve.

Sőt részünkről *de lege ferenda* sem fogadhatnók el *Reber* indítványát, mert a sértett fél panaszának megkivánását csupán olyan büntetendő cselekményeknél tartjuk indokoltnak, melyeknél más, mint maga a sértett, a bűnvádi eljárás megindításának, vagy mellőzésének kérdését megitélni nem képes. Az általános meghatalmazott jelentékeny erkölcsi kárt okozhat a sértettnek az által, hogy annak érdekeit nem tudja teljesen felfogni és méltányolni.

A mi nézetünk ellenkezőleg az, hogy *az általános meghatalmazottnak* nem lehet indítványozási jogot adni és ezen nézetből a sértettre csak a legritkább esetben háramolhatik hátrány, mert mig ő a büntetendő cselekményről nem értesült, az indítványozási

[1] Ugyanezen nézeten volt a német *Reichsgericht* 1880. évi május 1-jén 610/80. sz. a. hozott határozatával. (Entscheidungen II. köt. 145—150. l.) — 1880. évi április 20-án 738. sz. a. kelt határozatával pedig kimondta, hogy a vagyonkezeléssel megbizott általános meghatalmazott jogosítva lévén a vagyon épségbentartása czéljából mindent megtenni, az erre vonatkozólag elkövetett jogsértések és károsítások miatt is indítványt tehet (Entscheidungen I. köt. 387—390. l.).

határidő ugy sem kezd folyni. Ha pedig a meghatalmazott értesíti őt az ellene elkövetett büntetendő cselekményről, úgy külön megbízott által *maga a sértett tehet indítványt.*

Különben ama kérdés, hogy *az általános meghatalmazott* az indítvány megtételére mennyiben jogosítható fel, ismét világos bizonyítékául szolgál annak, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé felvétettek olyanok is, melyek oda nem valók. Mert igaz ugyan, hogy czélszerűtlennek és helytelennek tünik fel, ha oly apróbb jogsértésekért, mint a vagyonrongálás, tulajdon elleni kihágások, a sértett általános meghatalmazottja nem tehet indítványt, de azon büntetendő cselekményeknél, melyek határozottan a sértett indítványára üldözendők közé sorolandók, melyeknél a sértett fellépésének megkivánását *a sértett kimélete indokolja,* nemcsak czélszerűtlen, de veszélyes is volna feljogosítani az általános meghatalmazottat az indítványtételre; miután ez nem bir azon egyéni viszonyok ismeretével, melyek az indítványozás jogának gyakorlásánál figyelembe veendők lennének.

De ezen feljogosítás nem is fér össze az indítványozási jog természetével.

E jog ugyanis határozottan *közjogi jellegű,* mint ilyennel tehát az indítványozásra jogosított sértett fél, vagy egyáltalában nem, vagy csak nagyon *megszorított mérvben rendelkezhetik,* vagyis csak annyiban, a mennyiben e jogot más által hozhatja kifejezésre. Ellenben a szabály az, hogy a törvény engedélye nélkül az illető indítványozásra jogosított ezen jogot másra nem ruházhatja, mert e jog tisztán személyes jog.

Különösen teljesen ellenkeznék az indítványozási jog természetével és közjogi jellegével az, ha a jogosított e jogot úgy ruházhatná át másra, hogy ez avval teljesen belátása szerint rendelkezzék.

Egészen másképen áll a dolog a *magánvádra üldözendő vétségeknél*, melyeknél oly szempont, (t. i. a sértett fél kímélete), mely a vádemelési jog másra való átruházhatóságának útjába állana, fenn nem forog, és melyeknél czélszerűségi tekintetek is azt javasolják, hogy az általános meghatalmazott az általa képviselt egyén ellen elkövetett csekélyebb vagyonjogi jellegű jogsértések megtorlását eszközöltethesse.

Szóval ez egy újabb indok a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények és a magán vádra üldözendő vétségek szétválasztására, melyet részünkről más okokból is kívánatosnak tartunk.

6. §. Az indítvány megtételének határideje. (Indítványozási határidő.)[1]

Mindazon törvények, melyek a bűnvádi eljárás megindításához egyes büntetendő cselekményeknél a sértett fél indítványát kívánják meg, egyúttal megszabják, hogy a sértett félnek indítványozási joga nem marad meg határozatlan időig, sőt a büntetendő cselekményre nézve előszabott, egész elévülési időn belül sem, hanem az indítvány bizonyos meghatározott idő alatt megteendő.

Ezen indítványozási határidő tartamának megállapítására nézve a büntető-törvénykönyvek lényegesen

[1] V. ö. *Reber* id. m. 453—482. l. — *Nessel* id. m. 38—43. l. — *Dochow* id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 272—274. l. — *Lehmann* id. ért. 18—46. l

eltérnek egymástól. Egyesek hat hetet, mások és pedig legtöbb kodex három hónapot, nehány törvény egy félévet szab elő.[1]

Azt, hogy az indítvány megtehetése ily *rövid határidőhöz* kötteti, a legtöbb törvény avval indokolja, hogy nem volna helyes, ha a bűnvádi üldözés hosszabb ideig maradna magán akarattól függő,[2] vagy mint *Buri* mondja[3] «a nyilvános büntető igazságszolgáltatás érdekével ellenkeznék, hogy az állam sokáig bizonytalanságban maradjon az iránt, vajjon a bűnvádi üldözésről való lemondása véglegessé alakuljon-e át, vagy sem.»[4]

Az indítványozási határidő ezen törvény által való megállapításának hatálya az, hogy ha az indítvány ezen idő alatt meg nem tétetik, a tettes indítványozási joga elenyészik, az indítvány később már meg nem tehető.

Törvényünk e határidő tartamára nézve a legtöbb európai törvény által elfogadott nézethez csatlakozott. 112. §-a ugyanis előírja, hogy «a *magán fél*[5] indítványa azon naptól számított 3 hó alatt terjesztendő elő, a mely napon az elkövetett bűntett vagy vétség és annak elkövetője az indítványra jogosított-

[1] Az 1842-iki *norvég* büntető-törvénykönyv egy évben állapította meg az indítványozási határidőt.

[2] L. *H. Meyer* Lehrbuch 306. l.

[3] «Zu den Verhandlungen des XII. deutschen Juristentages» a Kritische Vierteljahresschrift XIX. köt. 101. l.

[4] Az indítványozási határidőnek ily rövidre szabását a német birodalmi büntető-törvénykönyv javaslata épen azon tarthatlan érvvel kisérli meg indokolni, hogy az ide tartozó büntetendő cselekmények a közérdeket rendesen csak másodsorban érintik, és így szükséges, hogy az indítvány megtételére rövid határidő szabassék elő (?).

[5] E kifejezés helyett részünkről itt is «a sértett fél» megjelölést használnánk a fennebb felhozott okoknál fogva.

nak tudomására jutott, ha a cselekmény büntethetősége időközben elévülés által el nem enyészett». Ez utóbbi kijelentés igénytelen nézetünk szerint teljesen felesleges, mert ha a cselekmény elévült, magától értetik, hogy nem büntethető.

Azon kételyek közől, melyek törvényünknek az indítványozási határidőre vonatkozó intézkedései kapcsán felmerülnek, az első az, hogy a 3 havi határidőbe a *tudomásszerzés napja beszámítandó-e, vagy nem.* Részünkről azt hiszszük, *hogy beszámítandó,* mert a törvény szerint a határidő ezen *naptól,* tehát nem a következőtől kezd folyni.[1]

A határidő nem «a momento ad momentum», hanem *egész napok* szerint, és pedig büntető törvénykönyvünk 3. §-ának rendelkezéséhez képest, *a naptár szerint* számítandó; lejár tehát azon napot megelőző napnak lejártával, mely számára nézve a tudomásszerzés napjának megfelel.[2]

Tényleg azonban a legtöbb esetben az indítványozási határidő nem terjed az említett nap lejártáig, és pedig azon tényleges ok folytán, mert az éjjeli órákban az indítvány már csak nehezen lesz megtehető. Nincs azonban kizárva, hogy a rendőrségnél, hol esetleg éjjel is hivatalos óra tartatik, az indítvány egész éjfélig megtehető és ennek nagy gyakorlati jelentősége lehet oly esetekben, midőn a sértett

[1] Ugyanezen nézeten van *S. Mayer* «Das ungarische Strafgesetzbuch» 199. l. és *Schnierer* «A magyar büntető-törvénykönyv magyarázata» (2-ik kiad.) 229. l. Többi hazai íróink e kérdésről nem nyilatkoznak.

[2] Pl. ha valaki ellen deczember elsején elkövettetett valamely a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény, ő február 28-án, illetőleg 29-én éjféli 12 óráig tehet indítványt. Márczius 1-jén ellenben már nem. V. ö. ezekre nézve a *Reichsgericht*-nek 1879. évi decz. 22-én 347. sz. a. hozott határozatát. (Entscheidungen I. köt. 40—41. l.)

fél előbb akadályozva volt az indítvány megtételében.[1] —

Az indítványozási határidő *jogi természetére nézve* a nézetek lényegesen elágaznak. Általában az van elismerve, hogy a határidő nem helyezhető egy szempont alá az elévülési idővel és többnyire *eljárási határidő* (Frist) jellegével birónak tekintetik.

Reber e kérdésben ellenkező álláspontot foglal el az általánosan elfogadott nézettel szemben. Ő ugyanis azt mondja, hogy e határidő lefolyása nem más, mint jogvesztő elévülés (Extinktiv-Verjährung), a mennyiben ez által nem gyakorlás útján bizonyos idő alatt egy jog megy veszendőbe. T. i. elévül az indítvány megtételére való jog, *de nem évül el az indítványnyal való rendelkezési jog és a bűnvádi eljárásra, illetve a büntető úton való üldözésre való jog.*

Lehmann (id. m. 18—27 l.) csatlakozik *Reber* nézetéhez és nem talál különbséget az elévülési idő és az indítványozási határidő közt. Szemben azon nézettel, hogy az utóbbi eljárási határidő volna, helyesen emeli ki, hogy akkor azt az állítást is el kellene fogadnunk, hogy ezen határidő az eljárási határidők természetével bir, vagyis hogy a kiszabott idő elmultával e jog az azt elvesztő akarata ellenére és *büntetésül* enyészne el, azon okból, mert a jogosított avval nem élt. Már pedig ezen nézet nem egyezik meg a valósággal. Az indítványozási határidő lejár-

[1] *Rubo* szerint (Kommentar 506. l.) a határidő az utolsó nap kezdetével végét érné azért, mert az első nap kezdetével kezdődik. E nézet azonban nem helyes, mert — mint *Dochow* (id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 272. l. 3-ik jegyzet alatt) helyesen kiemeli — az, hogy a határidőbe az egész nap, mint osztatlan egész számítandó be, csakis azt jelenti, hogy az nem a momento ad momentum számítandó.

távaI az inditványozási jog nem büntetésül vész el, mert a sértett fél inditványára büntetendő cselekményeknél az esetek legnagyobb részében nem büntetés, sőt engedmény az állam részéről az, hogy a sértett az indítvány megtételét mellőzheti és ezáltal a bűnvádi eljárás mellőzését idézheti elő. Azonkivül helyesen mondja *Lehmann*, hogy az indítványozási határidő természete már azért sem fér össze az eljárási határidőnek természetével, mert az illető indítványozásra jogosított egyáltalában *nem köteles* indítványt tenni, sőt neki joga van (és ez épen jogának lényege) ezen indítvány megtételét mellőzni.

Lehmann-nal szemben azonban ki kell emelnünk, hogy részünkről az elévülési idő és az indítványozási határidő közt is lényeges különbséget látunk. Hogy a polgárjogi elévülési idővel ez intézmény párhuzamba nem hozható, az kitünik onnan, hogy itt nem valamely jognak a biróság előtti érvényesítéséről van szó, hanem csak egy kijelentésről, mely kijelentés hiánya *az eljárás megindításának akadályát képezi.*

A büntetőjogi elévülési idővel pedig részünkről azért nem tudjuk ez intézményt párhuzamba hozni, mert itt hiányzik mindazon indok, melyre a bűnvádi elévülési időt alapítani szokás. Sem az idő hosszúsága, sem a büntetendő cselekmény lassankinti feledékenységbe menése, sem az a körülmény, hogy most már nehéz volna a bizonyítékokat megszerezni és az eljárást sikerrel keresztül vinni, itt irányadókul el nem fogadhatók.

De meg a büntethetőség elévüléséről sem lehet itt szó. Ez csak sokkal hosszabb idő alatt történik meg és az indítványozási határidő *mellett külön folyik*,

és pedig az indítványozási határidőtől *egészen függetlenül*. Nevezetesen az elévülési idő előbb kezd folyni mindazon esetekben, midőn a tettes a büntetendő cselekményről és a tettesről nem a bűncselekmény elkövetésének pillanatában, hanem csak később szerzett tudomást.

De épen azért, mert az elévülési idő az indítványozási határidőtől függetlenül folyik, megtörténhetik, hogy a büntetendő cselekmény előbb elévül, mintsem hogy az indítványozási határidő letelt, sőt egyes esetekben még mielőtt az megkezdődött volna.[1] Ekkor természetesen, ha a sértett később értesül is a büntetendő cselekményről és annak tetteséről, *már nem tehet indítványt*. Ezt törvényünk 112. §-a világosan ki is jelenti, bár egészen feleslegesen, mert magától értetődik. —

Ha több indítványozásra jogosított van, *a határidő ezek mindegyikére külön-külön* és egymástól teljesen *önállóan folyik*, ha egyik elmulasztja a határidőt, ez a többiek jogát egyáltalában nem érinti. (114. §.).

A határidő folyásának megkezdését büntető törvénykönyvünk 112. §-a szerint azon körülmény idézi elő, hogy az *elkövetett büntetendő cselekmény és annak elkövetője* az indítványra jogosítottnak[2] *tudomására jutott. Törvényünk értelmében* tehát az indítványozási határidő megkezdéséhez maga a büntetendő cselekményről való tudomásszerzés nem elég, miután ekkor

[1] Utóbbi történik, ha a sértett az elévülési idő lejárta előtt nem szerez tudomást az ellene elkövetett büntetendő cselekményről és annak elkövetőjéről.

[2] Az «indítványra jogosított» megjelölés nem helyes, helyette ennek kellene állani: az «indítványozásra jogosított», vagy még helyesebben: az «indítvány megtételére jogosított».

a sértett még nem tudja, ki ellen fog az eljárás az ő indítványa alapján megindíttatni és így sokszor elmulasztaná az indítvány megtételét attól való féltében, hogy olyan egyén megbüntetését fogja előidézni, a kit megbüntettetni nem óhajt. Kétségtelen azonban, hogy a család körében elkövetett vagyon elleni bűncselekmények eseteit kivéve, az ide tartozó többi büntetendő cselekménynél teljesen közömbös az indítvány megtételére nézve a tettes ismerete. Közömbös azért, mert az indítványozási jog nem a tettes, hanem saját kímélete czéljából adatott meg a sértettnek és így az indítványtételnél vagy az indítványtétel elmulasztásánál nem a büntetendő cselekmény elkövetőjének egyénisége, hanem magának a büntetendő cselekménynek minősége dönt. De nem helyes azon nézet sem, mintha a sértettnek a tettest legalább oly módon körül kellene irni, hogy ellene az eljárás megindítható legyen. Nem helyes ez azért, mert a királyi ügyészségnek hivatalból lesz kötelessége a tettes kilétét nyomozni. Törvényünk 112. §-ából tehát egyáltalában nem vonható le azon következtetés, mintha a sértett nem volna jogosítva indítványt tenni akkor is, ha a tettest nem ismeri. Ha az utóbbi esetben a tettesről való tudomásszerzés előtt indítványt tesz: az eljárás megindítandó és az ügyészségnek nem kötelessége a sértettet külön megkérdezni az iránt, vajjon óhajtja-e azon egyén megbüntetését, kinek tettessége később a nyomozás folytán kiderült.

Egyáltalában már itt meg kell jegyeznünk, hogy részünkről a sértett ezen megkérdezését határozottan helytelen szokásnak tartjuk. Bejött ez a gyakorlatba a törvény azon szintén téves intézkedése alapján,

hogy az indítvány egész az itélet kihirdetéséig visszavonható. Ezen intézkedés, — mint még alább bővebben megkiséreljük kifejteni, — mást sem árul el, mint azt, hogy mennyire nem emelkedett öntudatra és mennyire helytelenül lett felfogva az indítvány megkivánásának tulajdonképeni jellege és czélja. Mert hogyha a sértett már egyszer kijelenti, hogy ő a bünvádi eljárás megindítását kivánja, hogy az eset nyilvános tárgyalása és kutatása az ő érdekeinek sérelmével nem jár: akkor a további eljárásnak mi sem áll útjában. Legfeljebb nehány napig (a sértett esetleges meggondolatlan lépése sajnos következményeinek elháríthatása végett) adandó meg neki a jog arra, hogy indítványát visszavonja. Megengedendő ez, mert lehet, hogy a sértett ellenkező nézetre jutott, mint a melyben az indítvány megtételekor volt, lehet, hogy az első felháborodás és harag lecsillapultával belátta, miszerint daczára annak, hogy a büntetendő cselekmény büntetlenül maradása is sajnosan érinti őt, az eljárás még súlyosabb következményekkel járna reá nézve. De ismét, és pedig a főtárgyaláskor is megkérdezni a sértettet, hogy akarja-e a vádlott megbüntetését: ez annyi, mint reá biztatni őt az indítvány visszavonására, és annyival helytelenebb, mert a főtárgyalásokon e kérdés gyakran a jelenlevő vádlott előtt intéztetik a sértetthez és igy előidéztetik az, hogy a sértett félelemből a vádlottnak később bekövetkezendő bosszújától, visszavonja indítványát. Az a szokás tehát, hogy a sértett megkérdeztessék : kivánja-e a vádlott megbüntetését, nézetünk szerint tökéletesen elejtendő. Ha a sértett akarja az indítvány visszavonását, jelentkezzék ő

maga, de őt erre figyelmeztetni, erre mintegy felhivni, nem helyes.

De térjünk vissza az indítványozási határidő kérdéséhez. És itt egy további alkérdés, mely ismét nézeteltérés tárgyát képezheti: az, hogy amaz esetben, ha a büntetendő cselekmény elkövetése óta már több mint 3 hó mult el, az indítványt tevő *sértettnek* kell-e bizonyítani, hogy ő kellő időben (a tudomásszerzéstől számított 3 hónapon belül) tette az indítványt,[1] vagy ellenkezőleg *a vádlottnak* kell-e igazolni az indítvány elkésését.

Részünkről ez *utóbbi* nézetet tartjuk helyesnek, mert ha a sértettet minden egyes esetben köteleznők arra, hogy igazolja az indítványnak idejében való megtételét, ezáltal a legtöbb esetben óriási nehézségekre szolgáltatnánk alkalmat, sőt esetleg kizárnánk a bűnvádi eljárás megindítását. A vádlottnak, ki a positiv tényt: a későbbi tudomásszerzést állítja, kötelessége tehát az indítvány elkésését igazolni.[2] A mi legtöbbször minden esetre nehéz feladat lesz és csak azáltal könnyíttetik némileg, hogy az indítvány elkésése bármily bizonyíték által támogatható.

Az indítványozási határidő *kezdőpontja* gyanánt a törvény azt a napot jelöli meg, melyen a büntetendő cselekmény és annak elkövetője a tettes «*tudomására jutott*» (112. §.)

Már a 112. §. ezen intézkedése kizárja azt, hogy

[1] Ezt állítják: *Pezold* (Deutsche Strafrechtspraxis, 47. l.); *Rubo* (Kommentar, 50. l.) és *Dochow* (id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 73. l.).

[2] Ugyanezen nézetet emelte érvényre a *Reichsgericht* 1885. január 15-én 3155. sz. a. hozott határozatával. (L. Entscheidungen, XI. köt. 397—402. l.)

az indítvány *a bűncselekmény elkövetése előtt* legyen tehető. Ez az eset különben nem egyszerű kathedra-példa volna, sőt nagyon gyakran előfordulhat. Megtörténhetik, hogy valakinek biztos tudomása van arról, hogy ellene valamely büntetendő cselekmény fog elkövettetni és tudja annak tervezőjét is, mert például ez fenyegetőzött a kérdéses büntetendő cselekmény elkövetésével.

Mindamellett bizonyos, hogy az ily esetben a bűncselekmény elkövetése előtt tett indítvány hatálytalan akkor is, ha a büntetendő cselekmény később csakugyan elkövettetett. Hatálytalan pedig 1. azért, mert a kilátásba helyezett delictum még elmaradhat, 2. mert nem volt még semmiféle büntetendő cselekmény, tehát nem is keletkezett indítványozási jog, 3. de nem létezett alap sem az eljárásra és nem is lehetett volna senki ellenében sem bűnvádi eljárást folyamatba tenni. Praeventiv intézkedések ugyan tétethettek volna, de ezek nem tartoznak a büntető eljárás körébe. —

Minthogy az indítványozási határidő a tudomásszerzés, tudomásra jutás napjával kezdődik, e fogalmat kissé behatóbban kell tárgyalnunk.

«*Tudomás*» — a bölcsészet megállapítása szerint — valamely tényről az érzékek által szerzett és öntudatra jutott képzet. Finom elhatárolást igényel e fogalom két rokon fogalomtól: *a biztos meggyőződéstől* és a *puszta gyanutól*. A tudomás nem oly megdönthetlen, nem bir annyi alappal, mint a meggyőződés; de másrészről korántsem elégséges, hogy a sértett egyedül gyanu alapján járjon el az indítvány megtételénél.

Igen gondosan és helyesen irja körül e tekintetben a «tudomásszerzés» jelentőségét a kir. Curiának 1886. évi április 16-án 2342. sz. a. kelt határozata,[1] melynek indokolása kimondja, hogy «a btk. 112. §-a értelmében vett tudomásszerzéssel *nem azonosítható* ugyan *annak puszta védelmezése*, hogy bizonyos, csak a sértett fél indítványára üldözhető cselekmény esetleg bűntettet vagy vétséget képezhet; de viszont az említett törvényszakaszban megállapított három havi indítványozási határidő megkezdése azon naptól sem számítható, midőn az indítványozáshoz jogosított a vonatkozó cselekmény bűnös voltáról *részletes és nézete szerint teljesen bizonyító adatok alapján győződött meg:* minthogy ily feltétel mellett az indítványozási határidő merőben illusoriussá válnék, a mennyiben a kiindulásul szolgáló tudomásrajutás megszünnék bizonyítható tény lenni, hanem a helyett ugyanaz kizárólag az illető félnek felfogásától és ettől elválaszthatlanul egyéni akaratától tétetnék függővé.

Ehhez képest a királyi Curia a kérdéses tudomásvétel időpontjának csak azon napot találja tekinthetőnek, *melyen az indítványozásra jogosított oly tények és körülmények fenforgásáról értesült, melyekből azt, hogy a kérdéses cselekmény a büntető-törvénykönyvbe ütközik, alaposan következtethette.*»[2]

[1] Közöltetett a «Jogt. Közlöny» 1886. évi 19. számának mellékletén.

[2] Lényegileg teljesen megegyezik evvel a *Reichsgericht*-nek 1884. évi február 7-én 72. sz. a. kelt határozata, mely szerint a «Kenntniss von der Handlung» fogalmához nem szükséges minden részlet ismerése, de másrészt nem elég a puszta gyanú sem, hanem kell, hogy az indítványozásra jogosított oly tényeket ismerjen, «welche zu einem Schlusse auf die Beschaffenheit der That in ihren wesentlichen Beziehungen insbesondere auch als einer That, deren Verfolgung von dem Antrage des hierzu berechtigten abhängig ist, berechtigen».

Ha kétely merülne fel az iránt, hogy e tudomásszerzés napja mikor állt be és nevezetesen, ha a védelem részéről az állíttatnék, hogy az indítvány már elkésett, a bíróság lesz jogosítva és kötelezve dönteni a felett, hogy a sértett félnek melyik értesítése veendő a «tudomásra jutás»-sal egy jellegűnek.

A tudomásnak két irányúnak kell lenni. A sértettnek tudomással kell birni: 1. a büntetendő cselekményről és 2. annak tetteséről. Ha a sértett fél csak a tettesről bir tudomással, természetesen bajos lesz az eljárást megindítani, mert azt sem lehet tudni, hogy vajjon a büntetendő cselekmény csak a sértett fél indítványára büntetendő-e. A *cselekményt* tehát minden esetre körül kell irni. Ellenben *nem* kivántatik, hogy a minősítés is helyes legyen. Az e körüli tévedés nem árt akkor, ha a másik büntetendő cselekmény is csak a sértett indítványára büntetendő. De ha a sértett azt hitte, hogy a büntetendő cselekmény *hivatalból üldözendő* és ezért nem tett indítványt 3 hónapon belül, akkor joga természetesen elévült.

Ellenben szerintünk, — mint már fenebb említettük, — nem feltétlenül szükséges a *tettesről* való tudomásszerzés, bár ezt a törvény a másik irányú tudomással egészen egy jelentőségűnek tünteti fel és evvel egyformán megkivánja. Szerintünk ez sokkal lényegtelenebb azért: 1. mert a tettes megtudása nélkül is lehet az elkövetett büntetendő cselekményt minden ismérvei szerint megjelölni és az úgynevezett «relative Antragsdelicte»-ket kivéve, az indítvány megtételénél ugy sem a tettes különbözősége, hanem a büntetendő cselekmény minősége dönt. 2. Mert az

eljárás ez esetben az indítvány alapján megindíttatván, a királyi ügyészségnek lesz kötelessége az előnyomozás folyamában a tettes személyét kikutatni. Törvényünk jelenlegi intézkedése tehát nem indokolható, ezen tételes intézkedés következtében azonban kétségtelen, hogy ha a sértett a tettes személyének megtudása *előtt nem akar indítványt tenni*, ez esetben természetesen az indítványozási határidő folyása meg nem kezdődhetik, mert különben megtörténhetnék, hogy e határidő le is járna akkorra, midőn a sértett a tettes személyéről értesül, a mi pedig a törvény szándéka nem lehetett. És ezen nézet elfogadása mellett a sértettnek volna kötelessége a bűnvádi eljárás keresztülvitelére hivatott organumok teendőit átvenni, a tettes kipuhatolása végett házkutatást, tanu kihallgatást stb. eszközölni, a mi pedig magánegyénre egyáltalában nem bizható. Azt pedig szintén nem lehet megengedni, hogy a tettes ismeretlen volta miatt a legsúlyosabb büntetendő cselekmények is indítvány hiányában büntetlenül maradjanak, daczára annak, hogy a sértett maga is kívánja azok megbüntetését.[1]

[1] Legyen szabad példa gyanánt egy esetet felhoznunk. Egy szerencsétlen nő áldozata lesz a büntető-törvénykönyv 232. §-ában megjelölt büntetendő cselekménynek. Az erőszak az éj sötétjében, védelmére tehetetlen állapotban követtetik el rajta és ő a tettes kilétéről még csak gyanúval sem bir. Körülményei azt követelik, hogy az eljárás folyamatbatételét kívánja. Ha nem tehetne indítványt addig, míg a tettes személyéről tudomást nem szerzett, kénytelen volna várni, míg egy szerencsés véletlen fel nem deríti a büntetendő cselekmény gaz tettesét, vagy kénytelen volna maga kutatni utána. Ez utóbbit már azért sem lehet a sértettől kívánni, mert lehet, hogy anyagi körülményei nem engedik azt, de különben is ez nem a magánegyén feladata. Az ügyészség pedig — nézetünk szerint — ép ily esetekben nem indíthatja meg hivatalból az előnyomozást a tettes kiderítése végett. Szóval a büntetendő cselekmény büntetlenül maradna pusztán azért, mert a sértett a tettest nem ismeri.

Igaz ugyan, hogy az, miszerint a sértett már a tettes személyének megtudása előtt tehet indítványt, holott az indítványozási határidő csak akkor kezdődik, midőn a sértett a büntetendő cselekményről és annak elkövetőjéről tudomást szerzett, ellenkezni látszik a logikával, de tulajdonkép csak a törvény intézkedéseinek helytelenségét és czélszerűtlenségét tünteti fel.

E látszólagos ellenmondás daczára is, meg kell engedni, hogy a sértett a tettes ismeretlen volta esetén is indítványt tehessen és ily alapon az eljárás folyamatba tétetvén, a bűntett elkövetője kinyomozható legyen.

Azt fogják talán ellenvetni, hogy hasonló esetekben a sértett nem indítványt, hanem *egyszerű feljelentést* tesz [1] és kötelessége volna az indítványt utánpótolni akkor, midőn a tettes személyéről is értesült. Ez ellenérv azonban egyáltalában nem találó, a mi már abból is kitünik, hogy ha a sértett a tettes személyének megjelölése nélkül indítványt tett és aztán a tettes kiléte kitudódik, a sértett csak a törvény által megengedett esetekben *vonhatja vissza indítványát.* Nincs jogosítva új indítványt tenni, részére új jog nem keletkezik, egyedüli remediuma: a *visszavonás.*

Csupán azon büntető cselekményeknél, melyek üldözéséhez csak bizonyos esetekben kivántatik meg a sértett fél indítványa («relative Antragsdelicte»), van az általunk fennebb kifejtettek alól egy látszó-

[1] *Lehmann* ezen a tettes megnevezése nélkül tett indítványt «általános indítványnak» (genereller Strafantrag) nevezi, a mi azonban csak egy elméleti megkülönböztetés, de gyakorlati jelentősége nincs.

lagos *kivétel*. Itt bizonyos, hogy a sértett a tettes személyének ismerete nélkül nem tehet indítványt, mert ha nem ismeri a tettest, akkor egyszerüen *feljelentést* ad be arról, hogy meglopták, sikkasztást, csalást követtek el ellene stb.; e feljelentése azonban nem tekinthető indítványnak, mert hisz a lopás csak akkor képez a sértett fél indítványára büntetendő cselekményt, ha azt a sértett valamely hozzátartozója követte el. Itt pedig az, hogy ki a tettes, egyáltalában nem is tudatik. Ha pedig a sértett valóban *indítványt* tesz, akkor tudomásának kell lenni a tettes személyéről is.

A kivétel itt csak azért látszólagos, mert a «relativ Antragsdelicte»-knál a *tettes személyének* tudomása nélkül nemcsak indítvány nem tehető, hanem egyáltalában nem lehet eldönteni, vajjon csak a sértett fél panasza folytán vagy hivatalból üldözendő büntetendő cselekmény forog-e fenn.[1] Csak a tettes megtudásával tudjuk meg azt is, hogy valamely a sértett fél indítványára büntetetendő cselekmény létezik. —

Természetes, hogy az, miszerint a sértett fél a büntetendő cselekményről és annak tetteséről *mily forrásból értesült*, az indítványozási határidő kezdetére nézve *tökéletesen közömbös*. Saját észlelete épügy szolgálhat e forrás gyanánt, mint mások közlései. Előfordulhat az is, hogy az eljárás a büntetendő cselekmény miatt *hivatalból* lesz megindítva és csak

[1] *Reber* szerint (id. m. 461. l.) itt is lehet a tettes ismerése nélkül indítványt tenni, pl. a következő módon: «kívánom, hogy ezen lopás miatt az eljárás megindíttassék még azon esetben is, ha fiam, vagy nővérem, vagy szolgám abban részes volna». Ez szerinte érvényes indítvány, de kétségtelen, hogy az ilyen alakban való indítványtétel pusztán kathedrapélda gyanánt járja meg, a való életben pedig soha sem fordul elő.

később derül ki, hogy az csupán a sértett indítványa folytán büntethető. Ez esetben a sértett a bűnvádi eljárás lefolytatására hivatott hatóságoktól értesülhet a tettes személyéről.

Reber (id. m. 457—458 l.) helyesen emeli ki, hogy midőn a sértett harmadik személyektől szerzi a tudomást a büntetendő cselekményről, illetőleg annak tetteséről, ekkor az inditványozási határidő kezdetére nézve az a döntő körülmény: vajjon a tettes ezen személyek közlését megbizhatónak, hihetőnek tartotta-e. E nézet kétségtelenül helyes azért, mert ha a közlés megbizhatlan egyénektől ered vagy pedig egészen bizonytalan vagy valószinütlen: úgy lehet, hogy annak a sértett nem is adott hitelt és így *nem is szerzett a büntetendő cselekményről tudomást* Ha ellenben a sértett hiteles forrásból értesül a büntetendő cselekményről, de ő mégis alapos ok nélkül kételkedik értesülésének valódiságán és e miatt nem tesz indítványt, ezek daczára az indítványozási határidő kétségtelenül el kezd folyni.

Azt, hogy a tettes a büntetendő cselekményről és annak tetteséről mikor szerzett «tudomást» az *illetékes hatóságok*, és pedig végelemzésben az *itélő bíróság köteles megállapítani*, mert ennek feladata *hivatalból* dönteni a felett, vajjon az indítvány jókor, idejében tétett-e meg, e czélból pedig első sorban az indítványozási határidő folyásának kezdőpontja veendő tekintetbe.

Kérdés tárgyát képezheti, hogy oly esetben, midőn a sértett egy általa meghatározott személy ellenében — (kit tettesnek vél) tette az indítványt és később kitünik, hogy nem az általa megnevezett,

hanem egészen más egyén a tettes, a sértett köteles-e megújítani indítványát, vagy a bűnvádi eljárást az előbbi, — habár más tettes ellen tett — indítvány alapján folytathatja. Részünkről azt hiszszük, hogy az indítvány megújítása általában véve nem szükséges, miután a sértett fél itt rendesen nem a tettes személyét, hanem a büntetendő cselekmény minőségét szokta vizsgálni. Kivételesen azonban ama büntetendő cselekményeknél, melyek üldözéséhez csak a sértett és a tettes közti viszony folytán kivántatik meg az indítvány (vagyis a hozzátartozók ellen elkövetett vagyon elleni büntetendő cselekményeknél) a tettes személyében való tévedés érvényteleníti az indítványt és az állam büntető hatóságainak itt kötelességük értesíteni a sértettet, hogy nem az általa megjelölt egyén, hanem más a büntetendő cselekmény tettese. —

A büntetendő cselekményt nem kell a sértettnek egész kiterjedésében, minden részletében ismernie, elég, ha ismeri a büntetendő cselekmény tényálladékának alkotó elemeit. A tettesről szerzett tudomás mellett tökéletesen közömbös a *büntetendő cselekmény részeseiről való tudomás.* A törvény maga csak az «*elkövetőt*» említi és kétségtelen, hogy ez alatt a tettest érti. Ellenben bizonyos, hogy a sértett a cselekmény részeseiről való tudomás nélkül is indítványt tehet és viszont, ha ezekről van is tudomása, de a tettest nem ismeri, az indítványozási határidő még nem kezd folyni. E tekintetben azonban kétségtelen, hogy azon büntetendő cselekményeknél, melyeknél az eljárás megindítása a sértett fél panaszától csak bizonyos esetekben van függővé téve, a törvény intéz-

kedései szűknek mutatkozhatnak; megtörténhetik ugyanis, hogy itt a *hozzátartozó* a büntetendő cselekménynél csak segéd, vagy felbujtó minőségben szerepelt, már pedig az elkövetőről szerzett tudomás ilyen esetben nem lesz elégséges arra, hogy az indítványozási határidő kezdetét vegye. *De lege ferenda tehát az «elkövető»* helyett a büntetendő cselekmény *«tetteséről vagy részeséről»* szerzett tudomást kellene megkívánni. Azonban a jelenlegi törvény mellett is az eljárás a hozzátartozók ellen, a fennebb említetthez hasonló esetben csak akkor lesz megindítható, ha a sértett a büntetendő cselekmény részeséről is tudomást nyert.

A 112. és 114. §§. összevetéséből kitünik, hogy ha többen vannak indítványozásra jogosítva, az indítványozási határidő egészen függetlenül, mindegyik sértettre nézve külön-külön számíttatik azon naptól fogva, melyen mindegyik a büntetendő cselekményről és annak elkövetőjéről tudomást szerzett.

A határidő megkezdésénél döntő azon nap, melyen az *indítványozásra jogosított* tudomást szerzett. Ezen általános szabály szem előtt tartása mellett az egyes esetekben könnyű a határidő kezdőpontját megjelölni. Igy pl. ha valamely jogi személy, vagy személyösszeség, vagy testület egy *több tagból álló* előljáróság által van képviselve, ennek nem minden egyes tagja, hanem csak az összes képviselőtestület jogosított az indítványozásra, a határidő kezdőpontját is tehát azon nap fogja képezni, melyen a képviselő testület *mint olyan*, mint összeség a büntetendő cselekményről és annak tetteséről *tudomást szerzett*. Az egyes tagok, mint egyesek, vagy az olyan tagok által

szerzett «tudomás», a kik az indítványozásra nincsenek jogosítva, a határidő megkezdésénél nem számít.

Ha a törvényes képviselet esetében az indítványozásra jogosított személyben változás áll be (másutt e változás elő nem fordulhat, mert az indítványozási jog személyhez kötött jog), kérdéses lehet: vajjon az uj törvényes képviselőre nézve a határidő kinevezteté sétől, vagy az ő tudomásszerzésének napjától folyik-e, vagy pedig csak folytatódik az elődje által már megkezdett határidő lefolyása.

A tételes törvény szempontjából ez utolsó nézetet kell elfogadnunk, bármily helytelen eredményekre vezethet az bizonyos esetekben. Kétségtelen ugyanis, hogy ha az atya, vagy a gyám meghal és az előbbi helyére gyám rendeltetik, az utóbbi helyére uj gyám jön: az előbbi törvényes képviselő által szerzett tudomásvétel napjától kezdve az indítványozási határidő félbeszakíttatlanul folyik és lehet, hogy le fog telni, a nélkül, hogy az új gyám csak tudomást is szerzett volna a büntetendő cselekményről vagy annak tetteséről.

Ez intézkedés sokszor tarthatlan és viszás következményekre vezethet, és azért szerintünk de lege ferenda oly intézkedést kellene tenni, hogy ily esetekben *az indítványozási határidő csak az ujonnan kirendelt képviselő által szerzett tudomásvétel napjától kezd folyni.* Ez annyival inkább kivánatos, mert a jelenlegi tételes jog szerint olyan esetekben is folyhat a határidő, midőn nincs is indítványozásra jogosított (mert hiányzik a törvényes képviselő), a mi az általunk vizsgált tan jelenlegi törvényhozási szabályozásának egyik nagy árnyoldala.

Lényeges változás áll be az indítványozásra jogosított személyében akkor is, ha a törvényes képviselő indítványozási joga megszünik és maga a sértett nyeri meg e jogot. Ez történhetik, ha a kiskorú sértett fél nagykorúvá lesz, az elmebeteg meggyógyul, a pazarló felmentetik a gondnokság alól stb.

Az első eset nem okoz semmi nehézségeket. A kiskorú már 16. életévétől fogva a törvényes képviselővel együtt és *vele teljesen* egyenjogúan indítványozási joggal birt, ha tehát ő már nagykorúságának elérte előtt tudomást szerzett az elkövetett büntetendő cselekményről, természetes, hogy a határidő a tudomás szerzéstől kezdve foly, és ha az indítványozási idő lejárt, a sértett nem kérhet maga részére nagykorúságának napjától fogva új határidőt.

A gyengeelméjüeknél, elmebetegeknél, süketnémáknál, távollevőknél és börtönbüntetésre itélteknél magától értetik, hogy azon esetben, ha ezek törvényes képviselője a büntetendő cselekményről tudomással nem birt, a határidő csak azon naptól számítható, melyen az indítványozási jogosultságát elnyert, illetőleg visszanyert sértett fél maga szerzett tudomást.

Ellenben, ha már a törvényes képviselővel szemben folyt az indítványozási határidő, ez a tételes jog szerint a képviselet megszűntével is folytatódik és lejár, habár az önjogúvá lett sértett fél a büntetendő cselekményről nem is szerzett volna tudomást.

Az indítványtételre különlegesen meghatalmazott, megbizott személyre nézve a határidő megkezdése tekintetében természetesen csak magának az *indítványozásra jogosítottnak* «tudomása» dönt. Az, hogy az

indítványtételre megbizott személyében változás állott be, az indítványozási határidő számítása tekintetében tökéletesen közömbös. Különben is itt nem a megbízottnak, hanem az indítványozásra jogosítottnak tudomása dönt.[1]

Összegezve az eddig mondottakat, az eredmény az: hogy az indítványozásra jogosítottak személyében beállt változásnál általános szabály: hogy *az indítványozási határidő az akkori jogosított tudomásszerzésének napjától kezdve zavartalanul folyik* még akkor is, ha jogosított nincs, vagy ha új jogosított keletkezett, ki előbb nem tehetett indítványt, mert nem volt joga, vagy nem volt tudomása a büntetendő cselekményről.

Ezen általános elvből *Reber* a következő szabályokat vonja le: ha a sértett fél az indítványozási határidő folyama alatt éri el 16. életévét, ugy az ő részére nem kezdődik el új határidő, hanem az eddigi tovább folyik, mert törvényes képviselője saját személyében volt az indítvány megtételére jogosítva. Ha a határidő a 16. életév betöltésekor már lefolyt, a volt kiskorú sértett fél természetesen nem tehet indítványt, mert az indítványozási jog teljesen megszünt; ha pedig az indítványozási határidő még meg sem kezdődött, (mert a törvényes képviselő a büntetendő cselekményről nem szerzett tudomást), akkor később úgy a sértett, mint törvényes képviselője

[1] Helyes tehát a *Reichsgericht* azon 1882. márcz. 24-én 467. sz. a. hozott határozata (Entscheidungen. VI. köt. 119—121. l.), hogy az indítvány nem késett el akkor, ha az indítványozásra jogosított három hónapon belül a tudomásszerzéstől számítva, megtette azt. Az, hogy a meghatalmazott a büntetendő cselekményről és annak tetteséről már korábban értesült, itt teljesen közömbös, mert a határidő számításánál nem az ő, hanem az indítványozásra jogosítottnak tudomása dönt.

részére külön-külön fog a határidő kezdődni mindegyikük tudomásszerzésének napjától számítva.

Ha a sértett fél az indítványozási határidő lefolyása alatt lesz gondnokság alá helyezve, akkor ennek daczára a határidő a sértett tudomásszerzésének napjától fogva szakadatlanul tovább folyik és a gondnok nem kívánhatja saját javára új határidő megkezdését. Ha azonban a gondnokoltnak a büntetendő cselekményről és annak elkövetőjéről még nem volt tudomása, természetes, hogy a határidő csak azon naptól számítható, melyen a gondnok ezen tudomást megszerezte; ha pedig a gondnoknak *magánúton*, már a kirendelés előtt tudomása volt a büntetendő cselekményről, csak a *kirendelés* napjától. A kirendelt gondnoknak *magántudomása* a határidő kezdetére nézve *figyelembe nem vehető*, mert ily módon megeshetnék, hogy a gondnokká kirendelt egyén előbb elvesztené az indítványozási jogot, mielőtt ezen joggal birt volna. Ez történhetnék nevezetesen akkor, ha a gondnokká kirendelt egyénnek már több mint három hó óta magántudomása volt a büntetendő cselekményről. Mig nem volt gondnok nem birt indítványozási joggal és ez okból nem tehetett indítványt; mint gondnok pedig azért nem tehetne, mert a három havi határidő már letelt.

Az indítványozási határidő folyásának kezdetét, vagyis azt, hogy a büntetendő cselekmény és annak elkövetője a sértettnek mikor jutott tudomására, a bíróságnak *hivatalból kell vizsgálat tárgyává tenni*,[1] mert

[1] L. a Curiának 1882. máj. 3-án 461. sz. a. kelt határozatait (közöltetett Büntetőjog Tára, IV. köt. 157—158. l.). Az ellenkező, teljesen tarthatatlan felfogást emelte érvényre a budapesti kir. itélőtábla 1884. szept. 15-én 21667. sz. alatti itéletében. (Büntetőjog Tára, XI. köt. 32. l. E határozat birálatát lásd ugyanott.)

a büntetendő cselekmény üldözhetősége ezen időponttól kezdődik, ezen üldözhetőséget megállapítani pedig a bíróság feladata.

Az indítványozási határidő kezdőpontjának megállapítása komolyabb nehézségeket okozhat akkor, ha nem egy pillanatnyi büntetendő cselekmény, hanem *több büntetendő cselekmény* vagy egy, de *folytonos büntetendő cselekmény* forog fenn, végül akkor, ha a tettes egységes akarat elhatározását *folytatólagosan* elkövetett több büntetendő cselekménynyel valósította meg.

Ha *több külön büntetendő cselekmény* (pl. több becsületsértés) lett elkövetve, kétségtelen, hogy az indítványozási határidő valamennyire nézve külön-külön számítandó, akkor, ha a tettes azokról külön-külön nyert tudomást.

Folytonos büntetendő cselekmény[1] akkor létesül, ha valamely delictum tényálladékát a tettes állandóan megvalósítja és ezáltal tartós jogellenes állapotot hoz létre. Pl. ilyen a nőrablás, az elragadás stb. A sértett tehát itt csak egy ízben fejt ki jogellenes tevékenységet, de azt állandósítja, huzamosabb ideig fentartja. Ezen büntetendő cselekményeknél tehát az indítványozási határidő a jogellenes állapot *megszünte előtt nem kezdhet folyni*, mert a büntetendő cselekmény mindeddig tovább tart és a büntetendő cselekmény tartama alatt a sértett a legtöbb esetben akadályozva volna az indítvány megtételében. Az ellenkező nézet elfogadása oda vezetne, hogy ezen büntetendő cselekményeknél a tettesnek már előre biztosítva lenne a büntetlenség, ha ő áldozatát 3 hónapnál tovább

[1] V. ö. erre vonatkozólag a *szerző* dolgozatát: «A folytonos és folytatólagos bűncselekmények tana» (Budapest, 1885).

képes megakadályozni az indítvány megtételében. Ez semmi esetre sem lehetett a törvényhozás szándéka, és így ezen büntetendő cselekményeknél még jelenlegi tételes törvényünk mellett is az indítványozási határidő kezdete tekintetében az általános szabály alól kivételt kell tenni.

Mindamellett de lege ferenda, határozottan szükséges lenne e kivételt az indítványozási határidő rendes kezdőpontja alól a törvényben *kifejezetten megemlíteni*, mert különben a gyakorlatban e büntetendő cselekmények is az általános szabály alá vonathatnak és ezáltal a sértett az indítvány megtételének jogától gyakran elzáratik.

Több kétely merülhet fel *a folytatólagos* büntetendő cselekmények tekintetében. Ezek lényege abban áll, hogy a tettes valamely törvényt többszörösen megsért ugyan, de mivel ezen jogsértések mindannyian egységes elhatározásból erednek és continue vitetnek véghez: ennélfogva egy büntetendő cselekmény gyanánt számítandók be. Itt az indítványozási határidő megkezdése tekintetében két nézet küzdhet egymással. Az egyik arra lehet alapítva, hogy a folytatólagos büntetendő cselekményeknél minden cselekmény önálló, az illető delictum tényálladékát függetlenül a többitől megvalósítja és így az indítványozási határidő is minden cselekmény tekintetében külön-külön számítandó az esetben, ha a sértett azokról különkülön értesült.

Másik nézet gyanánt *Schwarze* (Kommentar 256. l.) hozza fel azt, hogy a folytatólagos büntetendő cselekmény csak az utolsó cselekménynyel ér véget, és így az indítványozási határidő számítása tekinte-

tében az u. olsó büntetendő cselekményről szerzett tudomás időpontját kell döntőnek elismernünk.

Szerintünk kétségtelen, hogy az *előbbi* nézet tarthat csak helyeslésre igényt. Azt előre nem lehet megállapítani, hogy melyik az utolsó actus és várni nem lehet az indítvány megtételével azon reményben, hogy még következik egy pár büntetendő cselekmény. Sőt ellenkezőleg a tettes minden egyes cselekmény tekintetében, ha arról külön-külön szerez tudomást, külön-külön megteheti az indítványt; ha pedig a a tudomásszerzés egyszerre történik, akkor természetesen az indítványozási határidő is ezen közös tudomásszerzés napjától számítandó.

Ennélfogva *a folytatólagos büntetendő cselekménynél az indítványozási határidő minden egyes cselekményre nézve külön folyik* és így csak azon delictumok lesznek üldözhetők, a melyek megtudása óta az indítvány megtételéig a három hó még le nem járt és az előbbi cselekmények a későbbiekkel egy összbűntetté egybe nem foglalhatók.[1]

Tagadhatlan, hogy ezen felfogás ellent mond azon egyébként helyes és fontos elvnek, hogy a folytatólagos büntetendő cselekmény egy delictum gyanánt veendő figyelembe, mert ugyanazon akarat elhatározásának folytonosságban való kivételét képezi. De felfogásunk szerint ezen általános szabály alól itt kivételt kell tenni. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közől a biró előtt csak az jöhet figyelembe,

[1] Ugyanezen felfogást emelte érvényre a *Reichsgericht*-nek 1881. évi január 29-én 3540. sz. a. kelt határozata (l. Entscheidungen, III. köt. 327—328. l.) V. ö. ugyanannak 1881. decz. 7-én 2889. sz. a. kelt ítéletét (Entscheidungen, V. köt. 190—193. l.).

a mire vonatkozólag indítvány tétetett. Mivel pedig a sértett fél az által, hogy egyes actusok tekintetében indítványt nem tett, hallgatag kijelentette, hogy ezek megbüntetését nem kívánja, nem lehet azokat üldözni akkor sem, ha később ugyanazon tettes más cselekmény miatt panaszt emelt.

Az indítványozásra jogosítottnak a büntetendő cselekményről oly módon kell tudomást szerezni, hogy annak *minden alkotó elemeit ismerje* és hogy *tudja, miszerint az ellene volt irányozva.* Evvel nem azt akarjuk mondani, *mintha tudnia kellene* azt is, hogy a büntetendő cselekmény csak a sértett fél panasza folytán üldözhető (ez a kérdés *jogi* részét képezi), hanem hogy tudomással kell birnia egy oly tényállás létezéséről, mely a kérdéses esetben sértett fél indítványára büntetendő cselekményt állapít meg. Valamint a hatóságok, ha azon *ténybeli* tévedésben vannak, hogy valamely büntetendő cselekmény hivatalból üldözendő, jogosan indíthatják meg a miatt az eljárást a sértett panasza nélkül is: ép így a sértett fél minden hátrány nélkül mulaszthatja el az indítvány megtételét, ha a büntetendő cselekmény oly alakban jelentkezik, hogy azt hivatalból üldözendőnek tartja.[1] Mihelyt azonban e tévedés megszünt, mihelyt a sértett felismerte a cselekmény tulajdonképeni jellegét, azonnal beáll az indítványozási határidő folyásának kezdete.

Egészen másképen van, ha a sértett fél azon *jogi* tévedésben van, hogy a büntetendő cselekmény, me-

[1] Pl. a magánlak megsértése oly minősítő körülmények közt mutatkozik elkövetettnek, a melyek annak hivatalból való üldözését vonják maguk után.

lyet helyesen felismert, hivatalból üldözendő, vagy nem tudja, hogy az indítványozásra épen ő van jogosítva. Ekkor az indítványozási határidő folyni kezd és az indítványozásra jogosított e jogát tévedése folytán el is veszthetti.

Kérdés tárgyát képezheti még, hogy ha a büntetendő cselekménynek — értvén itt a feltétlenül csak indítvány folytán büntetendő cselekményeket, — több tettese van, az indítványozási határidő megkezdéséhez szükséges-e, hogy a sértett azok mindegyikéről tudomást szerezzen, vagy elegendő-e a tettesek egyikéről szerzett tudomás. Részünkről ez *utóbbi* felfogáshoz csatlakozunk, egyrészt azért, mert a törvény általában csak a büntetendő cselekmény *tetteséről* (nem *tetteseiről*) szerzett tudomást kívánja meg, de főleg azon okból is, mert az ellenkező felfogás elfogadása mellett könnyen kijátszható volna a büntető-törvénykönyv 115. §-a első bekezdésének intézkedése, mert a sértett félnek megadatnék a lehetőség arra, hogy egyes tetteseket bűnvádi eljárás alá vonjon, másokat ellenben megmentsen a büntetéstől, a mennyiben, az ellen, kinek tettességét először tudta meg, nem tenne indítványt, és ha ennek irányában indítványozási joga már elenyészett volna, csak akkor élne avval a később felfedezett másik tettes ellen. Ennélfogva a büntető-törvénykönyv 112. §-a olykép értelmezendő, hogy az indítványozási határidő azonnal folyni kezd, *mihelyt a büntetendő cselekmény és annak bármelyik tettese (habár nem valamennyi is)* az indítványozásra jogosítottnak tudomására jutott.[1]

[1] Ugyanezen felfogást fogadta el, és pedig a fennebb említett indokból a *Reichsgericht* büntető-tanácsainak 1884. január 2-án 1071/1883. sz. a. hozott *teljes ülési* határozata (Entscheidungen, IX. köt. 390—399. l.).

Az indítványozási határidő rendes végpontja alól a törvény egy kifejezett *kivételt* tesz a *kölcsönös rágalmazás és becsületsértés esetén*, hol e határidőt czélszerűségi okokból igen jelentékenyen kiterjeszti.

Büntető-törvénykönyvünk 274. §-a ugyanis azt rendeli, hogy «kölcsönös rágalmazás vagy becsületsértés esetében mindaddig, *mig az egyik fél indítványára megindított bűnvádi eljárás befejezve nincs*, jogában áll a másik félnek is, az ellene elkövetett sértés miatt a bűnvádi eljárást *megindítani*,[1] habár az elévülés határideje már lejárt volna. (112. §.)»

Büntető-törvénykönyvünk eredeti tervezete eme szakasznak megfelelő intézkedést nem tartalmazott, a képviselőház igazságügyi bizottsága vette azt fel a jelen szövegezésbe[2] és pedig kétségen kivül a német birodalmi büntető-törvénykönyv 198. §-ának szem előtt tartásával.[3]

Maga az elv, melyet törvényhozásunk a 274. §-ban elfogadott, kétségtelenül helyes. Már a jó igazságszolgáltatás követelményei is szükségessé teszik, hogy a kölcsönös becsületsértés esetén a biró lehetőleg mindkét büntetendő cselekményt figyelembe vehesse, szem előtt tarthassa, esetleg ezeket egymáshoz viszonyíthassa. Azonkivül a méltányosság is azt kivánja,

[1] E szó kétségtelenül szövegezési hibából csuszott be a törvénybe. Nem a sértett fél *indítja meg* a bünvádi eljárást, hanem a biróság, illetőleg az ügyészség, a sértett csak közrehat az eljárás folyamatbatételére. Helyesen tehát igy kellene hangzani a törvénynek: «jogában áll az ellene elkövetett sértés miatt indítványt tenni».

[2] L. *Löw* Anyaggyűjtemény, II. köt. 470. l.

[3] Hazai törvényünk intézkedése azonban lényegesen eltér a német birodalmi büntető-törvénykönyvétől annyiban, hogy az utóbbi az indítvány megtételének záros határidejét ez esetben *az elsőbiróságnál tartott tárgyalás befejezéséig* terjeszti ki.

hogyha az egyik sértett, — a ki ellen a büntetendő cselekmény előbb követtetett el, vagy ki előbb értesült a rajta elkövetett büntetendő cselekményről, de indítványozási jogával a 3 havi határidő alatt nem élt, — később bepanaszolva lesz, kivételesen később is tehessen indítványt és így azon egyén, ki a sértést megkezdette, ne meneküljön a büntetéstől. Az indítványozási határidő meghosszabbítása tehát ez esetben indokolt.

Bizonyosnak tartjuk azonban, hogy azon alak, a melybe törvényünk e különben helyes eszmét öntötte, több kifogásra szolgáltathat alkalmat. Mindenekelőtt nagyon határozatlan azon megjelölés, hogy a sértett fél addig tehet indítványt, mig a másik fél indítványára «megindított bünvádi eljárás *befejezve nincs*». Nagyon kétes, vajjon ez alatt az első bíróságnál tartott tárgyalás befejezése, vagy az ügynek az első bíróságnál itélethozatal által való befejezése, vagy csak a jogérvényes, a végső forumon való befejezés értendő-e.[1]

Ez utóbbi felfogás mellett a törvény intézkedése nemcsak helytelen, de határozottan czélszerűtlen is volna, a mennyiben ily módon az, hogy a két ügy lehetőleg együttesen tárgyaltassék, nem volna elérhető. Az a szerencse, hogy pótlólag egy rendelet, nevezetesen a járásbíróságok elé utalt vétségek és kihágások tárgyában követendő eljárás szabályozásáról kibocsátott 2265/1880. I. M. E. számú igazságügyminiszteri rendelet 83. §-a pótolta a törvény ezen hiányát, a mennyiben elrendeli, hogy «kölcsönös sérel-

[1] V. ö. *dr. Illés Károly* «A büntettekről, vétségekről és kihágásokról szóló magyar büntető-törvénykönyv magyarázata» cz. művét, II. köt. 318. l

mek (?) és sértések (?) esetében a vádlott a *tárgyalás befejezéséig* a vádló ellen szintén emelhet vádat.»

Helytelennek tartjuk törvényünk intézkedésében még azt is, hogy a kölcsönös becsületsértés és rágalmazás esetén az indítványozási határidő lejártát nem szabta teljesen *a tárgyalás befejezésének időpontjához*. A jelenlegi intézkedés mellett megtörténhetik, hogy a későbbi sértett csak akkor teszi meg indítványát, midőn a másik fél ellenében a bűnvádi eljárás már teljesen befejezve van, a mi épen a cselekmény együttes és alapos elbirálása tekintetéből czélszerűtlen.

Szóval a német birodalmi büntető-törvénykönyv ide vágó intézkedésének hazai törvényünk felett minden tekintetben előnyt kell adnunk.

Az indítványozási határidő ezen kivételes meghosszabbítását különben törvényünk *csak a kölcsönös becsületsértés és rágalmazás* esetére engedi meg.

Ebből világosan következik, hogy minden más esetben *kivétel nélkül és feltétlenül* azon általános szabálynak kell érvényesülni, hogy az indítványozási határidő a büntetendő cselekményről és annak elkövetőjéről szerzett tudomásvétel napjától számíttatik.

Bíróságaink gyakorlata azonban ezen szabályt nem fogadta el kivétel nélkül, hanem az indítványozási határidő megkezdéséhez bizonyos esetekben még más feltételeket is megkiván.

A kir. Curiának három határozata[1] fekszik előttünk, melyek egybehangzólag kimondják, hogy miután

[1] L. a Curiának 1883. márczius 28-án 15595. sz. a. (közölve Döntvénytár, V. köt. 163—166. l.), továbbá 1885. évi január 27-én 4846/84. sz. a. (Büntetőjog Tára, X. köt. 27—28. l.) és 1886. április 29-én 88. sz. a. (Büntetőjog Tára, XII. köt. 333—334. l.) hozott itéleteit.

azon büntetendő cselekmények, melyeknek tényálladékához a törvény értelmében jogsértő eredmény bekövetkezése is tartozik, csak akkor lesznek bevégezve, ha ez az eredmény már tényleg beállott, ennél fogva, ha ilyen természetű büntett vagy vétség a sértett fél indítványára üldözendő, akkor a büntető törvénykönyv 112. §-aiban meghatározott három hó nem azon naptól számítandó, melyen a jogsértő cselekmény véghezvitele az indítványra jogosítottnak tudomására jut, hanem azon naptól, melyen ő a jogsértő eredmény bekövetkezéséről értesül.

Igy a fennebbi három esetben csalásról lévén szó, a Curia szerint az indítványozási határidő nem a büntetendő cselekményről, hanem *a kárnak valóságos bekövetkeztéről* szerzett tudomástól számítandó.

E felfogás ellen kétségtelenül ellenvethető volna az, hogy a törvény az indítványozási határidő megkezdéséhez *befejezett* büntetetendő cselekményt sehol nem kiván meg. Hisz azon esetekben, midőn a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény csak a kisérlet stádiumáig jutott, szintén meg fog kezdődni az indítványozási határidő még pedig meg fog kezdődni akkor, midőn a sértett a büntetendő cselekményről és annak elkövetőjéről értesült. Ennélfogva attól, hogy a büntetendő cselekmény által elérni szándékolt eredmény bekövetkezett-e vagy nem, az indítványozási határidő megkezdése függővé egyáltalában nem tehető.

Ezen érveléssel szemben azonban nem lehet elzárkózni azon ellenérv helyességétől, hogy, a fennebbi eseteket tekintve, a károkozás nélkül büntető-törvénykönyvünk értelmében a csalásról szólni nem

lehet és így büntetendő cselekmény és annak elkövetője csak ott létezik, a hol a tévedésbe ejtés által kár okoztatott.

Azonban nézetünk szerint *de lege ferenda* határozottan szükséges volna kivételt tenni az indítványozási határidő kezdőpontja tekintetében fennálló általános szabály alól még két más büntetendő cselekménynél: u. m. *a házasságtörésnél* és a büntető-törvénykönyv, 255. §-aiban körülirt *családi állás elleni bűntettnél.*[1] Mindkét büntetendő cselekmény csak akkor büntethető, ha *a miatt a házasság felbontatott.* Ha most már ezen büntetendő cselekményeknél is az általános szabályt tartjuk, úgy az indítványozási határidő akkor kezdődvén folyni, midőn a sértett a büntetendő cselekményről értesült, beáll azon visszásság, hogy az indítványozási jog elévül még azelőtt, mielőtt az elkövetett jogsértés büntethetővé vált volna.

Egyesek ugyan azt állítják, hogy a tételes törvény jelenlegi intézkedése mellett is ezen büntetendő cselekményeknél az indítványozási határidő kivételesen csak a házasság felbontásával kezdődnék, mert a házasság felbontása nélkül a házasságtörés, illetőleg a családi állás elleni bűntett nem lévén büntethető, ezen időpont előtt tulajdonkép delictum sem létezik.[2]

[1] Valamely bontó akadály elhallgatása a házasság megkötésénél, illetőleg oly tévedésbe ejtés, mely miatt a házasság felbontatott vagy semmisnek nyilváníttatott.

[2] Ezen felfogást emelte érvényre a *Reichsgericht*-nek 1880. január 3-án 258/879. sz. a. kelt határozata (közöltetett Entscheidungen, I. köt. 44—48. l.). L. ennek birálatát *O. Fischer*-től «Der Beginn der Antragsfrist bei dem Vergehen des Ehebruchs» czim alatt (Gerichtssaal. 1880. évf. 496—506. l.). V. ö. még *Ugyanő* a fenti czim alatt Gerichtssaal 1879. évf. 54—68. l. és *Vilnow* «Von welchem Zeitpunkt an läuft die Antragsfrist bei dem Ehebruch». A *Goltdammer*-féle Archiv 1875. évf. 171—176. l.

E nézet azonban tökéletesen helytelen. Kétségtelen, hogy a házasság felbontása a házasságtörés tényálladékához nem tartozik, hanem csupán e büntetendő cselekmény üldözhetésének előfeltételét képezi. Helyesen mondja *Reber* (id. m. 472. l.), hogy az indítvány megtétele a házasságtörés büntetésének ép oly feltétele, mint a házasságnak e miatt való felbontása. Mindkét előfeltétel egymástól tökéletesen független, a mint nem lehet büntetni a házasság felbontása nélkül, ép úgy tiltva van a bünvádi eljárás megindítása az indítvány megtétele előtt. És viszont a mint a *házasság felbontható* indítvány nélkül is, ép úgy az indítvány megtehető már akkor, ha a házasság még fel sem bontatott. A jelenlegi törvényes intézkedésnek tehát két nagy hibája van. Egyrészt megtörténhetik mellette, hogy az indítványozási jog elévül már akkor, midőn a büntethetőség még be sem állt, mert a házasság fel nem bontatott; de másrészt épen ezen körülmény a sértett félt nem egyszer arra fogja indítani, hogy mihelyt az ellene elkövetett büntetendő cselekményről értesült, a tettes megbüntetése iránt indítványt tegyen. És ennek megvan azon jelentékeny hátránya, hogy a házastársak közti kibékülés, a sértő és a sértett kiengesztelődése, a mi épen ezen büntetendő cselekménynél volna leginkább helyén, megakadályozva lesz.

Ezért részünkről is helyesnek tartjuk és a törvénybe felvétetni óhajtanók az érvényben volt *lübecki* büntető-törvénykönyv 110. §-ának azon intézkedését, hogy a házasságtörésnél és a családi állás elleni bűntettnél az indítványozási határidő csak azon napon veszi kezdetét, *melyen a házasságot felbontó ítélet jogerőre emelkedett.*

Az indítványozási határidő a mai tételes jog szerint «*tempus continuum*» (ellentétben a «tempus utile»-vel) vagyis mihelyt a jogosított a büntetendő cselekményről és annak elkövetőjéről tudomást szerzett, a határidő félbeszakítás nélkül *szakadatlanul folyik még akkor is, ha a sértett az indítvány megtételében teljesen akadályozva van.*[1] pl. beteg, távol van, pl. hajón van, elmebeteg, törvényes képviselővel nem bir stb.

Az ellen, hogy az indítványozási határidő «tempus utile» jellegével ruháztassék fel, vagyis hogy a korlátozások beszámíttassanak, *Berner* nyiltan felszólal, azt mondván, hogy ez megsértése volna az «in dubio mitius» elvének.[2] Nézetét részünkről tökéletesen tévesnek tartjuk. Már fennebb kiemeltük, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézménye *nem a tettes*, hanem a sértett kedvéért állíttatott fel, itt tehát az «in dubio mitius» elvét, az enyhébb törvényt irányadóul venni nem szabad.

Szerintünk nem szenved kétséget, hogy e téren a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tana a lehető leggyökeresebb reformot igényli és nevezetesen törvényhozási intézkedés teendő az iránt, hogy

[1] Ezen nézet ma az irodalomban el van ismerve és olyannyira helyesnek tartatik, hogy az ellenkező felfogás még «de lege ferenda» sem lett vitatva. A communis opinio-val szemben egyedül *Nessel* (id. m. 42—43. l.) jelzi kivánatosnak azt, hogy az indítvány *megtételének phisikai* megakadályoztatása esetén, valamint akkor, ha külső körülmények a tett indítványnak az illető bírósághoz való jókori *megérkezését meggátolják*, a határidő folyása félbeszakíttassék. *Lehmann* (id. ért. 36—41. l.) csak azon egy esetre akarja ezt megengedni, ha a bíróságok nem működnek (pl. háború vagy belzavarok miatt), mert ez esetben az indítvány megtétele *absolute* lehetetlen, minden más esetben csak *relative* lehetetlen. De lege ferenda nem nyilatkozik ő sem, pedig egyébként az indítványozási határidő kérdését igen beható tárgyalásban részesíti.

[2] L. Lehrbuch-ja 14. kiad. 312. l.

mindazon esetekben, hol az indítvány megtétele lehetetlen volt, az indítványozási határidő folyása meg ne kezdődjék, illetőleg félbeszakíttassék és az akadály elenyésztéig nyugodjék és a határidő csak az akadály megszüntétől legyen újra számítva.

E javaslat nem igényel hosszas indokolást, ha figyelembe veszszük, hogy az indítványozás joga a *sértett fél* érdekében állapíttatott meg. A sértettnek kell megfontolni, nem-e jár reá hátránynyal a rajta elkövetett büntetendő cselekmény miatt a bűnvádi eljárásnak megindítása. E megfontolás lehetővé tétele czéljából időt kell neki engedni az indítvány megtételére. De nemcsak időt, hanem *alkalmat* is. Ha a törvényhozó kiszabja az indítványozási időt és nem veszi figyelembe az akadályoztatást, akkor nemcsak czéljával, feladatával, de a logikával is ellentétben jár el. Ha azon idő, mely alatt lehetetlen volt az indítványt megtenni, ezen határidőből le nem számíttatik, úgy a határidő engedélyezésének mi czélja sincs. Ekkor ugyanis beáll az a képtelenség, hogy a törvényhozó olyanra ad jogosítványt, a mit keresztül vinni nem lehet.

De ezenkivül a mostani törvényhozási szabályozás roppant visszásságokra is vezethet. Megtörténhetik, hogy valamely a nyilt tengeren levő hajón követtetik el egy oly büntetendő cselekmény, mely csak a sértett fél panasza folytán üldözhető. A sértett fél kivánna élni indítványozási jogával, de azt a hajón nem teheti, mire pedig a kikötőbe érnek, az indítványozási határidő letelt.[1]

Ugyanez állhat be, ha az elkövetett büntetendő

[1] L. a *Medem* id. ért. 2—3. lapján közölt esetet.

cselekmény egy olyan betegséget okozott, mely az indítványozási határidő egész folyama alatt tart.

Ilyen visszásságokra vezető intézkedést nem tűrhet meg semmiféle törvényhozás, mely a jogérzetet még nem tévesztette szem elől. Az ilyen helytelen intézkedések csak arra szolgálnak, hogy népszerűtlenné, tűrhetetlenné tegyék a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények egész intézményét, a mit pedig nézetünk szerint elejteni nem lehet.

Csak azt jegyezzük még meg, hogy ha már arra az álláspontra helyezkedünk, hogy az indítványozási határidő tempus continuum, úgy következetesen el kell ismernünk azt is, hogy az indítványozási határidő olyankor is folyik, midőn a sértett fél törvényes képviselője meghalt és részére még újabb nem rendeltetett. Ez pedig azt jelenti, hogy az indítványozási jog elenyészik már akkor, mikor még nincs indítványozásra jogosított. Oly képtelenség, mely bővebb czáfolatot talán nem igényel.

Nem igazolhatja az indítványi határidőnek záros határidő jellegét azon indok sem, melyet annak rövidre szabása mellett felhozni szoktak, hogy t. i. a bűnvádi eljárás folyamatba tétele magán felek önkényétől hosszú ideig függővé nem tehető.[1] Azon

[1] Az *olasz* javaslat (92. §.) az egyedüli, mely ezen felfogással szakítva, az indítványt mindaddig megtehetőnek jelenti ki, mig csak az illető büntetendő cselekmény el nem évült. Tagadhatatlan, hogy ezen felfogás mellett is komoly érvek hozhatók fel, de mivel a sértettnek engedett tulságos hosszú indítványozási határidő könnyen zsarolásokra és más visszaélésekre vezethet, részünkről az olasz javaslat ezen intézkedését nem mernők elfogadni. Érdekes a *németalföldi* törvény 66. czikkének azon intézkedése is, hogy ha a sértett *Európában* tartózkodik, az indítványozási határidő 3 hónapot, ha ellenben *Európán kivül* tartózkodnék, 9 hónapot tesz ki.

időben ugyanis, midőn a sértett az indítvány megtételében akadályozva volt, a bűnvádi eljárás megindítása egyáltalában nem függött az ő akaratától. A fennebbi indokból megteheti a törvényhozás azt, hogy az indítvány megtehetésének határidejét egy hóra, vagy pár hétre szabja, de akkor aztán ezen határidőbe azt az időt, mely alatt a sértett az indítvány megtételében akadályozva volt, nem számítja be. De három hóra, tehát elég jelentékeny időre engedélyezni e jogot a sértettnek, azonban azt, hogy ő akadályozva van, vagy nem képes az indítványt megtenni, egyáltalában figyelmen kivül hagyni, ez semmivel sem indokolható.

Mindezek alapján ide vonatkozólag nézetünket abban foglalhatjuk össze, hogy az indítványozási határidő tartama «de lege ferenda» megrövidíthető volna, de minden esetre szükséges törvényhozási intézkedést tenni az iránt, hogy oly esetben, midőn a sértett bármi módon bizonyítani képes azt, hogy az indítvány megtételében akadályozva volt, ezen *akadályoztatás tartama a határidőbe* be nem számítható.

Meg kell még emlékeznünk arról, hogy bíróságaink állandó gyakorlata szerint a büntető-törvénykönyv 112. §-ának minden csak a sértett fél indítványára büntetendő cselekményre kiható intézkedése a sajtóvétségekre is vonatkozik.[1]

Ezen felfogást *Dr. Visontai Soma*[2] élesen meg-

[1] V. ö. a Curiának 1882. évi deczember 5-én 15868. sz. a. (Döntvénytár, IV. köt. 16—17. l.) 1884. évi junius 6-án 4295. sz. a. (Döntvénytár, IX. köt. 19—21. l.) és 1884. évi október 8-án 7383. sz. a. (Döntvénytár, X. köt. 42—43. l.) kelt határozatait.

[2] L. «A sajtójogi elévülés és a Curia» czimü czikkét a «Jogtudományi Közlöny» 1886. évi 53. számában (430—432. l.).

támadta azon indokból, mert a sajtópanasz és a büntető-törvénykönyv 110. §-aiban körülírt indítvány fogalma egyáltalában nem azonos.

Részünkről azonban kétségtelennek tartjuk, hogy mivel a törvény a sajtóvétségekre nézve sem tett kivételt azon általános szabály alól, hogy a becsületsértés és rágalmazás csak akkor üldözhetők, ha a sértett fél az azokról és azok tetteséről szerzett tudomásvétel napjától számított három hó alatt indítványt tett: ezen szabály «de lege lata» kétségtelenül akkor is alkalmazandó, midőn az említett büntetendő cselekmények sajtó útján követettek el. —

Sok kételyre adhat alkalmat, és így külön tárgyalást igényel még büntető-törvénykönyvünk 112. §-ának azon intézkedése, mely szerint a 2. §. első bekezdésében foglalt szabály alól kivétetnek azon esetek, melyekben rendszerint csak a magán fél indítványára üldözendő cselekmény miatt a bűnvádi eljárás megindítása *hivatalból indítványozandó.*[1]

Ha e szavakat oda magyaráznók, hogy a kivétel nélkül hivatalból üldözendő bűncselekmények vétetnek csak ki az indítványozási határidőre vonatkozó rendelkezés alól, úgy kétségtelen, hogy azok tökéletesen feleslegesek, miután hivatalból üldözendő cselekménynél sem indítványról, sem indítványozási határidőről nem lehet szó.

De felesleges ez intézkedés akkor is, ha azon esetekre vonatkoztatjuk, melyekben a rendszerint csak a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény,

[1] L. ezen kérdésre nézve *Tomcsányi Móricz* jeles értekezését: «Adat a büntető-törvénykönyv 112. §-ának értelmezéséhez». A Büntetőjog Tára, VI. köt. 347. l.

(pl. az erőszakos lemi közösülés, a személyes szabadság megsértése stb.) bizonyos minősítő körülmények hozzájárulása folytán, hivatalból üldözendő. Ez oly annyira magától értetik, hogy azt világosan kijelenteni tökéletesen szükségtelen volt.

Teljesen egyetértünk ellenben *Tomcsányi Móricz*-czal,[1] midőn azt mondja, hogy a 112. §. utolsó bekezdése a büntető-törvénykönyv 269—272. §§-aiban felsorolt esetekre vonatkozik. Itt, a csak felhatalmazás folytán üldözhető vétségeknél merülhetnek fel kételyek az iránt, hogy a bűnvádi eljárás folyamatba tétele bizonyos határidőhöz van-e kötve, vagy nincs. Hasonlókép ezekre vonatkozhatik a törvénynek azon intézkedése is, hogy itt a rendszerint csak magánfél indítványára üldözendő cselekmény miatt a bűnvádi eljárás megindítása kivételesen hivatalból indítványoztatik.

7. §. Az indítvány megtételének helye és alakja.[2]

A sértett fél indítványának hatályosságához nemcsak a kellő időben, hanem *a kellő helyen* és *kellő alakban* való megtétel is megkivántatik.

Arra nézve, hogy az indítvány hol és mily alakban teendő meg, büntető-törvénykönyvünk semmi intézkedést nem tartalmaz, miután ezen kérdés szabályozása a *bűnvádi eljárás* körébe tartozik. Minthogy tehát nálunk e tekintetben jelenleg[3] a tételes intézkedés

[1] L. fennebb id. ért. Büntetőjog Tára, VI. köt. 347. l.

[2] *Fuchs* id. m. 40—42. l. — *Reber* id. m. 428—432. és 479—482. l. — *Nessel* id. m. 51—55. l. — *Dochow* id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch 274—275. l.

[3] A *Csemegi*-féle *bűnvádi eljárási javaslat* (második átdolgozott kiadás, Budapesten, 1886) az indítvány megtételének helye és alakja tekin-

hiányzik, az elméletnek szabad keze van e részben a nézeteket kifejteni.

I. Nézetünk szerint az indítvány *mindazon hatóságoknál* megtehető, melyek a bűnvádi eljárás folyamatba tételére közvetve, vagy közvetlenül közreműködni tartoznak, melyek a bűnvádi eljárás organumait mozgásba hozni hivatvák.

Már ezen általános elvből kitünik, hogy az indítvány megtételének legalkalmasabb helye tulajdonkép *a királyi ügyészség hivatala*, mert a királyi ügyészség azon hatóság, mely az eljárás megindításáról általában gondoskodni, azt előidézni hivatva van.

tetében a következőket rendeli: «97. §. A sértett fél indítványa folytán megindítandó eljárás esetében az indítványozásra jogosított indítványát *a királyi ügyésznél vagy a bíróságnál* irásban vagy szóval terjeszti elő.

Az indítvány hatálya nem szünik meg az által, hogy a királyi ügyész vagy a bíróság, a melynél ez tétetett, azon ügyben az eljárásra nem birt hatósággal, vagy nem volt illetékes.

Az indítvány hatályával bir (?), ha a sértett fél a büntetendő cselekmény elkövetését azon terület közigazgatási tisztviselőjénél, vagy rendőrségénél, illetőleg községi elöljáróságánál jelenti, a melyen az elkövettetett, vagy pedig a hol akár ő, akár a cselekmény elkövetésével gyanusított egyén lakik, illetőleg tartózkodik.» (Ez utóbbi intézkedés az első javaslatban nem volt benne. L. «Magyar bűnvádi eljárás a törvényszék előtt.» Készítette *Csemegi Károly*, Budapesten, 1882, 28. l.).

Ez intézkedésekből kitünik az, hogy a törvényjavaslat a bíróságokat és ügyészségeket *általában*, a közigazgatási hatóságok közől ellenben csak *az elkövetési hely és a gyanusított lakási vagy tartózkodási helyének hatóságát* jelöli meg indítványozásra jogosított gyanánt. E megkülönböztetés bizonyára onnan ered, hogy csak az illetékes közigazgatási hatóságok fogják a további lépéseket legczélszerűbben megtehetni. Mindamellett részünkről ezen korlátozást nem helyeselhetjük. Megtörténhetik, hogy a sértett fél akkor jut az ellene elkövetett büntetendő cselekmény tudomására, midőn úgy az elkövetési helytől, mint saját lakhelyétől távol van; megtörténhetik, hogy a tettes lakási, illetőleg tartózkodási helyét nem tudja, a királyi ügyészség, illetőleg bíróság székhelye pedig távol fekszik. Nem birjuk belátni, miért kelljen ilyenkor a sértettet arra kényszeríteni, hogy az ügyészséghez, illetőleg bírósághoz forduljon, mikor az indítvány, bármely közigazgatási hatóságnál megtehető volna és *ezt* lehetne

De másodsorban megtehető az indítvány *a bíróságoknál* is, melyek ha hivatalból nem is járhatnak el, kötelesek a sértett fél panaszát a királyi ügyészségekkel indítványtétel[1] végett közölni és így az eljárás megindítására a kellő lépések ez esetben is meg fognak tétetni.

Harmadsorban pedig illetékesek az indítvány elfogadására azon *rendőri hatóságok*, melyeknek feladata egyrészt *egyes előnyomozási cselekményeket* saját hatáskörükben *eszközölni*, másrészt az eljárás megindítására hivatott közvádló hatóságot az indítvány megtételéről azonnal értesíteni.[2]

kötelezni arra, hogy a büntetendő cselekményről az ügyészséget, illetőleg bíróságot értesítse. Hasonlóképen ellene kell nyilatkoznunk annak, hogy ugyanezen bekezdésben az indítvány és a feljelentés fogalma összezavartatik és a feljelentés indítvány hatályával birónak mondatik ki, a mi pedig büntető-törvénykönyvünk intézkedésével határozottan ellentétben áll.

Helyeseljük azonban, hogy a javaslat az indítvány megtételéhez semmi különös formát elő nem ir és nevezetesen azt nemcsak irásban, de szóval is megtenni lehet, mely utóbbi esetben a 99. §. első bekezdése szerint az indítvány jegyzőkönyvbe foglalandó. Részünkről is azon nézetben vagyunk, hogy az indítványozásra jogosítottat ezen jogának gyakorlásában *semmi korlátoló előfeltételhez kötni nem helyes*, mert mindazon esetekben, midőn a sértett fél is kívánja a bűnvádi eljárás folyamatbatételét kell, hogy az igazságszolgáltatás rendes menetének mi akadály se álljon útjában.

[1] Hogy mennyire helytelen a sértett panaszát «*indítvány*» szóval megjelölni, világosan mutatja az a körülmény, hogy a bűnvádi eljárás megindítására sohasem a sértett, hanem a királyi ügyész teszi az *indítványt*.

[2] Ellenkező felfogáson van *Cserna Vincze*, a Büntetőjog Tára, II. köt. 306—307. l.: «Néhány szó a büntető-törvénykönyv 110. §-áról» czim alatt megjelent czikkében, melyben azt iparkodik bizonyítani, hogy az indítvány *csak a bíróságnál* tehető, miután «favores sunt ampliandi: odia restringenda», és mert a büntető-törvénykönyv szelleméből következtetve, az ily indítvány a bűnvádi eljárás megindítását maga után nem vonhatja (?). Részünkről már annyiszor hangsúlyoztuk, hogy ezen kérdések eldöntésénél a *tettes* kímélete egyáltalában nem vehető irányadó szempontnak, hogy ezt nem akarjuk még egyszer kiemelni. Ha itt valami

Igy hazai viszonyaink szempontjából tehető volna az indítvány a városi rendőrségnél, a szolgabirósá-goknál, a magyar királyi csendőrségnél, sőt a köz-ségi előljáróságoknál is. És pedig az indítvány nem csak a *hivataloknál*, mint olyanoknál, hanem ezen *hatóságok egyes tagjainál* is, tehát az egyes rendőrnél, csendőrnél, szintén megtehető, mert ezek is hivatvák további intézkedést tenni, nevezetesen felebbvalóikat, vagy azon hatóságot, melynek tagjai, értesíteni.

Miután a 112. §. intézkedése szerint «az indít-vány három hó alatt terjesztendő elő», kérdéses lehet, vajjon a sértett fél nyilatkozatának az indítványo-zási határidő letelte előtt valamely hatóságnál meg-téve kell-e lenni, *vagy az illetékes bírósághoz vagy ügyészséghez is meg kellett-e érkeznie.* Ha az indítvány valamely illetéktelen hatóságnál tétetett és az a 3 hó lejárta előtt átteszi azt az illetékes hatósághoz, úgy kétségtelen, hogy ez hatályos lesz. De nézetünk sze-rint épen azért, mert büntető-törvénykönyvünk csak általában az indítvány *előterjesztését* és nem annak az illetékes hatósághoz *érkeztét* kívánja meg, elégséges, ha az indítvány a 3 hó lejárta előtt bármely, habár csak közigazgatási hatósághoz is megérkezett.

Ha azon hatóság, melynél az indítvány először megtétetett, *azt tévesen visszautasítja*, de pl. az indít-

általános szabály jöhet alkalmazásba, úgy ez bizonyára az, hogy a sértett fél indítványának megtételére minden lehető módot meg kell adni.

Hazai bíróságaink is az általunk vitatott nézetet követik. A Curia 1885. szeptember 11-én 2517. sz. a. (közöltetett Büntetőjog Tára, XI. köt. 62. l.) hozott határozatában a *csendőrség előtt emelt panaszt;* 1886. évi november 10-én 2199. sz. a. kelt itéletében pedig a szolgabiró előtt tett panaszt érvényes indítványnak fogadta el. (L. Büntetőjog Tára, XIII. köt. 235 - 237. l.)

ványt tevő jogorvoslata folytán az illetékes felsőbb hatóság az indítványt mint helyesen tettet, elfogadja, az indítvány érvényes marad, habár az elfogadás a három hó lefolyta után történt is. Ily esetben az indítvány ismétlése szükségtelen. Kellék tehát csak az, hogy az indítvány a tudomásszerzés napjától számított 3 hónapon belül a bűnvádi eljárás lefolytatására, vagy annál való közreműködésre hivatott valamely hatóságnál megtétetett, illetőleg oda megérkezett legyen.

A hatóságnak, melynél az indítvány megtétetett, szerintünk nem kell azon büntetendő cselekmény üldözésére *illetékesnek* lennie. *Fuchs* (id. m. 41. l.) ez utóbbit kívánja ugyan és nem tartja hatályosnak az indítványt, ha az nem az eljárás megindításának indítványozására illetékes államügyészségnél tétetett, nézetét azonban mivel sem indokolja. Nézetének helytelen következményei pedig első pillanatra is feltünnek. Bizonyos, hogy a sértett féltől, a ki rendesen magán ember és jogi szakértő tanácsával igen sok esetben nem él, nem kívánható meg annak tudása, hogy abban a concret esetben melyik bíróság vagy ügyészség lesz illetékes. Ezt megkívánni tőle annyi volna, mint az indítvány megtételét *nehezíteni*. De azonkivül ennek megtudása gyakran még a szakértőre nézve is nehézségekkel jár, mert a birói illetékesség bűnügyekben tudvalevőleg több különböző elv után irányul.

Azonkivül bizonyos, hogy az állam összes büntető hatóságai valamennyien, ha szabad úgy szólni, egyetemlegesen arra vannak kötelezve, hogy a tudomásukra jutott büntetendő cselekmények megbüntetését

eszközöljék. Ezen feladatukból folyik azon további kötelességük, hogy a tudomásukra jutott büntetendő cselekményeket az illetékes hatósággal közöljék. Ebből következik, hogy ha az indítvány a kellő időben bármely belföldi királyi ügyészségnél, bíróságnál vagy rendőri hatóságnál megtétetett, az köteles lévén az illetékes hatóságot értesíteni: az inditvány hatályosnak illetőleg helyesen tettnek tekintendő. Igen sokszor csak ezen hatóság, melynél az indítvány megtétetett, lesz képesítve a vádlott kihallgatása, s a beterjesztett tényállás megismerése után, annak megitélésére és megállapítására, hogy vajjon a további eljárásra az elkövetési helynek, vagy a tettes lakhelyének, vagy a vádlott letartóztatási helyének hatósága illetékes-e. Neki lesz aztán kötelessége az összes iratokat az így megállapított illetékes hatósághoz áttenni.

Kérdéses csak az lehet, vajjon jókor, idejében tettnek tekintendő-e az indítvány akkor, ha az 3 hó *előtt* tétetett valamely hatóságnál, de csak a 3 hó lejárta *után érkezik az illetékes ügyészséghez vagy bírósághoz*. Szerintünk e kérdésre két okból kell igenlőleg válaszolni. Először azért, mert az indítvány ekkor is megtétetett, és pedig hatályosan; a mennyiben a törvény az indítványnak nem illetékes hatóságnál való megtételét, hanem általában csak a panaszemelés megtörténtét kivánja meg. De másrészt az ellenkező nézetnek következménye az volna, hogy ha az indítvány hasonló esetekben visszautasíttatik és ezen visszautasítás illetőleg az indítványnak az illetékes hatósághoz való áttétele körül azon hatóság ,melynél a sértett az indítványt megtette, nagyon lassan jár el, ezáltal a

sértett fél az indítvány újabb megtehetésétől igen sok esetben el lesz zárva. El lesz zárva nevezetesen akkor, ha az indítványnak az illetékes hatósághoz való áttétele alatt a három havi indítványozási határidő lejárt. Az indítvány megtehetésének és pótlásának lehetősége tehát e nézet szerint egészen a bíróság lassúbb vagy gyorsabb eljárásától, ennélfogva egy egészen véletlen körülménytől volna függővé téve, ily véletlennek pedig ezen fontos jog létezésére befolyást adni nem szabad.

II. Az indítvány *alakjára* nézve hazai törvényeink intézkedést nem tartalmaznak, és e kérdés is a bűnvádi eljárásról szóló törvényben lesz szabályozandó.[1]

Részünkről azon nézeten vagyunk, hogy az indítvány *bármely alakban, bármiként tehető*, csakhogy ebből a sértettnek az eljárás megindítására és a tettes megbüntetésére irányuló akarata kiderüljön. Ennélfogva megtehető úgy *szóval, mint írásban*, és pedig nemcsak magyar nyelven, hanem pl. a községi előljáróságoknál az illető törvényhatóság jegyzőkönyvi nyelvén is.

A *szóval tett* indítványt a hatósági közegnek *azonnal* jegyzőkönyvbe kell foglalnia, a sértett félnek pedig

[1] A *Csemegi*-féle bűnvádi eljárási javaslat szerint az indítvány úgy szóval, mint írásban megtehető, utóbbi esetben ez jegyzőkönyvbe foglalandó.

A *német* bűnvádi eljárási törvény 156. §-a értelmében az indítvány bíróságoknál és ügyészségeknél *írásban vagy szóval*, más hatóságoknál ellenben *csak írásban* tehető meg. Ez utóbbi intézkedést azonban a német birósági gyakorlat úgy magyarázza, hogy elégséges, ha más hatóságnál az indítvány jegyzőkönyvbe foglaltatik, a jegyzőkönyv bizonyító erejéhez azonban mindenkor megkivántatik a sértett fél aláírása. L. a Reichsgerichtnek 1880. junius 28-án 1674. sz. a. (Entscheidungen, II. köt. 125—127. l.) és 1881. márczius 29-én 476. sz. a. (Entscheidungen, III. köt. 442—444. l.) kelt határozatait.

kötelessége lesz a jegyzőkönyvet aláírni, illetőleg keresztvonását alátenni, mert ez által jelenti ki valósággal akaratát és kijelentett akarata csak ezen aláírás által lesz bizonyíthatóvá, miután a felvett jegyzőkönyv csak ekkor nyeri meg az okirat jellegét. Az aláírás szokott ugyanis a nyilvánított akarat megerősítésének módja gyanánt tekintetni. Az irásba foglalás azonban jelenleg, midőn tételes törvényünk ezt még nem rendeli el, nem feltétlen kellék az indítvány érvényességéhez. Nehézségek elkerülése végett nagyon tanácsos ugyan és az indítvány megtételének bizonyíthatása czéljából hasznos is, de másrészt elégséges, hogyha az indítvány megtétele más módon (pl. tanuk által stb.) megállapítható lesz. Természetes azonban, hogy a sértett fél esküjével ezen tényt bizonyítani nem lehet, mert ő itt érdekelt fél és a saját ténye tekintetében esküt nem tehet.

A képviseleti kérdésnél mondottak után nem szükséges ismételnünk, hogy az indítványt nem kell a sértettnek *személyesen* tenni. — Elég, ha arra utasított megbizottja teszi azt, szóval vagy irásban. — A sértettnek tehát nem is kell jelen lenni a jegyzőkönyv *felvételénél* sem.

Ép úgy mint az *indítvány* fenforgását vagy fenn nem forgását: annak hol és mily alakban történt megtételét is, mint a bűnvádi eljárás előfeltételét, első sorban a királyi ügyészségnek és a vizsgáló birónak, de ezek után az itélő biróságnak is *hivatalból* kell vizsgálni. Csak természetes, hogy ennek vizsgálatánál az itélő biróságoknak és ezek közől a legfelsőbb biróságnak felfogása dönt.

8. §. Az indítvány tartalma.[1]

A sértett fél indítványának tartalmaznia kell: 1. *a kérdéses büntetendő cselekmény megjelölését*[2] a tényállásnak oly körülirásával, hogy annak alapján a cselekmény helyes minősítése lehetséges legyen. Az, hogy a büntetendő cselekmény már az indítványban helyesen minősíttessék, nem szükséges. Továbbá tartalmaznia kell 2. a sértett azon nyilatkozatát, hogy ő az általa megjelölt büntetendő cselekmény miatt a *bűnvádi eljárást megindíttatni és a tettest megbüntettetni kívánja.*[3] E kettős nyilatkozatból tulajdonképen az egyik is elégséges. Ha a sértett a tettes megbüntetését kívánja, eo ipso akarnia kell a bűnvádi eljárás megindítását, mert csak ez vezethet az elitélésre. Ha pedig kinyilatkoztatja, hogy óhajtja a bűnvádi eljárás megindítását, ennek elmulaszthatlan következménye fog lenni a tettes megbüntetése is. A gyakorlatunkban uralkodó azon helytelen szokás alkalmazása esetén, melynél fogva a végtárgyalásnál a sértett még egyszer megkérdeztetik: kívánja-e a tettes

[1] V. ö. *Bar* id. ért. a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 715—716. l. — *Fuchs* id. m. 150—180. l. — *Reber* id. m. 411–450. l. — *Nessel* id. m. 44—50. l. — *Dochow* id. m. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 275—276. l.

[2] Ugyanezt mondja ki, csakhogy nem elég világosan, a bűnvádi eljárási javaslat 98. §-a, mely szerint «a cselekmény, mely miatt a sértett fél, vagy a károsított a bűnvádi eljárás megindítását indítványozza, a mennyire lehetséges, körülményeivel irandó körül».

[3] Ha a sértett olyan indítványt tesz, hogy *ezen* akarata nem tünik ki, akkor a bűnvádi eljárás nem indítható meg, mert az indítvány hatálytalan. Pl. ha a sértett azt kéri, hogy a tettes ellen rendeltessék el letartóztatás, vagy rendeltessék el bizonyos dolgok elkobzása, de nem kívánja annak megbüntetését, vagy ha csak kártérítést kér, vagy csupán az általa kijelölt egyén megidézését, kihallgatását kéri, mindezen esetekben az indítvány hatálytalan, mert nem elég *határozott* és nem elég *világos*.

megbüntetését, természetesen a felelet is, csak a tettes megbüntetésének kérdése körül mozoghat. Kifejtettük már azon nézetünket, hogy e kérdésnek megtételét határozottan helytelennek tartjuk, de még ha ez megtétetik is, nem *így*, hanem azon alakban kellene azt tenni, hogy a sértett fél *fentartja-e indítványát?* A sértettnek ugyanis nem a tettes megbüntetése, hanem az indítvány visszavonása vagy fentartása áll jogában. Ez már abból is kitünik, hogy ha ő kivánja is a megbüntetést, mégis lehet, hogy ez nem fog bekövetkezni, mert a bíróság nem látván beigazolva a büntetendő cselekményt, a vádlottat felmenti, vagy lehet, hogy a vádlottat elitéli ugyan, de az a büntetés kiállása előtt kegyelmet nyer. E kérdésnek az általunk javasolt módon való megtétele azért is helyesebb, mert a sértettet nem hozza azon kényszerhelyzetbe, hogy a vádlott előtt, — kinek talán bosszujától fél, — nyilatkozzék annak megbüntetése vagy büntetlenül hagyása iránt és azonkivül ezen általánosságban tett kérdés a sértettben nem ébreszti fel a szánalmat, mely egyes esetekben a sértettet szintén az indítvány visszavonására indíthatja.

Ha az indítvány ezen két fő kelléknek meg nem felel, pl. nem az eljárás megindítása, hanem csak kártérítés kéretik, vagy ha az indítványt tevőnek jogosultsága egyátalán ki nem tünik, az indítvány tételére nyert megbizás csatolva nincs, akkor az indítvány *visszautasítandó*, de a sértett erről minden esetre sürgősen értesítendő.

Természetes, hogy a *puszta feljelentés* a sértettnek a tettes megbüntetésére vonatkozó ezen akarat nyilvánítását nem tartalmazza és ezért a sértett fél

indítványára büntetendő cselekményeknél a bűnvádi eljárás megindításához nem is elég. *Berner* szerint (Lehrbuch 312. l.) ilyenkor meg kellene kérdezni az indítványozásra jogosítottat az iránt, hogy a feljelentés által akart-e «indítványt tenni.» Szerintünk ily megkérdezés helyett indokolt végzéssel visszautasítandó a feljelentés és a sértett ebből úgy is megtudja, hogy neki, ha az eljárás folyamatba tételét óhajtja, indítványt kell tennie.

Büntető törvényeink számos intézkedéseiből: így a 112. és 115. §-okból következtethető,[1] hogy törvényhozásunk az indítvány egyik kelléke gyanánt a *tettesnek*, a büntetendő cselekmény elkövetőjének megjelölését is tekintette.

Ellenkező nézetünket már fennebb kifejtettük. A család körében elkövetett vagyon elleni büntetendő cselekményeket kivéve, az összes ide sorolt delictumoknál nem a tettes és a sértett közötti viszony, hanem a büntetendő cselekmény jellege és minősége az, mi az indítvány megkivánását indokolja. Az, hogy ki volt a tettes, teljesen közömbös és így ennek nem csak megnevezése nem, de még körülírása sem szükséges. A közvádló hatóságnak hivatalos kötelessége a tettes után nyomozásokat eszközölni és ha annak személye kiderül, a sértett fél indítványa alapján, ellenében a bűnvádi eljárás megindítását szorgalmazni.[2]

[1] Ugyanezt rendeli el a bünvádi eljárási javaslatunk 98. §-a: «Határozottan megjelölendő azon *személy* is, a kinek bünvádi eljárás alá vonatása indítványoztatik».

[2] A lipcsei *Reichsgericht* 1882. április 27-én 757. sz. a. hozott itéletében (közölve Entscheidungen, VI. köt. 212—213. l.) kijelentette, hogy az indítvány megtételére a sajtóvétségeknél elég az, hogy az inkriminált közlemény az indítványban megjelöltetik, ellenben sem a büntetendő

Véleményünk szerint tehát csupán a sértett ellen irányuló *büntetendő cselekménynek megjelölése és azon kijelentés, hogy a sértett fél a bűnvádi eljárás megindítását, illetőleg a tettes megbüntetését kívánja:* csupán ezen két alkatrész az, melyet minden indítványnak okvetlenül tartalmazni kell.

Ezen két kellékből folynak még a következők:

1. Minthogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények csak akkor üldözhetők, ha azt a sértett fél kifejezetten kívánja: ennélfogva a tett indítványból a sértett ide vonatkozó akaratának minden kételyt kizáró módon kell kitünnie, vagyis kell, hogy az indítvány *világos és határozott* legyen. Hogy e két kelléknek megfelel-e a tett indítvány, az természetesen mindig csak az adott esetben lesz eldönthető.

Ha a bíróság *homályosnak vagy kétértelműnek* tartja az indítványt, szerintünk csak egy helyes út áll előtte és ez *az,* hogy az indítványt indokolt végzéssel *visszautasítja* és ez által alkalmat ad a sértettnek a kellékeknek megfelelő indítvány megtételére, illetőleg akaratának újabb kijelentésére. Világos, hogy ezen

cselekményt, sem a tetteseket közelebbről megjelölni nem szükséges. Sajtóvétségnél ez annyival kevésbbé volna lehetséges, mert itt sok esetben csak hosszas nyomozás után lesz megállapítható, hogy a czikkért (pl. ha ez névtelenül jelent meg) tulajdonkép ki tartozik felelősséggel.

Még határozottabban kijelenti az általunk is helyeselt nézetet a *Reichsgericht*-nek 1882. szept. 19-én kelt 1705. számu határozata (Entscheidungen, VII. köt. 35—37. l.), mely szerint valamely határozottan megnevezett személy ellen tett indítvány hatályos marad akkor is, ha később nem az indítványban megjelölt egyén, hanem más valaki bizonyul is tettesnek. A határozat indoka gyanánt felhozatik, hogy a törvény az indítvány tartalmában csak valamely büntetendő cselekmény megjelölését irja elő, ellenben a tettes megjelölését nem kívánja, a mit az is bizonyít, hogy a bűnvádi eljárás minden tettes és részes ellen megindíttatik, ha az indítvány, habár csak egyik ellen is, megtétetett.

visszautasítást sürgősen kell eszközölni, nehogy idő közben a 3 havi indítványozási határidő leteljen. De még gyors intézkedés mellett is megtörténhetik, hogy a másodszor tett indítvány már elkésik. Ezért azt lehetne gondolni, hogy helyesebb a sértettet megkérdezni, illetőleg nyilatkozatra hivni fel az iránt, hogy mit értett a homályos vagy kétértelmű kifejezés alatt. Ily módon meg volna gátolva az indítványozási határidőnek időközben való lejárta.

Tagadhatlan, hogy jelenleg, — midőn e kérdésről nálunk a tételes törvény nem intézkedik, — a bíróságnak szabad keze van a két mód választásában. Bizonyos azonban, hogy a kételyek és az ellentétes gyakorlat elkerülése végett szükséges volna valamelyik módot *törvényhozásilag életbe léptetni*. Részünkről ez esetben határozottan az *előbbi* módot javaslanánk. A sértett fél megkérdezése jó kisegítő eszköz ugyan, de nem egyezik meg sem a bíróság tekintélyével, sem ez intézmény természetével és lényegével. Lehet, hogy a sértett időközben más akaratra jutván, oly értelmet fog — már az indítványozási határidő letelte után, — az indítványba belé magyarázni, a mely ebből egyátalában nem lett volna kivehető. A bíróság, ha következetes akar maradni magához, ezen értelmezést elfogadni köteles volna, a mi annyit tenne, mint az indítványozási határidőt mértéken felül és a törvényhozás határozott indoka ellenére *kiterjeszteni*. De ezenkivül kétségtelen az is, hogy ha a sértett kellő pontossággal és gyorsasággal jár el, a három havi határidő elég arra, hogy ennek folyama alatt az első izben hatálytalan indítvány újból megtehető, az elkövetett hiba kijavítható legyen. Ez alól

legfölebb azon eset képezhet kivételt, midőn a sértett az indítvány megtételében *akadályozva van*, ekkor pedig nézetünk szerint a határidő folyásának úgyis nyugodnia kellene.

Ismételve kiemeltük már, hogy az indítványt tevő sértett fél akaratának *határozottan a bűnvádi eljárás folyamatba tételére* kell irányozva lennie. Ebből következik, hogy *az indítványnak semmiféle feltételt, korlátozást tartalmazni nem szabad.* Természetes, hogy csak a törvény által *meg nem engedett vagy* épen *tiltott feltételeket* értjük. Megengedett feltétel (pl. az, hogy a tett indítvány az itélet kihirdetéseig visszavonható legyen) mint magától értetődő természetesen mindig szabható.

Meg kell ugyan jegyeznünk, hogy az indítványba foglalt *feltételekre* vonatkozólag az ide vonatkozó irodalomban vitás, vajjon csak maga a feltétel lesz-e hatálytalan (ez iránt semmi kétség), vagy a tett feltétel *az indítványt is hatálytalanná* teszi-e.

Részünkről azt hiszszük, hogy e kérdés megoldása nagyobb nehézségekkel egyátalában nem jár. Kétségtelen, hogy a tiltott feltétel, mindig *hatálytalanná teszi a tett indítványt is.* Hatálytalanná teszi azért, mert az indítványnak kifejezni kell a sértett azon akaratát, hogy az eljárás megindíttassék. Ennélfogva nem lehetne azt állítanunk, hogy a sértett valóban *akarja* a bűnvádi eljárás megindítását, mikor ő ezt csak *bizonyos feltételek mellett akarja*, pl. oly módon, hogy egyik részes ne büntettessék, vagy hogy ő tanu gyanánt ki ne hallgattassék, vagy hogy a tettes ne szabadságvesztésre, hanem csak pénzbüntetésre itéltessék. A törvény nem engedi meg ezen feltételek egyikét sem; világos, hogy a biróság egyik feltételt se fogja figye-

lembe venni, de kétségtelen másrészt az is, *hogy a sértett csak azon esetre akarja az eljárás megindítását, ha e feltétel megtartatik.* Ezekből pedig az következik, hogy az eljárás nem indítható meg, mert a sértett fél csak bizonyos feltétel alatt akarja azt, ezen feltétel pedig meg nem tartható, tehát az indítvány meg nem tettnek, hatálytalannak tekintendő.

Ugyanez áll nézetünk szerint azon esetben, ha a tett indítványhoz bizonyos *korlátozások fűzettek.*

Ez utóbbiak tekintetében *Reber* (id. m. 418—420. l.) ellenkező nézeten van. Ő azt állítja, hogy a korlátozások az indítványt nem teszik hatálytalanná és például felhozza, hogy a sértett fél anyagi halmazat esetén az indítványt csak egy büntetendő cselekményre szoríthatja, vagyis válogathat a különböző büntetendő cselekmények közt, továbbá, hogy megszabhatja azon korlátozást, hogy a tettes csak bizonyos büntetéssel sujtassék (?) stb.

Részünkről egyáltalában nem lehetünk *Reber* nézetén. Igaz, hogy az első példa tekintetében annyiban igaza van, hogy ha a sértett ellen több becsületsértés stb. lett elkövetve: ő kétségtelenül jogosítva van ezeknek csak egyike, vagy csak nehánya miatt tenni indítványt.

Ez azonban nem tekinthető korlátozásnak. A *tett* indítvány *korlátlan*, az semmitől függővé téve nincs; csakhogy a tettes nem élt egész terjedelmében indítványozási jogával, illetőleg egyes büntetendő cselekmények elkövetése folytán nyert indítványozási jogát érvényesítette, a másikat azonban nem. A többi korlátozásokra vonatkozólag pedig nem lehetünk *Reber* nézetén azért, mert azokat meg nem engedhetőknek tartjuk.

Ugyanezen nézetben vagyunk azon, *Nessel* által (id. m. 50. l.) felhozott példa esetén, midőn valaki indítványt tesz egy lopás megbüntetése czéljából, de kiköti, hogy fia, a ki a lopásban netalán részes, büntetlenül hagyassék. *Nessel* szerint ilyenkor az államügyészség köteles az indítványt az idegen tettes ellenében puszta feljelentésnek venni és ez ellen hivatalból megindítani az eljárást. A sértett fél fia ellenben, a kijelentett korlátozás folytán, bűnvádi eljárás alá nem lenne vonható. Ha azonban a sértettet két fia együtt lopta volna meg és ő csak egyik ellen tesz indítványt kikötve, hogy a másik fia ellen eljárás ne indíttassék, úgy indítványa hatálytalan.

E különböztetés — szerintünk — nem bizonyít semmit, mert kétségtelen, hogy *az indítvány mint ilyen* mindkét esetben hatálytalan. Hogy az előbbi esetben mint *feljelentés* figyelembe vehető lesz, az a dolgon mit sem változtat. Nézetünk tehát az, hogy az indítványnak *korlátozásokat tartalmazni nem szabad*, mert ezek magát a tett indítványt is hatálytalanná teszik, minthogy miattuk a sértett fél akaratnyilvánítása nem határozott.

Megint más befolyása van a tett indítványra azon esetnek, midőn a sértett fél, *bizonyos jogokat, bizonyos további cselekmények megtehetését tartja fenn magának* az indítvány tekintetében. Pl. azt, hogy az indítványt visszavonja, vagy hogy azt később meg fogja osztani, stb.

Szerintünk itt is az vizsgálandó mindenekelőtt, hogy ezen fentartás meg van-e engedve, vagy nincs. Tiltott fentartás az indítványt teszi hatálytalanná, mert megsemmisiti a tettes akaratának határozottságát. Bizonyos, a törvény által is engedélyezett jogok

fentartása ellenben az indítvány hatályára semmi befolyással nem bir, mert azok e fentartás nélkül is érvényesíthetők.

2. Az indítványnak fennebb kiemelt két kellékéből következik továbbá, hogy abból ki kell tünni azon *jogczímnek*, a melynek alapján az indítvány megtétetett, miután csak így lesz megtudható, vajjon az a közvetlenül sértett fél akaratának nyilvánítását képezi-e. Az indítványnak tartalmazni kell annak igazolását, hogy azt erre *jogosított egyén* tette. Ha *a sértett fél személyesen* teszi az indítványt, ezen igazolás nagyobb nehézséggel nem fog járni, a sértettnek egyszerűen csak azt kell kiemelni, hogy a büntetendő cselekmény által jogaiban közvetlenül csorbítva lett, hogy épen ő azon jognak tulajdonosa, mely ellen a büntetendő cselekmény irányult. *A törvényes képviselő vagy a megbizott*, illetőleg az indítványozásra utasított egyén által tett indítványnál azonban már *a képviseleti viszony is igazolandó* és pedig az előbbi esetben a törvényes képviselői minőséget igazoló okirat csatolásával, vagy azáltal, hogy a jogi személy képviselője ezen minőségét kijelenti és szükség esetén[1] igazolja; utóbbi esetben pedig az irásbeli megbizás bemutatásával, illetőleg tanukra vagy más bizonyitékokra való hivatkozás által.

Nem feltétlenül szükséges azonban, hogy az indítványozási jog azonnal az indítvány megtételével egy időben igazoltassék, sőt elég, ha a sértett fél *utólagosan*, még az indítványozási határidő lejárta előtt magáévá teszi az indítványt, illetőleg kijelenti, hogy

[1] Például elmaradhat ennek igazolása akkor, ha a képviseleti viszony köztudomású vagy a törvényből ered.

az az ő meghatalmazása folytán tétetett. Ez esetben az addig tett lépések, az addig foganatosított eljárás érvényben maradnak, illetőleg azokat az indítvány visszahatólag érvényesekké teszi.[1] Csakhogy elővigyázatból mégis tanácsosabb az indítványozási jogosultságot *előre* igazolni, mert lehet, hogy ennek igazolása nélkül a bűnvádi eljárás nem is fog folyamatba tétetni.

Abból, hogy az indítványozási jogczimnek az indítványból ki kell tünni, önmagából világos, hogy az indítványozó nevének megemlítése nélkül, *névtelenül tett indítvány hatálytalan.* Itt nem lehetne felismerni, hogy valóban a sértett fél, illetőleg a valódi indítványozásra jogosított csakugyan akarta-e az eljárás folyamatba tételét.

3. *Az indítvány szövegének szerkesztése* tekintetében büntető-törvényünk nem szab elő semmiféle formulát. Elég tehát egy olyan tartalmu kijelentés, melyből kiderül, hogy a sértett fél *a bűnvádi eljárás folyamatba tételét kívánja.* Ellenben az indítványozásra jogosítottnak nem kell azt kijelenteni: hogy «indítványt teszek, vagy indítványozom, vagy azon indítványt terjesztem elő».[2] Eltekintve ugyanis attól, hogy a törvény e kifejezéseket parancsolólag nem irja elő, azok helytelensége sem teszi ajánlatossá használatukat, mert hisz a bűnvádi eljárás tulajdonképeni *indítvá-*

[1] Természetes, hogy ha a sértett fél e nyilatkozatot az indítványozási határidő lejárta után tette, az mint elkésett figyelembe nem vehető, illetőleg a kezdetben sem érvényes alapon indított eljárás érvényessé válni nem fog.

[2] Kimondja ezt a kir. *Curiának* 1882. május 16-án 3088. sz. a. kelt itélete is (Döntvénytár, II. köt. 190. l.), mely szerint «elégséges, ha a sértett az eljárás folyamán bármikor kijelenti, hogy a vádlott megbüntetését kívánja».

nyozása mindig *a közvádló hatóság* teendőjét képezi. Sokkal helyesebb, ha az indítvány úgy van szövegezve: «a bűnvádi eljárás folyamatba tételét, illetőleg a tettes megbüntetését kivánom, kérem, óhajtom, stb.»

A főtárgyalásokon gyakran találkozunk avval a kérdéssel, hogy a sértett kivánja-e a tettes megbüntetését? Ha a sértett e kérdésre egyszerűen «igen»-nel felel, ezen szócska, mint az idézett kérdésre adott felelet, magában foglalja az indítvány megtételét. De ha a felelet *határozatlan és habozó*, pl. ha a sértett azt válaszolja, hogy «neki mindegy, itéljen a törvényszék úgy, a mint jónak látja, vagy a mint a törvény rendeli», vagy — (a mint gyakran hallhatjuk), — hogy a sértett fél azt jelenti ki, hogy «a tettes megbüntetését a bíróságra bizza». Mindezen nyilatkozatok oly határozatlanok és a sértettnek a tettes megbüntetésére irányuló akarata, annyira nem derül ki belőlük, hogy ily körülmények között hazai gyakorlatunk,[1] — és pedig helyesen, — az indítványt *visszavontnak* tekinti. Ez különben egy újabb bizonyítéka azon szokás helytelenségének, melynél fogva a sértetthez ez irányban még a végtárgyaláson is új kérdés intéztetik. Nincs alaptalanabb, nincs szükségtelenebb és czélszerűtlenebb intézmény ez egész tan körén belül, mint ez a hazai gyakorlatunkban egészen lábra kapott szokás. Minden vitán felül áll, hogy ha

[1] L. a kir. *Curiá*-nak 1886. nov. 10-én 2199. sz. a. hozott itéletét. (Közöltetett Büntetőjog Tára, XIII. köt. 235—237. l.) Nem oszthatjuk azonban ama döntés mellett felhozott indokot: hogy «a határozatlan nyilatkozatok mindig *a vádlott javára* értelmezendők». Nem ezen okból, hanem azért nem vehető e kijelentés az indítvány fentartásának, mert abból, épen bizonytalanságánál fogva, a sértettnek a tettes megbüntetésére irányuló akarata egyáltalában ki nem vehető.

a sértett fél, illetőleg törvényes képviselője már egyszer indítványt tett, ez mindaddig fennállónak tekintendő, mig az indítványozásra jogosított ellenkező akaratát «factum contrarium» (vagyis az indítványozás visszavonása) által kifejezésre nem juttatja. Alább fejtjük ki, hogy teljesen helytelennek tartjuk az indítvány visszavonását egész az itélet kihirdetéséig megengedni, de a sértett fél megkérdezését nem tartjuk megengedhetőnek a vizsgálat folyamán sem. A sértett fél nem magánvádló, kinek vádját az eljárás minden fontosabb stádiumában kifejezetten fenn kellene tartani, sőt ellenkezőleg teljesen elég, ha ő az eljárás indítását az előszabott határidő alatt kivánja. Ha később nem nyilatkozik, ebből csak azt lehet következtetni, hogy indítványát fentartja.

4. A fennebb mondottakból következik, hogy a sértett félnek az eljárás megindítására vonatkozó akaratát *kifejezetten, határozottan* kell kijelenteni. *Reber* (id. m. 424 és következő lap) bizonyos esetekben ugyan «*facta concludentia*» esetén is megtettnek kivánja tekinteni az indítványt; így akkor, ha a sértett fél a tettest a hatóság elé vezeti és annak átadja: de eltekintve attól, hogy ezen eset csak nagyon ritkán fog előfordulni és akkor is törvénybe ütköző cselekményt képez, részünkről ezen nézeten nem lehetünk. Ez tulajdonképen nem más, mint a tettes személyes szabadságának megsértése, mert magánegyén, tetten kapott bűntettest kivéve, senkit le nem tartóztathat. De a legvalószinűtlenebb és csak a legritkább esetekben előforduló dolog lenne az is, hogy a sértett fél, ha már a bírósághoz vezeti és átadja a tettest, a hozzá bizonyára intézendő kérdésre ne vála-

szoljon, hanem minden ide vonatkozó nyilatkozat tétele nélkül kétségben hagyja a bíróságot az iránt, vajjon megindítható-e az eljárás vagy sem. De ha ezen rendkivül ritka, sőt merjük mondani képzelhetlen eset előfordulna is, ebből csakis azt lehetne következtetni, hogy az indítványra jogosított *nem kivánja a bűnvádi eljárás megindítását*, mert különben azt kijelentené.

A másik concludens cselekmény, melyből sokan szintén az indítvány megtételére következtetnek: *a feljelentés*. A fennebb kifejtettek alapján nem kell sokáig bizonyítgatni ez utóbbi nézet tévességét. A törvény világosan megköveteli a sértett azon nyilatkozatát, hogy ő a bűnvádi eljárás folyamatba tételét óhajtja. Ezt semmi hallgatólagos kijelentéssel pótolni nem lehet. Valamint akkor, ha a sértett akarja a megbüntetést, de ezen akaratát nem nyilatkoztatta, nem jelentette ki (mert pl. képtelen volt arra akadály folytán), nem lehetne az eljárást folyamatba tenni, ha később a három havi határidő lejárta után a sértett igazolná is, hogy ő a tettes megbüntetését már előbb kivánta, csakhogy nem nyilatkozhatott: épen úgy nem lehet az indítványt pótolhatónak tekinteni akkor sem, ha a büntetendő cselekmény a hatóságnak tudomására hozatott ugyan, azonban az indítványt jellemző akaratnyilvánítás: az eljárás megindításának és a tettes megbüntetésének kivánása elmaradt. E nélkül büntetésről szó sem lehet.

5. Az, hogy az indítvány *mily okból* tétetett, tökéletesen *közömbös*. Megtörténhetik, hogy a jogosított csak azért élt indítványozási jogával, mert azt hitte, hogy ezt tenni kötelessége. Ennek daczára az indít-

vány érvényes marad. Mert nem annak indoka és czélja, hanem csak maga a *kinyilatkoztatás döntő*. Ebből is kitünik, hogy az indítvány első sorban «formalis actus», annak indoka és czélja ellenben a büntető bíróság vizsgálatának tárgyát nem képezheti.

6. Az indítványban a cselekmény *jogi minősítésének* nem kell megjelölve lenni. A cselekmény csak annyiban irandó körül, hogy az eljárás folyamatba tételére, illetőleg az itélet hozatalára hivatott hatóság megállapíthassa, vajjon az a cselekmény, a sértett fél indítványára büntetendő-e vagy sem. Ennélfogva, ha a sértett *a minősítésben tévedett*, ezen jogi tévedés az indítvány hatályosságát egyátalában nem befolyásolja. Ha a sértett fél az ily panaszolt cselekményt helytelenül minősítette és a közlött mellékkörülményekből az következik, hogy az egy más büntetendő cselekménynek tényálladékát állapítja meg, de olyanét, a mely szintén csak a sértett fél indítványára büntetendő, az eljárás mégis megindítható, és a tettes megbüntethető, mert indítvány létezik.[1] Sőt büntetendők a panaszolt cselekmények azon következményei is, melyek az indítványban jelezve egyáltalában nem voltak.[2]

[1] V. ö. a *Reichsgericht*-nek 1881. okt. 8-án 1979. sz. a. kelt itéletét (Entscheidungen, V. köt. 97—101. l.), mely szándékosságból okozott könnyű testi sértés miatt tett indítvány alapján, a gondatlanságból elkövetett testi sértést is büntethetőnek jelentette ki. — A *Curia* pedig 1885. április 9-én 361. sz. a. kelt itéletével (Döntvénytár, XI. köt. 251—253. l.) a lopás kisérlete miatt tett indítvány alapján, magánlak sértéseért büntette a tettest.

[2] Érdekes e tekintetben a *Reichsgericht*-nek 1882. április 22-dikén 446. sz. a. kelt itéletében (Entscheidungen, VI. köt. 309—312. l.) közölt eset. Ennél a vádlott a sértett fél velocipédjének kerekei közé dugta botját, úgy hogy a velocipéd felfordult, ennek következtében a sértett leesett, könnyű testi sértést szenvedett és ruhája is elszakadt. A sértett csak vagyonrongálás miatt tett indítványt, de a tárgyaláson kiderülvén a könnyű testi sértés is, a tettes ezért is megbüntettetett.

Azon esetre, ha a cselekmény valamely más és pedig hivatalból üldözendő bűntettet vagy vétséget képez, akkor, miután a tett indítvány folytán a büntetendő cselekmény a bíróság tudomására jutott: az eljárás most már hivatalból indítandó meg. Ha pedig a kir. ügyészség azt találja, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekményen kivül egy avval eszmei halmazatban levő, hivatalból üldözendő bűncselekmény is forog fenn, akkor *mindkettő miatt megindítja az eljárást.* [1]

Végre akkor, midőn több *egymással anyagi halmazatban levő* büntetendő cselekmény közül a jogosított csak egyre vonatkozólag, csak egy miatt tett indítványt, a többi miatt eljárás nem indítható.

Az indítvány ezenkivül rendesen tartalmazza még a következő alkatrészeket: 1. a tényállás leirása, 2. az indítványozási jogosultság, különösen a képviseleti, vagy meghatalmazotti minőség igazolása, 3. az indítványozási jog igazolása *idői tekintetben.* Ha a büntetendő cselekmény elkövetésétől számított három hó még nem telt el, úgy felesleges az indítványt tevő sértett félnek a tudomás szerzés napját kitenni; ellenkező esetben tanácsos ennek kitétele, csakhogy annak igazolása nem szükséges, a mennyiben a tudomás szerzés ideje hivatalból nyomozandó és a védelem részéről tett kifogás esetén hivatalból állapítandó meg. Azonban ezen mellékes alkatrészeknek egyike se feltétlen szükséges, elmaradásuk az indítvány érvényességét nem érinti. [2]

[1] L. *Nessel* id. m. 45. l.

[2] Rágalmazás és becsületsértés esetében a büntető-törvénykönyv 277. §-a értelmében a sértett fél kivánhatja, hogy az itélet egész terje-

9. §. *Az indítvány oszthatatlansága.*[1]

Mindazon modern jogok, melyek a sértett fél indítványára büntetendő cselekményekre vonatkozó általános elveket részletesebben szabályozzák, világosan kijelentik, hogy a sértett fél indítványa *oszthatatlan*, vagyis «ha a büntetendő cselekménynél több tettes és részes működött közre és a bűnvádi eljárás valamennyi ellen csak magán fél indítványára indítható meg: az indítványnak előterjesztése azok egyike ellen, az eljárásnak valamennyi ellen való megindítását vonja maga után». (Törvényünk 115. §-nak első bekezdése.)

Emez elv következménye annak az igazságnak, hogy tulajdonképen nem valamely tettes ellen, hanem csak valamely *büntetendő cselekmény miatt* teendő az indítvány. Az indítványozás joga nem magánbosszú eszköze gyanánt adatott a sértett kezébe, hanem azért, hogy ő érdekeinek újabb veszélyeztetését vagy újabb csorbítását megakadályozhassa. Ebből következik, hogy a sértett nem válogathat az egyes tettesek megbüntetésében, hanem ha indítványt tesz és ezáltal a büntetendő cselekmény miatti bűnvádi

delmében az elitéltnek költségére hirlapilag közzé tétessék. Ezen kívánat tulajdonkép a «tárgyalás folyama alatt terjesztendő elő», a mi azonban szerintünk csak annak *későbbi* megtételét zárja ki és ez által nem tiltja meg a törvény, hogy e kívánság magában az indítványban terjesztessék elő. Az utóbbi esetben ez az indítványnak egy teljesen mellékes alkatrészét képezi, mely nemcsak annak kellékeihez nem, de egyátalában az indítványhoz sem tartozik.

[1] *Irodalom: Bar* id. ért. a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 716. l. — *Fuchs* id. m. 166—180. l. — *Reber* id. m. 147—150., 438—444. l. — *Nessel* id. m. 49. l. — *Dochow* id. ért. *Holtzendorff* Handbuch-ja, IV. köt. 275—276. l.

eljárást folyamatba tétetni kívánja, akkor tűrni köteles, hogy a büntetendő cselekménynek minden tettese büntetve legyen. Az ellenkező elv nemcsak igazságtalan és veszélyes, hanem a logikával is ellenkező volna.

Mindezek daczára csodálatos, hogy ez annyira természetes elv oly hosszú időn át nem volt elismerve és oly sokáig kételyeket okozott a különböző törvényhozásoknak.

A régibb német törvények közől, az 1855-diki *szász* törvény 103. czikke nyiltan az *indítvány oszthatóságának* elvét emelte érvényre, kimondván, hogy ha a sértett fél indítványára büntetendő cselekményt több személy közösen követte el, a bűnvádi eljárás csak az ellen indítandó meg, a ki ellen az indítvány tétetett. [1]

A többi partikularis törvényhozások azonban az *oszthatatlanság* elvét fogadták el. [2]

Az újabb törvények közül a *német* birodalmi büntető-törvénykönyv (63. §.) ugyanazon intézkedést tartalmazza, mint hazai törvényünk, csupán azon eltéréssel, hogy az oszthatatlanság elvét kifejezetten kijelenti. A *németalföldi* kodex és az *orosz* javaslat ellenben a kérdésre nézve egyáltalában nem nyilatkoznak és pedig az előbbi nyilván azért, mert az indítvány-

[1] Kivételt e törvény csak a házasságtörésnél (263. cz.) és a férjes nő elragadásánál (193. cz.) tett, melyeknél kijelentette, hogy az egyik tettes ellen tett indítvány esetén a másik ellen is megindítandó a bűnvádi eljárás. A kir. *Curiának* 1881. évi 3853. sz. a. hozott itélete szerint hazai régi gyakorlatunk szintén az oszthatóság elvét fogadta el. (Lásd Büntetőjog Tára, II. köt. 370—372. l.)

[2] L. württembergi büntetőtörvény 136. cz., braunschweigi kodex 247. §., porosz törvény 52. §., hesseni törvény 58. cz. stb.

hoz csak *a büntetendő cselekmény* és nem a tettesek megnevezését kívánja meg és így magától értetődik, hogy ezen törvény értelmében a sértett panaszában megjelölt büntetendő cselekmény valamennyi tettese ellen megindítandó lesz a bűnvádi eljárás.

A régibb írók közül *Geib* (Lehrbuch II. kötet 171. l.) az oszthatatlanság elve mellett foglal állást egyrészt azért, mert valamennyi részes ellen csak oly módon lesz lehetséges igazságos ítéletet hozni, ha a bűnvizsgálat valamennyi tettes és részes ellen lett vezetve; másrészt pedig mert az általános jogérzet nyilt megsértése volna, hogy akkor, midőn több egyén bűnössége egyformán beigazolást nyert, az egyik büntettessék, a többiek pedig *nem*.

Köstlin (System I. köt. 525. l.) az ellenkező nézeten van és nem tartja az oszthatóság elvét az igazság megsértésének. Hisz — úgymond — akkor, midőn a sértett hozzátartozója ellen nem tesz indítványt, az idegen tettes vagy részes ellenben hivatalból üldöztetik, szintén csak az történik, hogy az egyik tettes büntetlenül szabadul, a másik ellenben talán évekig tartó szabadság vesztés büntetésre lesz ítélve. Csodálatos, hogy itt *Köstlin* elfeledte azt, hogy az utóbbi esetben ez nem a sértett önkényéből, hanem a törvény intézkedéséből ered. Nem áll — szerinte, — az sem, mintha az oszthatóság ellenkeznék a törvény azon czéljával, hogy bizonyos esetekben az eljárás megindítása a sértett kímélete szempontjából tétessék annak akaratától függővé. Ez a czél nem követeli azt, hogy a sértett az olyan tettest vagy részest, kinek büntetése őt is sujtaná, neki is újabb fájdalmat okozna, büntetlenül hagyat-

hassa, ellenben a többi részes ellen indítványt tegyen. Erre, nézetünk szerint, semmi szükség nincs. A kérdés csak az: vajjon a büntetendő cselekmény nyilvánosságra hozatala, a büntető bíróság által való tárgyalása nem-e sérti olykép a büntetendő cselekmény által amúgy is sértett fél érdekeit, hogy czélszerűségi szempontokból tanácsos a bűnvádi eljárás megindítását az ő akaratától tenni függővé. *Az egyes tetteseknek büntetlenül hagyását* ellenben a sértett fél kímélete ily feltétlenül szükségessé egyáltalában nem teszi.

A legtöbb habozást, a mit e kérdés tekintetében törvényhozások elkövettek, az érvényben volt *porosz* kodex javaslatának története [1] mutatja, melyben e

[1] L. *Goltdammer* «Die Materialien zum Strafgesetzbuche für die preussischen Staaten» I. rész. (Berlin, 1851.) 388—391. l. és *Beseler* «Kommentar zum preussischen Strafgesetzbuche» (1851) 438. l. — Az 1836. javaslat teljesen a sértett önkényére bizta, hogy kik ellen akarja a bűnvádi eljárást megindíttatni. A javaslat tárgyalásával megbizott 1843. évi bizottság, valamint az államtanács azonban helytelennek tartotta, hogy a sértettnek e tekintetben teljesen szabad tér engedtessék és csak azt ismerte el, hogy az indítvány megosztására csupán ott van ok, a hol a tettesek vagy részesek egyike vagy másika *a sértett hozzátartozója*. A porosz törvény későbbi javaslatai az egyes büntetendő cselekmények között tettek különbségeket, nevezetesen a rokonok, gyámok stb. ellen elkövetett lopásnál, sikkasztásnál és csalásnál megengedték az indítvány megosztását. Ezen büntetendő cselekményeknél ugyanis azon felfogásból indultak ki, hogy gyakran nehéz ugyan a bűnvádi eljárást sikerrel keresztülvinni, ha a vizsgálat csak egyes részesek ellen indíttatott meg, de másrészt a gyakorlati esetek legnagyobb részében (?) a dolog úgy áll, hogy a hozzátartozó csak a többi részesek által csábíttatott a büntett elkövetésére és ekkor meg kell a sértettnek adni a lehetőséget, hogy a büntetendő cselekményre mások által rávett hozzátartozót a büntetéstől megmentse.

Később a törvényelőkészítőknél az a meggyőződés kapott lábra, hogy ezen utóbbi eset minden büntetendő cselekménynél előfordulhat és ezért az 1843-diki javaslat 103. §-a teljesen az *oszthatóság* elvét emelte érvényre. Sőt annyira ment, hogy a 404. §-ban (mely a hozzátartozók,

tekintetben a különböző tervezeteknek majdnem mindegyike más-más elvet fogadott el.

Részünkről azt hiszszük, hogy csupán az indítvány *oszthatlanságának* elve érdemel helyeslést. Az oszthatóság megengedése el nem fogadható egyrészt azért, mert a sértett félnek túlságos nagy hatalmat nyujt és választani engedi őt az egyes tettesek között, de másrészt már azon okból sem, mert reá semmi szükség sincs. A sértett félnek egyáltalában nem áll jogos érdekében az ellene elkövetett büntetendő cselekmény tettesei közül egyeseket a büntetés alól megmenteni, úgy szintén nem áll jogában a neki engedélyezett indítványozási jogot a magánbosszú eszközére sülyeszteni le. Csak helyeselnünk kell tehát,

illetőleg rokonok ellen elkövetett lopásról rendelkezett), felvette azon intézkedést is, «hogy ha a büntetendő cselekmény tettesei hozzátartozók, de kivülök a cselekménynél más idegen részesek is volnának, az eljárás ezek ellen is csak indítvány folytán indítható meg. Az igazságügyminiszter (von Savigny) ez intézkedést avval indokolta a bizottságban, hogy ily módon a sértett fél kimélete megvalósítható lesz, mert ezen intézkedés mellett nem kell attól tartani, hogy a részesek ellen vezetett eljárással a hozzátartozók bünössége és gyalázata is köztudomásra hozatik.

Az 1845-iki revisio alkalmával ismét az oszthatlanság elve fogadtatott el, mert azon nézet emelkedett túlsúlyra, hogy az oszthatóság megengedése *jogegyenlőtlenséget* idézne elő. Csak a becsületsértésnél és testi sértésnél hagyták meg az oszthatóságot.

E különböztetést ismét eltörölte az 1845-iki bizottság, mely teljesen az oszthatóság elvéhez tért vissza. Ez elv 1847-ben, a javaslat újabb tárgyalásánál, főleg a rajnai jogászoknal talált éles ellenmondásra és az egyesült rendi bizottság («vereinigte ständische Ausschuss») 4 szavazat többséggel (48 szavazattal 44 ellen) az oszthatatlanság elvét vette fel és a becsületsértésnél se tett kivételt. Az 1850-diki javaslat teljesen elejtette a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményét, de a felsőház bizottsága e kérdésben ismét visszatért az 1847-iki javaslat álláspontjára és így az oszthatatlanság elve átment a törvénybe is. Érdekesnek tartottuk e változtatásokat részletesen ismertetni, hogy azon indokokat, melyek ezen kétségtelenül beható tárgyalások során az oszthatatlanság elve mellett és ellen felhozattak, feltüntethessük.

hogy az indítvány oszthatlanságának elvét az újabb törvényhozások általában elfogadták. Kérdés azonban, hogy mi történjék akkor, ha a sértett fél indítványát annak megtételekor kifejezetten csak egy tettesre korlátolta. Ha az indítványban csak egy tettes vagy részes említtetett, a többi pedig hallgatással lett mellőzve, akkor természetesen az eljárás valamennyi tettes ellen megindítandó a büntető-törvénykönyv 115. §-a alapján. Ha ellenben az indítvány megtétele nyiltan *csak egy egyénre lett korlátolva* azon *feltétel alatt*, hogy a többiek ellen eljárás ne indíttassék, akkor az indítvány — szerintünk — *érvénytelen*, mert nem lehet állítani a sértettről, hogy valóban akarja a büntetendő cselekmény megbüntetését, amikor ő ezt csak azon esetre akarja, ha annak egy vagy több részese büntetlenül marad, ez utóbbi kivánata pedig a törvény értelmében nem teljesíthető.

Azon büntetendő cselekményeknél, a melyek minden esetben csupán a sértett fél panasza folytán üldözhetők, az indítványt nem is a tettes ellen, hanem a *cselekmény miatt* kell tenni és ekkor az indítványnak természetes következménye az, hogy a bűnvádi eljárás valamennyi tettes és részes ellenében megindíttatik. [1]

Azon büntetendő cselekményeknél ellenben, a melyek üldözéséhez csak feltételesen, bizonyos esetekben

[1] L. a *Reichsgericht*-nek 1881. deczember 17-én 3006. sz. a. kelt itéletét (Entscheidungen, V. köt. 268—273. l.), mely egyuttal kimondja, hogy ha az indítvány egy megnevezett egyén ellenében tétetett, de ezen egyén a büntető bíróság által fel lett mentve, az indítvány nem veszti el hatályát az illető büntetendő cselekmények többi tettesei és részesei ellenében, úgy hogy ha azok csak később lesznek kikntatva és ellenük az eljárás csak később indíttatik is meg, megbüntetésük jogos, miután

kivántatik meg a sértett panasza, ezeknél csak egy esetben lehet a tettes megjelölése nélkül tenni meg az indítványt, t. i. csak akkor, midőn a kérdéses büntetendő cselekménynek *valamennyi tettese és részese* a 342. illetőleg 343. §§-ban megjelölt viszonyban van. Ekkor az indítvány oszthatatlansága folytán valamennyi tettes és részes ellen eljárás fog indíttatni. Ha ellenben csak egyik vagy néhány részes van hozzátartozói, illetőleg szolgálati viszonyban, akkor a többi ellen úgyis hivatalból indíttatván meg az eljárás, a hozzátartozót indítványtétel esetén határozottan meg kell jelölni. [1] Mert ha csak általában a cselekmény miatt tétetik indítvány, könnyen kétely merülhet fel az iránt, hogy a sértett fél nem-e csupán feljelentést akart tenni.

Büntető-törvénykönyvünk 115. §-a, — ellentétben a német birodalmi törvénykönyv 63. §-ával, — csak a tetteseket és részeseket említi meg és ennélfogva a *bűnpártolók* ellen az eljárás a sértett fél indítványára üldözendő cselekmények esetén is mindig *hivatalból* indítandó meg. Az orgazdaság tekintetében teljesen ugyanez áll, miután az orgazdák teljesen önálló büntetendő cselekményt követnek el és minden esetre hivatalból üldözendők akkor is, ha családi lopásnál, vagy csalásnál működtek közre.

a sértett az egész büntetendő cselekmény miatt emelt panaszt és így ezen indítvány alapján minden tettes büntethető. 1882. április 1-jén 212. sz. a. hozott itéletében (Entscheidungen, VI. köt. 152—155. l.) pedig kimondja a *Reichsgericht*, hogy azon indítvány, mely kifejezetten csak egy tettesre van korlátolva, hatálytalan.

[1] Természetesen ez esetben sem szükséges a tettest *névleg* megnevezni, hanem elég, ha az oly módon körüliratik, hogy minden más egyéntől megkülönböztethető legyen.

Büntető-törvénykönyvünk 115. §-ának *második* bekezdése világosan azt rendeli, hogy «ha a közreműködők közt olyanok is vannak, kik ellen az eljárás hivatalból indítandó meg: a magán indítvány elmulasztása a bűnvádi eljárásnak, az utóbbiak elleni megindítását nem akadályozza».

Ezen különben önként értetődő intézkedés azon esetre vonatkozik, midőn a család körében, illetőleg a hozzátartózó, vagy a sértettel házközösségben levő egyén által követtetett el valami vagyon elleni büntetendő cselekmény és ennek elkövetésében idegenek, a sértettel hozzátartozói, vagy házközösségi viszonyban nem állók is részt vesznek. Azon korlátozás, hogy a bűnvádi eljárás csak a sértett félnek erre vonatkozó kijelentése esetén indítható meg, természetesen csak a tettesek *előbbi* csoportjára vonatkozik, az *utóbbiak* ellenben hivatalból üldözendők épen ugy, mintha a sértett fél hozzátartozói, illetőleg a vele házközösségben levők, a büntetendő cselekmény elkövetésénél egyátalában nem is működtek volna közre.

10. §. Az indítvány hatása.

Az indítvány megtételének legközvetlenebb hatása az, hogy azon hatóság, melynél az indítvány megtétetett, köteles azt az állami rendes vádhatósággal: a királyi ügyészséggel közölni, mely utóbbi pedig annak alapján, illetőleg ha az indítvány nála tétetett meg, már az indítvány folytán — vagy az eljárásnak a kérdéses büntetendő cselekmény miatt való folyamatbatételét fogja indítványozni [1] vagy (a mennyiben

[1] Az indítványt — mint többször kiemeltük — a kir. ügyészség teszi. A sértett fél csak panaszt emel.

t. i. a büntetendő cselekmény tényálladékát fenforogni nem látja, illetőleg ha annak büntethetősége megszűnt) az eljárás megindításának mellőzését hozza indítványba.

Rendes körülmények közt az indítvány hatása: *a bűnvádi eljárás megindítása.* Megadatván a bűnvádi eljárás előfeltétele, az eljárásnak most már folyamatba kell tétetni.

Magától értetődik azonban, hogy az indítvány megtétele *a bűnvádi eljárás megindítását nem feltétlenül vonja maga után.* Csak természetes, hogy mindig a kir. ügyészség és a bíróság dönti el, vajjon a kérdéses cselekmény, mely miatt indítvány tétetett, egyáltalában képez-e büntetendő cselekményt s egyáltalában forog-e fenn oly alap, melyre a bűnvádi eljárást fektetni lehet. Ha e kérdést az ügyészség vagy bíróság tagadólag véli eldöntendőnek, akkor indítvány daczára sem teszik folyamatba az eljárást. A sértett fél panasza alapján, sem az ügyészségnek nem kötelessége a bűnvádi eljárást indítványozni, sem a bíróság nem köteles azt elrendelni. A sértettnek csak arra van joga, hogy az általa tett indítványnyal egy ügyészi nyilatkozatot és illetőleg egy birói határozatot provocáljon; ezeknek minősége ellenben tőle nem függ.

Egészen más kérdés az, hogy miben áll az indítvány hatása akkor, midőn valamely, csak a sértett fél indítványa folytán üldözendő cselekmény miatt, az eljárás (tévedés folytán) hivatalból indíttatott meg és ez csak később vétetvén észre, a bíróság kötelességéhez képest beszünteti az eljárást és erről végzésileg értesítvén a sértett felet, az utóbbi, ki pl. csak most

értesül az ellene elkövetett büntetendő cselekményről, indítványt tesz. Ez esetben kérdés tárgyát képezheti, vajjon az indítvány utólagos megtétele megerősítheti, illetőleg érvényessé teheti-e az eddigi érvénytelen eljárást, vagy pedig most újra kellene megindítani azt, újra foganatosítani a már egyszer foganatosított, habár akkor hatálytalan vizsgálatot?

Részemről azon nézethez csatlakozom, hogy a későbbi, habár csak pótlólag tett indítvány érvényessé fogja tenni a kezdetben érvénytelen eljárást és így azt hasonló esetben tovább folytatni lehet, mert nagyon czélszerűtlen volna a bíróságot arra kényszeríteni, hogy a vizsgálatot újból foganatosítsa. Ez annyi volna, mint ok nélkül lassítani a büntető igazságszolgáltatás menetét.

Ugyanezen *ratihabitio* áll be akkor is, ha egy erre nem jogosított egyén tett indítványt és ennek alapján a bíróság tévedésből elrendelte a büntető eljárás folyamatba tételét. Ha most a három havi indítványozási határidőn belül a valóban jogosított tesz indítványt, ezáltal a már foganatosított eljárás is hatályossá válik. Ez nem a képviselet utánpótlása, hanem valóságos új indítvány, mely azonban czélszerűségi tekintetekből visszaható erővel lesz felruházva.[1]

Hasonló esetekben nagy gyakorlati fontosságú kérdés annak eldöntése, vajjon a kir. ügyészség, illetőleg a bíróság hivatva van-e az indítvány megtételére a sértettet, illetőleg a törvényes képviselőt fel-

[1] Egészen más eset az, midőn a meghatalmazás csatoltatik csak pótlólag. Ez szintén meg van engedve a három hón belül, csakhogy nem esik az új indítványozás fogalma alá.

hivni, illetve az indítványozásra jogosítottat e jogára figyelmeztetni, vagyis megadhatja-e az impulsust az indítvány megtételére. E kérdésre szerintünk *általában tagadólag* kell válaszolni, mert a sértett fél hasonló felszólítása nemcsak a bíróság hatáskörébe nem tartozik, de e mellett mintegy az indítvány megtételének kierőszakolását képezi s így a sértett érdekeinek kiméletével a leghatározottabban ellenkezik.

Mindamellett kétségtelen, hogy bizonyos *kivételes* esetekben, úgy a kir. ügyészség, mint a bíróság részéről, ha egyenes felhivás nem is intézhető, de legalább *tudatható, közölhető a sértett féllel az, hogy az eljárás abban az esetben csak az ő indítványa alapján indítható meg.* A műveltség alacsonyabb fokán álló egyénektől, sőt általában laikusoktól sem várható mindig az, hogy indítványozási jogosultságukról tudomásuk legyen. Nem lehet tehát helytelenítenünk azt, hogy a bíróság (pl. akkor, midőn az eljárást az indítvány hiánya folytán beszünteti) ezen végzését közli a sértett féllel, kijelentvén, (p. az indokolásban) hogy az indítvány hiánya képezi a bűnvádi eljárás folyamatba tételének akadályát. Csak természetes azonban, hogy e kijelentésnek mindig nagyon óvatosan, nagy vigyázattal kell eszközöltetnie és az ügyészségnek, illetőleg bíróságnak mellőzni kell minden biztatást, vagy minden oly nyilatkozatot, mely egyenes felhivás volna az indítványtételre.

Mert az indítványtételre való felhivás vagy a sértett fél kitanítása arról, hogy az indítványozásra joga van, habár a törvény ezeket nem tiltja is, a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények természetével épen úgy ellenkezik, mint a büntető

hatóságok feladatával. Kivált súlyosabb büntetendő cselekményeknél nem is lehet gondolni a sértettről, hogy ne adna azokról hirt, ne közölné azokat az illetékes hatósággal, akkor, ha megbüntetésüket kívánja. Ha pedig a közlés megtörtént, de nem a kellő alakban (pl. csak *feljelentés*, de nem indítvány alakjában), akkor a bíróság dolga azt a sértettnek, illetve törvényes képviselőjének visszaadni és ezen visszaadás alkalmával figyelmeztetni őt arra, hogy az eljárás mily okból nem volt folyamatba tehető.

Rendkivül érdekes és a legnagyobb gyakorlati fontossággal biró kérdés, hogy *a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél a kir. ügyészségnek és a bíróságoknak mennyiben van joguk az indítvány megtétele előtt a büntetendő cselekmény megtorlása czéljából intézkedéseket tenni.*

Kétséget sem szenvedhet az, hogy magát *a bűnvádi eljárást* az indítvány megtétele előtt *megindítani nem lehet.* Az indítvány az eljárás megindításának előfeltétele, nélküle tehát az eljárás folyamatba tétele egyáltalában nem foghat helyt. De kérdés, hogy a tulajdonképeni bűnvádi eljárás megindítását megelőző egyes rendőri előnyomozati cselekmények és különösen a tettes letartóztatása, vagy olyan biztosítási intézkedések, melyek a bűnvádi eljárás sikeressé tételéhez szükségesek, az indítvány hiányában is megtehetők-e?

Fuchs (id. m. 150—166. l.) azon nézeten van, hogy csak a sajtóvétségeknél történhetik meg az elkobzás, használhatlanná tevés az indítvány megtétele előtt is; ellenben minden más bűnügyben, mindennemű intézkedés tilos!

Reber (id. m. 140—147. és 190—191. l.) ezenkívül még a bűnügyi zárlat elrendelését és az ideiglenes letartóztatást is megengedendőnek tartja. Szóval mindazon előintézkedéseket, melyek az eljárás sikerének biztosítása végett szükségesek.

Nessel (id. m. 31—38. l.) általában, a törvényes korlátokon belül minden halaszthatatlan rendőri biztosító intézkedést, a mely a büntetendő cselekmény kipuhatolására és a tettes kézrekerítésére irányult, indítvány hiánya esetén is, közérdekből megengedettnek tart. Sőt még a tettes előzetes *rendőri* letartóztatását is megengedné és az indítvány hiánya folytán csak a bűnvádi eljárást mint ilyent tartja kizártnak.

Tessendorff,[1] — ki e kérdést alapos specialis fejtegetés tárgyává tette, — azt hiszi, hogy indítvány hiánya esetén csak az államügyészség és bíróság beavatkozása tilos, ellenben *a rendőrségnek jogában áll* a szükséges lépéseket annál inkább megtenni, mert ellenkező esetben a bűnvádi üldözés igen sok esetben illusioriussá tétetnék. Pl. felhozza, hogy ha a rendőr egy félreeső helyen valakit rajta kap, a mint egy nő ellen nemi erőszakot, vagy egy gyermeken fajtalanságot követ el, vagy ha egy rendőrtisztviselő észreveszi, hogy egy gazdag úrnak szolgája, urának több értékes tárgyával szökni készül, — ez esetekben a rendőr nem hagyhatja szökni a tetteseket, hanem köteles őket bekisérni. E példákra azonban azt felelhetjük, hogy a rendőr ugyan valószinűleg nem fogja tudni, hogy ezen büntetendő cselekmények csak a sértett fél indítványára üldözhetők és így letartóz-

[1] L. «Zur Lehre von den Antragsdelicten» czimű értekezését a *Goltdammer*-féle Archiv XXI. köt. 332—337. l.

tatja a tetteseket, a bíróság azonban indítvány hiányában kénytelen lesz őket szabadon bocsátani. A rendőr kétségtelenül nem követi el a személyes szabadság megsértését akkor, ha valamely tetten kapott egyént letartóztat,[1] de egészen más dolog volna megengedni azt, hogy a rendőrség nyomozási cselekményeket eszközölhessen a tettes kipuhatolása végett olyankor, midőn a sértett fél indítványt nem tett.

Dochow[2] még tovább megy és az államügyészség közreműködését, sőt a tettes ideiglenes letartóztatását is meg akarja engedni a sértett fél indítványának megtétele előtt.

Részünkről e nézetet el nem fogadhatjuk és *Carrara*-nak ellenkező felfogását[3] tartjuk helyesnek. Ha már a törvényhozás, — mindenesetre nyomós okokból, — azon engedményt tette a sértett félnek, hogy a bűnvádi eljárás bizonyos esetekben csak az ő beleegyezése folytán indítható meg, akkor arra kell törekednie, hogy ezen engedménynek szükség

[1] A német birodalmi bűnvádi eljárási törvény 127. §-a szintén megengedi, hogy ha valaki tetten éretik, vagy üldöztetik, és szökéstől lehet tartani, vagy kiléte nem tudható meg azonnal, úgy bárki által letartóztatható *akkor is, ha* a büntetendő cselekmény, melyet elkövetett, *csak a sértett indítványára üldözendő*. Azonban nem helyeselhetjük e törvény 128. és 150. §§-ainak azon intézkedéseit, hogy «az így ideiglenesen letartóztatott egyén ellen az indítvány megtétele előtt elfogatási parancs is bocsátható ki, csakhogy erről az indítványozásra jogosított azonnal értesítendő».

[2] Id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 240. l. 4. jegyzet.

[3] L. «A büntető jogtudomány programmja» czimű műve, fordította *Beksits Gusztáv*, I. köt. (Budapest, 1878) 362—363. l. — *Carrara* helyesen emeli ki, hogy «az igazságügyi rendőrség önkényes vizsgálata által azt idézné elő, hogy erőszakosságával a sértett felet kényszerítené arra, miszerint ez — az önkényes vizsgálatok által okozott botrány folytán — akarata ellenére pert indítson.»

nélküli megadását mellőzze; ellenben azon büntetendő cselekményeknél, melyeknél a korlátozás: a sértett fél kiméletének szempontja csakugyan figyelembe vételt igényel, ott nem szabad ez engedményt ellentétes intézkedések által hatálytalanná tenni, és a szem előtt tartott czél elérését meggátolni.

Az a szempont, mely a törvényhozást a most említett intézkedés megtételében vezérelte, csak egy lehet: *a sértett fél kímélete.* Mi nem tartjuk megengedhetőnek, hogy a sértett fél érdekeinek figyelembe vétele kerülő úton megakadályoztassék, mi nem tartjuk helyesnek, hogy ez a szempont bármily okból megszoríttassék. Ha már a törvényhozás a szükség és czélszerűség követelményének hódolva ily nagy áldozatra szánta el magát, hogy lemond arról, hogy a bűnöst kellő büntetés érje: *akkor ezen szempont elől minden más szempontnak vissza kell vonulnia,* akkor ezen szempontot kell az egyedüli döntő gyanánt elismerni, *akkor ezen* intézkedésből folyó minden csekélyebb helytelenséget és visszásságot hallgatva kell elnézni az államnak akkor, ha azok csak oly módon volnának orvosolhatók, hogy a főczél elérése lenne lehetetlenné téve.

Mert, kérdjük, nem a sértett kiméletének nyilt megsértése volna-e az, hogy nem engednék meg bizonyos cselekményekért az eljárás megindítását, de megengednék azt, hogy a tettes letartóztassék, hogy letartóztatása a közönség figyelmét e büntetendő cselekményre irányozza; ez által a büntetendő cselekményt köztudomásra hozza és a sértett szerencsétlenségét növelje. És mit nyerne az állam evvel akkor, ha a sértett fél még sem akarna indítványt

tenni, ha az államügyész felszólítására is nyiltan megtagadná azt? Hisz ez utóbbi esetben az állam büntető hatóságai a tettest úgyis kénytelenek lesznek büntetlenül szabadon bocsátani. És mit ért el evvel az állam? A legtöbb esetben azt, hogy tönkreteszi a sértettet, annak érdekeit és családját.

Nem tagadjuk, hogy lehetnek az általunk vitatott felfogásnak is sajnos következményei, nem tagadjuk, hogy azáltal, miszerint a rendőrség kellő időben nem intézkedhetik, nem egyszer az fog előállani, hogy a tettes megszökik, vagy más módon vonja el magát a büntető igazságszolgáltatás sujtó karja elől, és ha az indítványt tevő sértett fél később fellép, már késő megindítani a bűnvádi eljárást; tudjuk, hogy ez nagy visszásság, súlyos hátrány az igazságszolgáltatásra nézve és mi legjobban sajnáljuk azt, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményének ily jelentékeny árnyoldalai is vannak. De ugyan melyik földi intézmény ment minden visszásságtól? Melyik fénynek nincs árnyéka?

Mi csak a döntő szempontot tartjuk szem előtt, ezt tartjuk egyedül irányadónak; mi csak azt követeljük, hogy az állam ne álljon meg fele útján, hanem ha *a szükség parancsolata folytán ily nagy hatalmú intézményt léptet életbe, vonja le ez intézmény felállításának minden következményeit* és ne hiúsítsa meg maga azt, a mit elérni akar.

Készséggel elhiszszük, hogy a rendőrségnek kötelessége lesz a sértett fél indítványára büntetendő cselekményekkel szemben *is a büntetendő cselekményt teljes erejével megakadályozni*, minden szükséges praeventiv intézkedést megtenni. De ha már egyszer a

büntetendő cselekmény elkövettetett, ha a baj már helyre nem hozható, akkor minden oly repressiv intézkedés, mely a sértett fél kiméletének szempontját sértené, gondosan kerülendő.

Törvényünk az indítvány megtétele előtt tehető intézkedések tekintetében nem nyilatkozik. Egyetlen egy intézkedése van büntető törvényünknek, mely ide vonatkozik, melyből nyiltan következik, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél is bizonyos intézkedések hivatalból megtehetők. A 61. §. ugyanis kimondja, hogy azon tárgyak, melyek a büntett vagy vétség által hozattak létre, úgyszintén azok, melyek a bűntett vagy vétség elkövetésére szolgáltak («sceleris producta et auxilia»)[1] elkobzandók és megsemmisítendők. A 62. §. pedig azt rendeli, hogy: «ha a büntetendő cselekmény nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat közzététele vagy terjesztése által követtetett el: a szerzőknek, nyomdásznak, árusítónak, vagy terjesztőnek, úgyszintén a nyilvános kiállítónak birtokában levő példányok, minták vagy lemezek elkobzása és megsemmisítése itélet által az esetben is kimondandó: ha a bűnvádi eljárás senki ellen sem indíttathatik meg». Ez utóbbi intézkedés («ha a bűnvádi eljárás senki ellen se indíttathatik meg») kétségtelenné teszi, hogy az objectiv eljárás a sértett fél indítványára büntetendő és sajtó útján

[1] A *Reichsgericht*-nek 1882. évi február 13-án 203. sz. a. hozott itélete (Entscheidungen, VI. köt. 37—41. l.) szintén kimondja, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél az indítvány megtétele előtt (a bünvádi eljárási törvény 127., 128. és 130. §-aiban jelzett esetek kivételével) bűnvádi üldözésnek nincs helye. Ha mégis tétettek az indítvány előtt egyes intézkedések, pl. a vádlott kihallgattatott, ezeknek semmi hatályuk sincs és még az elévülést sem szakítják félbe.

elkövetett becsületsértés és rágalmazás esetén is helyt foghat. A sajtó útján elkövetett rágalmazásnál és becsületsértésnél tehát ezen általános intézkedések alapján kétségtelen, hogy *a sértést tartalmazó nyomtatvány lefoglalása indítvány nélkül is elrendelhető.* Részünkről ezt nem is tarthatjuk helytelennek, mert 1. itt ez által a büntetendő cselekmény újabb elkövetése, tovább terjedése, nagyobbodása gátoltatik meg, 2. mert a becsületsértés és rágalmazás tulajdonképen nem is tartozik a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé, hanem ellenkezőleg a magán vádra üldözendő cselekmények közé volnának sorolandók, ezeknél tehát a sértett fél kiméletének szempontja nem irányadó.

Azon büntetendő cselekményeknél ellenben, melyek valóban csak a sértett fél indítványára üldözhetők, nézetünk szerint az indítvány megtétele előtt nem szabad semmi oly intézkedést tenni, mely a büntetendő cselekmény megtorlására irányul.

11. §. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmény és a hivatalból üldözendő bűncselekmény alaki halmazata.[1]

Azon kérdés felett, hogy ha valamely csupán a sértett fél indítványára büntetendő cselekménynyel együtt egy azzal *alaki halmazatban* levő hivatalból üldözendő bűncselekmény is követtetett el, a bűnvádi eljárás folyamatba tehető-e: a német jogirodalomban igen beható és hosszú vita folyt. A német büntető

[1] V. ö. *Bar* id. ért. a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 650—652. l. — *Fuchs* id. m. 76—80. l. — *Nessel* id. m. 46—49. l. — *Reber* id. m. 167—172. l. — *Dochow* id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch, IV. köt. 276—277. l.

törvénykönyv, — melynek a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanára vonatkozó intézkedései általában igen szegényesek és hiányosak, — ezt a kérdést is eldöntetlenül hagyja és innen eredt, hogy e kérdésre vonatkozólag a német irodalomban és a német birósági gyakorlatban a legellentétesebb nézetek merültek fel.

A porosz *Obertribunal* [1] azon elvet fogadta el, hogy ha egy hivatalból üldözendő és egy csak a sértett indítványa folytán büntetendő cselekmény *alaki halmazatban vannak*, mindkettőnek üldözése *indítvány nélkül is meg van engedve*. Mert ha a bűnvádi eljárás az egyik irányban folyamatba tétetett, akkor az ebből a sértett félre esetleg háramolható hátrányok úgy se lesznek többé elkerülhetők és így természetes, hogy mindkét büntetendő cselekmény üldözendő.

Azonban az *Obertribunal* ezen álláspontját [2] később elejtette és úgy az irodalomban,[3] mint a gyakorlatban azon nézet emelkedett érvényre, hogy ha alaki halmazat esetén indítvány nincs, *csak a hivatalból üldözendő cselekmény miatt indítható meg az eljárás*, ellenben a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény büntetlenül hagyandó.

Bar főérve, melyet nézete mellett felhoz az, hogy a törvényhozás világos kijelentése szerint a cselekmény *csak azon irányban* nem tekintetik büntе-

[1] Az 1871. márczius 9-ikén és julius 14-ikén hozott két határozatában. L. *Oppenhoff* «Rechtssprechung des preussischen Obertribunals» XII. köt. 187 és 413. l.

[2] L. az 1872. január 22-ikén kelt itéletét *Oppenhoff* «Rechtssprechung des preussischen Obertribunals» XIII. köt. 55. l.

[3] V. ö. *Bar* id. ért. a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 650. l. — *Fuchs* id. m. 77. l. és *Reber* id. m. 170. l.

tendő cselekménynek (?), a melyben büntetése a sértett fél indítványától van függővé téve; egyébként más irányban, ellenben feltétlenül, indítvány nélkül is büntetendőnek tekintendő. Ez az elv tökéletesen tarthatatlan, mert — mint fennebb már kimutatni megkisérlettük, — a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény is bűnvádi úton megtorlandó jogsértést képez, nem lehet tehát, hogy ez büntetendő cselekménynek tekinthető ne volna. Érvül szolgálhat ellenben az, hogy az üldözést *ez irányban*, t. i. a hivatalból üldözendő büntetendő cselekmény tekintetében a törvény nem tette a sértett fél akaratától függővé és ennélfogva helyes, hogy ez irányban az eljárás hivatalból is megindíttatik.

Egy a *Goltdammer*-féle Archiv-ban a szerző megnevezése nélkül megjelent czikk [1] egy jogeset kapcsán tárgyalja a kérdést. A tényállás az: hogy Z. vádlott saját 14 éven alól levő leányával nemileg közösült. A sértett kiskorú anyja indítványt tett, de ez nem fogadtatott el, hanem vérfertőztetés miatt hivatalból megindíttatott az eljárás, ellenben a megfertőztetés miatt indítvány hiányában az eljárás nem volt folyamatba tehető.

A czikkiró azt állítja, hogy az eljárás csak akkor volna megindítható, ha a hivatalból üldözendő bűncselekmény a *súlyosabb*. Mihelyt ez a sértett fél indítványára üldözendőnél csekélyebb és indítvány nem tétetett, az eljárás tökéletesen mellőzendő, illetőleg beszüntetendő, mert a német birodalmi büntető-

[1] «Die Wirkung des Antragsdelictes im Falle seiner ideellen Concurrenz mit anderen von Amtswegen zu verfolgenden Verbrechen» czim alatt a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 306—310. l.

törvénykönyvnek az alaki halmazatról rendelkező 73. §-a azt mondja, hogy alaki halmazat esetén a *súlyosabb* büntetendő cselekmény büntetése, illetőleg a *súlyosabb* büntetés alkalmazandó. Eme rendelkezést ez esetben nem lehetne megtartani, minthogy súlyosabb cselekmény miatt — indítvány hiányában — eljárás nem volna indítható.

Ezen érv azonban egyátalában nem meggyőző, és igaza van *Fuchs*-nak, midőn (id. m. 78—79. l.) azt mondja, hogy a súlyosabb büntetés alkalmazása csak a *büntetésnek*, nem pedig az eljárás megindításának képezi előfeltételét. A törvény a 73. §-nál azon nézetből indult ki, hogy mindegyik büntetendő cselekmény üldözhető. Ha egyik, és pedig a súlyosabb nem üldözhető, akkor természetesen nem alkalmazható a 73. §. intézkedése. Ez azonban a hivatalból üldözendő cselekmény büntetését egyátalában nem zárja ki.

Egy e kérdéssel behatóan foglalkozó czikkiró: *Lehmann* [1] ezen kérdés megoldásánál a következő négy alapelvet óhajtja figyelembe venni: 1. hogy ha a hivatalból üldözendő cselekmény a sértett fél indítványára büntetendő cselekménynél csekélyebb és indítvány *nincs*, az eljárás a csekélyebb büntetendő cselekményért is megindítandó, kivéve, ha ez által a sértettnek okoztatnék újabb csapás, vagyis kivéve azon eseteket, melyeknél az indítvány megkivánását *a sértett iránti kímélet idézte elő.*

2. Ha a hivatalból üldözendő cselekmény a súlyosabb, akkor az eljárás mindenesetre megindítandó és

[1] A *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 737—743. lapján «Antragsdelicte in Concurrenz» czim alatt megjelent értekezésben.

ezen súlyosabb büntetendő cselekmény miatt a büntetés kiszabandó.

3. Ha a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény és a hivatalból üldözendő cselekmény egyforma súlyosak, akkor egyik miatt sem történhetik büntetés.

4. Ha több büntetendő cselekmény, melyek mindegyike csak a sértett fél panasza folytán üldözhető, egymással eszmei halmazatban van, akkor különbséget kell tenni, hogy egy vagy több sértett van-e. Ha a sértett több — pl. házasember egy nőn nemi erőszakot követ el — ez esetben mindegyik sértett önállóan tehet indítványt és csupán azon cselekmény büntethető, a mely miatt az indítvány tétetett. Ha ellenben a sértett fél indítványára büntetendő *több cselekmény egy sértett ellen irányul:* úgy csak az ő elhatározásától függ, hogy melyik büntetendő cselekményre nézve akar indítványt tenni. Az eljárás csak *ezen* büntetendő cselekmény miatt, nem pedig a vele alaki halmazatban levő másik jogsértés miatt is indítható meg.

Részünkről azt hiszszük, hogy ezen túlságos részletes megkülönböztetésre, mely a gyakorlatban óriási nehézségeket okozna, semmi szükség nincs, és csak két nézet közt lehet kérdéses a választás: nevezetesen a közt, hogy alaki halmazat esetén indítvány hiányában *csupán a hivatalból üldözendő cselekmény miatt indítható-e eljárás,* vagy pedig ha ez esetben *a sértett fél kímélete czéljából egyik büntetendő cselekmény* — még a különben hivatalból üldözendő — *se tétessék bűnvádi üldözés tárgyává.*

Az újabb törvények e kérdésről egyáltalában nem intézkednek.

A magyar törvényhozás megoldatta e kérdést és büntető törvényünk 111. §-ában világos, minden kételyt kizáró szabályt állíttatott fel ezen esetre nézve. E szakasz szerint «ha a 95. §-ban meghatározott esetben[1] olyan törvénysértésen felül, mely miatt a bűnvádi eljárásnak csak a magánfél indítványára van helye olyan törvénysértés is követtetett el, mely hivatalból üldözendő: ez utóbbira a bűnvádi eljárás nem záratik ki az által, hogy a magán fél indítványozási jogával nem él, vagy elállását attól kijelenti».

E szabály magyarázatot nem igényel, a mennyiben annak alapján kétségtelen, hogy alaki halmazat fenforgása esetén indítvány hiányában *csak a hivatalból üldözendő cselekmény* lesz bűnvádi eljárás alá vonható. Magától értetődik, hogy e szabály csak a valódi alaki halmazatra nézve alkalmazható. Azon esetben, hogy ha az elkövetett büntetendő cselekményben oly jogi sértés foglaltatik, mely az elkövetni szándékolt és tényleg elkövetett büntetendő cselekmény tényálladékának alkatrészét és okvetlenül szükséges előfeltételét képezi, természetes, hogy e miatt eljárás nem indítható. Pl. ha a családi lopás betöréssel lesz elkövetve, föltéve, hogy a vagyonrongálás hivatalból üldözendő cselekményt képezne, természetes, hogy a betörés által elkövetett vagyonrongálás miatt nem volna eljárás indítható akkor, ha az indítványozásra jogosított egyén a családi lopás miatt indítványt nem tett.[2]

[2] Törvényünk 95. §-a tudvalevőleg az alaki halmazatról intézkedik, vagyis azon esetről, midőn *ugyanazon* büntetendő cselekmény a büntető törvénynek *több* rendeletét, illetőleg ugyanazon törvényes intézkedést, de ezt *többször* sérti.

[2] *Nessel* (id. m. 48—49. l.) ellenkező nézeten van és hasonló esetben vagyonrongálás miatt hivatalból vélné az eljárást megindítandónak, de

Ha azonban hazai jogunkban, a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény és hivatalból üldözendő jogsértés alaki halmazatának kérdése meg is van oldva, *de lege ferenda* még se habozunk kijelenteni, hogy törvényhozásunk intézkedését nem tartjuk helyesnek és azt óhajtanók, hogy oly esetben, midőn valamely hivatalból üldözendő és valamely a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény egymással alaki halmazatban vannak, és az utóbbi miatt indítvány nem tétetett: *az eljárás megindításának egyáltalában ne legyen helye.*

Tudjuk, hogy indítványunk merésznek fog találtatni, nem is találkoztunk még az irodalomban hasonló nézettel, pedig ez a következmény a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények jogalapjából a legnagyobb szükségességgel következik.

Kétségtelen, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények, ha azok intézménye az elodázhatlan szükségnek megfelelőleg helyesen szabályoztatik, mind azon az alapon fognak nyugodni, hogy felállításuk indoka: *a sértett fél kímélete.* Minden büntetendő cselekmény, a melynél a sértett fél kiméletének szempontja nem uralkodó, ezen csoportból kiválasztandó. Nem tartandó meg itt más mint azok, a melyeknél az eljárásnak a sértett fél akaratától való függővé tételét a sértettnek valóban figyelembevételt igénylő érdeke s az elodázhatlan szükség követelik.

Kérdjük most már, ha a dolog így áll, méltányos,

elfelejti, hogy ezen bekövetkezett vagyonrongálás a családi lopással jelen esetben eszmei halmazatban nincs, hogy ezen súlyosabb büntetendő cselekmény (mint «delictum complexum») az enyhébb büntetendő cselekményt: a vagyonrongálást teljesen felöleli magába és ennélfogva ez utóbbi önálló beszámítás és büntetés tárgyát egyáltalában nem képezheti.

helyes és czélszerű-e az állam részéről, ha akkor, midőn maga is elismeri ezen érdekeknek, ezen parancsoló szempontoknak fontos és szem elől nem téveszthető voltát, midőn törvényhozásilag megállapítja, hogy ha a sértett fél nem kívánja, a bűnvádi eljárás bizonyos büntetendő cselekményért *meg nem indítható*: ugyanakkor következetlen marad önmagához és mégis bűnvádi eljárás tárgyává teszi ezen cselekményt pusztán azért, mert ez egy másik irányban is jogsértést képez. Ezt az álláspontot részünkről a logikával összeegyezhetlennek tartjuk.

Ha az állam azt látja, hogy nem lehet büntetlenül hagyni valamely jogsértést, még ha ez a büntetés a sértett érdekeinek újabb csorbításával járna is, akkor indítsa meg a bűnvádi eljárást, de ez esetben *büntessen hivatalból mindkét irányban.* De egyik büntetendő cselekményre nézve eljárást nem indítani, a másik tekintetében ellenben igen: *ez annyi, mint egyik irányban újból sérteni a sértett érdekeit és a másik irányban ok és haszon nélkül kedvezményezni a bűnöst.* Ez a büntetés czéljával, a magasabb állami érdekekkel, a czélszerűség követelményeivel egyáltalában ellenkezik.

Valóban csak két következetes eljárás áll a törvényhozás előtt: *teljes büntetés mindkét büntetendő cselekményért,* vagy *teljes büntetlenül hagyás.* Mindkét mód ellen és mellett lehet felhozni érveket, de a magyar törvényhozás által választott út mellett aligha. — Vegyük pl. azon esetet, hogy valamely házasságtörés elkövetése által egyúttal valami szemérem ellen kihágás tényálladéka is létesíttetett. Ez esetben daczára annak, hogy a sértett fél nem tesz indítványt,

a házasságtörő nő mégis a szemérem elleni kihágásért hivatalból büntettetik. Ez annyi, mint teljesen szem elől téveszteni a szerencsétlen férj kiméletének szempontját; ez annyi, mint nyilvánosságra hozni, köztudomásúvá tenni szégyenét, gyalázatát, habár ő azt egyáltalában nem akarta is. És ha már a sértettet újra sujtjuk, legalább ne kedvezményezzük a a bűnöst. De az állam akkor, midőn a tettest csak az egyik jogsértésért bünteti, nyiltan, öntudatosan és a legnagyobb következetlenséggel kedvezményezi azt a sértett rovására.

Mindezek alapján azt hiszszük, hogy ha a törvényhozás nem akarja célját téveszteni és következetes akar maradni önmagához, a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény és a hivatalból üldözendő bűntett alaki halmazata esetén *indítvány mellett mindkettőt, indítvány nélkül egyiket sem büntetheti.*

12. §. A törvényváltozás hatása a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tana tekintetében.

Mint fennebb — a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények jogi természetének előadásánál — kifejtettük, a német jogirodalomban rendkivül hosszú és részletes vita tárgyát képezte azon kérdés, hogy ha valamely új törvénykönyv oly cselekményeket soroz a sértett fél indítványára büntetendők közé, a melyek eddig hivatalból üldöztettek, minő hatása van ezen törvény életbeléptének a kérdéses cselekmények miatt a sértett fél indítványa *nélkül* folyamatba tett bűnvádi eljárásra.

Hazai tételes jogunk szempontjából ezen kérdés vita tárgyát nem képezheti, a mennyiben a magyar

büntető-törvénykönyvek életbeléptetéséről szóló 1880. évi XXXVII. t.-cz. 29. §-a világosan kimondja, hogy «azon büntetendő cselekmények miatt, melyekre vonatkozólag a magyar büntető-törvénykönyvek szerint csak a sértett fél indítványára indítható meg a büntető eljárás: ezen törvénykönyvek hatályba lépte után *az eljárás megindításának csak a sértett fél indítványára van helye*, habár a cselekmény előbb követtetett is el. Ez esetben a bűntettekről és vétségekről szóló törvénykönyv 112. §-ában megállapított határidő azon naptól számíttatik, a melyen a magyar törvénykönyvek hatályba lépnek, amennyiben azon napig az elkövetett cselekmény és annak elkövetője a sértett félnek tudomására jutott [1] és a büntethetőség elévülés által még el nem enyészett».

Ugyanazon törvény 30. §-a szerint pedig «ha az előző szakaszban megjelölt cselekmény miatt a büntető eljárás az új büntető-törvénykönyveknek hatályba lépte előtt indíttatott meg és elsőbirósági itélet még nem hozatott: az a büntető törvény-könyvek hatályba lépte után csak azon esetben folytatandó, ha a *feljelentés* a sértett fél által történt. Ha pedig az eljárás a sértett fél feljelentése nélkül hivatalból indíttatott meg; az félbeszakítandó és azok, a kik a magyar törvények értelmében az indítvány megtételére jogosítva lennének, a vizsgáló biró által az irányban: vajjon az eljárás folytatását és esetleg vádlottnak megbüntetését kivánják-e, 30 napi záros határidő kitüzésével nyilatkozatra hivandók fel azon kijelentés

[1] Ha a sértett félnek az ellene elkövetett büntetendő cselekmény csak később jutott tudomására: az indítványozási határidő a 112. §. rendelkezéséhez képest természetesen csak *ez utóbbi naptól* kezd folyni.

mellett, hogy nyilatkozat nem adás esetén az eljárás meg fog szüntettetni. Az igenlő nyilatkozat a magyar büntető törvénykönyvek által kivánt indítványt pótolja. Ha a jogosultak a záros határidő alatt nem nyilatkoznak, vagy nyilatkozatukban az eljárás folytatását nem kivánják: az eljárás megszüntettetik».

Ezen világos és határozott intézkedések mellett nálunk a jogirodalomnak e kérdésben nincs más feladata mint vizsgálni azt, hogy e tételes intézkedések mennyiben helyesek.

Részünkről azt hiszszük, hogy a 29. §-ban foglalt intézkedés ellen alapos kifogást tenni nem lehet. Kétségtelen, hogy nem lehet elfogadni azt a nézetet, mely kizártnak tekinti a büntethetőséget azon büntetendő cselekményeknél, melyeknél az új törvény a bűnvádi eljárás megindításához a sértett fél indítványát kivánta meg és a melyeknél a 3 havi határidő a cselekmény elkövetése óta az új törvény életbeléptéig már letelt. E nézet [1] avval szokott indokoltatni, hogy a sértett félnek jogában állt volna az indítványt már az új törvény életbelépése előtt megtenni, mert a törvény közzé tételéből tudomást szerzett arról, hogy a jövőben erre joga lesz. Csak magának tulajdoníthatja tehát a sértett, — mondják e nézet követői — hogy ezen jogát a nem használás folytán elvesztette és az államügyészség részéről is mulasztás, ha e jogra a sértettet nem figyelmeztette. E mulasztások folytán a tettes *most már jogot szerzett a büntetlenségre* (!) és az indítványt pótolni nem lehet.

[1] Ennek helyességét vitatták *Bar* és *Hälschner* a *Goltdammer*-féle Archiv-ban megjelent és fennebb idézett értekezéseikben.

Ezen felfogás szerintünk — tökéletesen tarthatatlan. A mi mindenek előtt a «*jogot a büntetlenségre*» illeti, az képtelenség. Ilyen joga semmiféle büntettesnek sem keletkezhetik és ez nem is volna érvényesíthető. Különben is teljesen helytelen az indítvány megkivánását *a tettes* kedvezményezése gyanánt tekinteni. Ezt a felfogást már ezen büntetendő cselekmények természete és jellege is teljesen kizárja.

De azt sem lehet alaposan állítani, hogy midőn a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény még nem is létezik, mert az új törvény még életbe sem lépett, hogy mégis a sértett már ekkor tegyen indítványt. Hisz azon büntetendő cselekmény akkor még hivatalból üldözendő az akkor még érvényben levő büntető törvény szerint, hogy lehet hát azt kivánni, hogy a jogaiban sértett fél egy oly nyilatkozatot tegyen a büntető bíróság előtt, melyre sem oka, sem joga nincs.

Helyes tehát törvényünk azon intézkedése, hogy ha ilyen esetben a sértett fél az ellene elkövetett büntetendő cselekményről előbb nem értesült, az indítványozási határidő csak *az új törvény életbe léptétől* számítandó, mert az indítványozási jog keletkezésének egyedüli alapja az új törvény és csak ennek életbe léptével áll be az állampolgároknak azon kötelessége, hogy magukat mindent ekintetben annak rendelkezése szerint irányozzák. Büntető törvénykönyvünk 110. §-a is azt rendeli, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél a bűnvádi eljárás *a jogosítottnak* indítványa nélkül folyamatba nem tehető. Ez intézkedésből határozottan az következik, hogy az indítványozási határidő csak akkor folyhat, *midőn az*

indítványozásra jogosított egyén létezik, ez az eset pedig csak akkor áll be, midőn az új törvény életbe lép. Ennek életbelépte előtt nem létezik indítványozási jog sem és így nem lehet annak gyakorlását elmulasztani.

Nem szenved kétséget az sem, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények miatt az új törvény életbelépte *után* csak a sértett fél indítványára tehető folyamatba a bűnvádi eljárás, habár a büntetendő cselekmény előbb követtetett is el.

Sokkal kétségesebb ellenben, hogy helyesek-e azon intézkedések, melyek az életbeléptetési törvény 30. §-ában foglaltatnak.

Mindenek előtt nem egészen következetes a törvény azon intézkedése, mely a bűnvádi eljárás folytatását csak azon esetben engedi meg, ha a *feljelentés* a sértett fél által történt. A törvény ezen intézkedés által egyenlő hatályúnak látszik tekinteni a feljelentést az indítványnyal, holott abból, hogy a sértett feljelentést tett, még nem következik, hogy ő akkor is lépéseket tett volna a bűnvádi eljárás folyamatba tétele iránt, ha tudja, hogy annak mellőzése csak az ő akaratától függ.

A német jogirodalomban e kérdést a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények jogi természetének kérdésével kapcsolatban döntik el. A kik az indítványt tisztán *eljárási* jellegű feltételnek tekintik, (mint *Heinze* és *Dochow*), azok az új törvény életbelépte előtt már folyamatba tett eljárás megindításához egyáltalában nem is kívánnak meg újabb indítványt, hanem szerintük a már egyszer megindított eljárás indítvány nélkül is tovább folytatandó azért,

mert az eljárási törvények életbeléptük után a folyamatban levő ügyekre azonnal alkalmazandók, mert továbbá az eljárás stadiumai azon törvény szerint ítélendők meg, a mely azok megtétele idején érvényben volt. A később életbeléptetett törvény nem teheti érvénytelenné azt a birói intézkedést, mely az annak idején érvényes törvény szerint helyesen tétetett. Minden eljárási cselekmény csak azon törvény szerint ítélhető meg, mely annak megtétele idején érvényes volt, kivéve, ha a törvény nyilt kivételt tett.

Törvényünk nem fogadja el ezen álláspontot, hanem *a sértett felet* a már megindított eljárás folytatása tekintetében *megkérdeztetni rendeli.*

Részünkről törvényhozásunk ezen intézkedését helyesnek tartjuk. *Igaz, hogy azt lehet mondani ellene,* hogy ha már ez eljárás meg van indítva, akkor az a fő és egyedül jogosnak elismerhető szempont, *hogy a sértett fél kiméltessék,* már nem lesz megóvható, a mennyiben a büntetendő cselekmény amúgy is köztudomásra jutott. Tagadhatlan továbbá, hogy ezen törvényes intézkedés nagy gyakorlati nehézségekkel is jár. Kérdés, mi lesz a fogva levő vádlottból addig, mig a három havi indítványozási határidő lejár? továbbá *mi történik, ha az eljárás már annyira előhaladt, hogy az indítvány visszavonása nem volna megengedve?* pl. az elsőbirósági itélet már rég meghozatott és az ügy felsőbirósági elintézés alatt van. Ha most a sértett azt jelenti ki, hogy nem akar indítványt tenni két út áll előttünk, vagy beszüntetjük az eljárást és ekkor elismerjük, hogy daczára a törvény általános intézkedésének, miszerint az elsőbirósági itélet kihirdetése után a sértett már nem gyakorolhat befolyást

az eljárásra, mégis az ő akaratát tekintjük itt is döntőnek; 2. tovább folytatjuk az eljárást és ekkor mégis az uj törvényt alkalmazzuk az előbbi viszonyokra is.

Tulajdonképen tehát csak az a logikus és következetes eljárás, ha a már megindított eljárásra a sértettnek semmi befolyást nem engedünk.

De miután mégis egyes büntetendő cselekményeknél (pl. a családi lopásnál) nemcsak az eljárás megindítása, hanem annak folytatása és maga az elítélés is újból sujtja a sértettet, más büntetendő cselekményeknél (pl. a nemi erőszak stb. esetén) pedig a sértettnek nemcsak a büntetendő cselekmény nyilvánosságra hozatala, hanem a tárgyalás, kihallgatás, *vizsgálatok* is jelentékeny hátrányokat, okozhatnak amennyiben szemérem-érzetét sérthetik és így ezen esetekben azáltal, hogy a sértettet az eljárás folytathatása tekintetében megkérdezzük, legalább újabb, további hátrányoktól mentjük meg őt: ez okoknál fogva miután itt mindig a sértett fél kimélete a döntő szempont, s mivel ezt az ő megkérdezése folytán nem egyszer, meg lehet óvni, törvényünk intézkedését helyteleníteni nem lehet. [1]

De nem helyeselhetjük azt, hogy a sértett fél törvényeink értelmében indítványtételre hivandó fel,

[1] De nem érthetünk egyet a *kir. Curiának* 1880. évi szept. 9-ikén 4760. sz. a. kelt itéletével (közöltetett Büntetőjog Tára, I. köt. 49—52. l.), mely azon kérdést döntötte el, hogy oly esetben, midőn valamely a korábbi törvény szerint hivatalból üldözendő cselekmény miatt az eljárás hivatalból lett folyamatba téve s az ügy az elsőbiróságnál történt elbirálás után a sértett fél megkérdezése nélkül a felsőbiróság elé került, minő intézkedés lesz teendő. A *Curia* a helyett, hogy az itéletet a sértett megkérdezése végett *feloldotta volna*, indítvány hiánya miatt beszüntette az eljárást, a mi annyival helytelenebb, mert ezen esetben a sértettnek nemcsak alkalma, de joga sem volt még indítványtételre.

és ha nem nyilatkozik, az eljárás beszüntetendő. Ezen intézkedésnek ellene szól mindenekelőtt mindaz, a mi a sértett fél megkérdezését — mint már többször kifejtettük, — helytelennek tünteti fel, t. i. azon kínos helyzet, a melybe a sértett fél hozatik; de e mellett kétségtelen, hogy a sértett fél kiméletének szempontját eléggé megóvjuk azáltal, hogy ha őt pusztán *a további eljárás beszüntetésének kívánására jogosítjuk fel.* Ennélfogva nézetünk szerint a sértett oly esetben, midőn az ő indítványa folytán üldözendő cselekmény miatt az új törvény életbelépte előtt az eljárás már megindittatott, erről azzal volna értesítendő, hogy az elsőbiróság itéletének meghozataláig jogában áll az eljárás beszüntetését kívánni.

13. §. Az indítványozási joggal elkövetett visszaélések.

Az állam akkor, midőn a sértett fél érdekében lemond az őt megillető büntetési jogról, illetve ezen jogának és egyszersmind kötelességének érvényesítéséről, nem egyszer az igazságnak és közérdeknek hátrányára jelentékeny áldozatot hoz. Teszi ezt azért, hogy a sértettre nagyobb csapást ne mérjen, hogy őt kímélje, tehát czélszerűségi és méltányossági szempontból. De ezen áldozat viszonzásául joggal megkívánhatja az állam a sértettől azt, hogy a neki tett jelentékeny engedménynyel csak ott és akkor éljen, a hol arra valóban szükség van és ezen esetben is úgy, a mint ezt ezen közjogi természetű jog jellege és természete megkívánja. E követelménynyel homlokegyenest ellenkezik a sértettnek azon eljárása, hogy az indítvány megtételére vagy mellőzésére vonatkozó jogát vagyoni, vagy más magánérdekeinek

a tisztességgel és erkölcsiséggel össze nem férhető kielégítésére használja fel.

És nyilt visszaéléssé válik e tisztességtelen eljárás akkor, ha a sértett avval az (akár leplezett, akár leplezetlen alakban tett) ajánlattal fordul a tetteshez, hogy az indítványtételnek elmulasztásáért, vagy az indítvány visszavonásáért neki bizonyos összeget *fizessen*. Ez határozottan a «minae iuris» fogalma alá esik és részünkről ezen eljárás közt és a zsarolás közt semmi lényeges különbséget nem látunk fenforogni. Helyesen mondja *Kautz Gusztáv* (id. m. 585. l.) «a törvény nem azért adta az indítványozási jogot a sértett félnek, hogy az ezt zsarolásra használja fel; ha tehát ezt a jogosított árúba bocsájtja, visszaél az állam elnézésével és több bajt okoz, mint a mennyit elhárítani akart az állam az által, hogy bizonyos esetekben, a büntett hivatalból leendő üldöztetéséről lemondott.» A közmorál, az általános jogérzet, az igazságszolgáltatás érdekei kívánják, hogy az ilyen visszaélések büntethetők legyenek. De lege ferenda tehát szükségesnek tartanánk egy oly szakaszt felvenni a törvénybe, mely az ilyen visszaéléseket *mint zsarolást* büntetné. Részünkről nem félünk attól, hogy ezzel az egyszerű kártalanítás követelése is büntetendővé válnék, bár valami nagyon tisztességes, erkölcsös dolognak ezt sem lehet tartani.

A csekélyebb jelentőségű magánvádra üldözendő vétségeknél (pl. vagyonrongálásnál) elnézheti az állam azt, ha a sértett a neki okozott magánjogi kár megtérítése esetén vádat nem emel, mert a sértést oly jelentéktelennek tartja, hogy a közrendet nem is tekinti az által valami jelentékenyebb mérvben sér-

tettnek, az okozott magánjogi kárt pedig a tettes annak megtérítése által teljesen kiegyenlítheti. De már a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél ily kártalanítást, ily egyezkedést megengedhetlennek, azt pedig, ha e jog zsarolásra használtatik fel, *büntetendő jogsértésnek* tartjuk. A sértett fél nem lehet jogosítva közjogi jellegű jogát ily visszaélésre felhasználni és ezt az állam büntetlenül nem nézheti el, hacsak az igazságszolgáltatásba vetett hitet teljesen megrendíttetni nem akarja. Főleg a törvényes képviselők által (gyakran a sértett kiskorúnak vagy gondnokoltnak akarata ellenére és érdekeinek nyilt megsértésével) elkövetett hasonló visszaélések igényelnek szigoru megtorlást.

És részünkről már azon okból is szükségesnek tartanánk e visszaéléseket büntetés terhe alatt tiltani, mert ha nem is gyakran lesz alkalom e büntetések érvényesítésére, már maga azon tudat, hogy e visszaélések büntethetők, sokakat vissza fog tartóztatni azoknak elkövetésétől.

IV. FEJEZET.

Az indítványozási jog megszünte. [1]

1. §. Általában.

Az indítványtétel joga a mint különböző módokon keletkezhetik [2], épúgy különböző módokon szünik meg. [3]

[1] *Irodalom: Bar* id. ért. a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. (1871) 713—715. és 719—720. l. — *Fuchs* id. m. 182. l. — *Reber* id. m. 485—533. l. — *Nessel* id. m. 67—73. és 86—92. l. — *Dochow* id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 277—285. l. — *Kirchenheim* id. m. 82—86. l. — *Lehmann* id. m. 46—52. l.

Berner Lehrbuch (14. kiad.) 313. l. — *Schütze* Lehrbuch (2. kiad.) 171—172. l. — *Hugo Meyer* Lehrbuch (2. kiad.) 310. és köv. l. — *Hälschner* «Das gemeine deutsche Strafrecht» I. köt. 720—722. l. — *Liszt* Lehrbuch (2. kiad.) 178. l. — *Binding* Handbuch I. köt. 640—652. l.

Oppenhoff Kommentar (8. kiad.) 168—172. l. — *Schwarze* Kommentar (5. kiad.) 278. és köv. l. — *Rüdorff-Stenglein* Kommentar (3. kiad.) 241—246. l. — *Rubo* Kommentar (2. kiad.) 511—514. l. — *Olshausen* Kommentar 281—286. l.

Oscar Meves «Die Strafgesetznovelle vom 26. Februar 1876» (Erlangen, 1876) 100—108. l.

Dr. Schnierer Aladár «A magyar büntető-törvénykönyv magyarázata» 233—234. l. — *Dr. Kautz Gusztáv* «A magyar büntetőjog tankönyve» 354—355. l. — *Dr. Werner R.* «A magyar büntetőjog általános elvei» 290—293. l. — *Dr. Illés Károly* «A magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata» I. köt. 303—304. l. — *Kőrösi Sándor* «A magyar büntetőjog tankönyve» 438—439. l.

[2] Az indítványozási jog keletkezésének általános alapja: a sértett fél ellen irányuló büntetendő cselekmény elkövetése. De különös keletkezési okok gyanánt szolgálhatnak: a gyám, vagy gondnok gyanánt való kirendelés, a 16. év betöltése, az elmebetegség megszünte, a pazarlás miatt elrendelt gondnokság megszüntetése, stb.

[3] *Közvetve* megszünik az indítványozási jog mindazon módokon, melyeken maga a büntetendő cselekmény megbüntetése elenyészik. Lehet

E megszünési okok legtermészetesebbje: *az indítványozási határidőnek lejárta*, ha a sértett fél ez alatt indítványát meg nem tette. Megszünik továbbá az indítványozási jog *az indítványozásra jogosítottnak, mint önrendelkezésre jogosított személynek elenyésztével*, tehát akkor, ha ez utóbbi meghal, vagy gondnokság alá helyeztetik, vagy megszünik azon jogviszony, melyből eddigi indítványozási joga folyt, pl. megszünik a sértett félnek törvényes képviselője lenni. Végre a törvény különös intézkedése alapján megszünik e jog a *tett indítvány visszavonásával.*

Azon esetben, midőn ugyanazon büntetendő cselekmény alapján több személy *cumulative* van jogosítva az indítvány megtételére, ha ezek közül egyik indítványt tesz, a többi nem veszti el feltétlenül indítványozási jogát, hanem e joguk csak nyugszik, a mennyiben a másik sértett ugyanazon büntetendő cselekmény miatt nem tehet ugyan indítványt, de ha az előbb indítványt tett sértett indítványát visszavonja, a többiek indítványozási joga újból feléled.

Az első megszünési mód — mint már fennebb említettük, — az indítványozási határidő lejárta, a mi a határidő utolsó napján éjfélkor, vagyis a harmadik hónap utolsó napjának megszüntével következik be, *még ha ezen utolsó nap ünnepnap volna is.* A határidő lefolyása még a sértett fél akadályoztatása esetén is ezen hatálylyal bir. «In integrum

hogy az utóbbi esetben indítványozási jog még nem is keletkezett (mert a sértett a büntetendő cselekményről még nem szerzett tudomást) és így tulajdonképen az indítványozási jognak keletkezése van kizárva, de lehet, hogy keletkezett, azonban már a három hónapi határidő lejárta előtt megszünik. Ezen módok: 1. a tettes halála, 2. a királyi kegyelem, különösen a pertörlő megkegyelmezés és 3. az elévülés.

restitutio»-nak nincs helye. A jog örökre és visszavonhatlanul elenyészett.

A határidő leteltével természetesen megszünik az indítványozási jog akkor is, ha a határidő tartama alatt indítvány tétetett ugyan, de hatálytalanul, érvénytelenül tétetett és az érvényes indítvány a határidő *lejárta előtt után nem pótoltatatott.*

A sértett fél halála, vagy az indítvány megtételére egyéb okokból képtelenné válása azért vet véget az indítványozási jognak, mert azt a jelenlegi törvényhozás személyes és átruházhatlan jog gyanánt tekinti.

És ez oly fontos, oly jelentékeny következményekkel járó szabály, hogy annak de lege ferenda való vizsgálata elől ki nem térhetünk.

2. §. Az indítványozási jog átruházhatóságának kérdése.[1]

Azon kevés számú kérdések közé, melyekre vonatkozólag az általunk vizsgált tan tekintetében a büntető jogászok egyetértenek,[2] tartozik az is: hogy az indítványozási jog akkor, ha a jogosított az indítványozási határidő lejárta előtt meghal, vagy az indítvány megtételére egyébként képtelenné válik, a *positiv jog rendelkezése szerint* az örökösökre át nem megy. A jelenleg fennálló tételes törvények szerint

[1] *Irodalom: Reber* id. m. 341—358. l. — *Fuchs* id. m. 55—62. l. — *Nessel* id. m. 57—58. l. — *Kirchenheim* id. m. 78-79. l. — *Dochow* id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 271—272. l.: továbbá *Geyer*-nek a Brinz és Pözl által szerkesztett Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft, XVI. köt. (München, 1874) 373—396. l. «Zur Lehre von den Antragsdelicten» czim alatt megjelent czikkét és *Dr. Jancsó György* nagybecsü értekezését: «A nagykőrösi eset és a magánindítvány» a Jogt. Közlöny 1884. évfolyama 38., 47., 58., 61. és köv. l.

[2] *Fuchs* a Busse követelhetésének jogát a testi és becsületsértés esetén az *örökösökre* átruházhatónak tartja, de nézetével elszigetelten áll.

az indítványozási jog teljesen *személyes jognak* tekintendő, melyet a jogosított másra át nem ruházhat és mely a jogosított személyéhez van kötve, megszünik tehát annak halálával, vagy midőn a jogosított akarata nyilvánítására képtelen állapotba jut, vagy azon jogalap, a melyből az illető indítványozási jogát merítette, elenyészik (pl. a kiskorú nagykorúvá válik, vagy meghal és ezáltal megszünik a gyámsági viszony).[1]

Az utóbbi megszünési mód alól azonban egy kivételt kell tenni, de ezen kivétel csak látszólagos. Azon esetre, ha a kiskorú, vagy gondnokolt meghal és halálakor az indítványozási határidő még le nem telt, volt gyámja vagy gondnoka a kiskorú ellen elkövetett büntetendő cselekmény miatt még a kiskorú halála után, tehát akkor is tehet indítványt, midőn a gyámsági vagy gondnoksági viszony tulajdonkép

[1] *Reber* (id. m. 342—343. l.) az indítványozási jog megszüntének egyik faja gyanánt nem a jogosított *halálát*, hanem azon jogviszony megszüntét akarja tekintetni, a mely jogviszonyból indítványozási jogát merítette. Pl. a bérlő joga a bérlet megszüntével, a házastárs indítványozási joga a házasság felbontásával, a törvényes képviselő joga a képviseleti jogviszony megszüntével stb. A sértett *halála* — szerinte — csak akkor képez megszünési módot, midőn az indítványozási jognak alapjául szolgáló jogviszony *még a sértett életében meg nem szűnt*. Ezen esetekben indítványozási jogának jogczime még fennáll. De ez csak esetleges találkozás.

Általában véve szabály *Reber* szerint az, hogy az indítványozási jog nem tart életfogytiglan, hanem csak az annak alapjául szolgáló jogviszony megszüntéig.

Reber e nézete a törvény szavaival kétségtelenül jobban megegyez, csakhogy nem egyszer helytelen következményei vannak. E szerint a kiskorú közbejött halála elég volna arra, hogy a gyám ne tehessen többé indítványt. E felfogás ellenkezik azon kétségtelen ténynyel, hogy a gyám vagy gondnok önálló jogot nyert az indítványtételre.

És ez utóbbi alapon részünkről azt hiszszük, hogy ha a sértett, illetve a törvényes képviselő, már jogot szerzett az indítványozásra, ezen jog nem fog megszünni azért, mert ő megszünt tulajdonos, vagy bérlő,

már megszünt. E kivétel onnan van: mert a gyám, illetőleg gondnok önálló jogot nyert és pedig személyes jogot, mely a kiskorúétól független; e személyes jogot 3 hónapig birja, tehát a gyámolt vagy gondnokolt halála esetén is gyakorolhatja. Ha ellenben a büntetendő cselekmény a gyámnak csak akkor jut tudomására, midőn a kiskorú vagy gondnokolt már meghalt, megszünvén azon jogviszony, melyből ő indítványozási jogát meríthette volna, indítványozási jogot többé nem nyerhet.

A fennebb említett *általános* szabály következtében megtörténhetik, hogy a sértett ellen elkövetett bármily büntetendő cselekmény, ha a sértett arról nem értesült, vagy az indítványozás megtételében akadályozva volt, bűntetlenül marad akkor is, ha a sértett halála után a büntett kiderül, vagy ha a fenforgott akadály megszünik.

vagy törvényes képviselő lenni. Sőt inkább három hónapon keresztül megmegtehető az indítvány, mert az ahhoz szerzett önálló jogczim az indítványozási határidő alatt tart. Sőt a jelenlegi tételes törvény mellett kétségtelen az is, hogy a már megtett indítvány fölötti rendelkezési jog sem szünik meg három hó leteltével azon időponttól kezdve, midőn a sértett a büntetendő cselekményről és a tettesről értesült. Sőt épen az indítvány visszavonásának jogánál fogva *a sértett még az indítványozási határidő lejártán túl is rendelkezhetik e joggal*, mert visszavonhatja, vagy a visszavonást elmulaszthatja egészen az elsőbirósági itélet kihirdetéséig, tehát egy tökéletesen bizonytalan és az esetek szerint különböző időben beálló időpontig.

A tételes törvény szempontjából nem oszthatjuk *Reber* azon nézetét sem (id. m. 355—356. l.), hogyha az indítványozási határidő a törvényes képviselőre, vagy a sértettre nézve már el kezdett folyni, de még le nem járt és ekkor a képviseleti viszony megszünik, vagy a sértett fél az indítvány megtételére képtelenné lesz, hogy ilyen esetben, miután az indítványozási jog *az időközben nagykorúvá lett* gyámoltra, illetve az elmebetegnek törvényes képviselőjére ment át, ez utóbbira nézve újra kellene megkezdetnie a három havi határidőnek. E felfogás megfelelne a czélszerüségi követelményeknek, de a jelenlegi tételes törvényből le nem vezethető.

Kétségtelen, hogy ezen következmény, a megérdemelt büntetésnek egészen külső okokból való elmaradása sérti a jogérzetet, s kivált egyes esetekben közfelháborodást okozhat.[1]

Felmerül tehát a kérdés, hogy «*de lege ferenda*» miféle intézkedések volnának teendők arra nézve, hogy oly esetben, midőn a sértett az ellene elkövetett büntetendő cselekmény megtudása, vagy az indítvány megtehetése előtt meghal, kik tehessék meg helyette az indítványt. Mihelyt e kérdés felmerül, megszakad a nézeteknek a tételes jog tekintetében fennálló egyetértése és e kérdésre nézve már az irók teljesen különböző nézeten vannak.

Reber (id. m. 347. és a köv. l.) azt tartja, hogy *csak* vagyoni kárt okozott büntetendő cselekmény esetén volna helyes, de lege ferenda az örökösöket az indítványtételre feljogosítani, mert ekkor a kár is

[1] Elég hivatkoznunk a nagy feltünést keltett nagykőrösi esetre (közölve Büntetőjog Tára, V. köt. 333—335. l.), melynél azon okból, mert az elkövetett büntetendő cselekmény áldozata a kútba ugrott, szülői pedig a sértett fél nagykorúsága folytán az indítványt meg nem tehették, a tettesek büntetlenül menekültek. L. ez esetre vonatkozólag *dr. Heil Faustin* jeles czikkét: «A sértett fél indítványa erőszakos nemi közösülés esetén» (Büntetőjog Tára, V. köt. 357—362. l.). *Dr. Werner Rezső* ezen esetet tárgyaló (a Büntetőjog Tára, V. köt. 375—383. l. közölt) értekezése azon nézetnek ad kifejezést, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények a sértettnek, az indítványozási határidő lejárta előtt bekövetkezett halála esetén hivatalból üldözendőkké válnak, mert ekkor a kivétel (az indítvány megkivánása) elesvén, az általános szabály (a hivatalból való üldözés) esete fog visszaállani. Ezen nézet a tételes törvény szempontjából olyannyira tarthatatlan, hogy bővebb czáfolatot, azt hiszszük, nem igényel. Sőt de lege ferenda való behozatala sem volna czélszerű, mert az elkövetett büntetendő cselekmény köztudomásra jutása és nyilvános tárgyalása elől az állam nem egyszer nemcsak a sértettet, hanem annak hozzátartozóit is meg akarja kimélni, ezt pedig e javaslat lehetetlenné tenné.

átmegy az örökösökre. De hogy lehet — kérdi *Reber* — a becsület, testi épség, házasság, szabadság ellen elkövetett jogsértések esetén ezen átörökölhetőségre gondolni, mikor ezen jogok az örökösökre át nem mennek és a meghalt személyével együtt elenyésznek. Csak a meghalt maga volt sértve ezen büntetendő cselekmény által, tehát csak ő nyerhet jogot annak megbosszulását (?) követelhetni. Különben is, — mondja *Reber*, — egyike a legmagasabb erkölcsi elveknek, hogy a bosszú a sértett egyén halálával elenyészszék és a sirba és a túlvilági életbe csak békét, szeretetet és bocsánatot vigyünk át.

Azért idéztük ily részletesen *Reber* érvelését, hogy kitüntessük, mennyire nem ismeri fel még ő, — a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tanának legalaposabb és legrészletesebb kutatója, — sem ezen intézmény tulajdonképeni lényegét. Nagy tévedésben van akkor, midőn ezt a bosszú jogával hozza párhuzamba. Fentebbi fejtegetésünk után nem tartjuk szükségesnek részletesen bizonyítgatni, hogy okoskodása téves és hogy ez intézménynek egészen más alapja és indoka van: a sértett fél kimélete. Helytelen a magánbosszú jogának feltételezése még a magán vádra üldözendő vétségeknél is, mert ezek, habár csekélyebb jogsértések, büntetésük indokát még sem azon czél képezi, hogy az állam büntetésükkel csak a sértettnek akart magán bosszúra alkalmat adni. Ily az erkölcsiségbe ütköző intézkedést a törvényhozásról fel sem lehet tenni.

Az se áll, hogy a személy elleni büntetendő cselekmények esetén a sértett hozzátartozóinak nem volna érdekük és czéljuk a megtorlásban. A házas-

ságtörés esetét kivéve, (hol a sértett megszégyenítése, meggyalázása minden esetre elkerülendő) minden más büntetendő cselekménynél, már csak a sértett fél emlékének megőrzése, a rajta elkövetett sértés jóvátétele végett is érdekükben áll a hozzátartozóknak az, hogy a sértett fél elhalta folytán büntetlenül maradt jogsértés megtorlására közreműködjenek. De a jogérzetet is sérti és egészen felháborító hatást gyakorol, ha a leggazabb, legsértőbb büntetendő cselekmény megtorlatlanul marad pusztán azért, mert a sértett meghal, vagy képtelenné válik az indítványt megtenni és így nemcsak a hozzátartozók érdeke, hanem czélszerűségi tekintetek és igazságszolgáltatási szempontok is követelik, hogy az indítványozásra jogosított hiánya mintegy pótoltassék.

Annyiban azonban igaza van *Reber*-nek, hogy az indítványozási jog átruházását a magánjogi jellegű *öröklléssel* párhuzamba vonni, illetve az indítványozási jogot *a magánjogi örökösökre átruházni nem helyes.* Az örökösök (kivált ha végrendeletiek, vagy távoli rokonok) gyakran oly távol állanak az örökhagyótól, annak érdekeit oly kevéssé hordják szivükön, annak czélját oly kevéssé ismerik, hogy az indítványtétel jogát rájuk ruházni nemcsak helytelen, de czélszerűtlen is. Részünkről azt hiszszük, hogy ha a törvényhozás az indítványozási jogot átruházhatónak jelenti ki, e czélból csak a *hozzátartozók* fogalmát (ezt is némileg *megszorítva*) veheti alapul, vagy olyan intézkedést tehet, hogy a sértett halála esetén bizonyos esetekben hivatalból indítandó meg az eljárás.

Az indítványozási jog átruházásának megengedése minden esetre azzal a nagy hátránynyal jár, hogy

egyes esetekben (pl. családi lopásnál) e jogosultság arra vezethet, hogy az örökösök indítványozási jogának megengedése folytán egészen más történik, az indítványozás kérdése egészen más irányban döntetik el, mint a melyben az magának a sértettnek szándéka szerint eldöntendő lett volna. Lehet, hogy a hozzátartozó indítványt tesz olyankor is, midőn a közvetlenül sértett nem tett volna, midőn a sértett nagy szerencsétlenségnek, egy újabb csapásnak tekintette azt, hogy az ellene elkövetett büntetendő cselekmény bűnvádi eljárás alapjául vétessék figyelembe.

Lehet, hogy a későbbi jogosított oly szempontokat (pl. tán a vagyoni szempontot) veszi irányadóul; a mit sem a tulajdonképeni sértett fél, sem az állam nem akart figyelembe veendőnek tekintetni. És épen a dolognak ezen *másik* oldala teszi nehézzé a kérdés eldöntését.

De térjünk vissza arra, hogy az átruházhatóság kérdését a különböző irók miként vélnék eldöntendőnek. Meg kell először is jegyeznünk, hogy *Fuchs* és *Dochow* e kérdésben nem nyilatkoznak.

Kirchenheim (78. l.) azt tartja, hogy ott, a hol a büntetendő cselekmény által jelentékeny anyagi kár okoztatik (pl. utánnyomásnál, iparvédjegy hamisításnál) *talán* igazolható az örökösök indítványozási joga, de a személy eszmei javai ellen és a kedélyélet ellen irányuló jogsértéseknél ezt már igazolni nem lehet, mert habár a büntetendő cselekmény által a közrend is sértve lett, mégis a közvetlenül sértett körben a jogsértést már nem érezték oly élénken, a sértett pedig, kinek személyi érdekei sértve lettek, meghalt, tehát nem tartozik többé a jog körébe. Máskép áll

a dolog, ha a sértett ellen irányuló jogsértés által egyúttal *közvetve* más személyek is sértve lettek. Ekkor *Kirchenheim* nézete szerint ezek is tehetnek indítványt, ha a közvetlenül sértett meghalt is (?). Ez érvelés eszmemenete és a benne keresztül vitt különböztetés egészen *Kirchenheim* elméletén alapszik, minthogy pedig ez, — mint fennebb kimutatni megkisértettük, — nem kielégítő, nem lehet helyes ide vonatkozó nézete sem.

A folyóiratokban megjelent kisebb értekezések közül csak *Geyer*-nek *Reber* munkáját biráló, fennebb idézett czikke teszi az indítványozási jog átruházhatóságának kérdését igen alapos kutatás tárgyává. *Geyer* e szempontból a büntetendő cselekményeket öt csoportra osztja és csak az utolsó csoportnál: *a vagyon elleni büntetendő cselekményeknél* engedné meg az *átöröklhetőséget*. A többieknél szerinte ez vagy szükségtelen, vagy helytelen volna.

Az újabb törvények és javaslatok közől az *osztrák javaslat* 85-ik §-a szerint a kivételektől eltekintve az indítványozási jog és a magán vád emelésének joga a sértett halálával *az örökösökre* megy át; *de a sértettnek első- és másodfokú rokonai* és a hátramaradt *házastárs* szintén gyakorolhatják e jogokat.

Az olasz javaslat idevágó általános intézkedést nem tartalmaz; az erőszakos nemi közösülésnél azonban hivatalból való eljárást rendel el azon esetre, ha a bűntett közbotrányt okozott.

A németalföldi törvény (65. §.) szerint «ha a sértett a három havi indítványozási határidő alatt meghal, a bűnvádi eljárás *ezen határidő meghosszabbítása*

nélkül szüleinek, gyermekeinek, vagy túlélő házastársának panasza folytán megindítható, kivéve, ha be lehet bizonyítani, hogy a sértett nem akarta az eljárás megindítását».

Ezen szakasz ellen kivéve azon intézkedést, hogy a határidő meghosszabbítását meg nem engedi és hogy az indítványozásra jogosítottak körét kissé nagyon is szűkre szabta, *(megadandó volna még e jog az oldalrokonoknak is talán a második fokig)*, egyébként csak azt lehet ellenvetni, hogy azt, vajjon a sértett akarta vagy nem akarta-e a büntetendő cselekmény megbüntetését, rendkivül nehéz bizonyítani.

Az orosz javaslat (62. §.) nemcsak az átruházhatóságot nem ismeri, hanem azt a tarthatatlan intézkedést is teszi, hogy ha a sértett fél az itélet jogerőre emelkedése *előtt meghal*, az eljárás *beszüntetendő*. Ez intézkedés arra mutat, hogy a javaslat határozottan összezavarja a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményét a magánváddal.

Más törvények ide vonatkozó intézkedéseket egyáltalában nem tartalmaznak, hanem az indítványozási jogot, mint egészen személyhez kötött jogot, átruházhatlannak jelentik ki.

De lege ferenda, igen behatóan és alaposan tárgyalja e kérdést dr. *Jancsó György* a nagykőrösi eset kapcsán irt és fennebb idézett kitünő értekezése, mely az e kérdés eldöntésénél figyelembe veendő szempontokat a legteljesebben kifejti.

Jancsó kimutatja, hogy nem volna elfogadható *Dochow*-nak azon javaslata, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény miatt a bűnvádi eljárás hivatalból indíttassék meg mindazon esetekben, midőn azt a közérdek kivánja. Egyes, nagy felháborodást

előidézett esetekben az igazságszolgáltatásba vetett hit megrendítésének elkerülése czéljából helyesnek mutatkozhatnék a bűnvádi eljárásnak hivatalból való folyamatba tétele, de ennek általános szabályként való megengedése annál kevésbé foglalhat helyt, mert ilyképen a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállításának fő indoka: a sértett fél kimélete szenvedne csorbát.

Ugyanezen okból nem fogadható el az erőszakos nemi közösülés büntette tekintetében az olasz javaslatba felvett azon intézkedés, hogy ha e büntetendő cselekmény közbotrányt okozott, az eljárás hivatalból lesz megindítható. Ez intézkedés, mig egyrészről a sértett fél kiméletét teljesen figyelmen kivül hagyja, másrészt eredményre még se vezetne, mert, ha a sértett fél saját érdekében megtagadná a tanuskodást, az eredmény csak az lenne, hogy az eljárást be kellene szüntetni.

De helyesen emeli ki *Jancsó*, hogy annak eldöntése, vajjon a büntetés közérdekből szükséges-e, vagy közbotrányt okozott-e, mindig a biró egyéni nézetétől függ és így beállhatna az az eset, hogy tulajdonképen a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények is rendszerint hivatalból üldöztetnének.

Teljesen egyetértünk *Jancsó*-val a tekintetben is, hogy az *átruházhatóság* a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményének természetével elvileg ellenkezik és hézagos kisegítő eszköz is, e helyett sokkal helyesebb volna a törvénybe felvenni azt, hogy *ha a sértett nincs vagy nem volt oly helyzetben vagy oly állapotban, hogy indítványt tehessen, a törvényben megszabott határidőn belül megtehetik azt hozzátartozói.*

Helyesnek tartjuk *Jancsó* azon javaslatát is, hogy az indítványozás joga nem ruházható át a kir. ügyészségre (mert akkor túlbuzgó királyi ügyészek a sértett érdekeinek figyelmen kivül hagyása mellett mindenkor folyamatba tétetnék a bűnvádi eljárást), hanem az indítvány megtételére mindig a sértett fél *hozzátartozói* jogosítandók fel, mint a kik legjobban értesülvék az esetről és legjobban érdekelvék a büntetés által.

Ez utóbbi javaslat ellenében csak annyiban van megjegyzésünk, hogy eme *subsidiarius indítványozási jogot* a sértett fél valamennyi hozzátartozójára ruházhatónak nem tartjuk, a mennyiben a hozzátartozók köre oly széles (l. a büntető-törvénykönyv 78. §-át) és egyes hozzátartozók a sértett fél egyéni viszonyait oly kevéssé ismerik, hogy az indítványtétel fontos kérdésének eldöntése nem volna megnyugvással rájuk bizható.

De egyébként azt tartjuk, hogy ha a törvényhozás *a sértett fél legközelebbi rokonait és házastársát* feljogosítja arra, hogy *a sértett félnek akadályoztatása vagy halála esetén* az indítványozási határidő tartama alatt ők tehessenek indítványt, úgy ezáltal sok visszásságnak és hátránynak lesz eleje vehető.

Jancsó-nak e javaslata különösen elfogadásra ajánlható azért is, mert szerencsés tapintattal nem az indítványozási jog átörökölhetését veszi alapul, — a mi csakugyan a jog természetével ellenkeznék, — hanem *egy esetleg már a sértett fél életében is gyakorolható kisegítő jogot* ad azoknak, a kik a sértett féllel a legközelebbi viszonyban állanak.

Lehet ugyan, hogy e jog engedélyezéséből egyes esetekben hátrányok származhatnak, lehet, hogy az

így subsidiariter jogosított egyén, daczára azon közeli viszonynak, a melyben a sértettel áll, annak érdekeit nem kellőleg képviseli, de az esetek túlnyomó részében a jognak a törvényhozás által való megadása arra fogna szolgálni, hogy mindazon sajnos esetek, a melyek az igazságszolgáltatás igényeit éppen úgy csorbítják, mint a mennyire felháborítják a közvéleményt, hogy azon botrányok, melyek a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményét, a melyet a higgadt törvényhozás sohasem fog teljesen elejteni, a legkedvezőtlenebb szinben tüntették fel, — szóval az intézménynek jelenlegi törvényhozási szabályozásával járó bajok lehetőleg elkerültessenek.

3. §. Az indítvány visszavonása. Különösen a visszavonási jog létkérdése.[1]

Az indítvány megszünésének azon módja, a mely az indítványozási jog természetéből legkevésbé vezethető le és a mely egyrészt az elméletben a legtöbb vitát, másrészt a gyakorlatban a legtöbb hátrányt idézte elő: a sértett fél által megtett indítvány *visszavonása*. És az indítványozási jog alapjának, jogi indokának megállapítására vonatkozó részén kivül az egész tannak nincs oly része, mely gyökeresebb javítást igényelne, melynek törvényhozási szabályozása helytelenebb volna, mint az indítvány visszavonására vonatkozó szabályok.

[1] Az indítvány visszavonásának nehéz kérdését részletesen tárgyalják *Bar* id. ért. a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 713—715. és 719—720. l. — *Klebs* id. ért. ugyanott 576—577. l. — *Fuchs* id. m. 182. és köv. l. — *Reber* id. m. 485—533. l. — *Nessel* id. m. 63—73. és 86—92. l. — *Dochow* id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 277—285. l. — *Kirchenheim* id. m. 82—86. l. — *Lehmann* id. m. 46—52. l.

A törvényhozások e tekintetben még arra nézve sem értenek egyet, vajjon az indítvány visszavonása megengedendő-e vagy se.[1]

Ha a visszavonás megengedtetik, azonnal felmerül az a kérdés, hogy ezen jog *mily idő határig* engedtessék meg a sértettnek. És e tekintetben a törvényhozások ismét a legnagyobb eltérést mutatják. Egyesek, — legalább néhány büntetendő cselekményre nézve — egész a büntetés végrehajtásának megkezdéseig kiterjesztik e jogot, mások ellenben csak valamely rövidre szabott záros határidőig (pl. a német-alföldi büntető-törvénykönyv csak az indítvány megtételétől számított *nyolcz napig.)*

Törvényünk a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tana tekintetében általában a német birodalmi büntető-törvénykönyvet vevén alapul, bennünket is közvetlenül érdekel annak vizsgálata, hogy e kérdés a német kodex egyes javaslataiban minő változáson ment keresztül.

Az észak-német szövetség számára készült *első büntető törvénykönyvi javaslat* azon általános szabályt tartalmazta, hogy az indítványt rendszerint *nem lehet visszavonni.* Kivételesen a magán vádra üldözendő becsületsértésnél a visszavonás egészen az ítélet végrehajtásáig meg volt engedve.

A második tárgyalás alkalmával a szabály a következőleg formuláztatott: «a *marasztaló* ítélet hozatala *után* az indítvány vissza nem vonható». A «Bundes-

[1] Az újabb törvények és törvényjavaslatok közöl az osztrák javaslat (82. §.) zárja ki az indítvány visszavonhatóságát. A régibb törvényeknek e kérdésre vonatkozó összeállítását l. *Köstlin* System 517. l. — *Geib* Lehrbuch II. köt. 167. l.

Kommissar»-nak erélyes tiltakozása daczára a Reichstag, ezen formulát felvette a törvénybe (64. §.) Csak kivételesen az erőszakos nemi közösülésnél van kizárva (176. §. 177. §.) az indítvány visszavonása, ellenben a magán vád folytán üldözendő becsületsértéseknél a visszavonás egészen az itélet végrehajtásáig meg van engedve, itt tehát a sértett félnek valóban kegyelmezési jog adatott.

Könnyen érthető, hogy azon intézkedés, mely az indítvány visszavonását egészen *a marasztaló itélet hozataláig* engedte meg, nem vált be, és mindazon panaszok közül, melyek a német államok kormányai részéről a büntető-törvénykönyv egyes intézkedései ellen tétettek, a legtöbb éppen a 64. §. ellen irányult.

A módosítás szüksége nemsokára oly élénken éreztetett, hogy a revisio már öt év mulva megtörtént. Az 1876-iki novella javaslata a következő intézkedést kivánta a 64. §. helyére tétetni: «az indítvány visszavonása csak a törvény által megemlített esetekben és csak a marasztaló itélet *kihirdetéseig* van megengedve».

A javaslat a büntető törvénykönyvben szabályozott büntetendő cselekmények közül csak egy esetben engedte meg az indítvány visszavonását t. i. a becsületsértésnél (194. §.). De fenhagyatott még egy-két speciális törvény, mely szintén megengedte volna a visszavonást.

A Reichstag magáévá tette e javaslatokat, csakhogy még néhány esetben megengedte a visszavonást.[1]

[1] Ezen változtatások folytán ma a német büntetőjogban az indítvány visszavonása a következő esetekben van megengedve:

a) a szövetséges államok ellen elkövetett büntetendő cselekmények-

Hazai törvényünk az 1871-iki *német* büntető-törvénykönyvben foglalt intézkedéseket vette át.

A franczia jog egyáltalában nem engedi meg az indítvány visszavonását, kivéve a házasságtörésnél; ez utóbbi büntetendő cselekménynél azonban egész az itélet végrehajtásáig; annak itt az a czélja, hogy a házastársak közti kibékülés előmozdíttassék.

A németalföldi törvény (67. §.) *8 napi* visszavonási határidőt szab.

Az orosz javaslatnak (62. cz. 2. p.) egészen tarthatatlan intézkedése szerint pedig az indítvány visszavonása egészen *a büntetés végrehajtásának megkezdéséig* van megengedve.

Ezen vázlatos összehasonlító áttekintés után lássuk most már a visszavonás jogának jogalapját és indokát.

És e tekintetben minden bővebb vizsgálat nélkül is azon meggyőződésre juthatunk, hogy habár a bűnvádi eljárásnak a sértett fél akaratától való függővé tétele bizonyos esetekben nemcsak indokolt és helyes, hanem szükséges is: *ezen indokok egyáltalában nem szolgálhatnak alapul arra, hogy a sértett félnek a bűnvádi eljárás menetére még további befolyás is engedtessék* nevezetesen, hogy ő feljogosíttassék arra, hogy az

nél, melyeket a büntető-törvénykönyv 102., 103., 104. §§-ai a becsületsértéssel egy szinvonalra helyeztek, a mi épen nem helyes eljárás volt;

b) a becsületsértésnél (194. §.);

c) a hozzátartozók ellen elkövetett testi sértés (232. §.) és lopás (247. §.), sikkasztás (263. §.), csalás (292. §.), vadászati vétség és vagyonrongálás (303. §.) eseteiben.

d) élelmi és élvezeti czikkeknek és takarmánynak lopása esetén (370. §. 5. és 6. p.);

e) az 1870. junius 11-ikéről kelt szerzői jogról szóló törvény 27. §. esetében.

általa tett indítvány visszavonásával a bűnvádi eljárás beszüntetését idézze elő.

Ez nemcsak, hogy nem következik a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények jogi természetéből és felállításuk czéljából, de nem is szükséges, sőt czélszerűtlen és helytelen. Mert, ha ez intézmény felállításának indokául igazán *csak az* szolgálhat, hogy a bűnvádi eljárásnak hivatalból való megindítása némely esetekben a sértett fél érdekeinek ujabb csorbítását képezné; a már egyszer sujtottra ujabb csapást mérne; úgy akkor, midőn a sértett kijelenti, hogy az ő érdekeinek kimélete a bűnvádi eljárás mellőzését nem követeli, s ezen kijelentése alapján az eljárás már folyamatba tétetett, a sértettnek többé nem lehet jogos érdeke abban, hogy az eljárás ismét beszüntettessék. Legalább nem lehet olyan érdeke, a mely erkölcsös, nemes indokon nyugodnék, mely a törvényhozás előtt is figyelembe vételt igényelhetne. A czél, mely a sértettet az eljárás beszüntetése felé vezetheti, ekkor már a legtöbb esetben csak a törekvés, hogy ő a vádlottól, kinek büntetése, vagy büntetlenül hagyása a visszavonási jog megengedése esetében teljesen az ő kezében van, minél nagyobb kártalanítási összeget zsarolhasson ki.

Már maga az a körülmény, hogy a visszavonás joga óriási visszaéléseknek nyit tág kaput, holott azt a czélszerűség követelményei szükségessé nem teszik, mondjuk maga ezen körülmény komoly aggodalmakat és kételyeket ébreszthetne a visszavonási jog igazolhatósága iránt és megfontolásra indíthat mindenkit, a ki e jog megadását követelők közé áll.

De nem ezek az egyedüli szempontok, a melyek e jog

ellen szólnak. Jelentőségben, fontosságban nem utolsó az a tekintet sem, hogy a visszavonási jog a büntető igazságszolgáltatás zavartalan menetét magánosok által megakadályoztatni engedi, hatalmat ad a sértettnek arra, hogy a jogrend megsértését üldöző államhatalomnak sujtó kezét feltartóztathassa. Oly hatalom ez, mely könnyen a jogérzet megzavarására vezethet és aggodalmat ébreszthet mindenkiben, a ki a biztos, gyors és feltétlen igazságszolgáltatást a változó, bizonytalan, magán önkénynek alárendelni nem óhajtaná.

Mindezen szempontoknak szerintünk csak *egy* helyezhető ellenében. Csak egy oly oldala van a dolognak, mely a visszavonás jogának törvényhozási *megengedése mellett* szól.

Kétségtelen, hogy az emberi természet egyik gyengéje, hogy a rajta elkövetett sértést a legtöbb esetben feltétlenül s minél nagyobb mérvben megtorolni igyekszik. A magánbosszu intézményének fennállása lélektanilag megérthető azért, mert ez az emberi természet lényegére van alapítva. Mindenkiben, egyes kivételektől eltekintve, még a művelt emberben is, létezik több-kevesebbb foka a bosszuállás nemtelen indulatának, a vadságnak, mely nem tudja, legalább azonnal a szenvedett sértés után nem tudja érvényre emelni a keresztény vallás magasztos parancsát: «bocsáss meg az ellened vétetteknek».

Az emberi természet ezen tulajdonságából következik, hogy a rajta elkövetett jogsértés elszenvedése után a sértettek legnagyobb része, — mondhatnók azok, kiknek módjában áll, valamennyien — a megtorlás érzetétől vezéreltetve, első felháborodásukban,

pillanatnyi felhevülésükben azonnal a bírósághoz mennek és a rajtuk elkövetett jogsértés megbüntetését kivánják.

Igy tétetik meg az indítvány, igen sok esetben minden higgadtság, minden megfontolás nélkül és csak akkor, midőn a hiba el van már követve, csak akkor veszi észre az indítványt tett sértett fél, hogy saját érdekeit újból csorbította, hogy önmaga ellen követett el jogsértést, midőn az indítványt megtette.

Ha az indítvány visszavonásának jogát *teljesen* megvonjuk, ha a hiba jóvátehetetlen, a sértettet a késő bánat mardosásának és a kétségbeesésnek tesszük ki, melyet csak növelni fog az a tudat, hogy szerencsétlenségét ő maga, saját megfontolatlansága okozta.

Mi azt hiszszük, hogy a törvényhozás nem akarhatta ezt akkor, midőn ez intézményt a sértett fél érdekében, annak kimélete szempotjából hozta be és szabályozta. Mi azt hisszük, hogy a törvényhozásnak alkalmat kell nyujtani arra, hogy az indítvány mindig higgadt mérlegelés, komoly megfontolás alapján és ne az első pillanat felhevülésében tétessék meg, hogy az ily komoly és úgy a sértettre, mint az igazságszolgáltatásra és a magasabb állami érdekekre egyformán jelentőséggel biró lépés ne elhamarkodva, ne megfontolatlanul követtessék el. Erre szolgálhat az az intézkedés, hogy az elkövetett hiba kijavítható, hogy a megtett indítvány *egy, a törvényhozás által lehető rövidre szabott határidő alatt visszavonható legyen.*

Mily hosszú legyen ez a határidő, az mellékes kérdés és az illető állam különleges viszonyai figye-

lembevételével dönthető el. Akár három, akár öt, akár nyolcz napra adassék meg a visszavonás joga, egyik intézkedés ellen sem lehet nagyobb kifogást tenni.

Bizonyos azonban, hogy az indítvány visszavonhatóságának határidejét oly mérték nélküli módon kiterjeszteni, oly tág körre szabni, mint a magyar büntető-törvénykönyvben történt, megengedhetlen, helytelen és szükségtelen intézkedés. A sértettnek a bűnvádi eljárásra egész a legszélső határig befolyást engedni, az állami büntető bíróságnak működését hosszabb időre tenni függővé magánosoknak, mintsem az államügyészség tagjainak akaratától [1], sőt megengedni azt a tűrhetlen állapotot, hogy midőn a bíróság *az államfő nevében* már meghozta ítéletét, a sértettnek csak egy szavába kerüljön, hogy ez ítéletet semmivé tehesse: ez megszégyenítő a bíróságra, felháborító mindenki előtt és pedig annál inkább, mert egyáltalában semmi szükségességi indokkal nem támogatható.

És ez az intézkedés nemcsak ebből a szempontból czélszerűtlen és helytelen, de egyszersmind arra is szolgál, hogy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézményének erkölcsi oldalát tönkre tegye, az egész intézményt aljas zsarolás eszközévé alacsonyítsa le. Nem is kell bővebben kiszinezni annak a vádlottnak állapotát, ki a főtárgyalásnak ránézve kedvezőtlen lefolyása után, érezve, hogy elitéltetésétől csak egy pár percz választja el, hallva a válhatóság organumának végindítványát, mely reá súlyos, talán évekre terjedő büntetést kért, a bíróság visszavonu-

[1] A közvádló hatóság képviselői csak a bíróságnak ítélethozatal végett való *visszavonulásáig* ejthetik el, illetve módosíthatják vádjukat.

lása után a sértett fél által fel lesz szólítva arra, hogy vállalkozzék bizonyos összeg fizetésére és bizonyos cselekmények teljesítésére és akkor a sértett útját fogja vágni a büntető igazságszolgáltatás rendes menetának. Kérdjük, melyik az a szilárd jellemű vádlott, kit ilyen perczben, ilyen engedmények megtételére rá ne lehetne venni? Kérdjük az, a ki választhat az elitéltetés, évekig tartó szabadság vesztés büntetés és bizonyos vagyoni szolgáltatás tétele közt, sokáig fog-e ily helyzetben, midőn csak perczekig gondolkozhatik, habozni, tünődni azon, hogy az előtte álló két lehetőség közől melyiket válassza? Bizonyára e kérdésekre csak *tagadólag* lehet válaszolni.

És ily módon bekövetkezik az a szomorú állapot hogy az államnak az igazságszolgáltatás gyakorlására hivatott helyisége, azon csarnokok, melyekben csak a jognak és igazságnak szabad parancsolnia, aljas üzérkedés és oly alkudozások szinterévé válnak, melyek felháborítanak mindenkit a kiben az erkölcs és a jogérzet utolsó szikrája is ki nem aludt. És az államnak, a büntető igazságszolgáltatás organumainak összetett kezekkel kell nézni e szégyenítő jeleneteket; az igazság sujtó keze nem csaphat le e visszaélés megtorlására, sőt nem elég, hogy meg se akadályozhatja, hanem intézkedésével, határozatával szentesítenie kell a bünös zsarolást.

Bizonyára ezen esetleges következmények már magukban véve olyanok, a melyek törvényhozásunk ide vonatkozó intézkedéseinek *teljes megváltoztatását* teszik szükségessé.

De nemcsak, hogy hibásnak tartjuk a visszavonás jogának ily késő időre való kiterjesztését, hanem hely-

telenítjük azt is, hogyha a határidő *a bűnvádi eljárás valamely stádiumához* lesz fűzve. Igy némely törvények a visszavonási jog végső határideje gyanánt a vádemelést, az elővizsgálat megindítását, az előkészítő eljárás befefejezését, stb. állapították meg. Részünkről nem tartanók elfogadandóknak ezen intézkedéseket azért, mert azok e fontos és minden esetre aggályos jog érvényesíthetőségének határát egy egészen véletlen körülménytől: *az eljárás kisebb vagy nagyobb lassúságától teszik függővé* és így megeshetnék, hogy ugyanazon természetű és jellegű büntetendő cselekmények elkövetése esetén az egyik miatt tett indítvány hetekig, sőt hónapokig, a másik indítvány ellenben csak nehány napig lenne visszavonható. A visszavonhatás jogának ily különböző időben és mérvben való gyakorolhatása nemcsak a jogbizonytalanság érzetét növelné és a közvéleményben megütközést kelthetne, de azonkivül a sértettet is megakadályozhatná abban, hogy az általa szándékba vett visszavonás iránt idejében megtegye a kellő lépéseket (mert azon hitben élhetne, hogy arra még később is elég ideje van), másrészt pedig, ami még nagyobb baj, alkalmat nyujthatna arra, hogy az indítványozásra jogosított különböző módokon az eljárás lassítására működjék közre és ezen idő alatt a tettesre különböző fenyegetésekkel hatva, annál szabadabban, annál könnyebben üzze zsarolását.

Ezért részünkről, *a véletlentől független, biztos, előre meghatározott és rövid határidőt* kivánunk megállapíttatni a visszavonási jog gyakorolhatására. Azt hiszszük, hogy arra hazai viszonyaink közt, az indítvány előterjesztésétől számitott 8 *napi* határidő a legalkalmasabb lenne.

Dochow[1] megemlíti, hogy a törvényhozások az indítvány visszavonhatóságának megengedésénél sohasem gondoltak a *vádlottra*, illetőleg a *terheltre*, kit a tett indítvány visszavonása bizonyos esetekben azért érinthet kellemetlenül, mert az eljárás beszüntetését eredményezi és igy a sértetten bizonyos erkölcsi foltot hagy, mig az eljárás rendes lefolyása mellett a vádlott talán felmentésére számíthatott és igy teljes rehabilitatiója következett volna be. Ezért *Dochow* helyesnek tartja az olasz javaslat 96. §-ának azon intézkedését, hagy a vádlott bármikor ellent mondhat az indítvány visszavonásának és ezen ellenmondása az eljárás továbbfolytatását fogja eredményezni.

Részünkről azt hiszszük, hogy ha az indítvány visszavonásának ideje, úgy amint helyesnek tartjuk, *rövidre* lesz szabva, nem igen kell félni e téren hátrányoktól és a *vádlott* érdekeinek csorbításától. Azon esetben, ha az indítvány valamely egyén ellenében minden alap nélkül tétetett meg, ha a kérdéses terhelt nem bűnös, a bíróság minden valószinűség szerint nem fog helyt adni az indítványnak, illetőleg a bűnvádi eljárást nem rendeli el. Ha pedig a terhelt ártatlansága csak a bűnvádi eljárás folyamában derülne ki, a bíróság az indítvány visszavonása nélkül is be fogja szüntetni az eljárást. S hogyha a terhelt saját érdekében igazolhatni is óhajtja azt, hogy az eljárás ellene minden alap nélkül indíttatott meg: úgy ez kivánatára az eljárást beszüntető határozat hozatalával egyidejűleg (pl. ezen határozat indokolásában) kijelenthető.

[1] Id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 278. l.

De éppen nem oszthatjuk *Dochow*-nak azon javaslatát (id. ért. 278. l.), hogy az államügyészségnek is adassék meg azon jog, hogy az indítvány visszavonásának, *ha ezt a közérdek kívánja*, ellent mondhasson és az eljárást tovább folytathassa. Ezen intézkedés annyi volna, mint a sértett érdekét, melyet pedig ez intézmény felállítása által épen a törvényhozás vett oltalmába, teljesen kiszolgáltatni az ügyész egyéni nézetének, és azon czélt, melyet a törvényhozás a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények felállítása által elérni akart, kerülő úton meggátolni. Ha a törvény megengedi a sértettnek azt, hogy bizonyos rövidebb idő alatt indítványát visszavonhassa, ez által bizonyára alkalmat akar neki adni esetleg elhamarkodott lépésének helyrehozatalára és ez alkalmat nem szabad tőle ily módon elvonni. Nézetünk tehát az, hogy a visszavonási jognak gyakorlása, — ha ez egyáltalában engedélyeztetik, — egyedül csak *a sértett* akaratától teendő függővé.

4. §. A tett indítvány visszavonására feljogosított egyének.

Azon általános szabályok, melyeket az indítványozási jog gyakorlására nézve fennebb kifejtettünk, csekély változtatással átviendők és alkalmazandók az indítvány *visszavonásának jogára* is.

Igy mindenekelőtt *a jogosultságot* illetőleg általános szabály az, *hogy az indítvány visszavonására az van jogosítva, a ki az indítványt tette vagy* megbizott által *előterjesztette.* Ezen egyén bir magával az indítványozási joggal és ebből kifolyólag úgy az indítvány megtételének, mint visszavonásának jogával.

Ezen szabály oly világos, hogy csak akkor okoz-

hat kételyeket, ha az indítvány megtételére *többen vannak jogosítva* és *ezek közől csak egyik tett indítványt.* Ily esetben kétségtelen, hogy az indítvány visszavonására csakis azt lehet feljogosítani, *aki az indítványt megtette*, mert a büntető-törvénykönyv 114. §-ának határozott kijelentése szerint *mindegyikőknek joga egymástól teljesen független és önálló* és így egyik jogosítottat se lehet felhatalmazni arra, hogy a másik jogával rendelkezzék, már pedig más jogával rendelkezés volna az, ha az indítványozási jog érvényesítése más által történt visszavonással illusoriussá tétetnék.

Ennélfogva, ha az indítvány megtételére a 16—24 éves kiskorút és annak törvényes képviselőjét együttesen jogosítottaknak tekintjük és ezek közül csak az *utóbbi* tett indítványt, a kiskorúnak, bármennyire akarja is azt, hogy az eljárás meg ne indíttassék, nincs módjában ennek folytatását megakadályozni oly módon, hogy a gyám által tett indítványt visszavonja. Neki csak arra van joga, hogy a maga részéről is indítványt tegyen és azt aztán visszavonhatja. De a gyám által tett indítványt nem vonhatja vissza még akkor sem, ha a gyám meghalt, vagy a gyámsági viszony más módon felbomlott volna.

Következik ez azon elvből, hogy *az indítványozási jog személyes* és a jogosítottól elválaszthatlan, ez tehát *a jogosított halálával véget ér* és az indítványt tevő örököseit nem lehet feljogosítani arra, hogy az elődjük által tett indítványt visszavonhassák.

Ezen általánosan elismert elvvel szemben, mint már fennebb kiemeltük, egyedül *Schwarze* (Kommentar 258. l.) van ellenkező nézeten, a mennyiben ő az

örökösökre át akarja ruházni azon jogot, hogy a jogelődjük által tett indítványt visszavonhassák. Indokul egyrészt azt hozza fel, hogy nem lehet tudni, vajjon az elhunyt sértett maga is nem vonta volna-e vissza az indítványt, ha életben marad és másrészt, hogy e jognak az örökösökre való átruházását a méltányosság követeli (?).

Hogy *Schwarze* nézete «de lege *lata*» egyáltalában tarthatatlan, az bizonyítást nem igényel. De azt sem kell hosszasan fejtegetnünk, hogy e nézet de lege *ferenda* se tarthat figyelemre számot. Az e mellett felhozott mindkét érv ugyanis nagyon kevéssé meggyőző.

Az előző érv nem állhat meg azért, mert ha a sértett vissza akarta volna vonni az indítványt, azt még életében bizonyára megtette volna. Abból, hogy indítványát vissza nem vonta, csak legfölebb azt lehet vélelmezni, hogy fenn akarta azt tartani.

A méltányosság pedig egyáltalában nem követeli, hogy az örökösök, kik nem egyszer idegenek, vagy az indítványt tett sértett féltől távolabb eső rokonok, kiket a büntetendő cselekmény gyakran nem is érintett, felhatalmaztassanak arra, hogy megakadályozzák azon büntetendő cselekmény megbüntetését, melyet a sértett fél maga, — ki pedig a jogsértés megitélésére ilyen esetben egyedül hivatottnak tekintendő, — megtoroltatni kivánt.

De aggályos volna e jog megadása, — mint *Fuchs* (id. m. 62. l.) helyesen kiemeli, — azért is, mert ha elfogadjuk és felteszszük, hogy a sértett indítványát megfontolva és nem minden alap nélkül tette, akkor az örökösök semmi esetre se cselekednének az el-

hunyt akaratának megfelelőleg, midőn ezen indítványt visszavonnák és ily módon az elhunyt akaratának megvalósítását lehetetlenné tennék.

Végül pedig nem szabad elfeledni azt sem, hogy a visszavonás jogának az örökösökre való átruházása igen sajátságos és nem egyszer visszás következményekkel járhatna azért, mert az örökösök azt arra használnák fel, hogy valamely hozzátartozójuk, vagy bűntársuknak megérdemlett és a sértett által is kívánt megbüntetését meghiúsítsák. Gondoljunk csak azon esetre, hogy egy gazdag ember távoli rokona, ki annak házában van, felbujtja annak egy hozzátartozóját vagy cselédjét, hogy a ház fejétől egy nagyobb összeget lopjon el, vagy csaljon ki, a melyen aztán osztozkodni fognak. A lopás felfedeztetvén, a ház feje megteszi az indítványt, de mielőtt az ügyben a főtárgyalás megtartatnék, meghal és végrendeletében éppen a felbujtót nevezi ki általános örökösnek. Ha *Schwarze* nézetét elfogadva az örökösnek meg akarnák adni a jogot, hogy az örökhagyó által tett indítványt visszavonhassa, úgy bekövetkezhetnék az a képtelenség, hogy maga a büntetendő cselekmény részese gátolná meg egy a törvény által megengedett módon a bűnvádi eljárás rendes menetét és mentené meg saját magát és bűntársát a megérdemlett büntetéstől.

Általános szabályul tehát azt kell elfogadnunk, hogy az indítvány *visszavonásának joga személyhez kötött és átruházhatlan.*

De helyesen emeli ki *Reber* (id. m. 514—517. l.) *hogy ha az indítvány megtevője csak az indítványozásra jogosított helyett jár el,* tehát mint annak törvényes

képviselője vagy megbizottja tette meg az indítványt: úgy a visszavonás joga nemcsak őt illeti, — mert tulajdonkép az indítványozási jog sem az ő jogosítványa, — hanem megilleti *utódját* és magát az indítványozásra jogosítottat is. Pl. ha valamely jogi személy képviselője indítványt tett és később a jogi személy új képviselőt választ, ez utóbbi — ha az általa képviselt testület érdekével nem tartja összeférhetőnek az indítvány fentartását, visszavonhatja azt. Ugyanezt teheti a kiskorú részére kirendelt gyám, a kiskorúnak elhalt atyja, mint törvényes képviselő által tett indítványra vonatkozólag. Hasonlókép a 16—24 éves kiskorú nem vonhatja vissza a gyámja által tett indítványt mindaddig, mig a gyám él, illetőleg mig annak functiója tart; de mihelyt ő nagykorúvá válik és a gyámnak a kiskorú indítványozási jogával concuráló jogosítványa megszünt, csak a kiskorú akaratától függ az, hogy az indítványt továbbra is fenn akarja-e tartani vagy nem. Ez nem megsértése a fennebb kifejtett általános elvnek, hanem csak következménye annak, hogy a törvényes képviselő indítványozási joggal csak annyiban bir, a mennyiben a jogi személynek, vagy kiskorúnak organuma és mihelyt az lenni megszünt, az indítványozási jog visszaszáll annak tulajdonképeni tulajdonosára, ki avval teljesen szabadon rendelkezhetik, illetőleg ekkor már az előbbi organuma által tett rendelkezést is megváltoztathatja.

Az indítványozásra jogosított specialis megbizottja, ki az indítványtételre csak utasítva van, csak közvetíti, kifejezésre juttatja a sértett félnek az indítványtételre vonatkozó akaratát. Rendelkezési köre

tehát e tekintetben teljesen attól függ, mekkora hatalmat kapott az indítványozásra jogosítottól. Ha ez utóbbi csak az indítvány *megtételével* bizta meg őt, úgy természetes, hogy az indítványt vissza nem vonhatja, illetve ha ezt tenné is, ez hatálytalan lenne. Ellenben magának a jogosítottnak minden esetre hatalmában fog állani a megbizása folytán tett indítványt bármikor visszavonni. Ha azonban a megbizás *az indítvány visszavonására adatott*, ezt ha teljesítve lett, az indítványozásra jogosított meg nem változtathatja, mert a visszavonás folytán megszünvén az egész indítványozási jog létezése, ő teljesen és visszavonhatlanul megszünt jogosított lenni.

5. §. Az indítvány visszavonásának ideje, helye és alakja.

Azt, hogy az indítvány a bünvádi eljárás melyik stadiumáig vonható vissza, törvényünk nem jelöli meg minden kételyt kizáró szabatossággal. A 116. §. első bekezdése kijelenti ugyan, hogy «magán fél, a menynyiben a törvény kivételt nem tesz, az *itélet* kihirdetése *előtt* indítványát vissza is vonhatja,» de a szakasz utolsó mondata ehhez azt teszi hozzá: «az itélet kihirdetése *után* a visszavonás hatálytalan».

Összevetve és szembeállítva e két intézkedést, kételyek merülhetnek fel főleg a tekintetben, hogy az indítványnak az itélet kihirdetése *alatti* visszavonása hatályos-e még, vagyis a sértettnek joga van-e *az itélet kihirdetését a czélból félbeszakítani*, hogy az indítvány visszavonását kijelenthesse.[1] A szakasz első be-

[1] E kétely a német jogirodalomban is fenforog és *Reber* (id. m. 518. l.) valamint *Rubo* (Kommentar. 509. l.) a német törvény azon szavaira támaszkodva, hogy a visszavonás a *marasztaló* itélet kihirdetése *után* tilos, a kihirdetés *alatt* még megengedni vélik e nyilatkozat megtételét.

kezdése inkább a *tagadólagos*, a második bekezdés, — mely tökéletesen felesleges és csak zavart okoz, — inkább az *igenlő* felelet mellett volna felhozható.

Részünkről nem habozunk kijelenteni, hogy felfogásunk szerint az indítvány visszavonásának csak addig adható hely, mig a bíróság az itélet kihirdetése végett a teremben megjelenve, ott e czélból el nem helyezkedett. Mihelyt ez utóbbi megtörtént és a főtárgyalást vezetett elnök kiejti e szavakat: «Ő felsége a király nevében», mint a mely szavaknak a birói ügyviteli szabályok értelmében az itélet kihirdetést mindig meg kell előznie, akkor a sértett félnek nincs többé jogában a tett indítványt hatályosan visszavonni. Az ellenkező felfogás még veszélyesebbé tenné azt a különben is tarthatlan intézkedést, mely a sértettnek még a főtárgyaláson is megadja a jogot, hogy a bűnvádi eljárás rendes menetét félbeszakíthassa és e felfogás egyuttal nyilt összeütközésbe jönne az igazságszolgáltatás méltóságával akkor, midőn egy magán egyént felhatalmazna arra, hogy az állam büntető hatóságait egy az államfő nevében gyakorolt ünnepélyes tényked és közben félbeszakíthassa és ezen tényked és bevégzésében megakadályozhassa.[1]

Törvényünk általában csak az «*itélet* kihirdetéséről» szól és nem említi, hogy *melyik bíróság itéletének* kell kihirdetve lenni. E kevésbbé határozott

[1] De még ha nem volna is e jog ily hátrányokkal egybekötve, a félbeszakítás megengedése már csak azért sem volna czélszerű, mert a gyakorlatban számos nehézségre adna alkalmat, a mennyiben mindig az itéletet kihirdető főtárgyalási elnök erélyétől függne, hogy hagyja-e ő magát az itélet kihirdetésében félbeszakíttatni, és ha a sértett részéről szándékolt félbeszakítást figyelmen kivül hagyva, mégis folytatná és befejezné az itélet kihirdetését, úgy a visszavonás már el volna késve.

kifejezés daczára is azonban kétségtelen, hogy *a törvény az első bíróság*[1] itéletét akarja érteni.[2]

És e tekintetben csupán maga a *kihirdetés ténye* dönt. Sem a jogerőre emelkedés nem kivántatik meg, sem az, hogy az itélet mint olyan később is megálljon. Igy kétségtelen, hogy a visszavonás nem lesz később megejthető azon esetre sem, ha a felső bíróság az első bíróság itéletét megsemmisítette, feloldotta volna,[3] vagy ha halmazat esetén az összbüntetés kiszabása végett újabb itélet hozatnék is.

[1] Ugyanezt mondta ki a *Curia* 1880. november 9-ikén 6894. sz. a. hozott itéletével (közölve Büntetőjog Tára, I. köt. 49—52. l.), mely azonban azért helytelen, mert a sértett fél a kérdéses esetben még a büntető-törvénykönyvek életbelépte előtt vonta vissza indítványát. Ez időben pedig őt még az indítványozás joga sem illetvén meg, a visszavonásra sem volt joga. L. az itélet beható birálatát *Severus*-tól ugyanott 161—165. l.

[2] A német birodalmi büntető-törvénykönyv 64. §-a e tekintetben még messzebbre megy, mert az a visszavonási jog véghatára gyanánt *valamely marasztaló* itélet hozatalát kivánja meg. Ez intézkedés szerint tehát az elsőbirósági itélet *minősége* a döntő. Ha az elsőbiróság *elitélte* a vádlottat, akkor a visszavonás joga elenyészett. Ellenben ha felmentette azt és az itélet ellen az államügyészség jogorvoslattal élvén, az ügy felsőbb forum elé kerül, a sértettnek még a felsőbb bíróságnál is joga van indítványát visszavonni. Az elitélésnek különben az előbbi esetben is ép a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény miatt kell történnie. Ha a vádlott ellen egy hivatalból üldözendő büntetendő cselekmény miatt is vád emeltetett és csak ez utóbbi miatt itéltetett el, a visszavonás joga a felebbviteli forumon is megmarad. Törvényünk ezen különböztetésről nem intézkedvén, nálunk annak semmi gyakorlati jelentősége nincs.

[3] Az ellenkező nézetet fogadta el a kir. *Curia* 1886. február 16-ikán 6292/85. sz. a. hozott itéletével (közöltetett Büntetőjog Tára, XII. köt 86—87. l.) (L. ugyanott *dr. Laban Lajos*-nak ezen határozatot kisérő fejtegetéseit.) Ezen határozat azon tarthatatlan indokon alapszik, hogy az itélet feloldása által az ügy ismét azon stadiumba vitetett vissza, melyben az itélet meghozatala előtt volt és ebből kifolyólag a sértett fél indítványa visszavonásának joga ismét feléledt. Ezen kijelentés tökéletesen helytelen. Tény, hogy az itélet azon ügyben már egyszer kihirdettetett s miután a tételes törvény a visszavonási jog elenyésztéhez *csak az itélet kihirdetését* kivánja, e jognak el kellett enyésznie.

Teljesen közömbös a visszavonás megtörténtének ideje és egyedül határozó az, hogy a visszavonási nyilatkozat az első bíróság ítéletének kihirdetéséig a bíróság elé érkezik-e. Ha a nyilatkozat, habár hónapokkal előbb tétetett is, és habár valamely hivatalnok hibája és mulasztása folytán is csak elkésve érkezik a bírósághoz, már nem lesz figyelembe vehető. Ha azonban a visszavonási nyilatkozat már az ítélet kihirdetése előtt az első bíróság iktatójába érkezett és csak hanyagságból vagy elnézésből nem került az ítéletet hozó bíróság elé, akkor a hozott ítélet megtámadható és a másodbíróság, ha az indítványnak kellő időben történt visszavonását beigazoltnak látja, az eljárást beszüntetni köteles.

Mindezen esetekben az első bíróság ítéletének kihirdetésével nemcsak a visszavonási jog, de egyáltalában *a sértett félnek indítványozási joga is megszűnvén*, ez többé fel nem éledhet akkor sem, ha egy későbbi intézkedés által ezen első bírósági intézkedés hatálytalanná vált.

És azonkívül mig egyrészt a törvény szellemével és az igazságszolgáltatás követelményével sem egyeztethető össze az, hogy a bűnvádi eljárás tovább folytatása vagy beszüntetése oly hosszú ideig a sértett fél önkényétől tétessék függővé; addig másrészt kétségtelen, hogy a törvény az indítványozási jog elenyésztéhez csak *az ítélet kihirdetését* kívánja meg, már pedig az ítélet kihirdetése ez esetben tényleg megtörtént és ennek megtörténtét semmi későbbi intézkedés sem helyezheti hatályon kívül.[1]

[1] A német indicatura e tekintetben egészen helyes irányt követ. A *Reichsgericht* kimondta nemcsak azt, hogy a vádlottat vétkesnek ki-

Mindezek alapján az indítványozási visszavonhatási jog *végpontja* gyanánt az *első* birósági itélet kihirdetésének *megkezdését* kell megjelölnünk.

A visszavonási határidő *kezdőpontját* törvényünk sehol sem jelöli meg. E hallgatás oka az, mert magától értetődik, hogy a visszavonás az indítvány megtétele előtt *hatálylyal nem történhetik* meg. A gyakorlatban pedig ezen eset nemcsak hogy nincs kizárva, sőt nem ritkán előfordulhat. Reber figyelmeztetett először azon esetre (id. m. 522. l.) hogy a sértett — vagy azért, mert azt hiszi, hogy már érvényes indítványt tett, vagy azért, mert az általa vagy megbizottja által tett indítvány (közlekedési akadályok folytán vagy a megbizott hanyagsága vagy késedelmezése miatt) később érkezik a bírósághoz, mint a visszavonási nyilatkozat, vagy végül azért, mert azt hiszi, hogy azon egyén, kit az indítvány megtételével megbizott, e meghagyást teljesitette, holott valójában az meg nem történt, — mondjuk ezen okok egyike vagy másika folytán tényleg előbb vonhatja vissza az indítványt mintsem az megtétetett volna.

Nem kell bizonyítanunk, hogy ilyenkor a visszavonásnak hatálya nem lesz, azért, mert a mi még nem történt meg, azt logikai lehetetlenség hatály-

mondó itélet kihirdetése után az indítvány akkor sem vonható vissza, midőn a felsőbiróság ezen itéletet *feloldotta* (1880. évi november 12-ikén 25433. sz. a. kelt határozat, közölve Entscheidungen, II. köt. 420—422. l.); hanem azon esetre sem, ha valamelyik fél kérelmére *perújítás* engedtetett meg és az újított per folyamán az alapperben hozott itélet hatályon kivül helyeztetett. Marasztaló itélet ugyanis ez utóbbi esetben is létezett és ennek hozatalával az indítvány visszavonásának joga elenyészett. (1882. deczember 4-ikén 2820. sz. a. kelt itélet, Entscheidungen, VIII. köt. 175—176. l.)

talanná tenni. Az indítvány csak akkor létezik jogilag ha az a kellő időben és az előszabott módon az illetékes hatóságnál megtétetett. Ha elkésett, vagy oda nem érkezett, olyannak tekintendő, mintha egyáltalában nem léteznék. A hadálytalan visszavonási nyilatkozat nem lesz hatályossá akkor sem, ha később az indítvány az illető birósághoz vagy ügyészséghez érkeznék is, mert a mely cselekmény eredetileg hatálytalan volt, az ugyanazon egyénnek *korábban* tett cselekménye folytán utólag sem válhatik hatályossá.

Kérdés azonban, minek tekintendő ez esetben a később beérkezett és helyes alakban tett indítvány? Részünkről azon nézetben vagyunk, hogy az indítvány nem ugyan a visszavonás miatt, a mi nem létezőnek tekintendő, hanem azért, mert szemben a sértett két ellentétes tartalmu nyilatkozatával, *annak komolysága és határozottsága kétes lehet*, nem fogadandó el, hanem visszautasitandó a biróság által. A sértett félnek most módjában áll az indítványt megtennie. E jogát nem vesztette el az előbbi visszavonási nyilatkozat által, minthogy azáltal nem indítványát vonta vissza, (hisz' ez még akkor meg sem tétetett), hanem csak egy egészen hatálytalan nyilatkozatot tett.

A sértett fél indítványának visszavonása azonban nem minden büntetendő cselekménynél van megengedve. Büntető törvényünk 238. és 322. §§-ai hatálytalannak jelentik ki az indítvány *visszavonását a következő büntetendő cselekményeknél:*

a) erőszakos nemi közösülés (232. §.)

b) a szemérem elleni erőszak bűntette (233. §.)

c) megfertőztetés (236. §.)

d) gyermekrablás (317. §.)

e) 14. évét még be nem töltött leánynak, annak beleegyezésével szüleinek, gondnokának, vagy felügyelőjének felügyelete alól azok akarata ellenére való elvitele vagy letartóztatása (320. §.).

f) nőrablás (321. §.).

Ez intézkedés indoka itt azon törekvés, hogy e kiválóan súlyos és jelentékeny büntetéssel sujtott büntetendő cselekményeknél azon indítványozási jogot a sértett ne használja fel zsarolásra, vagy egyéb jogtalan előnyök megszerzésére.[1]

A visszavonás joga tekintetében törvényünkben a rendes határidő *végpontja* kiterjesztve egyátalában nincs[2] és így az első birósági itélet kihirdetése kivétel nélkül minden esetben végét veti az indítványozási jog létezésének.

Az indítvány visszavonásának *helye* általános intézkedés által nincs, de nem is lehet megszabva. Positiv rendelkezés nélkül is világos, hogy a visszavonás az *itélőbiróságnál* és az illetékes *ügyészségnél mindenkor*; ezen kivül pedig azon hatóságnál is megtehető, melynél az ügy épen a visszavonás idejében, valamely érdemleges intézkedés végett létezik. Tehát az előnyomozás alatt a rendőri vagy közbiztonsági közegek előtt, a

[1] *A német büntető-törvénykönyv* első szövegében a szemérem elleni büntetendő cselekményeknél az indítvány visszavonásának jogát kivételesen csak a vádemelésig engedte meg, és ezen megszorítást azzal indokolta, hogy ezen büntetendő cselekményeknél a sértett érdeke leginkább arra irányul, hogy a büntetendő cselekmény nyilvánosságra ne kerüljön, annak hire ki ne szivárogjon. Ezen czél pedig azon esetben, midőn az ügy már bíróság elé került, úgy sem lenne elérhető. Itt tehát nincs ok arra, hogy a visszavonás egész az itélet kihirdetéséig megengedtessék.

[2] A német büntetőjogban az 1876-iki novella előtt a magánvádra üldözendő becsületsértésnél az indítvány visszavonása egészen az itélet végrehajtásának megkezdéseig volt megengedve (194. §.). Ezen kiterjesztést a novella 194. §-a megszüntette.

vizsgálat folyama alatt a vizsgáló bírónál is. Az ügyészség és bíróság ellenben bármikor értesíttettek a visszavonás megtörténte felől, azonnal kötelesek az eljárás beszüntetése iránt intézkedni és evvel egyidejüleg a szükséges további intézkedéseket megtenni, pl. a letartóztatott vádlottat rögtön szabadlábra helyezni.

Dochow szerint [1] érvényes a visszavonás mindazon hatóságok előtt, melyek, ha az illető ügygyel nem is foglalkoznak, vagy nem is illetékesek, legalább *kötelesek* az illetékes hivatalnoknak vagy hatóságnak az indítvány visszavonását tudtára adni.

Részünkről oly hivatalokat, melyek e kötelezettséggel volnának terhelve, egyátalában nem ismerünk. Nem létezhetik e kötelezettség azért, mert, míg a közbiztonsági és rendőri hivataloknak az eljárás megindítása, nevezetesen egyes előnyomozati cselekmények végzése körül jelentékeny és fontos teendőik vannak, addig az eljárás *beszüntetése* körül — a dolog természeténél fogva — hasonló hatáskörrel nem birnak. Ennélfogva nézetünk szerint csak az *ügyészség*, mint a mely az indítvány visszavonása esetén a bűnvádi eljárás beszüntetése iránt indítványt tenni köteles, és a *bíróság*, mely az indítvány visszavonásának megtörténtét azonnal a királyi ügyészséggel indítványtétel végett közölni tartozik, fogadhatják el az eljárás minden stádiumában a sértett visszavonási nyilatkozatát. A közigazgatási és rendőri hatóságok valamint a vizsgáló biró ellenben addig, mig az ügy náluk van és míg alkalmuk lesz a visszavonás folytán az összes iratokat további intézkedés végett az illetékes bírósághoz visszaküldeni.

[1] Id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 283. l.

Részünkről azonban megengedendőnek tartjuk, hogy a visszavonás, — bárhol történt is az, — ha minden kételyt kizáró módon igazolható, a bíróság által is figyelembe vehető legyen. A törvény ugyanis sehol nem irja elő, hogy a visszavonás csak a bíróság előtt történhetnék joghatályylyal; más hatóság előtt történt visszavonás pedig szerintünk csak akkor nem ismerhető el joghatályosnak, ha a megszabott időig, vagyis az első bíróság itéletének kihirdetéseig az itélő bíróság tudomására nem jutott. Ellenben ha az, hogy a sértett fél indítványát valamely hatóság, vagy hiteles személy (pl. közjegyző) előtt visszavonta [1], teljes hitelt érdemlőleg igazolható, és az indítvány visszavonásáról a bíróság itélethozatala előtt értesült, úgy az eljárást nézetünk szerint be kell szüntetni.

Hiányzik törvényünkben a határozott intézkedés a visszavonás *alakjára nézve* is. Ennélfogva általános szabály gyanánt azt kell felállítanunk, hogy az indítvány visszavonása semmi formához kötve nincs, hanem az szóval vagy irásban, személyesen, vagy erre a czélra külön megbizott egyén által tehető, a fő csak az, hogy belőle a jogosítottnak az indítvány visszavonására irányuló akarata minden kétséget kizáró módon megállapítható legyen.[2]

[1] A visszavonásnak mindig egész *határozottan* ki kell jelentetnie. Oly cselekmények, melyek csak arra engednek *következtetni*, hogy a sértett fél a tettesnek megbocsátott, oly esetben, midőn az indítvány nem lett visszavonva, figyelembe nem vehetők. (L. a budapesti kir. itélőtáblának 1885. évi február 23-án 1884. évi 38766. sz. a. hozott határozatát. Közöltetett Büntetőjog Tára, IX. köt. 400 l.).

[2] Ugyanezt mondta ki a Reichsgericht 1883. január 26-ikán 4/1883. szám alatt hozott határozatával.

6. §. Az indítvány visszavonásának tartalma.

Az indítvány visszavonásának mint az indítványtétel visszájának tartalmát tulajdonkép azon kijelentésnek kell képeznie, hogy az indítványt tett egyén *a bűnvádi eljárás beszüntetését kívánja*. Az, hogy a tettes, vagy valamelyik tettes ne büntettessék, büntetlenül hagyassék, ép oly kevéssé tartozik a visszavonás lényegéhez, mint az indítvány tételéhez nem tartozik azon kívánat, hogy a tettes megbüntettessék. A büntetés joga az államot, a büntetés mellőzésének joga (a kegyelmezési jog) az államfőt illeti, a sértettet egyik sem. A sértettnek czélszerűségi okokból csak azon jog adatik meg, hogy a bűnvádi eljárás megindításának mellőzését kívánhatja. A gyakorlatban nem egyszer láthatjuk, hogy a sértett maga is megijed hatalmának, jogának nagyságától, ha azt kérdik tőle, hogy kívánja-e a vádlott megbüntetését, ha öntudatára jut annak, hogy elhatározásától egy vagy több embertársának személyes szabadsága függ.

Mint már többször volt alkalmunk rámutatni, bíróságainknál azon helytelen gyakorlat fejlődött ki, hogy a sértetthez a fennebbi kérdés ép azon formulázásban intéztetik, melyben azt kifogásoltuk, hogy t. i.: «kívánja-e a vádlott megbüntetését».

E dolgozat keretében már többször kiemeltük, hogy e tanra vonatkozó hazai bírósági gyakorlatunk leghelytelenebbjének épen ezt tekintjük. Nézetünk szerint ez irányban a főtárgyaláson egyáltalában semmiféle kérdés nem volna a sértetthez intézhető, miután hallgatása esetében úgyis az védelmezendő, hogy fentartja indítványát. Ha ezen kétségtelen tény

daczára, a *kir. Curiának* 52. számú büntetőjogi döntvénye szerint, — melynek tévességét alább iparkodunk kimutatni, — a főtárgyaláson köteles a bíróság a sértettet megkérdezni, akkor tegye azt abban az alakban: «fentartja-e a sértett fél indítványát».

Az általunk kifogásolt alakban tett kérdés valóban zavarba ejti a sértettet a tanuk és a vádlott előtt és az utóbbival szemben azon kérdés, melyet hazai gyakorlatunk szerint a sértetthez intézni szoktak gyakran oda juttatja őt, hogy kellemetlenségek elkerülése és a bosszuállástól való félelem miatt inkább tagadólag felel, avval indokolva e válaszát, hogy ő neki semmi haszna a vádlott megbüntetéséből, ő neki mindegy akármi történik a tettessel. Igy mintegy rábiztatva, ráösztönöztetve lesz a sértett fél arra, hogy indítványát visszavonja, a mi nem egyeztethető össze sem a bíróság pártatlanságával, sem az igazságszolgáltatás követelményeivel, melyek azt kivánják, hogy a bűnöst elérje az érdemlett büntetés, hacsak az a sértett fél érdekével nem ellenkezik.

A mi az indítvány *visszavonásának* egyes kellékeit illeti azokra vonatkozólag tételes törvényünk nem intézkedvén, e tekintetben az indítvány *megtételének* összes kellékei megfelelőleg alkalmazandók. Első kellék itt is, hogy a visszavonásnak *világosnak és határozottnak* kell lenni, nevezetesen ki kell tünni belőle a sértett azon akaratának, hogy a bünvádi eljárás beszüntetését kivánja. Ennélfogva mindazon nyilatkozatok, melyeket a sértett fél a főtárgyaláson való megkérdezése alkalmával rendesen tenni szokott, mint pl. «a tettes megbüntetését a bíróságra bizza; neki mindegy megbüntettetik-e a vádlott, vagy nem; itéljen

a bíróság a törvény szerint, mindezek és ezekhez hasonló kijelentések szerintünk az indítvány visszavonásának nem tekinthetők, mert belőlük a sértett akarata határozottan ki nem derül.

Bíróságaink [1] ellenkező értelmet tulajdonítanak ezen nyilatkozatoknak, a mennyiben abból a felfogásból indulnak ki, hogy «ezeknek nem tulajdonítható azon értelem, mintha a sértett indítványát határozottan fentartaná, határozatlan nyilatkozatok pedig *a vádlott javára* értelmezendők». Részünkről azt hisszük, hogy a sértettnek egyátalában nem áll kötelességében már egyszer tett indítványát újból fentartani, neki csak arra van joga, hogy indítványát *visszavonja* és ha ezen jogával határozottan és minden kétséget kizáró módon nem él, a bűnvádi eljárás tovább folytatandó.

A törvény által *tiltott feltételek és egyéb korlátozások* a visszavonási nyilatkozathoz *se csatolhatók*, mert ellenkező esetben nem lehetne azt állítani, hogy a sértett valóban akarja az eljárás beszüntetését. Ugyanezen okból a részletes visszavonásnak (pl. két csak a sértett fél indítványára büntetendő cselekmény eszmei halmazata esetén az egyik büntetendő cselekmény tekintetében az indítvány visszavonásának) nem lehet helye, mert ez a sértettnek az eljárás beszüntetésére irányuló akaratát nem tünteti ki határozottan.

[1] L. a *kir. Curiának* 1886. november 10-ikén 2199. sz. a. hozott ítéletét (Büntetőjog Tára, XIII. köt. 235—237. l.). Éppen így hatályos visszavonásnak tekintette a *Curia* a sértett fél azon kijelentését, hogy «a vádlott büntetésétől elál1». L. az 1884. évi 1075. sz. a. kelt curiai ítéletet (Döntvénytár, VIII. köt. 27—29. l.).

Az indítvány visszavonása szintén *oszthatatlan*, vagyis mint törvényünk 116. §-ának *második* mondata kijelenti: «Az indítványnak a büntetendő cselekménynél közre *működők (?)* egyikére nézve történt visszavonása az eljárás megszüntetését eredményezi a többiek ellen is.

Ez az intézkedés az egyedüli, mely a visszavonásra vonatkozó általános szabályok körébe vág. Az eredeti miniszteri javaslatban nem volt benn, csak a képviselőház igazságügyi bizottsága vette azt fel,[1] ámbár mint magától értetődő és az oszthatatlanság általános elvéből folyó intézkedés bizonyára elmaradhatott volna.

A §-ba azonban egy sajnálatos szövegezési hiba csuszott be, mely gyakorlatunkban hosszú ideig jelentékeny zavart okozott. A §. második mondata ugyanis e szavakkal kezdődik: «*a 115. §. esetében* stbi», a 115. §. pedig tudvalevőleg két bekezdésben két lényegesen különböző intézkedést tartalmaz, és pedig az *első* bekezdés az oszthatlanság elvét mondja ki, a második bekezdés ellenben azt, hogy a bűnvádi eljárás magánindítvány nélkül is megindítandó azon közreműködők ellen, kik hivatalból üldözendők. A 116. §. jelenlegi szövegezése mellett nem vehető ki, hogy a §-ban foglalt intézkedés a 115. §. *első*, vagy *második* bekezdésére vonatkozik-e.

A törvénymagyarázat általános elveiből és a törvény czéljából azonban egyformán kimagyarázható az, hogy a 116. §. második mondata a 115. §-nak csak *első* bekezdésére vonatkozik.[2] Ez teljesen két-

[1] L. *Löw* «Anyaggyüjtemény» I. köt. 596—597. l.

[2] V. ö. a szerzőnek e kérdésről közölt a Büntetőjog Tára V. köt. 383—386. l. megjelent czikkét.

ségtelenül és szükségszerűleg következik már abból is hogyha a hivatalból üldözendő részesek ellen — a dolog természeténél fogva — a bűnvádi eljárás magán indítvány nélkül is folyamatba tehető, úgy ezek ellenében nem szüntethető be az eljárás csupán azért, mert a sértett fél indítványát visszavonta. Nem lehet a sértett félnek az indítvány *visszavonásakor* nagyobb jogot engednünk, mint amennyivel ő az indítvány *megtételekor* birt.

Az általunk helyeselt nézetet emelte érvényre a *kir. Curia* is 14. számu büntetőjogi döntvényében és így az most már a gyakorlatban is érvényesül. [1]

Kétséget nem szenved, hogy a 116. §-ban megemlített «*közreműködők*» alatt, csak a büntetendő cselekmény tettesei és részesei értendők és így az orgazdák és bűnpártolókra a visszavonás hatálya ki nem terjed. [2]

[1] Közöltetett Büntetőjog Tára V. köt. 397—398. l. — Ugyanazon álláspontot foglalta el a *Curia* 1883. február 6-ikán 1882. évi 11864. sz. a. hozott itéletével. A döntvény hozatala *előtt* az ellenkező, *helytelen* felfogást emelte érvényre a Curia 1881. évi 3853. sz. a. kelt itéletében (Büntetőjog Tára, II. köt. 370—372. l.), birálva *Sincerus*-tól «Adalék a bűnrészesség és a magánfél indítványának kérdéséhez» cz. a. (Ugyanott III. köt. 32—36. l.), továbbá 1881. évi 8091. sz. a. (Büntetőjog Tára, III. köt. 220. l.), 1882. évi márczius 6-án 12395/81. sz. a. (Büntetőjog Tára, IV. köt. 5. l.) és 1882. november 23-ikán 8385. sz. a. (Büntetőjog Tára, V. köt. 175—176. l.) hozott itéleteiben. Ez utóbbi felfogást vitatják a Büntetőjog Tára III. köt. 23. számában *dr. Bertényi Iván*-tól és a VI. köt. 4. számában *S. Károly*-tól megjelent értekezések. L. velük szemben a *Sincerus*-tól Büntetőjog Tára, III. köt. 389—393. l. és e sorok irójától ugyanott VI. köt. 82—84. l. megjelent czikkeket.

[2] Ellenkező nézeten van a kir. *Curiá*-nak 1881. deczember 1-jén 5085. sz. a. kelt itélete (Közölve Döntvénytár, I. köt. 44. l.), mely az indítvány visszavonása folytán a bűnvádi eljárást az *orgazdák ellen is* beszüntette. Ezen itélet teljes tarthatatlanságát kimutatja a Büntetőjog Tára III. kötetének 285—286. lapjain a szerző megnevezése nélkül megjelent czikk.

7. §. A indítvány visszavonásának hatása.

Az indítvány visszavonásának legközvetlenebb és legtermészetesebb következménye az, hogy a sértett fél indítványa folytán folyamatba tett bűnvádi eljárás *beszüntetik*. Kérdés tárgyát képezheti azonban az: *mennyire terjed ki* a visszavonás hatása és *mily határozat hozandó* a visszavonási nyilatkozat következtében.

A fennebbiek alapján magától értetik, hogy mivel a visszavonás megoszthatlan, mindazon esetekben, midőn a bűnvádi eljárás valamennyi tettes vagy részes ellen csak a sértett fél indítványára indíttatott meg, a visszavonás folytán a bűnvádi eljárás *teljesen* beszüntetendő; ellenben ott, hol a büntetendő cselekmény tettesei és részesei közt hivatalból üldözendő személyek is vannak, a beszüntetés ez utóbbiakra nem terjeszthető ki, hanem ezek ellen az indítvány visszavonása esetén is tovább folytatandó az eljárás.

A beszüntetést kimondó határozat *minősége* egyes irók szerint, attól függ, hogy a visszavonás a bűnvádi eljárás melyik fejleményében áll be. Igy a német tételes jog intézkedése azt rendeli, hogy az előkészítő eljárás folyamán az eljárás beszüntetése *határozattal*, illetőleg *végzéssel*, a főtárgyalás megnyitása után pedig *itélettel* történjék. Sőt akadnak irók, kik ez utóbbi esetben *felmentő* itélettel akarnának az eljárásnak véget vetni, mert úgy érvelnek, hogy a bíróság az indítvány hiányát, illetőleg annak visszavonását, mint büntetést kizáró okot lesz köteles figyelembe venni, ennek következménye pedig csak a vádlott felmentése lehet.

Részünkről azt hiszszük, hogy ez utóbbi felfogás egyáltalában tarthatatlan. Igaz, hogy az indítvány hiányának nemcsak az eljárás folytathatására, hanem a büntethetőségre is lényeges befolyása van, de mindamellett kétségtelen — és mi csak ezt a szempontot ismerhetjük el itt döntőnek, — hogy a bíróság akkor, midőn az indítvány fenforgását vagy fenn nem forgását vizsgálja, *nem a bűnösség kérdésében határoz*, hanem csak az eljárás egyik előfeltételének létezése vagy nem létezése kérdésében dönt.

Ha ez eljárási előfeltétel fenn nem forog, a következménynek nem a felmentésnek, hanem *az eljárás beszüntetésének* kell lenni. Ez utóbbi pedig szerintünk mindig végzéssel, illetőleg határozattal, de itélettel akkor sem történhetik, ha az indítvány visszavonása a főtárgyaláson történt volna.[1] Nem engedi ezt meg a dolog természete sem. Mert a visszavonás czélja az, hogy az eljárás ne folytattassék, hogy itélet ne hozassék. E czél pedig egyszerű beszüntetési határozattal is elérhető.

Az indítvány visszavonásának *processuális* hatása tehát: az eljárás beszüntetése, és ezzel kapcsolatban minden a tettes ellen irányult intézkedéseknek hatálytalanná tétele, pl. a fogva levő tettes szabadon

[1] Hasonló nézeten vannak *Reber* (id. m. 531—532. l.); *Fuchs* «Zur Revision des deutschen Strafgesetzbuchs» (Boroszló, 1876, 7—8. l.); *Dochow* (id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 285. l. 8. jegyz.); *Goltdammer* («Die Behandlung der Zurücknahme des Strafantrages» az Archiv [1871] 789. és köv. l.) az indítványnak a főtárgyalás alatt történt visszavonása esetén *mindig az itélet* formáját ajánlja, mert ez kellő befejezést ad az eljárásnak. Ha pedig a visszavonás megengedett volta vitás, akkor *Goltdammer* szerint mindig itélet formájában kell határozni, mert 1. vitás kérdésekben csak itélettel dönthetni, 2. csak ez emelkedik kellő rövid idő alatt jogerőre.

bocsátása. *Anyagi jogi* tekintetben a tény fontossága abban nyilatkozik, hogy *az indítványozási jog tökéletesen elenyészik* és nevezetesen a visszavont indítvány újból meg nem tehető.

Az eljárás beszüntetésével kapcsolatban felmerülő fontos kérdés az is, hogy *a felmerült eljárási költségeket ki tartozik viselni*. Több tételes törvény: így a német bünvádi eljárás és hazai gyakorlatunk is [1] azon nézetet emelte érvényre, hogy e költségek viselésére *az indítványt visszavonó sértett fél van kötelezve*.

E felfogást azzal szokták indokolni, hogy az indítványt visszavonó sértett fél elvonja az államtól ama lehetőséget, hogy a felmerült eljárási költségek az elitélt vádlott ellenében állapíttassanak meg és attól legyenek behajthatók, jogszerű tehát az, ha ő kötelezteti azok viselésére.

Részünkről ez érvet döntőnek nem tartjuk, és az említett felfogást nem véljük összeegyeztethetőnek sem a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények természetével és czéljával, sem a czélszerűséggel, sem a méltányossággal.

Szerintünk az állam akkor, midőn a sértett félnek megadja ama kedvezményt, hogy a bűnvádi eljárás bizonyos esetekben csak az ő fellépése folytán fog megindíttatni, még ezzel korántsem azt jelenti ki, hogy az eljárást a sértett magánérdekében óhajtaná

[1] Az indítványt visszavont sértettet kötelezik az eljárási költségek viselésére a *Curiá*-nak 1882. február 15-ikén 11576. sz. a. (Döntvénytár, új folyam, I. köt. 233—234. l.), továbbá 1881. évi 12084. sz. a. (Döntvénytár I. köt. 87. l. Büntetőjog Tára III. köt. 274—276. l.); 1883. április 6-ikán 76. sz. a. (Büntetőjog Tára, V. köt. 83—85. l.) hozott itéletei (az utóbbi az indítvány visszavonása esetén még a rabtartási költségeket is a sértett fél terhére állapította meg.)

folytatni. Sőt ellenkezőleg a bűnvádi eljárás a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél, mihelyt az indítvány megtétetett, *a köz érdekből* és pedig a nyilvános büntetendő eljárás rendes formái között folytatandó le ép úgy, mint bármely más hivatalból üldözendő cselekménynél. Ha most a törvény a sértett félnek még azon közjogi jellegű jogot is megadja, hogy indítványát bizonyos határidőig *visszavonhatja*: úgy határozottan következetlenül és czélszerűtlenül jár el akkor, *hogyha e jog gyakorlásáért a sértettet vagyoni hátránynyal sujtja*, tehát bünteti a sértettet ama cselekményéért, melyre neki a törvény adta meg a felhatalmazást.

Védeni szokták a kérdéses intézkedést azzal az érvvel is, hogy a sértett fél akkor, midőn indítványát visszavonja, az indítványt a legtöbb esetben nem komolyan, nem a tettes megbüntetése czéljából, hanem csupán azért tette, hogy a vádlottól annak idején az indítvány visszavonásáért minél nagyobb kártalanítási összeget, vagy más vagyoni előnyöket zsarolhasson ki. A törvényhozás tehát útját akarja vágni annak, hogy egy közjogi jellegű jogosítvány gyakorlása által a sértett fél hasonló tiltott czélokat érhessen el.[1]

Mi azonban azt hiszszük, hogy ez intézkedés nem indokolható. Éppen nem akarjuk tagadni azt, hogy e téren gyakran fordultak és fognak a jövőben is előfordulni szomorú visszaélések, melyek méltán megtorlást igényelnek. Csakhogy az államnak nem szabad feltételezni, előre vélelmezni azt, hogy ezen mégis csak *kivételes* esetek képezik *a szabályt*. Igen sokszor megtörténik, hogy a sértett fél nem ily aljas és

[1] L. a német bűnvádi eljárás tervezetének indokolását, 211. l.

kárhoztatandó indokból, hanem azért vonja vissza indítványát, mert csak később, alaposabb megfontolás után látta be, hogy annak meggondolatlan, elhamarkodott megtétele saját érdekeit sérti. Ily esetben a sértett félt vagyoni hátránynyal sujtani, az eljárás körül felmerülő gyakran jelentékeny költségeket reá róni, határozottan *méltánytalanság* annál inkább, mert hisz az indítvány visszavonására épen maga az állam hatalmazta fel a sértettet.

És ez az intézkedés, a mellett, hogy helytelen, még teljesen czélját is téveszti, azt a mit elérni akar, nem é i el, hanem csak az erkölcsiséget veszélyezteti. A sértett fél, ha csakugyan nem tisztességes indokból vonja vissza indítványát, bizonyára még idejében gondoskodni fog arról, hogy az eljárási költségeket is a vádlott viselje, kinek érdekében az indítvány visszavonása történik. Ez az intézkedés tehát egyáltalában nem lesz képes a sértettet az indítvány visszavonásának mellőzésére birni, sőt ellenkezőleg a zsarolás csak növekszik, sőt előmozdíttatik, mert nemcsak a kártalanítási összegre, hanem az eljárási költségekre is ki lesz terjesztve.

De czélszerűtlen ez intézkedés azért is, mert igen nagy mértékben csorbítja a sértett félnek azon jogát, hogy az indítvány megtétele és visszavonása kérdésében egyedül *saját érdekében és magasabb erkölcsi szempontból döntsön.* Könnyen megeshetik, hogy az indítvány megtételétől visszatartja a sértettet az a félelem, hogyha az eljárás során a vádlott felmentetik, vagy pedig ő bármily okból indíttatva lesz az indítványt visszavonni: úgy rá fog háramolni az a teher, hogy a jelentékeny eljárási költségeket viselje.

Viszont, ha a sértett az indítványt megtette és később ismerte fel ezen lépése súlyos következményeit, azoknak elhárításában meg fogja őt gátolni az a tekintet, hogy ha indítványát úgy, a mint érdeke követelné visszavonja, ezáltal vagyoni hátrányokat von magára.

Szóval nézetünk oda irányul, hogy ezen úgy a következetességgel, mint a méltányosság és czélszerűség tekinteteivel homlokegyenest ellenkező intézkedést a tételes törvényekből mielőbb el kell távolítani; *de lege ferenda* pedig határozottan mellőzni kell.

8. §. Az indítvány visszavonásának vélelmezése.

Az indítvány visszavonásának joga oly kivételes és oly nagy hátrányokkal járó jog, hogy az szerintünk egyáltalában ki nem terjeszthető, sőt ellenkezőleg megszorítólag magyarázandó és sohasem vélelmezendő.

A *kir. Curia* ez utóbbi tekintetben az ellenkező nézeten van.

52. számú büntetőjogi teljes ülési határozatában ugyanis [1] kimondja a *kir. Curia*, hogy «a sértett fél visszavonható indítványára üldözendő büntetendő cselekmény miatti végtárgyalás megtarthatására a sértett fél jelenléte mulhatlanul szükséges és ennek a vég-

[1] Közöltetett a Büntetőjog Tára XI. köt. 279—280. l. Bírálatát l. *Bodor László* és *dr. Gold Simon*-tól a «Jogtudományi Közlöny» 22-ik számában. Az előbbi czikk azért kifogásolható, mert a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények és a magánvád intézményét nem eléggé élesen különíti el, az utóbbi czikk igen behatóan és majdnem mindenütt a helyes nézet érvényre emelésével tárgyalja a kérdést. Fejtegetéseit — szerintünk — egyáltalában nem sikerült megerőtleníteni *Ferenczy Sándor*-nak, ki ugyanazon szaklap 24. számában a Curia döntvényét védelmébe vette.

tárgyalásról, kellő és különösen az elmaradás következményeit feltüntető megidéztetése után igazolatlan *elmaradása a vád (?) visszavonásának tekintendő*».

A teljes ülési határozat kijelentésének ezen zárszavaiból kétségtelenül kitünik, hogy a Curia döntvénye *a sértett fél és a magánvádló fogalmának* azonosítására van alapítva. És itt rejlik a döntvény teljes tarthatatlanságának fő oka, és ha az abban felhozott érvek közül ezen egyet sikerül megdöntenünk, úgy az egész döntvény alapját veszti.

Már pedig, hogy a sértett fél és a magánvádló fogalma, jogköre és a bűnvádi eljárásban való szerepe óriásilag különbözik, az iránt kétely fenn nem forogh at.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél a megkivánt indítvány *csak a bűnvádi eljárás folyamatba tételének előfeltételét képezi*; a vádat ezen büntetendő cselekménynél is az állam rendes vádhatósága: a királyi ügyészség képviseli az eljárásnak egész folyamán át, ellenben a sértett fél az eljárás folyamára befolyást nem gyakorol,[1] sőt ellenkezőleg teljesen passiv szerepet visz és csak akkor lép ismét előtérbe, midőn, — a törvény által megengedett esetekben — indítványát visszavonja.

Egészen másképen áll a dolog a magánvádlóra nézve. Ez utóbbi átveszi a királyi ügyészségtől a vád képviseletét, az egész eljárás folyamán ő képviseli a

[1] Helyesen mondja *Berner* (Lehrbuch, 14. kiad. 310. l.): «Bei den Antragsfällen geht *die Verfolgung vom Staate aus*, und nur der *Antrag auf Verfolgung* kommt vom *Verletzten*. *Der Antragssteller ist nicht Privatkläger*, wird im Prozesse *nicht Partei*, übt auf die Art der Verfolgung und den Gang des Verfahrens keinen Einfluss. Auch sein Tod nach gestelltem Antrage, hebt die Verfolgung nicht auf».

vádat (nem ugyan a maga, hanem az állam érdekében), ő tesz indítványokat és ha ennélfogva a vádtól eláll, illetőleg ha a tárgyalásról elmarad, a vádrendszer követelményénél fogva a további bűnvádi eljárás beszüntetendő lesz.

Mindez nem áll a sértett félnek a bűnvádi eljárásban való szereplésére nézve.

Igaz ugyan, hogy a Curia a kérdéses teljes ülési határozatnak indokolásában azt jelenti ki, «hogy a sértett félnek a bűnvádi eljárás iránti indítványa, csak az esetben tartható fentartottnak, ha az az eljárás folyamában, *mindazon lépéseket (?) megteszi*, melyeknek a sértett fél által való foganatosítása nélkül az eljárás nem folytatható» : de, hogy melyek legyenek ezek a lépések, azt egyáltalában nem mondja meg a határozat. De nem is mondhatná, mert sértett félnek, ha indítványát már egyszer megtette, a bűnvádi eljárásban több teendője nincs. Mihelyt a sértett fél indítványát megtette, ha a büntetendő cselekmény tényálladékának egyes alkotó elemei fenforognak, azonnal a kir. ügyészség fogja magára vállalni a vád képviseletét és az eljárásnak — miután előfeltétele megadva van — most már zavartalanul kell tovább vitetnie mindaddig, mig a sértett fél ellenkező akaratát, vagyis azt, hogy az eljárás beszüntetését kívánja, ki nem nyilvánította. Ezen akaratát a sértett fél nem nyilváníthatja ki *hallgatagon*, az semmiféle cselekményekből nem *következtethető*, hanem annak kifejezetten és kellő határozottsággal *ki kell jelentetnie*. És az indítvány visszavonását egyáltalában nem lehet vélelmezni, mert *ha vélelemről lehet szó, ez csak oda irányulhat, hogy a sértett fél indítványát fentartja*, hisz

ha vissza akarta volna azt vonni, jogában és módjában állott volna azt a bíróság tudomására juttatni. Épen abból, hogy ezt nem tette, csupán azt lehet következtetni, *hogy indítványát fentartani kívánja*, hogy ő a maga részéről már mindent megtett, a mit megtenni akar és hogy a folyamatba tett eljárást nem óhajtja félbeszakítani.

A sértett félnek egyáltalában semmi teendője sincs a főtárgyaláson, ő ott legfölebb csak mint tanu szerepelhet. És többször kifejtettük már, hogy sem helyesnek, sem czélszerűnek, sem következetesnek nem tartjuk azon eljárást, hogy a sértett fél ismételve megkérdeztetik az iránt, vajjon indítványát fenn akarja-e tartani. Ez a többszöri faggatás valóban nem való másra, mint arra, hogy oly szinben tüntesse fel a dolgot, mintha a bíróság folytonosan szeme elébe akarná tartani a sértettnek, hogy joga van az indítvány visszavonására és ezáltal őt arra mintegy reá biztatni akarná. A kezdeményezést az indítvány visszavonása tekintetében nem a bíróságnak, hanem mindig a sértett félnek kellene megejteni.

De még akkor is, ha a sértett a főtárgyaláson tagadólag válaszol azon hozzá intézett kérdésre, hogy a tettes megbüntetését kívánja-e, még ekkor is *nem a vádat ejti el*, mint a Curia mondja. Ezt nem is teheti, mert hisz a vádat *a kir. ügyészség képviseli*. A sértett fél csak *visszavonja indítványát*.

És ez nem csupán szóbeli különbség, ennek lényeges, elvi következményei vannak. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények intézménye — mint fennebb kimutatni iparkodtunk, — a czélszerűség követelményén alapszik és különösen a *sértett*

fél kiméletének szempontjára van alapítva. A magánvád intézménye ellenben a kir. ügyészség vád monopoljának kikerülését czélozza és azért adatik meg a magán egyénnek, hogy oly esetekben, midőn a közvádló hatóság akár tévedésből, akár más érdekekből a bűnvádi eljárás folyamatba tételét nem indítványozza, vagy attól eláll, az anyagi igazság igényei csorbát ne szenyedjenek.

És ha a magán egyénnek a közvád jogával való felruházása egyes büntetendő cselekményeknél igen czélszerű lehet is, sőt némely apróbb jogsértéseknél e jog kizárólag is a sértett félre ruházható, mégis kétségtelen, hogy épen azon büntetendő cselekmények melyeket részünkről a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé sorolandóknak tartunk, melyeknél a sértett fél kimélete irányadó, oly súlyosak, a jogrendnek oly jelentékeny csorbítását képezik, hogy üldözésük a magán egyénre *kizárólag* nem bizható, hanem mihelyt a sértett fél kijelentette, hogy a bűnvádi eljárás mellőzését az ő érdekei nem követelik, azonnal az állam rendes vádhatóságának kell az eljárást folyamatba tenni és azt a sértett fél ellenkező akaratának kijelentéseig végig folytatni.

Mindezek alapján részünkről abban a nézetben vagyunk, hogy ha a sértett fél a főtárgyalásra idézés daczára sem jelent meg a tárgyaláson, de indítványát nem vonta vissza, a bűnvádi eljárás a sértett meg nem jelenése daczára tovább folytatandó.[1]

[1] Az 52. számu büntetőjogi döntvény meghozatala előtt hazai bíróságaink egy része, sőt maga a *kir. Curia* is számos itéletében ezen felfogást osztotta. L. a *Curiának* 1881. évi 8598. sz. a. (Büntetőjog Tára III. köt. 158—160. l.) és 1884. márczius 19-ikén 11011. sz. a. (Döntvénytár VIII. köt. 150—151. l.) hozott itéleteit. Ez utóbbi határozat igen helyesen

Épen nem ingat meg bennünket ezen nézetünkben ama körülmény, hogy a járásbíróságok előtti büntető eljárás szabályozása tárgyában 1880. évi augusztus 20-ikán 2265. sz. a. kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet 35. §-a szerint is a sértett fél a tárgyalásra azon megjegyzés mellett idézendő meg, hogy elmaradása esetén a vádtól elállottnak fog tekintetni. Itt ezen kijelentésnek van alapja azért, mert ezen eljárási rendelet (hogy helyesen-e, vagy helytelenül, az más kérdés), a sértett felet a járásbíróságok előtti eljárásban a magánvádlóval azonosítja. Ezen csekélyebb jelentőségű jogsértéseknél a rendelet által, habár kétségtelenül nem a törvénynyel megegyezőleg tett intézkedés, nagyobb hátrányokat nem vonhat maga után, de ebből egyáltalában nem következik az, hogy a törvényszékek előtti eljárásban — hol mindez ideig úgy a kir. ügyészségről szóló törvény, mint az eljárási gyakorlat szerint a *közvád* elve uralkodó és a hol a törvény világos rendelete ellenére magánvádlókról egyáltalán nem szólhatunk — a sértett fél fogalmát és jogkörét szintén azonosítsuk a magánvádlóval.

Az eddigiekkel talán sikerült kimutatnunk azt,

kimondja «hogy a visszavonás, mint kivételes jogosítvány a törvényszékek hatáskörébe tartozó ügyekben feltételezhető nem lévén, annak mindig határozottnak kell lenni». Hasonló értelemben hozatott az 1884. január 10-ikén 9640/80. sz. a. (Döntvénytár, VIII. köt. 263—264. l.) hozott határozat. Ezekkel szemben a téves nézetet emelik érvényre a *kir. Curiának* 1885. április 23-án 8795. sz. a. (Döntvénytár, XII. köt. 96—104. l., Büntetőjog Tára, X. köt. 249—255. l.), 1885. szeptember 17-én 3018. sz. a. (Döntvénytár, XIII. köt. 266—269. l.) hozott itéletei. Az 1885. évi november 24-ikén 5199. sz. a. hozott határozat (Büntetőjog Tára, XI. köt. 295—297. l.) pedig az 52. számú döntvénynek azon következményét vonja le, hogy a sértett fél a végtárgyalásra különbeni semmiség terhe alatt idézendő meg.

hogy a kir. Curia döntvénye *elvileg tarthatatlan*. Emez elvi hiány mellett kiváló figyelemre méltók azon nagy, gyakorlati hátrányok, melyek a döntvénynyel karöltve járnak.

Mindenekelőtt kétségtelen, hogy a döntvény óriási mérvben fogja a bűnvádi eljárás beszüntetésének eseteit szaporítani, miután kézzelfogható, hogy oly esetekben, midőn a sértett félnek különös érdeke nincs a tettes megbüntetésében, ő inkább nem jelenik meg a végtárgyaláson és belenyugszik ezen lépésnek minden következményébe, mintsem hogy talán épen kedvezőtlen időben, nagyobb közlekedési akadályok mellett, és minden esetre újabb költséggel egy utat tegyen a törvényszék székhelyére csak azért, hogy ott indítványának fentartását kijelentse.

Hogy a jogbiztonságnak ingatag alapra helyezése és az a körülmény, hogy egyik esetben a büntetés alkalmaztatik, a másikban pedig mellőztetik, hogy mindez csak az igazságszolgáltatásba vetett hit megrendítésére vezethet, és a jogszolgáltatás érdekeivel egyáltalában össze nem egyeztethető, azt talán nem szükséges bővebben bizonyítgatnunk.

De kiváló gyakorlati nehézségeket okoz a döntvény rendelkezése amaz épen nem ritka esetben is, midőn a sértett fél azért, mert holléte nem tudatik, mert ismeretlen helyre távozott, a főtárgyalásra meg nem idézhető. Kétségtelen, hogy a döntvényből vont okszerű következtetés mellett ily esetben sem az eljárás folytatását, sem annak beszüntetését elrendelni nem lehet, előbbit azért nem, mert a sértett, mint a Curia mondja «nem tette meg mindazon lépéseket, melyek nélkül az eljárás nem folytatható»;

az utóbbit azért nem, mert indítványának visszavonását még «facta concludentia» által sem jelentette ki.

Részünkről ily esetben nem látunk más kisegítő eszközt, mint *a további eljárás felfüggesztését.* Hogy ez az intézkedés esetleg a bűnvádi eljárás elévülését is előidézheti, azt meg kell engednünk, de ez csak ismét a Curia döntvényének helytelensége mellett bizonyít.

Határozottan kívánatosnak is tartjuk, hogy e döntvény, — mely épen azért, mert igen sok büntetendő cselekményre terjed ki és igen jelentékeny káros következményekkel járhat, kétszeresen veszélyes, — ellenkező irányú teljes ülési megállapodás, esetleg törvényhozási intézkedés által mielőbb hatályát veszítse.

Kérdés tárgyát még csak az képezheti, hogyha a sértett fél az indítványa alapján folyamatba tett bűnvádi eljárás alatt *meghal*, az 52. számú büntetőjogi döntvény daczára az eljárás tovább folytatható lesz-e? Részünkről azt tartjuk, hogy habár azon további lépések, melyeket e döntvény a bűnvádi eljárás folytathatásához szükségesnek tart, ez esetben is teljesítetlenül maradnak, mégis mivel ily lépések szüksége egyáltalában fenn nem forog és mivel ezen esetre vonatkozólag a Curia döntvénye határozottan nem nyilatkozik, az eljárás a sértett közbejött halála daczára minden esetre tovább folytatandó. [1]

[1] *Bodor László* a «Jogtudományi Közlöny»-ben megjelent fennebb idézett czikkében a döntvényből kifolyólag azt javasolja, hogy a sértett fél *a bűnvádi eljárásnak előkészítő részében is* mindig a jelzett következmény terhe alatt idéztessék a megjelenésre. Részünkről bár belátjuk, hogy a döntvényben elfogadott elvből tényleg ezen következmény is folyik, mégis tekintettel emez újabb intézkedés hátrányos következményeire és arra, hogy azt maga a döntvény sem kívánja meg, határozottan sajnálnánk, ha eljárási gyakorlatunk ezt a javaslatot magáévá tenné.

9. §. Lemondás és egyezkedés az indítványozási jog tekintetében.[1]

Ha a sértett fél indítványozási jogát három hó alatt nem érvényesíti, ha az indítványnak előszabott határidő alatt való megtételét elmulasztja, ezáltal a jelenlegi tételes törvény értelmében *hallgatólag* lemond az indítványozási jogról, és e jognak elenyészte csak e hallgatólagos lemondás következménye. Első pillanatra tehát azt lehetne állítanunk, hogyha a hallgatólagos lemondás megengedett, úgy annál inkább megteheti a sértett fél azt, hogy indítványozási jogáról *kifejezetten lemond* és ennélfogva érvényesnek volna tekintendő a sértett félnek a bíróság előtt tett oly értelmű nyilatkozata, hogy indítványozási jogával élni nem akar.[2]

A német jogirodalom számos kitünősége[3] ezt a nézetet fogadta el, sőt annyira belevitte a magánjogi felfogást e tanba, hogy megengedhetőnek tartotta a

[1] V. ö. *Bar* id. ért. a *Goltdammer*-féle Archiv XIX. köt. 646—647. l. — *Reber* id. m. 533—543. l. — *Nessel* id. m. 69—70. és 73—78. l. — *Kirchenheim* id. m. 79—80. l. — *Lehmann* id. m. 50—52. l.

[2] Megengedte ezt a *szász* törvény (106. §.), az 1861. *bajor* kodex (288. §.) és az *osztrák* büntetőtörvény (530. §.). Ennek folytán a régibb német praxis és főleg a porosz *Obertribunal* judicaturája éveken át ezt az elvet emelte érvényre. Az 1861. május 31-ikén hozott főtörvényszéki határozat (közölve a *Goltdammer*-féle Archiv IX. köt. 638. l.) a lemondási nyilatkozathoz *irásba foglalást* kiván meg; ellenben az 1867. deczember 6-iki itélet (közölve az Archiv XVI. köt. 142. l., birálja *Goltdammer* ugyanott 143. l.) már annyira megy, hogy minden «komoly akaratnyilvánítást» (pl. kézszorítást, megcsókolást, szóval a kibékülés minden külső jelét) elégségesnek tart arra, hogy az indítványozási jogról való lemondás kifejezettnek tekintessék.

[3] *Schwarze* (Kommentar, 272. l.); *Rüdorff* (Kommentar, 64. §. 8. jegyz.). Az ellenkező nézeten vannak és a lemondást és egyezkedést hatálytalannak tartják *Oppenhoff* (Kommentar, 61. §. 12. jegyz.); *Schütze* (Lehrbuch, 171. l. 17. jegyz.); *Hugo Meyer* (Lehrbuch, 297. l.) és *Olshausen* (Kommentar, 64. §. 7. jegyz.).

sértett és a vádlott *egyezkedését* az indítványozási jog gyakorlása vagy nem gyakorlása felett.

Részünkről e felfogást tökéletesen tévesnek tartjuk. Többször hangsulyoztuk már, hogy *az indítványozás joga határozottan közjogi természetű jog* és ennek következtében az magánjogi jellegű rendelkezésnek és szerződéseknek tárgyát a dolog természeténél fogva nem képezheti. [1]

Ez okból büntetőjogilag egyáltalában nem kötelező, sőt meg sem engedett ügylet volna az, ha a sértett és a tettes az indítványozási jog gyakorlása: az indítvány megtétele, vagy visszavonás tekintetében szerződést, egyezkedést kötnének. [2] A közjogi természetű jogok szerződés tárgyát nem képezhetvén, magánjogilag bármily kötelező alakba foglaltatott is ez a szerződés, annak büntetőjogilag semmi hatálya nem volna és az egyáltalában nem gátolná a sértettet abban, hogy indítványozási jogával az előszabott illetőleg a törvény által meghatározott idő alatt oly irányban éljen, a milyenben akar. És hogy evvel szemben a vádlott vagy terhelt a szerződésben vállalt kötelezettséget vagy lemondást nem érvényesíthetné, ez kitünik abból, hogy az indítvány megtétele, valamint annak visszavonása is tisztán *formális tényel:* és a bíróság azon *indokot,* melyből a sértett e cselekménye eredt, vizsgálni nem tartozik, sőt nem is jogosított. És még kevésbé képezheti a vizsgálat tárgyát a sértettnek oly tette, mely nem a bíróság

[1] Erre nézve is áll az az elv: «ius publicum privatorum pactis mutari non potest».

[2] Ez elvet kimondja és igen részletesen és alaposan indokolja a porosz *Obertribunal*-nak 1873. február 20-ikán hozott határozata (közölve *Oppenhoff* Rechtssprechung des preussischen Obertribunals XIV. köt. 53. l.).

előtt, hanem bíróságon kivül történt és büntetőjogi jelentőséggel különben sem birhat. [1]

Ugyanez áll szerintünk a lemondás tekintetében. És erre vonatkozólag az előbb mondottakhoz csak azt tehetjük még hozzá, hogy az indítványozási jogról való *lemondásnak* tulajdonképen semmi értelme nem volna. A vádlott előtt kijelentett lemondás egyrészt az egyezkedés fogalma alá esik és e tekintetben a most mondottak illenek rá, de másrészt nem is birna semmi jogi jelentőséggel és érvénynyel, mert a bíróságon kivül tett hasonló nyilatkozatot a bíróság figyelembe se vehetné.

Ha pedig a *lemondási nyilatkozat* a bíróság előtt tétetnék, úgy két eset gondolható. Vagy az indítvány megtétele előtt tétetik a lemondás, vagy az után. Az előbbi esetben sem értelme, sem czélja; mert még indítvány sem létezett. — Alig kell kiemelnünk, hogy oly nyilatkozatot (az indítvány megtételét), a mely még meg sem történt, ellenkező

[1] Helyes e tekintetben a *kir. Curiának* 1883. márczius 6-ikán 1882. évi 14211. sz. a. hozott határozata, mely *megsemmisítette* mindkét alsó bíróság itéleteit, melyek a könnyű testi sértés vétségével vádlott tettes és a sértett közt létre jött kiegyezés következtében a bünvádi eljárást beszüntették. A Curia itélete a következő elvi jelentőségű kijelentést tartalmazza: «Sem az elsőbiróság a büntetendő cselekmény megállapítása mellett a vádlottnak a büntetés alól való felmentését, sem a kir. itélőtábla a fennebb érintett egyezség alapján a büntető-törvénykönyv 312. §-ában körülirt indítványozási jog elejtését kimondani jogosítva nem volt; mert magánvádló indítványát a bünvádi eljárás során a büntető-törvénykönyv 116. §-ához képest *vissza nem vonta* és ekképen, ha a vádlott ellen a büntetendő cselekmény elkövetése befejeztetett, ez nemcsak bűnösnek kimondandó, hanem a büntető-törvénykönyvben megállapított büntetésre is itélendő volt; *a fennebb érintett egyezség pedig csak magánjogi természetű következményeket vonhat maga után, azonban bűnvádi tekintetben oly joghatálylyal, melyet annak az alsóbb bíróságok tulajdonítottak, egyáltalában nem bír*». (L. Büntetőjog Tára VI. köt. 73—74. l.)

nyilatkozattal hatályon kivül helyezni nem lehet és így valóban a legcsekélyebb ok és szükség sem forogna fenn a lemondás kijelentésére. Nem volna ez szükséges még azon — bizonyára ritka, — esetben sem, ha a bűnvádi eljárás *tévedés folytán hivatalból indíttatott meg*, holott a büntetendő cselekmény csak a sértett indítványára üldözhető. Emez elkövetett tévedés ellen a kisegitő eszköznek sokkal egyszerűbb módja az, hogy a vádlott vagy védője a bíróságot figyelmezteti arra, hogy a büntetendő cselekmény csak a sértett fél indítványára büntetendő cselekményt képez, ily indítvány pedig nem tétetett. E figyelmeztetésnek és e körülmény bírósági megállapításának okvetlenül az lesz a következménye, hogy a bűnvádi eljárás azonnal (és pedig, addig is, mig a három havi határidő le nem jár) beszüntettetik és ezen czél eléréséhez a lemondási nyilatkozatra semmi szükség nincs.

Hogy pedig a lemondási nyilatkozatnak hatálya sem lenne, az kitünik onnan, hogy a sértett fél ennek daczára bármikor megtehetné indítványát, mert a törvény e lemondási nyilatkozatról sehol nem rendelkezik, sőt azt nem is ismeri [1] és így sehol sem mondja ki azt, hogy a lemondás folytán a sértett indítványozási jogát elveszítené.

[1] Igaz ugyan, hogy törvényünk 114. §-a azt mondja, hogy «ha az ugyanazon bűntettre vagy vétségre vonatkozólag az indítványozás joga több magánszemélyt illet: az egyiknek mulasztása vagy «*elállása*» (?) a többiek jogát nem szünteti meg», az «*elállás*» nem precis és bizonytalan kifejezése alatt azonban szerintünk nem érthető más, mint az indítvány visszavonásának kijelentése és «az elállás» lemondást annál kevésbbé jelenthet, mert ez utóbbit a törvény kifejezetten sehol sem engedi meg. Nem tekinti hatályosnak a lemondást a német bírósági gyakorlat sem. L. a *Reichsgericht*-nek 1881. január 13-ikán 3377/80. sz. a. hozott határozatát (Entscheidungen, III. köt. 221—222. l.).

Ha pedig az indítvány már megtétetett *és annak visszavonása* helyett a sértett fél az indítványozási jogról való lemondását jelenti ki, úgy e kijelentése az indítvány visszavonása gyanánt nem volna figyelembe vehető és így egészen *hatálytalan* lenne. —

Még csak egy esetről kell megemlékeznünk t. i. arról, ha a sértett fél és a tettes között *az indítvány megtétele után kibékülés jött létre.* Vegyük pl. azt az esetet, hogy az atya halálos ágyán megbocsátott bűnös fiának, ki ellene lopást, vagy csalást követett el. A kibékülés ténye kétségtelenül igazolva van és a vádlott, ennek alapján azon kérelmet terjeszti a bíróság elé, hogy az eljárás ez okból szüntettessék be.

Mi azt hiszszük, hogy a kérelemnek nem lehet helyt adni. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények nem képeznek pusztán magán jellegű büntetendő cselekményeket, melyeket a sértett bármily okból elengedhetne, melyeknél a cselekmény bűnös voltát a sértett és a tettes kibékülése elenyésztethetné. Sőt ellenkezőleg mindezen büntetendő cselekmények egyúttal a jogrendet érzékenyen sértik és ezen jogsértést megszüntetni a sértett félnek nem áll jogában. Az állam csak azt engedi meg a sértettnek, hogy bizonyos esetekben saját érdekében megakadályozhassa a bűnvádi eljárás folyamatba tételét, részint az indítvány megtételének mellőzése, részint az indítvány visszavonása által. Ez utóbbi, az indítvány visszavonása oly szigorú formákhoz van kötve, hogy azt semmi más konkludens cselekménynyel pótolni nem lehet.

Ellenben mi sem áll útjában annak, hogy a sértett fél tett indítványát a bíróságon kivül vissza-

vonhassa és ez utóbbi határozatáról a bíróságot értesítse. Ez a nyilatkozat kétségtelenül érvényes lesz. Azonban a puszta kibékülés vagy megbocsátás szerintünk az indítvány visszavonásának hatályával egyáltalában nem bir és annál kevésbé jöhet visszavonás gyanánt figyelembe, mert csupán szinlelt is lehet és mert ebből a sértettnek a bűnvádi eljárás beszüntetésére irányuló szándéka magában véve nem vélelmezhető.

V. FEJEZET.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények egyenként.

Büntetőtörvényünk valamint a sértett fél indítványára büntetendő cselekményekre vonatkozó általános intézkedései tekintetében, úgy az általa e csoportba sorolt büntetendő cselekmények megválasztására nézve is nagyobbára *a német birodalmi büntető-törvénykönyvet követte*, és pedig követte ezt *a revisio előtti* alakjában, tehát azon alakban, melyet az az 1871-ki első szövegezéskor nyert.

Ennek következtében törvényünk — és ez az ide vonatkozó intézkedéseknek legnagyobb hibája, — egyáltalában nem tesz különbséget a *sértett fél indítványára büntetendő cselekmények* (Antragsdelikte) és *a magánvádra üldözendő vétségek* (Privatanklagedelicte) közt és igy a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé sorol számos oly apróbb jogsértést is, melyeknél a sértett fél kiméletének szempontja épen nem irányadó, sőt nehány olyant, melyeknél a bűnvádi eljárás megindításának a sértett fél akaratától való függővé tétele még azáltal sem indokolt, mintha ezeknél a jogsértés csak csekélyebb jellegű és oly természetű volna, hogy ha a sértett annak megbüntetését nem kivánja, az állam minden hátrány

nélkül mellőzhetné azoknak büntető úton való üldözését.

Alább egyenként terjeszkedvén ki azon büntetendő cselekményekre, melyeket részünkről *de lege ferenda* ezen csoportból kihagyandóknak tartanánk, itt csak azon felosztást kell még megemlítenünk, melynek alapján a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket két nagy részre elkülöníteni szokták.

Megkülönböztetnek ugyanis *absolute, minden esetben csupán a sértett fél indítványára büntetendő cselekményeket, és relative, csak egyes kivételes esetekben a sértett fél kívánatára üldözendőket,* mely utóbbiaknál a tettes és a büntetendő cselekmény által sértett egyén közt fennálló rokonsági, szolgálati vagy fizetési, végre közös háztartási viszony indoka annak, hogy a bűnvádi eljárás a sértett fél indítványától tétetik függővé.[1] Különösen ide tartoznak a család körében és a közös háztartásban élők közt elkövetett vagyon elleni büntetendő cselekmények.

Ezenkivül különböztetést lehet még tenni a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közt azon az alapon, hogy egyeseknél a sértett fél indítványa a bűnvádi eljárás folyamatba tételéhez *feltétlenül* megkivántatik, másoknál ellenben a bűnvádi üldözés *csak bizonyos különös körülmények közt* (pl. a büntetendő cselekmény enyhébb válfajánál) van a sértett fél indítványától függővé téve.[2]

E megkülönböztetéseknek azonban az egyes büntetendő cselekmények tekintetében valami kiválóbb jelentőségük nincs, és így azokat részünkről az egyen-

[1] L. *Dochow* id. ért. a *Holtzendorff*-féle Handbuch IV. köt. 253. l.
[2] L. ez eseteket összeállítva *dr. Kautz Gusztáv* id. m. 343—346. l.

kénti tárgyalásnál nem is veszszük figyelembe, hanem a. legalis sorrendben sorolva fel az ide tartozó büntetendő cselekményeket, teszszük azokat vizsgálat tárgyává.

Előbb azonban meg kell még jegyeznünk, hogy tételes törvényünk értelmében hazai büntetőbiróságainknak a sértett fél indítványát nemcsak a büntető törvénykönyvünk által felsorolt, hanem más esetekben is kötelességük lesz figyelembe venni.

Büntető törvénykönyvünk 16. §-a ugyanis határozottan azt rendeli, hogy «a jelen törvénynek azon rendeletei, melyek szerint az abban meghatározott bizonyos bűntettek és vétségek miatt az eljárás csak a sértett fél indítványára kezdhető meg, akkor is alkalmazandók: ha azok akár magyar honos, akár külföldi által *külföldön* követtettek el, vagy ha *a külföldön elkövetett cselekmény az elkövetés helyén fennálló törvények szerint csak a sértett fél indítványára üldözhető*».

Törvényhozásunk ez intézkedés felállításánál kétségtelenül a büntetőtörvény 2. és 8. §-aiból [1] vonta le azon következtetést, hogy hasonló esetekben azon törvény alkalmazandó, a mely a tettesre nézve kedvezőbb; enyhébb törvénynek pedig törvényhozásunk azt látszik tekinteni, mely a bűnvádi üldözéshez a sértett fél indítványát kivánja meg.

Fennebb már részletesen kifejtettük, miért nem tartjuk helyesnek ezt a felfogást. Szerintünk a sértett

[1] E szakaszok a következőleg hangzanak: «2. §. Ha a cselekmény elkövetésétől az itélet hozásáig terjedő időközben egymástól különböző törvények, gyakorlat vagy szabályok léptek hatályba: ezek közül a legenyhébb intézkedés alkalmazandó. — 8. §. A jelen törvény szerint büntetendő azon magyar honos: a ki az ebben meghatározott valamely bűntettet vagy vétséget a külföldön követ el».

fél indítványára büntetendő cselekményeknél épen azért, mert ezen intézmény kizárólag a *sértett fél* érdekében állíttatott fel, a *tettes* érdekét, a tettes számára kedvezőbb törvényt figyelembe venni nem lehet. De másrészt az «enyhébb törvény», kifejezés kétségtelenül azon törvényt jelenti, a mely a *büntetés* tekintetében enyhébb.

De törvényünk fentebbi intézkedése még más okból sem helyeselhető, és pedig azért nem, mert a gyakorlatban nagy nehézségekre ad alkalmat. Emez intézkedés folytán a bíróságoknak mindig azt kell vizsgálni: képez-e a kérdéses cselekmény a hazai vagy a külföldi törvény szerint a sértett fél indítványára büntetendő cselekményt. Ha igen, úgy az eljárás nem kezdhető meg mindaddig, mig az indítvány meg nem tétetett. De ezen intézkedésből folyik egyúttal ama következmény is, hogy ha valamely magyar honos *ellen* a külföldön büntetendő cselekmény követtetett el, a sértett félnek saját érdekében mindig utána kell nézni annak, hogy azon büntetendő cselekmény üldözéséhez a *külföldi törvény* nem kivánja-e meg a *sértett fél* indítványát. Már pedig részünkről kétségtelennek tartjuk, hogy a sértett féltől egyáltalában nem lehet kivánni azt, hogy ő a büntetendő cselekményt elkövetőnek *nemzetiségét* tudakolja és aztán mindjárt siessen minden egyes esetben meggyőződést szerezni a felől, vajjon a külföldi büntető törvénykönyv nem kivánja-e meg az illető büntetendő cselekmény büntethetőségéhez a sértett indítványát. Ez oly feladatot ró a sértettre, melyre ő nem képes, de melyet tőle megkivánni egyúttal méltánytalanság is. — A bíróság pedig csak az itélet hozatalánál, az

alkalmazandó büntetés ismerete után állapíthatja meg azt, hogy melyik törvény enyhébb. A külföldi törvény enyhébb vagy súlyosabb volta tekintetében a bünvádi eljárás ezen előfeltételének: a sértett fél indítványa fenforgásának vagy hiányának befolyást tulajdonítani nem lehet. A fentebbi törvényes intézkedés folytán azonban kétségtelen az is, hogy ha a sértett fél indítványára büntetendő cselekményt elkövetett külföldinek hazai törvénye az illető büntetendő cselekményt hivatalból üldözendőnek jelenti is ki, ő nálunk mégis csak indítvány folytán üldözhető. Vegyük például azt az esetet, hogy franczia követ el Magyarországon valamely *vagyonrongálást*, úgy ő is csak az indítvány folytán lesz üldözhető, habár a Code Pénal a vagyonrongálást egyáltalában nem sorolja a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé. Valamint ha magyar honos *külföldön* követ el oly büntetendő cselekményt, mely hazai törvényünk szerint csak a sértett fél indítványára, külföldön ellenben hivatalból üldözendő, úgy az illető csak indítvány folytán lesz üldözhető.

Részünkről ezen intézkedések egyikét sem helyeselhetjük, hanem e kérdésben szerintünk egyedül az *elkövetési hely törvényének kellene irányadóul* vétetnie, mert különben a külföldön elkövetett hasonló büntetendő cselekmények megbüntetése majdnem lehetetlenné tétetik, a mennyiben a sértett magyar honos nem ismeri a külföldi törvény ide vágó intézkedéseit, nem teszi meg három hó alatt az indítványt és így indítványozási joga megszünik. De különben is képtelenségnek tartjuk, hogy *külföldi törvény, melynek Magyarországon érvénye sincs, indítványozási jogot adjon*

a magyar honosnak, ki azon törvény létezéséről nem is tud, kire nézve azon törvény egyáltalában nem kötelező.

A mi a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé sorolt egyes büntetendő cselekményekre vonatkozó *általános elveket* illeti, e tekintetben meg kell jegyeznünk, hogy miután mindig a hivatalból való üldözés képezi a szabályt és evvel szemben a bünvádi eljárás megindításának a sértett fél akaratától való függővé tétele csupán kivétel: *ennélfogva a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé csak azok sorolhatók, a melyeknél e feltételt a törvény kifejezetten megkivánja,* tehát ha egy fejezetben több büntetendő cselekmény foglaltatik, ezek közül csak azok, melyeknél a hivatalból való üldözés mellőzése világosan ki van téve; épen úgy, ha egy szakaszban valamely büntetendő cselekménynek több alfaja szabályoztatik, ezek közől csak az, mely a sértett fél indítványát megkivánó záradéknak *közvetlenül előtte* áll.

Ugyanezen okból *nem szükséges* a sértett fél *indítványa* az eljárás folyamatba tételéhez *akkor sem, ha valamely hivatalból üldözött büntett correctionalisatio folytán oly vétséggé alakíttatik át, mely rendszerint csak a sértett fél indítványa folytán üldözhető.* Pl. a magánlak megsértésének a büntető törvénykönyv 330. és 331. §§-aiban körülirt büntettei hivatalból üldözendők akkor is, ha azok a büntető-törvénykönyv 92. §-ának alkalmazása mellett fogházzal büntettetnek, és igy in concreto vétségekké alakíttatnak át. Ekkor tényleg csak a büntetés változik, a büntetendő cselekménynek eredeti jellege azonban, mely épen a hivatalból való üldözést indokolja, érintetlenül marad.

Alig kell kiemelnünk, hogy valamely büntetendő

cselekménynek a sértett fél indítványára üldözhetők közé való sorolására sem a közvetlenül sértett félnek, sem a tettesnek *tévedése* okul nem szolgálhat. Ha tehát valamely hivatalból üldözendő cselekménynél a sértett fél (azt hivén, hogy a bűnvádi eljárás megindítása az ő akaratától van függővé téve), indítványt tett, vagy azt visszavonta, ezen nyilatkozatai tökéletesen *hatálytalanok* lesznek.

A) Ama büntetendő cselekmények, melyeknél büntető-törvényünk a sértett fél indítványát kívánja meg a bűnvádi eljárás folyamatba tételéhez, egyenkint a következők:

1. *A hamis vád* akkor, ha ennek folytán a hamisan vádolt egyén ellen a büntető eljárás nem indíttatott meg. (229. §§.)

Ez az intézkedés, melyet egyáltalában nem helyeselhetünk, a képviselőház igazságügyi bizottságától ered.[1] A bizottság ugyanis — mint jelentése mondja — «méltányolván a hamis vádból eredt következmények és hátrányok különbségét, hogy annak folytán a vádlott ellen a büntető eljárás meg lett-e indítva vagy nem, az eljárásnak hivatalból csak az előbbi esetben adott helyt».

Oly indokot, mely ez intézkedést szükségessé vagy csak czélszerűvé is tenné, a bizottság egyáltalában nem hozott fel. Részünkről abban a nézetben vagyunk, hogy *nem is lett volna képes* felhozni.

[1] L. *Löw* «Anyaggyűjtemény» II. köt. 382—383. l. Ehhez képest a 229. §-t, mint újat, a bizottság vette fel és az változatlanúl átment a törvénybe is. A miniszteri javaslat e helyett azt az intézkedést tartalmazta (218. §.), hogy «a hamis vád miatti eljárásnak csak akkor van helye, ha az ennek alapját képező feljelentés folytán az eljárás már megindíttatott». A bizottság ez intézkedést elejtette, mert e büntetendő cselekményt már a hamis feladás tényével bevégzettnek tekintette.

Megengedjük ugyan, hogy annak, vajjon a hamis feljelentés folytán a bünvádi eljárás valaki ellen folyamatba tétetett-e vagy nem, a büntetés kiszabása tekintetében jelentékeny befolyás tulajdonítható: de e büntetendő cselekményt részünkről mindig *feltétlenül hivatalból üldözendőnek* tartjuk.

Kétségtelen ugyanis, hogy a hamis vád nem a magánegyén ellen intézett becsületsértés jellegével bir, hanem ép úgy, mint a hamis tanuskodás vagy a hamis eskü, egyenesen az összeség, az állam érdekei ellen van irányozva.[1] E büntetendő cselekménynél egyrészt az egyesnek semmi érdeke sincs abban, hogy egy oly alaptalan feljelentést, mely miatt ellene a bünvádi eljárás meg sem indíttatott, titkolni akarjon; másrészt a büntetendő cselekmény nem tekinthető oly csekélyebb jellegü jogsértésnek, mely csak az egyes ellen volna irányozva. De a bünvádi eljárás megindításának a sértett fél indítványától való függővé tétele e büntetendő cselekménynél már azért is veszélyes, mert a valaki ellen tett hamis vád a sértettnek sokszor nem is jutván tudomására, ő nem tehet indítványt és így a hamis vádló büntetlenül marad. És a tettes büntetlenül hagyása ezen esetekben annál inkább veszélyes, mert tulajdonképen a leggonoszabb feljelentések azok, melyeknél a vád oly alaptalan, hogy még bünvádi eljárás megindítására sem szolgálhat alapul.

Mindezen okokból a hamis vádat a sértett fél

[1] V. ö. *Carrara* Programma del corso di diritto criminale. Parte speciale vol. V. 2610. és köv. §§. *Chauveau et Hélie* Théorie du Code Pénal 3097. és köv. §§. *Dochow* Falsche Anschuldigung czimü értekezése a *Holtzendorff*-féle Handbuch III. köt. 254—255. l.

indítványára büntetendő cselekmények közől okvetlenül kihagyandónak tartanánk.

A 229. §. azon kevés szakasz közé tartozik, melyben az *indítványozásra jogosított* világosan ki van jelölve. A §. ugyanis kimondja, hogy a «*hamisan vádlott*» tehet indítványt.

Az indítvány visszavonása e büntetendő cselekménynél *meg van engedve.*

Mivel e büntetendő cselekménynek hivatalból vagy csak a sértett fél indítványára üldözendő minősége tekintetében az a körülmény dönt, hogy a hamis vád folytán a vádlott ellen a büntető eljárás megindíttatott-e vagy sem; ennélfogva kiváló fontos kérdést képez az, hogy a bűnvádi eljárás mikor tekinthető egy bizonyos személy ellen *megindítottnak.* [1]

E kérdésre nézve kétségtelen, hogy a bűnvádi eljárásnak valaki ellen való folyamatba tételéről csak *a vizsgálat elrendelése*, tehát az előnyomozat befejezte után szólhatunk, illetőleg azon esetekben, midőn a vizsgálat mellőztetik, csak akkor, midőn a bűnvádi eljárás már egy határozott személy ellen irányul. Mindaddig, míg a tettes ellen gyanuokok gyüjtetnek vagy épen maga a tettes lesz kutatva, vagy a nyomozás csak általánosságban mozog, a bűnvádi eljárás a hamisan vádlott ellen megindítottnak nem tekinthető és így mindezen esetekben e büntetendő cselekményt csak a sértett fél indítványa folytán lehet üldözni.

2. *Az erőszakos nemi közösülés* (232. §.);

3. *szemérem elleni erőszak*; (233. §.), és

[1] L. erre nézve *dr. Illés Károly* «A magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata» II. köt. 198. l.

4. *a megfertőztetés (236. §.) bűntettei* büntető törvényünk 238. §-a értelmében *rendszerint* csak a sértett fél indítványa folytán üldözhetők.

Az indok, mely a törvényhozást eme büntetendő cselekmények üldözésének a sértett fél akaratától való függővé tételére birta, oly világos, hogy az bővebb részletezést nem is igényel. Kétségtelenül, hogy ezen esetekben a törvényhozásnak *a sértett fél kiméletének szempontját* kell figyelembe vennie és iparkodnia kell arra, hogy a büntetendő cselekmény áldozatán ejtett jogsértést a bűnvádi üldözés által még nagyobb mértékben ne növelje. Kétségtelen, hogy ha vannak büntetendő cselekmények, melyek nem hivatalból, hanem csupán a sértett fél indítványa folytán üldözhetők, úgy a fennebbi három büntetendő cselekmény bizonyára ezek közé tartozik. Azon káros hatások, melyek a büntetendő cselekménynek nyilvánosságra hozatalából az áldozatul esett nőre származhatnak; ama körülmény, hogy e büntetendő cselekményeknek köztudomásra jutása, azoknak nyilvános tárgyalása, az avval járó kihallgatások, vizsgálatok, a szerencsétlen *sértett nőnek szemérmét és családjának érdekeit* a legnagyobb mérvben sérthetik, szerencsétlenségének hatását rendkivül fokozhatják, — mindez teljesen indokolttá teszi azt, hogy ha a felvilágosodott törvényhozás nem mellőzi ezen tekintetek figyelembevételét, mivel a sértett nőnek kétségbeesését a végletekig fokozni nem akarja. [1]

[1] Találó példát nyujt erre azon *Schwarze* által felhozott eset, midőn egy nő, a ki ellen elkövetett hasonló büntetendő cselekmény miatt az akkori szász törvény szerint a bűnvádi eljárás hivatalból tétetett folyamatba, kétségbeesésében a hullámokban kereste és lelte halálát.

Régóta el is fogadták ezen szempontot a törvényhozások és egyáltalában nem helyeselhetjük azt az indítványt, mely az erőszakos nemi közösülésnek *hivatalból való üldözése mellett* foglal állást, és melyet a német törvényhozás a büntető-törvénykönyv revisiója alkalmával érvényre emelt.

E felfogás mellett azt szokták felhozni, hogy hasonló súlyos büntetendő cselekményeknek csupán a sértett fél indítványa folytán való üldözése esetén tág kaput nyit a törvényhozás a zsarolásnak és egyéb visszaéléseknek, úgy hogy azon egyének, kik elegendő vagyonnal birnak, szabadon és büntetlenül követhetik el ezen büntetendő cselekményt, a mennyiben a sértett féltől valósággal megvásárolják az indítványozási jogot. [1]

Nem akarjuk tagadni, hogy ily visszaélések csakugyan fordultak elő, s hogy azok az igazságszolgáltatás érdekeit a legmélyebben sértik. De azt hiszszük, e bajon nem a fennebbi büntetendő cselekményeknek a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közől való kivétele, hanem oly intézkedések által lehetne segíteni, melyek az indítványozási joggal elkövetett visszaéléseket (különösena zsarolást) bűnvádi úton megtorlandóknak jelentenék ki.

Tagadhatlan azonban, hogy lehetnek esetek, midőn a fennebb említett három büntetendő cselekménynek

[1] Örömmel ismerjük el, hogy hazai iróink sem ezen okból, sem azért nem kivánták ezen büntetendő cselekményeknek a sértett fél indítványára üldözendők közől való kivételét, mert bizonyos esetekben (pl. a sértett fél halála esetén) a tettes büntetlenül hagyása a közvéleményben jelentékeny felháborodást okoz. A sértett fél kiméletének szempontja az ide vonatkozó értekezésekben, különösen *Jancsó*, *Werner* és *Heil* czikkeiben kellő figyelembevételt talált.

hivatalból való üldözése az igazságszolgáltatás feltétlen követelménye gyanánt jelentkezik és így indokolt lesz.

Ezen szempontnak hódol büntető-törvényünk is akkor, midőn 239. §-ában egyes esetekben a fennebbi cselekményeket a sértett fél indítványa nélkül is üldözendőnek jelenti ki.

Ezen eset áll elő: *a*) ha a tettes ellen *a fennebbi három bűntettel az elkövetés idejére és helyére nézve összefüggő és hivatalból üldözendő más bűntett is forog fenn.*[1] Kétségtelen, hogy a törvényhozásnak ekkor csak két eljárás közt lehet választania, vagy hivatalból üldözi mindkét büntetendő cselekményt, vagy mindkettőnek, tehát a más esetekben csak a sértett fél indítványára büntetendőnek üldözését is, a sértett fél indítványától teszi függővé. De azon eljárás, melynélfogva az állam az erőszakos nemi közösüléssel együtt elkövetett valamely hivatalból üldözendő cselekményt hivatalból üldözne, ellenben magát az erőszakos nemi közösülést, (ha a miatt a sértett fél indítványt nem tett) figyelmen kivül hagyná, ez az eljárás nem szolgálna egyébre, mint arra, hogy az állam a tettest igazságtalanul és minden indok nélkül kedvezményezné, a nélkül, hogy a sértett fél kiméletének szempontját kellőleg érvényre juttatná. Szóval ez úton az állam kétségtelenül czélját tévesztené, miután lehetetlen, hogy a hivatalból üldözendő cselekmény miatt indított vizsgálat és tárgyalás folyamán a tettes által ugyan-

[1] Közömbös ezen intézkedés tekintetében az, vajjon a hivatalból üldözendő cselekmény a sértett fél indítványára büntetendővel anyagi vagy alaki halmazatban van-e? Az eljárás mindkét esetben mindkettő miatt folyamatba lesz teendő. V. ö. *Illés* id. m. 219—220. l.

azon időben és helyen elkövetett és csak a sértett fél indítványára üldözendő másik büntetendő cselekmény is köztudomásra ne jusson.

Az pedig, hogy az állam ez esetben mindkét büntetendő cselekményt csak a sértett fél indítványára üldözze, azért nem helyeselhető, sőt veszélyes kisegítő eszköz, mert az ily módon, egyébként hivatalból üldözendő, igen súlyos büntetendő cselekmények is teljesen büntetlenül maradnának. Csekélyebb jogsértések miatt pedig a sértett fél kiméletének szempontja csorbítva nem lesz, mert a 239. §. 1. pontja szerint bűnvádi eljárás csak akkor lesz folyamatba tehető, ha a tettes ellen hivatalból üldözendő más *bűntett* is fennforog. A hivatalból üldözendő *vétség* erre nem szolgálhat alapul.

b) De hivatalból üldözendő a fennebb említett három büntetendő cselekmény akkor is, ha azok valamelyike *a megsértettnek halálát okozta.* Ez esetben magának a sértett félnek kímélete már nem lehet irányadó, a szintén fontos családi tekintetekkel szemben pedig figyelembe veendő azon parancsoló tekintet, hogy a kettős jogsértést képező cselekmény, melynek egy emberélet is áldozatul esett, teljesen büntetlenül ne hagyassék.

A hivatalból való üldözés további eseteit képezik: *c)* ha e büntetendő cselekmények *felmenő vagy lemenő ágbeli rokonon vagy testvéren követtettek el* (235. §. 1. bekezdés.) Az előbbi esetben a vérfertőztetés, — mely az erőszakos nemi közösülés, illetőleg megfertőztetéssel vagy szemérem elleni erőszakkal alaki halmazatban van, — úgy is hivatalból üldözendő, tehát ez az eset már a 239. §. első pontja értelmében hivatalból ül-

dözendő lenne. De ezenkivül a jogsértés kiváló aljassága és nagysága szintén megkövetelik azt, hogy a cselekmény emez esetekben mindenkor hivatalból üldöztessék, mert annak büntetlenül hagyása könnyen közfelháborodást idézhetne elő.[1]

d) Hivatalból üldözendők a fennebbi büntetendő cselekmények akkor is, *ha azok a tettes gyámságára, gondnokságára, tanítására, nevelésére, felügyeletére, gyógykezelésére vagy gondviselésére bizott személyen követtettek el.*

A hivatalból üldözést ez esetben is a büntetendő cselekmény kiváló súlyossága indokolja. A hivatalból való üldözés külön kiemelése itt részben feleslegesnek tüntethető fel azért, mert az már a büntető-törvénykönyv 113. §. *utolsó* bekezdésének általános intézkedéséből következik.[2] Minthogy azonban a sértett tanítója, nevelője, gondviselője stb. mégis nehezen volna a 113. §-ban említett «törvényes képviselő vagy gondnok» fogalma alá vonható, törvényünk e specialis intézkedését még sem tarthatjuk feleslegesnek.

Az *indítványozásra jogosítottat* a fennebbi három büntetendő cselekménynél törvényünk külön nem jelöli meg. Kétségtelen, hogy az erőszakos nemi közösülésnél és a szemérem elleni erőszaknál rendszerint a *sértett nő* lesz jogosítva az indítvány megtételére, ellenben a megfertőztetésnél maga a sértett nő soha sem tehet indítványt, miután e büntetendő cselekmény 16. életévét betöltött leányon el nem követ-

[1] V. ö. *Löw*, Anyaggyűjtemény, II. köt. 395. l.

[2] E bekezdés szerint ugyanis: «ha a sértett fél ellen ennek törvényes képviselője vagy gondnoka követte el a büntettet vagy vétséget: a bünvádi eljárás hivatalból indítandó meg».

hető, az indítványozási jog pedig csak a 16. életév betöltése *után* illeti meg a sértettet.

A megtett indítvány a fennebbi három büntetendő cselekménynél a 238. §. határozott intézkedése folytán *nem vonható vissza*. Ez intézkedést teljesen indokolja ama körülmény, hogy hasonló súlyos büntetéssel sujtott cselekménynél tett indítvány visszavonására adott felhatalmazás könnyen üzérkedésre, zsarolásra és más visszaélésekre szolgáltatna alkalmat.[1]

Egyebekben és különösen a nagy-kőrösi eset kapcsán nálunk is sokat vitatott *átruházhatóság* kérdésére nézve utalunk az előbbi fejezetben mondottakra.

5. *A testvérek közötti nemi közösülés és az ugyanezek közötti természet elleni fajtalanság* (244. §.) kivéve ez utóbbi alól a testvérek között *erőszakkal elkövetett* természet elleni fajtalanságot (242. §.), mely utóbbi hivatalból üldözendő (244. §. 3. bekezdése).[2]

[1] V. ö. miniszteri indokolást *Löw* Anyaggyüjtemény II. köt. 393. l.

[2] Meg kell jegyeznünk, hogy a miniszteri javaslat épen ezen §-nál jelentékeny változást szenvedett, minek folytán törvényünkben itt egy szövegezési hiba csuszott be. A (244. a miniszteri javaslat szerint) 231. §. ugyanis a következőleg hangzott: «A testvérek közötti nemi közösülés szintén vérfertőztetés büntette és két évig terjedhető börtönnel büntetendő. A bünvádi eljárásnak azonban csak a szülő vagy gondnok indítványára van helye. Ezen intézkedés a testvérek közötti természet elleni fajtalanságra (229. a törvény szerint 242. §.) is kiterjed. Az indítvány nem vonható vissza».

A képviselőház igazságügyi bizottsága azonban olykép szövegezte a §-t, hogy abból jelenleg nem tünik ki világosan és határozottan az, hogy az indítvány a testvérek közötti *természet elleni fajtalanság* esetében is megkivántatik-e. Csupán a §. végbekezdése, mely a testvérek közt *erőszakkal* elkövetett természet elleni fajtalanságot *hivatalból* üldözendőnek mondja ki, enged következtetni arra, hogy ha e fajtalanság *erőszak nélkül* követtetett el, az *csak indítvány folytán*, és pedig miután ezen büntetendő cselekménynél indítványozásra jogosítottak gyanánt általában a szülő és a gondnok vannak megjelölve, csupán a most említett személyek indítványa folytán üldözhető.

Azon indokot, mely a törvényhozást ezen büntetendő cselekménynél arra indította, hogy a hivatalból való üldözés elve alól kivételt tegyen, az indokolás egyáltalában nem említi fel. Kétségtelen azonban, hogy a bűnös testvérek *családja iránti kímélet* szempontja vezette rá a törvényhozást e kivétel felállítására.[1] S e szempontból a törvény ellen nincs is semmi kifogásunk. De határozottan helytelenítenünk kell azt a megszorítást, melyet a törvény ezen büntetendő cselekménynél az indítványozásra jogosított személyek megjelölése tekintetében tett.

A 244. §. második bekezdése értelmében ugyanis a bűnvádi eljárásnak a fennebb említett büntetendő cselekményeknél csak a *szülő vagy gondnok* indítványára van helye. Ezen intézkedésből világos, hogy oly esetben, midőn ezen büntetendő cselekményt sem szülői hatalom, sem gondnokság alatt nem álló önjogú egyének követték el, az *egyáltalában nem lesz büntethető*, és ha a tettesek közfelháborodást keltve, állandóan üznék is ez aljas büntetendő cselekmény elkövetését, az állam hatóságainak még sem volna joguk a közbelépésre.[2]

Ezen intézkedés tehát kétségtelenül egyike lesz azoknak, melyek törvényünk revisiója alkalmával jelentékeny változtatást igényelnek. Részünkről e változást

[1] Ezt kijelenti a képviselőház igazságügyi bizottságának jelentése is. L. *Löw* Anyaggyűjtemény, II. köt. 400. l.

[1] Törvényünk e jelentékeny hiányára először *Barna Ignácz* mutatott rá a «Jogtudományi Közlöny» 1881. évfolyamának 439—440. l. «Mikor nem büntethető a vérfertőztetés» czim alatt.

Vele szemben *dr. Sik Sándor* (Ugyanott 1882. évf. 7—8. l.) azt vitatta, hogy hasonló esetben «kriminális ügygondnok» (curator ad hoc) volna rendelendő, ki feljogosíttatnék az indítvány megtételére. Ezen nézettel azonban részünkről annál kevésbé érthetünk egyet, mert tör-

oly irányban óhajtanók megtétetni, hogy e §. harmadik bekezdéséhez toldalék gyanánt hozzácsatolandó volna az «ha e büntetendő cselekményt szülői hatalom, gyámság vagy gondnokság alatt nem álló egyének követték el, a bünvádi eljárás *hivatalból* indítandó meg».

A hivatalból való üldözés elrendelését indokolja ez esetben egyrészt az, hogy tulajdonképeni értelemben vett «sértett félről» ezen büntetendő cselekménynél nem lehet szó, a mennyiben a testvérek épen tettestársak a büntetendő cselekmény elkövetésében: másrészt hogy a távolabbi rokonok, habár a büntetendő cselekmény elkövetése az ő érdekeiket is sértheti, még sincsenek oly közelről érintve, hogy ezen a közszemérmet és az erkölcsiséget a legnagyobb mérvben sértő büntetendő cselekményt az ő érdekükben szükséges volna büntetlenül hagyni.

Némileg ellenmond a törvény önmagának akkor is, midőn a testvérek között elkövetett *erőszakos nemi közösülést* csak a sértett fél indítványára üldözendőnek mondja ki, ellenben a testvérek között *erőszakkal elkövetett fajtalanságot* hivatalból üldözi azért, mert «a szabadság, emberi méltóság és közerkölcsiség oly kirivó megtámadásának megtorlása az igazság és közérdek feltétlen követelménye».[1]

vényünk az indítványozási jog tekintetében a külön gondnok kirendelésének lehetőségét egyáltalában nem ismeri.

Ki kell még emelnünk, hogy helytelen a törvény intézkedése annyiban is, a mennyiben a szülőt és a *gondnokot* (tehát nem a gyámot) jogosítja fel az indítványtételre, holott általános kifejezés gyanánt a *törvényes képviselő* lett volna teendő.

[1] Ez intézkedés a képviselőház igazságügyi bizottságától ered, l. annak jelentését *Löw* Anyaggyűjtemény II. köt. 400. l.

Az indítványt az eredeti miniszteri javaslat e büntetendő cselekménynél is *visszavonhatlannak* jelentette ki, ez intézkedést azonban a képviselőház igazságügyi bizottsága helyesen mellőzte, minthogy e helyütt «az indítványnak zsarolásra, üzérkedésre való felhasználásától tartani nem lehet». Ennélfogva úgy az indítvány visszavonása, mint a többi általános intézkedések tekintetében e büntetendő cselekménynél a rendes szabály alkalmazandó.

6. *A szemérem elleni bűntett*, melyet az követ el, a ki magát valamely nő férjének szinleli és a nőnek tévedését felhasználja, hogy azzal nemileg közösüljön. (245. §.)

Az indok, mely e büntetendő cselekményt a sértett fél indítványára üldözendők közé sorolja, ismét a *sértett fél kiméletének szempontja*, mely itt határozottan megköveteli a hivatalból való üldözés mellőzését. Az indítványra jogosított gyanánt a törvény kifejezetten *a sértett nőt és férjét* jelöli meg, ezek lévén leginkább képesek megitélni azt, hogy az elkövetett büntetendő cselekmény a nő érdekében is feltétlenül bünvádi megtorlást igényel-e, vagy evvel ellenkezőleg a nő érdeke az ellene elkövetett jogsértés nyilvánosságra hozatalának elkerülését parancsolja.

E büntetendő cselekmény különben *feltétlenül* és minden esetben csak indítvány folytán üldözhető.

Az indítvány *visszavonható* és egyébként sincsen semmi eltérés az indítványozási jogra vonatkozó általános szabályoktól.

7. *A házasságtörés* (246. §.)[1], mely azonban csak

[1] Az indítványozási jog elveit e büntetendő cselekmény tekintetében behatóan tárgyalják *Fuchs* id. m. 91—92. l. — *Reber* id. m. 204—206. és

azon előfeltétel alatt képez büntetendő cselekményt, ha a miatt a házasság felbontása, vagy az elválás jogerejű itélet által kimondatott.

Az indítvány megkivánásának indoka itt is *a sértett fél kimélete* és azon czél, hogy *a családi tekintetek, a család nyugalma és békéje ne zavartassanak meg* a hivatalból való beavatkozás által oly esetben, midőn a sértett házastárs később az ellene elkövetett jogsértést inkább megbocsátja, mintsem hogy gyalázatát nyilvánosságra hozza. És ebből a szempontból valóban alig van delictum, mely inkább volna a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé sorolható, mint épen a házasságtörés. A jogtörténeti fejlődés vázlatából láttuk, hogy e büntetendő cselekmény üldözése majdnem mindenütt s majdnem valamennyi büntető törvénykönyv szerint a sértett fél fellépésétől volt függővé téve. Az indok, mely a törvényhozást ez intézkedés megtételére birta: a szánalom és kimélet érzete a sértett iránt. A törvény nem akarta, hogy a sértett házastárs akarata ellenére ki legyen téve a tömeg gúnyjának, a mende-mondáknak, gyermekei törvényessége ne legyen mindenki által kétségbe vonható és e szerencsétlen gyermekek ne legyenek sujtva még azzal is, hogy bűnös szülőjük miatt pirulni kényteleníttessenek.

Helyesen cselekszik a törvény, midőn azt rendeli, hogyha a súlyosan megbántott férj kész bűnös házastársának talán csak pillanatnyi botlásából eredt ballépését, — habár bizonyára nehéz küzdelem árán, de

365—366. l. és *Schwarze* a *Holtzendorff*-féle Handbuch III. köt. 295—300. l., továbbá *Chauveau et Hélie* Théorie du Code Pénal, 5. kiad. IV. köt. 320—340. l. — *Carrara* Programma, különös rész. 3. kiad. 1911—1930. §§.

a javulás reményében — megbocsátani, ha ártatlan gyermekei érdekében rá szánja magát ez áldozatra és mindent feled: akkor a bíróságok ne legyenek feljogosítva arra, hogy a már létrejött kibékülést újra szétdúlják, a férj gyalázatát nyilvánosságra hozzák és gyermekei mellől fogházba hurczolják az anyát, kinek férje már megbocsátott.

Az állam egyúttal a saját érdekét is szolgálja akkor, midőn a házasságot, a családi életet, mely az államnak legfontosabb alapját képezi, nem dulja fel ott, hol annak fentartására még némi remény kínálkozik.

Ezért helyes a házasságtörés miatti bűnvádi eljárás megindítását arra az esetre korlátolni, ha a sértett fél azt maga kívánja.

De napjainkban, midőn a házasságtörés a legtöbb újabb büntető törvény szerint csak akkor büntetendő, ha *miatta* a házasság már felbontatott, kérdéses lehetne, hogy helyes-e a sértett fellépését a bűnvádi úton való üldözhetőséghez is megkívánni és nem-e lehetne kimondani, hogy ha a sértett fél a házasságtörés miatt válópert indít és ez alapon a házasság felbontatik, akkor a bűnvádi eljárás *hivatalból* indítandó meg? [1]

A korábbi törvények ugyanis a házasságtörés büntethetőségét nem tették függővé attól, hogy a házasság a miatt felbontassék. Igy a fennállott *szász* codex

[1] Ez intézkedést tartalmazza a *baseli* büntető-codex (88. §.).

A *hamburgi* büntető-törvénykönyv pedig nem is tekinti a házasságtörést büntetendő jogsértésnek, mert abból a felfogásból indul ki, hogy a házasság felbontása által a sértett házastárs érdeke (!) kielégítve és a jogsértés maga is megtorolva lett (?), ennélfogva a büntetés már felesleges és az indítvány megtétele többnyire azért történik, hogy a sértett bűnös házastársán bosszút álljon, a bosszuállást pedigaz állam nem mozdíthatja elő.

a házasság felbontása *nélkül* is büntetendőnek jelentette ki a házasságtörést, csakhogy a bűnvádi eljárás megindításához a sértett fél indítványát kivánta meg. Ez intézkedésnek az a hátránya van, hogy mivel a válóper megindításának joga szintén csak a sértett felet illette meg, ennek jogában állott az általa tett indítvány folytán bekövetkezett büntetés után is tovább folytatni a *házasságot*, a nélkül, hogy a megbüntetett házastárs ez ellen bármely kifogást tehetett volna. A sértett tehát kétszeresen megbosszulhatta magát. De ezenkivül van egy más oka is annak, hogy ez intézkedést részünkről egyáltalában nem helyeselhetjük. A törvényhozást ez intézkedésre a házasságnak fentartása iránti törekvés indította, mert azt remélték, hogy a sértett esetleg még a megbüntetés után is megbocsáthat nejének, és így a házasság fentartható lesz. E remény azonban tökéletesen alaptalan. Az a házasság, melynél az egyik házasfél már a házassági hűség megszegéséért épen házastársának indítványa folytán szabadságvesztés büntetéssel megbüntetve volt, az a házasság nem felelhet meg a jó házasság czéljának és követelményeinek. Nem is képzelhető, hogy a közbejött büntetés örökre válaszfalat ne húzott volna a házastársak közt. A történtek után már hiányoznia kell a kölcsönös szeretetnek, mert hogyan vonzódjék a házastárs ahhoz, ki őt fogházba

Ez utóbbi felfogást részünkről egyáltalában nem oszthatjuk. Egyrészt ugyanis kétségtelen, hogy e cselekmény nemcsak a sértett házastárs érdekében büntetendő, hanem azért is, mert az állam egyik alapintézményét és így a jogrendet is a legérzékenyebben sérti. De másrészt e felfogás mellett teljesen büntetlenül marad a bűnös nőnek, illetőleg férjnek *bűntársa*, kire nézve semmi esetre sem tekinthető megtorlásnak az, hogy bűntársának házassága felbontva lett.

juttatta. De hiányzik a kölcsönös becsülés és bizalom is és a házasság alig volna egyéb, mint két egymáshoz lánczolt egyénnek kényszerített együttélése.

Ennek daczára azonban *de lege ferenda* sem tartanók helyeselhetőnek azt, hogy a házasság felbontása esetére a házasságtörés mindig hivatalból üldöztessék; e helyett *törvényünk jelenlegi tételes intézkedését sokkal helyesebbnek tartjuk*, mert megtörténhetik, hogy a sértett, ha nem is akarja a bűnös házastárssal az életközösséget folytatni, viszont nem óhajtja azt sem, hogy az ő családi ügye, az ellene elkövetett jogsértés, a büntető bíróságok termeibe kerüljön, még inkább nyilvánosságra hozassék, a bűnvádi eljárás folyamán, mint tanu ő maga is kénytelen legyen gyalázatáról megszégyenítő vallomást tenni és gyermekeinek szülőjét a börtönbe juttatni. Szóval a házasság felbontása esetére is a sértettnek még mindig komoly érdeke lehet a bűnvádi eljárást mellőzni és ez okból e büntetendő cselekmény üldözését csakis a sértett indítványa folytán tartjuk elrendelendőnek.

Legfelebb azt óhajtanók, hogy a polgári bíróságok a házasságtörés bizonyítása körül nagyobb gonddal járjanak el és mikor azt bizonyítottnak látják, ne vonakodjanak attól, hogy a házasság felbontását *ez okból* kimondják.

Házasságtörés esetén az indítvány megtételére törvényünk «*a sértett házastársnak*» ad jogot. E kijelentés azonban nem egészen találó, mert tulajdonkép megszorítva kell magyarázni. Az indítványozásra ugyanis csak azon sértett házastárs van jogosítva, *kinek házassága épen ezen házasságtörés miatt felbontatott.*

A törvény ugyan nem jelenti ki, de magától értetődik, hogy a házasságtörésért *a bűnös házastárs* vagyis a házassági hűség megszegője, és *ennek bűntársa* együttesen büntetendők. És pedig az utóbbi akkor is, ha nem élt házasságban, de ezen esetben csupán oly feltétel alatt, ha a vele nemileg közösülő egyén házasságban éléséről tudomása volt.

Az indítvány *oszthatlanságából* mint általános szabályból következik, hogy a házasságon kivül élő bűntárs ellen tett indítvány a bűnös házastárs megbüntetését is okvetlenül maga után vonja.

Ha tehát csak az egyik házastárs szegte meg a házastársi hűséget, e tekintetben csupán az ide vonatkozó általános szabályok alkalmazandók s kétely és nehézség nem foroghat fenn. Bonyolultabb a dolog akkor, ha *kettős házasságtörés forog fenn.* Ez pedig két alakban fordulhat elő. Vagy mindkét házastárs megszegte a házastársi hűséget, vagy csak egyik házastárs bűnös, de bűntársa szintén házasságban él.

Az előbbi esetben mindkét házastárs *bűnös*, de azért az indítvány megtételétől egyik sincs elzárva. A házasságtörés nem puszta «delictum privatum» és igy nem lehetne állítani, hogy a kettős házasságtörés kölcsönösen kiegyenlíti egymást,[1] hanem kétségtelen, hogy két külön jogsértés forog fenn.

A mi pedig ennek megtorlását illeti, annak indítványozására a törvény nem csupán az *ártatlan* házastársat, hanem általában a *sértett* házastársat jogosítja

[1] Ezt a felfogást emelték érvényre a *franczia* és *olasz* büntetőtörvénykönyvek, melyek a vádlottnak megengedik *kifogással élni* akkor, midőn az indítványt tett házastársa szintén elkövette e büntetendő cselekményt, illetőleg ha házában ágyast tart. L. *Chauveau* és *Hélie* id. m. IV. köt. 340. l. — *Carrara* id. m. III. köt. 1916. §.

fel; már pedig bizonyos, hogy kettős házasságtörésnél is mindkét házastárs *sértett*, habár nem *egyedül* sértett, de az utóbbi feltételt az indítványozási joghoz a törvény nem is kívánja.

A dolgot azonban bonyolítja még az a körülmény is, hogy a büntethetőség további előfeltételét a *házasság felbontása* is képezi. E további kelléknek *a kettős házasságtörésnél* lényeges jelentősége van. Ha egy házas férfi: A. férjes nővel: B-vel követ el házasságtörést és a sértett házasnő: A.-nak neje megindítja a válópert, mig B.-nek férje nem: úgy A. házasságának felbontása esetére nejének indítványa folytán ugy maga A., mint bűntársa B., büntetendők lesznek, még pedig *ez utóbbi az indítvány oszthatlanságánál fogva akkor is, ha az ő házassága nem bontatott fel.*

Viszont, ha egy férj A. és neje B. *mindketten* házasságtörést követtek el, és pedig mindketten házasságon kivül élő személylyel, azonban a válópert csak A. indítja meg: ugy A. indítványa folytán, neje B. és ennek bűntársa büntetendők lesznek, ellenben B.-nek nem lesz joga indítványt tenni az A. által elkövetett házasságtörés miatt.

A házasságnak a *házasságtörés miatt* és pedig *azon házasságtörés miatt* kellett felbontatnia, melynek alapján az indítvány tétetett. Ha tehát házasságtörés miatt indíttatik meg a valóper, a bíróság azonban engesztelhetlen gyülölet vagy hűtlen elhagyás czimén mondja ki az elválasztást, ugy az indítvány megtételének nem lesz helye.[1]

[1] Nem tartozik ugyan szorosan tárgyunkhoz, de nem mellőzhetjük annak kijelentését, hogy birósági gyakorlatunk értelmében a házasságtörés büntethetősége úgyszólván ki van zárva, vagy legalább is a mi-

Ha pedig valamelyik házastárs *több házasságtörést* követett el, de a házasság csak ezek egyike miatt bontatott fel, *csak ezen büntetendő cselekmény* lesz büntethető. Pl. egy férjes nő: A. házasságtörő viszonyban él B.-vel, később felbontja ezen viszonyt és C.-vel követ el házasságtörést. A férj csak ez utóbbi házasságtörésről értesül, e miatt indít válópert és a házasság felbontása e miatt mondatik ki. Ez esetben A. minden esetre büntetendő, de vele együtt nem B., hanem csak C. lesz büntethető, mert a házassági kötelék csak az ez utóbbival elkövetett büntetendő cselekmény miatt bontatott fel.

A házasságtörésnél az indítványozási jog tekintetében törvényünk nem tesz különleges intézkedést. Különösen nem intézkedik az irányban sem, hogy *az indítványozási határidő* e büntetendő cselekménynél mikor kezdődik és így e tekintetben is az általános szabály áll, vagyis az indítványozási határidő folyni

nimumra van reducálva. E büntetendő cselekmény ugyanis csak akkor büntethető, ha *miatta* a házasság felbontatott. A polgári bíróságok azonban, melyek a válóperben ítélnek, ha csak lehet, rendesen nem bocsátkoznak a különben is csak igen nehezen bizonyítható házasságtörés vádjának vizsgálatába, hanem más okból (pl. engesztelhetetlen gyűlölet, hűtlen elhagyás czimén) bontják fel a házasságot és a házasságtörés vádján, még ha azt a felek beismerik is — minden pótbizonyítás elrendelése nélkül — ama kijelentéssel siklanak át, hogy a házasságtörés büntetendő cselekményt képezvén, arra nézve a vádlott beismerése bizonyíték gyanánt el nem fogadható. A házasság tehát nem a házasságtörés miatt, hanem más okból bontatván fel, természetes, hogy az elkövetett és beismert házasságtörés büntetés alá egyáltalán nem vonható, mert a büntető bíróság tökéletesen el van zárva attól, hogy azt bűnvádi eljárás tárgyává tegye.

Meg kell még jegyeznünk, hogy törvényünk a házasság felbontása és az elválasztás közt különbséget tevén, ebből következik, hogy nemcsak a házassági kötelék *végleges* felbontása, hanem *az ágy- és asztaltól való elválasztás is* elegendőnek tekintendő arra, hogy annak alapján a sértett fél a házasságtörés megbüntetése czéljából indítványt tehessen.

kezd azonnal, mihelyt az elkövetett büntetendő cselekmény és annak tettese a sértett félnek tudomására jutottak.[1]

A megtett indítvány az első birósági itélet kihirdetéséig visszavonható ugyan, azonban ezen időponton túl a törvény a sértett félnek semmi befolyást sem enged a bűnvádi eljárásra. A külföldi jogok egy része, — különösen a franczia és olasz jog, — abból a szempontból kiindulva, hogy czélszerű, ha a sértett és a bűnös házastárs közt bármikor lehetővé tétetik a kibékülés és ilyképen a családi béke helyreállítható lesz, — bármikor, még az itélet végrehajtása alatt is, — megadják a sértett félnek azt a jogot, hogy bűnös házastársának megbocsásson. Részünkről azonban e felfogást nem oszthatjuk egyrészt azért, mert magánegyénnek valódi kegyelmezési jogot adni nem tartjuk helyesnek; másrészt mert a büntetésnek, — habár csak részletes, — végrehajtása után a békés családi együttélés alig lesz már lehetséges.

8. A büntető-törvénykönyv 255. §-ában körülírt «*családi állás elleni bűntett*», melyet az követ el, a ki a házasság megkötésénél a másik fél előtt valamely bontó akadályt elhallgatott, vagy a másik félt oly tévesztés által birta a házasság megkötésére, mely miatt a házasság felbontatott vagy semmisnek nyilváníttatott. Az indítvány megkivánását ezen büntetendő cselekménynél *is a sértett fél iránti kimélet* szempontja indokolja.

[1] E tekintetben nézetünket de lege ferenda már fennebb előadtuk. Itt azt tartjuk még szükségesnek kiemelni, hogy a 246. §. második bekezdésének intézkedése csupán *az elévülési idő kezdőpontjára* nézve tesz itt kivételt, ez tehát az indítványozási határidőnek az általános szabályok szerinti megkezdését nem zárja ki.

Indítványozásra jogosított azon egyén, ki a házasság megkötésére csalárdul reá biratott.

Az indítvány megtételén kivül azonban a büntethetőségnek itt még egy feltétele van, t. i. az, hogy *a házasság ezen bontó akadály, vagy tévesztés folytán tényleg felbontatott vagy semmisnek nyilváníttatott legyen.*

A törvény e szavakkal kétségtelenül a házassági kötelék *végleges* felbontását és nem csupán az ágy és asztaltól való ideiglenes elválasztást akarja kifejezni.

Mivel azonban a házasság felbontása, illetőleg semmisnek nyilvánítása a bűnvádi eljárás megindításának előfeltétele és mivel nem igen valószinű, hogy ez három hónap alatt minden esetben keresztül vihető legyen, szükséges lett volna az, hogy a törvényhozás ezen büntetendő cselekménynél (valamint a házasságtörésnél is) egy külön intézkedést tegyen, mely szerint a sértett fél a bűnvádi eljárás megindítása iránti indítványát *a házasság felbontásától vagy semmisnek nyilvánításától számított 3 hó alatt* van jogosítva előterjeszteni. Ezen intézkedés hiányában jelenleg könnyen megtörténhetik, hogy a sértett fél, ki a házasság felbontása előtt nem tartja czélszerűnek, vagy szükségesnek indítványozási jogával élni, e jogát elveszti, mert a polgári per lefolytatásáig a három havi határidő letelik.[1]

[1] *Schnierer* (id. m. 2. kiad. 385. l.) és *Illés* (id. m. 257. l.) ugyan azt állítják, hogy az indítványozási határidő ezen büntetendő cselekménynél a házasság felbontásának napjával kezdődik, ezt a nézetüket azonban szemben a törvény amaz általános intézkedésével, hogy e határidő *a tudomásszerzés napjával* veszi kezdetét, *de lege lata* elfogadhatónak nem tartjuk.

9. Becsületsértés és rágalmazás[1] (268. §.) kivéve, ha ezen büntetendő cselekmények közhatóság, közhivatalnokok vagy valamely külföldi uralkodó vagy államfő ellen követtetnek el, mely esetben a 269—272. §§. szerint hivatalból üldözendők.

A) Alig van büntetendő cselekmény, melynek tekintetében a nézetek jobban szétágaznának, melynek tényálladéka és alkotó elemei oly kevéssé volnának megállapítva, mint épen a *becsületsértés*. Ez különben könnyen kimagyarázható, mert a dolog természetében fekszik, hogy annak megitélése, vajjon valamely cselekmény, illetőleg nyilatkozat képez-e becsületsértést, csak az adott concrét esetben lesz lehetséges és csak természetes, hogy ennek megitélésében legtöbb befolyással fog birni a biró felfogása, a mi pedig minden egyes esetben változó és előre meg sem állapítható. Ezen bizonytalanság folytán természetesen vitás az is, hogy a becsületsértés és rágalmazás hivatalból vagy csak a sértett fél indítványa folytán üldözendők-e?

Sőt *Reber* (id. m. 214. és következő l.) annyira megy, hogy nyiltan azon nézetnek ad kifejezést, hogy az egyszerű (nem minősített) becsületsértés nyilvános megbüntetése mellőzendő volna és ennek megtorlását attól kellene várni, hogy a közműveltség fejlődésével az elkövetett becsületsértés közmegvetéssel és a közönség részéről tanusított hallgatag mellőzéssel viszonoztassék. Szerinte ez sokkal helyesebb eljárás

[1] V. ö. ide vonatkozólag *Reber* id. m. 369—385. l. és különösen *Carrara* Programma, különös rész, III. köt. 1831—1848. §§. Továbbá *Karl Gustav Freudenstein* beható monografiáját: «Das System des Rechtes der Ehrenkränkungen» (2. kiad. Hannover, 1884) 99—128. l.

volna, mert a nyilvános megbüntetés csak azon tévhitet erősíti meg, hogy az erkölcstelen durvaságok és becsületsértő kifejezések valóban sértik azon egyén jogait, a ki ellen irányozva voltak. Pedig — mondja Reber, — ezek nem kisebbíthetik a másik egyén erkölcsi értékét, hanem csak a tettes erkölcstelenségét és durvaságát árulják el. Különben is épen azért, mert bizonytalan, hogy az elkövetett becsületsértés csakugyan meg fog-e toroltatni, a becsületsértésnek egy egész csoportja nem lesz a bíróság elé vive.

Részünkről, — bár nem akarjuk a becsületsértés nehéz kérdését, melynek alapos fejtegetése e dolgozat keretét messze túlhaladná, jelenleg tárgyalás alá vonni, mégsem mellőzhetjük annak kijelentését, hogy *Reber* nézetében nem osztozhatunk.

Mindenek előtt kétségtelen, hogy van egy-két oly neme a becsületsértésnek, melyre nézve nem ismerünk, nem képzelünk birót, ki azt ne büntetné, és melyre nézve a sértettnek is alig áll más elégtételszerzési mód rendelkezésére, mint a bírósághoz való fordulás.[1] S azt az időt, mig a művelődés annyira fejlődik, hogy a becsületsértés az erkölcsi érzet erős kifejlése folytán puszta megvetéssel eléggé megtorolható lesz, mostanában alig éri el az emberiség. Addig is kell tehát gondoskodni oly módról, melyen a sér-

[1] Gondoljunk arra, hogy büntetlenül maradjon-e az, ki egy tisztességes nővel szemben a legaljasabb gúnynevet használja? Mi történik akkor, ha a sértett nőnek nem adunk birói elégtételt, hanem hagyjuk e büntetendő cselekményt megtorlás nélkül azért, mert azon hiszemben vagyunk, hogy a közvélemény megvetése elég megtorlás lesz a tettes durvaságáért. Ki fogja elégíteni ez a remény a sértett nőt és mindazokat, kik a sértő kifejezést hallották?

tett magának a bíróság előtt jogos úton elégtételt vehessen és ne kényszerüljön a párbaj vagy az erőszakos megtorlás szintén erkölcstelen módjaihoz folyamodni.

Csakhogy nem tartjuk szükségesnek, sőt nem tartjuk helyesnek azt, hogy a becsületsértés *hivatalból* toroltassék meg. Nem helyes ez: 1. azért, mert a a társadalmi előitélet legalább a társadalom bizonyos osztályánál ma a bíróság útján való elégtétel szerzést nem tekinti elégségesnek. Egy a társadalom művelt osztályához tartozó ember napjainkban alig választhatja e megtorlást, hacsak nem oly bátor, hogy egyesek, sőt mondhatnók a nagy közönség előitéletével szembe mer szállani. Egy tartalékos katonatiszt, ha nem vesz magának ugynevezett «lovagias elégtételt», — kizárják a tisztek sorából. Egy kaszinó vagy club tagja épen így jár, ha a bírósághoz fordul a rajta elkövetett becsületsértés megtorlása végett. Ezen egyéneknél tehát a bűnvádi eljárásnak hivatalból való megindítása nemcsak hogy elégtételt nem szerezne a sértett félnek, de őt még újabb kellemetlenségekbe is zavarhatná.

Azonkivül: 2. egyes esetekben *a sértett kiméletével ellenkezhetik az eljárásnak e bűncselekmény miatt hivatalból való megindítása*, mert ezáltal a talán kényesebb jellegű becsületsértések, melyek nyilvánosságra hozatalát a sértett elkerülni óhajtotta volna, a bűnvádi eljárás folytán nyilvánosságra jönnek.

Végre: 3. *a legtöbb esetben csak maga a sértett fél képes megitélni azt, hogy az ellene elkövetett cselekményt vagy használt szavakat tartja-e becsületsértésnek.* Egészen más cselekmény vagy nyilatkozat által fogja

egy katona magát becsületében sértve érezni és egészen más által egy földmíves, vagy egy lelkész. Az államügyészség nem birhat avval a finom érzékkel, de nem birhat az egyéni viszonyok azon ismeretével sem, hogy ő megitélhesse, vajjon a kérdéses cselekményt a sértett valóban becsületsértésnek tekinti-e. Ennek megitélését kénytelen az állam az egyesre bizni, és így kénytelen a bűnvádi eljárás megindítása körül is a sértett félnek döntő befolyást engedni.

De nem tartjuk helyesnek, hogy e czélból az állam a sértettnek *az indítványozási jogot* adja meg, illetve, hogy a becsületsértést a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé sorolja. Fennebb már iparkodtunk kimutatni, hogy a sértett indítványára büntetendő cselekményeknél határozottan *a sértett fél kiméletének szempontja* az uralkodó, a becsületsértésnél pedig — habár a sértett fél kímélete itt is némileg belejátszik a dologba — mégis kétségtelenül előtérbe lép azon szempont is, hogy e jogsértés bizonyos esetekben valóban *csekély jellegű*, mert ha erre maga a sértett fél sem fektet súlyt, akkor a jogrend úgyszólván alig tekinthető megsértettnek.

Ez okból részünkről határozottan ellene vagyunk annak, hogy azok a súlyos jogsértések, melyeket a legtöbb modern büntető-törvénykönyv a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé sorol, teljesen azonos szempont alá helyeztessenek ily csekélyebb fontosságú vétségekkel. Mindkét csoport törvényhozási szabályozása más-más elveken kell hogy nyugodjék, mert az intézmény indoka, alapeszméje és czélja mindkettőnél egészen más. A becsületsértés

vétségét ennélfogva szerintünk *a magánvádra üldözendő vétségek* (Privatklagedelicte) közé kellene sorolni.

A fenti okokból nem tarthatjuk helyesnek azt sem, hogy a *rágalmazás* vétsége a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé vétessék fel. Készséggel elismerjük, hogy ez utóbbi büntetendő cselekménynek *hivatalból való üldözése mellett* már több érvet lehet felhozni; de részünkről azt mégsem tarthatnók helyeselhetőnek, sőt ellenkezőleg a rágalmazást is magánvádra üldözendő vétségek közé óhajtanók vétetni egyrészt azért, mert sok esetben nehéz megvonni az elválasztó vonalat rágalmazás és becsületsértés közt, és így nem volna helyes a sértett felet, ezen nagy itélő tehetséget, sőt jogi előképzettséget igénylő különböztetésnek megtételére szorítani; másrészt, mert a rágalmazásnál is első sorban mindig csak a sértett fél fogja eldönthetni azt, hogy az ellene használt valótlan állítás őt sérti-e, hogy azt a figyelembe vételre és a megtorlásra érdemesnek tartja-e.

B) Kétségtelen, hogy a rágalmazásnak és becsületsértésnek tárgya valamely egyén *becsülete*. Ebből szükségszerűen következik, hogy *élő egyénnek* kell lenni annak, kinek becsülete megsértetik. A halállal a fizikai lét teljesen megszünik; holt ember becsületében egyáltalán meg nem sérthető, mert e sértésnek tárgya nem volna.

Törvényünk ellenkező felfogásból látszik kiindulni akkor, midőn a 273. §-ban a «*holtak ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértés*»-ről szól. Ezt az intézkedést azonban czélszerűségi szempontok igazolják. Kétségtelen, hogy a becsületsértés és rágalmazás ezen

esetekben nem a meghalt egyén, hanem *ennek emléke* ellen lesz irányozva, és így a tulajdonképeni sértettek a meghalt legközelebbi rokonai. *A meghalt hozzátartozóinak kegyelete* képezi itt a sértés tárgyát, ezeknek erkölcsi érzetét, pietását akarja tehát a törvény durva sértések ellenében megóvni.

Az, hogy a holtak ellen elkövetett becsületsértés és rágalmazás kiket sérthet, nagyon bizonytalan. A sértettek köre az egyes esetek szerint nagy mértékben változhatik. Kétségtelen, hogy mindazok, kik kegyeletes emlékkel gondolnak a megholtra, ezen kegyeletükben érzékenyen sértve vannak. Mindezeket azonban az indítványozásra feljogosítani nem lehet. A törvény ez okból taxative sorolja fel azokat, kik a holtak ellen elkövetett rágalmazás esetén az indítvány megtételére jogosítva vannak. Ezek: a megholtnak gyermekei, szülői, testvérei és házastársa. (273. §. 2. bekezdés.) *Szülők* alatt csak a közvetlen felmenők értendők, de ezekre vonatkozólag közömbös, akár törvényesek, akár törvénytelenek azok. Csakhogy egyedül az «édes szülők» értendők, a mostoha szülők vagy tápszülők az indítványozásra jogosítva nincsenek. *Gyermekek* alatt csak a közvetlen leszármazókat kell érteni, s hogy törvényesek legyenek, ezeknél sem kivántatik meg.

Az indítványozásra jogosítottak köre természetesen ezen büntetendő cselekménynél sem terjeszthető ki.[1]

[1] Törvényünk ide vonatkozó intézkedésének előnye a német törvénynyel szemben az, hogy *a testvéreknek is ad* indítványozási jogot. E javítást a főrendiház vette fel a törvénybe. (L. *Löw* Anyaggyűjtemény II. köt. 469—470. l.)

Érdekes kérdés tárgyát képezheti az, hogy *valamely birósági hivatalnok ellen hivatali kötelességére vonatkozólag* elkövetett rágalmazás miatt az illető hivatalnok *halála után* lehet-e bűnvádi eljárást indítani, miután e büntetendő cselekménynél az illető hivatalnok indítványozási joggal nem bir (és ennélfogva e jogot halálával nem is veszthette volna el), hanem az eljárás *hivatalból* indítandó meg. Szerintünk az igazságügyminiszter akkor is adhat felhatalmazást, ha a sértett már meghalt volna. Hogy ez az eset nem vonható a 273. §. intézkedése alá és nem az abban foglalt szabály kiterjesztése, az már onnan is világosan kitünik, hogy itt nem az indítványozási jogról, (mely személyhez kötött és átruházhatlan) hanem felhatalmazásról van szó, és így csak természetes, hogy az igazságügyminisztert illető felhatalmazási jog a sértett halálával meg nem szünik; mert ez a sértett személyétől teljesen önálló és független.

Ezen büntetendő cselekménynél a jogosított személyére nézve egy kétely is merülhet fel. A 273. §. ugyanis kifejezetten csak a jogosított szülőire, gyermekeire, testvéreire és házastársára hárítja az indítványozási jogot. Kérdéses és sok esetben nagyon actualis fontosságú lehet, hogy akkor, midőn a most felsorolt személyek az indítvány megtételére képtelenek, hanem e tekintetben törvényes képviselőjük által lesznek helyettesítve: a gyám vagy gondnok ez esetben is gyakorolhatja-e az indítványozási jogot, a megholtnak 16 évnél ifjabb, vagy kiskorú, vagy gondnokság alatt álló gyermekei vagy testvérei helyett.

A 113. §. általános intézkedéséből kiindulva, könnyen lehetne azt vitatni, hogy a törvényes képviselő

ezen esetben is jogosítva van az indítványozásra, mert a most említett §. *az egyes büntetendő cselekmények közt különbséget nem tesz*, hanem a 16 évnél ifjabb, illetőleg a gondnokság alatt levő egyének helyett minden esetben a törvényes képviselőt rendeli indítványozásra jogosítottnak.[1]

Részünkről azonban határozottan az ellenkező nézeten vagyunk. A jogosultság elismerése, itt kiterjesztése volna a 273. §. szorosan magyarázandó intézkedésének, másrészt ez által az indítvány megtétele vagy meg nem tétele feletti elhatározásra oly egyéneket jogosítanának fel, kik arra képességgel egyáltalában nem birnak, mert nem birják megítélni azon egyéni viszonyokat, melyek az indítványtételt igazolják, nem birják eldönteni, vajjon a meghalt ellen elkövetett sértés, hozzátartozóinak kegyeletét valóban érinti-e, vagy pedig ezek arra csak megvetéssel felelnének.

Különben is a törvény elég tágra szabta az indítványozásra jogosítottak körét, és így nem kell félni attól, hogy ha valóban jogsértés követtetett el, az megtorlatlanul maradjon.

Sőt a törvény annyira megy, hogy (a 273. §. *utolsó* bekezdésében) az indítványozási jogot az előbb felsorolt hozzátartozóknak megadja akkor is, «*ha a rágalmazott vagy sértett a rágalmazás vagy becsületsértés elkövetésekor még életben volt, de a bűnvádi eljárás megindítását halála előtt nem indítványozta*». Minthogy ez esetben a sértett már életében indítványt tehetett volna a rajta elkövetett jogsértés miatt, tehát már a sértett is indítványozási joggal birt: ez az intéz-

[1] E nézeten van — bár indokolás nélkül — *Reber* (id. m. 221. l.).

kedés nem más, mint *indítványozási jog átruházása a hozzátartozókra*, tehát egy oly intézkedés, mely az átruházhatóságnak törvénybe igtatására átmenetet képez és fényes bizonyíték a mellett, hogy e tekintetben fennebb tett javaslataink sem elvileg nem helytelenek, sem kivihetőség tekintetében akadályokba nem ütköznek.

Egyébként az indítványozási jogosultságra nézve a törvénynek *általános intézkedései* a 273. §. esetén is kétségtelenül minden tekintetben érvényesek.

Igy mindegyik jogosítottnak indítványozási joga teljesen *önálló* és a többiétől független, ennélfogva mindegyik külön teheti meg indítványát és külön vonhatja azt vissza és a visszavonás által a többinek jogát meg nem szünteti.

A 273. §. nem intézkedik külön az indítványozási határidő kezdőpontja tekintetében, és így a §. utolsó bekezdése esetén e kérdésre nézve kételyek merülhetnek fel. Általábanvéve kétségtelen, hogy a holtak ellen elkövetett rágalmazásnál és becsületsértésnél is az a szabály, hogy az indítványozási határidő a tudomásszerzés napjától kezd folyni. (112. §.)

De az utolsó bekezdés esetében, vagyis akkor, midőn a becsületsértés egy életben levő egyén ellen követtetett el, ez azonban az indítványozási határidő *lefolyta előtt* meghalt, kérdéses lehet, hogy azon hozzátartozó, ki a büntetendő cselekményről *már a meghalt előtt* értesült, és kire nézve a *három havi határidő letelt*, tehet-e még indítványt? [1]

[1] Pl. *A.* értesül arról, hogy testvére: *B.* ellen, ki még életben van, becsületsértés követtetett el. Ő maga ekkor még nincs indítványtételre jogosítva, mert testvére él. *A.* elutazik külföldre és visszatértekor *B.*-t

Tekintve, hogy a törvény a határidő kezdőpontját egy későbbi naphoz, jelesen az indítványozásra jogosított halálának napjához ez esetben sem köti, hanem e tekintetben is az általános szabályt tartja fenn, azt lehetne állítani, hogy ezen hozzátartozónak indítványozási joga elévült, mert tudomásszerzésének napjától kezdve a 3 havi határidő már letelt.

Nem habozunk azonban kijelenteni, hogy részünkről az ellenkező nézeten vagyunk, mert a sértett haláláig hozzátartozója az indítvány megtételére még nem is volt jogosítva, már pedig, hogy valaki egy bizonyos határidő lefolyása által elveszszen egy oly jogot, melylyel korábban még nem is birt, ez nemcsak a logikával, de a törvényhozás világos és kétségtelen szándékával is teljesen ellenkezik.

De lege ferenda, tehát szükségesnek tartanánk a törvénybe egy oly intézkedést felvétetni, mely az indítványozási határidőt ez esetben a hozzátartozóra nézve *a sértett fél halálának napjától* rendelné számíttatni.

Ezen érdekes és teljesen anomalicus jellegű szakasznál különben még egy sajátságos eset adhatja elő magát. *Az indítványozásra jogosított és a tettes személye ugyanis e büntetendő cselekménynél összeeshetik.* Ez történik akkor, ha a megholtnak gyermekei, szülői, testvérei vagy házastársa követnek el rágalmazást vagy becsületsértést a meghalt ellen, vagy ha ugyanezen személyek valamelyike még a meghalt

ki csak hetek, talán hónapok mulva *A.* után értesült a büntetendő cselekményről és kire nézve az indítványozási határidő még le nem telt, halva találja. Kérdés, hogy *A.*, ki már több mint 3 hó előtt szerzett tudomást a delictumról, jogosítva van-e még indítványt tenni?

életében követte el e büntetendő cselekményeket és azok miatt a meghalt indítványt nem tett. Természetes és kétségtelen lesz, hogy a tettes saját maga ellen indítványt tenni nem fog, de ez nem fogja meggátolni a *többi* jogosítottakat abban, hogy ők indítványozási jogukkal élve, az eljárás megindítását és a tettes megbüntetését előidézhessék.

Érdekes bonyodalmakra adhat okot azon eset is, ha a 273. §-ban körülirt büntetendő cselekmény *kölcsönös rágalmazással vagy becsületsértéssel* találkozik össze.

Első tekintetre azt lehetne állítani, hogy e találkozás lehetetlen. Kétségtelen ugyanis, hogy a megholt egyénekkel szemben nem lehet kölcsönös becsületsértést, vagy rágalmazást elkövetni, mert a megholtat a bíróság előtt bevádolni nem lehet. A halál elvonja a büntető igazságszolgáltatás elől annak tárgyát és így, ha a meghalt egyén nyomban vagy később viszonozta is a becsületsértést és a vádat nem ő, hanem valamely hozzátartozója emelte, a vádlottnak nem lesz joga a meghalt ellen viszonvádat emelni és az, hogy a meghalt sértett, ki helyett szülői, gyermekei, testvérei vagy házastársa tettek indítványt, egyúttal sértő is volt, talán a sértést éppen ő kezdeményezte, ez csak a büntetés kimérésénél enyhítő körülmény gyanánt lesz figyelembe vehető, de a büntetés compensálására nem szolgáltathat alkalmat.

De a fennebb említett összetalálkozás előfordulhat olyan alakban, — s itt kezdődik a nehézség, — hogy a *meghalt ellen* elkövetett becsületsértés vagy rágalmazás tettesén viszont *az indítványozásra jogosí-*

tott hozzátartozó (273. §. 2. bekezdés) követett el becsületsértést vagy rágalmazást és most felmerül az a kérdés, hogy ez utóbbi ellenében az eljárás befejezéséig a bevádolt tettes emelhet-e viszonvádat, illetőleg ha a meghalt ellen elkövetett becsületsértést annak szülője, gyermeke, testvére, vagy házastársa nyomban viszonozta, ennek alapján a bíróság az egyik tettest vagy azok mindegyikét felmentheti-e a büntetés alól.

E kérdést szerintünk az a körülmény dönti el, hogy a 273. §. esetében sértett fél gyanánt magát a megholtat vagy annak hozzátartozóit tekintjük-e? Utóbbi esetben, — midőn a 273. §. második bekezdésében felsoroltak csak indítványozásra jogosítottak, de nem sértettek, — kölcsönös becsületsértés vagy rágalmazásról, illetőleg ezek compensatiójáról szó nem lehet.

Részünkről kétségtelennek tartjuk, hogy holt egyén ellen nem lehet becsületsértést vagy rágalmazást elkövetni, mert ezen büntetendő cselekmények tárgya hiányoznék. A fizikai létel megszüntével a jog előtt az egyén teljesen megszünt, jogképessége nincs többé és így a becsületre vonatkozó jogában sem sérthető.[1] Ennélfogva ez esetben a hozzátartozókat kell a sértetteknek tekinteni, mert ezek kegyeletét, tiszteletét sérti a büntetendő cselekmény és így ők önálló indítványozásra jogosítottak lévén, az általuk a tettes ellen elkövetett becsületsértés vagy rágalmazás vi-

[1] Az a kérdés, hogy meghalt egyén ellen becsületsértés elkövethető-e, úgy a törvényhozásban, mint az irodalomban különbözőleg oldatott meg. Az ellentétes megoldások indokolása is teljesen különböző. L. az eltérő nézeteket felsorolva *Dochow*-nak a *Holtzendorff*-féle Handbuch III. kötetében megjelent értekezésében 357—359. l.

szonvád és compensatió tárgyát is képezheti. Ez a nézet, azt hisszük, az igazságnak és czélszerűség követelményeinek is teljesen megfelel.

C) Kölcsönös rágalmazás vagy becsületsértés.[1] (274. §.) Az emberi természetből ered és a gyakorlati életben majd minden nap előfordul, hogy a sértett a rágalmazást vagy becsületsértést hasonlóval torolja meg.

Kölcsönös rágalmazás vagy becsületsértés akkor forog fenn, hogyha mindegyik fél elkövette a másik ellen ezen büntetendő cselekmények egyikét és azok egymással okozati és tárgybeli összefüggésben vannak. Az, hogy e büntetendő cselekmények elkövetése egy időben vagy egy helyen történjék, a kölcsönös becsületsértés fogalmához egyáltalában nem kivántatik meg. Vitás azonban, hogy *az okozati összefüggés* szükséges-e a becsületsértés, illetőleg rágalmazás kölcsönösségéhez. Sokan e fogalomhoz csak azt kivánják meg, hogy mindkét részről becsületsértés vagy rágalmazás lett legyen elkövetve, részünkről azonban ezt csak *mindkét részről elkövetett, de nem «kölcsönös»* becsületsértésnek tekintjük.

Törvényünk 274. §-a szerint kölcsönös becsületsértés vagy rágalmazás esetében mindaddig, mig az egyik fél indítványára megindított bűnvádi eljárás befejezve nincs, jogában áll a másik félnek is az ellene elkövetett sértés miatt a bűnvádi eljárást megindítani, habár az elévülés határideje már lejárt volna.

[1] A kölcsönös rágalmazás és becsületsértés esete a miniszteri javaslatban szabályozva nem volt, azt a képviselőház igazságügyi bizottsága vette fel a német birodalmi büntető-törvénykönyv 198. §-ának mintájára, azonban ama *hibás* eltéréssel, hogy az ellenindítvány előterjeszthetését egészen a bűnvádi eljárás *befejezéseig* engedte meg.

Ez intézkedésnek kettős czélja van: az egyik az, hogy a bizonyára szoros összefüggésben álló két büntetendő cselekmény együtt kerüljön tárgyalás és elbirálás alá, egymással egybevetve vizsgáltassék és ítéltessék meg. E szempontból az intézkedés bizonyos esetekben megszorítása lehet a rendes indítványozási határidőnek, három hónapnál rövidebbre szabhatja azt.

De azonkivül, minthogy kölcsönös sértés esetén megtörténhetik, hogy az egyik fél, — talán éppen a sértés kezdeményezője, — használja indítványozási jogát, a másik fél ellenben akár azért, mert nem is helyez súlyt a becsületsértésre, akár hanyagságból nem tesz indítványt: ennélfogva oly esetben, midőn a tárgyalás megtartásakor az indítványozási határidő már letelt és így a korábban sértett fél az ő indítványozási jogával többé nem élhetne, — bekövetkezhetnék az a furcsaság, hogy az az egyén, ki talán a jelentékenyebb sértést szenvedte, egyedül büntettetnék, ellenben az ő sértője teljesen büntetlenül maradna. Ennek elkerülése végett a törvény a 274. §-ban ez esetre az indítványozási határidő *végpontját* kiterjeszti[1] és az indítvány megtételét mindaddig megengedi, mig az egyik fél indítványára megindított bűnvádi eljárás befejezve nincs.

A kivétel ennélfogva könnyen támogatható és így a §. bővebb indokolást nem igényelne. De a §. szövegezése két oly sajátságot tüntet fel, melyeket hallgatással nem mellőzhetünk.

[1] A kiterjesztés különben csak az ellenindítványra vonatkozólag történhetik. Magára az első indítványra nézve az általános szabály irányadó, t. i. az csak 3 hó alatt tehető.

A §. ugyanis azt mondja: «jogában áll a másik félnek is az ellene elkövetett sértés miatt a bűnvádi eljárást *megindítani*, habár az elévülés határideje lejárt volna.» (112. §.)

E szövegezésből tehát, ha azt szó szerint vennők, mindenekelőtt az tünnék ki, hogy a törvényhozás itt tulajdonképen *magán vád folytán üldözendő vétséget akart felállítani*, mely nemcsak a sértett fél *panasza, indítványa*, hanem csupán az *ő vádja* folytán legyen büntethető. Azt hiszszük azonban — és semmi alap sincs az ellenkezőt feltennünk, — hogy a törvényhozás itt nem akart öntudatos kivételt tenni és e szó «*megindítani*», tulajdonkép «*megindíttatni*» helyett áll. Hogy még ez a kifejezés sem volna teljesen szabatos, mert bizonyos, hogy a sértett fél az indítvány megtétele által csak alkalmat ad az eljárás megindítására, de hogy azt tényleg nem ő indíttatja meg, annak legszólóbb bizonyítéka az, hogy az ügyészség nem köteles a sértett indítványa alapján vádat emelni. De még ha ezt teszi is, akkor is csak *az ügyész* indíttatja meg az eljárást, nem pedig a sértett.

Sokkal helyesebbnek tartottuk volna tehát, ha a törvény ezen szakaszban is megmarad a rendes terminologia mellett és nem az eljárás megindításáról, hanem *indítványtételről* szól, kimondván, hogy a másik félnek is joga van az eljárás befejezéséig utólag is indítványt tenni.

A másik megjegyzésünk az, hogy a szakasz utolsó szavai az indítványozási határidő lefolyását *elévülésnek* minősítik. Azok után, a miket fennebb az indítványozási határidő jogi természete tekintetében mondottunk, e tekintetben csak annak megjegyzésére

szorítkozunk, hogy e nézetet nem oszthatjuk, miután e határidő lefolyása akár a magánjogi, akár a büntetőjogi elévüléstől lényegesen különbözik.

Mint szintén fennebb kifejtettük, nem helyeselhetjük törvényünknek azon intézkedését sem, hogy az indítvány utólagos előterjesztése ezen büntetendő cselekménynél egész az *eljárás befejezéséig van megengedve.* Kétségtelen, hogy a törvény által kitüzött czél úgy lesz elérhető, ha az indítvány megtétele *csak a tárgyalás befejezéséig engedtetik meg.* Törvényünk e hiányát jelenleg a járásbíróságok eljárását szabályozó ministeri rendelet 83. §-ának intézkedése pótolja.

Mint a szakasz fennebbi idézéséből kitünik, a viszonvád emelése kölcsönös rágalmazás vagy becsületsértés esetén van megengedve. Ebből az következik, hogy ha valaki egy másik egyén ellen *becsületsértés* miatt tesz indítványt, ez utóbbi az előbbi által ő ellene elkövetett *rágalmazás* miatt emelhet viszonvádat és megfordítva.[1]

Ha a törvény az ellenkező nézetet fogadta volna el és csak kölcsönös becsületsértés vagy kölcsönös rágalmazás esetén lehetne viszonvádat emelni, a 274. §-nak úgy kellene hangzani: «Kölcsönös rágalmazás vagy kölcsönös becsületsértés esetében stb....»

De mivel a szakasz világosan csak a rágalmazásról és becsületsértésről szól, kétségtelen, hogy ezen

[1] A «*viszonvád*» szó különben tulajdonkép nem felel meg büntetőtörvényünk terminologiájának. Nem *vádról* van itt szó, mert ezt ezen esetekben a királyi ügyész emeli, hanem *indítványról, ellenindítványról.* De a viszonvád kifejezés már annyira alkalmazásba jött, hogy — különösen tekintve a járásbíróságok előtti eljárást szabályozó miniszteri rendeletet, mely a becsületsértést és rágalmazást is magánvádra üldözendő vétségekké alakította, — azt részünkről is használhatónak tartjuk.

cselekmények valamelyike miatt emelt vád esetében nem lehetne más büntetendő cselekmény (pl. könnyű testi sértés) miatt viszonvádat emelni.

A «*kölcsönös*» szóból már önként következik, hogy a sértőknek és sértetteknek teljesen *azonosoknak* kell lenni.[1] A §-ban említett «egyik és másik fél» tehát mindig csak a *sértett felet* és soha se az indítványozásra jogosítottat jelenti. Pl. ha A. indítványt tett B. ellen becsületsértés miatt, úgy B. viszont csak akkor tehet A. ellen indítványt, ha ez utóbbi őt sértette meg. Ha nem őt, hanem pl. 16–24 éves fiát vagy valamely gondnoksága alatt álló személyt sértette meg, világos, hogy kölcsönös becsületsértésről nem szólhatunk, és így az indítvány megtételének joga B.-t csak a tudomásszerzés napjától számított három hó alatt illeti meg.

Abból, hogy az ellenindítvány megtétele csak az eljárás befejezéseig van megengedve, önként következik, hogy az első indítványt tevő az ellenindítványnak *a rendes indítványozási határidőn túl való megtételét* megakadályozhatja, ha indítványát az ellenindítvány *megtétele előtt* visszavonja. Ekkor ugyanis az eljárás beszüntetendő lesz, és így annak befejezése előállván, a másik fél indítványozási joga is megszünik. Magától értetik azonban, hogy ha a három havi határidő ekkor még le nem telt, a másik fél a visszavonás daczára is szabadon gyakorolhatja indítványozási jogát. Hasonlóképen, ha az indítvány visszavonása az ellenindítvány *megtétele után* történt, ez nem fogja hatálytalanná tenni az ellenindítványt, habár ez a három havi határidő után tétetett is,

[1] L. *Reber* id. m. 228. l.

mert akkor, midőn az ellenindítvány megtétetett, az eljárás még nem volt befejezve. Ezen kellő időben tett indítványt tehát egy harmadik személynek későbbi cselekménye hatályától meg nem foszthatja.

D) A kölcsönös *becsületsértés esetén* gyakran megtörténik, hogy a sértett épen rögtöni felhevülésében és haragjában a sértést *nyomban hasonlóval* viszonozza.

Ezen esetről, *a nyomban viszonzott becsületsértésről* törvényünk 275. §-a emlékezik meg. A kölcsönös becsületsértés e fajának kelléke: *az idő azonossága*; a hely azonossága ellenben közömbös. Bizonyos ugyan, hogy az esetek legnagyobb számában a becsületsértés viszonzása ugyanazon helyen történik és pedig közvetlenül a másik fél által elkövetett becsületsértés után, de kétségtelen, hogy nyomban viszonzottnak tekintendő a kölcsönös becsületsértés akkor is, ha az, ki levél útján sértetett meg, nyomban levelet ir, vagy táviratot meneszt, vagy útnak indul oly czélból, hogy viszonozhassa a becsületsértést: szóval, ha mindjárt a rajta elkövetett sértés megtudása után, azt bármily módon viszonozza. A két becsületsértés közt azonban *bizonyos okozati összefüggésnek* is kell lenni. Kell, hogy a második becsületsértés *viszonzása* legyen az elsőnek, tehát annak folytán merült legyen fel. Ha más okból, pl. előleges elhatározás folytán történt a második becsületsértés, a 275. §. esete nem forog fenn.

Ez a §. csak a becsületsértésről szól, a *rágalmazásnak* már fogalma kizárja azt, hogy ez nyomban viszonoztassék.[1]

[1] A német birodalmi büntető-törvénykönyv 233. §-a a testi sértésekre kölcsönösen és a testi sértés és becsületsértésre egymás közt is kiterjeszti a nyomban viszonzott becsületsértésekre vonatkozó szabályt.

A 275. §. szerint a «*nyomban viszonzott kölcsönös becsületsértés esetén*» a bíróság a bűnösségnek megalapítása mellett, a büntetés alól mindkét felet vagy csak azok egyikét felmentheti. Első pillanatra is feltünik, hogy ezen §. egy jelentékeny kivételt állapít meg azon általános szabály alól, hogy az önsegély mindig tiltva van, sőt büntetendő és a sértettnek nincs megengedve, hogy önmaga vegyen elégtételt, hanem ő mindig a bírósághoz van utalva ennek megnyerése végett. Itt a törvény nyiltan kijelenti, hogy e megtorlás, ez önelégtételszerzés bizonyos esetekben mindkét tettes büntetésének mellőzhetésére is vezethet.

Azonban csak ide *vezethet*. És ezen *facultativ* intézkedésből kitetszik, hogy a törvényhozás maga is tudatában volt ama jelentékeny eltérésnek, melyet e §-ban az általános szabálytól tett. Ez okból szorította meg a compensatiót igen jelentékenyen és pedig két irányban. Egyrészt a compensatio csak akkor foghat helyet, ha a becsületsértés *nyomban viszonoztatott;* másrészt pedig *a biró csak fel van jogosítva*, de nincs kötelezve a büntetés mellőzésére. Mindig az egyes eset, a mellékkörülményeknek mérlegelésétől van tehát függővé téve és a biró szabad belátására bizatik az, hogy a büntetés alól mindkét felet vagy csak azok egyikét, vagy egyiküket se mentse fel. De még az első esetben is *csak a büntetés* compensáltatik,[1] a bűnösséget ellenben mindkét félre nézve meg kell állapítani.

És e büntetést nem a visszatorlás, nem az önelégtételszerzés szünteti meg, — ezt mivel sem lehetne

[1] Régi hazai gyakorlatunk is követte azon elvet: «verba verbis verbera verberibus compensantur».

igazolni, — hanem a *büntetés kizárásának* okát itt az a felhevülés, az a szenvedély képezi, mely a sértettet a sértés viszonzására, a visszatorlásra indította.[1]

A másik indok, melyet fel szokás hozni, és melyet a német Reichsgericht is elfogadott az, hogy a *vádlott* a rajta viszonzott becsületsértés által már eléggé megbüntetve, megtorolva lett.[2] Ez utóbbi indok ellen fel lehet ugyan hozni azt, hogy büntetni csak az államnak van joga és hogy büntetésnek csak az állam rendes büntető hatóságai által kiszabott büntetés tekinthető: de tagadhatlan, hogy czélszerűségi okokból megtoroltnak vehető a becsületsértés annak viszonzása által is.

A fennebbiekből következik azonban, hogy a sértés viszonzásának az *először sértettől* kell erednie vagyis attól, ki nem kezdte a becsületsértést, hanem a másik fél által sértetett. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy a biró a becsületsértés kezdeményezőjét mentse fel a büntetés alól. Lehet ugyanis, hogy az, ki a sértést kezdte, csak oly csekély sértést követett el, melyet a másik fél sértése messze túlhalad. Miután pedig teljesen a biró belátásától van függővé téve, hogy kit tart ő nagyobb mértékben sértettnek, tőle függ az is, hogy melyiket, vagy mindkettőt mentse-e fel a büntetés alól. Csak természetes azonban, hogy e felmentést minden esetben indokolnia kell.

A compensatiót a nyomban viszonzott becsületsértésnek a büntetésbe való beszámitását a feleknek nem kell indítványozni, hanem ezt a biró *hivatalból*

[1] L. *Dochow*-nak a becsületsértésről irt monografiáját *Holtzendorff*-féle Handbuch III. köt. 370. l.

[2] L. *Olshausen* Kommentar 741. l. — *Hälschner* «Das gemeine deutsche Strafrecht» II. köt. 214. l.

köteles észlelni és megállapitani. Ebből következik, hogy a fél e jogáról nem mondhat le, hanem a compensatió még az ő akarata ellenére is elrendelhető.

Törvényünk csak a *274. §-ban* rendelkezik arról, hogy a bevádolt sértett fél az indítványt mily időpontig teheti meg. Ez időpont különben itt sincs határozottan körvonalazva. Nagyon kétes, hogy a törvény ezen kifejezése: «mig a bűnvádi eljárás *befejezve nincs*» az elsőbirósági tárgyalás befejezését, vagy az itélet jogerőre emelkedését jelenti-e? [1]

A *275. §.* pedig egyáltalában nem emlékezik meg arról, hogy az ellenindítvány az eljárás mily stádiumáig terjeszthető elő. Részünkről azonban határozottan ama nézetben vagyunk, hogy az ellenindítvány megtétele csak addig foghat helyt, mig az eljárás az *első bíróságnál* meg nem kezdődött. Csak igy érhető el a törvény azon czélja, hogy a biró kölcsönösen mérlegelhesse az ejtett sértéseket és azokat esetleg egymást compensálóknak tekinthesse. Ha a tárgyalás megkezdése után emeltetnék az ellenindítvány, e kérdés helyes eldönthetése czéljából mindkét ügyet újra kellene tárgyalni [2]

A hazai iudicatura nem jött egyöntetű megállapodásra a tekintetben sem, hogy a nyomban viszonzott

[1] A német büntető-törvénykönyv 198. §-a az elsóbirósági tárgyalás befejezéséig engedi meg az indítványtételt. Bizonyára ezt akarta törvényhozásunk is kifejezni, de a rossz szövegezés folytán czélját tévesztette.

[2] Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a német irodalomban uralkodó nézet az ellenkező álláspontot fogadta el és még a felsóbirósagnál is meg akarja engedni az ellenindítvány megtételét. L. ezen nézeteket ismertetve és czáfolva *Reber* id. m. 233—235. l. — *Schwarze* egy közvetítő álláspontot fejt ki, a mennyiben megengedné, hogy a vádlott még védbeszédében érvényesíthesse a rajta nyomban viszonzott becsületsértést, az eljárás későbbi stadiumában azonban ezen engedélyt már nem adná meg.

kölcsönös becsületsértés esetén a büntető-törvénykönyv 275. §-a alkalmazható-e akkor is, ha a magán vádló viszonvádat nem emelt.[1]

A budapesti kir. itélőtábla, — mely az 1883. évi VI. t. cz. életbelépte óta, a Királyhágón inneni részekben e kérdésben végérvényesen határoz, — három egészen eltérő felfogást követ.[2]

Az első nézet szerint, ha a vádlott a becsületsértés kölcsönösségével védekezik, okvetlenül nyilatkoznia kell az iránt, vajjon e védelmet viszonvádnak kívánja-e tekintetni vagy nem. Ha ez iránt nem nyilatkoznék, a bíróság köteles azt tőle megkérdezni, és a menynyiben ezt nem ette volna, itélete feloldandó. Ezen nézet értelmében a büntető-törvénykönyv 275. §-a mindig csak akkor alkalmazható, ha a vádlott *kifejezhetlen* viszonvádat emelt.

A másik nézet abból indul ki, hogy a vádlottnak az eljárás során saját védelmére felhozott és igazolt azon állítása, hogy magán vádló őt szintén megsértette, még akkor is viszonvádnak tekintendő, ha ezt a vádlott kifejezetten nem kívánja, sőt ha a magán vádló megbüntetését határozottan ellenzi (!).

Végre a harmadik nézet szerint a 275. §. minden esetben *hivatalból* is alkalmazható, tehát akkor is, ha viszonvád egyáltalában nem létezik.

[1] E kérdésre igenlőleg felelt a kir. Curia 1882. deczember 21-ikén 10967. (Büntetőjog Tára, V. köt. 275—276. l.) és 1883. márczius 9-ikén 1882. évi 10869. sz. a. (Büntetőjog Tára, VI. köt. 335—336. l.).

[2] L. ezek ismertetését *dr. Töry Gusztáv*-tól a Büntetőjog Tára V. köt. 365. l. V. ö. még ugyanezen kérdésre nézve *Babó Iván*-nak «Kölcsönös becsületsértés és magánvád» czim alatt a Büntetőjog Tára V. köt. 400—401. l. és *Vargha Ferencz*-nek a Jogtudományi Közlöny 1886. évi 35. és 36. számaiban megjelent czikkeit. L. ezenkivül ide vonatkozólag *Reber*-nek fejtegetéseit (id. m. 235—242. l.).

Részünkről határozottan az *első* felfogást tartjuk helyesnek és nagyon óhajtanók, hogy az teljes ülési megállapodás által kötelező erőre emeltetnék.

Szerintünk a viszonvádat, illetőleg az ellenindítvány megtételét ép úgy nem lehet védelmezni, mint magát a vádat sem; hivatalból eljárni pedig annál kevésbbé lehet, mert ezt a járásbíróságok előtti eljárást szabályozó miniszteri rendelet 2. §-a határozottan tiltja, és mert a becsületsértés mindig csak indítvány folytán büntethető.

És ezen általános szabály érvényét nem döntheti meg az, hogy a törvény a nyomban viszonzott kölcsönös becsületsértésnél kifejezetten nem említi fel az ellenindítvány megtételének szükségét. Ennek daczára kétségtelen, hogy ellenindítványnak itt is kell léteznie, mert a becsületsértés mindig csak indítvány folytán büntethető, és így akkor, ha indítvány nem tétetett volna, a viszonzott becsületsértés miatt sem lehetne eljárást indítani. Annál kevésbbé lehet ellenérv gyanánt felhozni azt a körülményt, hogy a 274. §. ellenindítvány megtételét kifejezetten nem írja elő, mert a 275. §-ban a törvény az eljárás megindításához még az első indítványt sem kívánja meg, már pedig kétségtelen, hogy a becsületsértés mint általában, úgy a 275. §-ban körülirt esetben is csak indítvány folytán üldözhető.

Abban az esetben pedig, ha kétségen kivül áll, hogy kölcsönös becsületsértés esetén is mindkét sértett fél tartozik indítványt, illetőleg ellenindítványt tenni: akkor a 274. §-nak a kölcsönös becsületsértésre vonatkozó *általános* szabálya alkalmazandó a 275. §. esetén is, mely utóbbi §. csak a kölcsönös becsületsértésnek egy

*különleges fajá*t, t. i. a *nyomban viszonzott* kölcsönös becsületsértést szabályozza. Az ellenindítvány ennélfogva ezen utóbbi büntetendő cselekménynél is *csak az első bírósági tárgyalás befejezéséig tehető meg.*[1]

Végül kérdéses lehet még, hogy a 275. §. esetén olyankor, midőn a vádlott védelmére felhozza, hogy ő is becsületében sértve lett, de határozottan kijelenti, hogy viszonvádat emelni nem akar, ezen körülmény javára enyhítő körülmény gyanánt számításba vehető-e? *Vargha Ferencz*[2] mig egyrészt teljesen helyesen hangsúlyozza azt, hogy ha viszonzott becsületsértésért vád nem emeltetik, e miatt eljárás nem indítható, (mert az indítvány hiányzik) és így ezen becsületsértés miatt itélet sem hozható, másrészt azon nézetnek ad kifejezést, hogy a becsületsértés viszonzását, még ha azért vád nem emeltetik is, hanem a vádlott azt csak kifogásként, védekezés gyanánt emeli ki, a bíróság enyhítő körülmény, *illetőleg büntetést kizáró ok* gyanánt figyelembe veheti.

A szenvedett sértés nézetünk szerint is minden esetre figyelembe vehető enyhítő körülmény gyanánt, mert az eset mellékkörülményeit a büntető-törvénykönyv 89. §-a szerint a biró hivatalból tartozik nyomozni.

De *büntetést kizáró ok* gyanánt — szerintünk — nem szerepelhet a szenvedett sértés azért, mert a 275. §. világosan kijelenti, hogy a bíróság csak a *bűnösség megállapítása* mellett mentheti fel a feleket,

[1] Megvalljuk, mi e határidőt de lege ferenda szeretnők szükebbre szabatni, és pedig azért, hogy a két ügy teljesen együtt legyen tárgyalható.

[2] Fennebb id. ért. (Jogtudományi Közlöny. 1886. évf. 296. l.).

vagy azok egyikét a büntetés alól. Ebből következik, hogy *a bűnösséget mindig meg kell állapítani*, ez pedig csak akkor történhetik, ha vád emeltetett, mert ellenkező esetben eljárás sem indítható, annál kevésbbé mondható ki a bűnösség. De ezenkivül kétségtelen, hogy a compensatio csak akkor történhetik, *ha két büntetendő cselekmény áll egymással szemben.* Habár kétségtelen, hogy indítvány nélkül is létezik büntetendő cselekmény, ép oly kétségtelen, hogy az indítvány, illetőleg vád nélkül nem vehető figyelembe, legalább a büntető bíróság által nem; mert különben az következnék be, hogy a büntető biró hivatalból tenne itélete tárgyává egy olyan büntetendő cselekményt, a mely miatt vád nem emeltetett. De ezenkivül kétségtelen, hogy ha a sértett akarja compensáltatni a rajta elkövetett becsületsértést az általa elkövetettel, úgy ezt mindig megteheti az által, hogy az előbbiért vádat emel. Ha ezt nem teszi, a következményeket csak magának tulajdoníthatja.

E) Az indítványozásra jogosítottak. A becsületsértés és rágalmazás esetén az indítvány megtételére való jogosultság tekintetében a büntető-törvénykönyv 268. §. tartalmazza az általános szabályt, mely a következőleg hangzik: «A jelen fejezetben meghatározott büntetendő cselekmények miatt csak a *sértett fél* indítványára indítható meg a bűnvádi eljárás.»

Ebből következik, hogy *általában* indítványtételre az van jogosítva, a ki ellen *a becsületsértés irányozva van*, — mint *Reber* mondja — a ki a sértett jogtárgy: a becsület felett rendelkezési joggal bir.

Ha valamely becsületsértés egy *jogi személyösszeséget* sértett meg, az indítványtételre ezen összszemé-

lyiség képviselői; ha pedig egy és ugyanazon becsületsértés *több egyes* személy ellen irányult, *ezek mindegyike* jogosított. Utóbbi esetben ugyanis több büntetendő cselekmény létesült és több sértett keletkezett s ezek mindegyike önálló indítványozási jogot nyert.[1]

Kétségtelen az is, hogy ha valamely *személyösszeség*, vagy *jogi személy ellen irányzott* becsületsértés vagy rágalmazás által egyúttal annak egyes tagjai is, és pedig *mint egyes egyének*, *mint individuumok* sértetnek, akkor ezek is jogosítva lesznek indítványt tenni, mert ők is *önállólag sértettek*. Ellenben a *közvetett becsületsértés* fogalmát törvényünk egyáltalában nem ismeri, és így hozzátartozó, vagy rokon ellen irányzott becsületsértés természetesen nem jogosíthatja fel azok hozzátartozóját az indítvány megtételére. A férj nem közvetlenül sértetik a neje ellen, az apa nem közvetlenül sértetik a fia ellen elkövetett becsületsértés által, mert ez, bármennyire felháborítja, bármily érzékenyen érinti is őt, nem ő ellene van irányozva.

Nehezebb kérdés, hogy *mily jogi személyösszeségek* képezhetik a becsületsértés tárgyát. Első kellék itt mindenekelőtt az, hogy a becsületsértés tárgya: *a sértett személy kellőleg megjelölve, felismerhetővé téve legyen*. Ennélfogva kétségtelen, hogy bizonyos *osztályok*, *családok* stb. ha csupán általánosságban jelöltetnek meg, becsületsértés tárgyát nem képezhetik. Ha valaki azt mondja: minden kereskedő *csaló*, minden pap képmutató, ezen *általános* kijelentése oly annyira nélkülözi a concrét megjelölést, hogy tárgya hiányozván,

[1] V. ö. ezen kérdésre vonatkozólag a Reichsgerichtnek 1880. október 25-ikén 2160/80. sz. a. és 1881. január 7-ikén 3192/80. sz. a. kelt határozatait. (Entscheidungen, III. köt. 12—14. és 246—247. l.).

becsületsértés gyanánt figyelembe nem vehető. Ha ellenben a csoport fogalma szűkebbre szabatik, az mondatik: valamely községben lakó kereskedők csalók, valamely egyházmegye papjai képmutatók: úgy ezen csoportnak egyes tagjai tehetnek már indítványt, mert felismerhetők, ha egyénileg megnevezve nincsenek is. Ugyanez áll akkor, ha valamely hivatal, bizonyos hivatalnokok vannak sértve.

Második szabály — és ez iránt sem foroghat fenn kétség, — hogy oly jogi személyek, melyek csupán *vagyonösszeséget* képeznek, és így a jog előtt csak mint bizonyos vagyonjogok alanyai jönnek számításba, szintén nem sérthetők becsületükben. Pl. valamely részvénytársaság nem képezheti becsületsértés tárgyát, mert csak vagyonjogok tekintetében bir létezéssel, de azért lehet, hogy képviselői (pl. igazgató tanácsa) vagy egyes tagjai, kik ellen a becsületsértés szintén irányult, kik az által szintén sértve lettek, a becsületsértés miatt indítványt tehetnek.

A 16 évesnél fiatalabb egyének és a gondnokság alatt levők helyett (kivéve ez utóbbiak közől a gondnokság alatt levő pazarlókat 113. §. 2. bekezdés) a becsületsértés és rágalmazás esetén is az indítványt a törvényes képviselőnek (atya, gyám) illetőleg a gondnoknak áll jogában megtenni.[1]

Büntető törvényünk 262. §-a *a törvény által*

[1] A német birodalmi büntető-törvénykönyv 195. §-ának megfelelő intézkedés azonban hiányozván törvényünkben, az atya gyermekei helyett, ha azok 24. életévüket már betöltötték, valamint a férj neje helyett, ha ez utóbbi ellen becsületsértés követtetett el, *nem tehetnek indítványt.* Ép úgy — a német birodalmi büntető-törvénykönyv 196. §-ának megfelelő intézkedés hiányában, — nem tehet indítványt a hivatalnokok előljárója a közhivatalnokok ellen hivatali kötelességükre vonatkozó valamely sértő vagy meggyalázó kifejezés miatt.

alkotott testületek, hatóságok, vagy azok küldöttségei, tagjai ellen elkövetett nyilvános rágalmazást vagy becsületsértést is csak a sértett fél indítványa folytán rendeli üldöztetni. Kérdéses lehet, hogy ez esetben az indítványozásra kik vannak jogosítva. Nézetünk szerint testületek, hatóságok vagy küldöttségek, mint olyanok testületileg, az egyes tagok pedig, ha a sértés ellenük, mint egyedek ellen is irányult, egyenként és külön tehetnek indítványt.

Minden egyéb tekintetben az előbbi fejezetben előadott általános elvek nyernek itt is megfelelő alkalmazást.

A *Curia*,[1] az indítványozási határidő megkezdése tekintetében a feljelentés által elkövetett rágalmazásnál ellenkező nézeten volt, a mennyiben itt az indítványozási határidőt nem a 112. §-ban körülirt általános szabály szerint, t. i. nem a tudomásszerzés napjától, hanem azon naptól rendelte számíttatni, melyen a hatóság felmentő határozata jogerőre emelkedett.

Részünkről abban a nézetben vagyunk, hogy ezen felfogás de lege ferenda figyelembe veendő szempontot képez ugyan, azonban szemben a tételes törvény általános intézkedésével, jelenleg nem tarthat elismerésre számot.

Az indítvány visszavonására nézve a becsületsértés és rágalmazás esetén sem lévén a rendes szabálytól eltérő intézkedés téve, ebből következik, hogy az itt is csak a rendes határidőig, vagyis az elsőbirósági itélet kihirdetéseig engedtetik meg.[2]

[1] L. 1883. február 15-én 1882. évi 15384. sz. a. hozott határozatát. (Büntetőjog Tára, V. köt. 419—420. l.)

[2] A német büntető-törvénykönyv 194. §-a a magánvád folytán üldözendő becsületsértéseknél egészen az itélet végrehajtásának megkezdéséig

Végül csak azt kell még megjegyeznünk, hogy miután büntető-törvényünknek a becsületsértésre és rágalmazásra vonatkozó intézkedései akkor is alkalmazandók, ha ezen büntetendő cselekmények sajtó útján követtettek el, ennélfogva törvényünknek az indítványozás tekintetében tett rendelkezései a sajtóvétségekre szintén kiterjednek.[1]

10. *A könnyű testi sértés vétsége* feltétlenül.[2] (313. §.) Még akkor is, ha valamely hivatali, hivatási vagy hasonló kötelesség megszegésével követtetett el.

A német büntető-törvénykönyv eredeti (1871. évi) szövege (232. §. 1. bekezdés) a szándékosan elkövetett könnyű és minden gondatlanságból okozott testi sértést csak a sértett indítványa folytán üldözhetőnek mondott ki. Kivétel csak azon eset volt, hogy ha a testi sértés valamely hivatásszerű kötelesség, vagy hivatali kötelesség megszegésével követtetett el.

Ezen intézkedéseket az irodalom beható tárgya-

engedi meg az indítvány visszavonását. Ez intézkedés a kegyelmezés jogát a magánszemély kezébe teszi le és egyrészt ebből a szempontból tökéletesen tarthatlan, másrészt pedig azért is, mert a becsületsértés vétségének tagadhatlanúl létező magánjellege az itélethozatal által már megszünt és az itélet végrehajtása már mindig közérdekből történik. (L. *Dochow* Beleidigung czimü értekezése a *Holtzendorff*-féle Handbuch III. köt. 366. l.).

[1] Igy a *kir. Curia* 1882. decz. 5-én 15,868. sz. a. hozott határozatával (közöltetett Büntetőjog Tára V. köt. 272—274. l. Döntvénytár IV. köt. 16—17. l.) kimondta, hogy a sértett fél sajtó útján elkövetett becsületsértés esetén is köteles indítványát 3 hó alatt előterjeszteni; továbbá 1881. évi április 28-án hozott határozatával kijelentette, hogy az indítvány visszavonása sajtóvétségeknél is minden közreműködőre nézve hatályos. (Büntetőjog Tára II. köt. 211—214. l.)

[2] L. ezen büntetendő cselekményre nézve *Geyer* Zur Revision der Bestimmungen des Reichsgesetzbuchs über Körperverletzung, a «Gerichtssaal» XXVI. köt. 277. és következő lap és vele szemben *Schwarze* Die Revision des Reichsstrafgesetzbuchs. Ugyanott 507—512. l.

lásban és birálatban részesítette [1] és e tárgyalás az ide vonatkozó intézkedések mielőbbi módosításának szükségét mutatta ki.

A panaszok egyrészt arra voltak alapítva, hogy rendkivül nehéz megállapítani a különbséget a könnyű és a súlyos testi sértés közt és így nehéz megállapítani, hogy mily esetekben szükséges az indítvány és mikor foghat helyt a hivatalból való üldözés. Másrészt hangsúlyoztatott, hogy a testi sértésnek, mint a jogrendet nagyobb mértékben sértő cselekménynek megbüntetéséről az egyesnek — épen mivel nem egyedül ő sértetett, — nincs joga lemondani.

Ezen panaszok folytán a büntető-törvénykönyv revisiója alkalmával e kérdés is tárgyalás alá vétetett.

A *Bundesrath* által beterjesztett javaslat azt az intézkedést tartalmazta, hogy *minden szándékos* testi sértés — még ha az csak *könnyű* volt is, — hivatalból üldözendő.

A Reichstagban azonban az az előbb is fennállott intézkedés ment keresztül, hogy a szándékos könnyű testi sértés és minden gondatlanságból elkövetett testi sértés csak indítvány folytán büntetendő, a mennyiben a testi sértés nem valamely hivatali vagy hivatási kötelesség megszegésével követtetett el. Ha e büntetendő cselekmény hozzátartozó ellen követtetett el, *az indítvány visszavonása meg van engedve*, egyéb esetekben ellenben nem.

Büntető törvényünk a német birodalmi codextől e tekintetben annyiban tér el, hogy a gondatlan-

[1] A fennebb idézett értekezéseken kivül részletesen tárgyalják e kérdést *John*-nak és *Thomsen*-nek az irodalom összeállításánál felsorolt jogászgyülési értekezései, valamint *Fuchs* és *Reber* monografiái is.

ságból elkövetett súlyos testi sértést (310. §.) minden esetben *hivatalból üldözendőnek* jelenti ki és csupán a *könnyű testi sértés* vétségét sorolja a sértett fél indítványára büntetendők közé. Ezt azonban olyankor is, midőn felmenők vagy testvérek ellen követtetett el.

A *mérgezés* (309. §.) mindig hivatalból üldözendő, még akkor is, ha ezáltal csak könnyű testi sértés okoztatott. Igaz ugyan, hogy a törvény ezt a büntetendő cselekményt is a testi sértésről szóló fejezetben tárgyalja; és kétségtelen az is, hogy mérgezés, illetőleg méregnek egészség háborítási czélból való beadása által is okozható nemcsak súlyos, hanem könnyű testi sértés is: de tekintettel arra, hogy a törvény e büntetendő cselekményt egy egészen különleges büntetendő cselekménynek minősíti, tekintettel arra, hogy nagyobb veszélyességénél fogva sokkal súlyosabb büntetést szab reá, mint más eszközökkel elkövetett testi sértésre, tekintve továbbá, hogy a 312. §. csak a *testi sértésről* emlékezik meg, a mérgezést ellenben (a mely pedig — mint említettük, — nem vonható a testi sértés általános fogalma alá), egyáltalában fel sem említi: ennélfogva a bűnvádi üldözésnek a 312. §-ban foglalt korlátolását a mérgezésre nem tartjuk kiterjeszthetőnek.

Az az indok, melynek folytán törvényhozásunk a a könnyű testi sértést a hivatalból üldözendő büntetendő cselekmények közől kivette, abban állt, hogy a testi sértés ezen legcsekélyebb jelentőségű fajánál az államnak nincs kiváló érdeke a tettes üldözésében.[1] Részünkről az érvet nyomósnak el nem ismerhetjük és a testi sértést minden esetben *hivatalból*

[1] L. a miniszteri indokolást *Löw* Anyaggyűjtemény II. köt. 564. lap.

üldözendőnek tartanók. Felfogásunk szerint az, hogy a testi sértésnek — habár csak a könnyű testi sértésnek — büntetése *indítványtól* tétetik függővé, mivel sem indokolható, mert ezen büntetendő cselekménynél egyrészt a sértett fél kiméletéről szó nem lehet, másrészt pedig az nem képez oly csekély jellegű jogsértést, a mit az államnak hivatalból üldözni nem volna elég oka.

A mi az első szempontot illeti, kétségtelen, hogy egyes esetekben a műveltebb osztályhoz tartozó egyéneknél talán a sértett óhajtaná ugyan, hogy a rajta elkövetett könnyű testi sértés ne vitessék bíróság elé, de azt hiszszük, hogy a bíróságnak hivatalból való eljárása ezen osztályba tartozó egyéneknél sem fog a sértettnek nagyobb kellemetlenséget okozni épen azon okból, mert a büntetendő cselekmény itt már az egészséget és testi épséget sértvén, az uralkodó társadalmi felfogás által sem soroltatik azon jogsértések közé, melyek magán elégtétel útján toroltatnak meg. És azonkivül, ha a sértett látja, hogy a bíróság erélyesen és az ő felszólítása nélkül is fellép a tettes ellen és ez szigorúan büntettetik, akkor nem fogja annak szükségét érezni, hogy más módon (pl. párbaj útján) szerezzen magának elégtételt.

A sértett kimélete legfelebb a család körében, különösen felmenők és a testvérek ellen elkövetett testi sértéseknél szerepelhetne figyelembe veendő szempont gyanánt. De itt meg azt hiszszük, csak a legritkább esetekben fog előfordulni, hogy a sértett fél a családi kötelékről annyira megfeledkező sértőt büntetlenül hagyni kivánná. S még ha ez az eset állana is be, a hivatalból való üldözés mellőzésének

számos körülmény ellene szól. Hogy egyebet ne említsünk, kétségtelen az, hogy a kiskorú gyermekek ellen egy durva (pl. iszákos) szülő által elkövetett testi sértések, melyek hosszabb időn folytatva a sértett egészségének jelentékeny megháborítását eredményezhetik és egyszersmind a közvéleményt, a közönséget is a legnagyobb mértékben felháborítják, már a közérdekből is hivatalból torlandók meg.

Ha tehát itt egyrészt a sértett fél kímélete nem lehet irányadó, másrészt tökéletesen téves azt állítani, hogy a testi sértés, vagy annak valamely faja a jogrendet csak másodsorban sérti és annak megtorlását csak a sértett érdeke kívánja.[1] Ezen érvelés helytelensége kitünik abból, hogy a sértettnek itt oly életjavairól van szó, melyekről ő le sem mondhat (pl. az öncsonkítás bizonyos esetekben büntettetik) és az egész büntetendő cselekmény koránt sem csak magát a sértettet, hanem mindig a jogrendet is érinti.

De hazánkban van még más büntető politikai ok is, mely határozottan azt teszi ajánlatossá, hogy a hivatalból való üldözés elé ezen büntetendő cselekménynél korlátok ne vettessenek. És ez az a szempont, hogy a testi sértés épen köznépünk heves véralkatánál, szenvedélyességénél fogva nálunk nagyon gyakran előfordul. A — fájdalom — gyakori verekedések alkalmával kölcsönösen szoktak osztatni ezen testi sértések és ha azok üldözése a sértett felek akaratá-

[1] Ezt állítja *Reber* (id. m. 385—386. l) ki azt helyesli, hogy a testi sértés csak indítvány folytán üldözhető, mert a testi épség teljesen az illetőnek, a sértettnek rendelkezése alatt áll. (?) A közületnek e feletti rendelkezése csak másodlagos.

tól függ, úgy az nagyon ritkán fog bekövetkezni, mert hasonló esetekben rendesen egyik fél sem szokott indítványt tenni. De a hivatalból való üldözés itt már azért is ajánlatos, hogy az ezen téren alkalmazott szigor további elfajulásoknak elejét vegye.

Mindezen okokból azt óhajtanók, hogy büntető-törvénykönyvünk reviziója alkalmával a testi sértés és annak minden faja a hivatalból üldözendő cselekmények közé soroltatnék.

A fennebbiekből különben kitetszik, hogy a testi sértésnél tételes törvényünk szerint jelenleg is a hivatalból való üldözés képezi a szabályt és ezen büntetendő cselekménynek csupán egyes enyhébb eseteinél kivántatik meg a bűnvádi eljárás folyamatba tételéhez a sértett fél indítványa.

Törvényünk az indítványozásra jogosított gyanánt a 312. §-ban *a sértett felet* jelöli meg. Ezen megjelölés alatt itt azon egyén értendő, kinek testi épsége vagy egészsége az elkövetett büntetendő cselekmény által sértve vagy veszélyeztetve lett.

Más különleges intézkedést a törvény az indítványozás tekintetében nem tevén, egyebekben az indítványozási jogra vonatkozó általános szabályok mindenben megfelelőleg alkalmazandók. Az indítvány visszavonható.

11. *A gyermekrablás*, vagyis 14 éven alóli gyermeknek akarata ellenére, szülője, gondnoka vagy felügyelője hatalmából erőszakkal, fenyegetéssel vagy ravaszsággal való elvitele vagy letartóztatása. (317. §.).

E büntetendő cselekménynek a büntető-törvénykönyv 318. és 319. §§-aiban körülírt minősített esetei akkor forognak fenn, midőn az elrablott gyermek

koldulásra vagy más nyerészkedési, vagy pedig erkölcstelen czélra használtatott; vagy ha a letartóztatott gyermeken súlyos testi sértés, erőszakos nemi közösülés vagy megfertőztetés követtetett el.

Ez utóbbi esetek mutatják, hogy eme büntetendő cselekmény a gyermeknek nemcsak személyes szabadságát, de erkölcsi existentiáját, erkölcsi javait is a legérzékenyebben veszélyezteti. És ebből egyúttal következik, hogy a gyermekrablásnál az indítvány megkivánása teljesen indokolt. Szükségessé teszi ezt a sértettnek és családjának kimélete; az a tekintet, hogy az áldozaton esetleg elkövetett másnemű, aljas büntetendő cselekmények köztudomásra ne hozassanak; az áldozatul esett gyermek a bíróság előtti tárgyalás szégyenítő vizsgálataitól megkiméltessék s ezáltal egyúttal útja vágassék annak, hogy e tárgyalás, illetőleg a bűnvádi eljárással járó szemlék, kihallgatások még jobban a szegény gyermek lelkébe és emlékezetébe véssődjenek és mindazon káros hatásokat (pl. a nemi ösztön kora felgerjedését), melyek a büntetendő cselekmény elkövetésével járnak, ne állandósítsák és káros hatásukban ne növeljék.[1]

A gyermekrablás különben csak *feltételesen* tartozik a sértett indítványára büntetendő cselekmények közé. A 322. §. szerint hivatalból indítandó meg az eljárás, ha a 239. §-ban meghatározott esetek valamelyike vagy súlyos testi sértés forog fenn. A súlyos testi sértés elkövetésén kivül tehát hivatalból indítandó meg a gyermekrablás miatt a bűnvádi eljárás

[1] E tekintetben törvényünk sokkal helyesebb felfogásból indul ki, mint a német birodalmi büntető-törvénykönyv, mely hivatalból üldözendőnek tartja e büntetendő cselekményt.

akkor: 2. ha a tettes ellen valamely *a gyermekrablással összefüggő és hivatalból üldözendő más bűntett* is forog fenn; 3. ha a bűntett a megsértettnek, halálát okozta; 4. ha a 235. §. esetei forognak fenn, vagyis ha a gyermekrablás *felmenő*[1] vagy lemenő[2] ágbeli rokonon vagy testvéren; 5. ha *a tettes gyámságára, gondnokságára, tanítására, nevelésére, felügyelétére, gyógykezelésére vagy gondviselésére* bizott személyen követtetett el.[3]

A gyermekrablásnál a 322. §. indítványozásra jogosított gyanánt «*a sértett felet*» jelöli meg. Ez az általános szabály azonban itt sohasem lesz alkalmazható, mert a 13 éven alóli gyermek soha sincs indítványtételre jogosítva. Helyette «*törvényes képviselője*», szülői és gyámja tehetik meg az indítványt.

Az indítvány — a 322. §. zárszavai szerint, — *nem vonható vissza*, bizonyára azon indokból, hogy ezen visszavonási jog a gyermek érdekeinek sérelmével visszaélésekre, különösen zsarolásra, megvesztegetésre használható ne legyen.

12. *A leányszöktetés* (320. §.) vagyis 14 éven alóli

[1] Ez az eset itt *képtelenség* és revisio alkalmával a törvényből kihagyandó volna. 14 éven alóli gyermek csak a legritkább esetben lesz *felmenő ágbeli rokon* és még ha az volna is, *lemenő ágbeli rokona* semmi esetre sem fogja ellene az elragadás bűntettét elkövethetni.

[2] A lemenő ágbeli rokon elragadása egyes kivételes esetekben előfordulhat. Pl. az apa elragadja saját gyermekét az anya, vagy a nagyszülők hatalmából, vagy valamely intézetből, hova az elhelyeztetett.

[3] Ezen eset a gyermekrablásnál szintén nem jöhet elő. Hogyan rabolja el a tettes a saját gondviselésére bizott gyermeket maga magától? Hisz az elvitelnek vagy letartóztatásnak épen a szülő, gondnok *vagy felügyelő* hatalmából kell történnie. Téves a 317. §-nál az is, hogy a *gyám* hatalmából való elrablást a törvény nem említi. Ennek daczára azonban kétségtelen, hogy ha az elrablás a gyám hatalmából történt, szintén büntetendő és ekkor a gyám a *szülő* fogalma alá vonandó.

leánynak saját beleegyezésével, szülőjének, gondnokának vagy felügyelőjének felügyelete alól, azok akarata ellenére való elvitele, vagy letartóztatása.

A szöktetés büntetése, szintén csak *feltételesen* van függővé téve a sértett fél indítványától; ugyanazon esetekben ellenben, melyeket fennebb elmondtunk, hivatalból üldözendő.[1]

Az indítványozásra azonban itt sem maga a sértett fél személyesen, hanem csak annak *törvényes képviselője* van jogosítva. A 322. §. ugyan magát a sértett felet említi indítványozásra jogosított gyanánt ez azonban mint 14 éven alóli személy nem tehet indítványt, de a büntetendő cselekmény különben sem ellene, nem az ő rendelkezési joga ellen követtetett el, mert hisz' ő az elvitelbe vagy letartóztatásba beleegyezett.

Azon egyének, kik ellen eme büntetendő cselekmény tulajdonképen irányul, a kik tulajdonképen közvetlenül sértettek: *a szülő, gondnok vagy felügyelő.* Csakhogy ezek nem mind jogosítottak az indítványo-

[1] A 322. §-ban körülirt esetek egy részének kiemelése azonban itt is teljesen felesleges. Elesik mindenekelőtt az, hogy ha 1. *súlyos testi sértés okoztatott*, miután e büntetendő cselekmény az elszöktetett nő beleegyezésével követtetik el, tehát nem valószinű, hogy az által súlyos testi sértés okoztassék. A súlyos testi sértésnek külön hangsúlyozása különben szerintünk a gyermekrablásnál is teljesen felesleges. Igaz ugyan, hogy itt a testi sértés valószinüleg gyakran előfordulhat, de az a 239. §. 1. pontja alapján különben is a hivatalból való üldözést vonja maga után. 2. Az, hogy az elszöktetés a sértett nő halálát okozta, alig képzelhető. 3. A felmenő ágbeli rokonon e büntetendő cselekmény sem követhető el, mert a sértettnek 14 éven alólinak kell lenni, és igy a tettes ennek lemenő ágbeli rokona nem lehet. Lemenő ágbeli rokonon, vagy testvéren ellenben elkövethető e büntetendő cselekmény. 4. A 235. §-ban felsoroltak közül csak a nevelő, tanitó, gyógykezelő vagy gondviselő követheti el e büntetendő cselekményt. A többiek azért nem, mert az elszöktetésnek a szülő, gondnok vagy felügyelő hatalmából kell történnie.

zásra, jelesen *a felügyelő* nem, mert a 322. §. őt kifejezetten nem említi meg, az általános szabályból pedig az ő indítványozási jogosultsága le nem vezethető.

Törvényünk értelmében a büntetendő cselekmény akkor is büntethető, — természetesen csak az indítvány folytán, — ha a tettes és a megszökött nő közt *házasság jött létre*. Ez helytelen. Ilyen esetre nézve sokkal helyesebb a német büntető-törvénykönyv 238. §-ának az az intézkedése, hogy ez esetben büntetés csak úgy állhat be, hogyha a házasság felbontatott, vagy semmisnek nyilvánittatott. Azon intézkedés mellett, a melyet tételes törvényünk tartalmaz megtörténhetik, hogy a férjet elhurczolják neje és gyermekei mellől a börtönbe azért, mert nejének szülői, vagy gyámja bosszut akarnak állani a szöktetésért.

Az indítvány — a fennebb már hangsúlyozott fontos okokból, — nem vonható vissza.

13. *A nőrablás* vagyis valamely nőszemélynek akarata ellenére fajtalanságra, vagy házasságkötésre irányzott czélból, erőszakkal, fenyegetéssel vagy ravaszsággal hatalomba kerítése, elvitele vagy letartóztatása. (321. §.)

Az indítvány megkivánása itt szintén *csak feltételes*. A 322. §-ban felsorolt mindazon esetek, melyek fenforgása eme büntetendő cselekménynél a hivatalból való üldözést vonja maga után, itt kivétel nélkül alkalmazhatók. Tulajdonkép a nőragadás lett azok megállapításánál szem előtt tartva.

Az indítvány megkivánását itt is *a sértett fél kiméletе* indokolja.

Indítványozásra jogosított: maga a *sértett*, illetőleg, ha az 16—24 éves, törvényes képviselője is. Ellenben ha férjes nő raboltatott el, férje, — bármennyire érinti őt is a büntetendő cselekmény — nem fog indítványt tehetni.

Az indítványozási határidő e büntetendő cselekménynél is «tempus continuum», tehát a nő, ki letartóztatva van, ha három hó alatt nem tesz indítványt, e jogát elveszti. Ez kétségtelenül oly anomalia, mely kívánatossá teszi, hogy de lege ferenda oly intézkedés tétessék, miszerint a letartóztatás ideje alatt az indítványozási határidő nem folyik.

Az indítvány a nőrablás esetén nem vonható vissza.

14. *A levél- és távsürgönytitoknak megsértése magánszemélyek által* (327. §.). E vétség minden esetben, feltétlenül csak a sértett fél indítványa folytán üldözhető.

Büntető-törvényünk tervezete kifejezetten nem indokolja azt, hogy ezen vétségnél miért kívánja meg a sértett fél panaszát.[1] Lehet azonban, hogy avval akarja ezt igazolni, a mit a büntetési tételnek csekélysége mellett hoz fel, t. i. hogy «a levél és távirda titoknak magán személy által való megsértése esetében *csupán az érdekelt személynek joga* támadtatik meg».

Ezen kijelentést ily széles kiterjedésben nem tartjuk elfogadhatónak, mert oly cselekmény, melyet az állam, illetőleg annak törvénye nyilvános büntetéssel sujt, minden esetre sérti a jogrendet, a közérdeket is és nem tekinthető pusztán egy magán személy ellen irányulónak.

[1] V. ö. *Löw* Anyaggyűjtemény II. köt 588—589. l.

Ellenben igaz az, hogy a levél és távsürgöny titoknak megsértése — legalább az esetek legnagyobb számában, — *első sorban* a magán egyén ellen irányul és sokszor nem lehet megtudni, hogy a sértett fél levele más által történt felbontásának tulajdonít-e annyi jelentőséget, hogy a miatt bűnvádi eljárást akarna indíttatni. E szempont tehát nyomós érvül szolgálhat a mellett, hogy e vétség *a magánvádra üldözendő vétségek közé* soroltassék. Azonban a sértett indítványára büntetendő cselekmények közé való felvételét részünkről azért nem tartjuk helyesnek, mert a sértett fél kiméletének szempontja itt nem lehet mérvadó és mert ily csekélyebb fontosságú jogsértéseknek súlyos büntetendő cselekményekkel való egy szempont alá helyezése a helyes egyöntetű szabályozást egészen lehetetlenné teszi.

Az indítványozásra jogosított *a közvetlenül sértett fél. Ez alatt* pedig egyrészt *az elküldő*, illetőleg *feladó* és a lepecsételt irat kiállítója, másrészt a *czimzett* értendők, mert a levél felbontása, illetőleg a titok megszerzése, úgy szintén a megszerzett titok közzététele által mindezek egyformán sértetnek. Őket kettőjüket érdekli a titok, ők ketten rendelkezhetnek a felett, hogy a levél ki által bontható fel. Ketten rendelkezhetnek, de nem egyformán és nem egy időben. Ha a levél már postára adatott, a feladó elveszti a feletti rendelkezési jogát és csak a czimzett megitélésétől függ, hogy ki által engedi ő levelét felbontatni. Bárkinek adja meg a czimzett ezen engedélyt, a feladó e miatt indítványt nem tehet. Ha pedig a feladó a postai szabályok értelmében esetleg visszakövetelési joggal is bir, akkor

csak a levélnek a czimzett kezébe jutásakor veszti el indítványozási jogát.[1]

15. *A titok tiltott felfedezése* (328. §.). E vétségnél részünkről határozottan helytelennek tartjuk az indítvány megkivánását. A sértett fél kimélete itt nem lehet irányadó, mert az által, hogy a titok felfedeztetett, az már úgy is nyilvánosságra lévén hozva, a további rejtegetésnek mi czélja sincs. A felhozatni szokott másik indok pedig szerintünk azért nem jöhet figyelembe, mert ama jogsértés, melyet a titok felfedezése okoz, a legtöbb esetben épen nem oly kicsiny, hogy csupán a sértett magán egyének jogainak csorbításáról lehetne szó. És abban az esetben, midőn a titok felfedezése által egyúttal valamely hivatali vagy hivatási kötelesség is megsértetett, ezen büntetendő cselekmény súlyossága csak növekedik.

Ezen indokok folytán részünkről eme bűncselekményt, de lege ferenda, sem a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények, sem a magánvádra üldözendő vétségek közé felvehetőnek nem tartjuk, hanem *hivatalból való üldözését* óhajtanók törvényhozásilag elrendeltetni.

Tételes törvényünk értelmében e vétség *feltétlenül* csak a sértett fél indítványa folytán üldözhető.

Indítványozásra jogosított: a sértett fél, ki alatt azonban nem érthető mindazon egyén, kit a titok

[1] *Reber* szerint esetleg a czimzett maga is elkövetheti ezen büntetendő cselekményt, ha pl. egy ismerősénél letéteményezi a feladó a levelet azon megbizással, hogy a czimzett azt csak bizonyos idő mulva adja át és ennek daczára ezt a czímzett mégis felbontja. Szerintünk ilyenkor a tettes alig lesz büntethető, mert bizonyára csak a legritkább esetekben tudott ezen tiltó megbizásról és ekkor is kérdés, hogy az mennyiben kötelezi őt a czimezés positiv tényével szemben.

felfedezése vagy közlése kellemetlenül érint, hanem az általános szabály értelmében csak a *közvetlenül sértett*, vagyis az, a ki a kérdéses titoknak nyilvánosságra hozatalára kizárólagos jogosítványnyal bir.

16. A *magánlak megsértése* (332. §.) rendszerint szintén csak a sértett fél indítványa folytán üldözhető. Ha azonban e büntetendő cselekmény 1. erőszakkal, fenyegetés, vagy hamis kulcsok használásával (330. §.); vagy 2. közhivatalnoki minőség szinlelése, vagy hatósági rendelet ürügye alatt; 3. éjjel, vagy együttesen több személy által; vagy 4. végre fegyveresen hajtatott végre (331. §.): úgy az *hivatalból* üldözendő. A törvény tehát e büntetendő cselekmény *minősített* eseteit hivatalból üldözi, az általános szabály szerint azonban az eljáráshoz a sértett indítványa kivántatik meg. A törvény csak az utolsó szakasznál (332. §.) említi meg az indítvány megkivánását, tehát bizonyos, hogy az, mint a hivatalból való üldözés alóli kivétel, csak e szakaszra vonatkoztatható.

Következik ez abból, hogy — mint fennebb már kiemeltük — a törvénymagyarázat általános szabályai szerint, ha a *törvény* valamely §-ban a sértett fél indítványát kivánja meg, ezen kellék csak azon §-ban körülírt büntetendő cselekményre áll, ha pedig valamely §-ban több büntetendő cselekmény, vagy ennek több esete van felsorolva, ez előfeltétel megkivánása csak azon alfajra, vagy esetre alkalmazható, a mely közvetlenül ezen intézkedés *előtt* áll. Az előbbi §-ban felsorolt büntetendő cselekményekre, valamint az *utána következőkre* ellenben e kivétel nem vonatkoztatható.

A kivételt ez esetben a két első §. (330., 331. §§.) intézkedése képezi, mert bizonyos, hogy a magánlak

sértések legnagyobb számban minősítő körülmény *nélkül* követtetnek el.

Ha a magánlak megsértését közhivatalnok követte el, az *hivatalból* üldözendő, mert büntető törvényünk 199. §-a ez esetet egy egészen más jellegű és mindig hivatalból üldözendő vétségnek minősíti. Ezen 199. §-ban körülírt vétség tényálladékához azonban kell, hogy a magánlak megsértése hivatalos hatalommal való visszaélés által követtessék el.

Az indítványozásra jogosítottak megállapítása a magánlak megsértésénél jelentékeny nehézségeket okozhat. A jogsértés tárgya ez esetben a házjog, a házi béke, a magánlak feletti kizárólagns uralom. Az állam midőn megadja az uralmat a magánosnak saját házában, egyúttal gondoskodni köteles ez uralomnak megóvásáról; és a midőn ezt teszi, a lakót és a lakással rendelkezőt óvja meg a jogtalan zavarásoktól és háborgatásoktól. A közvetlenül sértett tehát a magának sértésénél a *lakó vagy a lakással rendelkező*.[1] Úgy látszik, törvényünk is ezen felfogásból indul ki, mert a 332. §-ban *a lakót vagy a lakással rendelkezőt* jogosítja fel a jogtalanul bemenőnek távozásra való felhivására s kétely tárgyát alig képezheti, hogy *a lakó* minden esetre jogosított indítványt tenni. Ezen fogalom megállapítása nagyobb nehézségekbe sem fog ütközni.

[1] A laksértés eseténél az *indítványozásra jogosítottnak* meghatározása tekintetében az irók jelentékenyen eltérnek egymástól. *Fuchs* szerint (id. m. 91. l.) indítványozásra jogosított e büntetendő cselekménynél az, kinek feladata a házi békét önállóan megvédeni; *Schwarze* szerint (Kommentar 343. l.) a lakás birtokosa (der Inhaber der Wohnung). *Rüdorff* (Kommentar 266. l. 6. jegyzet) azon egyént tartja indítványozásra jogosítottnak, ki a kérdéses helyiség felett rendelkezni jogosítva van. *John* szerint (a *Holtzendorff*-féle Handbuch III. kötet 160. l.) magánlak megsértése esetén a lakás birlalója, közhivatali helyiségekben elkövetett lak-

Lakó az, ki azon helyiségben, melybe a behatolás történt, állandóan tartózkodik. Ezen átalános körülírás mellett egyes concrét esetben lesz megítélendő, hogy tekinthető-e valaki lakónak vagy se.

Törvényünk azonban a távozásra való felhivásra jogosított és ennélfogva a sértett fél gyanánt a lakón kivül *a lakással rendelkezőt* is kiemeli és ezen ellentétbe helyezés azon hitre szolgáltathatna okot, mintha a tulajdonos, ki épen a tulajdonjog kifolyása gyanánt, tulajdonjogi tekintetben *rendelkezhetik* a lakás felett, mindig indítványozásra jogosított volna, még akkor is, ha házát bérbe adta. E felfogás azonban egyáltalán nem tarthat igényt a helyeslésre. A tulajdonos a dolog természete szerint az egyedül jogosított a lakásban vagy egyéb helyiségben elkövetett laksértés miatt mindaddig indítványt tenni, mig maga kizárólagosan birja lakását, maga lakik abban, mig a rendelkezési jog csak őt illeti. De mihelyt e rendelkezési jogot, habár csak bizonyos irányban, másra ruházza, pl. lakását bérbe adja, e jogot aznonal elveszti azért, mert a bérbeadással a bérlőre ruházza azon jogot, hogy rendelkezhessék a felett, kik mehetnek be vagy tartózkodhatnak lakásában. «*A lakással rendelkező*» alatt tehát itt csak az értendő, *ki megállapithatja, hogy*

sértés esetén pedig az tehet indítványt, a ki a kérdéses hivatali helyiség felett *közvetlenül felügyeleti joggal* bir.

A porosz Obertribunal egy elvi jelentőségű határozatában azt mondja ki, hogy indítványozásra jogosítva van mindenki, a ki a törvény által védett helyiséget a kérdéses időben akár mint tulajdonos, akár mint bérlő törvényesen birja. (Der gesetzmässige zeitige Inhaber. L. *Oppenhoff* Rechtssprechung des Obertribunals XIII. köt. 300. l.) 1871. decz. 14-én hozott itéletében pedig (közölve *Oppenhoff* Rechtssprechung XII. köt. 655. l.) indítványozásra jogosítottnak mondta ki a tulajdonos tényleges képviselőjét is, ha ez a bemenő egyén eltávozását követelni jogosítva van.

kik tartózkodhatnak a kérdéses helyiségben, a ki e kérdésben egyedül döntő hatalommal bir.[1]

Ezen általános szabályból következik, hogy *nem lehet indítványozásra feljogosítani azt, ki csak ideiglenesen rendelkezik a lakással,* vagy még helyesebben a lakással rendelkezőt *csak ideiglenesen* helyettesíti. A szolga, a ki ura távollétében a lakás gondozása vagy őrzése végett a lakásban marad, a gyermek, kit szülői, mig dolgukat végzik, lakásukban otthon hagynak, bizonyára nem tekinthetők indítványozásra jogosítottaknak.

Hogy a magánlak sértést a tulajdonos távollétében is el lehet követni, erre nézve semmi kétség fenn nem forog, csakhogy annak megitélése, hogy valakinek bemenetele, vagy a lakásban maradása jogtalannak tekintendő-e, nem bízható a szolga, vagy gyermek birálatára. Ezek jogosítva vannak arra, hogy valakit a bemeneteltől eltiltsanak, vagy az akaratuk ellenére bemenőt a távozásra felhivják, de az indítványt *rendes körülmények közt* csak maga a tulajdonos fogja megtehetni. Rendes körülmények közt mondjuk, mert azon esetre, ha a tulajdonos pl. évekre, hosszabb időre eltávozik és jószágát, házait meghatalmazottjának vagy valamely családtagjának őrizetére bizza, reá ruházván erre a jogot, hogy a szükséges intézkedéseket minden tekintetben megtehesse: akkor mégsem lehet elzárkóznunk azon követelmény jogosultsága elől, hogy ily esetben a *meghatalmazott* is jogosítva lesz az indítványt megtenni. Az ellenkező felfogás

[1] *Reber* id. m. 360. l. Ezen jogi uralom czíme — mint *Reber* kiemeli — *vagy magánjogi vagy közjogi jellegü* lehet. A *közjogi* jellegü mindig származékos (pl. a közhivatalnok joga a közhivatal helyiségeiben való rendelkezésre) a *magánjogi* vagy eredeti, (a tulajdonosnál) vagy származékos (a bérlőnél vagy haszonbérlőnél).

oda vezetne, hogy a tulajdonos távollétével a lakás zsákmányul vettetnék oda a tolakodók és kíváncsiaknak, kik előre tudnák, hogy büntetés őket úgy sem érheti.

Csakhogy ily esetben se a tulajdonos ruházza át az indítványozási jogot a meghatalmazottra: — ezt kizárja e jog átruházhatlansága is, — hanem a *meghatalmazott* maga tekintendő sértett félnek, mert ő «*a lakással rendelkező*» épen a tulajdonos akarata folytán.

A bérlő és az albérlő teljesen szabadon rendelkeznek a lakással a tekintetben, hogy kit akarnak oda bereszteni és kinek tiltják meg a behatolást. *A bérlő* e joga tehát a tulajdonos rendelkezési jogát, *az albérlő* e joga pedig a bérlőét *teljesen kizárja*. Ebből következik, hogy a bérlő lakásának megsértése miatt a tulajdonos, az albérlő lakásának megsértéséért a bérlő *egyáltalán nem tehetnek indítványt*, sőt ellenkezőleg a tulajdonos, ha a bérlet tartama alatt a kibérelt helyiségbe jogos indok nélkül s a lakónak és a lakással rendelkezőnek akarata ellenére bemegy, magánlak sértés vétsége miatt lesz büntetendő. Ugyanez áll a főbérlőről szemben az albérlővel.

Még bonyolódottabb lesz az indítványozási jogosultság kérdése akkor, ha ugyanazon lakásban *több személy*, vagy épen *több család lakik*. Ez esetben a kérdést — nézetünk szerint — nem pusztán a magánjogi elvek szerint, hanem a dolog természetének megfelelő czélszerűségi követelmények figyelembe vételével kell megoldani.

Ily esetben az indítványozási jog rendszerint a *családfőt illeti*, tehát az atyát, ha ez nem él, az anyát.

A gyermekek, még ha nagykorúak is, nem lesznek önállóan jogosítva az indítvány megtételére, kivéve, ha külön lakosztálylyal, vagy külön szobával birnak és a laksértés épen ezen külön helyiségre vonatkozólag követtetett el.

Ellenben a nőnek, a családanyának *férjével concurrens* indítványozási jogot kell engedni a laksértés megtorlására. Ő férjével közösen birja a lakást,[1] közösen élnek abban és közös rendelkezési joguk van. A férj távollétében elkövetett laksértésre nézve a nő ezen saját rendelkezési joga alapján indítványt tehet.

Ha az együttes indítványozásra jogosítottak közt e jog gyakorlása tekintetében ellentétes nézet merül fel: úgy a legtöbb esetben magánlak sértésről nem is lehet szó. Ha a férj beereszt vagy szivesen lát valakit a közös lakásban, kit a nő kitiltani akar, vagy viszont; ugy nem is lehet szó arról, hogy magánlak sértés létesüljön, mert az így bemenő számára mindenesetre létezik «*jogos indok*» és e mellett mindkét egyén a lakással rendelkezőnek lévén tekinthető, egyik sem állíthatja, hogy lakótársának ide vonatkozó valamely intézkedése által sértve lett.

Teljesen ugyanez áll azon esetben, midőn ugyanazon lakást vagy szobát *több család birja közösen*, a mi kivált falun a köznépnél nagyon gyakran előfordul.[2]

Törvényünk nem intézkedik külön azon esetekről, melyekben a laksértés tárgyát valamely *közhatóság-*

[1] Egészen más eset, hogyha a férj csak maga vette bérbe a lakást. Ilyenkor lehet, hogy neje nem lesz indítványozásra jogosított. De az együttélésből az ellenkezőre, t. i. a lakás közös bérbe vételére vonható következtetés.

[2] L. ide vonatkozólag a Curiának a Büntetőjog Tára XII. köt. 248. l közölt érdekes itéletét.

nak, közhivatalnak épen a hivatali vagy hatósági teendők végzésére szánt helyisége képezi.

Tekintettel azon körülményre, hogy büntető törvényünk XXV. fejezetének czimfelirata a «*magánlaknak*» megsértéséről szól, továbbá, hogy a német birodalmi büntető-törvénykönyvnek hazai codexünk intézkedésével egyébként teljesen megegyező 123. §-a világosan kiemeli azon esetet is, midőn a laksértés «nyilvános hivatalnak elzárt helyiségeiben» követtetett el, törvényünk pedig arról egyáltalán nem szól: mindebből azt lehetne következtetni, hogy hivatalos helyiségekbe való jogtalan bemenetel, vagy benmaradás törvényünk értelmében *egyáltalában nem büntetendő*. Erre mutat még azon körülmény is, hogy törvényünk 330. és 332. §§-ai «másnak lakásába vagy üzlethelyiségébe azokkal összeköttetésben levő vagy azokhoz tartozó valamely helyiségbe» való bemenetelről szólnak, a közhivatal helyiségei pedig ilyen «lakásnak vagy üzlethelyiségnek» kétségtelenül nem tekinthetők.

Mindamellett részünkről nem tehetjük fel a törvényhozóról azt a képtelenséget, hogy a laksértésnek e határozottan súlyosabban büntetendő, nagyon könnyen és gyakran előfordulható és sokszor veszélyes jellegű faját teljesen büntetlenül akarta volna hagyni. Ily módon nemcsak a közhivatalnok nyugalmát és rendjét, de a hivatalos titkokat is komoly veszélynek tette volna ki.[1] De e mellett mi értelme se volna

[1] Eltekintve attól, hogy e büntetlenség végeredményben a hivatalok működését is lehetetlenné tenné, mert nem nyujtana alkalmat a hivatalnokoknak, hogy a hivatalos helyiségükbe betolakodó és őket ott zavaró egyéneket eltávolíthassák; annak főleg a hivatali titoknak kikémlelése esetében volnának sajátságos következményei. E felfogás szerint ugyanis nem volna büntethető azon egyén, ki valamely ügy tárgyalása alkalmá-

annak, hogy büntetnők azon egyént, ki valamely közjegyző magán lakásába behatol, ellenben nem büntetnők ugyanazt akkor, ha a közjegyző hivatalos helyiségeibe, a közjegyzői irodába megy be a közjegyző akarata nélkül.

De ha a közhivatali helyiségekben a laksértést elkövethetőnek tartjuk, felmerül azon további kérdés, hogy *ki lesz itt az indítványozásra jogosítva?* Szerintünk általában azon hivatalnok, kinek a kérdéses helyiség rendelkezésére van bocsátva, és ki ott a rendet fentartani hivatva van. De ezen általános szabály az egyes esetekben nagyon kevéssé kielégítő. Pl. nagyon kérdéses lehet, hogy valamely bíróság igtató-, vagy kiadó hivatalának valamely szobájában elkövetett laksértésre nézve azon irnok lesz-e indítványozásra jogosított, ki azon szobában dolgozik, vagy az illető igtató vagy kiadó vezetője, vagy az iroda-igazgató, vagy maga a bíróság elnöke. E kérdés csak egyes concrét esetben lesz eldönthető, t. i. akkor, ha tudjuk, hogy mennyire önálló joggal bir a kérdéses hivatalnok az illető helyiségben és nevezetesen bereszthet-e oda mindenkit tetszése szerint, vagy pedig e tekintetben a hivatalfőnök beleegyezéséhez van-e kötve.

val a bíróság tanácskozási szobájába egy butordarab vagy egy függöny mögé elrejtőzik, hogy a bíróság tanácskozásának menetét zavartalanul meghallgathassa. Nem volna büntethető ezen magánegyén még akkor sem, ha az elrejtőzést pl. azon czélból tette, hogy a hivatalos titkot a nagy közönségnek hirlapok útján tudomására hozza. A tanácskozás végével bátran és nyugodt öntudattal léphetne elő a tettes és mosolyogva távozhatnék a meglepett bíróság szeme láttára, mert hisz őt büntetés nem érheti! S tekintve, hogy mindig akadna hirlap, mely az ily titkok közzétételét nem csak elvállalná, de jól dijazná is, hasonló esetek bizonyára nagy számban fognának előfordulni.

Már ezen gyakorlati nehézségek is azon nézetünk mellett szólnak, hogy a közhivatali helyiségben elkövetett laksértés *de lege ferenda* nemcsak büntetendő, hanem a miatt a bűnvádi eljárást, — ép azért, mert ez esetben absolute semmi ok sincs annak a sértett akaratától való függővé tételére, — hivatalból kellene folyamatba tenni.

De felfogásunk szerint egyáltalában nem létezik nyomós indok arra nézve sem, hogy a magánlak megsértésének vétsége is csak a sértett fél panasza folytán üldöztessék. A sértett fél kímélete itt legfelebb egy esetben szerepelhet, t. i. akkor, ha a magánlak megsértésével egy nő szemérme is megtámadtatott (pl. a tettes egy nő öltöző-szobájába hatol be). Ekkor a nőnek kétségtelenül érdekében állhat ez esetet titokban tartani. De ez oly annyira ritka, oly annyira a puszta kathedra-példák közé tartozik, hogy nem okozna nagy visszásságokat, ha e büntetendő cselekmény hivatalból üldöztetnék is.

Ha ellenben valamely törvényhozás a magánvádra üldözendő vétségek behozatalára határozza el magát; úgy a magánlak megsértését bátran azok közé sorozhatja. E mellett szól, hogy 1. a jogsértés itt a legtöbb esetben aránylag csekély, 2. hogy a sértett fellépése nélkül nehéz, sőt sokszor lehetetlen is meghatározni, mikor követtetett el e jogsértés. A sértett többször csak maga itélheti meg azt, hogy az, ki bement az ő lakásába vagy más helyiségébe, ezáltal sértette-e az ő jogát, házának békéjét, vagy nem. Nem egyszer csak a sértett fellépése esetére lehet megállapítani azt, hogy *jogos indok* a bemenetelre vagy bennmaradásra forgott-e fenn, vagy nem.

Ezen okok alapján a magánlak megsértésének üldözése bátran volna a sértett félre, mint magánvádlóra bizható.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé sorolását ellenben a már többször említett okokból nem tartjuk helyesnek.

17. *Családi s házi lopás.* (342—343. §.)

A lopás az úgynevezett *relativ indítványi büntetendő cselekmények közé* tartozik, vagyis üldözése csak csak akkor tétetik, függővé a sértett fél akaratától, ha a tettes és a sértett fél között bizonyos személyes viszony (rokonság, közös háztartásban élés) áll fenn.

Azon körülményből, hogy a lopás a tulajdon ellen irányul, ezen büntetendő cselekménynél sajátságos bonyodalmak állhatnak elő. Előfordulhat ugyanis, hogy a lopás egy oly tárgyon követtetik el, mely bizonyos részben valamely hozzátartozónak, más részben ellenben egy idegen egyénnek tulajdonát képezi. Ha ezek közt *osztatlan tulajdonközösség* áll fenn, és igy a a hozzátartozó csak egy részét birja az ellopott tárgynak, úgy a bűnvádi eljárás a 111. §-ban foglalt szabálynál fogva az egész büntetendő cselekmény miatt lesz megindítandó és így a hozzátartozói viszony a bűnvádi eljárás folyamatbatételének akadályát nem képezi. Ellenben, ha a tulajdon meg volt osztva, akkor természetesen az határoz, hogy a tettes a dolognak melyik részét, hozzátartozójának vagy az idegennek tulajdonát vonta-e el jogtalanul.

A lopás üldözéséhez itt csak azon esetekben kivántatik meg az indítvány, ha a sértett fél, vagyis *azon egyén, kinek tulajdonában levő tárgy ellen követtetett el a lopás*, a tettesnek:

1. házastársa :[1]

2. fel- vagy lemenő ágbeli rokona ;

3. testvére (közömbös, édes vagy mostoha, egész- vagy fél-testvér) ;

4. közös háztartásban élő rokona ; (a «rokon» fogalma itt teljesen határozatlan, de másrészt a rokonság foka egészen közömbös is ; csak *a közös háztartásban élés* kivántatik meg).

5. gyámja ;

6. gondnoka ;

7. nevelője ; (472. §.). (*Nevelő* azon személy, kinek a tettes rendszeres kiképzés végett átadatott, illetve kire ugyanezen czélból reá bizatott. A *tanitók* tehát ide nem sorolhatók) ;

8. szolgálat adója, vagy gazdája ;

9. vagy olyan egyén, ki a tettes háztartásában él, vagy végre

10. az utóbbival közös háztartásban élő hozzátartozó. (343. §.).

Mindezen esetekben azonban a lopás feltétlenül vagyis még akkor is csak indítvány folytán üldözhető, ha

[1] Több újabb büntető-törvénykönyv egészen kizárja a családtagok közt elkövetett vagyon elleni büntetendő cselekmények üldözését, így a franczia Code Pénal 370. czikke, a belga büntető-törvénykönyv 462. czikke és a német birodalmi büntető-törvénykönyv 247. §-a. Törvényünk ellenben — mint az indokolás mondja, — csupán «azt tette, a mire helyesen utalta előde : az 1843-ki törvényjavaslat t. i. a család tagjaira bízza a családi viszonyok kiméletét ; de evvel a kérdésre nézve eljutott a kiméletnek az igazság és a jog által vont határáig, mert a családi tekintetek nem igazolhatják azt, hogy a törvény alkalmazhatása feltétlenül kizárassék. Ha lehetnek oly esetek, melyekben fellázad a közérzület a vádló rokon ellen ; de lehetnek olyanok is, melyek tettesének megbüntetésében jogos és helyes elégtételt talál a leggyengédebb emberiességi felfogás is.» (L. az indokolást *Löw* Anyaggyüjtemény II. köt. 663. l.)

visszaeső által, vagy a 336. §-ban felsorolt minősítő körülmények mellett követtetett el.

Kétségtelen, hogy az indítvány csak azon *tettes vagy részes* (felbujtó vagy segéd) ellen kivántatik meg, ki a károsítottal az éppen most felsorolt személyi viszonyok egyikében van. Az idegenek, kik ezen viszonyon kivül állanak, mindig *hivatalból* üldöztetnek.

Magától értetik továbbá, hogy ezen személyes viszonynak éppen a büntetendő cselekmény elkövetésének idejében kell fennállani, annak előtte vagy utána fennállt viszony mit sem változtat azon, hogy a büntetendő cselekmény hivatalból üldözendő maradjon.

Azon indok, mely a törvényhozást *a család körében elkövetett vagyon elleni büntetendő cselekményeknél* a sértett fél fellépésének megkivánására vezette: *a családi viszony kímélete*. Tagadhatatlan, hogy a hivatalból való kutatás itt oly mérvben behatolna a családi élet legbensőbb részleteibe és más részt oly csapást képezhetne a sértett félre nézve, hogy azt — mint a jogtörténeti vázlatból is kitünik, — a törvényhozások soha sem merték elrendelni.

Újabb keletű *a cselédek és szolgák által* a sértett ellen elkövetett lopásnak csupán a sértett fél indítványa folytán való üldözése.[1]

Azon indok, melylyel itt az indítvány megkivánását igazolni szokták, egyrészt a házközösség, más-

[1] A német birodalmi büntető-törvénykönyv eredeti szövegében azok ellen elkövetett lopásoknál kivánta meg a sértett fél indítványát: «in deren *Lohn oder Kost* der Thäter sich befindet». Ez a kifejezés a *Reichstags-Kommission*-tól eredt és törvényünknél még több kételyre adott okot. (Magyarázatát l. *Fuchs* 92—100. l., *Reber* 262—264. l., ki egyúttal az ide vonatkozó nézeteket összeállítja 264—268. l.). A gyakorlatban felmerült kételyek folytán az 1876-ki novella 247. §-a egy igen jelentékeny

részt a munkaadó érdeke, mely megkívánja, hogy minden kis lopásért ne avatkozzanak a hatóságok a munkaadó házi viszonyaiba.

Részünkről egyik indokot sem ismerjük el irányadónak. A *házközösség* fenforgása csak súlyosító körülményül szolgál, mert azt mutatja, hogy a tettes visszaél a kínálkozó alkalommal és az ellen követ el büntetendő cselekményt, a ki ezen büntetendő cselekmény elől nehezebben védekezhetik. Ezen súlyosító körülmény azonban csak a szigorúbb büntetést indokolja, nem pedig azt, hogy a tettes büntetése elé akadályokat gördítsünk.

A sértett érdeke pedig itt egyáltalában nem kívánja az eljárás megindításának az ő akaratától való függővé tételét. Egyes rendkivül ritka esetektől eltekintve nem is képzelhető, hogy miért szolgálna a sértett szégyenére, ha egy szolgálatában vagy fizetésében álló egyén őt meglopta, vagy megcsalta és hogy mi érdeke volna ő neki ezen eljárás meg nem indításában?

De e kérdés törvényhozási szabályozásának története is bizonyítja, hogy törvényünk ez intézkedése tulajdonképen *a jogtörténeti fejlődés félreértésén alapszik.*

Mint fennebb — a római büntetőjog ide vonatkozó rendelkezésének vázlatos ismertetésénél, — láttuk, a rómaiaknál a *házi lopás* azért büntettetett csak a sértett fél fellépése esetén, mert ott a «*servus*»-nak

módosítással az indítvány megkívánásának körét itt nagyon megszorította az által, hogy a «Lohn- és Kost-Verhältniss» helyébe a «Lehrlings- und Gesinde-Verhältniss»-t tette. De mindkét esetben csak akkor kívántatik meg indítvány, ha jelentéktelen értékű dolgok (Sachen von unbedeutendem Werthe) lopattak el és azonkívül a Gesinde-Verhältniss-nél csak akkor, ha évvel közös háztartásban élés (in häuslicher Gemeinschaft) van összekötve.

külön vagyona nem volt, és így a «*dominus*» kénytelen lett volna a lopás rendes büntetését, t. i. a lopott tárgy kétszeres, egész négyszeres értékét, maga megfizetni, vagyis maga magát elégítette volna ki. Ezen intézkedés képtelensége természetesen oda vezetett, hogy a büntetés a sértett akaratától tétetett függővé De meg a régi római jogban a patriarchalis jellegű szoros viszony, mely a dominus és rabszolgája, a patronus és libertinus közt létezett, valóban inkább igényelt kiméletet, inkább indokolttá tette azon állítást, hogy ott a sértettnek is érdekében állhat az eljárás megindítását megakadályozni.

Ezen állapot nem tartott sokáig. A *Carolina* már teljesen elszámol a változott viszonyokkal. *Schwarzenberg* jogászi lángelméje itt is felismerte, hogy a házközösségben élők közt elkövetett lopásnál semmi szükség sincs a tettes indítványának megkivánására és ez okból a *Carolina* 165. §-ában csak a «Diebstahl des nächsten Erben» lesz szabályozva, ellenben a szolgák által elkövetett lopás meg sem említtetik.

Csak a közönséges német jog, mely a római jog intézkedéseit minden alaposabb vizsgálat és minden praecis különböztetés nélkül egyszerűen recipiálta, csak ez helyezte ismét egy szinvonalra a házi lopást a családi lopással. Az egyes particularis büntetőtörvénykönyvek után átvette ezen intézkedést a *német birodalmi codex* is, honnan viszont a magyar büntetőtörvénykönyvbe került át, minden indokolás nélkül. [1]

[1] Az újabb jelesebb törvények és javaslatok már igen helyesen hivatalból üldözik a szolgák és cselédek által gazdáik és szolgálatadójuk ellen elkövetett lopást. L. *osztrák* javaslat 271. §., *olasz* javaslat 440. czikk 2. §., *német-alföldi* kodex 316. czikk.

De helytelen ez az intézkedés már amaz okból is, mert az ide sorolt tettesek köre csak nagyon nehezen vonható meg. Különösen kérdéses lehet és az irodalomban is vitás, hogy a törvény itt közös háztartásban élést vagy állandó szolgálati viszonyt követel-e meg. Törvényünk a 343. §-ból kivehetőleg *a közös háztartásra* helyezi a fősúlyt, ennek pedig semmi értelme és alapja itt nincs. Ez csak súlyosító körülmény gyanánt szerepelhet, mert közös háztartásban élés esetén a kínálkozó alkalmat a tettes könnyen kihasználhatja, és mert bizalmi viszonyt is megsért a lopás által. De nem létezik semmi oly körülmény, mely a hivatalból való üldözés mellőzését indokolhatná.

Helytelen továbbá törvényünk 343. §-ának intézkedése azért is, mert az indítvány megkívánásának szükségét roppant széles körre terjeszti ki,[1] és mert nagyon határozatlan. A törvény ezen kifejezése: «szolgálatában vagy fizetésében áll» nagyon kétessé teszi, vajjon vonatkozik-e ez mindenkire, a ki bármiféle fizetést húz, tehát szellemi szolgálatot teljesítőkre is (a tanítókra, nevelőkre); vagy csupán a mechanicus munkákat teljesítőket jelenti. Ez a kérdés a «fizetés» szónak értelmezésétől, illetőleg attól függ, vajjon ez alatt csak a tulajdonképi értelemben vett fizetést, vagy a tiszteletdíjat is értjük-e. Részünkről ez intézkedésnek, mint úgyis egészen helytelennek és szükségtelennek, *megszorító* értelmezését tartanók helyesnek.

[1] Az úgynevezett «magán alkalmazottak, magán hivatalnokok» (tehát bankhivatalnokok, egy kereskedelmi társaságnál alkalmazott szolgák stb.) által elkövetett minden lopás csak a sértett fél indítványa folytán üldözhető, holott itt az indítvány megkívánására csakugyan semmi szükség nincs.

Indítványozásra jogosított a *342. §.* esetében azon rokon, gyám, gondnok illetőleg nevelő, a kinek tulajdonában levő tárgyon a lopás elkövettetett. A *343. §.* esetében, vagyis közös háztartásban élők között elkövetett lopásnál, a szolgálatadó, a háztő, vagy a sértett fél.

Az előbbi esetben azonban egy különbséget kell tennünk. Kétségtelen, hogy a lopás, habár evvel egyúttal a birtok is megsértetik, mégis mint vagyon elleni büntetendő cselekmény csak *formailag* irányul a birtok ellen, *lényegileg* ellenben a *tulajdont sérti*. E mellett *Merkel*[1] helyesen emeli ki, hogy a törvény csak *egy* sértett félről, nem pedig *többről* beszél, első sorban sértett pedig kétségtelenül csak az, kinek tulajdonából a dolog elvétetett, mert a lopás első sorban a *tulajdon* ellen irányul. Evvel szemben *Hufnagel* a birtokost is mindig indítványozásra jogosítottnak tartja, *Schwarze* (Kommentar 555. l.) *Köstlin* (System 311. l.) és *Oppenhoff* pedig akkor, ha ez utóbbi kártérítésre van kötelezve. Ez a nézet már azért sem helyes, mert a büntető biróra bizza ama magánjogi kérdés vizsgálatát, vajjon van-e kártérítési kötelezettség. Egyébként is csak a tulajdonos, a *közvetlenül* sértett, nézetünk szerint tehát csak ő jogosítható fel az indítványtételre. Ennélfogva, ha valamely dolog a birtokostól vagy birlalótól és nem a tulajdonostól lopatik el (pl. a zálogbirtokostól, a haszonélvezőtől, a meghatalmazottól stb.) ez utóbbi személy, habár talán közvetlenül ő is kárt szenvedett, indítványt még sem tehet. Indítványozásra csak maga a

[1] L. a vagyon elleni büntetendő cselekményekről szóló monografiáját a *Holtzendorff*-féle Handbuch III. köt. 712. l.

tulajdonos jogosított, mert éppen az ő rendelkezési joga sértetett meg abban az irányban, hogy ez a sértés az indítványozásra alapot szolgáltat. Ennélfogva, ha a rokon, illetőleg a közös háztartásban élő egyén, kinek birtokából vagy birlalatából a dolog elvétetett, nem tulajdonosa annak, hanem a tulajdon egy idegen és a tettessel a 342. és 343. §§-ban megjelölt viszonyban nem álló egyént illet, akkor e büntetendő cselekmény *hivatalból lesz üldözendő.*

Az ellenkező felfogást osztotta a kir. Curia 1885. deczember 30-án 5556. sz. a. hozott itéletével, [1] melyben a cseléd által a gazdájának (egy uradalmi tiszttartónak) kezelésére bizott idegen dolgon elkövetett lopást a büntető-törvénykönyv 336. §-ának 7. pontja szerint minősítette, ebből következőleg tehát — bár ez az itéletből ki nem tünik, — ezen esetben az eljárás megindításához a sértett fél indítványát is meg kellett kivánnia. Eme felfogást részünkről azért nem tartjuk helyesnek, mert ez esetben a közvetlenül sértett az illető uradalom volt, evvel szemben pedig a tettes a büntető-törvénykönyv 343. §-ában körülirt viszonyban nem állott és így cselekménye hivatalból lett volna üldözendő.

Részünkről az általunk helyesnek tartott általános szabályból következtetjük azt is, hogy ha valamely dolog egy oly egyéntől lopatik el, kivel a tettes a büntető törvénykönyv 342. és 343. §§-aiban felsorolt viszonyban nem áll, azonban ezen dolog a tettes hozzátartozójának vagy szolgálatadójának tulajdonát képezi, úgy a lopás csak ez utóbbinak indítványa folytán lesz üldözhető.

[1] Közöltetett Büntetőjog Tára XI. köt. 19. szám.

A törvényünk 115. §-ának második bekezdésében foglalt általános szabálynál fogva az indítvány megkivánása csak azon egyéneknek bűnvádi eljárás alá vonása, illetőleg megbüntetése tekintetében szükséges, kik a tettessel a 342. és 343. §§-ban körülirt viszonyban vannak. A többi tettesek ellenben *hivatalból üldözendők.*

Az indítvány ezen büntetendő cselekménynél visszavonható, de — oszthatlan. Találóan mondja erre nézve az indokolás: «nem engedtetik válogatás azok közt, a kiket a sértett fél bosszúja áldozatul kiszemel és azok közt, a kiknek bűnét, a rokoni kapcsolat vagy más talán nem a legtisztább indok folytán fedezni jónak látja».[1]

18. *A sikkasztás* (358. §.) teljesen ugyanazon feltételek alatt, mint a melyek a lopás tekintetében a büntető-törvénykönyv 342. és 343. §§-ban felsorolva vannak. *Az indítványozásra* szerintünk itt is csak a *tulajdonos* van jogosítva.

19. *A hűtlen kezelés vétsége* (361. §.), melyet az követ el, a ki idegen vagyon kezelésével, gondozásával vagy felügyeletével van megbízva és ezen minőségében annak, kinek érdekeit előmozdítani kötelessége, tudva és akarva vagyoni kárt okoz.

E vétségnél csupán *feltételesen* kivántatik meg a sértett fél indítványa, ámbár az általános szabályt ez képezi. A hivatalból való üldözés fog helyt akkor, ha a hűtlen kezelés vétségét gyám, gondnok, zár-, tömeg- vagy alapítványi gondnok, végrendeleti végrehajtó, valamely részvénytársaság vagy szövetkezet igazgatóságának vagy felügyelő-bizottságának tagja,

[1] L. *Löw* Anyaggyüjtemény II. köt. 664. l.

vagy általában olyan személy, ki idegen vagyon kezelésével hatóságilag meg van bízva, vagy arra hatóságilag fel van hatalmazva, hivatása illetőleg megbízása körében követi el. (362. §.)

Azon indok, mely a törvényhozást e vétségnél a hivatalból való üldözés mellőzésére birta, törvényjavaslatunk indokolásából ki nem tünik. Részünkről nem is birunk oly indokot találni, mely ez intézkedést igazolhatná. A sértett fél kiméletének szempontja itt egyáltalában nem lehet mérvadó, azonkivül a cselekmény már csak azon okból is, hogy a tettesbe vetett bizalmat nagy mértékben sérti, minden esetre oly súlyos, hogy *a hivatalból való üldözés* teljesen indokolva van s azért azt de lege ferenda minden esetre elrendelni óhajtanánk.

Indítványozásra jogosított a közvetlenül sértett fél, vagyis azon egyén, kinek a hűtlen kezelés által tudva és akarva vagyoni kár okoztatott. Ellenben az, ki az okozott kárért csak közvetve, mint szavatos stb., tartozik felelősséggel, indítványt nem tehet.

20. *A jogtalan elsajátítás* (369. §.), ha az a házastárs, fel- vagy lemenő ágbeli rokon, testvér, a tettessel közös háztartásban élő rokon, gyám, gondnok vagy nevelő ellen követtetik el.[1]

Indítványozásra jogosított a *sértett fél*, tehát a felsorolt egyének.

Az indítvány megkívánásának indoka itt ugyanaz, mint a családi lopásnál (a sértett fél kiméletei), csakhogy e büntetendő cselekmény a család körében nem igen fog előfordulni.

[1] Tehát a büntető-törvénykönyv 342. §-ában felsorolt esetekben.

Egyebekben az indítványozási jogra vonatkozó általános szabályok mindenben alkalmazandók.

21. *A csalás* (390. §.), de csak *feltételesen*, t. i. kivéve azon eseteket: 1. ha a csaló az általa véghezvitt büntetendő cselekmény elkövetése végett közhivatalnoki jelleget vagy hatósági megbízást színlelt; 2. ha a csalást közhivatalnok, ügyvéd, meghatalmazott, ügyvivő vagy magánhivatalnok hivatala vagy megbízása körében követte el; 3. ha a csaló visszaeső, vagyis csalás miatt már két ízben megbüntetve volt és utolsó csalása elkövetését megelőző büntetésnek kiállása óta 10 év még el nem telt (381. §.), végre 4. kivéve a *biztosítási csalást*, vagyis azon esetet midőn valaki saját biztosított vagyonát megsemmisíti vagy megrongálja. (382. §.)

Indítványozásra jogosított az, a ki tévedésbe ejtetett és *ezáltal* megkárosíttatott, illetőleg a 385. §. esetében ennek törvényes képviselője. Tehát az, a ki tévedésbe ejtetett, csak akkor van jogosítva indítványtételre, ha egyúttal *megkárosított* is. Ezenkivül a hitelezési csalás esetén törvényünk az indítványozásra jogosítottat, t. i. a hitelezőt határozottan megjelöli.[1]

A 342. §-ban felsorolt személyek közt, vagyis házastársak, fel- vagy lemenő ágbeli rokonok, testvérek, vagy közös háztartásban élő rokonok közt, valamint a tettes gyámja, gondnoka vagy nevelője ellen elkövetett csalás esetén a bűnvádi eljárás *mindig* — tehát a büntető-törvénykönyv 381. és 382. §§.

[1] E határozott megjelölésnek indoka itt az, hogy e büntetendő cselekménynél még nincs károsított, tehát az általános szabály ennél nem volna alkalmazható. (L. a miniszteri indokolást *Löw* Anyaggyűjtemény II. köt. 764. l.).

eseteiben is, — csak a sértett fél indítványa folytán tehető folyamatba. (389. §) [1]

Nincs büntetendő cselekmény, melynél az indítvány megkivánása nálunk a közvéleményben oly ellenmondást és helytelenítést szült volna, mint éppen a *csalás*.

És e helytelenítés valóban jogosult, mert mindazon indokok, melyeket a csalásnál a sértett fél indítványának megkivánása mellett felhoztak, nem állják meg a birálatot. Igy azon állítás, hogy a csalás a magán- és büntetőjognak határán fekszik és így sokszor nehéz megállapítani, hogy az okozott jogtalanság pusztán kártérítésre vagy egyúttal a nyilvános büntetés alkalmazására is szolgáltathat-e okot, — mondjuk, ezen állítás tökéletesen tarthatlan, mert ha már a törvény határozottan megjelölte ezen büntetendő cselekménynek ismérveit, úgy a biró nem áll többé azon nehéz helyzetben, hogy a jogsértésnek magánjogi vagy büntetőjogi jellege fölött döntsön, hanem tisztán csak a törvény által megállapított ismérvek fenforgását vagy fenn nem forgását kell elbirálnia.

Nem tarthatjuk irányadónak azon indokokat sem, melyekből törvényünk tervezete kiindult.[2] Első sor-

[1] A német birodalmi büntető-törvénykönyvnek eredeti szövege szerint a 263. §. utolsó bekezdése értelmében 1. a hozzátartozók, 2. gyámok, 3. nevelők vagy oly személyek ellen elkövetett csalás volt a sértett fél indítványára büntetendő, a kikkel a tettes fizetési vagy élelmezési viszonyban állott. Az 1876-ki *novella* szerint csak az utóbbiak, t. i. a hozzátartozó, gyám és a nevelő ellen elkövetett csalás üldözéséhez kivántatik meg az indítvány; a fizetésben és élelmezésben állók által elkövetett csalás ellenben a jelenleg érvényben levő német birodalmi büntető-törvénykönyv szerint hivatalból üldözendő.

[2] L. a miniszteri indokolást *Löw* Anyaggyüjtemény II. köt. 764. l.

ban nem áll, hogy csalások esetében az államnak csekélyebb fokú közérdeke léteznék, mely a megcsalt nagyobb érdekének alárendelendő volna. A mely törvény, mint a magyar büntető kodex, a csalás büntethetőségéhez *ravasz fondorlattal* elkövetett *tévedésbe* ejtést és ennek következtében *megkárosítást* kíván meg, az a dolusnak és a veszélyességnek oly fokát tételezi fel e büntetendő cselekménynél, hogy egyáltalában nem állíthatja, miszerint ez által csupán csekélyebb fokú érdek érintetnék. — Ama körülmény pedig, hogy a sértett vonakodása esetében a bizonyítékok megszerzése a legtöbb esetben *csaknem* lehetetlen, még ha való volna is, nem igazolhatja a hivatalból való üldözés mellőzését azon esetekben, midőn e bizonyítékok a sértett közreműködése nélkül is megszerezhetők.

Azonfelül az indítvány megkivánásának ezen büntetendő cselekménynél még az a nagy hátránya is van, hogy ha valahol, itt bizonyára előfordul az indítványozási jognak áruba bocsátása. A sértett fél, ki a tettestől azonnal kártérítést, talán még egyéb anyagi előnyöket is nyer, bizonyára szivesen lemond a tettes nyilvános megbüntetéséről. Az ily vásárlások pedig a közmorált épp oly mértékben sértik, mint a mily mérvben ellenkeznek az indítványozási jog közjogi jellegével.

Mindezek folytán részünkről a csalást de lege ferenda hivatalból üldözendőnek tartjuk.

22. *Az ipar védjegy hamisításának vétsége* (413. §.), ha e bűncselekmény belföldi vagy oly külföldi ellen követtetik el, kinek államával a viszonosság államszerződés vagy egyezmény által meg van állapítva.

E vétség tehát *feltétlenül* csak a sértett fél indítványa folytán üldözhető.

Indítványozásra jogosított a sértett, vagyis azon gyáros, iparos, termesztő vagy kereskedő, kinek czége vagy iparjegye jogtalanul és a közönség félrevezetése czéljából használva lett. Ellenben azon vásárló, illetőleg a közönségnek azon tagja, ki a hamisított iparvédjegygyel ellátott árut megvette, indítványt még akkor sem tehet, ha ez által talán megkárosíttatott volna is.

Az iparvédjegy-hamisítás a közhitelnek és közforgalomnak, tehát az állam által védett jelentékeny jogintézményeknek megtámadása, ennélfogva korántse sorolható olyan magánjogi jellegű jogsértések közé, melyek csak magánvád folytán lennének üldözhetők. A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé való sorolására pedig egyáltalában nincs semmi ok és így e vétségnél is hivatalból való üldözés mellett kell nyilatkoznunk.

23. *Idegen ingó vagyon jogtalan megrongálásának vétsége*[1] (418. §.). E vétséget, mint csekélyebb jelentőségű jogsértést a fennebb kifejtettek alapján részünkről a magánvádra üldözendő vétségek közé sorolandónak tartanánk. Törvényünk indokolása nem nyilatkozik ugyan arra nézve, hogy miért kívánja meg ez esetben az indítványt, de az indok bizonyára csak a jogsértés csekélysége lehet. Evvel azonban nem egyeztethető össze az, hogy a vagyonrongálás a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közé soroltassék.

[1] Az ingó vagyon jogtalan megrongálásának *büntette* (419., 420. §§.) hivatalból üldözendő.

Indítványozásra jogosított a sértett fél, vagyis a *megrongált dolog tulajdonosa*. A puszta birtok az indítványozási joghoz nem elég, mert csak a tulajdonjog alapján rendelkezhetik az illető a kérdéses dolog állaga felett.

Teljesen ugyanezeket ismételhetjük *az idegen ingatlan vagyon jogtalan megrongálásának vétségére* nézve, mely büntető törvényünk 421. §-a szerint szintén csak a sértett fél indítványa folytán üldözhető.

Eme vétségnél a törvény minősített eseteket nem különböztetvén meg, annak hivatalból üldözése feltétlenül ki van zárva.

B) A kihágásokról szóló büntető-törvénykönyv (1879. évi XL. t.-cz.) két büntető cselekménynél kívánja meg a sértett fél indítványát, ezek:

24. A 126. §-ban körülirt *tulajdon elleni kihágás* (két forint értéket felül nem haladó élelmi vagy élvezeti czikk lopása, a mennyiben minősítő körülmények fenn nem forognak) és

25. *Idegen ingó dolog jogtalan használata* (furtum usus), valamint *idegen ingatlan vagyon szándékos és jogtalan megrongálása*, a mennyiben az okozott kár 5 frt értéket meg nem halad (127. §.).

Mindkét kihágásnál a jogsértés csekélysége indokolja a hivatalból való üldözés mellőzését, miért is azok szerintünk a magánvádra üldözendő kihágások közé volnának felveendők.

Indítványozásra jogosítottnak itt is csak a tulajdonos tekinthető. Egyebekben az általános szabályok teljes alkalmazást nyernek.

C) A büntető törvénykönyveken kivül *ama törvényeink, melyek egyes cselekményeket büntetés terhe alatt*

tiltanak, az eljárás folyamatba tételéhez bizonyos esetekben szintén a sértett félnek *indítványát, illetőleg panaszát* kivánják meg.

Ezen ide vonatkozó speciális intézkedések egyáltalában nem egyöntetűek, sem a büntető törvénykönyvek rendelkezésével, sem egymás közt összhangzásban nem állanak. Közös elv gyanánt legfeljebb azt lehetne belőlük kiemelnünk, hogy az ide sorolt mindegyik büntetendő cselekmény oly csekélyebb jelentőségű jogsértést képez, mely csak akkor igényel nyilvános megtorlást, ha azt a sértett fél kivánja és üldözésük ez okból lett a sértett fél akaratától függővé téve. Az alább felsorolandó összes büntetendő cselekmények tehát nézetünk szerint *de lege ferenda a magánvádra üldözendő vétségek s kihágások közé* volnának helyezendők.

Egyenként tekintve őket, mindenekelőtt ki kell emelnünk, hogy a sajtó útján elkövetett rágalmazás és becsületsértés üldözése tekintetében az életbeléptetési törvény 7. §-a [1] értelmében teljesen a bűntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyvben foglalt általános intézkedések érvényesek.

A sértett fél azonban a sajtóügyi eljárásban *jogosítva van magánvádló gyanánt fellépni* mindazon esetekben, hol a közvádló közreműködését nem igényli, vagy azt törvény szerint kikérni jogosítva nincs. A magánvádlót pedig — az 1867. október 1-én kiadott igazságügyminiszteri rendelet 1. pontja szerint — mindazon jogosítványok megilletik, melyek a közvádló részére megszabvák.

[1] Ezen §. a sajtótörvény 18—20. §§-ait tudvalevőleg hatályon kivül helyezte.

2. *Az erdőtörvény* (1879. évi XXXI. t. cz.) 82. §-a értelmében erdei kihágás miatt a büntető eljárásnak *rendszerint* csak a sértett fél *panaszára* van helye.

E kihágásokat a törvény második czimének második fejezete (90—116. §§.) sorolják elő. Többnyire csekélyebb fontosságú és részben csak magánjogi jellegű jogsértések, melyek üldözése éppen ez indokból tétetett függővé a sértett félnek a jelen törvény által «*panasznak*» nevezett nyilatkozatától.

Kivételesen veszélyesebb természetűek és ezért *hivatalból* üldöztetnek a törvény 109., 110. és 116. §§-aiban meghatározott kihágások. [1]

Az előbbi esetekben a panasz emelésére a törvény 136. §-a szerint a büntető törvények rendelkezése szerint jogosított személyek: tehát *a sértett fél és ennek törvényes képviselője*, ezenkivül pedig még a *sértett fél erdőkezelő tisztje* is jogosítva van, és pedig ez utóbbi *külön meghatalmazás* nélkül is. Ezen intézkedés a gyakorlati szükség folytán ad az általános meghatalmazottnak oly panaszemelési jogot, mely ellen a magánvád folytán üldözendő kihágásoknál (melyek közé ezen erdei kihágások is sorolandók

[1] Ezek a következők:

1. tűz gerjesztése az erdőben vagy annak közelében;

2. a gerjesztett tűznek felügyelet nélkül hagyása, vagy más, a tűzveszély kikerülésére szükséges intézkedések elmulasztása;

3. az erdőben vagy annak közelében talált tűznek el nem oltása (11. §.);

4. erdőégések oltása iránti kötelezettség megtagadása (109. §.);

5. erdőégés esetében a közigazgatási hivatalnok által, a hivatalánál fogva őt illető intézkedések körül elkövetett kötelességszegés (110. §.);

6. megszegése a 115. §-ban foglalt azon intézkedésnek, hogy oly vidékeken, hol az erdei lopások igen gyakoriakká váltak, erdei termékek eladása csak az illető községi elöljáróság által láttamozott bizonyítvány felmutatása mellett eszközölhető (116. §.).

volnának), alapos ellenvetést nem lehet tenni, miután az a tulajdon megvédése czéljából úgyszólván okvetlenül szükséges és ezen apróbb jogsértéseknél semmi veszélylyel nem jár.

De a törvény még egy lépéssel tovább megy, midőn kimondja, hogy «az erdőkezelő tiszt jogosítva van a sértett felet az eljárás további folyama alatt is, a bíróság előtt képviselni és a megengedett jogorvoslatot használni». Ezen intézkedésekből, habár azok nem teljesen világosak, azt lehet következtetni, hogy a sértett fél ezen kihágásoknál a magánvádió jogaival lesz felruházva.

A 136. §. többi része a *panasz* emelésének módozatait szabja meg. Ezek szerint a panasz szóval is előterjeszthető. Ha irásban terjesztetik be és ahhoz több erdei kihágást és a kihágót tartalmazó jegyzék mellékeltetett, az *indítvány* (!) mindazon kihágási esetekre és személyekre, melyek a jegyzékben mint ilyenek megjelölve vannak, kiterjesztettnek tekintendő.

A panasznak, vagy mint a §. ezen végső bekezdésében már alternative mondja: az indítványnak oszthatlansága tehát az erdei kihágások eseteiben is érvényre van emelve.

A panasz emelésére a törvény záros határidőt nem tüz, az tehát az általános elévülési időn belül mindig helyt foghat.

A panasz visszavonásának jogát a törvény kifejezetten nem engedi meg, ennélfogva azt kell tartanunk, hogy a panasz nem vonható vissza, azonban a magánvádlónak módjában áll vádját a bűnvádi eljárás folyamán bármikor elejteni és ezáltal ugyanazt

elérni, a mit a panasz visszavonása által elért volna, t. i. az eljárás beszüntetését.

3. *A vadászati kihágások* [1] rendszerint szintén csak a sértett fél panaszára üldözhetők.

A vadászatról szóló 1883. évi XX. t.-cz. azonban ezen általános szabályt nagyon helytelen szövegezésben fejezi ki, midőn 39. §-ában azt mondja, hogy «az előbbi fejezetben meghatározott büntetéseknek kiszabása végett az illetékes bíróság nemcsak a vadászattulajdonos vagy haszonbérbe adó, vagy haszonbérbe vevő panaszára, hanem a 29., 30., 31. §§. eseteiben [2] a közrend fentartására felállított hatósági vagy községi előljáróknak feljelentésére hivatalból is tartozik eljárni».

A panasz emelésére a §. kifejezetten a vadászattulajdonost, a haszonbérbe adót és a haszonbérbe vevőt jogosítja fel. A panasz emelésére külön határidő nincs szabva; [3] és kifejezett rendelkezés hiányában az vissza sem vonható.

A sértett fél ezen kihágásoknál is *magánvádló* gyanánt szerepel. [4]

4. Az uzsoráról és káros hitelügyletekről szóló 1883. évi XXV. t.-cz. 9. §-a értelmében az *uzsora*

[1] Ezeket az 1883. évi XX. t.-cz. V. fejezete (26—28. §§.) sorolja elő.

[2] Ennélfogva hivatalból üldöztetik az:

1. a ki tiltott időben vadászik (29. §.);

2. a ki a vadak fiait ellopja, a madarak fészkeit (kivéve az ártalmasokéit) elrombolja, tojásait elszedi (30. §.);

3. a ki tiltott időben hasznos vadat lő, árul vagy vesz (31. §.).

[3] A vadászati kihágások büntethetősége a 46. §. szerint 3 hó alatt különben is elévül.

[4] Ez következik már a 45. §. végső bekezdéséből is, mely szerint «ha a panaszlott a vád alól felmentetik, költségei a magánvádló ellen megítélendők».

vétsége miatt a büntető eljárásnak rendszerint csak *indítvány* folytán van helye. Ezen indítvány alapján a közvád képviseletét a királyi ügyészség vállalja magára, ki a fennálló szabályok és a törvényes gyakorlat értelmében jár el. Magánvádló tehát itt nem szerepelhet.

Az indítványozásra jogosítottakat a törvény ezen büntetendő cselekménynél nemcsak határozottan megjelöli, de azok körét jelentékenyen ki is terjeszti.[1] Indítványt tehetnek a sértett fél házastársa, vagy a fel- és lemenő ágbeli rokonok, illetőleg a gyám vagy gondnok. Ez intézkedés teljesen eltér az indítványozási jogosultságra vonatkozó általános szabályoktól és indoka abban fekszik, hogy az uzsora egyes családtagok tapasztalatlansága, könnyelműsége és erkölcsi lekötelezése következtében a családok kebelében rendkivüli pusztításokat eszközölhetne akkor, ha a többi érdekelt családtagok, illetőleg azok, kiket a közvetlenül sértett egyén felett gyámság vagy gondnokság illet, ezt megakadályozni és orvosolni képesek nem volnának.

Ezen büntetendő cselekmény üldözésének elősegítését czélozza a törvény azon szintén kivételes intézkedése is, hogy az indítvány a három évi elévülési határidőn belül az 1878. évi V. t.-cz. 112. §-ában előirt három havi határidő eltelte *után is* előterjeszthető. Ezen igen czélszerű rendelkezés nélkül az uzsora miatt valóban csak ritkán volna bűnvádi eljárás folyamatba tehető.

[1] E kiterjesztés a felsőháztól ered. A képviselőház kezdetben elfogadta a miniszteri javaslat azon általános intézkedését, hogy «az uzsora vétsége miatt e büntető eljárásnak csak a sértett fél indítványára van helye».

Eltérnek a törvénynek idevágó szabályai az indítványozási jogra vonatkozó általános elvektől annyiban is, hogy az indítványt *vissza nem vonhatónak* mondják ki. Ez a kivétel itt teljesen indokolva van avval, hogy megakadályozhatók legyenek az indítványozási joggal esetleg elkövethető zsarolások és más visszaélések.

Az uzsora azonban nem tartozik a feltétlenül csupán indítvány folytán üldözhető vétségek sorába. A hivatkozott törvény 10. §-a ugyanis kimondja, hogy «ha egyes községekben vagy vidékeken az elszegényedés általánosan mutatkozik és gyanuokok merülnek fel az iránt, hogy azt az elharapódzott uzsora okozza, vagy más jelek az uzsora elharapódzására mutatnak, a közigazgatási bizottság az ügy állását megvizsgáltatja és ha a gyanut alaposnak találja, az igazságügyminiszterhez indokolt felterjesztést intéz, ki annak alapján az eljárást *hivatalból* elrendelheti.» [1]

5. Meg kell végre emlékeznünk a *szerzői jog bitorlásáról* is, mely azonban legalább azon alakban, melyben azt tételes törvényünk a szerzői jogról szóló 1884. XVI. t.-cz. szabályozza, határozottan *magánjogi jellegű jogsértésnek* tekintendő, a mennyiben a miatt úgy a kártérítési igények megállapítása, mint a büntetésnek kiszabása, beleértve az elkobzás elrendelését is, a *polgári bíróságok hatásköréhez* tartozik (1884: XVI. t.-cz. 25. §.); az eljárás a sértett fél *keresete* folytán tétetik folyamatba, a polgári törvénykezési rendtartás szabályai szerint folytattatik le és

[1] A közérdek követelte ezen intézkedés szintén a főrendiház kezdeményezése folytán vétetett fel a törvénybe.

a megállapítandó büntetés kérdésében a *polgári bíró* ítél. (?).

Az eljárás épen ezen jogsértésnek magánjogi jellege folytán hivatalból sohasem tehető folyamatba hanem, mint a törvény 27. §-a mondja: «csak a sértett fél *kérelmére* indíttatik meg. A törvénynek határozatlan és ingadozó álláspontját különben élénken feltünteti azon körülmény, hogy a sértett fél nyilatkozatát egy másik helyen (28. §.) *kereset*»-*nek* és ismét másutt (38. §.) «*panasz*»-*nak* is nevezi.

Ezen kérelem, kereset vagy panasz előterjesztésére a *közvetlenül sértett fél*, vagyis az van jogosítva, a kinek szerzői vagy kiadói joga megsértetett vagy veszélyeztetve van (28. §.). A panasz három hó alatt terjesztendő elő azon időtől (helyesebben *naptól*) számítva, midőn a sértett a vétség elkövetéséről és a tettes személyéről tudomást szerzett (38. §.). E büntetendő cselekménynél tehát a rendes indítványozási határidő érvényes.

A panasz *visszavonható*, és pedig egyes esetekben a visszavonási jog hosszabb ideig is megilletheti a sértettet, mint a büntető-törvény 116. §-a alapján megilletné. A 27. §. második bekezdése értelmében ugyanis: a «sértett fél *az elsőfolyamodású bíróság által hozott ítélet közlése előtt* kijelentheti, hogy a panaszlottnak megbüntetését nem kívánja. Ilyen kijelentés esetében büntetésnek helye nincsen». Ezen intézkedésből következik, hogy ha az ítélet a sértett féllel nem kihirdetés által közöltetik, hanem neki irásban adatik ki, ő panaszát az *ítélet kézbesítéséig* visszavonhatja. A panasz visszavonása jogszerű következmény gyanánt az eljárás beszüntetését vonja maga után.

FÜGGELÉK.

A)

A felhatalmazás folytán üldözendő bűncselekmények.[1] [2]

1. §. A felhatalmazás folytán üldözendő cselekmények felállításának indoka és jogi természetük.

A hivatalból való üldözés általános elve alól, — mint ez igénytelen dolgozat történeti részéből kitünik — igen hosszú ideig és a legtöbb államban csak a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tekintetében tétetett kivétel. A bűnvádi eljárás csak azon esetekben nem indíttatott meg hivatalból, a melyekben a sértett fél iránti kiméletből szükséges-

[1] *Irodalom: Berner* Lehrbuch des deutschen Strafrechtes, 14. kiad (Lipcse, 1886) 310. l. — *Schütze* Lehrbuch des deutschen Strafrechts, 2. kiad. (Lipcse, 1874) 172. l. — *Hugo Meyer* Lehrbuch des deutschen Strafrechts, 2. kiad. 312. l. — *Binding* Handbuch des Strafrechts (Lipcse, 1885) 614—615. l. — *Oppenhoff* Das Strafgesetzbuch für das deutsche Reich, erläutert von — — —, 8. kiad. (Berlin, 1881) 246. l. — *Rüdorff-Stenglein* Das Strafgesetzbuch für das deutsche Reich mit Kommentar, 3. kiad. (Berlin, 1881) a 99. §-hoz 2. jegyzet és a 197. §-hoz 2. jegyzet. — *Olshausen* Kommentar zum Strafgesetzbuch für das deutsche Reich (Berlin, 1880) 99. §. 3. jegyzet, 197. §. 1—4. jegyzet. — *Dochow* Die Antragsdelicte im Reichsstrafrecht czimű értekezése a *Holtzendorff*-féle Handbuch des deutschen Strafrechts (Berlin, 1877) IV. köt. 254. l.

Dr. S. Mayer Das ungarische Strafgesetzbuch (Wien, 1878) 204—205. l. — *Dr. Schnierer Aladár* A magyar büntetőtörvény magyarázata, 2. kiad. (Budapest, 1885) 407—408. l. — *Dr. Kautz Gusztáv* A magyar büntetőjog tankönyve (Budapest, 1881) 355—357. l. — *Kőrösi Sándor* A magyar büntetőjog tankönyve 432—433. l. — *Dr. Werner Rezső* A magyar büntetőjog általános elvei (Budapest, 1881) 286. l. — *Dr. Illés Károly* A magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata (Budapest, 1883) 311—

nek tartották az eljárás folyamatba tételéhez kivételesen egy magán egyén panaszát bevárni.

A *porosz* (103. §.) és *szász* (132—137. cz.) büntető-törvénykönyvek az elsők, melyek a hivatalból való üldözés elvén a tekintetben is változtattak, hogy a becsületsértés és rágalmazás megtorlásához némely esetekben a sértett egyén, illetőleg testület felhatalmazását kivánták meg.

A német bir. büntető-törvény szintén a felhatalmazást tekinti az eljárás előfeltételének akkor, ha: *a)* a becsületsértés a birodalomhoz tartozó valamelyik állam uralkodója (Bundesfürst) ellen 99. §.), *b)* a birodalomhoz tartozó egyik állam kormányzója (Regent) ellen (101. §.), *c)* a birodalomnak, vagy valamelyik a birodalomhoz tartozó államnak törvényhozó testülete vagy más politikai testület ellen (197. §.) irányult.

Mint ezen esetekből felismerhető, a német büntető-törvénykönyv itt politikai szempontokból indult ki és az államhatalmat biró organumok megsértésé-

316. l. — *Dr. Wlassics Gyula* A hivatalból indítandó eljárás fogalma a magyar büntető-törvénykönyvben cz. ért. Büntetőjog Tára, V. köt. 139—146., 217—222. és 267—269. l. — *Dr. L. Zs.* A B. T. K. 270. és 271. §-aiban meghatározott vétségek közvád vagy magánvád tárgyát képezik-e. Ugyanott 201—205. és 248—249. l. — *Dr. Werner Rezső* «Hivatalból való eljárás, magánindítvány, felhatalmazás, kivánság, közvád és magánvád közti különbség», ugyanott 295—299. és 362—365. l. — A szerző megnevezése nélkül ugyanazon czim alatt megjelent czikkek ugyanott 329—330. és 399—400. l. — *Draveczky Adorján* Felhatalmazási delictumok miatt emelt közvád alapján megindított bünvádi eljárás korlátozása és a felhatalmazás visszavonása stb. cz. ért. Büntetőjog Tára, X. köt. 225—230. l. — *Fekete Gábor* ugyanott 230—233. l.

[2] Ezekre vonatkozólag már nem használhatunk egy a *sértett fél* indítványára büntetendő cselekmények elnevezésnek megfelelő megjelölést, a mennyiben a felhatalmazás megadására gyakran *nem a sértett fél*, hanem annak valamely elöljárója, különösen az illető közigazgatási ág legmagasabb organuma van hivatva.

nél helyesebbnek, ezen organumok közjogi jellegével összeférőbbnek találta a sértett félnek nem indítványát, hanem felhatalmazását kívánni meg a büntető eljárás folyamatba tételéhez.

De ez esetek száma is oly csekély, hogy ezen intézmény a német büntetőjogban nagyobb gyakorlati jelentőségre nem emelkedett. Még inkább állítható ez a franczia jogra nézve, miután itt az ide vonatkozó és fennebb ismertetett 1881. évi törvény a felhatalmazás fogalmát világosan öntudatra nem emelte.

Hazai kodexünk [1] egy lépéssel tovább ment és szemben a 268. §-ban foglalt amaz általános szabállyal, hogy a becsületsértés és rágalmazás miatt csak a sértett fél *indítványára* indítható meg a bűnvádi eljárás azon esetekben, hogyha a most említett két büntetendő cselekmény a törvényhozó testület, hatóság, közhivatalnok, vagy hadsereg ellen volt irányozva (269—270. §§.) a sértett félnek, illetőleg az illető közszolgálati ág főnökének felhatalmazását, ha pedig a rágalmazás vagy becsületsértés külföldi uralkodó vagy államfő ellen, vagy valamely külállamnak Ő Felségénél felhatalmazott követe vagy ügyviselője ellen irányult, (272. §.) az illető államnak, követnek vagy ügyviselőnek kívánatát jelölte meg a bűnvádi eljárás előfeltétele gyanánt.

A felhatalmazás megkívánásának tisztán czélszerűségi indokai [2] vannak. A törvényhozás abból a fel-

[1] A régi magyar jog *nem ismerte* sem a felhatalmazás, sem a kívánat intézményét, és így ezeket külföldi alapon szervezett, de világosabban és szélesebb körre kifejtett szerencsés újításoknak kell tekintenünk.

[2] V. ö. a hazai törvénytervezet szerkesztőjének a miniszteri értekezleten ide vonatkozólag tett igen találó megjegyzéseit *Löw* Anyag gyűjtemény II. kör. 467. l.

fogásból indul ki, hogy ha valamely közhivatalnok vagy közhatóság ezen minőségében megsértetett vagy rágalmaztatott, ez nem annyira az ő magán ügye, mint inkább közügy s nem helyes eme jogsértésnek megtorlását pusztán egyes hivatalnokoknak talán túlérzékenység által vagy más a köztekintetekkel ellenkező indokok által vezérelt felfogásától tenni függővé. Ennélfogva az illető közszolgálati ág legmagasabb tisztviselőjére — ki nemcsak a hivatalnok magán érdekeit, de a közérdeket is kellő figyelemre fogja méltathatni, — kell bizni annak megitélését, hogy az elkövetett jogsértés a közérdek szempontjából valóban bűnvádi úton való megtorlást igényel-e és nem lesz-e károsabb a hivatalnoki testületre nézve hasonló támadásoknak nyilvánosan való szellőztetése. De másrészt nem türheti az állam azt, hogy egy oly közhivatalnok, a ki közömbösség vagy indolentia által vezéreltetik, vagy tágabb lelkiismerettel bir, vagy éppen fél a róla állított körülmények valódiságának bizonyíthatóságától, — hogy ez mellőzze a büntető eljárás megindításának szorgalmazását olyan esetben is, midőn azt a közérdek határozottan kívánja. Helyesen mondja *Wlassics*: nem szabad a törvényhozásnak megengednie, hogy egy tágabb lelkiismeretű biró vagy ügyész tetszésétől függjön burjánozni hagyni a rágalmat, vagy azt elnémítani.

És ez vezetett reá némely törvényhozásokat arra, hogy a közhivatalnokok ellen elkövetett becsületsértés és rágalmazás *hivatalból való üldözését* rendeljék el.

Eme rendszernek azonban ismét azon nagy hátránya van, hogy a leghaszontalanabb és legalaptalanabb sértés esetén is, hivatalból teendő folyamatba az

eljárás és így emez ügyek akkor is nyilvánosan tárgyaltatnak, mikor arra semmi szükség nincs, sőt mikor a czélszerűség azt kivánná, hogy az elkövetett sértés hallgatással és megvetéssel mellőztessék.

Ezért helyeselhetjük, hogy törvényünk ezen büntetendő cselekmények üldözését *felhatalmazástól* tette függővé.

Egy esetben azonban a törvény a sértett félnek nem felhatalmazását, hanem kivánatát teszi az eljárás előfeltételévé. *A kivánat* a felhatalmazástól csupán *alakilag* különbözik, mely alaki különbséget azon esetek különbsége indokolja, melyekben a felhatalmazásnak, illetőleg kivánatnak helye van.[1] A törvény a külföldi uralkodót, államfőt, illetőleg ezek követét vagy ügyviselőjét, nem kötelezheti arra, hogy az ellenük itt elkövetett becsületsértés vagy rágalmazás miatt a magán egyének módjára tegyenek indítványt és ezen kiváló állású egyének iránti tekintetekből rendelte el a törvény, hogy az általuk diplomatiai úton kijelentett *kivánat folytán* a bűnvádi eljárás *hivatalból* teendő folyamatba.

A mi most már a felhatalmazás és kivánat jogi természetét illeti: kétségtelen, hogy mindkettő nem a magánindítvány, hanem a «*hivatalból való üldözés*» fogalma alá vonandó. Következik ez már abból is, hogy büntető-törvényünk 269—272. §§-ai határozottan kimondják, hogy emez esetekben a bűnvádi eljárás «*hivatalból indítandó meg*».

Ezen törvényhozási kijelentésnek folyománya, hogy azon elvek, melyek büntető-törvényünk 110—116. §§-aiban a sértett fél indítványára büntetendő cselekmé-

[1] L. *Werner* id. ért. a Büntetőjog Tára V. köt. 298. l.

nyek tekintetében felállítva vannak, felhatalmazás illetőleg kívánat esetén *alkalmazást nem nyerhetnek.*

Sőt ellenkezőleg a büntetendő cselekmények e két csoportja közt lényeges különbség van. Az eltérést leginkább szembetünővé teszi az, hogy mig az indítvány a bűnvádi eljárás folyamatba tételének oly *nemleges* feltétele, melynél a kezdeményezés joga határozottan a sértett felet illeti: addig a büntető-törvény 269—272. §§-aiban meghatározott esetekben a bűnvádi eljárás *hivatalból* indítandó meg, csakhogy a közvádló hatóság képviselőjének kötelessége a felhatalmazást vagy kívánatot, mely az eljárás *folytatásának* feltételét képezi, az annak megadására jogosítottól *beszerezni.* Mig tehát az *indítványt* a közvádló hatóság minden felszólítás nélkül *beárni* köteles: a felhatalmazás és kívánat kieszközlése iránt hivatalból tehet lépéseket, és igaza van *Binding*-nek midőn azt állítja: [1] «die Ermächtigung ist ein vom Staatsanwalt zu provozirender und provozirter Antrag». Ez azonban természetesen nem zárja ki azt, hogy a jogosított a felhatalmazást felszólítás nélkül maga is megadhassa.

A felhatalmazás megadására és a kívánat kijelentésére jogosítottakat a törvény világosan megjelölvén, ezekre vonatkozólag az indítványozásra jogosítottak tekintetében fennálló elvek alkalmazást nem nyerhetnek. Különösen nem adható meg a felhatalmazás joga a törvényes képviselőnek.

A felhatalmazás és kívánat *határidőhöz*, különösen az indítvány megtételére előszabott 3 havi időhöz kötve nincsenek.

[1] L. Handbuch-ja I. köt. 615. l.

Nem vonatkozik rájuk az *oszthatlanság elve* és a *visszavonhatás* joga sem.[1]

Ellenben mindkét intézmény megegyezik az indítvány hatályával abban, hogy a bűnvádi eljárás megindítását vagy legalább folytatását egy harmadik személy akaratától teszik függővé és hogy mindegyik fenforgását hivatalból kell vizsgálni és megállapítani.

A felhatalmazás *alakját* és megadásának közelebbi módozatait törvényünk nem szabja elő; a dolog természeténél fogva azonban kétségtelen, hogy a felhatalmazás megadása legtöbbször *közigazgatási úton*, a kívánat kijelentése ellenben *diplomatiai úton* fog történni; tartalmára nézve pedig mindkettő egyezni fog az indítványnyal, a mennyiben a bűnvádi eljárás folyamatba tétele iránti óhajt fejezik ki.

2. §. A felhatalmazás és kívánat folytán büntetendő cselekmények egyenkint.

Azon büntetendő cselekményeket, melyeknél a bűnvádi eljárás előfeltételét a sértett fél *felhatalmazása* képezi, büntető-törvényünk 269—271. §§-ai; azon eseteket pedig, melyeknél az eljárás a sértett fél *kívánatának* kijelentésétől függ, a 272. §. sorolja fel.

Tagadhatatlan, hogy törvényünk ezen intézkedéseinek egy része különösen a 270. és 271. §§-ok ko-

[1] *Illés* szerint (id. m. 313. l.) a felhatalmazás visszavonható. Ezen nézetét, melylyel egészen elszigetelten áll, avval támogatja, hogy a ki *jogosítva* van a felhatalmazást megadni, annak jogosítva kell lenni az e felett való rendelkezésre, tehát a visszavonásra is. Nézetünk szerint épen ama körülmény, hogy a visszavonás jogát a törvény az indítványnál külön kiemelendőnek tartotta, világosan bizonyítja, hogy e jog nem következik természetszerűleg az indítványozás jogából. S minthogy a felhatalmazásnál a törvény e jogot kifejezetten nem adja meg, kétségtelen, hogy a felhatalmazás visszavonása nincs is megengedve.

rántsem világosak és egyöntetűek, sőt ellenkezőleg igen sok kételyre adhatnak okot [1] és csak úgy érthetők meg teljesen, ha abból a felfogásból indulunk ki, hogy törvényünk a kérdéses intézkedések megtételénél ugyanazon alapeszmét és ugyanazon czélt tartotta szem előtt.

A mi most már az eseteket egyenként illeti, ezek a következők:

1. A rágalmazás vagy becsületsértés elkövetve az országgyűlés, annak valamelyik háza, a horvát-szlavondalmát országgyülés, azoknak bizottsága, vagy a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottságok, azoknak egyike vagy valamelyiknek küldöttsége ellen. (269. §.).

A felhatalmazás megadására a törvény világos intézkedése szerint azon országgyűlés, ház vagy közösügyi bizottság van jogosítva, mely megsértetett vagy a sértett bizottságot illetőleg a küldöttséget megválasztotta.

2. Törvényünk 270. §-a értelmében: «*hivatalból van helye* a bűnvádi eljárás megindításának, ha:

a) hatóság vagy ennek küldöttsége ellen (271. §.), vagy

b) közhivatalnok ellen hivatali kötelességére vonatkozólag állíttatott olyan tény, mely valódisága esetében bűnvádi, vagy fegyelmi büntetést vonna maga után;

c) a rágalmazás vagy a becsületsértés a közös hadsereg, a hadi tengerészet, a honvédség vagy pedig ezeknek valamelyik önálló része ellen követtetett el.

[1] L. erre vonatkozólag fennebb az irodalom felsorolásánál idézett érdekes és tanulságos vitát egyrészt *Dr. Wlassics Gyula* és *Dr. L. Zs.*, másrészt *Werner* és *Draveczky* közt.

Ha a rágalmazás vagy a becsületsértés valamelyik magy. kir. miniszter, vagy csász. és kir. közös miniszter ellen hivatalos eljárására vonatkozólag követtetik el: a bűnvádi eljárás csak a sértett minister, — ha pedig az egész kormány ellen követtetik el: csak a ministertanács, — a 3. pontban megjelölt esetekben pedig: a közös hadügyminister, illetőleg a honvédelmi minister felhatalmazása folytán *indítványoztathatik*».

A §-nak eme szóhű idézéséből könnyen megérthetővé válik azon vita, mely annak tulajdonképeni helyes értelmezése tekintetében lefolyt.

Mindenekelőtt kétségtelen, hogy törvényünk 270. §-ának 1. és 2. pontjában foglalt esetek tekintetében a felhatalmazás megtételére senkit fel nem jogosít, sőt még azt sem mondja ki, hogy ezen esetekben az eljárás megindításának csupán felhatalmazás folytán volna helye, hanem pusztán az eljárásnak *hivatalból* való megindításáról szól.

Ezen hiányos és határozatlan szövegezés mellett tagadhatlanul lehetett olykép is érvelni, hogy ez esetben az eljárás megindításához a sértett fél részéről egyáltalában semmi nyilatkozat nem kívántatik meg, hanem a közvádló hatóság saját kezdeményezése folytán az általános szabálynak megfelelőleg *hivatalból* léphet fel.[1]

Részünkről azonban evvel szemben kétségtelennek tartjuk azt, hogy miután a törvény a 269—272. §§. minden más esetében világosan megkívánja a sértett fél nyilatkozatát, miután amaz indok, mely a tör-

[1] Ezen felfogást fejtik ki *Dr. L. Zs.*-nak a Büntetőjog Tára V. kötetében megjelent és fennebb idézett czikkei.

vény ezen intézkedéseire alapul szolgált a 270. §. 1. és 2. pontjai esetében is fenforog: ennélfogva az interpretatio logicalis alapján törvényünk ezen kétes intézkedéseit is olykép kell magyarázni, hogy felhatalmazás nélkül az eljárás megindítása az 1. és 2. pont eseteiben sem történhetik.

Ugyanígy magyarázta a törvényt a kir. Curia bűnügyi tanácsának 1883. évi junius hó 13-án tartott teljes ülése,[1] minél fogva e felfogás a gyakorlatban ma már érvényre emeltnek tekinthető.[2]

Evvel szemben azonban a kételyeknek még nincs vége. A 270. §. 2. pontja ugyanis csak azon esetben rendeli el a hivatalból való eljárást, ha «közhivatalnok ellen *hivatali kötelességére* vonatkozólag állíttatott olyan tény, mely valódisága esetében bűnvádi vagy fegyelmi büntetést vonna maga után». A törvény ez utóbbi szavaiból nem tünik ki világosan, hogy a közhivatalnok ellen elkövetett becsületsértés üldözéséhez minden esetben megkivántatik-e a sértett fél felhatalmazása, vagy csak olyankor, midőn az állított tény tulajdonképen a rágalmazás tényálladékát állapítaná meg és rágalmazás gyanánt pusztán azért nem büntethető, mert a rágalmazásnak, valamely lényeges kelléke (pl. a nyilvánosság) hiányzik.[3]

[1] A Curiának ide vonatkozó 22. sz. teljes ülési döntvénye közöltetett a Büntetőjog Tára VI. kötetének 217—218. l.

[2] V. ö. a kir. Curiának 1884. junius 19-én 4165. sz. a., továbbá 1884. május 19-én 3007. sz. a. és 1884. junius 6-án 3409. sz. a. hozott (és a Büntetőjog Tára IX. kötetének 81—85. l. közölt) végre 1885. junius 26-án 2794. sz. a. hozott (közölve Büntetőjog Tára X. kötet 321—323. l.) itéleteit.

[3] Pl. *A. zárt levélben* azt állítja *B.*-ről, hogy lopott. E tény valódisága esetén bűnvádi eljárást vonna maga után, de rágalmazás, a nyilvánosság hiánya miatt, még sem forog fenn.

Ha ez utóbbi felfogást teszszük magunkévá, azt kell állítanunk, hogy minden más esetben a közhivatalnok ellen elkövetett becsületsértés csak a sértett fél *indítványa* folytán üldözhető. Ezen felfogás azonban annyira elüt az e csoportba sorolt többi esetektől és annyira ellenkezik azon helyes nézettel, mely itt nem pusztán a sértett fél magán érdekét, hanem magasabb hivatali érdekeket akar döntőknek elismerni, hogy részünkről a mellett nem foglalhatunk állást, hanem azon nézetben vagyunk, hogy a közhivatalnok ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértés miatt mindig csak felhatalmazás folytán indítható meg a bűnvádi eljárás.

A 270. §. még egy másik tekintetben is kételyre szolgáltathat alkalmat. E §. csak a ministerek, a kormány és a hadsereg ellen elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés esetén jelöli meg a felhatalmazás megadására jogosított közhivatalnokot, minden más esetben ellenben a jogosítottat tökéletesen meghatározatlanul hagyja. Ezen hiány következtében gyakorlatunk [1] a kir. Curiának fennebb idézett 22. számú teljes ülési határozata alapján úgy a sértett közhivatalnokot, mint annak felettes hatóságát felruházza a felhatalmazás megadásának jogával.

Szerintünk helytelenül. Épen a «ratio legis», mely itt a közérdeknek, a magasabb közszolgálati és állami szempontoknak akar érvényt szerezni, ez nem engedi, hogy a jelzett esetekben egyedül a sértett félre bizzuk a bűnvádi eljárás folyamatba tétele, vagy mellőzése tekintetében való határozathozatalt. A törvény czélja csak úgy lesz elérhető, ha *minden esetben és kizárólag*

[1] V. ö. a fennebb idézett curiai itéleteket.

csak a felettes hatóságot, illetőleg a kérdéses közigazgatási ág legfőbb organumát jogosítjuk fel a felhatalmazás megadására és ez okból szerintünk: magának a sértett közhivatalnoknak felhatalmazási jogot adni egyáltalában nem helyes, miért is törvényünknek jelenlegi, különben is egészen hiányos intézkedését de lege ferenda ez irányban óhajtanók megváltoztatni.

3. Törvényünk 271. §-a, *mely a 270. §-sal szorosan összefügg és annak csupán egy különleges esetét szabályozza,* a bíróságok, bírák, birósági hivatalnokok, a kir. ügyészségnek vagy tagjainak hivatali kötelességeire vonatkozó *rágalmazó* állítás miatt a bűnvádi eljárásnak hivatalból való folyamatba tételéhez *az igazságügyminiszter felhatalmazását* kívánja meg.

A §. *első* része csupán olyan állítást említ, mely valódisága esetében az említett közhivatalnokok ellen bűnvádi vagy fegyelmi büntetést vonna maga után, de miután a §. *második* része határozottan csak *rágalmazásnál* kívánja meg az igazságügyminister felhatalmazását: ennélfogva szerintünk kétségtelen, hogy becsületsértés esetén kivétel nélkül csak a sértett fél indítványa szolgálhat a bűnvádi eljárás alapjául. [1]

A 271. §. a felhatalmazás megadására jogosított személyt határozottan megjelölvén, kétségtelen, hogy itt a sértett birósági vagy ügyészségi hivatalnok *maga* sohasem adhatja meg a felhatalmazást.

[1] *Illés* (id. m. 315. l.) evvel szemben megkívánná a felhatalmazást olyankor is, midőn a biró vagy ügyész ellen használt rágalmazó állítás a *nyilvánosság* hiánya miatt csak becsületsértést képez. E felfogást azonban szemben a §. zárszavának határozott rendelkezésével, nem oszthatjuk. Nagyon kívánatosnak tartjuk azonban, hogy a törvény hiányos szövegezése itt is világosabbá tétessék.

4 A 272. §. – mint már fennebb említettük, — az ugyane csoportba sorolt többi §§-ok intézkedéseitől annyiban lényegesen eltér, hogy a bűnvádi eljárás feltétele gyanánt nem a felhatalmazást, hanem *kívánatot* jelöli meg.

Nevezetesen diplomatiai úton kijelentett kívánatra hivatalból indítandó meg a bűnvádi eljárás:

a) külföldi uralkodó vagy államfő ellen elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés miatt.

A kívánat — mint említettük, — csak formailag különbözik a felhatalmazástól, és így az utóbbira nézve kifejtett elveket itt is minden tekintetben alkalmazandóknak tartjuk.

Különben a mi a 272. §. alkalmazásának előfeltételeit illeti, mindenekelőtt azt kell megjegyeznünk, hogy nem kivántatik meg, miszerint monarchiánk a külföldi állammal barátságos viszonyban álljon; sőt az sem, hogy a két állam közt e tekintetben nemzetközi szerződés vagy kölcsönösség létezzék.[1]

A *kívánat* kijelentésére az illető *állam* van jogosítva.

A 272. §. ezen megjelölését azonban egészen szerencsétlennek tartjuk nemcsak azért, mert a sértés nem az állam, hanem az uralkodó vagy államfő ellen irányul, hanem már azon okból is, mert az állam, mint fictiv jogalany, maga úgy sem képes a kívánat kijelentésére.[2]

Azt lehetne talán mondani, hogy miután az állam-

[1] Ellenkezőleg a német birodalmi büntető-törvénykönyv. L. 103. és 104. §§.

[2] Sokkal helyesebb a német büntető-törvénykönyv 103. §-ának intézkedése, mely a kívánat kijelentésének jogát az «auswärtige Regierung»-nak adja meg.

főt kifelé *a külügyministerium* képviseli, miután továbbá ez utóbbi birja a küldolgokban a teljes kormányzati hatalmat, ennélfogva ez lesz jogosítva a kivánat kijelentésére is. Azonban az államfő jogosultságát így megszorítani nem lehet. Ellenkezőleg kétségtelennek tartjuk, hogy az államfő meghatalmazhatja bármelyik nagykövetjét, követjét, ügyviselőjét, akár rendkivüli meghatalmazottat is küldhet a sértést elkövetett egyén államának külügyministeriumához a kijelentés megtételére. Az utóbbi viszont értesítni fogja az igazságügyministeriumot, mely a bűnvádi eljárás folyamatba tételéhez a további lépéseket megtenni köteles. A kivánat kijelentésére való jogosultságot csak a diplomatiai tudósításnál, tehát a külügyminiszterium előtt kell igazolni, ellenben a bíróság ennek vizsgálatára jogosítva nincsen.

b) Diplomatiai uton kijelentett kivánat folytán hivatalból indítandó meg az eljárás akkor is, ha valamely külállamnak Ő Felségénél felhatalmazott[1] követe vagy ügyviselője (chargé d'affaires) ellen követtetett a becsületsértés vagy rágalmazás (272. §. 2. pont).

A kivánat kijelentésére törvényünk itt határozottan a *követet, illetőleg ügyviselőt jelenti ki jogosultnak.* Ennélfogva ha szorosan magyarázzuk e §-t, a kivánatot a külügyministerium, vagy az illető állam uralkodója, vagy állam feje nem is tehetné meg. Szerintünk azonban a dolog nem így áll, a mennyiben végső elemzésben *mindig az államfő akarata fog a kérdésben dönteni.* Következik ez a szolgálati viszony természetéből. Különben e kérdés nehézségét elveszi

[1] Helyesebben: «*meghatalmazott*».

az a körülmény, hogy a kívánat diplomatiai úton lesz előterjesztve és így a bíróságoknak nem igen lesz alkalmuk vizsgálni azt, hogy az kitől ered.

A kívánat — épúgy mint a felhatalmazás — nem vonható vissza.[1]

B)

A magánvádra üldözendő vétségek.

Vita tárgyát nem képezheti, hogy büntető-törvényünk csupán a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények (Antragsdelicte) fogalmát ismeri, ellenben a *magánvád folytán üldözendő vétségek* intézménye (melyet először az osztrák büntető-törvényjavaslat állított fel és «Privatanklagedelicte» névvel jelölt meg) büntető-törvényünkben semmi szabályozást nem nyert. Ennek daczára azon sajátságos helyzetben vagyunk, hogy pótlólag meg kell emlékeznünk ez utóbbi intézményről is azért, mert habár büntető-törvényünkben minden ide vonatkozó intézkedés hiányzik is, tételes jogunkban a magánvád folytán üldözendő vétségek mégis előfordulnak.

Az 1880. évi augusztus hó 15-én $\frac{2265.}{\text{I. M. E.}}$ sz. a. kibocsátott és a kir. járásbíróságok hatáskörébe utalt vétségek és kihágások eseteiben követendő eljárást szabályozó ministeri rendelet ugyanis — kétségtelenül világos ellentétben a büntető-törvénynyel, —

[1] Meg kell még jegyeznünk, hogy a 277. §. általános intézkedése, mely a rágalmazás és becsületsértés minden esetére vonatkozik, a felhatalmazás illetőleg kívánat folytán üldözhető büntetendő cselekményekre is kiterjed, és ennélfogva a törvényhozó testületek, közhivatalnokok, az államfő vagy uralkodó, a követ és az ügyviselő a tettes elitélését tartalmazó birói határozatok közzétételét kívánhatják.

a sértett fél indítványára büntetendő cselekmények közül azokat, melyek az életbeléptetési törvény által a kir. járásbiróságok hatásköréhez utalvák, — *magánvád folytán üldözendő vétségekké* alakította át.

Azt, hogy e két fogalom igen lényegesen különbözik egymástól, a fennebbiek után már nem kell újból bizonyítgatnunk.

A sértett fél indítványára büntetendő cselekményeknél a sértett fél fellépése csak a bűnvádi eljárás folyamatba tételéhez kivántatik meg. Mihelyt a sértett fél indítványát megtette, vagyis kijelentette, hogy a bűnvádi eljárás folyamatba tételét és a tettesnek megbüntetését kivánja, — szerepe megszünt és megkezdődik a kir. ügyésznek, mint közvádlónak működése, mely ugyanazon formák közt mozog, ugyanazon jogokkal és kötelességekkel jár, mint a hivatalból üldözendő bűncselekményeknél. Ellenben a sértett fél többé a bűnvádi eljárás folyamára befolyást nem gyakorol, legfeljebb az által, hogy a törvény által megengedett esetekben indítványát visszavonja és ennek folytán a bűnvádi eljárás beszüntetését idézi elő.

Teljesen máskép áll a dolog a *magánvád folytán üldözendő vétségeknél.* Itt a bűnvádi eljárás megindításától kezdve, egészen annak befejezéséig, a sértett fél a közvádló jogaiba lép, annak működését vállalja magára. Mindjárt első fellépésénél nem «*indítványt tesz*», hanem *vádat emel* és a bűnvádi eljárás további folyamán nem szorítkozik a puszta passiv magatartásra, hanem egész az itélet jogerőre emelkedéséig *képviseli a vádat* és a mennyiben attól elállana, ezen elállással, (mely nem hozható párhuzamba

az indítvány visszavonásával), a bűnvádi eljárás beszüntetését fogja előidézni.

A járásbíróságok előtti eljárást szabályozó ministeri rendelet 23. §-a ennek daczára kijelenti, hogy «a kir. járásbíróságok hatásköréhez utalt mindazon vétségek és kihágások esetében, melyekben a büntetőtörvénykönyv szerint az eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg, *a sértett fél*[1] *magánvádlónak tekintendő (!)* kinek fellépése nem csupán az eljárás megindításához, hanem annak folytatásához is szükséges».[2]

Hogy ezen kijelentés a törvény világos intézkedésével szemben mennyiben kötelező, annak fejtegetése a jelen dolgozat keretébe nem tartozik.

De ki kell jelentenünk, hogy a kérdéses rendelkezést nemcsak de lege lata, hanem de lege ferenda sem tartjuk helyesnek.

Azon intézkedések mellett, melyeket az életbeléptetési törvény a büntetendő cselekményeknek a törvényszékek és a járásbíróságok hatósági körébe való beosztása tekintetében tett, midőn pl. a házasságtörés, tehát egy kiváló jelentőségű és az állami élet alapjait sértő büntetendő cselekmény szintén a járásbíróságok elé utaltatott: nem tartjuk czélszerűnek azt, hogy a járásbíróságok elé utalt mindazon

[1] *A sértett fél alatt* a büntető törvénytől eltérőleg az eljárási rendelet azt érti, *a ki valamely hivatalból üldözendő bűncselekmény által* lett jogaiban csorbítva, vagy veszélyeztetve.

[2] Ez elvet akarja átvinni a törvényszékek előtti bűnvádi eljárásba a kir. Curiának fennebb birált 52. sz. teljes ülési határozata. Ez utóbbi döntvény daczára azonban, szemben a törvény határozott és világos intézkedésével, *szerintünk a törvényszékek előtti eljárásban jelenleg magánvádról és magánvádlóról nem szólhatunk.*

vétségek, melyeknél a bűnvádi eljárás folyamatba tétele csak a sértett fél indítványa folytán történhetik meg, a sértett fél magánvádja körébe utaltattak és hogy ezeknél a vádat legalább rendszerint egy magán egyén képviseli.

E felfogás azt látszik mutatni, mintha a közérdek e vétségek mindegyikénél háttérbe volna szorítva, a mi pedig egyáltalában nem áll.

De helytelen az eljárási rendelet intézkedése azon szempontból is, mert oly terheket ró a sértett félre, melyeket maga a büntető-törvény a sértettre ruházni nem akart.

Büntető-törvényünk ugyanis a sértett féltől pusztán az indítvány megtétét kívánja meg; tehát a bűnvádi eljárásban reá semmi activ szerepet, semmi működést nem ruház. Evvel szemben az eljárási rendelet kötelezi a sértettet arra, hogy az eljárás egész folyamán át a vádat képviselje, tehát az eljárás minden egyes stadiumában a megfelelő indítványokat megtegye, sőt a 35. §-ban kijelenti a rendelet azt is (a mi különben a maganvádlói minőségnek természetes következménye), hogy ha a «magánvádló az ügy tárgyalásához sem személyesen, sem kellően igazolt meghatalmazott által meg nem jelent, úgy tekintetik, mintha vádját visszavonta (helyesebben *elejtette*) volna». Fennebb már iparkodtunk kimutatni, hogy e következmény *a sértett fél* elmaradásának semmi esetre sem jogszerű következménye és az, hogy a rendelet a *magánvádlóra* elmaradása esetén ezt a joghátrányt ruházta, ismét a mellett szól, hogy nemcsak a törvény fölé, de a törvény czéljával ellentétbe helyezkedett.

Az eljárási rendelet többi intézkedései különben csak a következményeket vonják le azon kijelentésből, hogy a járásbíróságok hatásköréhez utalt vétségek és kihágások eseteiben a sértett fél magánvádlónak tekintendő, illetőleg eme többi intézkedések csak *a magánvádló jogkörét* szabályozzák.

Nevezetesen a 23. §. kimondja, hogy «a magánvádló mindazon indítványokat és nyilatkozatokat megteheti, melyekre a közvádló a hivatalból üldözendő vétségek és kihágások miatt indított eljárásban jogosítva van».

Vádját a magánvádló «szóval vagy irásban, a közigazgatási hatóságnál, a kir. ügyészségnél, vagy a kir. bíróságnál emelheti».

Azt, hogy mennyire összevegyíti a rendelet a sértett fél és magánvádló fogalmát, világosan bizonyítja amaz intézkedés is, mely szerint «az itélet kihirdetéséig a *magánvádló* visszavonhatja a vádat (1878. V. t.-cz. 116. §.),[1] minek folytán a bíróság az eljárást minden más indokolás nélkül végzés által megszünteti s egyúttal a magánvádlót az összes felmerült eljárási költségek megfizetésére kötelezi. Ezen végzés felmentő itélet hatályával bir és csak azon részében támadható meg felebbezéssel, mely az eljárás által okozott költségekről intézkedik».

Ezen intézkedés folytán ma a járásbíróságok előtti eljárásban tényleg azon anomalia létezik, hogy *a magánvádló hosszabb ideig, az eljárás későbbi stadiumáig rendelkezhetik az általa képviselt vád felett, mint* az állam rendes vádhatósága: *a kir. ügyész*, ki csak a

[1] Ez utóbbi §. szerint a sértett fél az *indítványt* vonhatja vissza; a minthogy a vádat nem is lehet visszavonni, hanem csak *elejteni*.

bíróságnak tanácskozás végett való visszavonulásáig ejtheti el a vádat.

Az eljárási rendelet 21. §-a szerint a kir. ügyész a magánvádlót az ezt illető jogkörrel helyettesítheti, mely esetben azonban a büntetendő cselekménynek csupán a sértett fél indítványa folytán üldözhetősége nem szünik meg: miből következik, hogy az indítvány az ítélet kihirdetéséig ekkor is visszavonható. Ezt akarja kifejezni az eljárási rendelet 23. §-ának *régső* bekezdése, mely szerint «a magánvádló a vádat visszavonhatja akkor is, ha őt a 21. §. szerint a kir. ügyész helyettesíti». Ez intézkedésnek mi értelme sincs, mert a 21. §. esetén *magánvádló egyáltalában nem is létezik*, és így az a vádját sem ejtheti el.

A több magánvádló *összetalálkozásának* esetéről a rendelet 24. §-a azt az intézkedést tartalmazza, hogy «ha ugyanazon vétségre vagy kihágásra vonatkozólag a vádemelés joga több magán személyt illet, ezen jogot mindegyik egymástól függetlenül gyakorolhatja ugyan, mindazonáltal az ügy érdekében vádlott javára hozott minden határozat valamennyi a vádra jogosított magán személy irányában joghatálylyal bir akkor is, ha csupán egyik vagy másik jogosított vádja folytán hozatott volna».

A magánvádló a kir. járásbíróságok előtt vétség vagy kihágás miatt folyamatban levő ügyekben az eljárási rendelet 33. §-a értelmében *meghatalmazott* által is képviseltetheti magát. Meghatalmazott rendszerint csak ügyvéd lehet, kivéve hogy a nőt férfi hozzátartozói (1878. V. t.-cz. 78. §.), vagy a férj nejét képviselheti.